

A MAGYARORSZÁGI BOSZORKÁNYSÁG FORRÁSAI

Várostörténeti források 1.

NAGYBÁNYAI BOSZORKÁNYPEREK

BALASSI KIADÓ

NAGYBÁNYAI BOSZORKÁNYPEREK

A MAGYARORSZÁGI BOSZORKÁNYSÁG FORRÁSAI

Várostörténeti források 1.

Sorozatszerkesztő
TÓTH G. PÉTER

NAGYBÁNYAI BOSZORKÁNYPEREK

Szerkesztő
BALOGH BÉLA

BALASSI KIADÓ
BUDAPEST

Készült a Magyar Tudományos Akadémia Néprajzi Kutató Intézetében

Megjelent az Országos Tudományos Kutatási Alap
„Hatások, konfliktusok és változások az újkor népi mentalitástörténetében.

Történeti néprajzi vizsgálatok XVI–XVIII. századi levéltári források
és kéziratok irodalom alapján” című, 30 691. számú programja (témavezető: Pócs Éva)
és az OKTK „Kulturális hagyományaink feltárása, nyilvántartása és kiadása”
kutatási főirány keretében

A borítón

Lakoma a boszorkányszombaton

Ulrich MOLITOR *De lamiis et phitonicis mulieribus*
című demonológiai traktátusából, Köln, 1489

A szerkesztő munkatársai

KIS-HALAS JUDIT, TÓTH G. PÉTER

Latin lektor

BOROSS ISTVÁN

Személynévmutató

KIS-HALAS JUDIT, TÓTH G. PÉTER

Helynévmutató

TÓTH G. PÉTER

A térképeket készítette

DIMAP

© Balogh Béla, 2003

ISBN 963 506 512 4

ISSN 1589-6080

TARTALOM

BEVEZETŐ (<i>Balogh Béla</i>)	21
„HÁVAL ÉS CONDITIÓVAL” (<i>Kis-Halas Judit–Tóth G. Péter</i>)	25
SEGÉDLETEK	
IDÉZETEK A SZÖVEGEKBEN	33
APPARÁTUS ÉS RÖVIDÍTÉSEK	37
TÉRKÉPEK	40
IRATOK	
1. A VARÁZSLÁSSAL ÉS BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT TŐKÉSI GERGELYNÉ PERIRATAI	45
I. 1636. augusztus 6., Nagybánya A BECSÜLETSÉRTÉSSEL VÁDOLT APAI PÉTERNÉ VÉDEKEZÉSE TŐKÉSI GERGELYNÉ ELSŐ BEADVÁNYA ELLEN	45
II. 1636. augusztus 9., Nagybánya A BECSÜLETSÉRTÉSI PERT KEZDEMÉNYEZŐ TŐKÉSI GERGELYNÉ FELELETE APAI PÉTERNÉ ELSŐ VÉDEKEZÉSÉRE	46
III. 1636. szeptember 4., Nagybánya TŐKÉSI GERGELYNÉ TANÚINAK VALLOMÁSA APAI PÉTERNÉ ELLEN	47
IV. 1636. szeptember 8., Nagybánya APAI PÉTERNÉ TANÚINAK VALLOMÁSA TŐKÉSI GERGELYNÉ ELLEN	48
2. 1637. május 11., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROS VIZSGÁLATA A BABONÁZÁSSAL ÉS BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT VÉGH BÁLINTNÉ ELLEN	50
3. A SZIRMAI PÉTER ÁLTAL BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT NAGYBÁNYAI SLAGÁR (SALAGÁR) ISTVÁNNÉ PERE	51
I. 1640. április 27., Nagybánya SZIRMAI PÉTER NAGYBÁNYAI LAKOS VÁDLEVELE SALAGÁR ISTVÁNNÉ ERZSÉBET ASSZONY ELLEN	51
II. 1640. május 4., Nagybánya A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT SLAGÁR ISTVÁNNÉ ERZSÉBET ASSZONY FELELETE	52

III.	1640. május 9., Nagybánya SZIRMAI PÉTER FELPERESNEK SLAGÁR ISTVÁNNÉ VÉDEKEZÉSÉRE ADOTT FELELETE	53
4.	A BŰBÁJOSSÁGGAL, BOSZORKÁNYSSÁGGAL ÉS ÖRDÖNGÖSSÉGGEL VÁDOLT (NAGYBÁNYAI ILLETŐSÉGŰ?) VERESMARTINÉ ELLENI VIZSGÁLATOK ÉS ÍTÉLET	55
I.	1650. április 29., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROS VIZSGÁLATA VERESMARTINÉ ELLEN	55
II.	s. d., s. l. ISMERETLEN HELYSÉG VIZSGÁLATA VERESMARTINÉ ELLEN	56
III.	[1650. április 29. után–július 13. előtt, Nagybánya] NAGYBÁNYA VÁROS PÓTLÓLAGOS VIZSGÁLATA VERESMARTINÉ ELLEN	56
IV.	1650. július 13., Nagybánya A VÁROSI TANÁCS FELMENTŐ ÍTÉLETE	57
5.	1650. július 18., Nagybánya RÉSZLET NAGYBÁNYA VÁROS SZÁMADÁSÁBÓL, AMELYBEN A BOSZORKÁNYSSÁG VÁDJÁVAL ELÍTÉLT DORKÓ NEVŰ ASSZONY KIVÉGZÉSÉÉRT A HÓHÉRT MEGFIZETTÉK	58
6.	1661. március 18., Felsőtótfalu FELSŐTÓTFALU ELŐLJÁRÓSÁGA NAGYBÁNYA VÁROS TANÁCSÁTÓL A BOSZORKÁNYSSÁGGAL VÁDOLT SIKE MIHÁLYNÉ ELLENI PERÉBEN TANÚKIHALLGATÁST KÉR	58
7.	[1662–1665.] július 8. és 22., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROS TANÁCSÁNAK A BOSZORKÁNYSSÁGGAL VÁDOLT NAGY ALIAS SIKET MIKLÓSNÉ ELLENI VIZSGÁLATA	59
8.	1664. augusztus 29–szeptember 12., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK VIZSGÁLATA ÉS ÍTÉLETE A VARÁZSLÁSSAL VÁDOLT LÁSZLÓ CIGÁNY, VALAMINT AZ ÁLTALA BECSAPOTT POLGÁROK ÜGYÉBEN	63
9.	1666. február 3–5., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK VIZSGÁLATA ÉS HATÁROZATA FELPERES BOCSKAI SZABÓ JÁNOS FELESÉGÉNEK, SZŰTS KATÁNAK ALPERES BERKESZI BOTOS MIHÁLYNÉ ELLENI BECSÜLETSERTÉSI PERÉBEN, AKI A FELPEREST RONTÁSSAL GYANÚSÍTOTTA	64
10.	1666. március 17–április 9., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK VIZSGÁLATA ÉS ÍTÉLETE A FELPERES NYIRŐ BÁLINTNÉ ELLEN, AKI BE NEM BIZONYÍTOTTAN AZT ÁLLÍTOTTA AZ ALPERES DARABOS PÉTERRŐL, HOGY ŐT BOSZORKÁNYNAK MONDTA	65

11.	1668. szeptember 26., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK ÍTÉLETE ZILAHAI ISTVÁNNÉ FORINTVERŐ ILONA ELLEN, AKI FÉRJÉT SZIDALMAZTA ÉS MÁS VARÁZSLÓK ÁLTAL ÉLETÉRE TÖRTT	66
12.	A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT NAGYBÁNYAI NAGY GERGELYNÉ ÉS MENYE, NAGY ISTVÁNNÉ ELLENI PER IRATAI	67
I.	1670. június 5., Nagybánya RÁCZ MIHÁLY FELPERES ELSŐ BEADVÁNYA	67
II.	1670. június 12., Nagybánya AZ ÖRDÖNGÖSSÉGGEL VÁDOLT ÖZVEGY NAGY GERGELYNÉ ELSŐ VÁLASZA	68
III.	1670. június 19., Nagybánya FELPERES RÁCZ MIHÁLY MÁSODIK BEADVÁNYA	69
IV.	1670. június 25., Nagybánya A VÁDLOTT, NAGY GERGELYNÉ MÁSODIK FELELETE	71
V.	1670. június 25., Nagybánya A BŰBÁJLOSSÁGGAL, ÖRDÖGI MESTERSÉGGEL ÉS BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT NAGY GERGELYNÉ ÉS NAGY ISTVÁNNÉ ELLENI PERBEN NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSA ÁLTAL MEGHATÁROZOTT KÉRDŐPONTOK	72
VI.	1670. június 26., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK VIZSGÁLATA NAGY GERGELYNÉ ÉS NAGY ISTVÁNNÉ ELLEN	73
VII.	1670. június 27., Nagybánya JEGYZÉK NAGY GERGELYNÉ PERÉNEK FOLYTATÁSÁRÓL	80
VIII.	1670. július 4., Nagybánya KIEGÉSZÍTŐ KÉRDÉSEK NAGY GERGELYNÉ KOLOZSVÁRI TETTEIRŐL	80
IX.	1670. július 7., Szamosújlak SZAMOSÚJLAK ELŐLJÁRÓINAK TUDÓSÍTÁSA A NAGY GERGELYNÉ ÜGYÉBEN VÉGZETT VIZSGÁLATRÓL	80
X.	1670. július 9., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSA A VIZSGÁLATOKAT NAGY ISTVÁNNÉRA IS KITERJESZTI	81
XI.	1670. július 10., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK VIZSGÁLATA NAGY ISTVÁNNÉ BOSZORKÁNYSÁGA ÜGYÉBEN	81
XII.	1670. július 22., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSA AZ ÍTÉLET MEGHOZATALÁT KÖVETKEZŐ ÜLÉSÉRE HALASZTJA	86
XIII.	1670. július 25., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK NAGY GERGELYNÉ ELLENI HALÁLÓS ÍTÉLETE	86

XIV.	1670. augusztus 13., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK NAGY ISTVÁNNÉ ELLENI ÍTÉLETE	87
XV.	1670. augusztus 15., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSA HATÁROZATBAN SÜRGETI NAGY ISTVÁNNÉ TÁVOZÁSÁT A VÁROS HATÁRÁBÓL	87
13.	SZATMÁRI ÜVEGES ISTVÁN ÖRDÖGI MESTERSÉGGEL ÉS RONTÁSSAL VÁDOLT ÖZVEGYÉNEK, KAPPÁNDI ANNÁNAK NAGYBÁNYAI GOMBKÖTŐ GERGELY ELLENI BECSÜLETSÉRTÉSI PERE IRATAI	89
I.	[1674. május 24. előtt,] Nagybánya NAGYBÁNYAI GOMBKÖTŐ GERGELY LEVELE A TŐLE DIÓT VÁSÁROLT SZATMÁRI KERESKEDŐASSZONYHOZ: ADJA VISSZA SZEME VILÁGÁT	89
II.	1674. május 24., Szatmár SZATMÁR VÁROS TANÁCSÁNAK LEVELE NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁHOZ, KÉRVÉN ÜVEGES ISTVÁN ÖZVEGYÉNEK AZ ÓT MEGRÁGALMAZÓ GOMBKÖTŐ GERGELY ELLENÉBEN A PERINDÍTÁST ENGEDÉLYEZNI	90
III.	1674. június 4., [Nagybánya] A SZATMÁRON LAKÓ KAPPÁNDI ANNÁNAK A NAGYBÁNYAI GOMBKÖTŐ GERGELY ELLENI VÁDLEVELE ÖRDÖGI RÁGALMAZÁSÉRT	91
IV.	1674. június 8., Nagybánya GOMBKÖTŐ GERGELY ELSŐ FELELETE FELPERES KAPPÁNDI ANNA VÁDLEVELÉRE; NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK A CÍMZETT KILÉTÉNEK BIZONYÍTÁSÁT ÉRINTŐ HATÁROZATA ÉS KÉRDŐPONTJAI	92
V.	1674. június 25., Szatmár SZATMÁR VÁROS TANÁCSÁNAK LEVELE NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁHOZ A LEFOLYTATOTT VIZSGÁLAT EREDMÉNYÉRŐL	93
VI.	1674. július 6., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK GOMBKÖTŐ GERGELY VÉDELMEBEN ÖSSZEÁLLÍTOTT VIZSGÁLATI PONTJAI	95
VII.	1674. szeptember 12., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROS TÖRVÉNYSZÉKÉNEK HATÁROZATA	95
14.	TÖRÖK MIHÁLYNAK ÉS FELESÉGÉNEK, ERDŐS KATÁNAK ALPERES ZILAHAI MOLNÁR JÁNOS ELLENI BECSÜLETSÉRTÉSI PERE	96
I.	1676. május 6., Nagybánya A FELPERES TÖRÖK MIHÁLYNAK ÉS („BOSZORKÁNY SZABÁSÚ” ÉS „VÉN BOSZORKÁNY”-NAK NEVEZETT) FELESÉGÉNEK, ERDŐS KATÁNAK ELSŐ KERESETE ZILAHAI MOLNÁR JÁNOS ELLEN	96
II.	1676. június 5., Nagybánya ALPERES MOLNÁR JÁNOS ELSŐ FELELETE	97

III.	1676. június 11., Nagybánya A FELPERES MÁSODIK FELELETE	98
IV.	1676. június 24., Nagybánya ALPERES ZILAHY MOLNÁR JÁNOS MÁSODIK FELELETE; NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK HATÁROZATA A VIZSGÁLAT MEGTARTÁSÁRÓL	99
V.	1676. június 25., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK VIZSGÁLATA	101
VI.	1676. július 1., [Nagybánya] NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK ÍTÉLETE	102
15.	A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT SZASZARI CSÓTINÉ ELLENI VIZSGÁLATOK ÉS HALÁLOS ÍTÉLET IRATAI	103
I.	1684. november 25. [és ezt követő napok], Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT CSÓTINÉ ELLENI VIZSGÁLATAI	103
II.	1684. december 14., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK ÚJABB VIZSGÁLATAI CSÓTINÉ ELLEN	108
III.	1684. december 14., Misztótfalu MISZTÓTFALU MEZŐVÁROS TANÁCSÁNAK VIZSGÁLATA CSÓTINÉ ELLEN	109
IV.	1684. [december 15. előtt], Hagymásláros HAGYMÁSLÁROS ELŐLJÁRÓINAK VIZSGÁLATA CSÓTINÉ ELLEN	109
V.	[1684. december 15., Nagybánya] A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT CSÓTINÉ KEGYELMI KÉRVÉNYE	111
VI.	1684. december 25., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT CSÓTINÉ ELLENI HALÁLOS ÍTÉLETE	111
16.	1693. március 26., Nagybánya SZATMÁR VÁRMEGYE MEGBÍZOTTAINAK VIZSGÁLATA AZ ÖRDÖGSÉGÉRT ÉS BŰBÁJOSSÁGÉRT NAGYBÁNYÁN FOGVA TARTOTT DEMJÉN (CSORDÁS) ISTVÁNNÉ ELLEN	113
17.	NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK VIZSGÁLATA MILKÓ MARCI BOSZORKÁNYSÁGÁRÓL ÉS AZ ÁLTALA ISMERT KÖRNYÉKBELI BOSZORKÁNYOK KILÉTÉRŐL	116
I.	1697. március 26., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK VIZSGÁLATA A MILKÓ MARCI ÁLTAL NÉMETHI MÉSZÁROS JÁNOSNÉ ELLEN ELKÖVETETT BOSZORKÁNYSÁGOKÉRT ÉS MÁS SÉRELMEKÉRT	116
II.	1697. április 19., Nagybánya MILKÓ MARCI VALLOMÁSA AZ ÁLTALA BOSZORKÁNYNAK ISMERT SZEMÉLYEKRŐL	119

18.	A BOSZORKÁNYSSÁGGAL VÁDOLT OLÁH MARGIT ELLENI PER IRATAI	120
I.	1698. április 18., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROS TÖRVÉNYSZÉKÉNEK A MAGYARI JÁNOSNÉ MEGRONTÁSÁVAL VÁDOLT OLÁH MARGIT ELLENI VÁDPONTJAI	120
II.	1698. április 21., Nagybánya A NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCS OLÁH MARGIT ELLENI VIZSGÁLATA . . .	121
III.	1698. április 30., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROS TÖRVÉNYSZÉKÉNEK ÍTÉLETE	122
19.	NAGYBÁNYA VÁROS TÖRVÉNYSZÉKÉNEK AZ ORGAZDASÁGGAL ÉS BOSZORKÁNYSSÁGGAL VÁDOLT MÉSZAROS BOLDISÁR ISTVÁNNÉ ELLENI PERE	122
I.	1698. július 3., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK AZ ORGAZDASÁGGAL ÉS BOSZORKÁNYSSÁGGAL VÁDOLT BOLDISÁR ISTVÁNNÉ (BÓDINÉ) ELLENI VIZSGÁLATA	122
II.	1698. július 17., Felsőtótfalu FELSŐTÓTFALU ELŐLJÁRÓSÁGÁNAK MÉSZAROS BOLDISÁR ISTVÁNNÉT ÉRINTŐ KEGYELMI KÉRVÉNYE	127
III.	1698. július 18., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROS TÖRVÉNYSZÉKÉNEK MÉSZAROS BOLDISÁRNÉ BEREGHI JUDIT ELLENI HALÁLOS ÍTÉLETE	128
20.	AZ EGYMÁST KÖLCSÖNÖSEN BOSZORKÁNYSSÁGGAL VÁDOLÓ SZASZARINÉ ÉS NAGY JÁNOSNÉ PERÉNEK IRATAI	129
I.	1700. március 29., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROS TANÁCSÁNAK A FELPERES, ÖZVEGY SZASZARINÉ KÉRÉSÉRE BECSÜLETSÉRTÉSÉRT INDÍTOTT VIZSGÁLATA NAGY JÁNOSNÉ ELLEN	129
II.	1700. április 3. és 19., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROS TANÁCSÁNAK NAGY JÁNOSNÉ CSISZÁR ILONA KÉRÉSÉRE A BOSZORKÁNYSSÁGGAL ÉS VARÁZSLÁSSAL VÁDOLT SZASZARINÉ ELLENI VIZSGÁLATA	131
III.	1700. április 24. és 26., május 14. és 18., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK A BOSZORKÁNYSSÁGGAL VÁDOLT NAGY JÁNOSNÉ ÉS SZASZARINÉ ELLENI VIZSGÁLATA	140
IV.	1700. november 8. és 11., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK A BOSZORKÁNYSSÁGGAL VÁDOLT SZASZARINÉ ÉS NAGY JÁNOSNÉ ELLENI PÓTVIZSGÁLATA	145
V.	1700. november 11., Nagybánya A NAGYBÁNYA VÁROS TÖRVÉNYSZÉKE ÁLTAL SZASZARINÉ ÉS NAGY JÁNOSNÉ ELLEN ELRENDELTE KÍNVALLATÁS FELJEGYZÉSEI . . .	148
VI.	1700. november 12., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROS TÖRVÉNYSZÉKÉNEK A BOSZORKÁNYSSÁGGAL VÁDOLT SZASZARINÉ ÉS NAGY JÁNOSNÉ ELLENI ÍTÉLETE	149

21.	1702. január 30., Nagybánya A NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCS LÉNÁRDFALUBAN, ALSÓ- ÉS FELSŐÚJFALUBAN VÉGZETT BŰNVIZSGÁLATÁNAK KÉRDŐPONTJAI	150
22.	1702. augusztus 10., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK FELOLDÓ HATÁROZATA A MACSKAÖLÉSÉRT CÉHE ÁLTAL FELFÜGGESZTETT GYÖNGYÖSSY VARGA JÁNOS ÜGYÉBEN	150
23.	1703. február 25., Nagybánya és Lénárdfalva NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK FELSŐFERNEZELYEN, ALSÓÚJFALUBAN ÉS LÉNÁRDFALUBAN VÉGZETT VIZSGÁLATA	151
24.	A BOSZORKÁNYNAK NEVEZETT MAKRAI MÉSZÁROS ISTVÁNNÉ BECSÜLETSÉRTÉSI PERE SZÉKELY NAGY JÁNOSNÉ TORDAI JULISKA ELLEN	152
I.	[1703. április 21. után–június 27. előtt], Nagybánya A BOSZORKÁNYNAK NEVEZETT FELPERES MAKRAI MÉSZÁROS ISTVÁNNÉ KÓDORI ERZSÉBET VÁDIRATA SZÉKELY NAGY JÁNOSNÉ ELLEN BECSÜLETSÉRTÉS MIATT	152
II.	[1703. április 21. után–június 27. előtt], Nagybánya A BOSZORKÁNYNAK NEVEZETT FELPERES MAKRAI MÉSZÁROS ISTVÁNNÉ KÓDORI ERZSÉBET FELELETE ALPERES SZÉKELY NAGY JÁNOSNÉ ELSŐ VÉDEKEZÉSÉRE	153
III.	[1703. április 21. után–június 27. előtt], Nagybánya ALPERES SZÉKELY NAGY JÁNOSNÉ TORDAI JULISKA MÁSODIK VÉDEKEZÉSE FELPERES MAKRAI MÉSZÁROS ISTVÁNNÉ KÓDORI ERZSÉBET VÁDJAI ELLEN	154
IV.	1703. június 27., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROS TÖRVÉNYSZÉKE ENGEDÉLYEZI MAKRAI MÉSZÁROS ISTVÁNNÉ KÓDORI ERZSÉBETNEK SZÉKELY NAGY JÁNOSNÉ TORDAI JULISKA ELLENI VIZSGÁLATÁT	156
V.	1703. június 30., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROS TANÁCSÁNAK VIZSGÁLATA SZÉKELY NAGY JÁNOSNÉ ELLEN, AKI MAKRAINÉT BOSZORKÁNYNAK MONDTA	156
VI.	1703. július 4., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROS TÖRVÉNYSZÉKÉNEK MAKRAINÉ BOSZORKÁNYISÁGÁT BIZONYÍTANDÓ VIZSGÁLATI KÉRDÉSEI	159
VII.	1703. július 9., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROS TANÁCSÁNAK MAKRAI ISTVÁNNÉ KÓDORI ERZSÉBET ELLENI VIZSGÁLATA	160
VIII.	1703. július 11., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROS TÖRVÉNYSZÉKÉNEK AZ ALPERES ELLENI TÉNYPÉTELLAPÍTÓ HATÁROZATA	161

IX.	[1703. július 11–13. között,] Nagybánya NAGY JÁNOSNÉ KEGYELMI KÉRVÉNYE ÉS NAGYBÁNYA TÖRVÉNYSZÉKÉNEK HATÁROZATA	162
X.	1703. július 13., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROSI TÖRVÉNYSZÉKÉNEK NAGY JÁNOSNÉ ELLENI ÍTÉLETE	163
25.	A NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSA ÁLTAL SZŐCS JÁNOSNÉ, SZILÁGYI GYÖRGYNÉ, KARÁCSONY GYÖRGY ÖZVEGYE, SZASZARINÉ, SZAKÁCSNÉ, PAP ANDRÁSNÉ, SZOBOSZLAI KATONA JÁNOSNÉ, SZAPPANOS MÁRTON ÉS MÁSONK ELLEN A VÁROSBAN, DOBRAVICÁN, FELSŐTÓTFALUBAN ÉS MÁS HELYSÉGEKBEN LEFOLYTATOTT BOSZORKÁNYÜLDÖZÉSI PER IRATAI	164
I.	1704. szeptember 8., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK VIZSGÁLATA A BOSZORKÁNYSSÁGGAL VÁDOLT PAP ANDRÁSNÉ, SZAKÁCSNÉ, BODOR ISTVÁNNÉ, SÁNDOR JÁNOSNÉ, BERTALANNÉ, SZAPPANOS MÁRTON ÉS SZOBOSZLAI JÁNOSNÉ ELLEN	164
II.	1704. december 8–9., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK VIZSGÁLATA A BOSZORKÁNYSSÁGGAL VÁDOLT PAP ANDRÁSNÉ, SZAKÁCSNÉ, BODOR ISTVÁNNÉ, SÁNDOR JÁNOSNÉ, BERTALANNÉ, KATONA JÁNOSNÉ ALIAS SZOBOSZLAINÉ, SZASZARINÉ É SZEKERESINÉ ELLEN	166
III.	1704. december 8., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK VIZSGÁLATA A BOSZORKÁNYSSÁGGAL VÁDOLT PAP ANDRÁSNÉ, SZAKÁCSNÉ, BODOR ISTVÁNNÉ, SÁNDOR JÁNOSNÉ, BERTALANNÉ É S KATONA JÁNOSNÉ ALIAS SZOBOSZLAINÉ ELLEN	172
IV.	1704. december 9., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK VIZSGÁLATA A BOSZORKÁNYSSÁGGAL VÁDOLT SZAKÁCSNÉ, PAP ANDRÁSNÉ, BODOR ISTVÁNNÉ, SÁNDOR JÁNOSNÉ É S SZOBOSZLAINÉ ELLEN	177
V.	1704. december 9., Felsőtótfalu FELSŐTÓTFALU TANÁCSÁNAK SZILÁGYI GYÖRGYNÉ, SZŐCS (SZÜCS) JÁNOSNÉ, OLÁH LUPUJNÉ É S OLÁH GRIGÁNÉ ELLENI VIZSGÁLATA	181
VI.	1704. december 18., Nagybánya A SZŐCS JÁNOSNÉ, SZILÁGYINÉ É S KARÁCSONY GYÖRGYNÉ ELLENI KÍNVALLATÁSOK JEGYZETE	187
VII.	[1704. december 19. előtt, Nagybánya] A BOSZORKÁNYSSÁGGAL É S VARÁZSLÁSSAL VÁDOLT SZŐCS JÁNOSNÉ, GRIGÁNÉ, SZILÁGYINÉ, KÉSCSINÁLÓNÉ É S KODRÁNÉ ELLENI PÓTVIZSGÁLAT	190

VIII.	[1704. december 19., Nagybánya] A NAGYBÁNYAI BÜNTETŐSZÉK SZŐCS JÁNOSNÉ ÉS SZILÁGYINÉ ELLENI SOMMÁS ÍTÉLETE	192
IX.	1704. december 19., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROS ÍTÉLŐSZÉKÉNEK FELSŐTÓTFALUSI SZŐCS JÁNOSNÉ ÉS SZILÁGYINÉ, VALAMINT KARÁCSONYI GYÖRGYNÉ ELLENI VÉGÍTÉLETE	192
X.	[1704. december 19–1705. január 30. között, Dobravica DOBRAVICA FALU HÜTŐSEINEK VIZSGÁLATA A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT KATA ASSZONY ELLEN	193
XI.	[1704. december 19–1705. január 30. között, Nagybánya] NAGYBÁNYA ÍTÉLŐSZÉKÉNEK A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT DOBROVICAI KATA ELLENI ÍTÉLETE	194
XII.	[1704. december 19–1705. január 30. között, Nagybánya] NAGYBÁNYA VÁROS TANÁCSÁNAK A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT SZAKÁCSNÉ, PAP ANDRÁSNÉ ÉS SZASZARINÉ ELLENI PÓTVIZSGÁLATA	194
XIII.	1705. január 19., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROS TANÁCSÁNAK A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT SZAPPANOS MÁRTON ELLENI VIZSGÁLATA	197
XIV.	1705. január 29., Nagybánya A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT PAP ANDRÁSNÉ, SZAKÁCSNÉ ÉS SZASZARINÉ KÍNVALLATÁSÁNAK JEGYZETE	200
XV.	1705. január 30., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROS TÖRVÉNYSZÉKÉNEK SZASZARINÉ, SZAKÁCSNÉ ÉS PAP ANDRÁSNÉ ELLENI HALÁLOS ÍTÉLETE	201
XVI.	1705. február 6., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROS TÖRVÉNYSZÉKÉNEK A ROSSZ MAGAVISELETTEL ÉS BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT SZOBOSZLAI KATONA JÁNOSNÉ ELLENI ÍTÉLETE	202
XVII.	1705. március 9., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT SZAPPANOS MÁRTON ÉS CSIZMADIA NAGY GYÖRGYNÉ ELLENI PÓTVIZSGÁLATA	202
XVIII.	[1705. január 17. után], Felsőbánya FELSŐBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT SZAPPANOS MÁRTON ELLENI VIZSGÁLATA	204
XIX.	[1705. január 17–1705. július 15. között], Felsőbánya FELSŐBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT SZAPPANOS MÁRTON ÉRDEKÉBEN ÍROTT KEGYELMI KÉRVÉNYE	206
XX.	[1705. július 15. előtt], Nagybánya A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT SZAPPANOS MÁRTONNAK NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁHOZ INTÉZETT KEGYELMI KÉRÉSE	207

XXI.	[1705. május 15. és 1705. július 15. között,] Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROS TÖRVÉNYSZÉKÉNEK A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT SZAPPANOS MÁRTON ELLENI ÍTÉLETE	208
26.	1706. augusztus 16., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK A HÍD UTCAI KÜLVÁROSBAN VÉGZETT ÁLTALÁNOS BŰNVIZSGÁLATA (RÉSZLETEK)	213
27.	AZ ERKÖLCSTELENSÉGGEL ÉS BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT NAGYBÁNYAI VÁCZI ISTVÁNNÉ PERIRATAI	215
I.	1706. szeptember 1., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK AZ ERKÖLCSTELÉN ÉLETTEL ÉS BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT VÁCZINÉ ELLENI VIZSGÁLATA	215
II.	[1706. szeptember 1. és 26. között], Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROS ÍTÉLŐSZÉKÉNEK VÁCZI ISTVÁNNÉ ELLENI ÍTÉLETE	216
28.	1711. június 1., Felsőújfalu NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK FELSŐÚJFALUBAN VÉGZETT ÁLTALÁNOS BŰNVIZSGÁLATA (RÉSZLETEK)	217
29.	AZ ORGAZDASÁGGAL, PARÁZNASÁGGAL ÉS BŰBÁJOSSÁGGAL VÁDOLT NAGYBÁNYAI VERES MÁRTONNÉ ELÍTÉLÉSÉVEL KAPCSOLATOS IRATOK	218
I.	[1713. július 5. és 14. között] TAR CZALI MÁRTON ELSŐ KEGYELMI KÉRVÉNYE	218
II.	[1713. július 14. előtt, Nagybánya] TAR CZALI MÁRTON MÁSODIK KEGYELMI KÉRVÉNYE	218
III.	[1713. július 14. előtt, Nagybánya] VERES MÁRTONNÉ KEGYELMI KÉRVÉNYE	219
IV.	1713. július 14., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK AZ ORGAZDASÁGGAL, PARÁZNASÁGGAL ÉS BŰBÁJOSSÁGGAL VÁDOLT VERES MÁRTONNÉ ELLENI ÍTÉLETE	220
30.	1714. július 19., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK A KÁLLAI JÁNOSNÉT KURVÁNAK ÉS BOSZORKÁNYNÁK KIÁLTÓ SÁRKÁNY JÁNOSNÉ ELLENI VIZSGÁLATA KÉRDŐPONTJAI	221
31.	1715. március 15., Nagybánya–Felsőújfalu A NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSA ÁLTAL FELSŐÚJFALUBAN TARTOTT ÁLTALÁNOS BŰNVIZSGÁLAT KÉRDŐPONTJAI	221
32.	VÁSÁRHELYI PORTÖRŐ SÁMUEL ÉS ERSZÉNYGYÁRTÓ PORTÖRŐ ANDRÁS NAGYBÁNYAI LAKOSOK RONTÁSSAL ÉS BOSZORKÁNYSÁGGAL KAPCSOLATOS KÖLCSÖNÖS VÁDALMAINAK PERIRATAI	223

I.	1718. február 23., Nagybánya	VÁSÁRHELYI PORTÖRŐ SÁMUEL VÁDIRATA	223
II.	1718. március 2., Nagybánya	ERSZÉNYGYÁRTÓ PORTÖRŐ ANDRÁS VÉD- ÉS VÁDIRATA	224
III.	1718. március 4., Nagybánya	NAGYBÁNYA VÁROS TÖRVÉNYSZÉKÉNEK VIZSGÁLATI KÉRDŐPONTJAI	225
IV.	1718. május 2., Nagybánya	NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK VÁSÁRHELYI PORTÖRŐ SÁMUEL KÉRÉSÉRE INDÍTOTT VIZSGÁLATA	226
33.	NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK A VÁROSHOZ TARTOZÓ JOBBAGYFALVAKBAN VÉGZETT ÁLTALÁNOS BŰNVIZSGÁLATA		228
I.	1718. május 11., Nagybánya–Felsőújfalu	FELSŐÚJFALURA VONATKOZÓ VIZSGÁLATI KÉRDÉSEK (RÉSZLET)	228
II.	1718. május 30., Nagybánya–Alsóújfalu	A NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK MEGBÍZOTTAI ÁLTAL ALSÓÚJFALUBAN VÉGZETT ÁLTALÁNOS BŰNVIZSGÁLAT	228
34.	1720. március 16., Nagybánya	NAGYBÁNYA VÁROS TÖRVÉNYSZÉKÉNEK AZ EGYMÁST KÖLCSÖNÖSEN BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLÓ KÁLLAI SZÜCS JÁNOSNÉ ÉS SEPSI GYÖRGYNÉ ELLENI VIZSGÁLATA	230
35.	1721. szeptember 8., Nagybánya	ÖZVEGY SEPSI GYÖRGYNÉ NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁHOZ INTÉZETT KÉRELMEBEN RONTÁSSAL ÉS BOSZORKÁNYSÁGGAL TÖRTÉNT GYANÚSÍTÁSA MIATT FAZEKAS PÁL ELLEN VIZSGÁLATOT ÉS ELÉGTÉTelt KÉR	233
36.	1722. szeptember 25., Nagybánya	NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK A BOSZORKÁNYSÁGGAL GYANÚSÍTOTT GYARATÓ JUDIT ELLENI VIZSGÁLATA	234
37.	1722. november 15., Nagybánya	NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK A BOSZORKÁNYSÁGGAL GYANÚSÍTOTT TASNÁDI KIS ANNA ELLENI VIZSGÁLATA	237
38.	A NAGYBÁNYÁN LAKÓ, BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT ÓNADI SZABÓ ISTVÁNNÉT ÉRINTŐ VIZSGÁLATOK ÉS BEADVÁNYOK		239
I.	1722. december 9., Nagybánya	ÓNADI SZABÓ ISTVÁNNAK NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁHOZ INTÉZETT KERESETE LADÁNYI ISTVÁN ELLEN, AKI FELESÉGÉT BOSZORKÁNYNAK NEVEZTE, VALAMINT A FELESÉGÉN EJTETT SÚLYOS TESTI SÉRELMEKÉRT	239

II.	1724. december 11., Nagybánya AZ ÓNADI SZABÓ ISTVÁN FELESÉGÉT BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLÓ PÁPAI SZABÓ JÁNOS ELLEN INDÍTOTT BECSÜLETSÉRTÉSI VIZSGÁLAT KÉRDŐPONTJAI	240
III.	1724. december 11., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK AZ ÓNADI SZABÓ ISTVÁNNÉT BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLÓ PÁPAI SZABÓ JÁNOSNÉ ELLENI VIZSGÁLATA	241
IV.	1725. február 28., Szinérváralja SZÁSZ MÁRTONNAK AZ ÓNADINÉ KÉRÉSÉRE SZINÉRVÁRALJA FŐBÍRÁJA ELŐTT TETT VALLOMÁSA	243
V.	1725. július 19. Nagybánya SZATMÁR VÁRMEGYE MEGBÍZOTTAINAK A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT ÓNADI SZABÓ ISTVÁNNÉ ELLENI VIZSGÁLATA	244
39.	1726. július 8., [Nagybánya] NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK A GRÓF TELEKI JÁNOSNÉT BOSZORKÁNYNAK NEVEZŐ MEZEI LÁSZLÓ ELLENI VIZSGÁLATA	246
40.	A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT FELSŐFERNEZELYI PAP ILLÉSNE VÁD- ÉS VÉDLEVELE	247
I.	[1726. november 22. előtt, Nagybánya] NAGYBÁNYA VÁROS ÜGYÉSZÉNEK PAP ILLÉSNE ELLENI VÁDLEVELE	247
II.	1726. november 26., [Nagybánya] A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT PAP ILLÉSNE VÉDEKEZÉSE	248
41.	NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK A KÜLVÁROSOKBAN VÉGZETT ÁLTALÁNOS BŰNVIZSGÁLATA	250
I.	1727. március 31., Nagybánya A SZATMÁR UTCAI KÜLVÁROSBAN VÉGZETT VIZSGÁLAT	250
II.	1727. március 31., Nagybánya A HÍD UTCAI KÜLVÁROSBAN VÉGZETT VIZSGÁLAT	252
42.	1727. [augusztus 31. előtt]–szeptember 22., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT ÖZVEGY TAKÁCSNÉ ELLENI VIZSGÁLATA	253
43.	A VARÁZSLÁSSAL ÉS RONTÁSSAL GYANÚSÍTOTT MOLNÁR GYÖRGYNÉ CSEPREGI BORBÁLA BECSÜLETSÉRTÉSI PERÉNEK IRATAI	255
I.	1732. július 18., Nagybánya NAGYBÁNYAI MOLNÁR GYÖRGYNEK A FELESÉGÉT RONTÁSSAL GYANÚSÍTÓ BALÁS MÁRTON ELLENI BEADVÁNYA	255
II.	[1732. július 23. után, Nagybánya] BALÁS MÁRTON VÉDIRATA	256

44.	A BOSZORKÁNYSSÁGGAL VÁDOLT NAGYBÁNYAI MÉSZÁROS ANDRÁSNÉNAK AZ ÖZVEGY CSETERI ANDRÁSNÉ ELLENI BECSÜLETSÉRTÉSI PERIRATAI	257
I.	1733. szeptember 10., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK A BOSZORKÁNYSSÁGGAL GYANÚSÍTOTT MÉSZÁROS ANDRÁSNÉ ELLENI VIZSGÁLATA	257
II.	[1733. szeptember 17–22. között, Nagybánya] ÖZVEGY CSETERI ANDRÁSNÉ FENNTARTJA MÉSZÁROS ANDRÁSNÉ ELLENI VÁDJAIT	260
III.	1733. szeptember 22., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK MÉSZÁROS ANDRÁSNÉ ÁLTAL KEZDEMÉNYEZETT VIZSGÁLATA	262
IV.	[1733. szeptember 22–25. között, Nagybánya] MÉSZÁROS ANDRÁSNÉ VÉDEKEZÉSE	264
45.	A BOSZORKÁNYSSÁGGAL VÁDOLT, KORÁBBAN NAGYBÁNYAI TÁNCZOS ISTVÁNNÉ TÓTFALUSI ANNA, UTÓBB SZATMÁRNÉMETI LÉVAI SZABÓ GYÖRGYNÉ ÉS ANYJA, ÖZVEGY SZÜCS JÁNOSNÉ PAJZOS ÉVA PERIRATAI	268
I.	1736. április 25., Szatmár[németi] SZATMÁR VÁROSI TANÁCSA TÁNCZOS ISTVÁNNÉ KORÁBBI NAGYBÁNYAI BOSZORKÁNYPERÉRŐL KÉR TUDÓSÍTÁST	268
II.	1736. július 16., Szatmár[németi] SZATMÁR VÁROSI TANÁCSA MEGISMÉTLI KORÁBBI KÉRÉSÉT	269
III.	1737. január 28., Bécs A MAGYAR KIRÁLYI HELYTARTÓTANÁCS LÉVAINÉ ÜGYÉBEN SZATMÁRON ÉS NAGYBÁNYÁN PÓTLÓLAGOS VIZSGÁLATOKAT KÉR	270
IV.	1737. május 29., Szatmárnémeti SZATMÁRNÉMETI VÁROSI TANÁCSA HATÁRnapot KÉR LÉVAINÉNAK A NAGYBÁNYAI TANÚKKAL TÖRTÉNŐ SZEMBESÍTÉSÉRE	275
V.	1739. augusztus 10., Szatmár[németi] LÉVAI SZABÓ GYÖRGY ÖZVEGYÉNEK KÉRÉSE NAGYBÁNYÁN BOSZORKÁNYSSÁG GYANÚJÁVAL VIZSGÁLT ÉDESANYJA, PAJZOS ÉVA VÉDELMEBEN	276
VI.	1739. augusztus 17., Kassa A SZEPESI KAMARA NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁTÓL A BOSZORKÁNYSSÁGGAL VÁDOLT ÖZVEGY SZÜCS JÁNOSNÉ PAJZOS ÉVA PERIRATAINAK FELKÜLDÉSÉT KÉRI	278

VII.	1741. március 23., Bécs A MAGYAR KIRÁLYI HELYTARTÓTANÁCS TUDATJA SZATMÁRNÉMETI VÁROSI TANÁCSÁVAL, HOGY LÉVAINÉ KEGYELMET KAPOTT	279
46.	1737. január 17., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK A RONTÁSSAL ÉS BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT JAKOTS PÉTERNÉ KÉRÉSÉRE TÖRTÉNT VIZSGÁLATA	280
47.	A NAGYBÁNYA KÜLVÁROSÁBAN LAKÓ, BOSZORKÁNYSÁGGAL GYANÚSÍTOTT OROSZ ANDRÁSNÉ JOSIP ILONA PERIRATAI	282
I.	1742. február 13., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK A BOSZORKÁNYSÁGGAL GYANÚSÍTOTT OROSZ ANDRÁSNÉ ELLENI VIZSGÁLATA	282
II.	[1742. február 13. után, Nagybánya] AZ OROSZ ANDRÁSNÉ JOSIP ILONA ÁLTAL KÉRELMEZETT VIZSGÁLAT KÉRDŐPONTJAI	285
48.	1745. február 10., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROS TÖRVÉNYSZÉKÉNEK A FORRAI PÁLNÉT BOSZORKÁNYNAK MONDOTT TOÓT JAKABNÉ KOSÁRKÖTŐ ERZSÉBET ELLENI HATÁROZATA	286
49.	1752. május 6., Nagybánya SZABÁLYRENDELET A NAGYBÁNYAI VÁROSGAZDA HATÁSKÖRÉRŐL (RÉSZLETEK)	287
50.	1753. február 19–március 8., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK A VÁROSBAN VÉGZETT ÁLTALÁNOS BŰNVIZSGÁLATA	288
A.	.....	288
B.	.....	291
C.	.....	292
D.	.....	293
E.	.....	294
F.	.....	294
G.	.....	296
H.	.....	296
I.	.....	297
J.	.....	302

51.	NAGYBÁNYA VÁROS TÖRVÉNYSZÉKÉNEK A BOSZORKÁNYSÁGGAL GYANÚSÍTOTT TÖKÉSI HORSÁNÉ ÜGYÉBEN HOZOTT HATÁROZATAI	307
I.	1753. március 16., Nagybánya TÖKÉSI HORSÁNÉT A VÁROS HATÁRÁBÓL KITILTJÁK	307
II.	1757. december 2., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK HATÁROZATA HORSÁNÉ VISSZAFOGADÁSÁRÓL	308
52.	1753. május 24., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK A MAGÁT „AZ ÖRDÖGNEK ELADÓ” NÉZŐ, BALÁS ISTÓK ÜGYÉBEN HOZOTT HATÁROZATA	309
53.	A NAGYBÁNYA KÜLVÁROSÁBAN LAKÓ, BOSZORKÁNYSÁGGAL GYANÚSÍTOTT MOCSIRÁN GYÖRGYNÉ ÉS ERDÉLYI JÁNOSNÉ PERIRATAI	310
I.	1754. augusztus 12–13., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK VIZSGÁLATA	310
II.	1754. augusztus 26., Nagybánya A MOCSIRÁN GYÖRGYNÉ KÉRÉSÉRE INDÍTOTT VIZSGÁLAT	315
III.	1754. szeptember 20., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK MOCSIRÁN GYÖRGYNÉ ÜGYÉBEN HOZOTT VÉGZÉSE	317
54.	1760. július 14., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK A BABONÁSKODÁSSAL ÉS PÁLINKAFŐZÉSSSEL GYANÚSÍTOTT KOLOSVÁRI MIHÁLY ÉS FELESÉGE ELLENI VIZSGÁLATA	319
55.	NAGYBÁNYA VÁROS TÖRVÉNYSZÉKÉNEK PERE A GYÚJTOGATÁSSAL VÁDOLT ALBERT ERZSÓK ÉS VARRÓ MARI, VALAMINT A GYÚJTOGATÁSSAL, BOSZORKÁNYSÁGGAL ÉS ÖRDÖGI CSELEKEDETEK VÉGREHAJTÁSÁVAL VÁDOLT ÖZVEGY DEÁK MIHÁLYNÉ BERKESZI SÁRA ELLEN	323
I.	1761. július 29., Nagybánya A MÁGIÁVAL VÁDOLT ÖZVEGY DEÁK MIHÁLYNÉ ELLENI PER FELTERJESZTÉSE A HELYTARTÓTANÁCSHOZ	323
II.	1762. február 22., Nagybánya NAGYBÁNYA VÁROS TÖRVÉNYSZÉKÉNEK A GYÚJTOGATÁSSAL VÁDOLT ALBERT ERZSÓK ÉS VARRÓ MARI, VALAMINT A GYÚJTOGATÁSSAL, BOSZORKÁNYSÁGGAL ÉS ÖRDÖGI CSELEKEDETEK VÉGREHAJTÁSÁVAL VÁDOLT ÖZVEGY DEÁK MIHÁLYNÉ BERKESZI SÁRA ELLENI ÍTÉLETE	324

FÜGGELÉK

SZEMÉLYNÉVMUTATÓ	329
I. Boszorkányok, rontók, mágikus személyek	331
I/a. Boszorkányságért perbe fogott személy	331
I/b. Boszorkányságért perbe fogott személyekre való hivatkozás	334
I/c. Tortúrán bevádolt más személy	335
I/d. Bevádolt más személy rontásvádval	335
I/e. Boszorkánysággal megrágalmazott személy	337
I/f. Egyéb mágikus személy rontásvád nélkül	338
I/f/1. Bába	338
I/f/2. Gyógyító	339
I/f/3/a. Boszorkányazonosító	339
I/f/3/b. Gyógyító; boszorkányazonosító	340
I/f/4. Tudós, tudományos	340
I/f/5. Pénznéző	340
I/f/6. Néző	340
I/f/7/a. Babvetéssel jósló	340
I/f/7/b. Jósló	340
I/f/7/c. Ónöntő	341
I/f/7/d. Szenesvízkészítő	341
I/f/8. Borbély	341
I/f/9. Mágikus személy konkrét tevékenység megnevezése nélkül	341
I/f/10. Varázsló	341
I/g. Felsőbányán perbe fogott személyek névsora	341
I/h. Boszorkányok, rontók, mágikus személyek összesített névsora	343
II. Bírák, szenátorok, tisztviselők	350
II/a. Nagybánya szabad királyi város tisztviselői és polgárai	350
II/b. Szatmár vármegye testülete	353
II/c. Tisztviselők és civisek névsora (1636–1762)	354
HELYNÉVMUTATÓ	359
I. Nagybányán túli település- és helynevek	359
II. Nagybánya és vidéke helynevei	365
BIBLIOGRÁFIA	373

BEVEZETŐ

Kötetünk teljes szövege Nagybánya város levéltárából került felszínre. Mint ilyen, az egykori szabad királyi bányaváros 17. és 18. századi boszorkánypereit és boszorkánysággal rágalalmazott személyeinek becsületsértési peranyagát tartalmazza.

A kötetben előforduló vádlók, vádlottak vagy egyszerű tanúk többsége a városfalak belső peremén és a külvárosokban megletelepült szegénység soraiból került ki, akik között a kucruc mozgalmakat lezáró szatmári békekötést (1711) követő évtizedektől kezdődően mind gyakrabban találkozunk a várost körülvevő falvakból betelepült románokkal is. Valamilyest külön színfoltot jelentenek a város jobbágyfalvaiban (Alsó- és Felsőújfalú, Lénárdfalú és Felsőfernezely) végzett időszaki bűnvizsgálatok témánkhoz tartozó részletei is.

Ez az anyag szinte teljes egészében most válik ismeretessé a szakirodalomban, az eddigi forráskutatók ugyanis egyáltalán nem vizsgáldták Nagybánya város levéltárában. Ennek következtében ez a témánk szempontjából is roppant gazdag forrásanyag archeográfiai tekintetben most kezd ébredezni Csipkerózsika-álmából.

Nagybánya (középkori nevén Rivulus Dominarum – Asszonypataka) Károly Róbert és Nagy Lajos királyok idején nyerte azokat a kiváltságokat, amelyek Hunyadi Mátyás általi megerősítésük és kibővítésük révén a városnak a teljes közigazgatási és ítélkezési önállóságot, beleértve a pallosjog szabadságát is, jelentették. Ezeket a messzemenően fontos előjogokat a polgárság mindenekelőtt a gazdag arany- és ezüstbányászat velejárójaként szerezte meg. Ez a bányászati tevékenység a 16. században a város közvetlen közelében igen nagy mértékben visszaesett. Időnkénti fellendülése (ahogyan azt a 16. század utolsó két évtizedében és főként Bethlen Gábor és I. Rákóczi György erdélyi fejedelmek idejében követhetjük nyomon) általában rövid életű volt, és jövedelmezés tekintetében már meg sem közelítette a korábbi állapotokat. A bányászat térvesztésének következményeként a város lakosainak megélhetési forrását a kiterjedt kézműipar és az ezt kiegészítő gyümölcs- és szőlőművelés képezte. A városi tanács tagjai és a szélesebb kört képviselő esküdt polgárok is ebből a társadalmi közegből származtak, s 1747-től kezdődően a 17. század végéig a protestáns és ezen belül is a kálvinista hitelveket vallották magukéinak.

A puritán életszemlélet talaján álló polgárság Nagybányán is árgus szemekkel figyelte közösségét és a legdrasztikusabb ítéletekkel lépett fel a tolvajlással, istenkáromlással, paráznasággal és egyéb vádakkal illetett személyek ellen. Ebben a közegben a boszorkánysággal és varázslással gyanúsítottak sem kerülhették el a szinte állandóan napirenden lévő kivizsgálásokat és máglyahalált hozó ítéleteket.

Az ezekről szóló levéltári anyag a város levéltárának két legfontosabb alkotóelemét képező részegységéből, a tanácsi jegyzőkönyvekből és a 19. század levéltárrendezői által „közigazgatási iratok” gyűjtőnévvel illetett iratanyagból áll. Esetünkben ez utóbbi mind a tulajdonképpeni közigazgatási, mind pedig a törvénykezési iratanyagot is felöleli. A tanácsi jegyzőkönyveket Nagybányán a 16. század második felétől, az iratanyagot pedig főként a 17. század kezdetétől őrizték meg. A 18. század negyedik évtizedéig a jegyzőkönyvek itt-ott hiányosak, s nagyjából ez mondható el az iratanyagról is. Ennek ellenére a levéltár egységesnek tekinthető, a 19. és a 20. században nem történtek nagy selejtezések. Ezért is oly gazdag a nagybányai városi levéltár témánkat érintő anyaga.

A sorozatunk első kötetének megjelenése óta kialakult gyakorlatnak megfelelően ebből az anyagból – a kimondottan boszorkánypereken és a varázslással összefüggő iratokon kívül – az ezektől legtöbb esetben elválaszthatatlan, más jellegű büntetővizsgálati anyag is helyel-közzel közlésre került. Másrészt ebben a kötetben több, boszorkánysággal történt vádaskodás következtében lefolytatott becsületsértési per anyaga is megtalálható.

A szövegközlés tekintetében is igyekeztünk az eddigi gyakorlatot megőrizni. Ennek megfelelően a *Magyar Országgyűlési Emlékek* kiadásának módozatát rögzítő, Benda Kálmán által készített szabályzathoz igazodtunk (*Századok*, 1974/2, 445. és következő lapok), helyenként azonban igyekeztünk a korabeli szöveg eredeti alakját is jobban megőrizni. Itt mindenekelőtt a magyar nyelv szamosháti nyelvjárásának egy-két jellegzetességére gondolunk. A szóvégi „is” mindig külön íródott. Általában a mássalhangzók átírásánál jobban ragaszkodtunk az eredeti alakhoz. Ezért mássalhangzó-kettőzéseket vagy a mai helyesírási szabályoktól eltérő mássalhangzós alakzatokat is megőriztünk (ollyan, tudcz stb.). Az „aki, ami” vonatkozó névmás írásánál abban az esetben, amikor a szövegíró „a” helyett a régies „az” alakot használja, a szóösszetételt mellőztük (az ki).

A latin nyelvű szövegek vagy szövegrészek átírásánál a humanista helyesíráshoz igazodtunk. A szövegben előforduló rövidítéseket a lehetőségekhez képest feloldottuk.

A részletes személynévmutató mellett azokról a törvényekről is mutatót készítettünk, amelyekre a közölt szövegekben hivatkoznak. A könnyebb kezelhetőség érdekében a kötetben Nagybányán kívül előforduló más helységnevekről mutatót készítettünk. Ebben minden földrajzi elnevezést korabeli nevén, de a mai helyesírási szabályainak megfelelő alakban szerepeltettünk.

A kötet szerkesztője köszönetet mond mindazoknak a személyeknek, akiknek irányítása és segítsége nélkül az anyag nem állt volna össze. Itt mindenekelőtt Pócs Éva témavezetőre, valamint Tóth G. Péter veszprémi néprajzkutatóra gondolunk, akik az országhatárok adta, ma még fennálló nehézségeket leküzdve a munka igazi szervezői voltak. A kiadványunk első kötetét szerkesztő Bessenyei Józsefet személyes ismeretség hiányában is közvetlen irányítónak tartjuk, hisz az általa rögzített szerkesztési elvek jelen munkánk jellegét is meghatározták. S végül, de nem utolsósorban köszönet jár Papp Enikőnek, Dávid Lajosnak, Boross Istvánnak és Kis-Halás Juditnak, akik a szövegek számítógépes szerkesztését és javítását szakértelemmel végezték.

E sorok írója mindenekelőtt levéltáros és életpályája során sohasem tekintette magát néprajzosnak. Ennek ellenére, a fentebb már jelzett útbaigazítások nyomán, úgy igyekezett dolgozni, hogy a kötet anyagát mindenekelőtt a néprajzosok, mellettük a jog- és helytörténészek, s helyel-közzel a nyelvészek is kutatómunkájuk során egyaránt hasznosíthassák. De bízunk benne, hogy – a különböző tudományágak művelőin túlmenően – e kötet mindazok számára is érdekesítő olvasmányt jelent majd, akik a századokkal korábbi társadalmi élet mindennapjai iránt kívánnak tájékozódni.

Nagybánya, 1999.

Balogh Béla

„HÁVAL ÉS CONDITIOVAL”

Így fogalmaz a „Nagy Bánya városában lakó nemzetes Rácz Mihály úr” „második propositió”-jában „Nagy Gergelyné relictá eöreg Anna” asszonynak, a város egyik nagy presztízzsel rendelkező bábájának, amikor – még ha feltételes módban is – kitart azon állítása mellett, hogy a nevezett bába rontása okozta gyermeke betegségét.¹ Az alábbiakban megfogalmazott vélekedések megalkotásánál is érvényesnek tartjuk e kitételt, hiszen megállapításaink igazolásához alapos és mélyreható vizsgálatok szükségesek. Rövid bevezetőnkben csupán vázlatos ismertetést szeretnénk nyújtani a nagybányai boszorkányüldözés történeti, társadalmi és kulturális háttéréről, mintegy megadva az itt közölt becses források kissé tágabb kontextusát. Az érdeklődő olvasó bizonyára hasznos információkra lel, s reméljük, e szerény összegzés a téma szakavatott kutatóit is további vizsgálódásokra ösztönzi.

A nagybányai boszorkányüldözés kronológiáját nem különíthetjük el a város történetének eseményeitől.² Néhány olyan momentumra hívjuk itt föl a figyelmet, amelyek valószínűsíthetően hatással voltak a boszorkányvádaskodás megjelenésére, esetleg gyakoribbá válására. Nagybánya esetében nem beszélhetünk üldözési hullámokról, mert e városi közösség mindenképp kisebb léptékű kategória ennél. Érdemes azonban kiemelni a boszorkányvádaskodásoknak először a 17. század hatvanas éveiben, másodszer a 17–18. század fordulóján, végül pedig az 1720-as évtizedben jelentkező sűrűsödési tendenciáját.

Az 1660-as évek nagy megpróbáltatásokat jelentettek a város számára. 1660 elején a váradi Ali pasa portyázó csapatai dúlnak a környéken, majd az év nyarán hatalmas, tizenhatezer aranynyi váltságdíjat csikarnak ki a várostól. Június 20-án már másodszer szólítja fel I. Lipót császár a várost, hogy tegyen hűségesküet, de hiába. Egy év múlva Montecuccoli csapatai megszállják Nagybányát, de rövidesen távozniuk kell. Nagybánya 1663-ban és az azt követő évben nem engedi, hogy császári csapatokat szállásoljanak be: a városi tanács rendelkezése megerősíti a falakat, sőt új védműveket is emelnek az esetleges későbbi támadások visszaverésére. 1664-től a vasvári béke után Nagybánya, amely az 1650-es évektől egészen eddig az erdélyi fejedelem tulajdonában volt, osztrák kézre kerül. 1670. szeptember 26-án még sikerül megakadályozniuk a városi helyőrség élére kinevezett Strassoldo tábornok bejutását, 1672. december 8-án azonban erőszakkal kényszerítik a rezisztens várost a császár hűségére. A kielezett politikai helyzet a városi tanácsot igen szigorú takarékosági, rendészeti, védelmi, sőt erkölcsi-normaszabályozó intézkedések meghozatalára készítette, s ezek éreztették hatásukat a városi lakosság egyéni

életvilágának mikroszintjén is.³ További feszültségkeltő tényezőt jelenthetett a török kiűzésével, valamint a kuruc mozgalmakkal együtt járó hadiesemények következtében migrációra kényszerülő népesség folyamatos beköltözése és megtelepedése a városban. Csupán ebben az 1660-as évtizedben tíz nőt és egy férfit vádolnak boszorkánysággal, míg az ezt megelőző harminc esztendőből összesen hat személyről tudunk, akik e vád miatt álltak a város magisztrátusa előtt.

1672-től állandósul a katonai jelenlét Nagybányán: 1677-ig Spankau serege, 1677–1685-ig Thököly kurucai, majd 1685-től a újra a császári hadak, végül 1702 vége és 1711 között Rákóczi hajdúi állomásoznak a városban. Ezt az időszakot a felekezeti ellentétek köntösébe bűjt politikai csatározások is jellemzik. Mindig felsőbb hatalmi intézkedés eredményeként cserélnek gazdát a város templomai és egyéb egyházi tulajdonai. Császári rendeletre a református közösséget először (1687-ben) templomától, 1691-ben pedig iskolájától fosztják meg, majd 1692-ben az addig a város tulajdonában levő Omechin-féle ispotályt és az evangélikusok Szent Miklós templomát adományozzák a minorita rendnek. II. Rákóczi Ferenc 1703-ban átállásra szólítja fel a várost, minekutána Nagybánya támogatja a fejedelem szabadságharcát. A református gyülekezet – a szécsényi országgyűlés határozata értelmében – 1706-ban visszakapja templomát, ugyanígy jut az evangélikus közösség is a Szent Márton egyházhoz. Csak a Szent Miklós templom marad katolikus kézen. (A szatmári békét követően lezajlik az utolsó „helycsere” az egyházi ingatlanok tulajdonlásában: a Szent István templom végleg a katolikus egyházáé lesz, a reformátusok és az evangélikusok a városfalakon kívül kényszerülnek maguknak templomot emelni.) A központosító Habsburg birodalmi törekvések, majd a fejedelem restaurációs intézkedései így újabb törésvonalakat hoznak létre a városi közösség viszonylagos egységében. A hatalom súlypontjainak sorozatos átrendeződése válthatta ki tehát a második sűrűsödési göcot, 1697–1706 között. Ekkor összesen hét büntetőper indult boszorkányság, egy becsületsértési per pedig boszorkánysággal való rágalmazás miatt, továbbá három általános bűnvizsgálatot folytatott le a város a környező jobbágyfalvakban. A rágalmazási és a büntetőperek keretében, valamint az általános bűnvizsgálatok során összesen 22 személyt vádoltak boszorkánysággal, s közülük 15-öt el is ítélték emiatt.

Az 1720-as években jelentkezik a harmadik sűrűsödési periódus, s ez összhangban áll a boszorkányüldözés országos tendenciájával. Ebben az esetben inkább valóban az országos boszorkányellenes közhangulat, továbbá a már 1690-ben elindított közigazgatási reform állhat nagyobb mértékben a felfutás mögött, s talán kevésbé játszanak szerepet a lokális történeti események. 1720 és 1727 között összesen öt személyt ítélték el boszorkányság vádjával, további kilenc személy ellen hangzott el a maleficium-vád a bíróság előtt (ellenük nem indult eljárás), három személy pedig becsületsértés per keretén belül akarta tisztázni magát a boszorkányság vádja alól.

Évtized	Boszorkányságért perbe fogott személy	Ebből halálos ítélettel végződő	Boszorkánysággal rágalmazott személy	Megjegyzés
1631–1640	2	1	2	
1641–1650	2	1		
1661–1670	6	2	2	
1671–1680				
1681–1690	2	1		
1691–1700	6	1		
1701–1710	23	2	1	Általános bűnvizsgálat (1703, 1704, 1705, 1706, 1711)
1711–1720	2	1	4	Általános bűnvizsgálat (1718)
1721–1730	6	1	3	Általános bűnvizsgálat (1727)
1731–1740	2		3	
1741–1750	1		1	
1751–1760	20			Általános bűnvizsgálat (1753)
1761–1770	1	1		

Kristóf Ildikó a debreceni és Bihar vármegyei boszorkányüldözésről írt könyvében részletesen ismerteti a boszorkányságról alkotott református teológiai vélekedéseket, összevetve a hivatalos teológia nézeteit a perekből kiszűrhető elképzelésekkel.⁴ Nagybánya, Debrecenhez hasonlóan, a reformáció kálvinista irányzatához csatlakozott, továbbá – több korabeli protestáns szellemi központ mellett – a későbbiekben is szoros kapcsolatokat ápolta a „kálvinista Rómával”. Mint a boszorkánysághoz kapcsolódó protestáns teológiai ismeretek közvetítőire elsősorban a Schola Rivulina Debrecenből idekerült rectoraira, vagy az onnan származó, Nagybányára szolgáló lelkészekre gondolunk, akik közül többen jelentős külföldi protestáns egyetemeken is megfordultak (Utrecht, Franeker, Leiden, Groningen). Fontos szerepet játszhattak még e területen a magyar városok (például Nagyenyed) protestáns iskoláit látogató nagybányai diákok is. Feltételezhetjük azt is, hogy a boszorkányságra vonatkozó információk áramlásának egy másik szintjén (hírek, „szóbeszéd”) bekapcsolódtak a környékbeli nagyobb városok, mint Szatmár, Nagyvárad, vagy a távolabb fekvő Kolozsvár vásárait látogató nagybányai kereskedők és iparosok, továbbá a városba áramló menekültek is. A boszorkányságról Nagybányán kialakuló közvélekedést tehát a protestáns demonológia (s ezzel együtt a később megjelenő katolikus elképzelések) hivatalos álláspontja mellett a nem hivatalosnak nevezhető hírforrások, s végül, de nem utolsósorban a helyi hiedelemkészlet együttesen és folyamatosan formálták.

A nagybányai protestáns teológia tudós képviselőinek sajnos eddig nem ismeretesek a boszorkányság témáját közvetlenül tárgyaló művei (traktátusok, disputák, egyetemi értekezések, prédikációk, halotti búcsúztatók stb.). Mindemellett az 1660-as évektől kezdődően mindenképpen számolnunk kell a puritanizmus közvetett hatásával, amit elsősorban az 1660–1674 között első lelkészként működő Nánási Lovász István, illetve az 1660–1662 között rector, majd 1662–1674 között másodpap Horti István, valamint a rector tiszttét 1667 és 1669 között betöltő Eszéki István képviseltek. (A város képzett elitjéhez tartozott az akkori jegyző, és 1677–1691 között főbíró, Enyedi István is, aki II. Rákóczi György fejedelem lengyelországi hadjáratának történetéről írt beszámolót.) Nánási

Lovász István – a nagybányai tanács költségén – 1670-ben adta ki angol eredetiből fordított, 83 prédikációból álló könyvét *Szu^e Titka. Az az: Az embernek szívének természet szerint valo romlottságából, és annak követésébo^el származott ezer csalárdságinak kinyilatkoztatása és orvoslása* címmel. A korabeli helyi teológiai irodalom bővebb ismerete nélkül nem kívánunk ennél messzebb menő következtéseket levonni e témában. Kristóf Ildikónak a „bihari-debreceni református boszorkányfelfogás”-ról leírt megállapításai⁵ nagy vonalakban itt is helytállóknak tűnnek. A nagybányai perek dokumentumai alapján e teológiai értelmezésnek a mindennapi élet gyakorlatában megvalósuló interpretációját követhetjük nyomon. Itt csak a két leglényegesebb momentumot emeljük ki: 1. mindenki, aki „társalkodik az Ördöggel”, boszorkánysággal gyanúsítható, még ha jóindulatúan használja is az Ördögtől szerzett (például gyógyító) tudományát; 2. boszorkányvaddal illethető az a személy is, aki az előbb említett „Ördöggel társalkodóhoz” fordul segítségért ahelyett, hogy az isteni gondviselésre bízna magát.⁶

A boszorkányság hiedelemrendszere, szociálanropológiai értelemben, csapásmagyarázó ideológiaként, s egyúttal a közösségi konfliktusokat szabályozó intézményként írható le, amely a *rontó – sértett – boszorkányazonosító* és *gyógyító* kapcsolathálózatában működik. Ennek értelmében „a csapások *emberi* károkozótól, a »közösségen belüli ellenségtől« erednek, akiről feltételezik, hogy természetfeletti képességei révén ártani tud az embernek és gazdaságának, meg tudja őket »rontani«”.⁷ A nagybányai boszorkányvádaskodás társadalmi hátterét részben alkotó konfliktusokra tehát a fenti interakciókról beszámoló, tulajdonképpen rontás-történeteket elbeszélő tanúvallomásokból következtethetünk.⁸ A tanúk emellett nem kizárólag rontás-eseteket beszélnek el, hanem ennek ellenkező előjelű verzióit, vagyis gyógyítás-történeteket is hallhatunk tőlük. Természetesen szem előtt kell tartanunk, hogy ezek az elbeszélések a valóságról többszörösen is áttételes beszámolókat tartalmaznak: a háttérben megbúvó valós konfliktusokat az elbeszélők a boszorkányvád szimbolikus nyelvezete segítségével egy speciális szituációban, a tanúkihallgatás során fogalmazzák meg, alkalmazkodva a tanúvallomás már létező narratív sémájához. Azt is le kell azonban szögezni, hogy a történetek egyaránt lehetnek fikciók vagy valós eseményekről adott beszámolók is, ám ez nem befolyásolja a tény, hogy mindenképp az adott közösségnek a boszorkánysággal asszociált képzetibe nyújtanak betekintést. Kristóf Ildikó már említett nagy formátumú tanulmányában igen finom elemzést nyújt azokról a „veszélyes viszonyokról”, amelyek kihámozhatók a tanúvallomások elbeszéléseiből mint a boszorkányvádaskodás potenciális melegágyai.⁹ Nagy vonalakban úgy tűnik, hogy Nagybánya esetében elsősorban a szomszédsági együttélésből adódó, valamint a bábák/gyógyítók egymás közti, illetve betegekkel való nézeteltérései lehetséges megoldásaként kínálkozik a boszorkányvád. Továbbá az is megfigyelhető, hogy a vádlottak között különösen a 17–18. század fordulója körüli időszak pereiben nagy számban találhatók a Nagybányán a közelmúltban megtelepedett személyek, ami az újonnan jöttekkel kapcsolatos ellenérzések meglétére enged következtetni. Természetesen a számszerűsítésen alapuló későbbi vizsgálatok tovább bővíthetik a „veszélyes viszonyok” körét és jóval pontosabb képet nyújtanak majd a vádak szociológiájáról.

Végezetül röviden ismertetjük azokat a helyi hiedelmeket, amelyeket a boszorkánysággal hoznak összefüggésbe a perek tanúvallomásai. A hiedelemkészlet egyes elemeinek eredetére nem szándékozunk most kitérni, s arra sem vállalkozunk, hogy jelenlegi szűkös kereteink között felvázoljuk a nagybányai boszorkányság hiedelemrendszerét.

Ízelítőül csak néhányat idézünk a tanúvallomások alapján kibontakozó elképzelésekből. A boszorkány képességeit nőnemű családtagjaitól (anyjától, anyósától) örökli, vagy más boszorkánytól szerzi – tanulással. Rendelkezhet segítőördöggel, amelyet apró, tóban lakó kicsiny lényként írnak le, akinek kis nadrágot és kapcát ajándékozik a boszorkány szolgálataiért cserébe; vagy pénzt fizet neki akkor, ha megkeresi az elveszett pénzt. Lehet lidérce is, amelyet csirke, illetve pulyka alakban, vagy tüzes, levegőben repülő lényként írnak le. Segítőállatai is vannak, amelyek parancsára megjelennek, sőt ellenségeire küldheti őket, hogy azokat megrontsák, vagy visításukkal megijessék. A segítőállat leggyakrabban (fekete) macska, de előfordul varangyos béka és kígyó is. A boszorkány maga is megjelenhet macska alakban, amelyre ha ráütnek, visszaváltozik emberré. A macskák és a boszorkány kapcsolatának egy további aspektusa a macskát kínzó, meglövegoló, a hátán borsot hozó boszorkány. Sőt: a macskák lehetnek a boszorkány felismerésének eszközei is, ha a megfelelő ember alkalmazza őket. Sajnos, a felismerés módjának mikéntjéről hallgat maga a szakértő is. Az általában éjszaka megjelenő boszorkány legfőbb rontó célzatú tevékenységeként nyomásról számolnak be a kárvallottak vagy hozzátartozóik, de előfordul a harapás, a fej megrázása, a vérszívás (egy esetben a fülön keresztül). Azonosításának egyik módja az éjszaka megjelenő, nyomó boszorkány sóra hívása. Talán ide kapcsolható az az elképzelés, hogy a boszorkány a keze fejről nyalja a sót. A rontó boszorkány azonosításának egy másik módszere szerint a megrontott csecsemőről levett pokrócot (a lazsnakot) verik a mestergerenda alatt. A boszorkány az általa okozott rontást önként, de inkább fenyegetés hatására meggyógyítja: sőt, egyes esetekben kizárólag a rontó hozhatja helyre az általa okozott kárt. Rontása elleni védekezésül tömjénes rongyot tartanak éjszaka a nyakukban, vagy hangosan mondják a „Szent kereszt el-veszesse [...]” formulát.

Mint a korábbiakban már utaltunk rá, a boszorkányvadászkodás potenciális célpontjává váltak a városban és környékén tevékenykedő, jóindulatú mágikus szakértők: a bábák, nézők, jósok, és a boszorkány hagyományos ellenfeleiként számon tartott gyógyítók is. A hozzájuk kapcsolódó képzeteket itt nem áll módunkban részletesen taglalni, annyit azonban megjegyzünk, hogy ezek a hiedelmek nem olvadtak bele maradéktalanul a boszorkány hiedelem-alakjába, hanem azzal párhuzamosan továbbra is léteztek.

Gondolatébresztőnek szánt sorainkkal talán sikerült a nagybányai boszorkányság forrásaira irányítanunk több tudományterület kutatóinak figyelmét. Reméljük, hogy rövid bevezetőnk kellően felcsigázta a művelődéstörténet e különleges és a maga nemében páratlanul gazdag forrása iránt érdeklődő olvasókat is.

Veszprém, 2002. december 27.

Kis-Halas Judit–Tóth G. Péter

- 1 1670. június 19., Nagybánya, 12/III. irat.
- 2 A rövidített hivatkozások feloldását lásd az Apparátus és rövidítések című részben. SCHÖNHERR, 1910; BOROVSKY, 1910. 210–214; PALMER, 1894; SZIRMAY, 1809–1810. 229–240.
- 3 CORPUS STATUTORUM, 1897. III. 646–681.
- 4 KRISTÓF, 1998. 54–76.
- 5 Úó, *i. m.*, 74.
- 6 A következőkben a Nagybányával kapcsolatba hozható teológiai irodalom köréből sorolunk fel néhány címet (1580–1681):
  - 1580 – NAGY BÁNYAI Mátyás: *Historia Az Jacob Patriarcha fiáról Iosephrol, ki meg vagyon irvan Mosesec első könyvében.* Nyomatot Colosuárot Heltaj Gaspárne Muehelyyében 1.5.80. Esztendoeben. = RMK I. 170.
  - 1586 – REUSS, David: *15 Predigten über den 91. Psalm Davids.* Nagy-Banya 1586. = RMNY I. App. 48. Külföldi nyomtatvány.
  - 1590 – GÖNCI György: *Theses exercitii causa propositae in generali synodo Rivvlien. celebranda, de patrum et nostra communi iustificatione et certitudine salutis vtriusq(ue) aduersus lymbum papistarum et dubitationem Pyrrhoniorum pontificiorum, de quibus responsuri sunt ordinandi 21. die Iunii a. D. 1590.* [Debrecen] = RMNY I. 641. [Református lelkészi vizsga tételei. – A címlap nélkül készült nyomtatvány az 1590. június 21-re kitűzött nagybányai zsinat 21. tételét tartalmazza.]
  - 1668 – MATKÓ István (Kézdi-Vásárhelyi): *X, ut Toek, Könyvnek eltépése Avagy, Banyasz Csakany.* Mellyel amaz Fövenyen épitetett s-már le-romlott házát, elébbi fövenyre sikertelen sárral raggatni akaró és 1000. moeskokkal eszelőssen színő s-mázló Sambar Mattyas nevű tudatlan sár gyúró meg-csákányoztatik KEZDI VASARHELLYI MATKO ISTVAN Mostan Zilahi Ecclésiának egyuegyue lelki Pásztorá által. Ki Sambartol Bányásznak nevezett. – Nyomatattott [Sárospatak] M.DC.LXVIII. = RMK I. 1072. [Sámbár Mátyás Matkó Istvánt, ki akkor nagybányai református pap volt, több ízben bányásznak gúnyolta, s éppen ezért adta Matkó a „Bányász-csákány” címet e munkájának.]
  - 1670 – NÁNÁSI LOVÁSZ István: *Szue Titka. Az az: Az embernek szívének természet szerint való romlottságából, és annak követéséből származott ezer csalárdságinak ki-nyilatkoztatása és orvoslása.* Colosvarat. Ki-nyomatattott Nagy-Bánya Nemes Királyi Városának költséggével. Veres-egyházi Szentyel Mihály által. 1670. esztendoeben. = RMK I. 1103. [Az előszó-ban olvassuk: „Ez fő részént Anglus Author DANIEL DIKE munkája ugyan Angliai nyelven.” – „Nem tudom pedig hogy másunnan egész prédikációt helyheztettem volna ide, hanem a GOODVIN THAMÁSét, ki is Anglus volt.”]
  - 1676 – SZÁNTAI Mihály: *Az Urért s' Hazájokért el széledett és számkivettetett bujdosó Magyarok Fuesto'lgoe Csepueje;* Nemzetes Ubrisi Pal költséggével. Colosvarat, Nyomt: Veresegyházi Mihály, 1676. = RMK I. 1196.
  - 1681 – ENYEDI (Stephanus): *Disputatio Theologica.* Claudiopoli, Ex Officina Jmichaelis Szentyel Veresegyházi, M.DC.LXXXI. = RMK II. 1484.
- 7 Pócs, 1997. 10–11.
- 8 A boszorkányperek tanúvallomásainak problematikájáról lásd még TÓTH G., 2001. 198–225.
- 9 KRISTÓF, *i. m.*, 132–185.

SEGÉDLETEK

IDÉZETEK A SZÖVEGEKBEN

Bibliai igehelyek a perek vádbeszédeiben

Időrendben

- 1670 / 12/III – 2Móz 22,18; 3Móz 20,27
- 1684 / 15/VI – 2Móz 22,18; 3Móz 20,27; 5Móz 13,1–11
- 1703 / 24/III – 3Móz 24,20–21; 5Móz 18,10–11
- 1722 / 38/I – 2Móz 21,22
- 1726 / 40/I – 3Móz 20,27

Igehelyek szerint

- 2Móz 21,22 – 1722 / 38/I
- 2Móz 22,18 – 1670 / 12/III; 1684 / 15/VI
- 3Móz 20,27 – 1670 / 12/III; 1684 / 15/VI; 1726 / 40/I
- 3Móz 24,20–21 – 1703 / 24/III
- 5Móz 13,1–11 – 1685 / 15/VI
- 5Móz 18,10–11 – 1703 / 24/III

Törvények, amelyekre hivatkoznak

Szokásjog

- Isten s mind az Nemes Ország Törvénye szerint „mint olyan bűvös-bájos személyek, boszorkányok” 1674 / 13/III; 1704 / 25/IX; 1705 / 25/XV.

Mózesi törvények*

- 2Móz 21,22: „Ha férfiak veszekednek és meglöknek valamely terhes asszonyt, úgy hogy idő előtt szül, de egyéb veszedelem nem történik: bírságot fizessen a szerint, a mint az asszony férje azt reá kiveti, de bírák előtt fizessen.” 1722 / 38/I
- 2Móz 22,18: „Varázsló asszonyt ne hagyj életben.” 1670 / 12/III; 1684 / 15/VI.

* A bibliai helyeket a Károlyi-Biblia alapján idézzük.

- 3Móz 20,27: „És akár férfi, akár asszony, hogyha ígésző vagy jövendőmondó lesz közöttök, halállal lakoljanak; kővel kövezzétek azokat agyon; vérök rajtok.” 1670 / 12/III; 1684 / 15/VI; 1726 / 40/I.
- 3Móz 24,20: „Törést törésért, szemet szemért, fogat fogért; a milyen sérelmet ő ejtett másón, olyan ejtessék rajta is.” 1703 / 24/X.
- 3Móz 24,21: „A ki barmot üt agyon, fizesse meg azt, de a ki embert üt agyon, halállal lakoljon.” 1703 / 24/X.
- 5Móz 13,1–11: „1. Mikor te közötted jövendőmondó, vagy álomlátó támad és jelt vagy csodát ád néked; 2. Ha bekövetkezik is az a jel vagy a csoda, a melyről szólott vala néked, mondván: Kövessünk idegen isteneket, a kiket te nem ismeresz, és tiszteljük azokat: 3. Ne hallgass efféle jövendőmondónak beszédeire, vagy az efféle álomlátóra; mert az Úr, a ti Istenetek kísért titeket, hogy megtudja, ha szeretitek-é az Urat, a ti Isteneteket teljes szívetekből, és teljes lelketekből? 4. Az Urat, a ti Isteneteket kövessétek, és őt féljétek, és az ő parancsolatait tartsátok meg, és az ő szavára hallgassatok, őt tiszteljétek, és ő hozzá ragaszkodjatok. 5. Az a jövendőmondó pedig vagy álomlátó ölettsék meg; mert pártütést hirdetett az Úr ellen, a ti Istenetek ellen, a ki kihozott titeket Egyiptom földéből, és megszabadított téged a szolgaságnak házából; hogy elfordítson téged arról az útról, a melyet parancsolt néked az Úr, a te Istened, hogy azon járj. Gyomláld ki azért a gonoszt magad közül. 6. Ha testvéred, a te anyádnak fia, vagy a te fiad vagy leányod, vagy a kebleden lévő feleség, vagy lelki-testi barátod titkon csalogat, mondván: Nosza menjünk és tiszteljünk idegen isteneket, a kiket nem ismertetek sem te, sem atyáid 7. Ama népek istenei közül, a kik körültek vannak, közel hozzád vagy távol tőled, a földnek egyik végétől a másik végéig; 8. Ne engedj néki, és ne hallgass reá, ne nézz reá szánalommal, ne kíméld és ne rejtegesd őt; 9. Hanem megölvén megöljed őt; a te kezed legyen először rajta az ő megölésére, azután pedig az egész népnek keze. 10. Kövekkel kövezd meg őt, hogy meghaljon; mert azon igyekezett, hogy elfordítson téged az Úrtól, a te Istenedtől, a ki kihozott téged Egyiptomnak földéből, a szolgaságnak házából; 11. És hallja meg az egész Izráel, és féljenek és ne cselekedjenek többé ahhoz hasonló gonoszt te közötted.” 1684 / 15/VI.
- 5Móz 18,10–11: „Ne találtassék te közötted, a ki az ő fiát vagy leányát átvigye a tűzön, se jövendőmondó, se ígésző, se jegymagyarázó, se varázsló; Se bűbajos, se ördögösöktől tudakozó, se titok-fejtő, se halottidéző.” 1703 / 24/X.

Királyi dekrétumok

- Sancti Stephani lib. 2. cap. 16. „A szándékos emberölésről. Ha valaki haragra gerjedvén és felfuvalkodván kevélységgel, szándékos emberölést követ el, tudja meg, hogy száztíz arany pénzt fizet érte, amint a mi tanácsunk végezte. 4. §. Ebből ötvenet a király kincstárába vigyenek, a más ötvenet adják a rokonoknak, tize pedig az ítélobíráké és közbenjártaké legyen. És maga a gyilkos bűjtöljön a kánonok rende­lése szerint.” 1726 / 40/I.
- Sancti Stephani lib. 2. cap. 32. „A bűbajosokról, ördögösökről és jövendőmon-

- dókról. Hogy Isten teremtménye minden gonosznak ártalmától ment maradjon és senkitől kárvallást ne szenvedjen, hacsak nem Istentől, ki előmenetelét is adja, tanácsi végzésből vetettünk nagy retentő tilalmat az ördögösöknek és bűbajosoknak: hogy senki bűbájjal vagy ördögös tudománnyal egy embert is eszéből kiforgatni vagy elveszteni ne merjen. 4. §. De ha mégis ember vagy asszonyember ennek utána illetén dologra vetemednék, adják annak a kezébe, akit megrontott, avagy rokonai kezébe, hogy tegyenek törvényt reá az ő akaratjok szerint. 2. §. Ha pedig jövendőmondók találtatnának, akik hamuban s más effélékben mesterkednek, igazítsa meg őket a püspök az ostorral.” 1726 / 40/I.
- Vladislai I. decr. a. 1492. I, Articulus 9. „A birtokjogok nem idegeneknek, hanem magyaroknak adományozandók. A birtokok és birtokjogok nem idegenek, hanem az ország jól érdemesült és Magyarország koronájának alá vetett lakosai részére adományozandók, érdemeikhez és szolgálataikhoz képest. 1. §. Szabadságában álljon pedig a királyi felségnek száz jobbágytelek erejéig önszántából tetszése szerint, bárki részére adományt tenni. 2. §. Azonban százon felül főpapjainak és báróinak tanácsával adományozzon, amint ezt ő Felsőségnek hitlevele tartalmazza.” 1733 / 44/II.
  - Vladislai I. decr. a. 1492. I, Articulus 67. „A széksértés büntetése huszonöt girá. Továbbá a széksértő huszonöt girát fizessen, mégpedig annak kétharmad részét a bírónak, s egyharmad részét az ellenfélnek.” 1733 / 44/IV.
  - Vladislai I. decr. a. 1492. I, Articulus 82. „Aki szándékos és előre eltökélt emberölést követ el, minden királyi kegyelem mellőzésével ugyanazon büntetéssel lakoljon; a véletlenül elkövetett emberölésre nézve azonban egyezkedhessék. Amely emberek eltökélt szándékkal követnek el emberölést, azokat, bármilyen rendűek és kiváló állásúak legyenek, minden váltságdíj mellőzésével ki kell végezni. 1. §. És ha ilyen emberek szökésben keresnének menedéket, bárhol és bármikor kézre kerülnének, minden remény és a királyi felség kegyelmezése nélkül, megtartván mindazonáltal a törvény rendét, ugyanabba a büntetésbe essenek. 2. §. És annak a vármegyének az ispánjai vagy alispánjai és szolgabírái, ahol az ilyen gyilkos kézre kerül, kötelesek legyenek és tartozzanak az igazságot az ország szokásához képest kiszolgáltatni. 3. §. És az ilyeneket a hűtlenekre és egyéb gonosztevőkre kiszabott büntetés alatt senki se merje a maga váraiba és házaiba fogadni és bebocsátani. 4. §. Hogyha pedig az emberölés nem előre eltökélt gonosz szándékkal, sem eltökélt akarattal, hanem véletlenül vagy különben váratlanul történt; az emberölőnek legyen joga a megöltnek rokonaival szabadon egyezkedni.” 1726 / 40/I.
  - Ferdinandi I. decr. a. 1563. XXI, Articulus 38. Rövid eljárás a szándékos gyilkosságnál. 1726 / 40/I.
  - Ferdinandi I. decr. a. 1563. XXI, Articulus 42. Az istenkáromlók és átkozódók büntetése. 1718 / 32/II.
  - Ferdinandi I. decr. a. 1563. XXI, Articulus 63. A szándékos emberölők a királyi

- kegyelemtől legyenek megfosztva. 1726 / 40/I.
- Maximiliani decr. a. 1574. VI, Articulus 23. Az igazságtalan dézsmaszedőkkel szemben miképpen kell eljárni. 1670 / 12/IV.
  - Caroli III. decr. a. 1723. II, Articulus 57. A becstelenség tényének büntetését meghatározzák. 1732 / 43/I.

Jogkönyvek

WERBŐCZI István: *Tripartitum. A dicsőséges Magyar Királyság szokásjogának hármaskönyve*. [1517] Budapest, Magyar Királyi Egyetemi Nyomda, 1894.

- *Tripartitum*, 1517. Partis I. Tit. 9. A nemeseknek négy fő és kiváltságos jogáról. 1733 / 44/II.
- *Tripartitum*, 1517. Partis II. Tit. 7. A kiváltság meghatározása és hányféle a kiváltság. 1703 / 24/III.
- *Tripartitum*, 1517. Partis II. Tit. 27. Mi a közös tanúvallatás és hányféle feltétel szükséges annak eszközlésére? 1674 / 13/III.
- *Tripartitum*, 1517. Partis II. Tit. 27. 8.§ 1703 / 24/III. „Decretum”
- *Tripartitum*, 1517. Partis II. Tit. 32. Miképpen kell a perlekedők részére a közös tanúvallatás után és előbb is az esküt odaítélni? 1733 / 44/II.
- *Tripartitum*, 1517. Partis II. Tit. 36. Annak büntetéséről, ki mást nem nemesnek vagy becstelennek mond és a hitletételeknek különböző kimeneteléről. 1732 / 43/I; 1733 / 44/II.
- *Tripartitum*, 1517. Partis II. Tit. 68. Arról az esetről, amelyben valakit a kisebb ítéletnél fogva is letartóztatni lehet. 1733 / 44/II.
- *Tripartitum*, 1517. Partis II. Tit. 72. A nyelvváltásról és annak büntetéséről. 1676 / 14/I; 1718 / 32/I; 1718 / 32/II; 1732 / 43/II; (1733 / 44/IV).
- *Tripartitum*, 1517. Partis III. Tit. 23. Vajjon fenyegetés miatt szabad-e valakit megtámadni? 1718 / 32/I; 1718 / 32/II.

Forma processus iudicii criminalis, seu PRAXIS CRIMINALIS. [...] Editio II. [Nagyszombat] Tyrnaviae, typ. academicis, per Joannem Andream Hörmann, 1697.

- *Praxis Criminalis* art. LX. 1–6.§ Kínvallatás okai 2.§ „Amikor bizonyíték van arra, hogy ő maga másokat mágiára tanított.” 1737 / 45/III.
- *Praxis Criminalis* art. LX. 1–6.§. Kínvallatás okai 4.§ Vagy ha a személy éjjel, bizonyos időben zárt ajtójú házban nem található, és ennek ellenére ki lehet róla mutatni, ahol abban az időben másutt volt., 1737 / 45/III.

KITONICH János: *Directio methodica processus iudicarij juris consuetudinarij, incltyi regni Hungariae*. [Nagyszombat] Tyrnaviae: typ. academicis, Joannes Andreas Hoermann, 1700.

- Kitonich cap. 9. quaestionis 22. 1733 / 44/IV.

APPARÁTUS ÉS RÖVIDÍTÉSEK

A közlésre kerülő perek és a kötetbe kerülő egyéb jellegű anyagok apparátusa a következő:

1. *Az anyag sorszáma:*

1-gyel indulva folyamatos, arab számmal jelölve. Egy per vagy egy más, meghatározott jellegű anyag egy sorszám alá került. Az egyazon perhez tartozó iratok mindegyikét az azonos közös sorszámon belül külön római számmal jelöltük.

2. *Az irat kelte:*

Sorrendben az év, hónap és nap után, vesszővel elválasztva, a hely megnevezése következik. Ez utóbbi jelölésére a korabeli magyar megnevezést vettük át. Például 1702. január 30., Nagybánya.

3. *Az irat címe:*

Az irat kiállítójának, címzettjének és az irattípusnak a jelölése mellett csupa nagybetűvel közöljük a felperes és az alperes megnevezését és az irat tárgyát. (Például: NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK A GRÓF TELEKI JÁNOSNÉT BOSZORKÁNYNAK NEVEZŐ MEZEI LÁSZLÓ ELLENI VIZSGÁLATA.)

4. *Az irat irattani meghatározása:*

A = tisztázat

B = fogalmazvány

C = egykori másolat

D = későbbi másolat vagy ezek kombinációja

5. *Az irat jelzete:*

Minden példánynál közöljük a levéltári jelzetet.

A jelzetben használt rövidítések jegyzéke:

k. i. = közigazgatási iratok

p. = lap

m. = megye

Nagybánya v. = Nagybánya város levéltára

ROLMMI = A Román Országos Levéltár Máramaros Megyei Igazgatósága
 sz. = szám
 t. j. = tanácsi jegyzőkönyvek

6. A szövegben alkalmanként előforduló rövidítések:

[] = a kézirat rövidítéseinek feloldása
 [!] = sic!
 [?] = bizonytalan olvasat
 [---] = a szövegben hiány van
 [...] = nem közlöm
 m. p. = manu propria
 s. d. = sine dato
 s. l. = sine loco

7. Irodalom

ABAFI, 1888.

Abafi Lajos: Felsőbányai boszorkánypörök, *Hazánk, Történelmi Közöny*, Budapest, VIII. k. 301–319., 351–372.

BESSENYEI, 2000.

Bessenyei József (szerk.): *A magyarországi boszorkányság forrásai*, II. k. Budapest, Balassi.

BOROVSKY, 1910.

Borovszky Samu (szerk.): *Szatmár vármegye*, Budapest, Légrádi.

CORPUS STATUTORUM, 1897.

Kolosvári Sándor–Óvári Kelemen (szerk.): *Corpus Statutorum. A magyar törvényhatóságok jogszabályainak gyűjteménye*, I–IV. k. Budapest.

HAÁSZ, 1929.

Haász Imre: Boszorkánypörök Debrecenben, *Debreceni Szemle*, Debrecen.

HANNY–KEVEHÁZI–KULCSÁR, 1960.

Hanny Irén–Kevéházi Ferenc–Kulcsár Gizella: Néhány debreceni boszorkánypör orvostörténeti vonatkozása, *Orvostörténeti Közlemények*, 18, 98–112.

IPOLYI, 1854.

Ipolyi Arnold: *Magyar Mythologia*, Pest, Heckenast Gusztáv; reprint: Budapest, Európa, 1987.

KISS–PÁL–ANTAL, 2002.

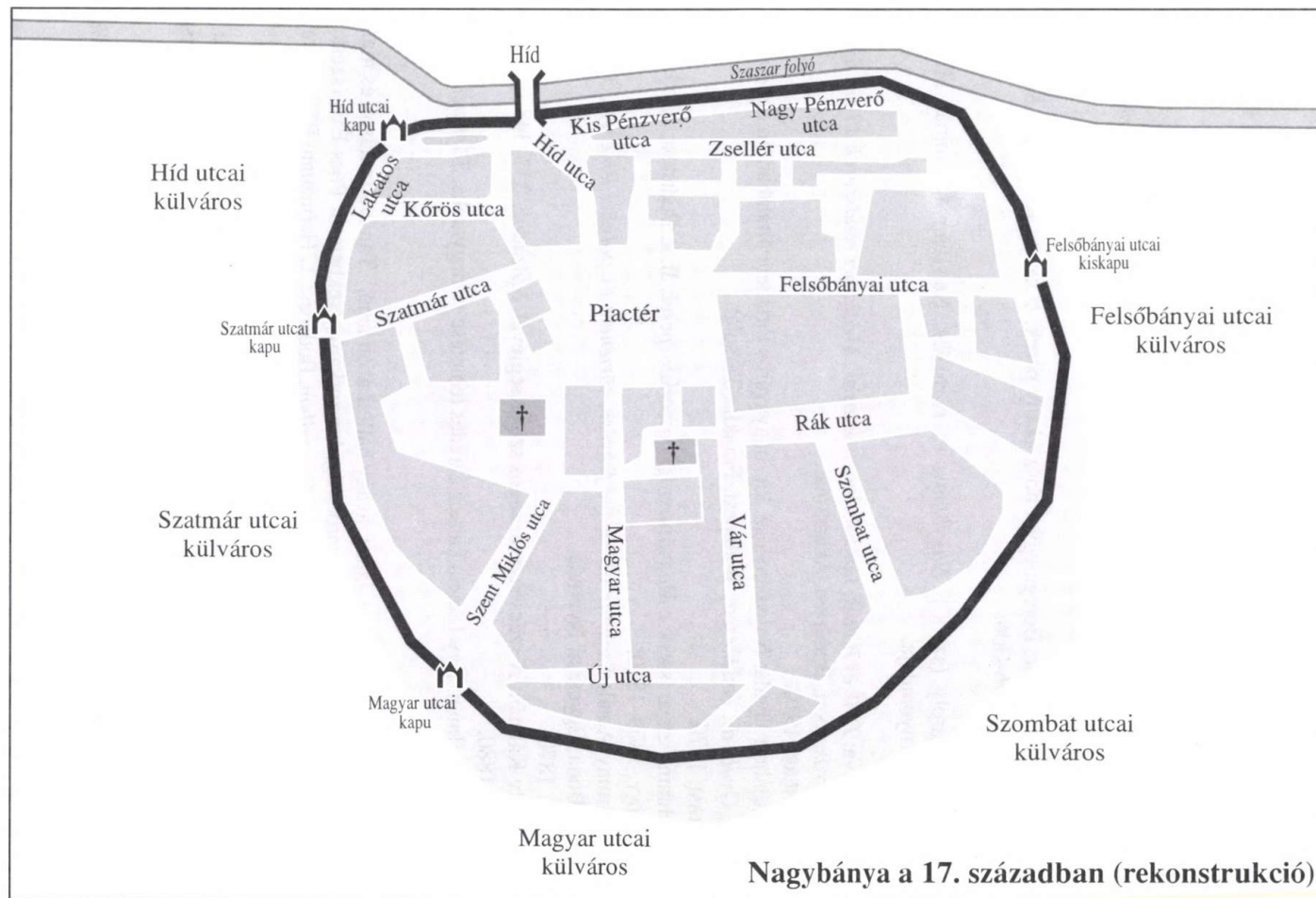
Kiss András–Pál–Antal Sándor (szerk.): *A magyarországi boszorkányság forrásai*, III. k. Budapest, Balassi.

KLANICZAY–KRISTÓF–PÓCS, 1989.

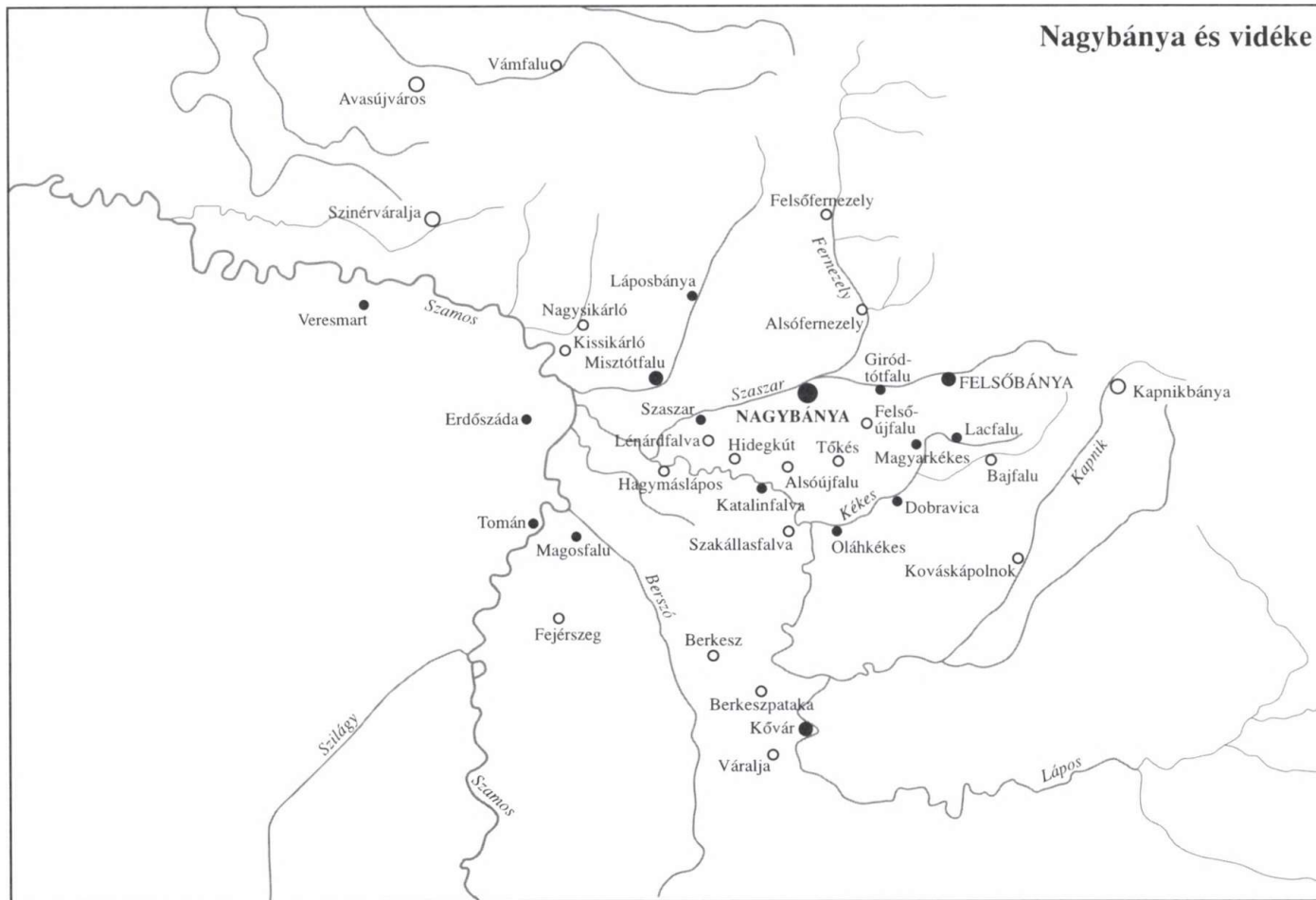
Klaniczay Gábor–Kristóf Ildikó–Pócs Éva (szerk.): *Magyarországi boszorkánypörök. Kiseb forráskiadványok gyűjteménye*, 1–2. k. Budapest, MTA Néprajzi Kutató Csoport.

- KOMÁROMY, 1910.
Komáromy Andor (szerk.): *Magyarországi boszorkányperek oklevéltára*, Budapest, Magyar Tudományos Akadémia.
- KRISTÓF, 1998.
Kristóf Ildikó: *Ördögi mesterséget nem cselekedtem: a boszorkányüldözés társadalmi és kulturális háttere a kora újkori Debrecenben és Bihar vármegyében*, Debrecen, Ethnica.
- LEHOCZKY, 1887.
Lehoczky Tivadar: Beregmegyei boszorkány perek, *Hazánk, Történelmi Közöny*, VII. Pest, 296–306.
- PALMER, 1894.
Palmer Károly (szerk.): *Nagybánya és környéke*, Nagybánya, Molnár Mihály Könyvnyomdája.
- PÓCS, 1997.
Pócs Éva: *Élők és holtak, látók és boszorkányok. Mediátori rendszerek a kora újkor forrásaiban*, Budapest, Akadémiai.
- SCHÖNHERR, 1910.
Schönherr Gyula: Nagybánya sz. kir. bányaváros története általában, in *Schönherr Gyula dr. emlékezete*, Budapest, Franklin Társulat.
- SCHRAM, 1970.
Schram Ferenc (szerk.): *Magyarországi boszorkányperek*, II. k. Budapest, Akadémiai.
- SZIRMAY, 1809–1810.
Szirmay Antal: *Szatmár vármegye fekvése, története és polgári ismerete*, 1–2. k. Buda, Egyetemi Nyomda.
- THALY, 1870.
Thaly Kálmán: A szécsényi országos szövetséglevél, *Századok*, 337–348.
- THALY, 1880.
Thaly Kálmán: Egy francia kurucz ezredes temetése és hagyatéka, *Történelmi Tár*, 181–191.
- TÓTH G., 2001.
Tóth G. Péter: „Mit tud, látott, avagy hallott azon tanú.” Tanúvallomások és maleficium-narratívók a magyarországi boszorkányperekben, in Pócs Éva (szerk.): *Demonológia és boszorkányság Európában*, Budapest, L'Harmattan–PTE Néprajz Tanszék, 198–225.
- ZUBÁNICS, 1996.
Zubánics László: „Boszorkányok pedig nincsenek?!”, in P. Punykó Mária (szerk.): *Szem látta, szív bánta... Kárpátaljai honismereti tanulmányok*, Budapest–Bereg-szász, Hatodik Síp Alapítvány–Mandátum, 178–186.
- VILLÁNYI, 1869.
Villányi Géza: A boszorkányokról. (A magyar ős-mondakörből), *Hazánk s a külföld*, Pest, 188–189.

Nagybánya és vidéke

IRATOK

1.

A VARÁZSLÁSSAL ÉS BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT
TÖKÉSI GERGELYNÉ PERIRATAI

I.

1636. augusztus 6., Nagybánya

A BECSÜLETSÉRTÉSSEL VÁDOLT APAI PÉTERNÉ VÉDEKEZÉSE
TÖKÉSI GERGELYNÉ ELSŐ BEADVÁNYA ELLEN

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 250. sz. 3–4. p.

All peres! Apai Péterné elseö feleleti Teökési Gergelyné első feleleti ellen.

Tisztelendeö Biró uram és Tiszteletes Tanácsbeli Feö Uraim!

Im értem és hallom mi okáért citáltatott Teökési Gergelyné szomszédom asszony az kegyelmetek becsületes törvényszéke eleiben hogy tudnia illik én eötet vasárló[!] boszorkánynak mondtam volna lenni melyet tiszteletes uraim tagadok. Azt nem mondtam nyilván, hanem mondtam azt: gyanakodom reája. Most is azt mondom: gyanakodom reája okokon nézve, mivel ennek eleötte egy néhány esztendeövel, egykor kijeövén az Isten házából, Teökési Gergelyné mellém jöve és kezdé kérdezni: mi lelte az én gyermekemet hogy olyan rút színű. Megmondám neki mi anomáliája vagyon. Kezde mondani: – nem tudja é goromba, menteni neki. Tanéta engemet valamire, hogy cselekedd meg azt, nem lesz semmi nyavajája az te gyermekednek. Én hazamenvén házamhoz, uramnak eö kegyelmének meg jelentém mire tanított engemet az szomszéd asszony. Az uram engemet megfede: – haggy békét neki, az mely Isten reá atta, azon elveheti, egyből kitudódik, rosszul jársz miatta! Ismét vöttem gyanúságot, most is gyanúságom vagyon reája!

Kérdezem pedig az törvénytől, tisztelendő uraim: az gyanóság mellett: bizonyosságra, az mint maga feleletiben kívánja hogy bizonyítsak ha mi varáslást tudok hozzája. Kész vagyok bizonyítani, ha bizonyíthatok, ha nem, maradjon tisztessége helyén. Az hol pedig az békességet faggatja, tisztelendő uraim, azt nem tagadom, de eö jártatta az békességet,

nem én, de adjon levelet rólla, hogy mi formán és kötés alatt költ az a levél, mert hogy husz forint kötés alatt leött légyen az békesség abban sem hirem, sem tanácsom, én nem tudok semmit az levél dolgában.

Kegyelmetek elében támasztom minden igazságomat, lássa megh az igaz teörvény.
Protestata ad reliqua.

Par huius² extradatum est per me Martinum Enyedi, juratum notarium civitatis ad instantiam actoris. Anno 1636. die 6. Augusti.

II.

1636. augusztus 9., Nagybánya

A BECSÜLETSÉRTÉSI PERT KEZDEMÉNYEZŐ
TÖKÉSI GERGELYNÉ FELELETE
APAI PÉTERNÉ ELSŐ VÉDEKEZÉSÉRE

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 250. sz. 1–2. p.

Felperes³ Teőkési Gergelyné második feleleti Apai Péterné első feleleti ellen.

Tisztelt Biró Uram és tisztelt Tanács beli becsületes Fő Uraim!

Kegyelmetek meg bocsássa, im értem és hallom az én szomszédom, vero Apai Péterné mit replical az én első feleletemre és azt mondja, hogy tagadja is plenarie, hogy eő engemet varásló boszorkány kurvának nem mondott volna. Nyilván, de szép köntöst csinál neki, mert azt mondja, hogy egykor az Isten házábul ki jó úton kérdeztem volna, miért volna gyermeke olyan rút szüre[!] színű és tanítottam volna valamit, melyre nézve gyanakodék reám és mostan is gyanakodik és azt az urának meg mondta volna, az ki őtet nagy emberségesen megintette volna róla, hogy tudni kell neki, mert az mely Isten reá adá, ugyan azon Isten elveszi róla, együl kitudódik s rosszul jársz miatta.

Melyből kitetszik, kegyelmetek észben veheti, hogy nem gyanú, hanem nyilván való mondotta felőlem, mert azt is megbizonyítom, si juris az törvény kibocsát, hogy tulajdon ő mondotta azt a gyalázatot az én fejemhez, nem én. [...] ⁴

Anno⁵ 1636 die 9. Augusti par huius extradatus est per me Martinum Enyedi, juratum notarium civitatis ad instantiam actricis.

Az felperes⁶ Tőkési Gergeliné feleleti szerint bizonyítsa meg azt hogy tavalyi eszten-dőben is Apai Péterné őtet olyan gyalázatos szókkal, szitkokkal illetve légyen, az miként mostani feleleti tartják, melyért tartatás alatt volt, de másoknak, sok intertentiókra Apai Péterné békességet kívánván teőlle, hogy az melyik fél az békességnek felbontására okot ad, poenája legyen florenus 20.

Item azt is bizonyítsa meg Tőkésiné, hogy őtet mostanában is Apai Péterné varásló boszorkány kurvának nyilván és nem gyanúval mondotta.

III.

1636. szeptember 4., Nagybánya

TÖKÉSI GERGELYNÉ TANÚINAK VALLOMÁSA
APAI PÉTERNÉ ELLEN

AZ IRAT: B: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 50. sz. 5–7. p.

Fassiones testium pro parte relictæ quondam Gregorii Tőkési contra et adversus conjugam Petri Apai collectæ anno 1636. die 4. mensis Septembris.

Utrum

Tudod é hogy ha ennek előtte is bizonyos időben Apai Péterné Tőkési Gergelyné gyalazatos szókkal illetvén varásló boszorkánynak mondotta volna, de akor egymással ily ok alatt meg-békéltek volna, hogy az melyik fél az békességet felbontaná, tehát 20 forint kötele legyen. Annak felette tudod e, avagy hallotad e Apai Péternétől hogy mostanában is Tőkésinét varásló boszorkány kurvának nyilván és nem gyanuval mondotta volna?

1. Testis Czemermani Mihali citatus, juratus et diligenter examinatus, hoc modo fassus est: Az utrom szerint nem tudok semmit, azt mindazáltal hallottam Apai Péternétől, hogy mondotta Tőkésiné felől, hogy őtet arra tanította volna, hogy tegyen az küszöb alá valami sót, azon menjen általa meg-gyógyul az fia.

2. Testis Sánta Mihaj hiti után egyebet nem vall, hanem azt hogy tudja, ennek előtte való megháborodások idején nem Tőkésiné, hanem Apai Péterné jártatta az békességet, hogy pedig valami kötelet vetettek volna, nem emlékezik reája.

3. Testis Mikló[!] Kovács hites tizedes hiti szerint így vall: Mostani állapotokban és veszekedésekben semmit nem tudok. Ennek előtte való háborúságokban is okát bizonyosan nem tudom, mindazáltal mivel én voltam az egyik intertestor Apai Péterné mellett, mint hogy ő jártatta az békességet, emlékezik arra, hogy az céhben meg-békéltek Tőkésiné Apainéval úgy, hogy az melyik fél az békességet violálja, legyen 20 forint megkötése.

4. Testis Kolosvári István hite után mindenekben úgy vall mint az tizedes Miklós Kovács, hoc excepto: hogy megbékéléseknek edején eő nem volt benn az céhben, az békesség kötele felől sem tud semmit, sem pedig mostani perlekedéseknek okát nem tudja.

5. Michael Szász senior fide mediante sic fassus: Nyilván tudom mind azt, hogy ennek előtte is Apai Péterné Tőkésinét varásló boszorkánynak mondotta vala, melyért emez törvénnyel akarta prosequálni Apainét. De Apai Péter egy néhányunkra reánk esvén, addig fel is citála bennünket, kérvén azon, hogy Tőkésinével békéltetnők meg őket, hogy mi is, noha sok kérésünk és törekedésünk által, mindazáltal sokára reá bírók Tőkésinét az békességre. Meg is békéltenek pedig az céhben ilyen ok alatt, hogyha az békességet valamelyik fél violálná, tehát kötele legyen florenos 20, melynek fele legyen az városé, fele pedig az asszonyé, Tőkésinéjé és azoké az személyeké, az kik az békességnek megszerzésében forgolódtanak légyen. Mostani dolgokban semmit nem tudok.

6. Czemermani Kelemen, fide mediante nihil.

7. Szene Jánosné, Ilona asszony fide mediante sua fassa est: Ennek előtte való háborúság Tőkésiné és Apainé között ilyen formán történt vala: egyszer az prédikációról meggyünk vala haza, Apainé utána kiálta Tőkésinének, hogy hová megyen. Imez mivel hogy nem felele semmit neki, mondá Apainé: – Aha, te tűz alá való boszorkány-kurva, hogy nem szólasz nékem! De erről, mivel Apainé az céh előtt megkövette Tőkésinét, megbékéllettek volt ilyen formán, hogy ha melyik fél azt az békességet fel bontya, tehát 20 forint legyen az kötele, melynek fele az városé, fele az céhé legyen.

Mostani perlekedéseknek is okában ennyit tudok mondani, hogy az mely időben az szálló hegyen dolgozóznak és Apai Péterné is köztük lévén, kezdé mondani, hogy ő három nyilván való ördögöt tud az mi utcánkban: az egyik Tőkésiné, az másik Sánta Mihályné, az harmadik Kugler Péterné. Monja egy közülünk, úgy mint Szász Mátyásné neki: – Ne mond az kérlek az Istenért! Eö ismét mondá: – Azt mondom afelől, mert az minap éjszaka Tőkésiné az én házamban az gyermekemet felvevén, addig laptázék vele, hogy az földhöz csapá. Sánta Mihálné az ablak kereszten ült, Kugler Péterné azt mondta, hogy ne bántsák immár tovább az gyermeket, mert talán ugyan megölték volna.

[...] ⁷

IV.

1636. szeptember 8., Nagybánya

APAI PÉTERNÉ TANÚINAK VALLOMÁSA
TÖKÉSI GERGELYNÉ ELLEN

AZ IRAT: B: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 250. sz. 8–9. p.

Fassiones testium pro parte consortis Petri Apai contra et adversus suspitatum magiam sive incantationem relictæ Gregorii Tőkési perceptæ anno domini 1636. die 8. Septembris.

Utrum

Tudsz e, láttál e avagy hallottál e magától valami nyilván való dolgot Tőkési Gergelinének varáslása, boszorkánysága és kurvasága felől avagy nem?

1. Testis Kendi István citatus juratus et diligenter examinatus fide mediante fassus est nihil.

2. Testis Beleszi Mihali fide mediante sic fassus est: Tudom hogy Tőkésiné képeben éjszaka álmomban kétszer is nyomtak meg.

3. Testis Lagyi Mihali hite után így vall: Lakván fél esztendeig házánál Tőkésinének, s mivel akkor is volt afféle szó hozzája, ugyan vigyáztam utána, de én soha semmit az egy jónál egyebet nem láttam hozzája.

4. Testis Debretzeni Márton kovács fide mediante semmit jónál egyebet nem tud hozzá mondani.

5. Testis Felseő Bánijai Miklós kovács hiti után nihil.

6. Testis Tarjáni János hiti után így vall: Semmi varáslását, boszorkányságát, kurvaságát én nem tudom, se láttam. Az feleségem mindazáltal mig éle és betegeskedék, gyanakodott reája, hogy ő képében szíjják ki az filén az vérét.

7. Testis Czemermani Balint hiti után így vala: Egy időben az feleségem lábaival megnyomorodván, arra tanít vala Tőkésiné bennünket, hogy ag szérdekkal[!] kössük. Kérdetük tülle, ha meg-gyógyul e azzal. Azt mondá hogy nem gyógyul, valameddig az füvek gyökerei meg nem szakadoznak, hanem csak azzal kell mindazonáltal tartani. Ezt penig az orvosságot eő egy öreg embernél lakván tanulta.

8. Testis Eszeni János fide mediante nihil.

9. Testis Keövágó János fide mediante sic fassus est: Egyebet sem tudok, sem láttam hozzá, hanem minek utána az szegény anyámat meg-égették volna, jöve olykor hozzám Tőkésiné és azt kérdé töllem: – Az mint hallom, az anyád én reám vallott. Mondám neki: – Jó asszonyom, ő senkire sem vallott semmit.

10. Testis Selindi István hiti után így valla: Bizonyos dolgot hozzá nem láttam, se tudok. Mindazonáltal mivel mondotta egy néhányszor énnekem, hogy miért vettem el az szegény megholt feleségemet, mért élek vele, mert az jövendőben is meg fogom bálni. Ezekre az beszédire nézve feleségem nagy nyomorúságban esvén, gyanakodtunk rejája.

11. Testis Apatzali Istvánné hite után semmit jónál egyebet nem tud mondani felőle.

12. Erdélyi Mihályné hite szerint így valla: Hallottam az szegény uramtul hogy mondotta, mintha Tőkésiné képében öt meg-nyomták volna.

13. Kotsis Pálné hite után így valla: Immár ugyan jó ideje, hogy György kovács házánál laktam. Egy éjjel meg-nyomának. Noha nem szólhattam, mindazonáltal gondolám szívemben, hogy rejá is sőt adok reggel. Meg-viradván oda jöve Tőkésiné és bényitván az ajtót, kérdé töllem: mit főztek, minek az házon asszony? Dehogy főz, ha most költ fel! Mondá nekem Tőkésiné: – Jere, járass egy véka búzát nekem! Egyebet nem tudok.

14. Czemermani Bálintné hite után így valla, mint az ura, Czemermani Bálint.

15. Toth Máthéné fide mediante sic fassa est: Egyszer Tőkésiné egy Kerekes Simon nevű embert az czéhben megfenyegetett vala, s az ember ottan hamar meg is betegült vala. Egyebet nem tudok.

[...] ⁸

1 Az irat külzetén.

2 A jegyző írása az irat külzetén.

3 Az irat külzetén.

4 Kimaradt 36 sor, a témát nem érintő, megismételt kölcsönös vádaskodás.

5 A jegyző írása az irat külzetén.

6 A jegyző írása Tőkési Gergelyné felelete után.

7 A további négy tanú vallomása semmi újat nem tartalmaz.

8 A 16–27. tanúk semmit sem tudnak. A perben hozott ítélet ismeretlen.

2.

1637. május 11., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROS VIZSGÁLATA
A BABONÁZÁSSAL ÉS BOSZORKÁNSÁGGAL VÁDOLT
VÉGH BÁLINTNÉ ELLEN

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 290. sz. 6–7. p.

Fassiones pro parte relictæ Valentini Végh contra et adversus Joannem Gáspár factæ ex annuentia domini judicis per custodem dominem Nicolaum Eötvös Szigethi et Gregorium Sliher seniore m cives juratos et Martinum literatum Enyedi juratum notarium anno 1637. die 11. mensis Maii.

Utrum

Hallottad e Gaspar Jánostól ha Vég Bálintné nyilván való boszorkának mondotta, szidta volna és megverte, vérben keverte volna.

[...]¹

6. Testis coniunx Gregory Kőmives, nomine Anna, fide mediante sic fassa est: Mint-hogy mi töllünk vötte volt meg Caspar János az házat, még akkor mi is benne laktunk ő vele együtt. Mulatván azért ott Caspar János Sütő Péterrel, uram is ott ülven velek. Jöve oda Vég Bálintné. Megsajdítván Gáspár János kérdé: – Kicsoda ez? Mondok én: Vég Bálintné. Monda Gáspár János: – Szent kereszt el-veszesse, mert bizony csupa ördög! Melyet hallván Vég Bálintné mondá hogy bíró uramhoz megyen és el nem szenved. Er-re mondá Cáspar János: – Isten úgy segéllyen, nem mernél elmenni! Az asszony mondá: – Majd meglátom ha nem merek elmenni! Ezen felugrék Cáspar János és ragada egy kötőfejszét az asztal lábáról, reá indula az asszonyra ezt mondván: – Aha, esse lélek, kurva asszony! Mindazáltal az fejszével nem ütötte, hanem az bal kezével verte nyakon úgy hogy a kontya is felém állott bele.

Ezt is hallottam az Cáspar János feleségétől, hogy az ura egy nagy fazék lencsét kiöntetett vele az másik háznál, azt mondván, hogy Vég Bálintné megbabonálta s meg nem enne az városért is. Azt is hallottam Cáspar János szájából hogy mondotta: – Isten úgy segéljen, ha ennek az Vég Bálintnének szavatiossa[!] támadna, Georgi deákkal reá esküdnénk hogy szintén olyan boszorkány mint Kővágóné.

[...]²

1 Kimaradt öt, a tárgyat kevésbé érintő vallomás.

2 Következik még hét tanú vallomása, de ezek a témát illetően semmit nem tartalmaznak.

3.

A SZIRMAI PÉTER ÁLTAL BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT
NAGYBÁNYAI SLAGÁR (SALAGÁR) ISTVÁNNÉ PERE

I.

1640. április 27., Nagybánya

SZIRMAI PÉTER NAGYBÁNYAI LAKOS VÁDLEVELE
SALAGÁR ISTVÁNNÉ ERZSÉBET ASSZONY ELLEN

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 424. sz. 1–2. p.

Felperes Szirmai Péter első feleleti alperes Salagár Istvánné, Ersébet asszony ellen.¹
1640. die 27 Aprilis in Nagibania²

Tisztelt Biró Uram és Becsületes Tanács!

Kelletik az kegyelmetek székeinek szine eleibe illy okon citaltatnom az incattat omnia cum conditione et protestatione salva veniaque szolván, mivel incatta okot adott a gyanura, mely igen sok nálam. Feleségemnek anyát az Úr Isten ki szólítá csak nem régen. Azon közben az Úr Isten házam nipit magától[?] látogatta. Mikor az bábának megh kellett volna fizetnem szolgálatjáért, sopánkodám: – Valahonnan tegyem szerit? Mondá az feleségem: – Ne sopánkodjál! Az szegény anyám hagy volt néhány pinzt, de Sobriné[?] tüllem el kirte és megh hatta, hogy kigyelmednek megh nem mondgyam, nála mindenkor megh találom. Mivel hogy mezzelyünk és itczénk ott volt nála, hogy azt megh kirjem, ugyan feleségem akarajából oda menvén hozzá, kirem tüle. Az többi között mondám: – Az egy néhány pinzre szükséggh volna! Mondá: – Nem tagadom hogy adós nem vagyok. Azután nem sok időre, nem tudatik micsoda ok viselte, úgy hallatik ha úgy vagyon, házunkhoz bé jüvin, kinek látói is voltak, de mi eszünkbe sem vettük. Kapván egy siros fazakat, tele tötte vízzel és az tüzhöz tevén onnan el távozóék. Az után kevés idővel még újabban hozzánk jüvén látásunk nélkül. Bizonyos embertül kérdette volna: – Hun a fazék? Maga az helyén volt az tűznél. Kikapván az tűzrül, az tornácban az fene két fel-burította. Az időtül fogva házam nipin nagy nyomoruságh esett, úgy annyira, hogy az keblit megh fogdosták valahol, az nyaknak fogdosása lött, ki fakadott és oly nagy kinban vagyon miatta, hogy az gyermeket is nem szoptathatja, hanem tejjel tartyuk. Mely erős gyanúm az incattan vagyon, halván mástul – ha ugyan vagyon – hogy ahoz való tudományát másokon is jelengette volna.

Si juris azirt az törvinytül azirt ki kérvén bizonyyságra, erős gyanú mellett és hogy ha meg bizonyíthatom, cum executione törvényít várom, ha penigh meg nem bizonyíthatom, maradjon bikivel.

Protestálok, szóval is szólhassak!

Par huius³ extradandi die 27. Aprilis anno Domini 1640. Stephanus Petri, juratus notarius manu propria.

II.

1640. május 4., Nagybánya

A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT SLAGÁR ISTVÁNNÉ ERZSÉBET ASSZONY FELELETE

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 424. sz. 5–6. p.

Alperes⁴ Salagar Estvánné, Ersébet asszonynak első feleleti Szirmai Péternek első feleleti ellen. Felperes Szirmay Péter.

1640. 4. Maii presentatus⁵

Omnia cum protestatione dicendo!

Tisztelendő Biró Uram és Tekintetes fő Tanácsbeli Uraim!

Kegyelmetek ugyan megh bocsasson, im értem Szirmay Péter uramnak első feleleti mit tartson ellenem, ahol ilyen képpen rongál nagy gyalázó beszédével, ahol azt mondja, hogy én attam okot arra az mostani citatiójára. Az melyre azt felelem rövid szóval, hogy én nem adtam okot arra, nem is vagyok afféle ember, az kinek engem ítélzs lenni, kit Istennel bizonyítok és az sok jámborokkal.

Továbbá hallom, hogy mondod, hogy erős gyanud vagyon reám. Ha vagyon, ne hadd se hadd semmi akaratodat, hanem kire törvényel ha mondod lásson benne, ugyanis nem elég az hogy csak gyanura az ember egyik az másikat hiribe, nevibe megh öllje, hanem mongyon valami szemmel látot dolgot, vagy mondjon valami bizonyost, ne himezzenhámozzon. Az mint hogy magad is sok hiábavaló beszidedel töltöd az időt. Az hol azt mondod, hogy az anyátok hagyot volt valami kevés számú pinzt az feleségednek, de mivel be látta, hogy tülled meg nem tarthatja, atta ide nyavajás, hogy arra az sükségére megh tartsam. Hozzám jöttél, tüllem el kérted, oda is adtam az feleségednek azt. Midőn penigh oda jöttél volna kértél volna az Istenért, hogy ilyen gyámoltalan állapotjában az felségedet ne hagyjam! Istenre tekintvén, el mentem, nem csak magam penigh, hanem még házas leányomat is szoptatni által küldtem, sokszor écakának idején, hanem mint jó szomszid vagy, az mivel lehettem volna, látván az [nyomo]rodát, Istenért örömost cselekettem, kit az sok jó asszonyokkal is bizonyítok. De én ezt nem disputálok! Továbbá még jó hogy mondod, oda mentem el, mert magad reménlettél, hogy mondod, hogy kaptam egy siros fazokat és töltöttem azt teli vazel az tűzhöz. Úgy vagyon, meg állok kérésére, azt cselekedtem, mint jó somsidság, nem akartam bálvány módon ott állni, hanem

tölték vizet az tűzhöz, hogy felmosogassak. De én azt nem várhattam míg az meghevült volna, mivel nekem is dolgom volt, olykor hazatekinték. Míg oda mentem másodszer, hát az tűztől kitöltötték az vizet. Látván hogy meghült, kioltám, az tűzhelyre borítám ki a fazekat az vigre, hogy valami kutya el ne törje, mivel zsiros volt az fazik. Mindezek így lévén, úgy tetszik tisztelendő uraim, hogy engem mindezekért méltán nem vádolhatna. Az melyekért, si iuris, azt mondom, hogy minde[ze]ket egy summában megbizonyicza, az melyeket miltatlanul én reám mondott. Ha penigh megh nem bizonyíthatja, fejéhez nyelvéhez solok érette.

Liceat et verbis loqui!

1640.⁶ die 4 Maii extradata par huius propositionis in Nagybania Stephanus Petri juratus notarius manu propria.

III.

1640. május 9., Nagybánya

SZIRMAI PÉTER FELPERESNEK SLAGÁR ISTVÁNNÉ VÉDEKEZÉSÉRE ADOTT FELELETE

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 424. sz. 3–4. p.

Felperes⁷ Szirmai Péter második felelete Slagár Istvánné, Eörsébet asszonynak első feleleti ellen.

Im értem Tisztelendő Biró Uram és Tisztelendő tanácsbeli Fű Uraim az incattanak propositionom ellen való replicatióját, melyben jelenti: én csak rongálnám gyalázó beszidemmel és csak himeznék-hámoznék hiába való beszéddel: ne gyanuval mondanám, hanem szemmel látó dolgot, avagy bizonyosat mondanék. És jelenti az incatta, hogy az feleségemnek anyja valami kevés számú pinzt az feleségimnek hagyott volt, az feleségimnek ha volna nála arra az szükségirt hogy megh tarcza, de én hozzámenvin, tüle elkirtem volna és ő hozzá menvén Istenért reminkettem volna, hogy ilyen gyámoltalan állapotunkban ne hadna. Ű jó végre jött, nem babonáskodásirt. Az siros fazék feltöltisit mondgya, hogy volt siros, jött hogy felmosogasson, de mivel dolgai voltak otthon, ha za tekintet. Míg oda járt, az vizet kitötték az tűztől, tehát meghült. Azt nem várhatta, ki öttötte hogy a kutyák el ne törjék. Kiványa egy summában hogy mindenet bizonyitczak. Alioquin ha nem tehetem, fejemhez, nyelvemhez szól irtete.

Erre röviden azt felelem salvum sit az incattanak: az én feleletemet nem mondhatná rágalom és gyalázó beszidnek, mert én nyilván nem mondtam, sem szemmel látó dolgot, hanem első propositionomnak rendi szerint erős gyanum vagyon reá és incitaló szín ok is volt hogy perelnem kellett. Hogy mikor az pinzt megh kirtem feleségem akaratjából tüle, igen haragutt és az mint hallatik, ha úgy vagyon, fenyegetődött is. Az hol peniglen az siros faziknak feltöltisit jelenti, hogy ű gonosz vigre nem cselekedte, hanem hogy

mosogasson, de dolgai livin haza tekintet, migh oda járt, meghült az víz és így kellett kitölteni és fazakat felburítani, erre is az a felelet: nem volt arra semmi szükségünk, mert immár rigen az elöt fel volt mosva, de mihelt az fazik, mihelt felburitatot, kevés idő mulván oly nyomoruságh talála feleségemet, hogy valahol megfogdosták, az öt ujjá helyin az czezi ki jukadott és darabonkint szakadozott el. Mindazáltal nyilván sem szemmel látott dolgot nem mondtam, sem nem mondok hanem erős gyanuval ember anyja kebelit is meg keresheti, azirt kirettem ki az törvénytül bizonyítani, hogy hallottam az félék-re való jelenséget, ha úgy vagyon, az mint hallatik. Si iuris azért hogy peniglen ha bizonyíthatok cum executione törvinyit várom, ha penigh nem, maradgyon bikivel. Hogy peniglen nyelvemre, fejemhez szól, úgy tetszik, hogy facultate iuris nincsen semmi helye kívánságának.

Protestálok, szóval is szólhassak!

1640.⁸ die 9. Maii extradatus per Stephanum Petri, iuratum notarium manu propria.

1640.⁹ die 6. Junii in Nagibania Szirmai Péter Slagar Istvánnéval az becsületes tanács előtt, az törvény engedelméből, egymást megh követvén, megbékéllettek.

- 1 A külzetten.
- 2 A jegyző feljegyzése a szöveg előtt.
- 3 A jegyző feljegyzése a külzetten.
- 4 A külzetten.
- 5 A jegyző feljegyzése a szöveg előtt.
- 6 A jegyző feljegyzése a külzetten.
- 7 A külzetten.
- 8 A jegyző feljegyzése a külzetten.
- 9 A jegyző feljegyzése az első lap külzetén.

4.

A BŰBÁJOSSÁGGAL, BOSZORKÁNYSÁGGAL
ÉS ÖRDÖNGŐSSÉGGEL VÁDOLT (NAGYBÁNYAI ILLETŐSÉGŰ?)
VERESMARTINÉ ELLENI VIZSGÁLATOK ÉS ÍTÉLET

I.

1650. április 29., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROS VIZSGÁLATA VERESMARTINÉ ELLEN

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 35/1650. sz. 17–19. p.

Utrum

Tudod é, hallottál é, láttál é Veresmartinéhoz valami bűbályos boszorkányságot, avagy afféle ördöghsiget? 1650. die 29. April. Veresmartinéra szedett fassiók.

[...]¹

15. Testis Isak Mihalnét megh esketvén fide mediante fassa est hogy hallotta, Budai Györgynének szájából, hogy mikor az fia fogva volt, Veresmartiné idétlen gyermek földit hordotta az város házára, azért nem ölték megh az fiát. Ezt öcsétül hallotta Budainé.

[...]²

19. Bodisar Mihalnét meg esketvin, így vall: – Hallottam Karakkai Pétertül, hogy mikoron az Veresmartiné fiát fel akarták akasztani, akkoron igen-igen nagy zivar[!] támadott volt.

[...]³

21. Testis Kis Bereghy Mátyásné megh esketvin, fide mediante fassa est: Láttam egykor még leány korában, hogy a szőlőben voltam vele, igen nagy rútul harákkolt fel és orrából is fujt szőlő levelre és az csecsi bimbójára ragasztotta. Akkor terhes volt, az mint hallottam.

[...]⁴

24. Testis Budai Györgynét megh eskütvin így vall: – Hallottam másdul, hogy mikor az fia Veresmartinének fogva volt, akkor Veresmartiné idétlen gyermek földit vitte az város házára, ott elhintette, úgy nem akasztották fel az fiát.

[...]⁵

II.

s. d., s. l.

ISMERETLEN HELYSÉG VIZSGÁLATA VERESMARTINÉ ELLEN

AZ IRAT: C: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 35/1650. sz. 20. p.

Veres Martinéra szedett tanuk

1. Veres Andrásné, Kata asszont erős hüttel megh esküvin fide mediante fassa est hoc modo: Tudom aszt Veres Martiné felől, hogy mikoron Laposi István fogságban volt, akkoron én nekem azt izente vala, hogy az temető kertbül vittessek idétlen gyermek sirjával földet, ha fizetisirt léssen is s az bányai tanács házban hintessük el, megh szabadul, mert ő is azt cselekedte mikor az fia fogva volt s megh szabadult.

2. Varga Jánosné Eörsébetet hüti után igen diligenter megh examinálván, fide mediante fassa est: Egyebet nem tudok semmit is, hanem az eöczimnek hallottam szájából, hogy Veres Martiné eötet arra kirte, hogy az temető kertbe mennyen és hozzon idétlen gyermek sirjával port, földet és vigyik fel az város házára, migh az tanács fel nem megyen, ott hintsék el, mert szüz leány által kell lenni ez dolognak. Az fiát akarta akkor felszabadítani.

Akarjuk kegyelmetek értésire adni, mivel hogy mostanában esett tudásunkra, hogy az kegyelmetek városában, Hid utca hostaczbán lakó Récei Istvánné tudna mondani Veres Martiné felől valami dolgot, hogy kegyelmetek értekezik felőle. Tanka Kádár Jánosnénál lakó kádár legin is tudhat mondani, az mint értisünkre lött, kegyelmetek vigire mehet jobban.

III.

[1650. április 29. után–július 13. előtt, Nagybánya]

NAGYBÁNYA VÁROS PÓTLÓLAGOS VIZSGÁLATA
VERESMARTINÉ ELLEN

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 35/1650. sz. 20. p.

Utrum⁶

Tudod é Veres Martinénak valami bűbájosságát, varáslását és boszorkányságát?

Testis Reczei Totth Istvánné, nomine Anna h[ite] u[tán]: Mikor az anyám házánál le tött Kapronczainé ládjából hol mi el nem irett volt és Kapronczainé az anyámon kereskedet érette, akkor az anyámtul hallottam, hogy Veres Martinével varásoltatot és kérdette

Veres Martiné hogy hogy akarod, hogyan hozzam: úgy é hogy meg ne halljon utánna, avagy hogy éljen? S harmadnapra megjő! Az anyám azt mo[ndot]ta neki: – De ne hord a kurvát úgy hogy megh halljon, hanem élyen. Harmad napra Miklós úr mostoha fia megh jöve s én kérdettem azt is hogy hogy jött s azt mondotta, hogy soha ő könnyebben életében annál nem járt, mert mind hegyen, mindenütt egyaránt jöhetett.

IV.

1650. július 13., Nagybánya⁷

A VÁROSI TANÁCS FELMENTŐ ÍTÉLETE

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 35/1650. sz. 19. p.

Anno 1650. die 13. Julii. Per senatum civitatis Rivuliensis deliberatum est:
 Ez tanuk Veresmartiné boszorkányságára nem elég ok, azért eliberaltatja most.
 In consistorio civitatis Nagy Bánya die et anno ut supra.
 Michael Varadi juratus civitatis Nagy Bánya manu propria.

- 1 Az első 14 tanú semmit sem tud.
- 2 A 16–18. tanú semmit sem tud.
- 3 A 20. tanú semmit sem tud.
- 4 A 22. és 23. tanú semmit sem tud.
- 5 A 25–42. tanúk semmit sem tudnak.
- 6 Ismét a jegyző írása.
- 7 Az első tanúkihallgatás hátlapján, a jegyző írása.

5.

1650. július 18., Nagybánya

RÉSZLET NAGYBÁNYA VÁROS SZÁMADÁSÁBÓL,
AMELYBEN A BOSZORKÁNYSÁG VÁDJÁVAL ELÍTÉLT
DORKÓ NEVŰ ASSZONY KIVÉGGZÉSÉÉRT A HÓHÉRT MEGFIZETTÉK

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 37/1650. sz. 203. p.

Exitus pecuniarum ad solutionem lictoris pro executionibus personarum jure mediante sententionatarum.

[...]¹

1650. die 18. Julii. Egy Dorko nevű iffiu azzont boszorkányságáért hogy megh égette, fizettem az hohérnak florenos 1.

1 A tárgyunktól eltérő bejegyzéseket kihagytuk. A szóban forgó évben a boszorkányégetésen kívül a hohér négy személyt felakasztott és két személyt lopásért a pellengerben megvert.

6.

1661. március 18., Felsőtótfalu

FELSŐTÓTFALU ELÖLJÁRÓSÁGA
NAGYBÁNYA VÁROS TANÁCSÁTÓL
A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT SIKE MIHÁLYNÉ
ELLENI PERÉBEN TANÚKIHALLGATÁST KÉR

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 7/1661. sz. 1–3. p.

Nemzetes¹ és Vitézlő Kalmányi Istvánnak és Gersenyi Ádámnak hütös társaival együtt nekünk jó akaró urainknak adassék!

Szolgálatunkot alyanlyuk kegyelmeteknek mint minekünk jó akaró urainknak, mindennemű lelki-testi áldásokat kegyelmekekre terjedni szerelmesivel egyetemben szűbeől kívánunk!

Ez levelünket megh adó residens inhabitator nemzetes Taar András jó akaró tanuknak s atyánkfiának lévén valami contraversa causa ugyan itt a falunkban lakó Sike Mihálynéval, melly causa felől, jóllehet az elmúlt 1660. esztendőben is die 8. Aprilis kegyelmeke böcsületes személyi némi nemű utromával requiralta volt is, de mivel úgy szintén az teörvény uttyán kezdett volt procedálni, mostan annak okáért kívánság szerint eő kegyelmit bizonyos utrommal exmittaltuk.

Minek okáért kegyelmeteket mint mi nekünk jó akaró urainkot nagy szeretettel kérjük, valakik lakossi közzül dolgának világosodására citálni akar, kívánságunk elő bocsátván, az ide alább megh irt utrum szerént a fatenseket diligenter megexaminálni és fassióiról két, sub sigiló usuali, nekünk remitalni ne difficultálják, jobb móddal igazítást tenni.

Minekünk is ilyen és ehhez hasonló dolgokban kedveskedő jó akaratunkot várván.

Utrum

1. Tucz e valami bővölést avagy boszorkányi practikát hozzá?

2. Láttál e avagy hallottál e valami paráznságot hozzá?

3. Geztenyét mikor hordozta, akkor kikel convexalkodott és mi módon viselte magát uttyában és mit láttál hozzá, vagy mit hallottál tőlle, melyben mást megh moczkolt volna jó hiriben, tovább avagy eő magát is Taar Andrást vagy pediglen eő kegyelme cselédit is?

4. Hallottad e ha fenyegette volna Taar Andrást vagy cselédit és láttad e valami talérit vagy pénzit?

Ezek után éltesse Isten sok esztendeig szerelmeseivel egyetemben. Dátum in oppido Giroth Thottfalu² anno 1661. die 18. Martii.

Kegyelmeteknek mint mi nekünk jó akaró urainknak alázatos szolgáltyát ajánlja
Gepelyes István fő bíró több esküt polgártársaival együtt m. p.³

1 Címzés az irat külzetén.

2 A 17. században Felsőtótfa, Girótótfalu vagy Tejfelestótfalu ugyanannak a Nagybányától 2 km-re keletre elterülő településnek a neve.

3 A vizsgálat eredményei ismeretlenek.

7.

[1662–1665.] július 8. és 22., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROS TANÁCSÁNAK A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT NAGY ALIAS SIKET MIKLÓSNÉ ELLENI VIZSGÁLATA

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 817. sz. 1–4. p.

Nagy¹ alias Siket Miklósné ellen való inquisitio

Nagy alias Siket Miklósné ellen való tanultatás die 8. et 22. July Némethi Eötvös Pál és Dioszeghi Sámuel tanácsbeli uraknak és Heczei János előtt.

Utrum

Mit tucz Nagy Miklósnéhoz? Tudod e, láttad e ha fenyegette Dobraviczai Márton kovácsot vagy feleségét, fia szeme fényének megh vesztésében? Tudod é ha valamit munkálkodott volna vagy más egyéb ehez járulható dolgot, mely ördögökre mutatna, tucz e, láttál e hozzá s miket.

1. testis. Lengyel Mártonné Csengeri Ersébeth letött hüti után vallya: Tavalý az kuruczok itt létekor bort árulottam az Balogh Péter pinczében. Kéczer, háromszor is az boromra el jött, én tüllem is s az katonáktul is Isten nevében kért bort, mikor már az csapat be kötöttem volna. Mivel három óránál az a bort nem volt szabad árulni, akkor is eljött, én megh [---]² asztam és az katonáknak is mondván, miért jó annyiszor részegen oda? Engem akkor megh fenyegete. Azon éczaka az kezem megh dagadoza, más éczaka az lábam, volt rajta 25 lyuk, melyért gyanakodtam reá, reá üzentem Botosnétul. Akkor annak azt mondotta (salvo-honore) – Szar gondgya, csak evvel s evvel kösse, nem lesz semmi gongya! Én aval kötöttem, megh gyógyult.

Minapiban megh az Gyulai uram pinczében árultam a bort. Az fiam két kis macskát hozza oda, mellyeket látván, mondá: – Én nekem is volt macskám, égessék megh mennyi macska vagyon, hiszen kárab egy ember, hogy sem a macska. Én mondám: – Anya, ne beszély úgy, mert meg égetnek miért mondod azt. Arra mondá: – Mert tavalý ha azok a macskák nem voltanak volna, mind hideggel, mind éhel holtam volna meg.

2. testis Szöcs János letött hüti után így vall: – Ez előtt egy néhány esztendővel estve ágyamban feleségestől lefeküdvén, én nekem úgy tetszett álmomban, hogy ez az asszony, ki felől az kérdés vagyon, az gereznáját az fejemre eönté, maga reám fekvék annyira, hogy majd megh fuladtam. Addig erőködte, mint hogy belül fekvém az feleségemen, gyermekemen, az gyermekem feleségem előtt, magam azokon által vettem s az pádi-mentumra estem. Az oldalom megh kékvült, egészlen fel, mellyet az darabontnak más nap megh mondtam (Mészáros Istvánnak), mutattam. Másnap kimenvén az házához az Porondra kihíván, ő az kút gárdájára ült, én meg egy székre. Mondám neki: – Miért, te rút asszony, az éjjel reám jöttél! Látod mit cselekedtél? Mutatván az oldalam, fenyegettem hogy mászor azt ne cselekedje, mert bizony, megh égettetem! De tagadta azt mondván: – Mit beszélsz, semmi gondod nem lesz!

Az harmadik héten az mészárszékbül jövéen, utánam jöve, kiálta: – Öcsém, várj meg! Megh várván, előmbe állá s mondá: – Azt mondgyák megh akarnak engem égetni. Én mondám: – Úgy viselheted magad, hogy azt bizony elnyerheted! Arra mondá: – Ez biztos! Az szakállomhoz nyula, hogy tapogassa. Én mondám: – Eregy, engem ne simogass! Akkor éjjel az torkomhoz ereszkedett, csak meg nem fultam, nem is szólhattam, de azt nem tudom bizonyoson azon lött e, mert e? De az után következett reám! Reggel az kővékánál ülvén, ott megyen vala el az kővékában. Bé híván s mondám neki: – Néne, tegnap az szakállomhoz nyultál, azért most az torkomat kend meg! Akkor reám olvasván, megh kente. Én mondtam: – Ne olvass csak kenyed! Az után is egy néhányszor kente.

3. testis Kállai Szöcs István nihil.

4. testis Miszti Jurda István özvegye, Csehi Jánosné asszonyom szolgálója, Tarczi Sophi letött hüti után vallya: Minapiban oda jövé asszonyomhoz, tejet kér vala. Az tehén otthon nem lévén, ottan-ottan jött, végre mondám: – Hiszen nem fejhetek az tűzhelyből! Megh nyugatám: – Had itt a fazakat s ha haza jó az tehén, fejek s adok! Elmene morogva. Az tehén haza jöve, de úgy rúgot, fel nem foghatám, az előtt penigh jámbor volt az tehén, vizellet, ganajlot. Mondá asszonyom nekem, hogy az feje fáj. Én mondám: – De énnekem most nem fáj semmim, azomban az nyakam czikolája kezde dagadni. Asszonyommal nézetem, kenegettette, s mondám: – Talán az a vén asszony cselekedett valamit! Másnap oda jövé, mondám: – No megh attad nekem a tehenet, megh nem fejhetem vala, az nyakamat is megh vesztetted, de ha megh nem gyógyítod, bizony megh foghtatlak! Arra mondá: – De megh gyógyul, nem lesz semmi gondgya! Nekem is fáj! Azután megh gyógyult, azóta nem is fajt.

5. testis Thotfalusi Mihály Kovácsné, Méregh Anna, letött hüti után vallya: Ez el mult télen házamhoz jöve, az ágy eleibe. Én az tüznél, Kovács Mártonné az bölcső mellett üvén, az gyermeket lábával rengette, ugy font. Mondá Nagy Miklósné: – Nem kegyelmednek kicsinye is vagyon? Én mondám: – De én kikoptam abbul, nem enyim, hanem Judithé! Reá néze Judithra, mondá: – Im tied é Judith? Te vagy e Judith? Ha tuttam volna, ellenségem szállására nem jöttem volna, holtig való ellenségem vagy nekem! Te öltél meg engemet!

6. testis: Tánczos János Kovácsné, Kőrösy Anna, letött hüti után vallya: – Láttam hogy az féle apró gyermekeket hozzá hozták, azokat orvosolta. Szenes vizet csinált nekik, torokkat kente. De én egyebet nem hallottam.

7. testis Ilobai János özvegye, Nagy Katha, letött hiti után vallya: Hallotta, hogy minden nap az keze fejét megh sózza, s úgy nyalja, de nem láttam.

8. Hajdú Pál özvegye, Fehér Anna letött hüti után így vall: Hallotta, hogy fenyegette Marthont, ezt mondva: – Utálatos kurvák, nem térhettek el tüllem, de bizony megh bánnyátok, hogy szállásomra jöttök! Engem is fenyegetett, azt mondta: – No nem hadsz házadnál laknom, de mind az város megh csudállya! Házamtul elmenvén, az disznóm szája összefogódott. Mikor hogy ismét visza bocsátom, megh gyógyul. Azt is mondta: – Én elmegyek az várustul, de Te, Hajdú Pálné, reám ne kiálcz, te rajtad ha mi esik! Azt is láttam, minden nap az a keze fejét megh hintette sóval, azon keresztet nyalt. Az macska nála igen kodus.

Ez elmult vasárnap az ágyban fekvén, nyegett erőssen. Mondám neki: – Mit nyegsz? Mondá: – Nem nyughatom az sok idegen boszorkányokat, mert itt sok oláh boszorkányok vadnak! Kérdém: – Ismeri e? Arra mondá: – Ismeri az eördögh! Mondám ismét: – Mikor én olyan ifjú asszony volnék, csak széle verném őket! Arra mondá: – Tugya az ördög, mert öszve rontottak már engem, az éjjel is mind szántottak rajtam!

Az mostoha fiamnak az kezét az macskája megh körmölte, akkor megh gyógyult volt, azután egy holnappal megh mérgesedet. Montam neki, hogy gyógyicsa megh. 3 eleven szenet törvén megh, sőt, hagymát sulyokkal öszve törvén, kötötte be s úgy gyógyult megh.

Hallottam, István Kovácsné leány korában Orbánné asszonyom szolgálója lévén, tejet kért. Hogy nem adott, a két keze egész éczaka fájt. Másnap megh szállítván, etette, megh gyógyította. Szőcs Miklósné fát kért, hogy nem attak, az lába, ina, tomporája éczaka meg kékült. Másnap ezért megh szállítván, csak azt mondotta reá: – Talán nem jól feküttl, azért esett rajtad. Az szolgálójával megh szidogatta, azt is az ól héján megh nyomták éczaka. Ez elmúlt szeredán ki menvén az cigányok közzé mondotta: – Te vajda, ad megh az egy polturamat, mert a szolgálának kell adnom, mert holnap péntek lesz, megh égetnek már engem, te olvasztasz meg engem!

9. testis Czibak Gergelyné, Kovách Erzébet nihil.

10. testis Kun Pál, letött hüti után valja: Ez elmúlt husvétkor megh betegedvén, öt hétig feküdtem. Sokszor éjjel reám jöttek, megh nyomtak, az feleségem képében velem is közösültek! Egyszer fel serkenyvén, az lábamnál látok egy fekete macskát! Hozzá ütök, elugrék az macska onnét, melyért az botommal, ezen aszony maga lévén, megh dorgálám, mondván: – Igen nagy gyanuságban vagyok hozzád, sokszor reám jönnek megh nyomnak, az feleségem képében velem közösülnek! Te hozzád gyanakodom, hallottam olytat, mintha te olytat tudnál, azért tülem megszünyél, mert tüzet tétetek reád! Arra azt mondta: – Nem tudok én semmit Isten oltalmazzon! Ez hozzá tött intésem után soha az után reám nem jöttek.

Most is odajött hozzám, mondá: – Hiszen én kegyelmedre nem haragudtam, édes Kun Pál uram. Azt hallom, kegyelmedet tanunak idézték ellenem. Én mondom néki: – Én, amint esketnek, hitelesen azt mondom hogy gyanakodtam reád.

11. testis Tolvay Jánosné, Nagy Borbála: nihil.

12. testis Ilobaj János letött hüti után valya: Én semit nem tudok, sem nem láttam olyan dolgokat. Látván azt hogy 3 macskát tartott, estve enniek adott. Éczaka melléje fektette. Kérdettem tülle: – Miért szereted s fekteted melléd anya? Arra mondta: – Fázom, jó fiam, azért hálatom velem. Ez akkor volt, mikor az kuruczok itt laktanak.

13. testis Kosa István nihil.

14. testis Kőmives Christophné, Turi Ersebet nihil.³

1 Az utolsó hátlapon más kéz írása.

2 Egy szó olvashatatlan.

3 Az ítélet ismeretlen.

8.

1664. augusztus 29–szeptember 12., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK
VIZSGÁLATA ÉS ÍTÉLETE
A VARÁZSLÁSSAL VÁDOLT LÁSZLÓ CIGÁNY,
VALAMINT AZ ÁLTALA BECSAPOTT POLGÁROK ÜGYÉBEN

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. t. j. 3. sz. 268–270. p.

1664. die 29. Augustus. Habita congregatione senatus conclusiones factus.

Az varásló cigányt eö kegyelmék fel hozatták volt, de dolga jövendő törvényre marad. Akkora azokat is felhivattyák eö kegyelmék az kiket megh csalt.

[...]¹

Die 3. Septembris [1664]. Habita congregatione amplissimi senatus conclusiones factus [est]:

[...]²

Székely Kádár István valami varásló cigányhoz adván magát pénzt kerestetvén vagy nézetvén velle, melyre nézve az kádár czéh jelenté, hogy kezét addig megh fogják eö kegyelmék engedelemből, miglen magát nem tisztittya s igazittyá.

Csiszár Pál is hasonló képpen adván magát ezen varásló cigányhoz az csiszárok is hasonló képpen ezokon kezét megh fogják.

[...]³

Kolosi Varga Jacab is az cigányhoz adván magát, mint az többi, melyre nézve megh engedik hogy kezét megh fogják usque ad tempus.

Die 12. Septembris [1664]. Habita congregatione amplissimi senatus conclusiones factus.

[...]⁴

Egy László nevű cigány csalárdkodván itt az Istennek ecclesiájában, sok becsületes embereket megh csalt ilyen szin alatt, mintha ő házoknál pénzt tudna el tévén, azért csalt töllök pénzt, aranyat, szalonnát, lisztet, tyukot etc., kést ugratván ki a csuporbul aczállal, mely cselekedetit látván, az szegény emberek elhitték, mintha maga erejétül ugranék ki. Mely cselekedésit midőn sok emberekkel véghez vitt volna, végtére törbe akadván s megh fogattatván, törvénye ilyen lőn: Mint hogy sok csalárdsággal élt és sok embert megh csalt, javukat elvitte, azért ez cselekedetéért az Kákás Mezőre kiviszik, felakasztatik.

Székely Kádár István feleségestül, Colosi V[arga] Jakab, Csiszár Pál, mint hogy ezen cigánynak szavát elhitték és neki engettek, azonban mégh szemérem testeknek is szűrübül az hitvány cigánynak ámitására, ki meczetenek s odaattak, avval ámitván el a cigány Kádár Istvánt feleségestől (az többiek ezt nem mivelték), hogy aval kell neki az ördögöt elperselni, hogy az pénzt felvehessék a földből, melyrül mondotta, hogy őket

megh gazdagíttya. Annak okáért, mivel eképpen hitték az álnok cigánynak ámitásának és magokat így megh fertőztették, tehát ezért egyszeri fel állással kövessenek.

Úgy^s is lött die 14 Septembris!

- 1 A tárgyhoz nem tartozó részek kimaradtak.
- 2 A tárgyhoz nem tartozó részek kimaradtak.
- 3 A tárgyhoz nem tartozó részek kimaradtak.
- 4 A tárgyhoz nem tartozó részek kimaradtak.
- 5 A jegyző beírása.

9.

1666. február 3–5., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK VIZSGÁLATA ÉS HATÁROZATA
FELPERES BOCSKAI SZABÓ JÁNOS FELESÉGÉNEK, SZŰTS KATÁNAK
ALPERES BERKESZI BOTOS MIHÁLYNÉ ELLENI
BECSÜLETSÉRTÉSI PERÉBEN,
AKI A FELPEREST RONTÁSSAL GYANÚSÍTOTTA

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. t. j. 3. sz. 355. és 357. p.

Die 3. Februarii [1666] habita congregatione amplissimi senatus conclusiones factae [sunt]:

Bocskai Szabó János felesége, Szűts Kata asszony betegeskedvén majd hat eszten-dőktől fogva, néha betegségeh-nyavalya bele álván, melyre nézve gyanakodott Berkeszi Botos Mihálynéra, ugyan reá is üzenvén, hogyha ő cselekedte vagy cselekedtette, vagy ha tudná, ki cselekedte volna, szánna megh ismét is és gyógyítaná vagy gyógyíttatná megh. Melyre nézve Botos Mihály, felesége képében perbe fogván, hogy doceállya és comproballya az ő feleségét olyan személynek lenni alioquin ha nem comprobalthatta, bezületét megh moczkolván, állasa helyre.

Törvénye ilyen: Hagyjanak [hágjanak] fel Bocskai Szabó János és felesége onnét kiálczák vissza, hogy rosszul fogták reá mert noha sokat esküttek mind itt, mind vidéken, semmit nem comprobalthattak, vagy az nyelvet válczák megh, most fenn kell maradniok.

Die 5. Februarii [1666.] habita congregatione amplissimi senatus conclusiones factae [sunt]:

Bocskai Szabó János feleségével, Szűts Katha asszonyal Botos Mihályné ellen nyelve-ken maradván, azért nyelveket megh akarván váltani, noha florenos 200 volna az onus-sa, mind az általa, sok becsületes emberek intercessiójára engetteték az becsületes tanács-tul ad florenos 100 permisere.

10.

1666. március 17–április 9., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK VIZSGÁLATA ÉS ÍTÉLETE
 A FELPERES NYIRŐ BÁLINTNÉ ELLEN,
 AKI BE NEM BIZONYÍTOTTAN AZT ÁLLÍTOTTA
 AZ ALPERES DARABOS PÉTERRŐL,
 HOGY ŐT BOSZORKÁNYNAK MONDTA

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. t. j. 3. sz. 367. és 370. p.

Die 17. Martii [1666.] habita congregatione amplissimi senatus conclusiones factae [sunt]:

Utrum. Bizonyicsa megh Nyirő Bálintné, hogy ötet Darabos Péter hamis lelkű, nyilván való boszorkánynak szidta és mondotta és ő nyargalta volna megh az Szüts István tehenét, azt is mondotta volna.

Die 7. Aprilis [1666.] habita congregatione amplissimi senatus conclusiones factae [sunt]:

[...]¹

Darabos Péter protestál Nyirő Bálintné ellen, mivel hogy perbe fogta és már az causat nem bizonyította, ellene nem ágál, azért tovább abban nem marad.

[...]²

Die 9. Aprilis [1666.] habita congregatione amplissimi senatus conclusiones factae [sunt]:

[...]³

Nyirő Bálintné más emberek szaván fel indulván Darabos Pétert törvénybe foghta ilyen okon, mintha ötet nyilván való boszorkánynak szidta volna, sőt azt is mondotta volna, hogy ő nyargalta meg Szüts István tehenét és azért holt meg az. Mely dolgot propositiókban elő adván bizonyos utrummal ki bocsájították volt, de semmit nem bizonyíthatván, talion convincaltatik az asszony id est emenda linguam.

1 A tárgyhoz nem tartozó részek kimaradtak.

2 A tárgyhoz nem tartozó részek kimaradtak.

3 A tárgyhoz nem tartozó részek kimaradtak.

11.

1668. szeptember 26., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK ÍTÉLETE
ZILAHAI ISTVÁNNÉ FORINTVERŐ ILONA ELLEN,
AKI FÉRJÉT SZIDALMAZTA ÉS MÁS VARÁZSLÓK ÁLTAL
ÉLETÉRE TÖRT

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. t. j. 3. sz. 520. p.

Die 26. Septembris [1668]. Habita congregatione amplissimi senatus conclusiones factae [sunt]:

[...]¹

Bőséges tanúk által lucescalván, hogy Forintverő Ilona becsületes férjét, Zilahi Istvánt erősen rútul szidalmazta, rettenetesen átkozta, eő kegyelmit bectelenítette, sőt ördögi mesterséggel, más varásló személy munkája által elvesztét és a világbul kivégezni igyekezte. Szoros törvény szerint ezekért nékie meg kellett volna halni, de tekintvén az becsületes tanács, maga és mellette megjelent becsületes embereknek, atyafiaknak is siralommal elegyített esedezéseket és Zilahi is semmit halálára nem czélozván, büntetése elegyítettett meg, irgalmassággal törvénye ezért ez: az eperjesi nehéz kő a hóhér által a nyakába vettetik, azzal a piacot, hóhér késérvén, háromszor megh kell kerülni (mert az efféle személyeknek való, kik férjeket bectelenítik), az után a városból in perpetuum exiliumba üzettedik.

Et sic factum!²

1 A tárgyhoz nem tartozó részek kimaradtak.

2 A jegyző utólagos bejegyzése.

12.

A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT
NAGYBÁNYAI NAGY GERGELYNÉ
ÉS MENYE, NAGY ISTVÁNNÉ ELLENI PER IRATAI

I.

1670. június 5., Nagybánya

RÁCZ MIHÁLY FELPERES ELSŐ BEADVÁNYA

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 30/1670. sz. 69–71. p.

Felperes¹ Nagy Bánya városában lakozó nemzetes Ráczi Mihálynak első propositiója all peres ugyan[csak] Nagy Bánya városában lakozó Nagy Istvánné² relicta eöreggh Anna aszszony ellen.

Anno Domini 1670. die 5. Junii.

Omnia cum sollemni protestatione et iuris conditione per procuratorem Stephanum Sz[ent] Gyeorgium. Haec dicit.

Tisztelt Biró Úram és Becsületes tanácsbéli Uraim!

Mi végre czitáltattam kegyelmetek széki eleiben ugyan itt Nagy Bánya városában lakó Nagy Istvánné relicta eöreggh asszonyt. Fájdalmas szível emlitem: az elmúlt hushagyó kedd előtt egy héttel gyermekemen esett véletlen rettenetes romlást, mivel szegénynek tomporájában való czombjait az gonoszok és eördögösök [...] szedtek minden czél nélkül. Azoltátul fogván sokat fáradoztam orvosok után ha jól tudnak vele tenni. Noha az incattanak a menyé ugyan városunkban lakozó Nagy Istvánné fel is fogadta vala: megh gyógyíttya (fáradozott is benne sokáigh, de semmi haszna nem lött). Cum protestatione az incatta egyszer monda; az specificalt személy: – Nem használhatok én az gyermeknek migh az ördögök ezen egymás között meg nem egyeznek és így gyermekemnek gyógyítását félben hagyá. Az üdők alatt juta eszembe, feleségemnek ennek előtte, betegségében az incattanak békötése. Mivel nyavalyás atyámfia nem tudván ezeknek a helyeknek szokásos rendit, a fáradságáért az incattanak nem fizetett az mint kívánta volna. Ebben való nehézséget tapasztaltunk volna megh rajtuk, cum protestatione, mellyet eö maga is kimutatott, ratio, mert sok rendbeli hivatalunkra is, fájdalmas fiamnak látására sem jött, máshoz penigh elment.

Ezenkívül is, cum protestatione, mindeneket szóval és conditioval s gyanuval szollok és mondok: sokak hallattnak fellőle: hogy ű is az olyan bűjös-bájos személyek közül való volna.

Több circumstantiákat is irhatnék, de úgy látom, nincsen szükségünk reá, azért summás kívánságunk becsületes uraim ez: boczátasson ki az a gyanum alatt való peremben bizonyos utrumnak, scilicet ha az jó törvények úgy lesznek ezekre, tudni illik: primo: ha az incatta szájából oly dolgot értettek és hallottak volna, melyből bűjüs-bájóság és eördöghi mesterség teccetik ki; secundo maga viselésében mit tudnak, hallottak, láttak és értettek volna; tertio mint viselte régtül fogván magát. Mindezekre exmissiót kívánok az Istenes törvénytül, ha bizonyíthatok benne. Ha nem, mivel gyanuval keresem, absolváltassék. Több egyéb kívánságaimat utolsó propositiomban akarom megh jelenteni.

II.

1670. június 12., Nagybánya

AZ ÖRDÖNGÖSSÉGGEL VÁDOLT
ÖZVEGY NAGY GERGELYNÉ ELSŐ VÁLASZA

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. t. j. 3. sz. 102–103. p.

Alperes⁴ Nagy Bányán lakó Nagy Gergelynének relictája, öregh Anna aszszonynak első replicaja ugyan Nagy Bánya városában lakó Rácz Mihály ellen mint felperes ellen. Anno 1670. die 12. Junii.

Tiszteletes Biró Uram! Becsületes Tanácsbéli Uraim!

Im értjük ellenünk való propositióját az actornak: hogy az elmúlt hushagyó ked előtt egy héttel gyermekét az actornak az gonoszok és ördögösök egy étszaka kiszedték volna, minden seb nélkül, csontyait tomporajából s a többi. Én arra azt felelem, hogy én annak az gyermeknek nem tudhattam s nem is tudom hogy mitsoda nyavajája lehetett avagy miczodás vagyon. Ha az Istennek hatalmas keze látogatása forog rajta, avagy a féle gonosz ördögösöknek mestersiges munkái. Én azt nem tudom, Isten ne adgya hogy tudjam!

Továbbá azt is írja ellenem az actor hogy én azt mondtam volna, hogy actornak gyermeke addigh megh nem gyógyulna, mig az ördögök az gyermeken megh nem egyeznek. De én nem mondtam, és szóznak lenni nem ismerem azt, solemniter tagadom! Sőt inkább kívánom, hogy adtak ellenem való sok moczkos szavait rejám bizonyicza, mert ha reám nem bizonyítva, tehát azt kívánom érette, hogy emenda lingvan maragyon! És mivel illyen rút mesterségeket fogott rejám, hát kívánom, hogy nemzetsigemnek s gyermekimnek is díjokat rajta az actoron ha nem docealhattya.

Azt is proponája ellenem az actor hogy fáradságomért és velle való dajkálkodásomért én nekem megh nem fizetett volna az mint kívántam volna s nehézségem az gyermekére vagy atyára vagy anyyára ezért lött volna. Erre azt felelem, hogy ha az fizetist keveseltem volna, s annál többet érdemlettem volna, tehát városunkban becsületes bíránk nekem

az actorral megh fizetetet volna, de én nem kívántam fizetését az actornak többet, mivel hogy én jót nem tehettem vele. Azért reájam abból nem gyanakodhatik az actor.

Továbbá aval is alítaná dolgát az actor hogy az ő gyermekinek látogatására a vagy gyógyítására nem mentem volna, máshoz penigh el mentem volna. Hiszen maga propositiójából kitetzik, hogy azt írja hogy sokat bajlottam velle, azért ez iránt nem vádolhat engemet az actor. Másik az hogy az nyomorult, erőtlen öreg embernek nem mindenkor vagyon egyaránt való testében való ereje. Az mikor mehettem, mentem, az mikor nem mehettem, el kellett mulni!

Ezt is az töb difamatió között írja hogy a féle büjös-bájos személyek közül való volnék. Azt tagadom én, mert olyan személy nem vagyok. Azért kívánom ezt is hogy reám bizonyicza az Actor, mert ha nem bizonyíthatya büjös-bájosságomat, kívánom az Istenes törvénytől nyelvén maradni érette! Még is ellenem az actor ezt az mi nem kiczény dologh írja feleletiben, hogy szájból halhatták volna olyan szokat, az mellyből ördögi mestersegh tetszene ki s magam viszelisz is miképpen volt eddigh. Abban nem ellenkezem semmit csak reám bizonyicza tisztességes szava hihető emberekkel, de ha nem bizonyíthat, emenda lingvan maragyon érette.

De hogy azt is írja az actor mivel hogy az actor gyanuval szólott volna olyan rú szokat felebarátya felől, de én arra azt felelem, hogy nem eligh az ahoz, hogy valaki felebarátyát megh mocskolya hanem az actor doceálya is, ha penigh nem doceálhattya fellyeb megh irt kívánságink szerint való poenan maragyon. És mivel hogy nem tulajdon saját hütös uramnak vezetik nevéről szólítot törvény szék eleibe, ha nem más nevéről, úgy mint Nagy István relikájának irt propositiójában, kihez semmi közöm ninczen, hanem ezért mivel hogy más nevéről szólított törvén szék eleibe, kívánom hogy az actor patvaron maragyon érette és az törvény is condescendaltassék, mivel Nagy Istvánné nevéhez semmi közöm nincsen.

Die⁵ 13. Junii [16]70. par huius propositionis extradatur.

III.

1670. június 19., Nagybánya

FELPERES RÁCZ MIHÁLY MÁSODIK BEADVÁNYA

AZ IRAT: A: ROLMMI Nagybánya v. k. i. 30/1670. sz. 100–101. p.

Felperes⁶ Nagy Bánya városában lakó nemzetes Ráczi Mihály úrnak második propositiója al peres ugyan Bánya városában lakó Nagy Gergelyné relicta eöreg Anna aszszony ellen.

Omnia cum protestatione et jurisdictione sint dicenda per procuratorem Stephanum Sz[ent] Georgium.

Tisztelt Biró Úram és becsületes nemes Tanácsbéli Úrain!

Értem az incattanak maga mentő propositióját, hogy gyermekünk ily megh romlott nyavalyját nem tudá mi okon lött s az többi.

Felelet: Itt én közönségesen szóllottam, nem specifica. Másodszor írja, hogy én úgy irtam volna propositiómban, hogy ű maga az incatta mondotta volna azt nekem, hogy adigh gyermekem nyavajájából megh nem gyógyulna, migh az ördögök rajta megh nem egyeznének. Felelet: Itt bár szemesebben vigyázott volna irásomra, mert én nem az incatta felől emlékeztem ez aránt, hanem az menyé, Nagy Istvánné (cum protestatione) szavai voltak ezek, mely ha kívántatik, annak idejében kész lesz doceálni.

Ismét azzal is menti magát, hogy reánk való nehézségében feleségemnek vékony fizetéséért nem lött volna. Hát miért szólott együt is, másut is, hogy csak egy kolbászért nem köti feleségemet? Továbbá méghis láttatik propositumát hibásan olvasni lehet. Azt írja, hogy az én gyermekemet ű maga az incatta gyógyította volna. Felelet: én propositiómban két személlyeket töttem fel: az incattanak menyét, mint fellyebb irtam és őt magát az incattat. Az irá[somban] is nem ű maga felül emlékezem, hanem az menyé felül, mert nem ű, hanem a menyé gyógyította az én gyermekemet. Ugyanis abbul ismertem megh reánk való nehézteltyését, hogy sok igéretünk által való hivatalunkra is az incitatus nem jött házunkhoz.

Ismét nehezteltyi, hogy én bűjös-bályos személyek közül valónak irtam volna. De jól eszében vegye ű magát, mert én mindeneket gyanúval, hával és conditioval irtam, mivel tudom az bezületet. Házából méghe eddig az gyanú per szokott folyjni. Ez iránt ninczen hellye az emendának.

Továbbá egy ellenvetéssel akar élni az incatta, tudni illik, hogy én nem hütös ura nevéül czitáltam volna törvény szék eleiben, s ez okon condescensit és patvart kíván ellenem. Felelet: méltatlan kívánságh az! Rátíó: mert én megh mások is úgy tudtuk s úgy hallottuk, hogy az incatta ebben az hazában Eöreghe Nagy Istvánnének hijták, egyéb nevet nem hallottam. Másodszor, hiszem úgy tetszik specificé megh irtuk Nagy Istvánné relicta Eöreg Anna aszszonyt. Hogy penigh Nagy Gergelynének hják, én azt soha nem hallottam!

Utolszor, hogy az gyanú alatt való peremben exmissist kívántam, az Istenes törvénytül, melyben maga is az incatta nem ellenkezik s kívánja is, hogy emberséges, szava-hihető emberekkel bizonyiczák, mind maga viseletébül, czelekedetibül s mind szavaibul olly dolgot értettek is hallottak volna, melybül az bűvös-bávosságh ki tetzenék az incattanak. Menyétül is mit hallottak volna együt is, másutt is felőle. Én ugyan mostan is ezekre exmissiót kíványok, mint az első propositiómban irtam, mivel Isten is megh paranczolta az Izrael népének az Moyses által Liber 2, Capitulus 22. V. 28, item Liber 3, Capitulus 20. V. 27. Ha nem bizonyíthatok, maradgyon békével s absolváldjék, ha penigh bizonyíthatok, Isten törvénye szerint való büntetést kívánok az incatta ellen, turturára vonattassék, kívánom!

Liceat et verbis loqui. Et protestationem ad ulteriorem.

Die 19. Junii 1670.:⁷ par huius protestationis extradatum per juratum notarium civitatis.

IV.

1670. június 25., Nagybánya

A VÁDLOTT, NAGY GERGELYNÉ MÁSODIK FELELETE

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 30/1670. sz. 93–96. p.

Al peres⁸ Nagy Bányán lakó Nagy Gergelyné, Anna asszony második replicaja ugyan Nagy Bányán lakó nemzetes Rácz Mihály ellen.

Anno 1670. die 25. Junii.

Incatta cum solemni protestatione et juris conditione secundario taliter replicat et dicit.

Beczes Biro Uram és Tanácsbeli Uraim!

Minemű halálos criminalis gravaminával mind első s mind az második propositióiban az actor megh olvastatván actióit, megh érttettem. Melyben elsőben is feleli hogy gyermekének tomporajából az czontokat egy étszaka az ördögösök és gonoszok ki szedték volna, mely gyermekeken esett nyavalyáért, az gyanúnak sine és nevezeti alatt, engemet nilvan elő foghván, immár egy nihány hetektől fogva sanyarú foghsághban tart, nyomorgat és sanyargat, mint valami nyilván való megh sententiáztatott személyt, se illendő kezességre, se egyéb módon ki nem bocsátata, holot az igaz hazaban s[z]okás és törvény az hogy jó kezességen s conditióval ki s[z]okták az foghlyot boczátni addig, migh az törvény nem convincalya, hogy ő is maga dolgát és igasságát forgathatná, mind adigh, migh ki nem fogyna belőle.

Azonban ilyen megh öregedett voltomra hitemben, nevemben is megh ölt és rontott, mikor felülem mind s[z]óval s mind irással azt mongya és feleli, hogy én az büös-baosok közül való ördögös volnék. Reám fogott gravaminainak és deffamatióinak okát ilyen felet is mond, hogy az menyem megh nem gyógyithatta volna az gyermeket és hogy egy bizonyos üdőben hivataljára az menyem oda nem ment volna, gyermeke látására s az többi.

Itilye megh Isten s mind az jó törvény, ha illendő ok e az arra, hogy engemet ördögösnek és gyermeke vesztésének okának mongyon és tarczon. Kirem penigh azért ki az jó törvénytől, hogy bizonyítana reám s ellenem büös-baos ördögösséget és hogy én volnék oka gyermekén esett nyavalyának. Én is azt kívánom az jó törvénytől, hogy boc[s]atassék ki bizonyos és illendő utrum s ezt bizonyicza meg. Primo hogy büjös-bajos ördögös vagyok, amint ellenem való allegatiója tart; secundo hogy én valaha valakinek ördöghi varáslással, vagy az Istennek vagy az actor gyermekének ártottam volna vagy nyavajájának oka volnék vagy rés[z]es. Cziak hogy s[z]ava hihető, emberségghes személlyel, aki nekem is nem valami haragosom vagy ellenkezöm, vagy rágalmazóm legyen, mert aról sollemniter protestalok.

Utolyára, hogy megh kinozzanak az torturán, azt kívánja (immár hogy nem akasztat fel, az után látatna törvényt reám)⁹ hiszen nem voltam én sem gyilkos, sem lopó, sem

haza árulója, vagy alattomban való égető, hogy kinzással vallatnának. Ha ki mit látott, vagy bizonyosan tud hozzám és tapasztalt bennem, mongya meg, holot is kinek ártottam valaha, úgy az actor gyermekén. Én olyan ördögös s[z]emély nem voltam, most sem vagyok, sem én miattam vagy cselekedetem miat, sem mesterségem által az anya vagy a gyermekek nem esett. Isten, az ki az emberre az nyavalyát eres[z]ti és megh sebheti és megh gyógyíthatya. Engemet azért méltatlan és büntelen sanyargat az actor mind fogsággal s mind egyéb képen, amivel írásában s mind felőlem való s[z]javaival hiremben, nevemben gyalázott.

Továbbá az actor az második propositiójában azt is feleli, hogy propositióiban két személyeket tött fel, úgy mint engemet és az menyemet is. Azt mondom ezért (si juris erit) hogy mind magam ellen s mind menyem ellen, amint a törvény kitalálya, el maragyon, az menyem ellen az patvar is, mert sine citatione, csak ellene menjen ki. Magam ellen penigh az rüt hiremben való keverésem emenda lingua, sanyarú fogság, mert talion ez miatta való költségemért nekem fizessen juxta articuli 23. anni 1574.

[...] ¹⁰

V.

1670. június 25., Nagybánya

A BŰBÁJOSSÁGGAL, ÖRDÖGI MESTERSÉGGEL ÉS BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT NAGY GERGELYNÉ ÉS NAGY ISTVÁNNÉ ELLENI PERBEN NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSA ÁLTAL MEGHATÁROZOTT KÉRDŐPONTOK

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. t. j. 3. sz. 686. p.

Die 25. Junii [1670]. Habita congregatione amplissimi senatus factus est conclusione hac:
[...] ¹¹

Az actor Rácz Mihály uram az incatta Nagy Gergelyné elleni gyanu periben exmittaltatik, doceállya allegatióját arrul:

1. Ha Nagy Gergelynének, Anna asszonynak szájából halhatta olly szó, melyből az incattanak, Nagy Gergelynének bűvös-bályossága és ördögi mestersége teccenek ki?

2. Ha Nagy Istvánnének a szájából hallatott olyan szó, hogy Rácz Mihály uram gyermekét meg nem gyógyíthatya míg az ördögök rajta meg nem egyeznek és az melyből a napának, Nagy Istvánnének bűvös-bájossága tecczenek ki?

3. Mit tudnának Nagy Gergelynének maga viselése felől: mutatnak é azok bűvös-bájosságra és ördögi tudományra?

4. Ha tudgya é, látta é s hallotta é valaki Nagy Gergelynének nyilván való ördögi mesterségét és boszorkányságát? ¹²

VI.

1670. június 26., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK VIZSGÁLATA
NAGY GERGELYNÉ ÉS NAGY ISTVÁNNÉ ELLEN

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 30/1670. sz. 74–85. p.

Anno 1670. 26 Junii. Inquisitio pro egregio Michaelae Rácz adversus relictam quondam Gregorii Nagy ratione suspicionis criminis veneficii facta in Nagy Bánya, mediantes circumspecti domini Joannes Villás et Joannes Hejzei senatores, nec non Georgius Diószegi notarius, ab amplissimo domino iudice Stephano Diószegi ad hoc negotiis exmissis.

Utrum

1. Hallottál é Nagy Gergelynének, öreg Anna aszonynak szájából oly szót, melyből bűvös-bájossága és ördögi tudománya jönne ki?

2. Hallottál é a menyének, Nagy Istvánnének szájából oly szót, hogy az Rácz Mihály gyermekét addig meg nem gyógyíthattya, míg az ördögök meg nem edgyeznek rajta, vagy egyebet olyat, melyből az napának, Nagy Gergelynének boszorkánysága teczczenék ki?

3. Tudod é, láttad é Nagy Gergelynének olyan maga viselését, orvoslását, mely ördögi tudományra mutatna?

4. Tudod é etc. Nagy Gergelynének nyilván való boszorkányságát, ördögi mesterségét?

Testes ac eorum fassiones

1. testis Pap Szőcs István, citatus, iuratus, examinatus, fide mediante fassus est: Ennek az Nagy Gergelynének a fia, Nagy István szekeresem lévén, hozott vala számomra búzát haza s jöve egykor-kor hozzám, kér vala tüllem búzát kölcsönbe vagy hitelbe. Nem adék néki búzát, azonban harmad nap mulva az lábom csak felsugorodék, mely nyavajámban feküttem 5 hetekig. Lőn menten gyanuságom az Nagy István anyyára, erre az Nagy Gergelynére, az öreg aszonyra. Melyhez képest hivattam hozzám, de sok könyörgésünkre is alig jött házamhoz. Mikor osztán el jöve, bé vezeté az öcsém az ház ajtaján s be lépvén, az házban menten mondá: – Vaj ki jól tudom mi lelt! Ládd é hogy reám szorulsz!¹³ Az emberrel nem akartak jól tenni! A fiam búzát kért, az sem adtál neki! Akkor a lábomat békötvén, meg-parancsolá az cselédemnek, hogy azt az kis ocsut az ház héjára fel vigyék s ide s ide tegyék, semmit benne el ne hullasanak! Azomban az lábomat vagy kétszer békötvén, annál inkább fáj a lábom, annyira, hogy örömet meg-holtam volna, hogy sem oly nagy kint szenvedtem volna. S mondám az feleségemnek: – Atyám fia, hivasd ide az öreg aszonyt, s adgy néki florenos 2, talán job szivel gyógyít! Elhivatvám az feleségem,

bévezetvén akkor is az öcsém, s az feleségem kezébe adta az florenos 2. Ő az markában meg-gömbölygetvén az pénzt, mondá: – Ne add nékem, mert csak florenos 2! S el hajítá az házban, mondván: ezért csak az étszakai kinomat sem veöttem volna fel, mert engemet az ördögök igen meg-kinzottak! Te rajtad az nyavalya, s én szenvedtem az kényát! Úgy meg-kinzottak mia[tt]a az ördögök, hogy mindenemet öszve-rontották!¹⁴

Ezeket bizonyosan így tudom s így hallottam tülle mind feleségestül. Azonban ki az ajtón minden vezetés nélkül, a feleségem igen nehezen híhatta vissza. Engemet ugyan meg-gyógyított, de én is jól meg-fizettem néki valóban. Azért estem inkább hozzá gyanuba, mert hallottam, mintha Kolosvárról is a féle miatt szökött volt el. Hallottam azt is, hogy az Dobraviczainé, ő mondotta volna felőle, hogy ennek oly nagy szarva vagyon, hogy az bányai templomban alig fér, ugyan félre hajol mia[tt]a mikor bémegyen.

2. Uxor eiusdem sua fassa est omnibus, uti maritus.

3. Varga Gáspár fassus est: A lábaim igen fájdalmasok levén, azt Nagy Gergelyné gyógyított. Egykor cselekedetit meg-sajnálván, mondék néki: – Ó aszszony, engemet ne füstöly, ne temjénez is, hanem ha gyógyíthatsz, Istenesen gyógyíts! Az után is kötözgett ugyan, s kérdé egyszer: – Gyógyulsz é már, használ é ez az ir? Felelék nékie: – De hogy használ, inkább el-rontottál! Mondá ő: – Én nem rontottalak, rontott az sok ördög, a sok boszorkány! Egykor osztán monta: – Vigyázzatok rá, mert az étszaka valami jelt hallatok! Mi ugyan, arra nem is figyelmeztünk, égett ugyan az gyertya, mivel nagy kinban voltam, s azonban azon étszaka, mint hogy 9 vagy tiz óra tájban az asztal szegletinél eléggé csipoga egy valami¹⁵ mint a csirke.¹⁶ A feleségem csaknem kétségben esett miatta. Valamikor pedig hozzám jött, mindenkor bé zárlatott ajtót, ablakot. Egykor már minden ajtók, ablakok bé-zárva lévén, topogást halla s monda: – Jaj, bizony Láposiné az! S elbúvék az kemencze megé. Láposiné azonközben el érkezvén, meg-szóllíta engemet az ablaknál, mondván: – Itthol vagyunk e s nyissam meg az ajtót, de felelék: – Csak magam vagyok, nem nyithatom. Azonban monta: – Im Gáspár uram, egy kis irt hoztam az lábodhoz! S csak az ablakra tevé kívül le s el-ment. Mondá, miután elmene ez az Nagy Gergelyné: vessem az tűzbe mindjárt az irét, mert a világon mennyi ördög, mind abba vagyon, az ilyen boszorkányon. Meg: – Aha, boszorkány, tűzre való! Hogy gyógyított pedig nyavalyám felől, így szóllott: – Meg-gyógyulsz ugyan, de soha oly ép nem lesz az lábod, az mind volt. Ez esztendőben pedig semmi féle marhához nem léssen szerencséd! S mindenik úgy telt bé rajtam, a mint meg-mondotta, mert a lábom meg-gyógyula ugyan de még most sem olyan ép mint az előtt volt. És abban az esztendőben se tyukom, se macskám meg nem maradhatott. Mondá azt is: – Szatmári Varga István is így vala a kezével, de meg-gyógyítottam. Meg-mondtam nékie is, hogy meg-gyógyul ugyan, de apró marhához semmi szerencséje nem lesz. Szatmári István pedig az után mind feleségestől elégszer mondta, hogy a vén aszszony beszéde úgy tölt bé rajta.

Mondta azt is: éczaka én miattam el-rongálták, ötet meg eszik miám. – Ládd é, úgy ment most is mint jártam miát, az szememet is csak ki nem vájták érted! Csak újjétom, újjétyák rajtad, azért nem gyógyulhatsz! Az menyé is beszélé vala az napa felől egykor nálla, hogy az napa gyógyítván Asztalos Mihályt, ő is titkon odament, de senki nem tudta

azt, csak Asztalos Mihály s az ő felesége. És bé kötötte ő is a napa után, s mondott néki egykor a napa: – Bezzeg bánom, hogy két doctor vagyon egy háznál, de meg bánod! Azon étszaka úgy meg-nyomorodott a keze, hogy nem is alhatott miatta. S mondta a napának: – Jaj, mi lelte az kezemet, nosza láss hozzá! A napa osztán egykor csak meg-ragadta a kezét, végig fújt rajta, s virrattig meg-gyógyult a keze.

4. Uxor eiusdem fassor, in omnibus uti maritus, his additis: hogy az csirke az asztal szegletinél fen csipogott, reá fogásom. És hogy azt mondta Nagy Gergelyné: hogy valamiképpen csipogott az, szinte úgy gyötörték őtet uram miatt, az szemét is csak nem kitolyták, úgy el-kinzották az ördögök. Ő örömet meg-gyógyítaná uramat, de az ördögök nem engedik. Azt is hallottam tülle, hogy mondotta, hogy uram nem gyógyulhat, mert az ördögök ismét meg-újjították rajta. Láposiné pedig mikor jött, volt még az mi házunknál másfél[e] hátulja, s ő nem is látta, mikor jött, mert minden ajtók-ablakok bezárva voltak. Mikor meg-mondá, hogy jaj-jaj, ihol jó az boszorkány kurva. Hogy osztán azután gyógyítását ott hagyta, hijtam az menyét is uram gyógyítani. Az azt felelte hogy ő bizony nem jó, ő az napa ellen nem jár, hanem az napájának keressék kedvét.

5. Szabó Andrásné fassa est: A gyermekem igen nagy nyavajában lévén, hivattam volt az Nagy Gergelyné s kértem hogy gyógyítsa. Ő ezt felelé: – Ládd é¹⁷ nem volna most ebben az nyavalyában az gyermeked, ha meg-vartad volna a mire kértelek. Annál helytelenebb dolgot is meg-cselekszel, ezte nem vártad. Lám, ugyan rám szorultál! Hogy osztán oda-járt az gyermekhez, hoza egyszer oda egy béka tekenőt¹⁸ s mondta, hogy azt hétszer szentelték s hétszer keresztelték meg. Hallottam azt is tülle, hogy tudna ő hol-mit, de mentén bőveős-bájosságnak mondgyák. Azt is hallottam tülle, hogy az épp embernek csontját ki-vennék, s az meg-vesztett emberbe tennék, meg-gyógyulna!

Egykor pedig az szolgálómat el-küldvén holmi fűvök szedni, meg-hagyá neki, hogy mentében senkinek ne köszönnyön, se hátra ne tekintsen. Az szolgáló az fűvet meg-hozván, mondá Nagy Gergelyné, hogy ő tizenkét forintért fel nem szedte volna, jó heti volt az szolgálómnak, hogy szóba nem esett rajta! Hogy pedig az gyermek nem igen gyógyult, egykor, mint anya, az gyermek miatt kemény beszéddel szólván néki, s meg is szidogattam, hogy gyógyítsa meg az gyermeket, mert bizony másképpen jár, ha uram meg-jó! Felele ő: – Jó volna meg-gyógyítani, de még a felét edgyik ördög az másiktul meg szokta kérni, hogy engedd nékem azt, én is mást engedek néked. Hogy ha ő akarja, ugyan előbb jó karácsony, esztendő is, míg az lábára áll, ha pedig akarja, elébb is meg-gyógyul. Én tized részét sem tudom az mennyit beszélt a félét.

6. Ancilla eiusdem Anna Juhász, fassa est uti domina sua, his additis hogy mikor az aszszonyom az gyermek gyógyítani hivatta volna Nagy Gergelyné, azt mondta az aszszonyomnak: – Ládd é, nem varnám meg a gatyá madzagot, ha meg vartad volna, nem jártál volna így,¹⁹ szenvedj te is most! Ittem, hogy mikor²⁰ úgy kell gyógyítani, edgyik ördög a másiktul meg kéri, s ha meg-engedi, azt mondgya: – Én is másszor mást engedek. Azt hallottam szájából. Ittem egykor enni vivén ennek a Nagy Gergelynének, mondta: ne adta volna Isten, hogy se Katonánét, se aszszonyodat ismertem volna, mert az miolta meg-gyógyítottam, az olta tsak kinoznak az ördögök, zárátnokot hordanak az hasamra!

7. Mihály Istvánné fassa est: Nevezett Nagy Gergelyné egykoron nyavalyámban kötöz-
vén, mondá: – Én nekem jó kezem vagon az mádrához.²¹ Ne félj fiam, mert meg-gyógyít-
lak. Ha akarom, egy tálnyérre vajat teszek s majd ki hijja a mádrát, ezt meg-enné, én meg
béküldeném az helyére. Ezt háromszor mondotta, három napok alatt járván hozzám gyógyí-
tani. Én meg-ijjedvén tőlle, urammal néki meg-fizették, s el is bocsátám. Hallottam tülle az
Szabó Andrásné gyermeke felől, hogy mondta, hogy meg-vesztették, de ha ő akarja, meg-
gyógyíthatya. A minap boszszút tőn rajtam,²² úgy mondá, de most rám szorult s jár utánam.

8. Kerekes Péterné fassa est: 1. A nyomorék gyereke feleől kérdezkedvén, egyszer
tülle, meg fogá az ruhámat s mondá: – Ha mindenedet reá keölteöd is, de ez soha meg nem
gyógyul. 2. Az menyé is mondá²³ egyszer az gyermekem felől, hogy az fara csontyát ki-
fordították volna és szinte olyan ki-düllyedt faru lesz mint az Csehi uramnál való öttveös,
mint Rostásné is. Azt mondta: – Ugy kell, mert ha éngem hítál volna, nem volna most az
gyereked úgy! Ha ezer esztendeig él is, meg nem gyógyul! Még gyanakodott reám s meg-
fenyegetett.

9. Biró Jánosné fassa est: Hogy a menyé gyógyétotta Katonánét, hallottam, hogy mon-
dotta, hogy az ördögök miatt nem gyógyíthatya, mert nem engedik az ördögök, s ő is
nem nyughatik tüllök, haragszanak reá, s rá-mennek miatta, egy néhányszor meg-sákol-
lyák éjjel. A Katonáné kezéből pedig egy csontot vévén ki, hallottam hogy mondta, hogy
más ember csontya, úgy tötték oda. Ezeket az Nagy Istvánné szájából hallottam.

10. Sijgyártó János fassus est: A gyermekem nyavalyában lévén hijtam gyógyítani. Ak-
kor mondta Nagy Gergelyné, hogy az gyermeket meg-táncoltatták, de ő meg-gyógyítta.
Gyógyítván a gyermeket, egykor mondá, hogy ő sokat szenved²⁴ érte. Bánnya hogy hoz-
zá-fogott, sok gyötrelmet szenved érte. Most is merő kék a teste a gyermek miatt. Mon-
dotta azt is az feleségemnek, hogy ötet akarták meg-veszteni, de nem fértek hozzá, s úgy
esett az gyermekhez. Egykor pedig, másnap éték maradékot adván neki, mondá, hogy ő
neki nem kell, ő nem eszi meg, mert az ollyat az gonoszok meg-eszik s még ki-okádják az
edénybe. A feleségemnek pedig javallotta, hogy palló alól hozzon földet az gyermeknek,
és akkor senkinek ne szóllyon, se ne köszönyön, s titkon is cselekedgye.

11. Veres Györgyné fassa: Ez az Nagy Gergelyné kért egyszer, hogy az leányát tanít-
sam meg vesző kötni. Én mondék, hogy én bizony nem tanítom. Az után meg egy párna
haját kér vala tülem, hogy adgyam oda néki egy s így. Én mondék, hogy én nem adom,
mert másé! Ő ugyan csak firtatott, hogy adgyam oda, de bizony odaadom. Erre is mon-
tam, hogy én bizony nem adom, ha az vásárig ott áll is, mert másé. Azonban nem sok idő
mulva roszzul járék. Étszaka, már le feküdtem volt, de nem aludtam, az almáriumból
jöve ki egy gyöngyös, koszorús leány²⁵ s hozzám jöve az ágyhoz, úgy meg-rántá az ka-
romat, hogy csak nem ki-szakadott, az mely miatt rettenetes nagy nyomorúság követke-
zett reám. Amelyért gyanakodtam ugyan reá, de bizonyosan nem tudom, ő dolga, nem é,
most sem merem azt mondani bizonyosan.

12. Gyöngyösi K. Mihályné. Míkor fogságban valék, beszélünk hol mit is. Nagy
Gergelyné oda ki volt, mi az házban, ránk fordulván mondott: – Mit beszélsz most? Éle-
teken túl az fél nélkül, nem hallom én jól.

13. Varga András: Nagy Istvsánnénak az újja sebes lévén, mondotta, hogy gyanakszik érte az napára.

14. Láposi Miklósné: A Dobraviczai aszszonytól hallottam, hogy Nagy Gergelyné felől mondta, hogy szarva vagyon és hogy sem első, sem utolsó, hanem szintén középső. Még rá mondék: – Jaj, hiszen nem is lát! Felelt az az Dobroviczai nevű: – Nem lát? Nem lát nappal, de lát éjjel, s úgy el megyen, ugyan dörög.

15. Dési Jánosné: a menyé, Nagy Istvánné. Tudom hogy beszéle vala egyszer a piacon András felől, hogy tud annyit benne, hogy soha meg nem gyógyul.

16. Balogh Varga András: Tudom, hogy Nagy Gergelyné az gyermekemet mekenegette, s olvasott rá igézettől, s az gyermek el nyugodott utána.

17. Uxor eiusdem: Hallottam, hogy mondta a menyé a napa felől, hogy baja vagyon miatta, mert az kit ő meg-gyógyít, a napa mentén meg eszi. Katonáné pedig mikor nyomoruságban volt, kért hogy menyek el Nagy Gergelynéhez, szólylak neki, hogy gyógyítsa meg. Én el-mentem hozzá, s rám igen meg-haragudott, azt mondta: tanályam meg máskor e féle dologban, még az anyámnak se avassam magamat, mert még az maradéknak az maradéka is meg-bánya.

18. Tétsi István Deákné fassa est: Mikor Nagy Gergelyné az karomat gyógyította, mondta, hogy meg-vesztettek, bányák, hogy gyógyíttya, minden étszaka rá mennek értem, úgy gyötirik.²⁶

19. Nagy Miklósné fassa est: Mind maga, mind az menyé felől hallottam Colosvárott, hogy olyan tudományosok volnának, de én soha sem olyképpen beszédes, sem barátságos vélek nem voltam.

20. Nyirő Sámuelné fassa est: Betegségemben adott volt egy kis fűt az menyé, hogy a fejem alá tegyem, ha valami gonosz így volna, talán inkább nem ártanának.

21. Nyirő Mihályné fassa est: Sok nyavalyám miatt az fejem fájván, hivatam vala egykor ezt a Nagy Gergelyné, s mondá: – Büdös ebek, még sem szoktak el kegyelmedről! Osztán meg-méré a fejemet az övemmel.

22. Szattmári Varga István fassus est: A karom rosszszul lévén, Nagy Gergelyné gyógyította menyestől, s mondta egykor az öreg aszszony: – Ez nem tiszta ügy! Talám vétett kegyelmed valakinek? Meg-tapogató a könyökömet: – Félek ha nints itt az könyök csont, talán azt akarták az ebek ki-venni! Ismétg[!] meg-tapogatóván mondá: – De itt vagyon! Engem Isten után meg-gyógyított. Tudom, hogy az kis gyermekünkre olvasott.

23. Az ispotálybeli öreg aszszony fassa est: Deákné hivata, ott dolgom véghez vivén, menék haza az utcán, két lábomot csak el-futá mint az himlő, az után meg az egész testemet. Jöve hozzám egykor Nagy Gergelyné s kérdé, mint vagyok? Mondám hogy Máthé Deáknénál voltam, onnét meg-jöven, így s így járék. Monda ő: – Ugy kell, ne mentél volna, nem jártál volna úgy! Kérdé azt is: mit fizetnek? Én mondék: nekem semmit sem. Mondá ő, hogy ő neki sem fizettek. Azzal tüllem el méne.

24. Katona Mihályné fassa est: Ad primum: Nagy Gergelyné szájából hallottam hogy mondta, hogy ő látta, hogy az embernek²⁷ az térde kalátsát ki-vették, az asztalon rakosgatták, s másnap a térdébe illették. Ad secundum: Hallottam az Nagy Istvánné szájából

Rácz Mihály uraméknál, hogy mondta, hogy soha addig a gyermeket meg nem gyógyíthatni, míg az ördögök meg nem edgyeztek rajta. Mikor pedig az az Nagy Istvánné gyógyította a kezemet, egyszer menék a házokhoz, hogy bé kössön. Nagy Istvánné fű szedni lévén, bémenék az napához, s kérdé tüllem az napa: – Gyógyulsz é Katonáné aszszonyom? Én mondék: – Gyógyulok az miolta az menyed köt. S mondá: – Jó szerencséd hogy gyógyulsz, mert úgy végeztették volt megh, hogy soha kezembe kalánt ne fogj! Bé kötvén osztán az vén aszszony a kezemet, én el jöttem. Azon étczaka erőssen megnyomának képében, én egy cseppet sem aluttam, így láttam az mint most vagyok: jöve ez az vén aszszony képében, az számat meg-fogá, hogy nem szólhattam, az lábomra s az mellyemre üle, az lábomat meg-harabdálá, a vérét ki-szívá s az vért széllal fuvá rajtam. Másnap jöve hozzám az menyé, hogy bé kösse az kezemet, s mondék neki: – Bezzeg édes Nagy Istvánném, igen meg-ölt anyátok az étszaka! Felele Nagy Istvánné: – Édes Katonáném, nem tehetek rulla, mert szokása az nyilvánvaló boszorkánynak, hogy mind így eszi meg, az kiket meg-gyógyítok. Meg-érdemlette volna eddig, ha szászszor meg-égették volna! Szabó György szolgálóját is meg-gyógyítám, s hogy meg-tudta, hogy én gyógyítottam meg, úgy meg-ölé, hogy soha meg sem gyógyul. Amint pedig az vired kiszijta, széllal fújta rajtad, azirt vagy illy veres. Én rám ne neheztelly, mert nem én dolgom, én igazságoson kérlek, de hogy én rajtam ki nem töltheti, azért cselekedte rajtad. Hogy pedig éjjel megtapodának az vén aszszony képében, azt mondá: – Aha, nyilván való kurva, te is temjénzed magadat, mert egy kis temjénes víz akkor az nyakamnál öszve foga osztán s öszve nyomá az kezemet s meg-harapá. Azután negyed nappal csont jött ki belőle, melyet mind Nagy Gergelynének s mind Nagy Istvánnénak²⁸ mutattam. Mondták mind ketten: Édes Katonáné aszszonyom, az idegen csont azért jött ki, a te csontod kivöették s azt tötték helyébe!

Hogy pedig ugyan nem gyógyultam, indulék egyszer Nagy Gergelynéhez, azonban a menyé kin lévén, jelentem miért mentem, s mondá a menyé: nem mennék én bé, eredgy bé magad, szidogasd meg az tűz alá valót, mert azért teszi rajtatok, mert láttya, hogy félték tülle! Én bé-menvén, sokat beszéllék neki, s ugyan meg-esküvém, hogy holnap meg-fogatom, ha meg nem gyógyít! Már voltam mind Zilahi orvosnál, s mind Balás Deák Ferencz uramnál. Azomban mondá: – Lám, majd ki vonszod az lelkemet, s parancsolta osztán a menyének, hogy adgyon három féle fűvet,²⁹ ő meg nevezé miket, s ada a menyé mentén. Azzal gyógyultam osztán meg. Mondta azután a menyé, hogy sok baja volt akkor étszaka miám az vén aszszonynyal, mert fel akarta magát akasztani. Mind csak azt monda: – Jaj, bizony meg-fogtat holnap Katonáné, s ő mia kell el-veszнем!

Hallottam azt is az menyétől³⁰ az napa felől, ugyan Rácz Mihály nejék előtt monda, hogy ne vesztene mást el az napám, holott én rajtam is meg-cselekszi, hiszen minap az kezem meg-veszté, hogy egy aszszonyt meg-kentem. Egy egész hétig csak szíjtam-ríjtam az kezemmel! S egykor hozzám jöve, meg-pökdöse az kezét, meg-kené, s mondá: – És szar gondgya lesz! Azután szépen meg-gyógyula az kezem, maga hat lyuk volt rajta. A szóbeszéd közben, mint ő gyógyította az Rácz Mihályné aszszonyom fiát, mondá neki Rácz Mihályné: – Jaj, édes Nagy Istvánném,³⁰ csak attul félek, hogy az gyermekem soha

meg nem gyógyul! S felele Nagy Istvánné: – Ne féljen, mert majd csak oly fűben feresztem meg, hogy ha a tengernek az mélységén volna is, engedni kell mégis! Azután pedig egykor az fiam hozzám panaszolván, mely nagy nyavalyában vagyok, s mondá az fiam: – De bizony, édes anyám aszszony, még nagyobb kínban vagyok az szegény Váczi Dánielné aszszonyom, most is a kutba akart ugrani! Nállam lévén szinte akkor Nagy Istvánné, mondék neki: – Lelkem, Nagy Istvánném, hogy nem tekinted meg szegényt, tennél jól velle, ha tudnál! Felelé: – El-mehetnék ugyan, s ha egyszer meg-fereszteném és egyszer meg-kenném, az fejembe kötöm, hogy bizony semmi gondgya nem lenne! De bizony nem cselekszem, mert az mely embert kerékben törtek,³¹ annak az husz körmét meg-szedték, meg-égették s annak az hamvát adták meg-innia! Már én az fejemért³² sem mertem abban ártani magamat, mert ha én ahoz nyulnék, az ördögök úgy bálnának velem, hogy soha ember nem lennék!

25. Sz[ent] Györgyi Csizmadia Istvánné: A kérdésben forgó Nagy Gergelyné az kebelemet gyógyéván, egy béka tekenővel is tapogatta, mely felől azt mondotta: – Ládd é fiam, ez hétszer keresztelkedett,³³ hétszer szenteltetett. Az kihez ezt értetem, soha ki nem fakad, oly áldott tekenő ez! Vagyon a menyemnek is egy, de még az nem keresztelkedett meg. Azután megh parancsolván erősen úram, hogy azt a vén aszszonyt oda ne jártassam hozzám, nem mervén oda-jártatni, ő kegyelme borbély kezébe adott, azonban a dobraviczai aszszony is köteött, s azt mondta felőle, hogy ő vesztette meg, Nagy Gergelyné, azért haragudott meg reám hogy borbély gyógyít. Mondta azt is felőle, hogy az ördögök közt sem nem első, sem nem utolsó, hanem középső, két szarva vagyon. Megh érdemlette volna, hogy eddig régen a szél fujta volna el porát! Contra-verszastul is azt izente a dobraviczai aszszony, hogy Nagy Gergelyné ötte meg a csecsemet. Mi pedig néki, hogy osztán oda járnai nem engedte uram, meg-fizetvén az mely pénzt uram hagyott az szőnyeg alatt, hogy neki adgyunk, abból 3 vagy 4 polturát hagyunk az szőnyeg alatt. Ő ezt nem tudta, sem nem látta, mégis meg-mondta másutt, hogy azt sem adtam mind oda, az mit az uram hagyott. Mondta azt is, hogy azért úgy az csecsem, mert kérnek tüllem hol-mit s nem adok. Mondta azt is, hogy a menyé soha nem tud annyit mint ő. Hallottam az menyétől, hogy az napátul nem tud gyógyítani, mert haragszik.

26. Nyerges János fassus est: Ad tertium: Beteg gyermekemnek torkát kenvén fel Nagy Gergelyné, láttam azt, hogy olvasott reá. Propterea nihil. Item a Szattmári Péterné aszszonyom és Versolcziné leányok nyavalyások.

VII.

1670. június 27., Nagybánya

JEGYZÉK NAGY GERGELYNÉ PERÉNEK FOLYTATÁSÁRÓL

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. t. j. 3. sz. 686. p.

Die 27. Junii [1670]. Habita congregatione amplissimas senatus [est] conclusiones.
1. Nagy Gergelyné dolgának tertiója comperendiáltak.
[...]³⁴

VIII.

1670. július 4., Nagybánya

KIEGÉSZÍTŐ KÉRDÉSEK NAGY GERGELYNÉ KOLOZSVÁRI TETTEIRŐL

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 30/1670. sz. 97. p.

Utrum pro parte egregii Michaelis Rácz in sedria Nagy Bányaiensis emanatam Anno Domini 1670. die 4. Julii mensis.

Tudod é, láttad é, hallottad é ez előtt Colosvarott, mostan Nagy Bányán lakó Nagy Gergelynének bűvös-bájosságát, ördögi mesterségét és arra célzó szavait és maga-viseletét is vagy cselekedtetit?

Extradatum per me Georgium Dioszegi, juratum notarium.

IX.

1670. július 7., Szamosújlak

SZAMOSÚJLAK ELŐLJÁRÓINAK TUDÓSÍTÁSA
A NAGY GERGELYNÉ ÜGYÉBEN VÉGZETT VIZSGÁLATRÓL

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 30/1670. sz. 98. p.

Nagy Bányai királyi szabad³⁵ városának főbírájának, nemzetes Dioszegi Istvánnak esküt társaival adassék!

Isten sok szép áldásokkal áldja Kegyelmeteket!

Az kegyelmetek hozánk küldött utrum szerént meg eskütök Szamos Újlakon lakó Kádár Mihály uramnak jámbor hütös társát, Váraljai Kata azont, az ki ilitének 18. esztendejében vagyon.

Erős hiti után így vall:

Mikor Szilagj András uram szolgálója voltam, az ő kegyelmek kis gyermekek igen beteg lévén, mondá asszonyom, hogy vigyem az gyermeket Nagy Gergelynének. Asszonyom ada egy darab szalonnát s vivén az gyermeket. Nagy Gergelyné sokat olvasa reá, de én nem tudom mit mondott, mert nem halottam, lassan mondá. Az olvasást elvégezvén, megnyalá az gyermeket én nekem két felől, az oldalom melé köpe. Annak utána harmadszor is megnyalá az gyermeket, én nekem az szemem közé pökdösé az nyálat. Onnan haza viim az gyermeket, az gyermek meggyógyula, de harmad napot ha mulatám, úgy megh betegéim, hogy halálatom lesték, annak előtte szép piros leány voltam, de az olta én nekem soha egészségem nem volt.

Ez tanu vallás löt ilyen jámbor birák előtt: fő biró Biró Gergely, Laszlo Mihály, Varga György, György János hites. Melyet az mi hüttünk szerint irtunk Szamos Ujlakon 7. Julii 1670.

X.

1670. július 9., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSA A VIZSGÁLATOKAT NAGY ISTVÁNNÉRA IS KITERJESZTI

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 30/1670. sz. 85. p.

Anno 1670. die 9. Julii. Deliberatum amplissimi senatus:

Mivelhogy az tanuvallások folyási illetik az Nagy Gergelyné menyét is, Nagy Istvännét néminemű dolgokban, azért ő kegyelmek magistratusi tisztek szerint akarnának az Nagy Istvänné dolgának per inquisitionem utána menni, most azért ő is fogságba esik s az napa dolga is addig halad.

In consistorium Nagy Bánya, G. Diószegi István.

XI.

1670. július 10., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK VIZSGÁLATA NAGY ISTVÁNNÉ BOSZORKÁNYSÁGA ÜGYÉBEN

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 30/1670. sz. 86–97. p.

Anno 1670. 10. Julii. Inquisitio jussu amplissimo domini judicis et senatus peracta mediantes circumspecti domini Joannes Villás et Andreas Hajdu, nec non G[eorgius] Dioszegi notarius contra et adversus consortem Stephani Nagy.

De eo utrum:

1. Tudod é, láttad é, hallottad é Nagy Istvánnénak nyilván való ördögi tudományát, boszorkányságát vagy arra mutató magaviselését s orvoslását?

2. Hallottál é Nagy Istvánnénak, vagy másoknak ő felőle, az szájokból oly szót, melyből azon Nagy Istvánnénak ördögi tudománya és varáslása teczczenék ki?

1. testis Stephanus Mészáros Németi: Nagy Istvánné, tudom, hogy mikor az gyermekemet gyógyította, addig nem igen gyógyult, míg két s három forintot nem küldtem neki. Láttam osztán, hogy mikor pénzt küldtem, gyógyult az lába, de még ki ujjult. Meg mondta néki az napa, hogy ne is kösse, míg pénzt nem adok nékie. Ad secundum nihil.

2. testis consors eiusdem fassa: Ad secundum: Asztalos Mihálytul hallottam, hogy az lába miatt gyanakodott volna az vén aszszonyra.

3. testis: Kotsis Mihály fassus nihil.

4. testis Deső Mihályné fassa: Tudom hogy olvasott a gyermekre, de egyebet nem tudok. Ad secundum nihil.

5. Szabó Lászlóné aszszonyom fassa nihil.

6. Rácz Mihály fassus ad secundum: Hallottam Nagy Istvánné szájából, hogy: – Ne hozza édes Rácz Mihály uram ezt az gyermeket munkálódnom, mert az bizony soha addig meg nem gyógyul, míg az ördögök rajta meg nem edgyeztek!³⁶ Még ugyan bizonnal mondta! Egykor penig egy emberséges aszszony adott volt az feleségemnek egy darab gyökeret, hogy azt hájban meg-törvén, kenye meg az gyermek lábát véle. Hiszi Isten, azt mondván, hogy az gyermek lábra kap! A feleségem meg-törvén, meg-kené az gyermek lábát, harmad napra az gyermek szépen hozzám jött. S mondá az feleségem: – Uram, mondjuk meg ezt Nagy Istvánnénak, mert ki tudgya, vagy meg-harakszik, vagy mást cselekszik! Oda hivatván osztán Nagy Istvánnét, mutatók néki mind az gyermeket s mind az gyükeret. Az gyükeret meg-nézvén, orrát-száját meg-fintoritotta s kérdé: – Hol vöttük? Mondá az feleségem: – Egy emberséges aszszony adta. Mondá Nagy Istvánné: – Oh, aszszonyom, messze terem ez, a bérczeken! Kéré osztán az feleségem: – Nosza édes Nagy Istvánné aszszonyom, mennyünk el érte! Felele Nagy Istvánné:³⁷ – Hogy mennék az Istenért, mert oda sok könyűzéssel, sok térd hajtással kell menni, hogy az fű észre ne vegye!

7. Hajdú Andrásné aszszony fassa: Hallottam hol-miket Cántor Jánosné aszszonyomtul felőle, de nem jut jól eszembe. Beszéllé, jut eszembe azt, hogy mikor Pap Szőcs Istvánék meg-fizettek volna Nagy Gergelynének, meg tudta mondani mennyit.

8. Szilágyi Andrásné fassa est nihil.

9. Terpeni Györgyné fassa est: Ad primum: A vén aszszony felől hallottam, hogy tudva Nagy Bálintné (a menyé) felől: – De hijjában főztek ti, úgy mond, mert ha annál szebbet főztek is, de itt marad a ti étketek, az övé el kél! Úgy is volt mindenkor. Hallottam azt is, hogy ha mikor az gyermeket hozzá vittem, tudta néha az öreg aszszony. Hozzá nyiték, de nem mer az menyétül. A menyé meg az napára vetett, hogy ő hozzá nyulna, de nem mer az napátul.

10. Kotsis Mihályné fassa nihil.

11. Furus Ferenc fassus est: Ad primum: A feleségem rosszul lévén az kebelével, az öreg aszszony gyógyította,³⁸ az kapczámmal is törülgette az kebelét s az tűzben rászta. Egykor könnyebedvén az feleségem, úgy hogy szoptathatta az gyermeket. Akkor hamarjában néki meg nem fizetvén, egy éjjel csak sokat rivalkodék az feleségem az kebelével, s menten mondók aszszonyommal, hogy eddig meg nem fizettem néki. Reggel hozzájuk menék, jelentvén miképpen járt az feleségem, ha tudna, tegyenek jót véle. S mondá a vén aszszony: – Az ebek tapogassák meg, de semi gondgya ne legyen! Reggel az menyé odajűvén, meg-gyógyította.

12. Consorts eiusdem: Haec addita fassa ut maritus: Hogy Nagy Istvánné jó reggel mikor oda ment, mondá: – Hát ha valamellyeteket meg-nyomták volna az éjjel, sóra hijtak volna, én itt volnék! Az uram kapcájával, eczettel s füstül forgódott az öregaszszony az keblem körül, fujt és olvasott is rá.

13. Asztalos Mihály fassus est: Nagy Istvánné, mikor az lábomot gyógyította, beszélt, hogy meg újjították most egyszere, de nem tehetnek semmit.

[...] ³⁹

19. Erszéngyártó Mihályné fassa: Egykor Nagy Istvánné nagy sápitásal vala az utcán s kérdém: – Mi lelte? Felele, hogy ő nékie egy teknős békára volna nagy szüksége. S mondék: – Hol találna affélét az ember? S mondá ő: – De találnék itt, itt kin a tóban, de nem akarnék magam hozni, mással akarnék inkább hozatni, inkább fizetnék! Azután látam osztán ott az ajtójok előtt mászkált egy. Még mondtam N[agy] Istvánnénak, hogy mi nap teknős békára volt szüksége, s most az ajtajoknál mászkál egy. Felele: – De hiszen látam én azt, mert én vetettem a rút ebet ki! Az a teknős béka pedig majd két nap mind ott mászkála. A mint hallottam mástul, tartotta is ő azt egy holnapig vízben. Egykor egy jó tehenünk lévén, nem tudom mi lelte az fél csecsit, s hívá az leányom által Nagy Istvánnét, hogy lássa meg s mit mond felőle. Megtapogatván, mondá: – De talám csak a kigyó csipte meg? A rakás fának ment osztán, edgyikben-másikban hántott az hajában s elvitte. Meggyógyult ugyan azon csecse, de az másik meg vesze, azután soha sem fejhettünk.

[...] ⁴⁰

21. Csehiné aszszonyom fassa est: Nagy Gergelyné⁴¹ jöve egykor hozzám, mikor az sok nyavalya volt rajtam, s monda: – Én kegyednek valamit mondanék! Mondám néki: – Mondgya kegyelmed! Mondá, hogy a temetőbe mennyek el, mikor temetnek, vegyek fel az földből,⁴² vessek az koporsóra is, vegyek fel is, az mellyet fel veszek, hozzam el s mikor törvényre bémegyek, az tanács házában a gráditstul fogva, a mig megyek, hintsem el! Soha bizony senki sem árthat! Én mondék: – Bizony nem cselekszem én! Az után kér vala egyszere hogy vegyek egy sarut neki. Mondék: – Nints most pénzem, ha lesz, veszek! Rosszul lévén igen osztán, egykor, hivatám osztán az öreg aszszonyt, jelentvén nyavalyámat, s kérém, hogy ha jól tudna velem tenni, meg-fizetnék néki. Ő mondá, hogy az menyé jó kenő, jó keze vagyon, hivassam, maga is szól neki. A menyét hivatván, s engemet emberségesen gyógyított, semmit sem tapasztaltam, gyógyítása közt affélét. Mondám a menyének is mit mondott a napa. Mondta a menyé: – De eleget mond ő, csak adgyanak innija!

22. Rác Mihályné, Szegedi Kata fassa est: Nagy Istvánnétul hallottam mikor a gyermekemet⁴³ gyógyította, hogy sokat sirtam, mondta: ne busullyak, mert az fejemet, életemet kötöm belé, hogy meg-gyógyul, olyan fűvel kötöm bé, hogy ha az tenger örvényére vitték is az erejét, vagy az csontyát, engedni kell az ördögöknek néki! Az sem használván, mondá: – No mégis próbálom, vegyünk giliszta olajat, talán használ az! Az sem használván, mondá: – Nints mit tennem, ha az ördögök meg nem edgyeznek rajta, soha meg nem gyógyíthatom, de ha meg-edgyeznek rajta az ördögök, meg-gyógyul az gyermek. Mondám néki: – Édes Nagy Istvánném, szolly anyádnak, kérjed, ha tudna, tenne jól az gyermekkel, lám másokat gyógyét, hiszen én is meg-fizetek néki! Felele: Nem tudom, merem kérni, mert ha én kérem, rám támad, rettenetes az mit cselekszik! Minap is egy aszszonyt meg-kentem, azon kenésbe belé nyilallott az kezembe s harmad napon három lyukra ki-fakadozott! Haragutt rá az napa, néki sem szóllott. A napa egykor, látván hogy kinlódik az kezével, bé-megyen, meg-ragadgya az kezét, meg-pökdöste, fűt adott néki, hogy azzal kösse bé, bé-kötvén velle, egy hétre meg-gyógyult. Annak utána meg csak kértem arra, hogy tanulyak valamit az annyától, az mivel gyógyítaná az gyermekemet s inkább is szeretném, ha az annya gyógyította volna, mert tudósabbnak hallom az kegyelmed annyokát, kegyelmed is tülle tanult, úgy hallom. Felelé: – Ő bizony nem tanult, a napa is ő tülle tanult, ő még az másik urának az annyától tanulta az mit tanult.

Item: kérvén ismég Nagy Istvánnét, hogy szóljon mégis az anyának s edgyütt gyógyítsák az gyermeket ketten, talán inkább használhatnak neki. De ő azt felelte, hogy ő bizony nem híjja, azt akarva, hogy ne is tudná kit gyógyít. Az Szabó szolgálóját titkon meg-gyógyította, hogy megtudta az napa, úgy meg-vesztegette, hogy soha meg nem gyógyul! Azt akarnám, hogy ezt is ne tudná!

Pávai Andrásné szomszéd aszszonyhoz mene egykor az szolgálóm, s mondá, hogy ő kegyelme mondotta, hogy Nagy Gergelyné hozzá ment, s kérde az gyermekemet, hogy gyógyul é? S mondá ő kegyelme: – Nem. Mondotta a vén asszony: – Lád, lád, had kénlódgyék az menyem vélle! Ha én eddig meg-kentem volna kétszer-háromszor, lábura állott volna. S mondám Nagy Istvánnének: – Mit mondott Pávai aszszonyomnak a napa? S felele Nagy Istvánné: – De eleget nyelvel ő az maga nyelve végett!

Most is azt hallám, hogy mondá Zilahiné anyának az nyavajája felől hogy könnyű vargának az szeglés! Egykor penig egy szép ludam meg-halván, jöve hozzám Nagy Istvánné, s mondá, hogy jól hiszek, talám vendéget várok? Felelék: – De bizony nem, hanem meg nyargalták az éjjel, megholt, mert kutyám marta, mert semmi sints rajta! Ő hazamenvén, jöve ugyan az nap estve oda s mondá: – Aszszonyom, örüljön kegyelmed az lúdnak, mert azt tudgya az én szülém, hogy hálát adgyon kegyelmed, hogy megholt az lud, mert még egy kedves marhája hal meg kegyelmednek, s úgy gyógyul meg az gyermeke!

A gyermekükéről úgy valla, mint az ura, hoc addita: Hogy mikor ahoz a fűhöz megyen ember, könyörgéssel kell menni, s mikor felé megyen ember, az fű is valamennyire megláttya az embert, mind amiért az föld felé hajtya magát, mintha térdet hajtana! Item monda azt is, hogy olyan ördög vesztette meg, az ki tsak most állott bé az ördögök közzé, csak ezen próbált.

23. Német Pál, Rácz Mihály úr szolgálója fassa est: Hallottam Nagy Istvánné szájából,⁴⁴ hogy aszszonyom gyermekét oly fűvel köté bé, hogy ha a tengernek örvényét vitték volna rejá, s csontyára, engedni kell az ördögnek arra a fűre, kötésre! Ha az nem használ, semmi sem használ, hitét, fejét köti felé. Item hogy az nap vesztette volt s ő gyógyította is meg a kezét (uti domina eius fassa est). Hallottam tülle, item Pávainé aszszony is az mit hallott, úgy referálá mint az aszszonya. Item azt is hallottam ü tülle, hogy mondá; hogy olyan ördög vesztette meg gyermekét, az ki most állott be az ördögségre. Item azt is tülle hallottam, hogy az gyermek meg nem gyógyulhat, míg az ördögök meg nem edgyeztek rajta. Item az lúd felől mint az aszszonya fassa est. Többet is eleget hallottam, de nem jut eszembe.

24.⁴⁵ Simon Vas István fassa est: az öreg aszszonyt hallottam⁴⁶ hogy azért beteg, hogy betegeket gyógyít, haragusznak rá az ördögök, azok rontották meg.

[...]⁴⁷

Ex fassionibus adversus nec non comparatis:⁴⁸

29. Kerekes Péterné: Halottam az Nagy Istvánné szájából az gyermekem felől hogy azt mondta, hogy az fara csontját ki-fordították, szinte olyan ki düllyet fara lesz, mint az Tsehi uramnál való inasnak.

30. Biró Jánosné: Nagy Istvánné mikor Katonánét gyógyította, hallottam, hogy mondta hogy az ördögök miatt nem gyógyíthatya, mert nem engedik az ördögök, s ő is nem nyughatik tüllök, haragusznak reá s rá mennek miatta, egynéhányszor meg-sákolyák éjjel. A Katonáné kezéből penig egy tsontot vévén ki, hallotta, hogy mondta, hogy az más ember tsontya, úgy teötték oda.

31. Balog Varga Andrásné. Hallotta az menyétül, hogy panaszkodott, hogy nagy bajban vagyon az napa miatt, mert az kit ő meg-gyógyít, az napa mind meg-eszi.

32. Katona Mihályné citata, jurata, examinata fassa est: Hallottam az Nagy Istvánné szájából Rácz Mihály uram házoknál, hogy mondta, hogy soha addig az Rácz Mihály gyermekét meg nem gyógyíthatni, míg az ördögök meg nem edgyeznek rajta. Mikor penig az kezemet gyógyította etc. Lásd a napa ellen való inquisitióban az 24. testist, annak fassiójában nagy dolgokat olvashatsz. Ezt is: Ne féllj, mert majd olly fűben fereztem meg, hogy ha a tenger mélységében volna is, engedni kell mégis.

Dési Jánosné: hogy Nagy Istvánné beszéli vala egyszer a piaczon Dési András felől, hogy tud annyit benne, hogy soha meg nem gyógyul.

Katonáné fassiójához való ez is Nagy Istvánné felől, hogy csont jött ki az meg-nyomás után négy nappal Katonáné kezéből, monta Nagy Istvánné: – Ez idegen csont azért jött ki, a te csontod ki vötték, ezt tették helyibe. Item mondá Katonáné neki: – Lelkem Nagy Istvánném, miért nem tekénted meg szegény Vácziné Aszszonyomat, tennél jól vele ha tudnál! Felele: – El mehetnék ugyan s ha egyszer meg ferezteném, a fejembe kötöm, hogy bizony semmi gondya nem lenne! De bizony nem cselekedem, mert amely embert kerekben törtek, annak az husz körmét meg-szették, meg-égették s annak a hamvát adták meg innia. Már én az fejemért sem merném abba ártani magamat, mert ha én ahoz nyulnék, az ördögök úgy bálnának velem, hogy soha ember nem lennék belé!

Item a Szatmári Péterné fassionis: a leánya nyavajája.

Item a Varsolcziné leánya nyavajája a napát nézi.

XII.

1670. július 22., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSA
AZ ÍTÉLET MEGHOZATALÁT KÖVETKEZŐ ÜLÉSÉRE HALASZTJA

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. t. j. 3. sz. 689. p.

Die 22. Julii [1670]. Habita congregatione amplissimi senatus factae [sunt] conclusiones:

[...] ⁴⁹

4. Nagy Gergelyné öregaszszony dolgát az mi illeti, az tanuk bőven hozták olyan dolgok felől való maga saját szavait, mellyek reá mutatót beszéllett, mellyek ördöggel való czimborságot és szövetkezést mutatnak az maga szavaiból. Melyhez képest Nagy Gergelyné az jeöveő törvény napra úgy készülylön! Istent s felebaráttját meg kövesse, s akkor törvényét meg hallja!

A menyé is, Nagy Istvánné akkor törvényt hall és a mennyire a tanúk az ő dolgát hozzák (jöllehet nem annyira mint az napánét), jutalmát el veszi.

XIII.

1670. július 25., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK
NAGY GERGELYNÉ ELLENI HALÁLOS ÍTÉLETE

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. t. j. 3. sz. 69. p.

Die 25. Julii [1670.] habita congregatione amplissimi senatus factae sunt conclusiones.

[...] ⁴⁹

4. Nagy Gergelyné öreg aszszony ellen az tanuk bűvös-bájosságot és boszorkányságot, maga szavaiból is, cselekedisiből béhozván, most az Kákás mezőre ki vitetik és tüzzel égettetik meg.

A menyé penig, Nagy Istvánnénak dolga még is halasztatik, hogy jó móddal vihesse véghez és az birák lelke ismerete is inkább megnyughassék ez ügy eligazításában.⁵⁰

XIV.

1670. augusztus 13., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK
NAGY ISTVÁNNÉ ELLENI ÍTÉLETE

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. t. j. 3. sz. 694. p.

Die 13. Augusta [1670.] habita congregatione amplissimi senatus factae sunt conclusiones.

[...]⁵¹

4. Mint hogy Rác Mihály az vén aszszony ellen való allegatióban illeti Nagy Istvánnét is és azon kívül két izben is citálta Nagy Istvánnét, azért atestatiója sem magának, sem cselédinek nem acceptaltatik, a teőbbi tanuk fassiói pedig semmi olly nyilván való ördögi tudományt és varázlást felőle nem hoztak, hanem mutatnak valami gyógyítás beli tévelygése és vétkes cselekedete lenni és öregbiti dolgát az meg perseltetett vén aszszonyal sok időök alatt való lakása, azért az városbul el küldetik és soha tovább itt lakni meg nem engedtetik.⁵²

XV.

1670. augusztus 15., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSA HATÁROZATBAN SÜRGETI
NAGY ISTVÁNNÉ TÁVOZÁSÁT A VÁROS HATÁRÁBÓL

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. t. j. 3. sz. 695. p.

Die 15. Augusta habita congregatione amplissimi senatus factae [sunt] conclusiones.

[...]⁵³

5. Nagy Istvánné babonás orvoslásáért törvény szerint tovább az városban lakni meg nem engedtetik, cigány kezébe ugyan nem esik, hanem még ma tisztuljon ki a városból, mert ha itt comperiáltatik, másképpen fog ki-menni.

1 A külzeten.

2 Rossz címzett, a helyes Nagy Gergelyné, ami rövidesen tisztázódni fog.

3 Két-három szó olvashatatlan, elmosódott.

4 A második lap alján.

5 A jegyző írása.

6 A külzeten.

7 A jegyző írása a külzeten.

8 A külzeten.

- 9 Az eredetileg is zárójelben írott szöveget utólag áthúzással törölték.
- 10 17 sor jogi fejtegetés, semmi újat nem tartalmaz, kimaradt.
- 11 A tárgyhoz nem tartozó végzések kimaradtak.
- 12 A kérdőpontok teljes szövege a felperes második beadványának hátlapján is megtalálható. Ide is a jegyző jegyezte be. A két szöveg közötti egyedüli eltérés abban áll, hogy az utóbbi változatban Nagy Gergelyné neve helyett csupán az „incatta” megjelölés található. Lásd Közigazgatási iratok 30/1670. sz. 101. p.
- 13 Oldaljegyzet egyazon kéz írásával: „Lásd hasonló beszédit az ötödik tanú fassiójában alul.”
- 14 Egyazon kéz két oldaljegyze: „1 A pénz nem tuta mennyi, holott senki neki meg nem mondta. 2. Azt mongya, hogy megverték az ördögök.”
- 15 Egyazon kéz négy, 1, 2, 3, és 4-gyel számozott oldaljegyze: „1. Jelt jövendöl. 2. Apró marhához való szerencsétlenséget jövendöl 3. Azt mongya hogy megrongálták, meg-eszik erette 4. Fenyegetődzik, mely után nyavallya következik.”
- 16 Későbbi bejegyzés a lap szélén: „Divinatio diabolica.”
- 17 A jegyző oldaljegyze: „Lásd az első tanút ehez hasonlóul.”
- 18 A jegyző 1, 2, 3 és 4-es oldaljegyze: „Keresztelt és szentelt béka tekenő. 2. Épp ember csontja bevételeivel teste meg-gyógyulna, ezt mongja. 3. Ördögök cimborájokat említi. 4. Magától függene, mongya a nyavajának hamar vagy későn való gyógyulását.”
- 19 Egyazon kéz széljegyze: „Lásd az első és ötödik testist.”
- 20 A jegyző utólag, a hatodik tanú vallomásra vonatkozóan jegyzi. „1. Ördögök czimborája. 2. Kinozzák az ördögök hogy gyógyfított.”
- 21 A jegyző utólagos bejegyzése: „Mádrát bé híván s meg béküldené.”
- 22 A jegyző írása a szélén: „Lásd az első tanút.”
- 23 A jegyző széljegyze: „Menye nyelve vallása.”
- 24 A jegyző széljegyze: „1. Sokat szenved e gyerekért. 2. Hogy ő hozzá nem fértek, úgy vesztették meg a gyermeket. 3. Étek maradékot az gonoszok ki okádják. 4. Palló alól hozzon földet, de titkon.”
- 25 A jegyző széljegyze: „Beszéde után következett dolog, hogy az koszorus leány az almáriumból jó ki.”
- 26 A jegyző széljegyze: „Gyötrik hogy gyógyít.”
- 27 A jegyző széljegyze: „1. Térd kalács ki vételit s bé tételét látta. 2. Miczoda véggel vesztették meg az embert, tudgya. 3. Beszéde után következett dolgok.”
- 28 A jegyző széljegyze: „mind kettője.”
- 29 A jegyző széljegyze: „három féle fű.”
- 30 Későbbi széljegyzet: „menye.”
- 31 Későbbi széljegyzet: „Kérékbe törték.”
- 32 Későbbi széljegyzet: „menye.”
- 33 A jegyző széljegyze: „1. szenteltetett, kereszteltetett béka tekenő. 2. A pénznek híját meg tudta, noha nem tulta, az előtt sem látta.”
- 34 A tárgyhoz nem tartozó részek kimaradtak.
- 35 Címzés a külzeten.
- 36 A jegyző széljegyze: „1. Az ördögöknek meg kell egyezni s úgy gyógyul a gyermek. 2. Térdhajtás a fű előtt.”
- 37 Utólagos, más kéz írása a szélén: „menye.”
- 38 Utólagos széljegyzet: „öreg aszszony ellen való.”
- 39 Öt tanú semmit sem vall.
- 40 A 20. tanú semmit sem tud.
- 41 Későbbi széljegyzet: „Öreg aszszony ellen való.”
- 42 A jegyző széljegyze: „Temetőből hozott föld haszna.”
- 43 A jegyző széljegyze: „1. Engedni kell az ördögnek arra a fűre. 2. Ha az ördögök meg-eggyeznek rajta, úgy gyógyíthatom meg. 3. Ő tanította az annyát is. 4. A fű térdet hajt. 5. Amely ördög meg-vesztette, most állt be az ördögségre.”

- 44 A jegyző széljegyzete: „1. Engedni kell a főre, ha az tengerben volna is. 2. Most állott bé az ördög-
ségre aki meg-vesztette. 3. Meg nem gyógyul a gyerek, míg az ördögök rajta meg nem egyeznek.”
- 45 A 23-as számot, tévedésből, az előbbi tanú vallomásának közepéhez illesztették.
- 46 Későbbi széljegyzet: „öreg asszony.”
- 47 Négy tanú semmi sem tud.
- 48 Az ezt követő szöveg a korábbi vallomások Nagy Istvánét érintő összegezését tartalmazza.
- 49 A tárgyhoz nem tartozó részek kimaradtak.
- 50 Az ítélet a város jegyzőjének a periratokra tett feljegyzésében is fennmaradt. Árnaltabb fogalma-
zása a következő: „Nagy Gergelyné törvénye. Mivel hogy Nagy Gergelyné ellen a tanuk büjös-
bájosságot és boszorkányságot, maga szavaiból és kiváltképpen cselekedeteiből elegendő képpen
báhozták. Azért most az Kákás-mezőre ki-vitetetik és mint olyan személy, tüzzel meg-égettetik.
A menyje, Nagy Istvánné törvénye: Mivel az ő dolga nem annyira világos, most sem szólnak ő ke-
gyelmek törvényéhez, actiója mégis halad.” Lásd Közigazgatási iratok 30/1670. sz. 85. p.
- 51 A tárgyhoz nem tartozó részek kimaradtak.
- 52 A város jegyzőjének írásával fennmaradt az ítéletnek egy másik megfogalmazása is. „A Réz[!]
Mihály fassiója czelédivel edgyütt nem acceptálván, mivel eö azt is allegatiójába illett és citáltatta
is két izben is. Ami azért az több testiseket nézi, azoknak fassiójok halálra nem elég. Mivel ezért
babonás orvoslásit hozzák és sok időig is az vén aszszonnyal, mint olyan suspecta, a városról el-
küldetik, itt nem lakhatik.” Lásd ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 30/1670 sz. 85. p.
- 53 A tárgyhoz nem tartozó részek kimaradtak.

13.

SZATMÁRI ÜVEGES ISTVÁN
ÖRDÖGI MESTERSÉGGEL ÉS RONTÁSSAL VÁDOLT ÖZVEGYÉNEK,
KAPPÁNDI ANNÁNAK
NAGYBÁNYAI GOMBKÖTŐ GERGELY ELLENI
BECSÜLETSÉRTÉSI PERE IRATAI

I.

[1674. május 24. előtt,] Nagybánya

NAGYBÁNYAI GOMBKÖTŐ GERGELY LEVELE
A TŐLE DIÓT VÁSÁROLT SZATMÁRI KERESKEDŐASSZONYHOZ:
ADJA VISSZA SZEME VILÁGÁT

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 22/1664. sz. 14–15. l.

Adassék ez levél! Szakmáron annak az aszonnak az mely tavaj husvét tájban tartotta
birben Konczni Pálné botyát kufár aszony!

Istennek áldása legyen kegyelmeddel! Édes aszoniom! Szolgáltasson Isten jó
egésséget minden kedvesivel!

Én segény nyomorul[t] vaksággal megveretett Gombkötő Gergel kérem kegyelmedet kedves édes asonyom hogy azt a kegyelmed boltjában az mely kufár aszony árult tavaly, meg incze arról, hogy az én szememet ha meg vesztette, úgy gondolja meg gógicza, mert azelőtt is kültem volt ugyan ezen dolog fellől levelet (atták e vagy nem), penig beszületes bírónak irtam.

Mostan azért imár újobban irok kegyelmednek, hogy az én eddig való sok nyomorúsággal meg-elégedvén jól gondolkodgyék rólla és az mi neked és nekem aranzod hogy jobb, azt mivelnéd jó asonyom. Mert ha még is töb időre hadod az én nyomorúságom, én kinszeritetem allá menni és veled pert indítok, meg tartatlak és reád esketek és az mit az törvin hoz az tanuk által, abban járok. Mert engemet igen megfenyegetél akor, mikor az diót akartad tölem venni és az sáláson való áron ki veted árudból. Hisen aban sem én voltam az vitkes. Az melyet ot álló és besididet, fenyegetisidet halló egy nihán emberrel, az mint imár ki nyomoztam, meg tudom bizonyítani. Mert én onnét hog haza jöttem, mingiart eset az sememen az az nyomorúság, azért erős gianum vagon reád, jól meg gondold imár tova nem halgatok!

Légy egészségben!

Irtam Nagy Bányán mostani időben.

Gombkötő Gergely nyomorult.

II.

1674. május 24., Szatmár

SZATMÁR VÁROS TANÁCSÁNAK LEVELE NAGYBÁNYA VÁROSI
TANÁCSÁHOZ, KÉRVÉN ÜVEGES ISTVÁN ÖZVEGYÉNEK
AZ ŐT MEGRÁGALMAZÓ GOMBKÖTŐ GERGELY ELLENÉBEN
A PERINDÍTÁST ENGEDÉLYEZNI

AZ IRAT: A: A ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 22/1664. sz. 17–18. p.

Prudentibus² ac circumspectis Dominis nec non Judici Primario et Juratis Senatoribus Liberae et Regiae Civitatis Nagybánya et Dominis Vicinis nobis honorandissimi!

Prudentes ac Circumspecti Domini Vicini nobis honorandissimi!

Servitorum nostrorum paratissima commendatione promissa! Kiványuk Isten kegyelme-
teket minden kívánatos jókkal áldgya meg!

Ez levelünket kegyelmeteknek presentáló városunkban lakó Kappandi Anna, Üveges István özvegyére, minemű becstelenítő levél jött kegyelmetek városában lakó Gombkötő Gergely nevű ember alatt, panaszal jelene előttünk. Mely becstelenségben nem maradhatván nyavalyás aszony, hanem törvénnel akarván prosequálni, kére azon bennünket, kegyelmeteknek irnánk mellette. Minek okáért kérjük kegyelmeteket becsülettel, igazságát értvén, kegyelmetek legyen assistentiával.

Mely Gombkötő Gergely ablegatiója szerént ha juris via akarja ezen aszonyt prosequálni, intra quindenam ide jönni kénszericse, ha penig nem akarja ezt assumalni, bo-csássa elől kegyelmetek ezen asszonyt keresetiben.

Kegyelmetek is mi nekünk parancsolván, az szomszédságban jó szivel igyekezünk kegyelmeteknek kedveskedni és szolgálni. Kivánván Isten kegyelmeteket sokáig jó egészségessen éltesse.

Datum in Szatthmár, die 24. Maii anno 1674.

Prudentium ac Circumspectorum Dominorum Vestrorum servitores et vicini benevoli.

III.

1674. június 4., [Nagybánya]

A SZATMÁRON LAKÓ KAPPÁNDI ANNÁNAK
A NAGYBÁNYAI GOMBKÖTŐ GERGELY ELLENI VÁDLEVELE
ÖRDÖGI RÁGALMAZÁSÉRT

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 22/1664. sz. 1–2. p.

Felperes³ Szakmár városában lakó Kappándi Anna első feleleti alperes Nagybányán lakó Csengeri Gombkötő Gergely ellen.

Anno 1674. mensis 4. Junii.

Actrix Anna Kappandi cum solemnii protestatione jurisque conditione contra et adversum Georgium Gombkötő alias Csengeri uti incattus.

Becsületes Biró Úr és Tanács beli Uraim!

Nagy sivem keszerüséggel és fájdalommal kénszeríttem az kegyelmetek törvénszéki eleibe solítanom. Egy bizonyos üdőben vit volt az incattus Szakmárra valami gyümölczféle áruját⁴ az melynek el adása felet (Szakmárt litiben) micsoda rancorból és haraghtól viseltetim, én ellenem gonos és ártalmas, tistességem, jó hirem-nevem ellen való difamatiót cselekedet, melyet ugyan irásával is asseralt és comitalt, hogy én az ő semeit megh rontottam volna, azért meg is gyógyitzam, mert ha nem, lejün Szakmárra és ellenem inquiráltatván valamit az törvény hozna, az lenni czelekedtetné velem s az többi. Mely dolog felől, a mint levele tartya, az becsületes szakmári uramnak is irt volt.

Mely dolgot midőn az becsületes szakmári tanács megh értet volna engemet az incattus attak, tanácslották is igazítottak, hogy jönek és ilyen iletem és tisztességem ellen való difamatiójáért törvényt is megh keresnem az incattust, hogy vagy reám rakta az mit felőlem és reám irt, vagy ki tisztít belőle. Azirt azt felelem és mondom, hogy amit felőlem

sollot és reám iratott, azokat az szerint reám bizonitcza és rakja olyan semélyekkel, a kiknek az országgh törvénye tanujokat admittálni sokta, nem pinzes tanuval, sem idegen nemzettel, sem az három recepta valáson kívül valókkal, sem haragosommal vagy ellenkezőmmel, hanem jó személyekkel juxta part. 2. Tit. 27. Azért ha afféle ördögghi viselést bizonit reám, nincz mit tennem. (Olyan dologhoz nem tudok és oltalmazzon is Isten Ő Felséghe afféletől még gondolatjától is, nem hogy czelekedetétől.) De ha nem bizonithat (és rám nem rakhatya, hiszem is az én Istenemet hogy nem rakja, mert afféle vesztő nem voltam s nem vagyok is) talion maragyon érette ellenem.

Ezeket az Isten és törvényre támasztom judiciumot cum executione kívánok az törvénytől.

Parum⁵ extradatum anno 1674. 6. Junii G[eorgius] Dioszegi

IV.

1674. június 8., Nagybánya

GOMBKÖTŐ GERGELY ELSŐ FELELETE
 FELPERES KAPPÁNDI ANNA VÁDLEVELÉRE; NAGYBÁNYA
 VÁROSI TANÁCSÁNAK A CÍMZETT KILÉTÉNEK BIZONYÍTÁSÁT ÉRINTŐ
 HATÁROZATA ÉS KÉRDŐPONTJAI

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 22/1664. sz. 3–4. és 16. p.

Alperes⁶ Nagy Bányán lakó Gombkötő Gergelnek első feleleti felperes Szatmár városában lakó Kappándi Anna aszszony feleletére.

Omnia cum protestatione dicit!

Értem tiszteletes Biró uram és Tanács az domina actrixnak szujos feleletit, melyben vádoltatom azzal, hogy tavaly esztendőben valami aszalvány gyümöcsöt és diót vittem volna is Szatmárra és annak eladásában megh háborodván az domina actrixal, én minden conditio nélkül tisztességében megh gyalázzván, azt mondtam volna és irtam volna, hogy ha megh vesztette az szememet, megh is gyógyítcza, mert egyéb iránt törvénnel keresem, melyhez képest büntetést is kíván ellenem.

Felelet: Úgy vagon, azt én nem tagadom, midőn az actrix holmi vásárlás dolgában egyben háborodott vala mind én vélem s mind másokkal. Engemet akor (az mint hallatik) megh fenyegetett s ugyan akkor, mihent haza jöttem, mingyárást ez nyomorúságh essék rajtam, ki miat már tellességgel kudulásra szorultam. Ehez képpest való erős gyanum volt az domina actrixhoz, hogy talán ő volna nyomorúságomnak oka, melyhez képest úgy küldöttem levelet mint gyanú alatt való dolog végett, nem úgy mint nyilván rája fogtam volna. Noha az írásban elől kellett volna tenni az gyanut, nem utól, annak nem én vagyok

az oka, ha nem az író. De ha szintén így esett is az írás, mind az által ugyan inseraltatott az gyanú. Egyéb iránt az jó asszonyoknak semmit nem vétettem.

Kivánom azért, hogy bizonyítsa meg ilő bizonyságokkal, hogy én nyilván minden ha és conditio nélkül a domina actrix olyan nyilván való vesztőnek montam volna, az mint feleletiben írja, nincz mit tennem.

Parum⁷ extradandi 8. Junii 1674. Georgius Dioszegi notarius

Deliberatum

Mivelhogy az mely levél mellett keresi Koppándi Anna, az szakmári asszony Gombkötő Gergelyt, nints abban megh írva és nevezve, kinek szól, azért az asszony exmittatit, bizonyítsa megh, hogy Gombkötő Gergel tulajdon nékie írta azon levelet.

Utrum ex sedria liberae ac Regiae Civitatis Nagy Bánya pro parte honestae dominae Annae Kappandi de Szatmár contra et adversum Gregorium Gombkötő Csengeri de dicta Nagy Bánya, uti incattus emanatum.

Doceállya az actrix Szatmárt lakó Kappándi Anna asszony Nagy Bányán lakó Gombkötő Gergely ellen, hogy Tsengeri Gombkötő Gergely Szatmára az mely levelet, absque omni titulo et specificatione, szemei nyavalyája felől iratott, azt tulajdon említett Kappandi Annának küldte és absoluto nekie iratta, hogy ha szemeit meg vesztette volna, meg is gyógyétsa?

Extradatum per me Georgium Diószegi notarium civitatis Nagy Bánya.

Nota bene: Ez az levél adatott Kappándi Anna kezéhez, nem árt az testisek előtt in proprio producalni s úgy examinálni rólla.⁸

V.

1674. június 25., Szatmár

SZATMÁR VÁROS TANÁCSÁNAK LEVELE NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁHOZ A LEFOLYTATOTT VIZSGÁLAT EREDMÉNYÉRŐL

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 22/1664. sz. 11–13. p.

Prudentibus⁹ ac circumspectis Dominis Judici Primario caeterisque Juratis Senatoribus liberae regiae civitatis Nagy Banyensis et Dominis vicinis nobis honorandissimi!

Prudentes ac Circumspecti Domini Vicini nobis honorandissimi!

Servitiorum nostrorum paratissima commendatione promissa! Isten kegyelmeteket kívánatos sok jókal megh áldgya, szívünk szerént kíványuk!

Becsületes Uraink! Városunkban lakó Kappandi Anna actrix causájában nekünk küldött kegyelmetek levelét becsülettel vettük az kivel talán nem is kellett volna nyavalyás

aszonyt vissza fásasztani, mivel az incitatus replicájában (hia his párját elolvashatánk) recognoscillja, hogy ő küldötte azt a levelet ezen asszonynak és nem is tagadgya. Mindazon által mivel kegyelmetek értette közelebb szóval is minemű reciproca feleletek lett légyen az parsoknak, ezen kegyelmetek teczésének örömost engedünk és az kiket előnkbe citált fateáltattuk illyen seriessel:

1. testis. Consors Georgii Sigmond, incola civitatis Szatthmár, Margarita Farago, annorum circiter 40 fatestata iuxta utrum nihil, sed hoc declarata: Tudom hogy Kappándi Anna vásárolt diót és aszú gyümölcsöt Gombkötő Gergelytől, mert ott voltam és énnekem is jutattak benne. Nehezelle ugyan Kappándi Anna, hogy nem csak ő vehette megh, de hogy Gombkötő Gergelyt fenyegette volna, nem hallottam. Ezen idő tájban az aszony birta s az után is Koncz Mihály boty felét.

2. testis. Relicta Nicolai Balogh, Juditha Borbély fatestata per omnia uti precedens testis, hoc addito, hogy ezen fatens számára vétették ki az gyümölcsből Kappándi Annát, mivel az ő szállásán volt.

3. testis Joannes Nitrai, servitor Michaelis Gombkötő, concivis, annorum circiter 28, fatestatus: tudom hogy az uram, Kis Gombkötő Mihály uram küt tüllem levelet, azt mondván, hogy Nagy Bányán lakó Gombkötő Gergely küldi, adgyam az Késcsinálóné anyának, Kappandi Annának, kit én megh cselekedtem, de ez az levél volt e vagy más, én nem tudom, mivel diákságot nem tanultam.

4. testis Michael Gombkötő junior, concivis, annorum circiter 30, fide mediante fatestatus: Tudom bizonyosan, hogy ezt az Csengeri Gombkötő Gergely neve alatt költ levelet az én kezembe Nagy Bányán lakó Gombkötő Mihály, Gergelynek az gazdája adta hogy tulajdon ezen Kappándi Annának adgya. Sőt azt is tudom: minap bányai sokadalomkor ezen esztendőben létemben, mert hallottam magát Csengeri Gombkötő Gergelytől, hogy ő az előtt is ezen aszonyra küldött egy levelet Németiben lakó Szitás Péter úr által, az ki el veszett. Másik levelet (ő tülle hallottam) küldötte itt Szakmárt lakó Szilágyi János fiátul, az ki Szabó Lászlóval Bányára ment lakni Szakmárrul, küldötte pedigh ugyan itt Szakmárt lakó Félegyházi Szabó János uram kezéhez. Hogy megh adta volna, az engemet azon sokadalomkor arra kért Gombkötő Gergely, ha Félegyházi uram azt a levelet megh nem adta ezen asszonynak, kérjem el és küldgyem vissza. Kit megh cselekedtem, el kértem és fel küldöttem ez mostan itt lévő bányai uramék zálogok láttokra, ugyanezen zálogok, úgy mint Farkas Mihály uraimék előtt, az mely zálogok itt voltak, proxime ő kegyelmektől küldöttem vissza.

Ennek utána is kegyelmetek minekünk parancsolván az szomszédságban minden illyen s mind hasonló szükséges dolgokban, szeretettel való kész szolgálatunkat ajánlyuk kegyelmeteknek és kívánunk Istentől kegyelmeteknek békességes megh maradást.

Dátum in Szatthmár, die 25. Junii anno 1674.

Prudentium ac Circumspectorum Dominorum vestrorum servitores et vicini benevoli.
Judex et senatus civitatis Szatthmar.

VI.

1674. július 6., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK
GOMBKÖTŐ GERGELY VÉDELMEBEN ÖSSZEÁLLÍTOTT
VIZSGÁLATI PONTJAI

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 22/1664. sz. 10. p.

1674. 6. Julii.

Kappándi Anna doceálta, hogy a levelet tulajdon néki küldötte Gombkötő Gergely és ő rólla írta, hogy meg-fenyegette őtet az asszony, mely után nyavalya követte.

Azért exmittáltatik Gergely is, doceállya levelének continentiája szerint:

1. Hogy az dió vétel alkalmatosságával Szatmárt őtet meg-fenyegette Kappándi Anna?

2. Hogy szemét Kappándi Anna vesztette megh?

Intra quindenam doceálja.¹⁰

VII.

1674. szeptember 12., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROS TÖRVÉNYSZÉKÉNEK HATÁROZATA

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 22/1664. sz. 8. p.

Deliberatum

Triumpálván az actrix in emenda lingua convincaltatott az incattus. [— —]¹¹

Die 12. Septembris [1674].

In et pro art. 26. protestatione expensarum az actrixnak átadatott Gombkötő Gergelynek Foghagymási szőleje.¹²

1 Címzés a külzetten.

2 Címzés a külzetten.

3 Címzés a külzetten.

4 Más kéz széljegyzete: „tavaly esztendőben diót és szilvát.”

5 A jegyző írása a külzetten.

6 Címzés a külzetten.

7 A jegyző írása a külzetten.

8 A per iratai között ezt követően megtalálhatók még a felperes és az alperes „második feleletei”, amelyek új elemet nem tartalmaznak, ezért közlésüket mellőztük.

9 Címzés a külzetten.

- 10 Az alperes nem bizonyít, a felperes viszont Szatmár várának főparancsnoka révén az ítélet meghozatalát sürgeti. Laborda főparancsnok átiratát másolatban Szatmár városi tanácsának 1674. július 24-i levele tartalmazza, de ezek közlésétől eltekintünk.
- 11 Négy sor olvashatatlan.
- 12 Nagybánya északi határában található helység.

14.

TÖRÖK MIHÁLYNAK ÉS FELESÉGÉNEK, ERDŐS KATÁNAK
ALPERES ZILAHY MOLNÁR JÁNOS ELLENI
BECSÜLETSÉRTÉSI PERE

I.

1676. május 6., Nagybánya

A FELPERES TÖRÖK MIHÁLYNAK ÉS
(„BOSZORKÁNY SZABÁSÚ” ÉS „VÉN BOSZORKÁNY”-NAK NEVEZETT)
FELESÉGÉNEK, ERDŐS KATÁNAK ELSŐ KERESETE
ZILAHY MOLNÁR JÁNOS ELLEN

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 34/1676. sz. 63–64. p.

Felperes! Nagy Bánya városában lakó Török Mihály és felesége, Erdős Kata aszony első propositiójok alperes ugyan Nagy Bánya városában lakó Zilahi Molnár János ellen.

Omnia cum protestatione dicunt!

Tiszteletes Biró Uram, becsületes Tanácsbeli Uram!

Mi végre kellett czitaltatnunk itt Nagy Bánya városában lakó Zilahi Molnár János urat mint incattust: nem tudjuk mi oktatetet ü kigyelme az elmúlt esztendőben Szent Mihály napjában az Felső Bányai kisajtó előtt felesigemet a város földén potentiose elől fogván, minekünk jó hírünk-nevünk mortificatiójára nagy méltatlan becsületes emberek előtt azt mondá: – Te ros aszony, a város határának jobb részét el birjátok, hamis emberek vagytok mind urastól, te boszorkány szabású, mert ha reád megyek, úgy el verlek, hogy más viszen el onnét! Te vén boszorkány! Mely cselekedetin a felesigem elkeseredvin mindgyárost protestált, hogy miért kellesék minden igaz ok nélkül minket ilyen rút, tisztességünk meg sértő szókkal illetni, hírünkben-nevünkben meg ölni, holott mi soha az incattusnak nem vétettünk.

Kiványuk azért, hogy reánk kiáltott szavait az incattus doceállyá! Ha doceálhattya, nincz mit tennünk, szenvednünk kell (tudni illik) hogy én olyan hamis ember legyek és felesigem olyan boszorkány szabásu avagy vén boszorkány legyen. Ha penig nem bizonyíthat, emendán legyen érette szemillyünk szerint Partis 2. tituli 72.

Egyébaránt ha az incattus tagadna, vel in toto, vel in parte, kész lészek doceálni, ha lehet kötsigemnek refusióját is kívánom az istenes törvinytül adjudicaltatni. Ezeket lássa meg az igasság!

Parum²extradatum die 6. Martii anno 1676. per me Joannem Heczei substitutum juratum notarium.

II.

1676. június 5., Nagybánya

ALPERES MOLNÁR JÁNOS ELSŐ FELELETE

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 34/1676. sz. 61–62. p.

Al peres³ Nagy Bányán lakozó Molnár Jánosnak első replicaja felperes Török Mihály és felesége, Erdős Kata ellen.

Solemni cum protestatione sit omnia dicendi!

Az actoroknak arról, hogy én minden igaz ok nélkül hamisaknak és boszorkánnak szidalmaztam volna túllök megh nevezett időben és helyen etc.

Felelet: Tagadom, mert én se magát, se feleségét hamisnak és boszorkánnak nem szidalmaztam, hanem lévén az rebellisek mia tavalyi időben edgy nehány izben rijjadásunk, az kis ajtóra kellett gondot viselnünk. Az actor felesége penigh mindannyiszor láb alatt, akadályunkra haszontalanul ot szokot vala forgani és az vigyázó férfiak botránkozására kezek alat futkosván nagy szaporán (salvo honore dictu) karicsálni. Mely olyan időben haszontalan való futkározásával, karicsálásával, bizony dologh, ottan vigyázó s forgoló-dó férfiaknak sem kevés boszszuságot és akadályokat szerzett. Nem tartván attól is semmit, hogy olyan filelmink idején az aszony népek kapukrul, kis ajtókrul, bástyáról, keritísrül a parancsolat szerint ben ülljenek és vigyázzanak. Sőt akkoron is ot futkározván más becsületes emberekkel is az ajtó között kocsodást indított, mely cselekedetiért midőn tüllem intetett volna, hogy mit keres ott olljan időben, mit kocsodik emberséges emberekre, menjen haza inkább onnét, el hagyván másokat, én velem álla szembe s velem kezdé az jó intésért kocsodni, hogy semmit sem vár tüllem s a többi.

Az tagadhatatlan dolog, hogy mondottam osztán neki: – Menj be te rossz asszon, mit karicsálsz itt, hiszen nem it volna mostan neked helyed, de eő boszszuságomra kezde ug-rándozni előttem, azt mondván: – Nem megyek, nem! Ha bánod, tégy rolla, ihon vagyok, szój te rám és a többi! Melly ilyen formában való irritálásával, hamis dorgálás közben rajta a sértést tulajdonítsa magának. Aszony ember lévén olyan nyilvávalónak én nem szidalmaztam. Melyért, ha megh bizonyitaná is, emendán maradhatok, még csak hatalmon is, mivel mindenekre ot való haszontalan futkározásával, másokkal és velem való kocsodásával, karicsálásával, magok adtak okot, megh is bizonyíthatik idejében. Kihez képest mind kettőnknek el kell szenvednünk ami rajtunk esett egymástul. Máskor ójja inkább magát olyan helyeken forogni.

Ezeket így értvén, az igazság kereseti alól. In debitem és kölcségem refusióján convincáltván absolutiót várok!

Paria⁴ extradata die 5. Junii anno 1676. per me Joannem Heczei substitutum juratum notarium.

III.

1676. június 11., Nagybánya

A FELPERES MÁSODIK FELELETE

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 34/1676. sz. 59–60. p.

Felperesek⁵ Nagy Bánya városában lakó Török Mihálynak és feleségének, Erdős Katha aszszonynak második propositiója allperes ugyan ezen Nagy Bánya városában lakó Molnár Jánosnak első feleletire.

Anno Domini 1676. die 11. Junii

Actores omnia cum protestatione!

Értjük az dominus incatusnak feleségemet okozó replicáját, mintha nem adott volna okát ellenünk való hirünkben, nevünkben való mortificaltatásunkra. Mellyet mi solemniter tagadunk, mert se feleségem, se magam az dominus incatus ellen soha mi nem vétettünk. Az mint írja, hogy abban az időben az rebellisek mia vigyázzván az kis ajtóban, az dominus incatus botránkozást szerzett volna házam népe és úgy intette volna megh az incatus.

Felelet: Mivel olyan félelmes állapotunkban kételenséggel kertembe kellett marhácskámat tartani, annak gondviselésére s látogatására azon kelet feleségemnek ki s be járni, mivel az ő volt atya, az dominus incatusnak penig ott azkor semmi hivatalya nem lévén és kis pálczika lévén kezében, ott töltötte idejét, mivel azkor mások rendeltettek volt az kis ajtóra való vigyázásra s nem ő kegyelme. Én penigh és feleségem is más emberrel beszélgetvén, nagy zélusal úgy kezdett bennünket deffamalni. Kiri annak előtte, reánk ok nélkül való haragja, mivel Tot Falusi Páll uram tengeri búzájában és az én kertemnek fűvében marháját szoktatván az incatus, nem szenvedhettük el néki. Ez volt az oka reánk haragjának, nem a feleségem kariczálása, az mint írja. De ha let volna is valami szó, mellyet mi solemniter tagadunk, nem kellett volna minket hirünk-nevünkben meg ölni. Ha úgy vagy, volt volna igazságos törvényt, ahoz kellet volna ű magát tartani!

Tagadgya azt is az dominus incatus hogy se magamat hamisnak, se feleségemet boszorkánynak nem szidalmazta. Felelet: az mint első propositióm tartja, boczátasson ki bizonyos utrummal, hogy első okon is feleségemet csúf szókkal szidalmazván: – Te boszorkány szabásu hamis emberek vadtok urastul, városnak job részét, határit el birjátok, vén boszorkány, mert ha reád megyek, így-így bánok veled! Ezeket kész leszek, ha lehet, comprobalni, ha doceálhatunk, ha penigh az dominus incatus reánk nem rakhattya, ezen

minden szavai megh bizonyosodván, emendán, vagy dijunkon comunicaltatni, fáradságunknak s költségünknek is refusiójával egyet és istenes törvénytül adjudicaltatni kívánjuk.

Secundo: Mítül viseltetik az dominus incatus, nem tudhattuk, minemű nagy fenyegetéssel vagy on országunk és városunk törvénye ellen és hogy maga is concivis, város igasságára megh eskütt hütös ember lévén, az mi igaz és rendes manumissiónk és szabadságunkat megh rontásának fenyegetődésével, mellyel mi igaz uton s módon szerzettünk magunknak és maradékinknak, úgy hogy hitivel mondotta az incatus, hogy tudok két földes urait az actrixeknek, kiktül megh nem változott, de ha megh nem békélik, ki ne megyen Nagy Bányáru, mert nem jű békével haza, avagy magam veszem florenos 100, megh is biszta, mert álljam rajtok (nemes ember vagyok én) ugyanis oly levél nálam, tudom mit kelletik cselekednem vélek. Melyet, ha az dominus incatus tagadna, exmissióm lévén, kész leszek comprobálni. Kivánok is exmittaltatni és Istenes jó törvénytül, hogy az ilyen szabadságunk ellen igyekező s fenyegető személyek megh büntetessenek és ha megh bizonyíthatunk és törvénynek teczik, manumissiónkban, contractusunkban megh irt vinculummal convincaltassék avagy reversalissal kötelezve ő magát, hogy efféle méltatlan dolgot igasságos szabadságunk ellen soha nem követ se maga, se maradékilag. Mellyek ellen sit mind addigh tarthattuk is, valamigh ezen fenyegetésen rendes igazításban nem megyen, mert többeket is nevezet az dominus incatus, hogy ez is olyan, az is olyan manumissió. Ehhez tartó, mint egy hitván szalmaszálat, kik miatt ezek előtte is sok búmat szerzett az ilyen bűriben sem térő ember, mind az becsületes városnak, mind penigh az személyeknek. Protestálok is, ha amiben találna maradni, ezen fájdmának meg orvoslása, kit nem reménylők, másut is megh kelletik ezen én nyavalyámat orvosolnom, mivel keservesen szenvedgyük.

Ezeket lássa megh az igasság! Sana deliberátumot várok az Istenes törvénytül!

Parum⁶ die 12. Junii extradatum die eodem per me Joannem Heczei substitutum juratum notarium.

IV.

1676. június 24., Nagybánya

ALPERES ZILAHÍ MOLNÁR JÁNOS MÁSODIK FELELETE;
NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK HATÁROZATA
A VIZSGÁLAT MEGTARTÁSÁRÓL

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 34/1676. sz. 55–56. p.

Et haec⁷ cum protestatione!

Most is azt mondom mint első replicam tarttya, hogy én olyan szókkal az actorokat nem szidalmaztam és ha mi akkoron szó beszéd között valami ellene való eshetett is, mindezeknek az actor felesége az oka. Noha állíttya, hogy haszontalanul ot nem forgot

volna s énnekem sem volt ot semmi járásom, mivel mások rendeltettek volt az akkori vigyázásra. Felelet: megh bizonyíthatom én azt hogy sok izben jöt becsületes biránk parancsolattya azon véget hozzám és akkoron is nem pálczikával, hanem fegyveresen voltam én ott az vigyázásban. De actrix maga midön jól kocsdot volna ot az kis ajtóban, akkoron a szegény öregh Nagy Lukáts leányával el hagyván, maga felesége jöve oda mindenkori szokása szerint s kezdé az is szegint ártatlanul illetlen beszédével rongálni, arrul intettem, látván az szegény emberek sirását ilyen szókkal: – No csak, no, ted el te is rajtam, mert nem eleget türi az urad el szegényeken! Bezzegh nem kellett az actor feleségének több annál! El hagyván azt, én velem álla szembe, mondván: – Mít várok én tetülled, te Molnár János s a többi! Sok mérges szavai után mondék: – Menj be innét, ne karacsily itt! Ha asszony ember vagy, nincz itt semmi já[rá]sod! Viszont kezdte ott előttem ugrándozni, így szólván: – Ihol vagyok, ihol vagyok, mit félek tülled, győzz, üss meg! Az tagadhatatlan, hogy ingerlő szavaira bizony intettem, hogy mint olyan láb alatt járó, kocsdó, karicsáló aszony embert, de hogy olyan világoson [sz]jittam volna, azt nem tselekedtem. Az én intésemnek penigh illendő helye lehetet akkor, mivel semmi ottan való vitakodásra nem kívántatott az actor feleségének, kit úgy hiszem megh is bizonyosodik. Hogy penigh még az előtt tartottam volna haragot reá, tagadom, mert olyan semmi sem volt, hanem akkoron való maga viseletlenségével causalta azon dolgokat.

Ad secundum! Valami fenyegetődéssel vádol etc. Ha jól értették az actorok az én szavaimot, nem fenyegetődés volt, sőt inkább az actoroknak ellen való magam el kiszítése, mivel hirdették azt az actorok, hogy én tüllok való filtemben (mivel perben vadnak) mentem Zilahra és Debrecenbe, de tudjam megh úgymond, hogy Zilahra is utammal jüvök város levelével. Akárhová menyek, melyre mondtam ha úgy lenne is a dologh (de régh, tülle való féltemben bizony Bányárul ki nem megyek), ott is nemes ember volnék én s régh kitudja az földes úrtul ha jobbágyom lenne, mert ha változott is, arra ne bizék, amint hallom, mert bizony valóban üldözik, úgy hogy ötszáz forint büntetis alatt való parancsolatot magam hallottam; ha Szilágyban megyen mégh meg fogattatása felől[!]. Ezt, ha kívántatik, kész leszek megh bizonyítani. A parancsolat penigh mégh tavaly esztendőben volt, mellyeket ha kívántatik, kisz leszek megh bizonyítani!

Ez mondásommal régh el nem romol ám városunk törvénye, kiért is méltatlan véggel intentálván hozzám valami manumissionalisban iratott vinculumok, mely eránt is az sinistra információért talionem hogy maradgyak, severim et singillatim kívánok!

Utrum⁸

die 24. Junii exmisiója lévén az actoroknak bizonyítsanak arrul, hogy minden igaz ok kívül Zilahi Molnár János, mint incatus, az actorokat diffamálta volna, az feleségét boszorkány szabású, vén boszorkánynak és mind kettőt hamis embernek mondotta volna.

Per Joannem Heczei substitutum juratum notarium.

V.

1676. június 25., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK VIZSGÁLATA

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 34/1676. sz. 54. p.

Inquisitio seu attestatio pro parte providi Michaelis Török et consortis suae Catharinae Erdős ex sedria secundum nostrorum Rivuliensis emanata die 25. Junii anno 1676. coram prudentibus ac circumspectis dominis Georgio Ötvös Hatházi senatore et Joanne Heczei substituto jurato notario facta.

Utrum

Hallottad e Zilahi Molnár János Török Mihálynét minden ok adás kívül ha boszorkány formájúnak, vén boszorkánynak és mind urastul hamis embereknek lenni mondotta volna?

1. testis Michael Tihemeri Képiró circiter annorum 32, juratus examinatus fassus est. Én akkor az parancsolat szerint az kis ajtóban vigyázó voltam, fenn lévén a kis ajtó felett, zajt hallottam, akkor az ura veszekedett, de én le nem jöhöttem, hanem a darabontnak mondám: – Micsoda zaj vagon, hogy nem csitítod? Azonban az el mult, én is le jövőn, kívül az ajtón voltak. Kijöve Török Mihályné egy aszonyal, öszve akada Zilahi Molnár János uram az eperj fa alatt ült. Mondá az aszonynak, Török Mihálynénak: – Halgass te vén boszorkány szabású! Az városnak mennyi kertei vadnak, mind az ti marhátok emészti megh! Iterálta mászor is azon szavát, veréssel is fenyegette, egy csákány volt kezében amint eszembe jut.

2. testis consors Nicolai Városi, Helena Baly, annorum circiter 36, fide mediante fassa nihil.

3. testis Mart[inus] Meszár[os], annorum 45, fide mediante fassus est: Hallottam veszekedéseket, de én arra nem hallgattam, nem jut eszembe. Hallottam, hogy mondá: – Eregy mert úgy megh ütlek, megh rugdoslak!

4. testis Joann[es] Győri servitor civitatis in Portam minori F[első] Bányaeensis, annorum 50, fide mediante fassus est: Török Mihály hajtván bornyuját, Nagy Lukácsné rutul pirongatta, és szitta, hogy az tinója elől el nem állott. Oda jövőn Molnár János panaszolá az asszony N[agy] L[ukácsné]. Mondá arra M[olnár] J[ános]: – Csak el ne szenved atyámfia. Ki jövőn az kis ajtón kívül, ott osztán mint volt, nem tudom.

5. Bodor Jánosné, Anna Nagy, annorum 28, fide mediante fassa: Akkor az én anyámmal veszekedet Török Mihály, mikor az el mult volna, ki jöve Török Mihályné, nekem merészkedék, mondván: – Ha majd által öltesz az szemeddel! Arra mondá János: – Nem elég, hogy az urad el tölté szegényeken, hanem te is el akarod tölteni? Arra neki fordula Molnár Jánosnak, ott veszekedtek, úgy mondá M[olnár] János: – Meny be, mán olyan vagy az emberen mint egy boszorkány szabású!

6. Georgius Kádár, annorum 36. Nihil, ott sem volt.

7. Consors Martini Meszár[os], Anna Szécsi, annorum 28, fide mediante fassa nihil.

8. Georgius Nagy, annorum circiter 20, fide mediante fassus est: Midőn az én anyámmal veszekedett volt, azután T[örök] M[ihály] felesége kijöve mondá [– – –]⁹ majd meg esz az szemedel. Arra mondá Molnár János: – Ted el már ezen te is[!] mert ez mind eleget tőn! Arra mondá T[örök] Mihályné: Hajtz el az tehenedet az Totfalusi Pál kertyébe! Molnár János felele: – De az te marhád nem eleget járt az én örökségemben, eregy bé mán, olyan vagy mint egy boszorkány szabású!

9. Consors Stephani Farkas, Anna Balogh, annorum circiter 21, fide mediante fassa nihil.

10. Consors Joannis Győri, Anna Lakatos, annorum circiter 36, fide mediante fassa est nihil. Láta hogy előtte ugrált Molnár Jánosnak, ezt mondván: – Üss meg hát, üss meg hát!

11. Consors Joannis Varga servitoris Joannis Danka, annorum circiter 18, fide mediante fassa est: – Meny be boszorkány szabású!

VI.

1676. július 1., [Nagybánya]

NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK ÍTÉLETE

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 34/1676. sz. 64. p.

Mivel az actorok propositiójokban elő adott allegatiójokban be jött bántódásukat az inquisitióban peradáltatott fatenseknek relatiójokban nem világosíthatják, noha hozzák, hogy Török Mihálynének ok adásával az incatus mondotta boszorkány szabásúnak, de minthogy olyan félelmes időben az asszony hon, házában nem ült, dolgához tisztí szerént nem látott, hanem előtte ingerkedvén irítálta, azért emendan nem marad, mert ha megh bizonyíthaták volna, törvények külömb lött volna.

Mind az által mint két félnek cselekedésiben lát az törvény vétet, azért törvények ez: Elsőben Molnár János az actorokat kövesse megh, különösen vice versa az actorok is kövessék megh, expensákat tőrjék. Propositióban és replicaban inseralt büntetésen nem commendálódnak.

Mely deliberatumot midőn ki mondták volna, az actorok magokat megh keményítvén nagy temerarie az követséget nem subealák, melyért meg tartatnak.

Die 1. Iulii anno 1676. Per manum Joannis Heczei.

- 1 Címzés a külzetten.
- 2 A jegyző írása a külzetten.
- 3 Címzés a külzetten.
- 4 A jegyző írása a külzetten.
- 5 Címzés a második lap alján.
- 6 A jegyző írása a külzetten.
- 7 Nincs címzés.
- 8 A jegyző írása a lap alján.
- 9 Három szó olvashatlan.

15.

A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT SZASZARI CSÓTINÉ ELLENI
VIZSGÁLATOK ÉS HALÁLOS ÍTÉLET IRATAI

I.

1684. november 25. [és ezt követő napok], Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK
A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT CSÓTINÉ ELLENI VIZSGÁLATAI

AZ IRAT: A és B: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 2/1684. sz. 11–14, 16, 20, 25–29. p.

Die 25. Novembris 1684. Csótiné ellen való tanúk.

1. testis. Jurata fatetur Dési Mihályné aszszonyom. Egyebet nem tudok, hanem hogy betegh voltam, az uram az szőlő hegyen találván erősen megh fenyegette, szidogatta volt akkor, el is szököt volt.

2. Polgár Ferencz uram. Egyebet nem tudok, hanem egy Szent Márton napján jöve házamhoz Csótiné. Kulczot kért vala tüllem, hogy az Fodorné ajtaját had nyissa megh, mert ott lakot akkor. Nem adák kulczot nékie. Ő megh fenyegete erőssen, ezt mondván: – Nem adál kulcsot, de megh lád, hogy bizony megh bánod! Azonban bé menék az házban, hát az feleségem erőssen jajgata. Levonván a czizmáját, hát olyan szederjes az lába, mint az posztó. Másnap kifakadot. Csótinéra volt az gyanuságh, mert el ment Máramarosban. Utána azonban osztán onnan küldött füveket, de semmit nem használt. Én akkor megh fogattam volna, ha el nem ment volna előttem.

3. Nagy Ötves Istvánné. Egyebet nem tudok Czótiné felől, az lábom sebes livin, kötözöm vala. Czak be jöve az házban s mondá: – Kötözöd most az lábadat, kössed, kössed, megh gyógyul! Azonban ki fordula. Az faluban Varga fia nállunk lakott. Mondá. – Aszszonyom, ne szollyon kegyelmed annak az aszszonynak, mert bizony jobban megh veszti az kegyelmed lábát! S megh hallá Czótiné, vissza fordula s mondá az inasnak: – Boszorkánnak mondol? Megh fenyegeté, akkor mingyárt menten nagy hirtelen dagadozni kezde az lába. Másnapra annál jobban el dagada. Az után harmad nap mulva odajöve az inasunk, mondá: – Nagy gondgya vagyon, megh gyógyul! Mondá az inas: – Megh gyógyicz az lábomat, mert te vesztetted meg! Akkor Varga Pál ott lévén, erősen megh korbácsolá, mondá, hogy mind az inasnak, mind az aszszonynak, megh gyógyicz az lábát, mert bizony megh ígettetlek, ha megh nem gyógyítod! Nekem is mondá: – Egyszer felfogadnám az te lábodat, hogy megh gyógyítom, de addigh nem lehet mig az leányommal nem beszélek.

4. Szoboszlai Miklósné: Tölczéres Istvánének firidőt csinált vala, akor én is oda menék. Kérdé Tölczéres Istvánné: – Mikor sütsz? Mondék: Pénteken vagy szombaton. Akkor ott livin Czótiné, mondá én nekem: – Egy cipót süs! Én nem sütöttem. Egy hét mulva oda jöve, egy nagy kelés kide volt az vállamon. Kérdé tüllem: – Mi lelt? Mondék:

– Én elég rosszszul vagyok, jó Csótiné! S mondá: – Ha én nekem czipót süttél volna, nem volnál mostan úgy! Én hamar osztán megh gyógyulék. Az kis fiackám megh betegedék egykor. Oda jöve s bort hozok neki, kirem, hogy az gyermeket bár megh gyógyítaná. Olvasni kezdé reá. Az inasunk, az szolgálónk meg neveté. Már azoknak mind kettőnek az lábok meg sugorodot. Melyről Tölcséres István uramnak mondta Csótiné, hogy azokért ne is fáradgyanak, se ne költsenek, mert soha nem gyógyul meg egyik is. Ő reá vagyon az gyanuság!

5. tanú Hagó Pálné nihil.

6. Ladányi István: Volt gyanú hozzá, hogy az leányomnak az urát ő vesztette volna megh. Én egyebet nem tudok.

6.[!] tanú Berta Jutka: Az leányom igen beteg livin, azt megh gyógyította. Láttam az körül elég berbitelt, de én egyéb boszorkányságát nem tudom.

[...]¹

10. Ladány Istvánné. Egy betegh aszszony livin nállunk, jöve oda Czótiné. Kirem: – Tégy jól ezzel az szeginy Katával! Czótiné mondá: – Nem gyógyul az kurva megh, mert elvitték az ű czontyát az tengeren túl. Azután csak megh hala. Annak nem volt semmi szára, csontya.

Az gyermek, az mienk is az újjával rosszszul livén, abbul is csontok jöttek ki. Czótinéra volt az gyanuságh, osztán reá izentünk az unokájátul, hogy ha meg nem gyógyítta, megh égettetem. Az után csak hamar gyógyult.

11. Füleki István – Egyebet nem tudok, hanem Tótfaluban István deáknál laktam. Elszökék István deák. Hallottam, hogy ő hozta volna haza Gönczi Mátyásné számára.

12. tanú. Varga Mihályné nihil.

13. Kolosvári V. Györgyné: azt tudom, egy oláh aszszonynak az pincze ládájából el veszet volt, azzal az Czótinéval közlötte dolgát. Jöve az bolthoz az piacra, mondá: – Mond meg az szolgálónak, tegye vissza ennek az aszszonynak az pinzít, mert bizony mind szeme, lába elvesz nékie, ha vissza nem teszi! Az után megh ott találták megh az pinzt az ládában.² Még azt is monta, ha míg az pénzt az határbul ki nem vitték, már ki nem vihetik.

14. Borsai Kádár Istvánné nihil.

15. Totfalusi Szabó Istvánné: halottam az Darabontné Szabó Jánosnétul, hogy egy mizes pogácát adott neki, azt mondotta: adja az urának, ha megh eszi, az után nem veri megh.

16. Fodor Jánosné. Tudom hogy gyógyítot. Ismét azt hallottam szájából, hogy Száz Péter fogva volt nem tudom hol és űk szabadították megh.

17. Tölcséres István uram szolgálója, Mária: Az mint leiratta, hűti után is azokat vallja. [...]³

21. Kasai Czizmadia György: azt tudom, hogy én gyermekemet megh gyógyította, az kést az földbe ütötte, reá pököt, arrul osztán sirt.

22. Takács János nihil.⁴

[– – –]

[Dátum és hely megnevezése nélkül]

Csótiné ellen való tanuk.

1. Bot István hiti után vallja: Mikor az felesige betegh volt, Ladányi Istvánné kérte Csótínét, hogy tennének jól vele, megh fizet tüle. Csótiné azt felelte: – Nem gyógyul megh az kurva, mert az tengeren túl viszik az térde kalácsát, el vész már! Csakhamar úgy is lett.

2. Pinzverő Boldisárné hiti után így vall: Mikor az unokája betegh volt, reminkettek Csótínénak, hogy tenne jól vel[e] ha tudna. Egykor Szőkéné mondá. – Jere oda, mert még ott vagyon Csótiné! Fogom a gyermeket s által vittem. Csótiné kenegette, törülgette, mert oly beteg volt hogy a czezet sem vehette szájában. Máskor be jöve, két féle füvet is hozott, abban firesztette, magunk is feresztettük, az gyermek megh gyógyult.

3. Boldisár Istvánné nihil.

4. Szücz Istvánné hiti után vallja, hogy hallotta berkeszi Szabó Jánosnétul, hogy Csótiné adott volna egy köveczkét Kolosinénak, eszt mondván. – Az míg az kú el nem vész tüle, adigh megh nem hal.

5. Gál Mihályné hiti után így vall: Hogy Csótiné ment az bóthoz, ott livin az aszszony az kijé az pinz volt Varga Györgynél. Kire Csótiné három poturát tüle, eszt mondván neki: – Ne sirj mert nem vitték el az pinszedet az háasztul, megh tanálad holnap! És úgy is let!

6. Borsai Varga Istvánné vallja: Hallottam másoktul, hogy mondták Csótiné felül: az ki azt akarja hogy gyermeke ne legyen, Czótiné el tudja csinálni.

7. Sütő Jánosné: hallotta mástul, hogy tud valamit. Az utrom szerint nihil.

8. Szücz Tamásné vallja, hogy monta Czótiné: ha ű valakinek orvosságot csinál, akkor meszítelen kell neki vetkezni.

9. Bányász Jakab vallja hogy otthon nem litiben Czótiné ott volt házánál. Mikor haza érkezhén az feleséghe mutatta neki: Czótiné tálban lakatot tött, az lakaton felüül két seprüt. Mi végre, nem tudgya. Mind lakat s mind seprü el vészett, most is oda vagyon.

10. Pinzverő Péterné vallja: Mikor Választó Dánielt gyógyította Csótiné, akkor Chehiné perben volt Boldisárnéval, akkor Czótiné öt féle békákat vont öt nyársra, egy tálat vött, abban egy lakatot, azon felül az békákat, megh egyéb is volt, de nem tudgya miczoda volt. Felül két új seprüt, az ki ugyan magamé volt. Eczer el mentenek, repültenek! Most is oda vagyon mind lakat s mind seprü. Valamikor törvinyre kiszültenek, mindenkor vele volt Csótiné Boldisárnéval. Egyebet nem tud.

11. Mojses Gergely: urátul hallotta Csótínénak, hogy nagy ördögnek mondotta a feleségét, ki a göröngyi békákat úgy hijja bé az házba, mint az czirkéket.

[Dátum és hely megnevezése nélkül]

Jászai Balás hiti után vallja: Mikoron az leányát gyógyította Csótiné, öt hetek alatt, látta hogy olvasott az leányára, kente is, de megh nem gyógyíhatta, hanem az mely aszszony most utószor gyógyította, az mondta Csótínénak: – Csótiné, megh nem újiczátok az leányon az nyavalyát, mert bizony tüzet raknak az hátadra!

2. Boldisar Istvánné vallja, hogy mikor az öreg beteginek az pinze elveszett volt, kirtik Csótinét, hogy ha tudná, mondaná meg, meg fizetnének. Csótiné monta: – Adgyanak három apró pinszt! Monták neki: – Mit tesz vele? Csótiné monta: – Az ördögnek kell adni, mert azon szerszik ki az pinszt!

[...]6

6. Retteghi Sámuel vallja, hogy hallotta Pinzverő Péternétül: látta, hogy az tálban tötte Csótiné öt békát, seprűt és az kiminyen ki reptült.

[...]7

[Dátum és hely megjelölése és a tanú nevének megnevezése nélkül]

Az kerítés megett az Hid Kapunál reggel, mikor az szőlőre mentem volna nyomtatni, kérdi Csótiné mint vagyok. Mondom: – Én jó egiszségben vagyok. Csótiné azt mondá: – Edgy dologra! Én kérdem: mitsoda dologra? – Ha meg nem mondanád, az aszszonyod hajában kérnék vagy két szálat! Ha adnál, olyannal meg ajándékoználak, hogy mig az világon éljél, meg emlékeznél! Reggel azt is ha kihoznád! – De én nem hozhatok, hanem ha oda jüsz az házhoz, oda adom, mert nem tudom hun hordozni nálam!

Reggel hogy mentem volna az szőlőbe az kapával, akkor is ott tanáltam. Akkor is azt kérdi: – Vagyon e nálad? – Nincsen én nállam, hanem jöjjön oda kigyed vasárnap tizenkét órákkor, mert akkor aszszonyoméék ebédre lesznek, s akkor odaadom! De az aszszony azt mondá, hogy ű akkor nem jöhet, mert hazamegyen, hanem odajün kedden. Kedden ismét bé jött volt, de engemet nem talált itthol, hanem hét retket hozott. Estve ismét ő tanált meg. Kéré mint vagyok, azután azt mondá: – Van e egy polturád? Add ide, had igyam bort rajta, vagy gyer az pinczébe, igyuk meg ketten! Ha van, kérj hitelben, ha nem lesz, add ide az kezed! – Nem adom, hanem most nincsen nállam, ha előbb talál kigyelmed! Azt kérdeném, hogy ugyan miért kéri kigyelmed azt az haját? Mert nekem haragosom vagyon, adós nekem, de nem vehetem meg rajta, csak hazugsággal tart! Eleget ad ennem, innom, de nem eszem! Osztán én is aszt cselekedném avval a hajjal. Úgy, de az aszszonyod hajával senkinek nem ártana. Hiszen ha az haragosod haját vagy szolgálóval kicsalhatád, meg csinálnám én azt, szintén úgy mint az aszszonyod haját! Úgy, de lizel e hát igaz hozzám, hogy senkinek meg nem mondod, vagy add bé az kezed! – Én nem adom addig, míg nem kaphatok! – De hiszen ha nem kaphacz is most, eljő már hét[főn] vagy kedden vagy pinteken talán elő tanállak. Ha oztán ideadod nekem, én megigérem az fekete bikát is, ha az ház alatt lakik. Az gyeregyi bikának az belit ki veszi, meg aszalja, osztán meg töri borssal. Mint az bika fel fúja magát, úgy fúja fel az ember magát tüle. Natragulyát bolondított, csudafát az kapotnyaknak az gyükere. Azt meg aszallya, meg töri az csudafát is. Azért töri meg, hogy csudállyanak rajta az emberek. Az bolondítót azért töröm meg, hogy gyökerestül, gyümölcsöstül, hogy olyan bolond legyen, mint az bolondítót hiják bolondítónak⁸ és úgy járjon, mint birtalan az piaczon. Az natragulát azért ássa alá az⁹ gyükerett, hogy ü is olyan legyen belől, hogy se alhassék, ha alszik is iczaka, csak vagy fél óra is tarcson, ha nem, csak kinlódgyék ezen a világon. Az levelet meg aszalja, és úgy töri öszve az többi közzé, mint azon békát.

És azt mongya nekem, hogy ne hajcsak én arra, hogy aszszonyom beteg, hanem csak dolgozzam és járjak el tisztemben és tölcsem ki esztendőm és ne gondoly te az aszszonyod hajával hogy nekem adod pinteken.

Este hogy jöttem az szőlőből, hát az temetőkert szegeletinél vagyon s köszönék néki, de nem fogadá, hanem csak meg kapá karomat és meg kérdé mint vagyok. Én felelek: – Csak vagyok, az mert vagyok! Kérdé tőlem: mint vagyon aszszonyom? Én mondám hogy roszul vagyon, de Csótiné azt mondá, hogy tudgya ű hogy roszzul vagyon és nem ött meg az héten egy polturára kenyeret, mert az mellyiben nyillalik, mikor esznek is, nem eszik.

Azt is mongya nekem az szolgáló, hogy az mely edényben neki bort adok, abbul az borbul többet ne igyam, sőt, ha meg marad is valami benne az borban, senki az mi cselédink közül meg ne igyék, hanem csak ki kell önteni és az edént erőssen meg kell mosni!

[Dátum és hely megjelölése nélküli töredék]

Mikor Boldizsárné [– –]¹⁰ aszszonyom elbecsültesse volt, akkor Csótiné Bányán nem lévén, sirva és jajgatva kereste, hogy valamint az házban maradhatna, mivel ő az nagyobb ördögh nállamnál.

Pénzverő Péter annuentiája.

[Dátum és hely megjelölése nélkül]

Választó Dánielné, Jakab et Csótiné ellen.

1. Petrus Pénzverő, juratus, examinatus fassus est: ut uxor, hoc addito hogy nem látta [– –]¹¹ el repült lakat, hanem az Jakab mondta néki: Csótiné nem mert elől jární, hanem az kertekről. György mester mondta Csótínénak, hogy meleg tüzet csinálnak néki. Csótiné mondta volna: – Isten úgy segéllyen, ha nekem csinálnak, anyádnak is csinálnak!

2. Szász Andrásné jurata, examinata fassa est nihil.

3. Csetri Istvánné jurata, examinata, fassa est: Egy öreg ember, Beregszászi lakván nálunk az előtt circiter 4 esztendővel, jelenté egykor éjjel 1 óra felé, hogy ég a ház fala. Kifuték, kapván gyermekeimet, s hát semmi sincs. Egy f[első] bányai ember jöve hozzánk, s mondá: – Itt az házatokban pénz vagyon. Add ide harmadát, ki veszem! Én igérvén felét, egykor vetődék oda Csótiné, mondá: csak adgyak eleget néki enni s innia, jól téssen velem, ha Zakariásnéval jól tudott tenni. Igérem jó akaratomat néki. Vőn el a földből s mondá: mikor tiszta idő léssen, meg-nézi akkor. Azután felénk sem jött, hogy nem adhatánk mindent nékie. Azt is mondotta, hogy az ki ő neki eleget ad, szolgál annak, az ki nem, árt annak.

A Szoboszlai legénye is volt házamnál, ha gyógyításra vehetnők. Tapogatta az lábát, s azon [– –]¹² roszzszabbul lött az legény, kinek azt mondá: aquavitát s ezt-amazt ad nekem, ha meg akarsz gyógyulni. Minden nap egy polturára aquavita legyen minden napra, ha nem adsz, [– –]¹³ az anyám ha meg-gyógyulsz! Sokadalomkor most penig hozzám vetődék, mondgya: adgyak enni, mert tyukot főztem, égéssel főztem. Az bizony úgy is volt, ő valahonnan tudta.

3.[!] Csetri István, juratus, examinatus, fassus est: Most kárt valván, kérdezkedém tüle károm árát. Kére tüllem 30 aprópénzt, viaszt, egy egész kenyeret etc. Ő otthon meg csinállya, mert itt ben nem meri, mert itt ben mentén boszorkánnak mondanák érette. Látván, hogy ördögséggel jár dolga, oda hagyám ötet s bizám Istenre dolgomat. Feleségemtül is kérdezte már: – Mit akar urad? Ő is csak azt mondta: – Istenre biza dolgát. Ő csak azt mondta: – No lássa, ő dolga! Az házamnál pénz is mutatott volna, hogy már földet is vitt el két helylyünnen, de én azt is csak odahagytam.

II.

1684. december 14., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK
ÚJABB VIZSGÁLATAI CSÓTINÉ ELLEN

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 1/1684. sz. 1–2. p.

Mégis Csótiné ellen való tanúk die 14. decembris 1684.

1. Dudásné. Nihil. Láttam, hogy a gyermekért olvasott, seprű volt az kezében.
2. Cassai Csizmadia Györgyné: nihil, hanem hogy gyermeket fereszteni vitt füvet.
3. Jenei Szabó Györgyné jurata, examinata, fassa est nihil, hanem egy hétfűn csináltam vala feredőt, mondá: – Mit bolondozkodom, hiszen nem jó hétfűn feredőt csinálni.
4. Csehiné aszony nihil.
5. Anna Dudás jurata, examinata, fassa est: uti mater, orvosoltatván vele az fiát.
6. Zakarásné jurata, examinata, fassa est: Mikor Fekete Bányáról leszármaztunk, fenyegette uramat Kalauz János, hogy vissza viszi, mert fejedelem szolgája. Ő akkor az Birta Suska házánál gyógyította az Kis Szabó János gyermekét. Mi is ott laktunk. Én siránkoztam állapotunkon s mondá: – Mit sírsz te menyecske? Én megmondám állapotunkat. S ő mondá: – Semmi az, végy nékem egy sarut, olyat csinállok én hogy az ki leg gonoszabb akarója uradnak, a polgárok előtt semmit sem szólhatna ellene.

Azt az gyermeket mikor gyógyította, fájt a szeme. Én mondtam néki: másokat gyógyít s magát miért nem gyógyította? Azt mondta: – Az banyák, az ebek, hogy azt az gyermeket gyógyítom, azért¹⁴ fáj most az szemem, magammal nem tehetek én jót.

Tavaly Mányai Mihály mondá, hogy meg tudná Csótinét mondani. S egykor kérdők űtet rólla s kére abbul az földbül, meg egy tál lisztet s 8 apró pénzt. Mondá: otthon meg próbállya; a lisztbül apró pogácsát kell sütni, mindenikre egy-egy pénzt kell tenni s az őreknek adgya ő azt.

Item Suskánál laktunkban, mint hogy olyan rosszul laktak ők, kérdém: – Mit vellek tenni, hogy inkább válnának el egymástul, mint sem úgy laknának? Mondá: ahoz nem tud, de tudnék, azt mongya, olyat csinálni, oly sót adnék, hogy ha velle pogácsát sütnél s meg adnád valakinek, úgy szeretne (követve szóm), hogy csaknem az seggedbe bújnék.

III.

1684. december 14., Misztótfalu

MISZTÓTFALU MEZŐVÁROS TANÁCSÁNAK VIZSGÁLATA
CSÓTINÉ ELLEN

AZ IRAT: A és B: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 1/1684. sz. 6–7. p.

Generoso¹⁵ Prudenti ac Circumspecto Viro Domino Toma Gulaj I[iberae] [ac] r[egiae] civitatis N[agy] B[ánya] Judici Primario ceterisque Senatoribus Domini vicini nobis honorandis!

Die 25. Decembris¹⁶ Misztótfalusi bírák levele 1684.

Isten sok jókkal és egészséggel álgya Kegyelmeteket kíványuk szívesen!

Az kegyelmetek kívánsága szerint mi azokat az becsületes atyánkfiait s személyeket hitek s jó lelkiismeretek szerint az Csótiné dolga aránt meg vizgáltuk s examináltuk, kik mint felelte, így következtek:

1. testis István Deák uram hiti után vallya abban az dologban úgy mond semmit sem tudok, sem nem látam.

2. testis István Deákné aszszonyom hiti után vallya: – Egyebet nem tudok, hanem láttam azt, hogy éjjel kiment, az fa vágóra, egy fejszével az fára igen vagdalt velle, de mit vagdalt, nem tudom. Magában sutogott és beszélt, de nem tudom mit. Azt is láttam, egy ruhácskában fát vett, az mézes pogácsát aprón aprétotta s egyenként hánta az só közzé s úgy olvasott magában, de mit, én nem tudom, azomban az kemenczében is be kiáltott s beszéllett.

Ajáljuk Isten oltalmában kegyelmeteket az bezületes Miszt Tótfalusi tanács előtt. 1684. 14. Decembris.

Kegyelmeteknek jó szívvel szolgál Toutfalusi bíró Szabó János tanácsával együtt. P[ost] S[criptum] Enyedi Mártonné nihil fatetur.

IV.

1684. [december 15. előtt], Hagymáslápos

HAGYMÁSLÁPOS ELŐLJÁRÓINAK VIZSGÁLATA CSÓTINÉ ELLEN

AZ IRAT: A és B: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 2/1684. sz. 23–24. p.

A Nagy Bányai¹⁷ Becsületes Birónak Gyulai Tamásnak adassék!

Isten kigyelmedet kívánsága szerint való jókkal látogassa, szívből kíványuk!

Böcsületes Biró Urunk! A kegyelmed kívánsága szerint a falu népét bé gyűjtöttük és hitek után való feleleteket Csótiné ellen feljegyeztettük, amely így következik:

1. testis Bolya Györgyné Sophi hite után vallya: mikor Csótinéhoz igazították volna, meg-tudni, mint vagyon az uramnak doga, él e vagy megh holt, Csótinéhoz mentem Szaszarra és kíván tizenkét item 12 apró pinzt, viaszszat is. Mondván hogy nem kaphatok annyi apró pénzt, adtam három polturát és azt mondta, adjak még hármát, megh csinállya ő belőlle. A három polturát megh küldtem, s annak utána által jövéen Láposra, kért enni s innia s mondván, hogy sokat fáradott, noha a Gombáson s Váralyán is nyugodott, ugyan haza jött kakas szóra. Semmi gondgyok nincsen, mert öszve feküsznek fővel. Választ hamar nem adtak, mert az aszszony Szöllőstre volt.

2. testis Székely Mátyásné, Ilona hite után vallja: Mikor az uram tizenheted napig Szatthmárba mulatott volna, és búsultam volna, Csótiné hozzám jövéen, kérdi mint vagyok? Mondik: – Egyéb képpen jól volnék, de az uram dolga nem tudom mint vagyon. Azt mondgya: – Ne félyl, mert én a halmi s terebesi erdőt meg jártam, de nem ők, akiket megh öltek! Szatthmárt is megh jártam, mert az ablakon mentem be. Semmi gondotok nincs, de nem jöhetnek, mert igen nagy a víz. Fűvel feküsznek vala öszve.

3. testis Kerekes Istvánné hite után vallya: Hallottam, hogy ha Bányára kaphatták, megh égetik, azonban Benedek kovács üzent tüllem neki, hogy mennyen bé, amit fogadott, vigye végbe!

4. testis Szöllősi Jánosné, hűti után vallya: Hallotta szájából, hogy aki el szökik, ha kötelen, láncon vagy kalodában nincsen, vissza tudja hozni.

5. Ugrai Mihály vallja: János pap, a felső miszti predikátor pénzét nem találván, Csótinének ígért harmad fél forintot, csak igazicsa rá. Meg mondta, hol keresse, megh találta. Hogy a harmadfél forintot hamar megh nem adta, fenyegette, hogy el szaggattatja az ördögökkel. Mikor osztán megh vitte, azt monta: – Ládd e, János pap uram, ha ma megh nem hoztad volna, ma el szaggattak volna az ördögök!

6. Kerekes István hiti után vallya: Totfaluban laktomban, hallottam hogy István deákat két forintért hozta vissza Patakrul.

7. testis Szöllősy János vallya: Hallottam Szöllősy Istvántul, hogy Csótiné hozta haza.

8. testis. Kovács György hiti után vallja: Hallottam, mikor Kótai Sebők János kérde Szöllősy Istvánt, hogy hogy jöve haza sógora, azt felelte: Isten ötet úgy segéllye, Csótiné hozta haza két negyed búzáért.

Ezeket mi, Láposi bíró több esküttekkel együtt hitünk szerint irattuk meg.

Ezek után Isten éltesse és tarcha jó egészségben! Kegyelmednek jó szível szolgál a láposi tanács.

Anno 1684.

V.

[1684. december 15., Nagybánya]

A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT CSÓTINÉ KEGYELMI KÉRVÉNYE

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 2/1684. sz. 7–10. p.

Nagy Bányai¹⁸ Nemes Tanátshoz ő Kegyelmekhöz alázatos supplicatióm.
Csótiné supplicatiója.

Tiszteletes¹⁹ Biró Uram! Becsületes Nemes Tanáts!

Ez alázatos supplicatióm által kinszeritettem kegyelmetekhez fordulnom. Nyilván vagon kegyelmetek előtt fogságom és azt mennyi időktül fogva szenvedem. Mint hallom, boszorkánysággal vádoltattam kegyelmetek előtt. Vagyok csak asszony ember, öttven esztendő, de az én falumban soha még senki én reám olyat nem mondott. Szaszarnak fele magyar, fele oláh, kik között minden harmad-fél esztendőben czirkálás vagon. Ha boszorkányságot annyi ember közül hozzám valaki látott, tudott vagy hallott volna, annyi számos czirkálásban bé-mondta volna. De senki én rólam afélet nem mondott!

Most is azt kívánom, ha boszorkánysággal vádoltatom, ország törvénye szerint esküdjék reám hét hiteles tanú, s nints mit tennem. De én attul nem félek soha.

Ha valamely beteget gyógyítottam, fűvekkel orvosoltam, azzal boszorkány nem vagyok!

Melyhez képest alázatosan supplicálok becsületes uraim, kegyelmetek ez fogságban ne hadgyon kegyelmetek tovább sanyarganom! Adgyon szabadulást kegyelmetek, mely jó akaratot alázatosan szolgálhassak megh fejenkint kegyelmeteknek.

K[egyelmetek] k[egyes] v[álaszát] v[árom]

Szaszari Csótiné

VI.

1684. december 25., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK
A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT CSÓTINÉ ELLENI HALÁLOS ÍTÉLETE

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 2/1684. sz. 32. p.

Anno 1684. die 15. Decembris.

Boszorkány Szaszari Csótiné sententiája.

Csótiné, ez napok alatt azért voltál fogva, hogy te már régtül fogva boszorkányságért gyanuban voltál és az tanú-vallások ellened világosan hozzák:

1. Az ördögi tudományt, pénz nézésben, házatul távol lévő emberek állapottyoknak meg-hozásában, ember csontyának a tengeren túl-vitelében és ezokon meg nem gyógyulásának meg-jövendőlésében s el-veszett pénznek ördögök segédlések által vissza-szerzésében etc.

2. Ördögi tudományodnak gyakorlását, vesztéseket, apró pénznek ördögök számára rendelkezett, törvény-tételnek varáslás által meg-akadályoztatásra való magad ajánlását és lakattal, nyársolt göröngyi békákkal és új seprűkkel s azoknak bűvölésed-bájolásod által való el-repítéssel s több, sok egyéb természet ellen való ördögi mesterségekkel való varáslásaidat.

A te törvényedet meg-iratta az Szent Isten Exodus. 22. v. 18. és Levit. 20. v. 27. és Brut. 13. Cap.²⁰

Ahoz képest te az Kákás Mezőre ki-vitelét és tüzzel égettettel meg.

1 Három tanú semmit sem tud.

2 A következő mondat utólagos beírás.

3 Három tanú semmit sem tud.

4 Ezután a város jegyzőjének írásával egymást követően, minden megjegyzés nélkül a következő nevek olvashatók: Kotecz Thamás, Gál Mihályné, Sütő Jánosné, Fekete Péterné, Szöcs Tamás feleségétől, Boldisár Istvánné, Sánta Szöcsné, Ij-gyártóné leánya, Bilindus Bot István.

5 Dátum és hely megnevezése nélkül a fenti vizsgálatot rögzítő személy írásával Pinzverő Péter tanú következnek; itt a témákat nem érintő tíz tanúvallomás szerepel.

6 Három tanú semmit sem tud.

7 Hat tanú semmit sem tud.

8 Lehúzza: „és olyan bolond legyen.”

9 Lehúzza: „levelet.”

10 Tintapecsét miatt két szó olvashatatlan.

11 Tintapecsét miatt két szó olvashatatlan.

12 Tintapecsét miatt egy szó olvashatatlan.

13 Tintapecsét miatt két szó olvashatatlan.

14 Utólag áthúzza: „cselekesznek most.”

15 Címzett a külföldre.

16 Ugyanott, más kéz írása.

17 Címzett a külföldre.

18 Címzett a külföldre.

19 A jegyző írása.

20 2Móz 22,18; 3Móz 20,27; 5Móz 13,1–11.

16.

1693. március 26., Nagybánya

SZATMÁR VÁRMEGYE MEGBÍZOTTAINAK VIZSGÁLATA
AZ ÖRDÖGSÉGÉRT ÉS BŰBÁJLOSSÁGÉRT
NAGYBÁNYÁN FOGVA TARTOTT
DEMJÉN (CSORDÁS) ISTVÁNNÉ ELLEN

AZ IRAT: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 8/1693. sz. 1–6. p.

Ezen mostan Nagy Bányán fogságban lévő aszszony czirkálási alkalmatossággal vice ispán uram Kende Sigmond uram ő kegyelme előtt vádoltatván ördögséggel, bűvös-bájossággal, melyet ő kegyelme, mint gyanús személt ő kegyelme általunk ide most beküldött, hogy újabban inquirállyak fellőle s törvényesen dolga igazodgyék, melyet elkövetvén, rendel következik ez szerint.

1. Stephanus Varga juratus civis Dobraviczaiensis, annorum 60, colonus sacrae suae maiestatis, juratus, examinatus in presentis generosi domini vice comitis Sigismundi Kende de Kölcse, fatestatus sic: Az el mult nyáron égettem fazakat és hogy az katlanom előtt állok, igen nagy tűz lévén, érkezék oda Demjén nevű oláh csordás, István [– –]¹ és mondom nékie: Be jó tűz ez Demjén, az boszorkány is meg égne itt! És ű felel reá nevetissel: Bizony jó tűz ez! Egy kevés idő mulva felelvén ismét: – István uram! Bizonyára edszer az feleségem annyával úgy jártam. Misztótfalusi csorda pásztor voltam. Edszer az teheneknek mind el veszett az teje. Semmit is nem fejhettek az tehenekből. Én tüllem kérték az emberek, mi lelte az marhákat, hogy tejek nincsen és fenyegettek engemet miatta. Én mentettem magamat hogy én nem tudom mi az oka, holott én bizony jó helyen járok az marhákkal. Én féltém és estve hogy haza mentem az csordával, busulék és mondán az feleségem annyának, hogy én nekem nagy bajom vagyom, mivel az teheneknek az teje el veszett és engemet fenyegetnek. Az feleségem anyja mondja: – Ne félj attul semmit, meg orvosolom én azt! És mondgya: – Az utcát által hintem én fűvekkel és reggel hajcs által az csordát rajta.! Meg lád, estve semmi gongyok nem leszen! Én úgy cselekedtem, de én nem tudom micsoda fűvek voltak. Estve hogy haza hajtottam, az marháknak elég teje volt. (Ezen fatensnek tett vallásárra lett megh fogása ezen gyanus asszonymnak.)²

2. testis: Ugyanazon fennebb megirt Demjén, annorum 35: juratus, examinatus fassus est: Tudom mikor Misztótfalusi csorda pásztor voltam, az marhák teje el veszet és engemet faggattak az emberek és az feleségem anyja az utcán fűveket hintett által és én reggel az marhákat azon hajtottam által. Estére meg jött az tejek, osztán semmi gongyok nem volt, de én nem tudom micsoda fűvek voltak az mely fűveket az utcában hintett feleségem anyja.

3. Kerekes János colonus suae maiestatis, annorum 45. Tudom bizonyosan, mivel én nállam lakott az istállóban. Asszonymok és felső bányai mészárosok hajtották oda az

csordába menő teheneket, mivel az ura csorda pásztor volt és ugyan űk viselték gongyát is az meddő teheneknek. Láttam szememmel, hogy meddő teheneknek még arra való tölgyek is nem volt, hogy teje legyen, miket keze alá attak, az is abbul mind fejős tehenet csinált. Estve későn fejte űket örökké. Reggel is, mikor más ember fel sem költ, még sétét hajnalban fejte meg űket magának. Volt egy borjas tehene, azt osztán amikor más szokta fejni, akkor fejte. Én mondtam neki: – Hogy hogy fejed te azokat, hiszen meddő tehenek azok! De csak azt mondta: – Fejőket csináltam én ezekbűl. Örökké olyan gyanús személy volt az nálunk Dobroviczán.

4. Böszörményi János, colonus suae majestatis, annorum 47. Láttam szememmel, hogy az meddő teheneket éczaka fejte, mikor más aludt s csudálkoztak rajta. Sőt, Noé Mártonnak volt egy tehene, élő szájából hallottam Noénak, hogy soha nem volt ennek az tehénnek még borjúja is. Ez az Istvánné ebbűl is fejős tehenet csinált. Az több meddő tehenek is mind fejősek! Most, micsoda dolog lehet, az faluban is örökké gyanakottak reája és panaszoigatták, hogy miolta az csorda pásztor, nincsen teje az marháknak és más esztendőben nem is atták neki az csordát.

5. Kerekes Jánosné, Toroczkai Ersébet, annorum 35, jurata examinata, fassa est uti antecedens testis maritus suus in omnibus hoc addito: kirdem a leányátul, hogy fejheti anyád az meddő teheneket, mi az fejős tehenekbűl is nem fejhetűnk? De hogyan tud anyád olyan fűveket szedni, hogy tejek kelletik jönni?

6. Böszörményi Jánosné, Boglyos Ilona, annorum 47, fatentibus in omnibus similiter uti maritus suus primus.

7. Molnár Mihályné, vidua, annorum 50. Láttam iczaka az miszárosok marhájokhoz járt, sajtárral egyik alá is ment, s másik alá is s láttam az házban, hogy vit az sajtárban, de nem tudom tejet vitt avagy mit. Azon marhákat az mészárosok sem fejni hajtották oda, hanem hizni, mivel meddő marhák voltak.

8. Kovács Mihály, juratus civis in Dobrovicza, annorum 45, colonus suae majestatis, juratus, examinatus, fatentibus in omnibus uti tertius testis. Tudgya azt is, hogy gyanús személy lévén, több esztendőben nem is fogatta az falu meg pásztornak.

9. Kósa Istvánné, Fabián Ilona, nobilis persona, jurata examinata, fassa est; annorum 60. Tudom bizonyossan, hogy egy teheneknek az teje meg veszet, sőt olyan bűdös volt majd két holnapig, mind gyanakodtunk Istvánnéra, az csorda pásztornéra és az fiam, András meg fenyegette, szitta és osztán meg gyógyult, mint azelőtt, semmi gongya nem volt. Halottam, hogy az mészárosok meddő marháikat is ő itczaka meg fejte és fejősöknek csinálta.

10. András Molnár, incola Nagy Bányaiensis, annorum 48, juratus, examinatus, fatentus:³ Ez előtt hét esztendővel és azon Istvánnénak, magam kárán egy tehenét meg vágtam. Hűsvét után, mikor az málét szokták garaszolni, én nekem az bal lábom fájni kezdett s őszre el is estem az lábamrul, úgy annyira, hogy nagy kinban lévén, csak az földön csúszkáltam sok ideig. Egykor az feleségem ki megyen mosni az árokra és H[agymás] Láposi Szöllösi Jánosnét talállya. Kérdi ez feleségemtűl mint vagyunk. Az feleségem mongya: magam jól volnék, de az szegény uram mégis csak úgy nyomorog. Mongya

Szöllősiné: bizony, talán megh vesztették, nem gyanakoztok valakire? Az én feleségem mongya: – Tótfaluban lakott egy oláh aszszony, uram megh vágta az tehenét, arra gyanakszunk. Monda arra Szöllősi Jánosné: – Bizony, nem Istvánné dolga? Hiszen az én uramat is megh vesztette volt az mikor nálunk lakott! Hogy szalat, nekem támadott és nem járhatott, csak úgy kinlódott! De az uram bátyja reá izent, hogy megh gyógyítsa, mert kinzásba vitteti! És meg gyógyította. Ti is így menyetek reá! A feleségem húga jövén, meg beszélé és mondá: – Hidd ide Szöllősinét, hadd beszéllyek magam vele! Ki hitta és én magamnak is az szerint beszéllete: – Azon Istvánné oláh aszszony akkor Dobroviczán lakott és utána küldtem és be hívtam és meg beszéllettem neki, de nem tagadta cselekedetét, s nem vallotta, csak azt mondta mind urastul, hogy meg gyógyít. És én montam neki, csak gyógyics megh, soha szemedre is nem vallom, sőt fizetek. És megh is alkut vele hat forintba. Megh is attam neki. Hozott fűveket és csinált nékem fürdőt, fogták kezem és lábom és úgy tettek a fürdőbe és úgy meg könnyebbedett mingyárust, lassan járhattam, annak utána mind jobbold, úgy hogy mind kapálni, kaszálni el jártam majd két vagy három esztendeig.

Egykor az Tothfalusi szőlőmhöz menék és ez Istvánné leányát ot találok az cseresznyén és mondom neki: – Miért tördeled az ágát az fának? Hiszen, ennél a cseresznyéből! Bizony meg verlek az fáért mászszor ha itt kaplak hogy tördeled! És nagy fenyegetéssel elmene, hogy bizony megmondja az anyyának. Annak utána ismét estem azon nyomoruságba, melyben mostan is vagyok. Én ő rejá gyanakszom, nem másra, hogy az ű cselekedeti rajtam. Mondta, itt vagyon fogva is, mikor Cassai Szabó Györgytül és az maga leányától izent, hogy csak reája ne állyak, meg gyógyít mint az előtt. Kádas György uram is bizonyosságom azon dologban, hogy mint fogatta egy nehány izben gyógyításomat eő kegyelme előtt is, azért én mindhalálíg eő reája gyanakszom.

11. Orosz Ignátné, jurata, examinata, fassa, annorum 30: Hallotta, az az csordás Istvánnének az leányának, Demjénnének az szájából, mikor meg fogták és Bányára bé hozták az anyyát: – Jól vagyon bizony az ugyan, azt kereste eő magának örökké, mert soha jó nem volt. Edszer itt is Misz Tót Faluban egy embernek az kertében sok kárt tet az tehene és megvágta az káron. A fiam monta anyyának, cselekedgyél úgy nékie, hogy ű is legyen nyomorék! És anyám veszté meg azt is, most is nyomorék az az ember. Hagymás Láposon is egy ember meg verte az lányát és azt is meg veszté. Hogy reá ígértek, meg gyógyította osztán.

Actum Nagy Bánya, die 26. Marty 1693. Petrus Balogh juratus incliti comitatus Szatmár; Petrus Zombori, incliti comitatus Szatmár assesor Stephanus Mikolai, iuratus incliti comitatus Szatmár.⁴

1 Két szó olvashatatlan.

2 A zárójelben lévő mondat is egyazon kéz írása.

3 Sajátos szóalak = fassus [a latin lektor megjegyzése].

4 A fenti vizsgálatot három kézjegy és négy kis pecsét hitelesíti. A vizsgálat egyéb vonatkozásai és az ítélet ismeretlenek.

17.

NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK VIZSGÁLATA
MILKÓ MARCI BOSZORKÁNYSÁGÁRÓL
ÉS AZ ÁLTALA ISMERT KÖRNYÉKBELI BOSZORKÁNYOK KILÉTÉRŐL

I.

1697. március 26., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK VIZSGÁLATA A MILKÓ MARCI ÁLTAL
NÉMETI MÉSZÁROS JÁNOSNÉ ELLEN ELKÖVETETT
BOSZORKÁNYSÁGOKÉRT ÉS MÁS SÉRELMEKÉRT

AZ IRAT: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 35/1697. sz. 3–7. p.

Inquisitio pro parte et ad instantiam consortis Joannis Némethi alias Mészáros contra et adversus Martinum Milko, coram prudentibus ac circumspectis dominis domini Petro Szabó Bányai et Stephano Kőszegi senatoribus cum jurato vice notario die 25. Martii anno 1697.

De eo utrum.

1. Tudgya é, hallotta é a tanú, hogy Milko Marczy minek utána Németi Mészáros Jánosnétul eljött volna és még nálla lakott is, neki vagy boszorkánysággal vagy más ördögi mesterséggel ártott volna vagy nem és ez iránt Milko Marczinak szájából mit hallott?
2. Tudod és vagy halott a tanú említett Milko Marczyhoz vagy magátul, vagy mástól valami olyan babonás mesterséget, mely botránkozásra való volna?

Fassiones

1. testis Martinus Sztorján, annorum circiter 60, juratus, examinatus, fassus est: Ad primum et secundum nihil.
2. testis Ioannes Sztorian, annorum circiter 22, fide mediante fatestatus: Ad primum nihil. Ad secundum hallottam maga szájából az el mult nyáron mikor mondotta hogy eő három országot fel jár egy étzaka fekete macskán.
3. Georgius Kassai Csizmadia, annorum circiter 40, juratus, examinatus fassus est: Ad primum et secundum nihil, hanem maga szájából hallottam, hogy panaszkodott és egyet-mást beszélt, de nyilván Milko Marczira semmit se tudok.
4. Ioannes Vasas, annorum circiter 50, fide mediante fatestatus: Ad primum hallottam az ősszel a szájából Milko Marczinak, hogy mondotta a mint ment két kapással a szőlőbe: – Ne űzött, úgy mond, el Mészárosné engemet és ne vert volna meg s nem járt volna úgy! Ad secundum nihil.

5. testis Georgius Szöllösi, annorum circiter 60, fide mediante fassus est: Ad primum. Magától hallottam Mészárosnétul, hogy panaszolkodott hogy holló képében jártak hozzá. Ad secundum. Hallottam egytül is, mástul is hogy ha az apja el nem hozta volna onnan ahun volt, hát talán meg is ígették volna.

6. Relicta Stephani Várollyai Cszimadia, Váradi Kiss Anna, annorum circiter 30, jurata, examinata fassa: ad primum et secundum nihil.

7. Relicta Martini Modvák, Catharina Nagy, annorum circiter 50, fide mediante fassa est ad primum et ad secundum nihil.

8. Ioannes Hegyes, annorum circiter 40, fide mediante fassus [est]: ad primum nihil, ad secundum: Hallottam Varga Jánosnétul hogy a sirásónak mondott volna mikor sirt ásott volna hogy mit váj, talán pénzt? És mondá ezután Milko Marczi: Bezzeg tudnék én pénzt csak győznéd ásni!

9. Michael Váradi annorum circiter 16, fide mediante fassus [est] ad primum nihil. Ad secundum: hallottam Milko Marczinak s[z]ájából hogy mondotta hogy ő is úgy hallotta hogy, úgymond, mikor a boszorkánt meg akarják kötözni, hát dis[z]nó tejet adnak neki innia. Item azt is mongya vala, hogy ő hallotta, hogy nálok hét esztendeig, de csak hét esztendeig tanulták az írás mesterségét és már hét esztendeig való fának termését, sirját és tehenek tejét el vötték, de már ezután el nem veszik, hanem olyan termése lesz a fának, hogy ágait is le tördeli és a tehenek teje is igen siros lesz.

10. Consors Ioannis Vasas, Anna Virágh Háti, annorum circiter 32, fide mediante fassa est ad primum et secundum nihil.

11. Consors Ioannis Nagy, Helena Csiszár, annorum circiter 44, fide mediante fassa est. Ad primum nihil. Ad secundum: Hallottam maga s[z]ájából és tudom nyilván, hogy eccer¹ nálunk mondotta és erős hittel megesküdütt, hogy Pap Mihályné házában, ugyan ahol én lakok, pénz vagyon elásva, még meg mutatta, hogy itt, úgymond, ahol állok és még mutatta, hogy csak térdig léssen, meg is nevezte, hogy egy arany felül és egy arany gyűrű vagy on ott, további tallér. Még azt mondá, hogy addig senki hozzá ne nyuljon, mert nálam nélkül ki sem veheti tőle, hanem én estve el jüvök és a még ott leszek, kivehetitek, mert csak ha már meg lehet. Még én mondám neki, hogy Marczi ollyat beszélj, akinek embere lehetsz és igazat mongy, mert én azt meg ásom, de hacsiak nem lesz, magam oda temettem és harmad napig se innia se enni nem adok. Azután ő megh fenyítte, hogy anya, úgymond, többet abbul ki ne hoz, mert megh bántódtam veled. És annak előtte pedig egy tyukot kért tüllem 14 pénzessen, de én hogy nem attam, akkor is megh fenyegetett, hogy megbántattya velem. Amely időtül fogva a karom el romlott, és most is kinlódok reája.

12. Consors Petri Osvát, annorum circiter 26, fide mediante fassa est primum et secundum nihil.

13. Relicta Gyeörgy Kádas Elisabetha [---],² annorum circiter 40, fide mediante fassa: Hallottam Milko Marczinak szájából, hogy mondotta: – Azért nem vallottak semmit F[első]bán[yán] a boszorkányok, mert a fekete maczkát bőrostül meg ették. Tudom hogy mikor valamit el tettem valami ételekben, Marczi haza gyúvén mindgyárt meg mondotta hová tettem tudom, úgymond, hová tetted.

14. Consors Petri Báti, annorum circiter 40, jurata, examinata, fassa est: Ad primum hogy lábomra rosszul voltam, magamhoz hittam, hogyha tudna rolla tenni, de eő azt mondá, hogy eő bizony nem tud, hanem hallotta úgymond a gyermekektül, hogy ha három udvarrul lopatok három hasító szeget és azt meg főzöm, az után aki meg vesztette, elő fog gyünni. Item hallottam tülle, mikor mondotta, hogy ő mind megh tudná kicsoda a boszorkány és kurva.

15. Consors Stephani Nyirő, annorum circiter 25, jurata, examinata, fassa est ad primum et secundum nihil.

16. Consors Ioannis Gaboriani, Anna Sajtos, annorum circiter 36, fide mediante fassa est: Ad primum: Eccer utam lévén Némethi Mészáros Jánosné felé, Szigyártó Jánosnéval elő hivatta a Milko Marcit és sirva kapta a szemit, hogy miért haragusznak reája, hogy ötet annyit ütök. És tudom nyilván, halottam, hogy Marczi azt felelte: – Tudod é aszonym, midőn az urad a patkós lábával rugdosott eczer, azért haragusznak reád.

17. Filia Andreae Pap Sára, annorum circiter 16, fide mediante examinata, fassa est: Ad primum Báti[?] Pandánál létemben hallottam mikor Mészárosné Marczinak s[z]emire hányta holmit, hogy a kutyák mind éczaka hozzád járnak [– – –],³ meg azt mondta hogy úgy megérdemelné az fűdet, mint a szép leány a kos[z]orut. És Marczi azt mondotta arra: hallgass, úgymond anya, mert én oka nem vagyok, hanem tudod e mikor summásod, Hidegkuti aszszony kért holmit tüled és nem attál néki, azért haragszik az te reád és mind eő okozta ezeknek [– – –]⁴ által, én nem tudom, hanem magad tudhatod jobban.

18. Consors Francisci Sigyártó, annorum circiter 40, fide mediante fassa est: ad primum et secundum nihil.

19. Paulus Ötves, annorum circiter 35, fide mediante fassus est: Ad primum nihil, ad secundum hallottam Erkeditül, hogy mondotta, hogy eő olly lator gyermek légyen, mert eő, ugy mond, csak fogja magát és macska módon nyivácsol, azonnal annyi macskát gyűjt öszve!

20. András Erkedí, annorum circiter 40, fide mediante fassus est: Ad primum nihil. Ad secundum: Láttam szememmel, hogy eccer ki ült és egy s[z]elet kinyér volt l kezében és akkor egy macska se volt kerülötte. Láta hogy egyenkint nevezgeti és hitta, hát annyi gyült, hogy sok és mindeniket egyenként nevezte és kenyeret, külön-külön falatonként osztá nekik, még én azt mondám, hogy eb fia, még ezek szaggatnak el téged! És azt felelte: – Jó macskák, úgy mond, ezek, senkiért nem adnám őket.

21. Joannes Szalánki Koroienis, annorum circiter 40, fassus est: Ad primum: Szó közben hallottam Milko Martzinak szájából, hogy mondotta nekem illyen képpen: Én, úgy mond, már meg nem gyógyíthatom, hanem tudok Kovács Kapálnokon egy oláh aszszont és magam meg fizetek nekik, ha kegyelmed fazékas műre megfogad. Azt is halottam eczer, hogy mondotta Mészárosnének, mikor panaszkodott neki: – No, úgy mond, én az éjjel itt hállok, ha nem fekete tehén ganyét kell keresni és avval bé kötöm a fejed és semmi gondod nem lesz! Item azt is hallottam Milko Marczitul, hogy azt mondá, hogy ha Mészárosné el titkolta volna és nem hiesítette volna hogy gonoszok járnak hozzá, akkor semmi gongya sem lett volna. És eczer azt is mondá, hogy Mészárosnéval is jól tehetett volna ő.

22. Stephanus Jancsi Lakatos, annorum circiter 25, juratus, examinatus, fassus est. Ad primum nihil, ad secundum: Hallottam Milko Marci szájából, hogy mondotta, hogy ő tudgya kik volnának itt a boszorkányok. Azt is láttam, hogy körmeit nézte és mondá, hogy eő tudgya hol vagyon a pénz. Azt is hallottam tőle, hogy ha valakinek az ura vagy aszonya él, n[e] egyen és ezt visszát akarná hinni, tegyen kürtőre egy kereket, kiálcza háromszor és harmad nap alatt vissza kell gyünni.

23. Filia Joannis Erszéngyártó Sára, annorum 41, fide mediante fassa est. Ad primum nihil, ad secundum: Hallottam bátyátul, mikor mondotta Mészáros Jánosnénak, hogy nem nagyobb boszorkány eő Mészárosnénál. Más asszony mondván hogy: – Meg igetnek téged, úgy mond, fiók! Mire felelé Marci hogyha őtet meg égetik, hát akkor a város bikáját igetik meg. Azt is hallotta Marczitul, hogy azt mondá, hogy ő tudgya ki vesztette meg Mészárosnét, mert Szaszari, Berendi sat[öbbi]. Még azt mondá Milka Marci, hogy ő meg gyógyítaná, de nem tehet rólla. Item azt is hallottam szájából, hogy ő cicáival mind ki tudná a boszorkányokat mutatni, de azt is haszontalan akarják.

24. Testis Stephanus Szalay Tothfalussi, annorum circiter 30, juratus, examinatus, fassus est. Ad primum nihil, ad secundum nihil.

25. Versmartiné, fide mediante fassa est. Ad primum et ad secundum nihil.

26. Ladányi Istvánné, annorum circiter 40, fide mediante fassa est. Ad primum nihil. Ad secundum: hallottam szájából, mondotta, hogy Baczukné pinczéjében egy fazék pénz vagyon. Item, eczer pirongatta, aztán éczaka a nyakamot kitekérték, de ki volt, nem tudgya, csak gyanakodtam reá amint hogy azóta is fáj a nyakam. Azután is még egykor elől találván, hirtelen kérdettem töllem az anyja: haragszol e még reám és ijtettemben feleltem hogy nem haragszom.

II.

1697. április 19., Nagybánya

MILKO MARCI VALLOMÁSA AZ ÁLTALA BOSZORKÁNYNAK ISMERT SZEMÉLYEKRŐL

AZ IRAT: ROLMMI, Nagybánya v. t. j. 6. sz. 194. p.

Die 19. Aprilis amplissimi senatus conclusa. Judicialia sententia.

76. Milko Martzit boszorkányáságrul gratia reménsége ál[tal] firtatván, hogy kiket tudna efféle boszorkánynak itten, nevezné meg, ki is nagy nehezen sokára nevezte nevezet szerint ugy mint Szaszariné Nagybányaiensis; 2. Sére Kata Kerekes Györgyné Nagybányensis; 3. Kovács Istvánné Nagybányensis; Bodiné Nagybányensis; 5. öreg Bátiné Nagybányensis; 6. Nagy Jánosné, a bába; Lakatos Miklós Nagybányensis; kívülvalók Praste Simonné Lénárdfalva, Brenczáné Hidegkut; Jancsi Györgyné Kovács Kapálnoki.⁵

- 1 Kihúzza: „Várallyán.”
- 2 Olvashatatlan név.
- 3 Két szó olvashatatlan.
- 4 Egy szó olvashatatlan.
- 5 A per további iratai és az ítélet ismeretlenek. Milkó Marci vallomása alapján a következő években a boszorkányperek egész sora indult el, amelyek csupán 1705 után csendesedtek.

18.

A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT OLÁH MARGIT ELLENI PER IRATAI

I.

1698. április 18., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROS TÖRVÉNYSZÉKÉNEK A MAGYARI JÁNOSNÉ MEGRONTÁSÁVAL VÁDOLT OLÁH MARGIT ELLENI VÁDPONTJAI

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. t. j. 6. sz. 225. p.

Die 18. Aprilii [1698].

Conclusiones judicariae amplissimi senatus.

2. Szalárdi Szőcs Ferencz exmittáltatik, hogy gyanúsága szerint való pretentióira bizonyicsa Oláh Margit asszony ellen, hogy eő volna oka az eő édesanyja sinylődéséért ki adott utrum szerint, mely e szerint következik:

Utrum de eo?

1. Tudod é, hallottad é és kitül, hogy Oláh Margit asszony Magyar Jánosné mostani sinlődisinek oka volna és eő vagy boszorkánysággal vagy más ördögi mesterséggel ártott volna néki?

2. Tudod e nyilván, vagy hallottad e Margithoz vagy magátul, vagy mástól valami olyan babonás mesterséget, mely botránkozásra való volna?

II.

1698. április 21., Nagybánya

A NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCS
OLÁH MARGIT ELLENI VIZSGÁLATA

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 44/1698. sz. 5–6. p.

Inquisitio pro parte ad instantiam Francisci Szalárdi nomine et in persona Ladislai Magyarai contra et adversus mulierem Olah Margit vocatam coram prudentibus ac circumspectis dominis domino Stephano Deesi et Stephano Debreczeni necnon jurato notario die 21. Aprilis 1698. facta et instituta.

Utrum de eo.

Tudod e, láttad e vagy hallottad e az elmúlt esztendőben vagy annak előtte Oláh Margitnak maga vagy más által valami babonását, varáslást vagy varásoltatást, nevezetesen tudod e vagy hallottad e Magyarai Jánosnéül a mely kenyeret kért, mi végre kérte és hová vitte, magának kérte e vagy más kérette vele vagy egyéb régi tselekedetit tudod e?

Fassiones

1. testis Joannes Jakocs alias Varga, annorum circiter 50, iuratus, examinatus, fassus est: Szőlőbe menve hallottam Margittul hogy mondotta nékem hogy, ugymond, Szalárdi haragszik reám hogy az annyátul kenyeret kértem.

[...]¹

4. Michael Kovács, annorum circiter 35, fide mediante fassus est hogy néha hozzá ment, de semmi gonoszt nem láttam hozzá.

5. Michael Mételeki annorum circiter 30, fide mediante fassus est: semmi egyebet nem tudok reá, hanem láttam hogy a legint megh csókolta.

6. Joannes Jakocs junior, annorum circiter 26, fide mediante fassus est sicut precedens testis Michail Mételeki.

7. Relicta Ioannis Fodor, annorum circiter 40, fide mediante fassa est: soha jónál egyebet nem láttam hozzá.

[...]²

12. Consors Georgii Fekete, annorum circiter 50, fide mediante fassa est: Soha jónál és tisztességnél egyebet hozzá nem láttam, hanem mondják mások, hogy Magyarinéhoz járt és én kértem, hogy miért jár ide, eő azt mondá hogy ő nem jár s nem is tudgya a házát.

[...]³

III.

1698. április 30., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROS TÖRVÉNYSZÉKÉNEK
ÍTÉLETE

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. t. j. 6. sz. 236. p.

Die 30. Aprilii [1698]. Sedes judicialis amplissimi senatus.

1. Szalárdi Szőcs Ferenc az anya képében mint actrix jollehet semmit se bizonyíthatott Oláh Margit aszony ellen, hanem ámbár gyanuval is, de megh mocskolta, mindazáltal mint hogy elejitül fogva ez helyünkben az gyanu pör szabados keresésen usuáltatott, azért most is ámbár semmit sem bizonyíthat is, azért nem büntetődik, hanem az incatta absolvátattik mindenektül, de mindazáltal ezután bár ritkábban mutogassa magát városunkban.⁴

1 Két tanú semmit sem tud.

2 Négy tanú semmit sem tud.

3 Két tanú semmit sem tud.

4 Az ítélet a vizsgálat szövege után is megmaradt. Ez utóbbi változatban a „hanem ámbár gyanuval is, de megh mocskolta” kitétel hiányzik. Lásd: Közigazgatási iratok 44/1698. sz. 6. p.

19.

NAGYBÁNYA VÁROS TÖRVÉNYSZÉKÉNEK
AZ ORGAZDASÁGGAL ÉS BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT
MÉSZÁROS BOLDISÁR ISTVÁNNÉ ELLENI PERE

I.

1698. július 3., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK
AZ ORGAZDASÁGGAL ÉS BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT
BOLDISÁR ISTVÁNNÉ (BÓDINÉ) ELLENI VIZSGÁLATA

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 44/1698. sz. 7–10. p.

Inquisitio coram prudentibus et circumspectis domino Stephano Toldi et Petro Szabó senatoribus et jurato notario ex annuentia amplissimi judicis et senatus ad id specialiter exmissis die 3. Julii 1698. facta et instituta.

De eo utrum

1. Tudod e, láttad e valaha Boldisár Istvánnéhoz valami boszorkányságot, varáslást vagy maga szájából Bódinének hallottál valami oly mesterséget és babonaságot, mely botránkozásra való volna?

2. Úgy lopást, orgazdaságot, kurvaságot vagy valami gonosz cselekedetet tudsz e hozzá?

3. Kiket tudsz ehhez a dologhoz többet vagy más oly személyt aki boszorkány volna vagy ezekben a gonosságokban volnának?

Fassiones

1. Petrus Baty annorum circiter 40, juratus, examinatus, fassus est: Ad primum nihil. Ad secundum: Hallottam szájából hogy mondotta hogy ő nékem akarna és kedvem volna hozzá, szerezhetne ocsó kalmár marhát a bérczen. Ad tertium nihil.

2. Consors eiusdem Petri Baty, annorum ciciter 56, fide mediante fassa est. Ad primum: Azt maga szájából hallottam, hogy tudgya eő engemet ki vesztett meg, de eő véle engem nem hadnak meg gyógyítani, ha nem állok közibek a boszorkány seregbe és soha semmi gondom nem lesz, oly ép leszek, mint annak előtte, de ha nem állok, mig a világon élek, örökké ilyen nyomorék leszek. Sőt, hogy az utána hozám nem engettem jární, az szolgálómat meg eskette, hogy köveczkét, mint sulyok kicsiny mint a lencze szem, (a mellet Bódiné adott néki) adjon be nékem innom, de a szolgálóm nem mert cselekedni. Ad secundum sicut maritus ejusdem. Ad tertium nihil.

[...]¹

6. Consors ejusdem Petri Budai, annorum circiter 34, fide mediante fassa est: Ad primum egyebet nem tudok, hanem mikor Miszti Vargánné öczét gyógyította, akkor mondá nekem maga Bódiné, hogy reá mongyák hogy ő vesztette volna meg, de ő rá méltatlanul gyanakszanak.

7. Consors Stephani Vásárhelyi Szőcs, annorum circiter 40, fide mediante fassa est. Ad primum: Mikor Miszti Vargáné öcsét gyógyította, hallotta Bódiné maga szájából, hogy panaszkodott nekem, hogy Miszti Varga ötet boszorkánynak mondotta. És én mondám, hogy mért szenved el? Kire felelt, hogy igen is el nem szenvedheti, de mindeddig is [— —].² Ad secundum: egy néhányszor kínált véghe bagaziával, karmasinnal és holmi egyet-mással, de én nem vöttem, hanem eczer adósságban vöttem tölle egy véghe bagaziát veresset.

8. Consors Petri Szabó Tokai, annorum circiter 25 fide mediante fassa est: Ad primum nihil. Ad secundum: Hozzám hozott egykor négy sing patyolatot, melyből két singet vöttem és hittel peccsítette, hogy ő Désrul hozta, de amint tudom, hát a patyolat felyessen volt, mert többen vettek tölle. Ad tertium nihil.

9. Consors Stephani Ötvös Piros, annorum circiter 25, fide mediante fassa est: Ad primum nihil. Ad secundum hozzám hozott egy kötőnek való patyolatot, amellyet a bor árában (kit meg ivott) vöttem, hogy másképpen meg nem vehetném rajta.

10. Martinus Sonkolyos, annorum circiter 50, fide mediante fatetur nihil.

11. Consors Ioannis Gyöngyössi annorum circiter 30, fide mediante fassa est. Ad primum: Kölczén létemben egyszer egy varasló oláh aszony kérlette töllem, ha megszabadult é Bódiné, én penig nem tudtam be van e fogva vagy nincs, és ezt mondá: – De megszabadul ő, ugymond, mert tud eő kettőt, nem is kel félteni őtet! Ad secundum: Hozván hozzám egyszer egy vég bagaziát, karmazint és patyolatot, de az uram nem engette meg vönnem, a melyet az után Szerencziné vött megh. Ad tertium nihil.

12. Ioannes Gyöngyössi csizmadia, annorum circiter 55, fide mediante fassus est: Ad primum nihil, ad secundum mint a felesége hasonló képpen.

13. Stephanus Naményi Szócs, annorum circiter 25, fide mediante fassus est ad omnium[!] nihil.

14. Relicta Martini Diószegi Vargha, annorum circiter 40, fide mediante fassa est: Ad primum: Még megholt Diószegi Márton úr életében és betegségében ment a pincébe és ott mulatván véle, kezdette mondani hogy icziny gyertyánál meg tudná eő mondani ki vesztette meg őtet. És mondá, hogy a párnájában vagon kötés, melyet keressen és megh talállya! És mondása szerint az uram fel fejtette másnap a párnát, melyben talált két lapta formát és két hosszú, sok csomóba kötött posztó széleket, a melyet ember meg nem tudott oldani. Azomban fogta az uram és vitte hozzá is, kérdvén, hogy már mit cselekedgyen avval. Azt tette tavaszal, mikor legnagyobb lesz a Szaszar, akkor veszsze bele, had vigye el a viz! Egy alkamatossággal megint hozánk gyöve, az uram bort hozatván neki, kezdte mondani, hogy ebben az utcában, nem mesze hozátok, vagon a ki meg vesztett. Asztalhoz gyűve két macskánk, amelyek igen hitványok voltak. Azt már nem tudom magam mondám é avagy ő mondaná, hogy hitványok, de reá azt felelte, hogy azért hitvány, ugy mond, mert az edgyik nyerges, a másik rudas a kara. De caetero nihil.

15. Ioannes Miszti Varga, annorum circiter 26, fide mediante fassus est. Ad primum: A feleségem Szerencziné a piacon találván, kérlette tölle: Mint vagy? El mondotta neki, hogy igen rosszul vagon a lába, hogy csak alig jár rajta. Szerencziné azt mondotta neki, hogy mennyen Bódinéhez, kérje az Istenét is, hogy gyógyicza meg, mert bizonyára eő vesztette meg! De Szerencziné mondá, hogy soha senkinek se mondgya meg, még az urának is, mert látod-é, hogy jártál a zálogot is nem adtátok néki! Ha ki adtátok volna, nem jártál volna így! A feleségem ugyan nem állhatta, hanem ugyan meg mondotta nekem, mit mondott Szerencziné és én el küldöttem Bódinéhez, hogy kérje, reminkedgyek hogy gyógyicza meg, a mint hogy az után kötötte is és füvet is adott kötözni, de nem használt, hanem ugyancsak abba kellett meghalni. Azután is mégh oda gyütt Szerencziné és mondá, hogy láttyátok, úgy mond, hogy vesztődik, de fizethez még vagy 16 forintot, mégh se gyógyul meg! De caetero nihil.

[...]³

18. Georgius Kassai Csizmadia, juratus, examinatus, fassus est. Ad primum nihil. Ad secundum: Sokszor kért engem, hogy adgyak néki pénzt vagy szerezzek valakitül, mert eő nekem elég karmazint és egyéb marhát szerez, mert a bérczen eleget tud eő. Egy alkamatossággal a fiának is szerzett egy karmazint, amelyen vágások voltak. Ad tertium nihil.

[...]⁴

22. Consors Stephani Czengeri, annorum circiter 30, fide mediante fassa est. Ad primum: Szememmel láthattam, hogy a mely fia Désen vagyon, avval együtt a gerendában ült és hallottam, hogy egymás között beszéltek, hogy az én fiamnak vagy a fara vagy a lába czontyán szedjék ki [– –]⁵ szedtek és lába csontyán és azóta ma is nyomorult. Gyütt hozzám mindgyárt másnap, mondám neki hogy miért cselekedték, ha Istenük vagyon, mert láttalak a gerendában magad fiastul. Bodiné felelé [– –].⁶

23. Andreas Gyarmathi, annorum circiter 37, fide mediante fassus est. Ad primum nihil. Ad secundum: 3 karmazinokat vöttem tölle egy aranyra és másfél forintra, amelyek lyukasak voltak és elteörtek. Másodsor a feleségem vött egy paplan boritékot. A napokban pedig behíván, mondá hogy talán jó volna, ha bíró uramnak valami ajándékot adhatnék. Mondám, maga oltalmára nem árt ha valamit használhatna. És így csakhamar hozta egy sárga karmasin patkós papuczt, de maga sem szerette a patkóját, újat akart üttetni reá, de mi jutott eszébe, visza kéré töllem, mondván, hogy bíró uram fortélyos ember, ki tudgya tudakozni tőlem, hogy hol vöttem, ne talán újabb galibába esem. Most midőn megh fogták, annak előtte mind egyharmad nappal, Tölcséres úr pinczéje előtt bort ivott és engem fedett, hogy nem jó ember vagyok, mert ha jó és igaz volnék, eleget szerezne holmit eő nékem, hogy nem vallanám kárát, de én azonnal hittel montam, hogy az én házamhoz ne hozzon, mert magával együtt ki vetem. Az után a feleségemnek megmondá, hogy volna két végh veres bagaziája és valami fekete selyme is.

24. Stephanus Szekeres kovács, annorum circiter 50, fide mediante fassus est nihil.

25. Consors eiusdem, annorum circiter 40, fide mediante fassa est. Ad primum: A leányom bort árulván, oda ment Bódiné, kért tülle bort és nem adott. Az után haza felé a mint ment volna elő tanála éppen és mondá, hogy a leányom nem mert neki bort adni hirem nélkül. Még vissza hitam, töttem neki bort és a bor ital közt mondá, hogy: – No te leány, úgymond, ha mászor valaki valamit kér tülled, ne feleselges, hanem adgy, mert ládd é, Erszénygyártóné leányátul is kértem edczer bort, midőn Zomboriné pinczéjében árult, eő sem adott, ám otthon ülhet, mert azóta se gyüt ki a házbul a lábán! Hasonló képpen az udvaron létében is husért küldötte volna edszer a leányomat, a mikor is nem akart menni, mondván, hogy csizmája ninczen. Akkor is azt mondván leányomnak Bódiné, hogy feleselges csak, úgymond, ám Vásárhelyi leányát is küldtem volt, nem ment, de eő is ülhet otthon azóta!

26. Consors Ioannis Nagy, annorum circiter 44, fide mediante fassa est nihil.

27. Relicta Samuelis Szerency, annorum circiter 40, fide mediante fassa est. Ad primum: Tudom maga szájából, hogy hallottam volna valamit, nem tudom, hanem Borbély Istvánnéval, amely öreg aszszony vagyon Bódinéval, evvel együtt volt és én a mint oda értem, hallottam, hogy ezen vén aszszony Bodinét pirongatta, azt mondván: Te, úgymond Bódinének, a bíróhoz megyek, hogy meg nem fizecz, azt is megh mondom, hogy te a kire meg haragszol, azután is mezitelen vetközől, úgy ás másokra füvet! Ezt pedig maga Bódiné szájából hallottam, hogy mondá, hogy czérnábul csinál valamit és aki hova megyen, meg tudgya, mint járt, hogy járt, lészen e szerencséje vagy nem. De cetero nihil.

28. Nicolaus Lakatos, annorum circiter 60, fide mediante fassus nihil.

29. Consors Ioannis Szász, annorum circiter 30, fide mediante fassa est ad primum nihil. Ad secundum: Egyszer 6 máriást, mászor 3 csalt el tülem karmasin fejében, de soha meg nem atta, a karmasint se hozta be, avval halogatta, hogy a nimet mán a kis kapuban, azért nem meri behozni; a 3 máriást adta egy oláhnak karmasin fejében, azt mondván, hogy hozott annak az oláhnak egy fia annyit, hogy mégh él is, meg éri véle, a 6 máriások meg is adom.

30. Consors Ioannis Vásárhelyi, annorum circiter 40 ad primum nihil. Ad secundum: eczer patyolatot kínált, mondván hogy végh patyolatot tudna szerezni, ha váránk reá. Kérdettem osztán tölle hogy hol volna ezen patyolat, azt mondta arra hogy nem meszsze volna az.

31. Relicta Stephani Bati, annorum circiter 60, jurata, examinata fassa est nihil.

32. Stephanus Borsai, annorum circiter 101, fide mediante fassus est: ad primum et secundum nihil. Ad tertium: Szabó Andrásnál laktomban Szerenczinét szolgálván hozott oda sok mentének való posztót és ekkor mondotta azon szolgáló: – Soha nem hiszem, úgymond, hogy az én aszonyom tudománya nem volna, mert engemet arra kényszerít, hogy mennyek a temetőbe és mindenik temetésről hozzak egy-egy marék földet, de mit akart véle, nem tudom.

33. Relicta Ioannis Naményi, annorum circiter 40, fide mediante fassa est nihil.

34. Ioannes Jakócs Vargha, annorum circiter 50, fide mediante fatetur. Ad primum: Huszti eltévelyedésekor, hogy busultanak rajta, oda gyütt hozzánk Bódiné és kért tőlünk czérnát. Hogy attanak neki, hánta vetette az vein és midőn kérdettük tölle, hol volna, azt felelte reá: – El nem vész, egy boglya szénához vagyon támasztva. Ad secundum: feleségemtül hallottam, hogy a fiamot kínálta volna kordoványal, mivel megh ezt mondta, hogy csak Tótfaluba megyen, mingyárt elég terem néki. Ad tertium nihil.

35. Relicta Nicolai Székes, annorum circiter 60, fide mediante fatetur ad primum, secundum et tertium nihil.

36. Relicta Ioannis Szőcs, annorum circiter 50, fide mediante fassa est. Ad primum: egy időben Szakmárra akarván véle menni és a miatt felkőtt, kereset a fejem alatt valami gyükeret. Hogy osztán Szakmárral vissza gyüttünk volna, azt mondá: sok ellensége vagyon, a hamis lelkű, de meg tanítom! Egy oláh kérdette, hogy miképpen taníthatná meg, s azt felelé Bodiné: – De az én gondom az! Akkoron mondá osztán, hogy el vesztettem, ugy mond, a nadragulát, hiszen mikor el gyüttünk, akkor is azt kerestem én, de elveszett. Az mestergerendában otthon az üvegben most is vagyon nékem merkuriumom is. De reliquo nihil.

[...] ⁷

40. Consors Tobiae Rézmives. Annorum circiter 26, fide mediante fassa est: Ad primum nihil. Ad secundum: Engemet egy darab patyolattal kínált. Ad tertium nihil.

[...] ⁸

43. Georgius Boldisár Varga, annorum circiter 22. Fide mediante fassus est: Ad primum nihil, ad secundum: Az hugommal hordoztatott valamiért gyógycot, hogy kenyeret kért volna reá. De reliquo nihil.

[...] ⁹

48. Ioannes Jakoc Csizmadia. Annorum circiter 35, fide mediante fassus est. Ad primum: Mikor Huszti Csizmadia István el tévedett, akkor láttam, hogy czérnával keresztek, mit hánt, de egyebet nem tudok.

[...] ¹⁰

II.

1698. július 17., Felsőtótfalú

FELSŐTÓTFALU ELÖLJÁRÓSÁGÁNAK MÉSZÁROS BOLDISÁR ISTVÁNNÉT ÉRINTŐ KEGYELMI KÉRVÉNYE

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 23/1698. sz. 1–3. p.

Az szabad királyi¹¹ Nemes Nagy Bánya városa Tekintetes nemes és nemzeti Fő Birájának, Becsületes Nemes Tanácsával együtt minden tisztesség és becsülettel ez aláztos suplicatiókn adassék.

Istentől minden lelki és testi üdvösséges jókat kívánunk kegyelmeteknek és minden dolgaiban boldog jó elő menetellel segéllye kegyelmeteket szívből kívánjuk!

Kegyelmetes Nemes Becsületes Tanács! Micsoda okokra nézve kellett mostan ez aláztos suplicatiókn iránt megh találnunk mivel hallottuk Mészáros Boldizsár István uramnak hűtös felesiginek megh esett állapotját, hogy az mostani állapotjában és szenvedisiben az fasiók igen megh nyomták úgy annyira, hogy mind az boszorkányság s mind peniglen az orgazdaság megh világosodott volna rajta, az mely cselekedetéért az istenes törvény halálra sententiázta.

Hanem kegyelmeteknél mi is közönségesen aláztosan esedezünk, hogy ha lehetséges volna de az mi legh nagyub, hogy ha élete ellen nem lenne és istenes törvénynek is ellenire nem lenne és mind pe[nig] az tekintetes b[ecses] személyét megh nem bántanók vele.

Aláztos instantiánk által esedezünk kegyelmednek, hogy ha lehetséges volna, most az egyczer maradna megh élete. Istenéhez való megh térisire nizve penitentia tartására és az maga megh jobbítására nizve incze, ez egyczer legyen grátiája fejének, hogyha nehizsigekre minden körül álló dolgok nem lenne. Mivel mi is soha ennek előtte való időben sem magához, sem semmi nemzetsigihez soha olyan dolgokat nem hallottunk az melyre tekinczenek az elmúlt szüleit, kegyes életű atyát és anyját, mivel ezek beszületes személyek voltak. Az atya peniglen ez szeginy helynek sok számos esztendőig az bíróságnak terhit viselte, az helynek minden időben igaz tagja volt.

Azért kegyelmed mind ezeket így értvén, méltóztassék az mi aláztos suplicatióknban ez megh esett és megh keserítet atyafit is, tudni illik Mészáros Boldizsár István uram hűtös társa mellett való esedezésünket élete megh maradása felől megh hallgattatni és kegyelmeteknek kegyes fülökben is venni, az mellyet mi is kegyelmeteknek jövendőben,

ha az nagy kegyelmű Isten éltet bennünket, Becsületes Nemes Tanács meg igyekezzünk szolgálni az kegyelmeiteknek hozzánk való hűséges szeretetét és atyai irgalmasságát várjuk szeretettel mindezekhez.

Hogy ha peniglen az Istenes törvény arra nem mehet hogy tellyességgel élete megharadgyon, avagy ha csak az halálnak nemei közöt az melyik leg könyeb avagy az mint szokták mondani, az ki leg tiztessgeseb azok közöt, az ki az személyhez járulni, ligyen az inkább az fejin.

Mindezek után az bikesigneK Istene igazgassa és vezérellye Kegyelmeiteket minden jó és rendes dolgoknak el igazgatásában Becsületes Nemes Tanács szübből kíványuk.

Datum in Ghirot Thotfalu die 17. Julii anno 1698.

Kegyelmeiteknek jó akaró szomszédgya az Ghirot Thotfalusi becsületes fő biró Bereghi Márton becsületes tanácsával és hütös kössigél edgyütt szolgálni kegyelmeiteknek mi is minden tisztessiges dolgokban ennek utána el nem mulatyák.

III.

1698. július 18., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROS TÖRVÉNYSZÉKÉNEK MÉSZÁROS BOLDIZSÁRNÉ BEREGBI JUDIT ELLENI HALÁLOS ÍTÉLETE

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. t. j. 6. sz. 247–248. p.

Die 18. Julii [1698.] Conclusiones judicariae amplissimi senatus.

2. Te Bereghi Judit, Mészáros Boldizsárné! Mivel mind Isten s mind ország törvénye ellen való két féle gonosz cselekedeted, úgy mint nyilvánosságos orgazdaságod és boszorkányságod mind tanuk által s mind az magad nyelved vallomásából meg világosodot, mely két féle gonosz cselekedettedel[!] mind Istenedet s mind felebarátidat is közönséges társaságot meg bántottad s meg botránkoztadtad, azért te Isten s emberek törvénye szerint halálnak fia lévén, a te gonoszságodnak és közönséges társaságot meg háborító és botránkoztató cselekedetnek nagysága jure merito azt érdemelné, főképpen a boszorkányságért, hogy elevenen megégettetnél.

Mind azáltal a nemes tanács meg tekintvén kegyesen, mind boldog emlékezetű eleidet s mind penig böcsületes testvér atyádfiaidnak és más több böcsületes rendeknek is éretted s melletted való törekedéseket, érdemlett büntetésedet annyiban könnyebbitik és lágyíttyák, hogy szekér által a törvény székre ki vitettel, az holott másoknak példájára életednek vége lészen feő vétel.

- 1 A következő három tanú semmit sem tud.
- 2 Egy szó olvashatatlan.
- 3 Két tanú semmit sem tud.
- 4 Három tanú semmit sem tud.
- 5 Három szó olvashatatlan.
- 6 Egy sor olvashatatlan.
- 7 Három tanú semmit sem tud.
- 8 Két tanú semmit sem tud.
- 9 Négy tanú semmit sem tud.
- 10 Három tanú semmit sem tud.
- 11 Címzés a külzeten.

20.

AZ EGYMÁST KÖLCSÖNÖSEN BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLO
SZASZARINÉ ÉS NAGY JÁNOSNÉ PERÉNEK IRATAI

I.

1700. március 29., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROS TANÁCSÁNAK
A FELPERES, ÖZVEGY SZASZARINÉ KÉRÉSÉRE
BECSÜLETSÉRTÉSÉRT INDÍTOTT VIZSGÁLATA
NAGY JÁNOSNÉ ELLEN

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 32/1700. sz. 1–4. p.

Inquisitio pro parte et ad instantiam relictæ condam Szaszari qua actrix contra consortem Ioannis Nagy qua incatta notam coram prudentis ac circumspectis dominis Petro Szabó Bányay et Stephano Toldi senatoribus ac Stephano Hunyadi, jurato notario ac generoso domino Stephano Desi, substituto iudice exmissis juxta deutri infrascripta puncta die 29. Martii anno 1700. peracta.

De eo utrum

1. Tudgya e s hallotta e bizonyosan a tanú ha Nagy Jánosné Szaszarinét kurvázta s boszorkányozta e?
2. Tudgya e hogy azt mondotta Nagy Jánosné: az Lőrincz Deákné menyecske leányát Szaszariné vesztette meg?
3. Tudgya e hogy javallotta e Nagy Jánosné Lőrincz Deáknak üssön az ülőszék alsó részébe egy tőt, melyre ha reá nem ülhet Szaszariné, megh ismeritek, hogy ő dolga?

1. testis Sára Szegedi, consors Petri Fekete Nagy Bányensis, circiter annorum 50, jurata, examinata, fassa ad primum nihil, ad reliqua quoque puncta nihil.

2. testis. Juditha Porkoláb, consors Simeonis Albert Nagy Bányensis, jurata, examinata, fassa est: Láta Török Istvánnénál az incattat, mellyet mondva, hogy erre az incattat tanította Debreczenit, üsse az szék alsó részébe s ha reá nem ülhet, megh ismerik, az ő dolga. De ezen fátens látta, hogy veszteg ült az széken, ott is hatta az házban, nem tutta azt van é a szék alsó részébe tő ütve vagy nincs.

3. testis Elisabetha Kökényesdi, consors Gáspári Szabó, Nagy Bányensis, annorum circiter 26, jurata, examinata, fassa est: ad tertium Czengerinétől hallotta tegnap hoc addito: Nagy Jánosné javallotta ezen fátensnek, mikor az férjével pörben volt, hogy ura gatyá madzagját vágja el, tegye a válluba: vagy akarja, vagy nem, visza kell fogadni! Item az fatens annyának javallotta mikor gyermekágyban, szülésben volt, hogy mássát tegye egy kancsóba s fel állítva, tegye az vízbe, de nem tudgya mi végre, nem is cseleketta az annya.

4. testis Franciscus Czizmadia Gyulay, civis Nagy Bányensis, annorum circiter 42, juratus, examinatus, fassus est: Hallotta magától Nagy Jánosnétól: kurvázta, boszorkányozta Szaszarinét, nem kár volna megh égetni! Ezen fátens is mondotta: – Én is neheztelek reá, mert énnekem egy szép kis gyermekem volt, hogy oda jött csizmát foldatni, meg ígézte, nem tutta hogy ígéző szemei vadnak, a mint hogy harmad napra meg is holt az gyermek. Ad secundum: Hallotta Nagy Jánosnétól, mondotta: Szaszariné vesztette meg a Lőrinc Deákné leányát. Ad tertium nihil.

5. Stephanus Vaczi Nagy Bányensis, annorum circiter 45, juratus, examinatus, fassus est: Ad primum nihil. Ebbe az maiban semmit sem tud mindazáltal ezen fatenst egykor megh fenyegette, azt mondván: – Míg élsz is meg emlegeted! Mely szavai miatt holtig gyanakszik reá hogy eö ötte meg.

[...]¹

8. testis Catharina Székely, consors Stephani Vaczi Nagyányensis, annorum circiter 25, jurata, examinata, fassa est: Ad haec nihil. Hogy az fatens ura más öreg aszonyt hívott, ezért megh fenyegette Nagy Jánosnét és férjét, amint az ötödik testist. Ismét kérlette Nagy Jánosné: – Gondollyátok e hogy megh fizethettek, megh gyógyítom az urad szemét? Ismét magától hallotta: a mely deszkából ki esik az görcs s lyukason marad, mikor a sirból fel hanyák, vegyék fel, nézzék az fél szemével, meg látszik, melyik boszorkány, mert minde-niknek szarva vagon. De én felelek: – Nekem nem látnak szarvamat, nekem nincsen!

9. testis Catharina Karikás consors Stephani Török, Nagy Bányensis, annorum circiter 25, jurata, examinata, fassa est: Ad primum nem tudgya. Ad secundum: Hallotta Lőrinc Deáknétől[!] gyanakszik egyre-másra hogy megh vesztették az leányát, mind a kettőre, de melyikre jobban maga sem tudgya. Ad tertium: Lőrincz Deáknétől hallotta, hogy Nagy Jánosné javallotta volna neki, tudniillik Lőrincz Deáknének, de hogy ott lőtt volna Szaszariné, az fátens nem tudgya, hanem oda hivatván, látta mikor ki vették az székből az tőt és az seprőből az kést. Az tőt vissza atták ezen fátensnek, mivel övé volt. Mondotta Lőrincz Deákné: semmit sem talált abban a mit Nagy Jánosné mondott.

10. testis Juditha Salamon, consors Ioannis Csiszár Váradi, annorum circiter 36, iurata, examinata, fassa est: Hallotta Nagy Jánosnétól mondotta: meg ötték az mennyecskét, azt bizony Szaszariné ötte megh! Ad tertium nihil.

11. Sára Botos, consors Ioannis Nagy Kömörcy, Nagybányensis, annorum circiter 28, jurata, examinata, fassa est: Hallotta maga szájából Nagy Jánosnének: – Szaszariné sült boszorkány, reá jár nyomogatni. De caetero nihil.

12. testis Michael Lőrincz, in oppido Szigeth commorans, annorum circiter 22, juratus, examinatus fassus est: Hallottam Nagy Jánosnétól, hogy ezen fatens hugát Szaszariné ötte meg az piaczon léteken az égett boros előtt s hítja is ezen fatens, nézze megh az huga lábát, megh fizet neki. Ment Nagy Jánosné, megh nézte az hugának, Debreczeni Andrásné lábát. Akkor is mondotta, hogy Szaszariné ötte megh. Ad tertium magától Nagy Jánosnétól hallotta, javallotta, látta is mikor az ő székén ült, törte az maga kezeit.

13. testis: Elisabeth Nagy Boldisar, consors Petri Csomortány, nunc in civitate comorans, annorum circiter 25, iurata, examinata, fassa est: Hallotta magának Nagy Jánosnének a szájából: – Szaszariné ötte megh az Lőrincz Deáknak leányát. Ad tertium: Hallotta beszéllette: – Megh kellene próbálni Szaszarinét, ha ő vesztette é megh az menyetskét! Egy varró tőt kellene ütni az székbe, arra kellene ültetni. Ha eő dolga, nem ülhet rajta! Azt is mondotta: azon menyecske és gyermeke felől: – Az gyermeket megh gyógyítottam, mert ebagját töttem s magát is felkenegtettem, olyan rossz ember ez! Most meg nem fizette, azért csak fél polturát vetének, hadd nyomorogyon, vesződjék!

II.

1700. április 3. és 19., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROS TANÁCSÁNAK
NAGY JÁNOSNÉ CSISZÁR ILONA KÉRÉSÉRE
A BOSZORKÁNYSÁGGAL ÉS VARÁZSLÁSSAL VÁDOLT
SZASZARINÉ ELLENI VIZSGÁLATA

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 3/1700. sz. 6–17. p.

Inquisitio pro parte Helenae Csiszár, consortis Ioannis Nagy, obstetrix, contra aliam obstetricem Szaszariné nuncupatam coram perillustribus et circumspectis dominis Petro Szabó Bányay et Stephano Toldi senatoribus ac Stephano Hunyadi, jurato notario iuxta deutri infrascripti puncta die 3. Aprilis anno 1700. peracta.

De eo utrum

1. Tudgya é, látta é, hallotta é bizonyosan a tanú micsoda kurvaságát, boszorkányságát, varáslását tudgya Szaszarinének?

2. Tudgya é, hallota é, bizonyosan a tanú az Lőrincz Deákné leányát, Debreczeni Andrásné vagy más valakit Szaszariné vesztette e megh s mi formában?

Fassiones

1. Ioannes Kádár Sinka, civis Nagybányensis, annorum circiter 40, iuratus, examinatus, fassus est: Az fatens mostoha menyecske leányának az lába igen roszul volt s fájt az elmúlt esztendőben, melyből megh gyógyulván, ismét roszabbul volt. S egykor szemközben találkozáván Szaszarinéval, kirdette az menyecskétől: – Mi lelt téged? Eme penigh felelte: – Nem tudom mi lelte az lábamat, olyan mint egy berena, el dagadott, nem tudom mivel gyógyítsam. Melyre felelt ismét Szaszariné: – Én nem tudok semmit mivel gyógyítsad. De ugyan nagy gyanujok volt reája, mivel azután izent az fátens Szaszarinének, mennyen oda, nézze és ha tud valamit hozzá, gyógyítsa meg a menyecske lábát, és úgy üzent vissza: – Én bizony nem megyek, megh sem gondolom hogy el mennyek nincs ott semmi já[rá]som.

Item Kállay Istvánnétől hallottam, egykor haza jövéen az szőlőből Kállai, oda ment Szaszariné s kért káposzta levét, melyre felelt Kállay: – Én nem tudom hol a kulcs, látod hogy el fáradtam, most vettem le a fát! Azzal el ment Szaszariné és másnapra kelisre az első vagy mutató ujja úgy megh dagadott, hogy kicsinben utána meg nem nyomorodott.

2. testis Elisabetha Szabó Kassay, consors Georgii Bányay, Nagy Bányensis, annorum circiter 20, iurata, examinata, fassa est: Amikor az fátens lába fájt, kérte Szaszariné: – Mi lelt téged? Ez amint első tanú mongya. Szaszariné az után javallotta neki tegyen seblaput, s meg szitta a daganattyát, de cetero nihil.

3. testis Ioannes Szöcs Kállay, Nagy Bányensis, annorum circiter 26, iuratus, examinatus, fassus est: A fátens felesége gyermek ágyat fekvén, Szaszariné volt mellette és látván, hogy semit sem gyógyul a felesége, Nagy Jánosné hívatta, ki is mellette lévén, mégis roszul volt a menyecske. El telvén penigh ideje Nagy Jánosnénak, ismét izent a fátens az inassa által Szaszarinének, hivatván. Izent Szaszariné: – Az menyecske megh hall, de az gyermek megh él! El menvén penigh Szaszariné, kenegette, fürösztötte a menyecskét, megh gyógyult.

4. testis Ioannes Csiszár Jakocs Nagybányensis, annorum circiter 26, iuratus, examinatus, fassus est: Az fatens felesége circiter 4 esztendővel öszve háborodván egy tyukért Szaszarinéval (ki is Nagybányán a szomszédságban lakott) azon napon az kelebe erősen megh dagadott, úgy hogy talán száz lyuk is volt rajta. Az után a lapoczkája alá által ment az daganat. Az után hivatam által Szaszarinét és a menyecske is ment által, ha hozzá szólott volna Szaszariné. De elsőben még szem ügyét sem vetette reá, mind addig hivaták, s jártak azért utána. Egyszer javallotta: – Keressetek a szemeten kapczát, csontot mosót[?], azzal kössétek! Mellyet megh cselekedték és maga is megh tapogatta Szaszariné és mondotta: – Mint hogy azt mondgyátok, én dolgom, én a ti lelketekre megh tapogatom, ha én dolgom, ám gyógyuljon meg! Amint hogy megh is gyógyult!

Ismét akkor tájban sok macskáját az házban, hogy a gyertyát el oltották, a macskát is sokszor megh nyomták. Mikor ezen fatens hazajött Szathmárról, megh szidogatta

Szaszarinét: – Ilyen lelkű, te dolgoz, megh fogatatlak! Amint hogy bíró úrhoz ment, megh is fogatta, volt gyanúja, de azután megh békéllettek, addig járt mind az két prókátor az fátens után.

5. testis Franciscus Csizmadia Gyulay, Nagybányensis, annorum circiter 42, juratus, examinatus, fassus est: Hallotta Kovács Jánosnétól s másoktól is, félnek tülle, megh Szaszariné is, ha mit kér tüllök, el nem tagadgyák, adnak neki. Az fátens gyermeke is hogy megh holt, nyilván mondgya, hogy Szaszariné ígézte meg, azért halt meg.

6. testis Catharina Jászay, consors Samuelis Vásárhely, Nagybányensis, annorum circiter 24, jurata, examinata fassa est: Hallotta másoktól, hogy Szaszariné a maga leányát maga veszítette megh. Gyanakodott penigh a fátens reá, azért hogy egykoron házához ment Szaszariné, az fátens gyermekének az füle ki fakadott volt, megh kenegette és az fátensből patyolatot kért, melyet ha már oda nem adhatott, hanem halasztott másnapra, de reá sem ment Szaszariné s ugyan akkor éczaka erősen megdagadott az fátens lába, hogy reá nem állhatott, noha holmi egy és mással kötvén, megh gyógyult. De az másfél esztendő gyermekek az láb bokájánál egy mérges pattanás költ, melyet mondottanak Pokol Varknak és annyira el keveredett s sok helyeken sok lyukkal azután ki fakadozott, és a német borbélyal gyógyította, a ki is vesztésnek mondotta és a gyermek csakugyan megh holt, nem gyógyulhatott meg.

7. testis Christophorus Borbély Muk, Nagybányensis, annorum circiter 40, juratus plebeus, iuxta homagiale civitatis obligationem fassus est: Egy Ilona nevű szolgálója nagy betegségben lévén, sokszor mondotta, hogy Szaszariné az ablakon ment reá, de gyanakszik, hogy hévségben s hagymázban lévén, a hévség miatt mondotta. De caetero nihil.

8. testis Catherina Csiszár Szatmári, consors Andreae Szeöcs Nagybanyaensis, annorum circiter 55, jurata, examinata, fassa est: Hallotta azt maga is Szaszariné leányától: – Énnkem minden gyanulásom az édes anyámra vagyon, mert három polturát kért töllem s nem adtam. Az ura is megh vakult s az is reá gyanakodott. Ismét hallotta, Táncsiné a piacon az Szabó Gáspár boltja előtt mondotta Szaszarinénak: – Addig ki nem fokadhatott az csecsem, mely az előtt megdagadva volt, mig uram meg nem szidogatta. Melyre felelt Szaszariné: – Azzal köszönöd meg Kata az én jótémetet, hogy urad megh szidogatott! Item látta hogy tréfából a boltok között megh rázta Szabó Mihálynak az fejét, azt mondván: – Igy rázza meg az a boszorkány az ember fejét! S aztán másnap szédelgett az Szabó Mihály feje.

9. testis Ioannes civis Házi junior, Nagybányensis, annorum circiter 26, juratus, examinatus, fassus est: Hallottam egytől mástól: félnek Szaszarinétől. Amint hogy ez is kölcsön adván Szaszarinénak denarius 60, féltében nem kérte meg tölle. Item betegségében ezen fátensnek mikor fürdőt csinált is, seprőt az hegyivel felállította az fürdőben, az nyársat megh tüzesítvén, háromszor belésütötte s ezen északa mindenikek úgy kellett állani. És valamennyi szék volt a házban, mind az ház közepire hordotta és lábával fel állítva rakván, éczaka úgy kellett hálani.

10. testis Michael Timár Gyöngyössy, Nagybányensis, annorum circiter 45, juratus, examinatus ad utraque deutri puncta nihil fatetur.

11. testis Clara Banyay consors Ioannis Szepessy, Nagybányensis, annorum circiter 20, jurata, examinata. A fátens gyermeke ágyban fekvén szereda előtt való éczaka a gyertyát el oltván, de a fátens nem aludván, látta: egy lepedőben előtte meg állott s egy hónapos kisgyermekit el akarta vinni, de az fatens az szavairól ismerte megh, amikor mondta Szaszariné: – Add ide a gyermeket, el viszem most! Melyre a fátens neki felelt: – Nem viszed bizony ezt innen velem! Azonban fel költötte az ura annyát s mig gyertyát gyújtottak, addig elenyészett. Annak előtte penig kérlette az fátens napát: – Mint vagyon a menyecske s miért nem hitták őtet, öreg asszonyt? És az kérdezése kedden lévén, azon következő éczaka odament, más éczaka pennigh az fátens egyik csecsi meg dagadott, a másiktól penigh az tej el vészett, melyért Szaszarinéra gyanakodott a fátens, hogy a gyermekem az ki nem töltötte, magamon töltötte ki.

12. testis Elisabetha R[ima] Szombathy, consors Michaelis Sulyok, Nagybányensis, annorum circiter 27, jurata, examinata, fassa est: Hallotta Szaszarinétől: – Bár követ, fát szült volna a maga leánya helyett! Az Isten vesztette volna el, szárasza megh szemem látására, mint ahogy meg is száradott! S mondotta: – Az én anyám átka ölt megh engemet! Ma is itt, ezen háznál mondotta Szaszariné: – Az én lányom miatt mocskolnak és égetnek megh, az Isten vesztette volna el! Itt ezen fátenshez menvén Szaszariné s kérlette: – Mint vannak? Szaszariné mondotta: – Ma reggel egyik kutya kölyke elveszett, a kölyke rámjött s azt mongya: – Jó anyám, ha megh nem etted volna az én anyámat, most is élne!

[-- --]²

14. testis Elisabetha Komlossy, consors Ioannis Szöch Kállay, Nagybányensis, annorum circiter 22. ut tertius testis addito: Migh Nagy Jánosné az fátenshez járt gyógyítani, éczaka, amikor az inastól Szaszariné azt izente: – A menyecske megh hal! Második éczaka az gyermek megh holt, harmadik étszaka penigh nem aludván az fatens, látta szemével: szép hold világ volt, az kürtön csengéssel-bongással bé ment Szaszariné s eleibe állván, azt mondotta: – Gyere, el kell velem jönnöd! Melyre felelt az fatens: – Uram Jézus velem, én bizony nem megyek! Ismét csakhamar nagy csengéssel-bongással az kürtön egy szürke ló kétszer ment s állott eleibe. Azt is mondotta: – Gyere, el kell velem jönnöd! Mintha ember s mintha Szaszariné szollott volna, de azután nem ment többször.

Mégis csak nagyon nagy betegségben lévén az fátens, másodszor is oda hivatták Szaszarinét. És ő kenegette s fűrösztvén, megh gyógyult az fatens.

Ismét hallotta, midőn Táncsi alias Albert István nálla mint sellér lakott, s a felesége gyermek ágyat fekvén, találta a piacon Albert Istvánt Szaszariné. Kérlette: – Mint vagytok, mért nem hijtatok engemet? Jól tették! Azután volt, éczaka penigh az gyermeket el futotta az sok pokol var s harmad napra meg is holt, az feleségének penigh az csecsi kifakadozott s sokkáigh gyógyult megh. Amellyért erősen gyanakodtak reá és boszorkánynak kiáltották! Ha megh égetik, akár mely szorgos dolgom léssen, hozok egy száraz szál fát reá!

[...]³

17. testis Catharina Szeöczi, consors Michaelis Toot, annorum circiter 20, iurata, examinata, fassa est: Hallotta Sukinétől, panaszkodott: az leánya gyermekágyat fekvén

kérte a fatenst, jelentse meg mikor leszen nálla Nagy Jánosné. Mivel nállam volt Szaszariné, azolta az leányom teje el vészett, had kenegesse meg, mit kellessek cselekednem, de nem tudgya gyanakodott é vagy nem.

18. Anna R[ima] Szombathy, consors Stephani Toot, Nagybányensis, annorum circiter 20, jurata, examinata, fassa est: Elég átkaik hallotta Szaszarinétől: – Az Isten verje meg, sajtoltassa meg az én szemem láttára, ne mence meg a tatár kezébül azt a R[ima]Szobatinét! Ismét: egy lábast kérvén tölle Szaszariné, nem adván penigh a leánya, meg fenyegette: – Nem adád ide a lábas szélkét, de meg emlegeted hogy mindent az urad orrára akarsz fizítani[?!] Az után csakhamar meg nyomorodott és nyomorúságának kinnyában hallotta tölle: – Csak az édes anyád miatt lött rajtad! Mind holtig vallotta: egy nehányszor hivatta, de feléje sem ment. És mondotta azt is, hogy az anya képében járnak reá nyomni. Ugyan az is képében akarták ki húzni a belét (salvis omnibus) az seggi lyukán!

19. testis Elisabetha Zook, consors Joannis Csi[s]z[ár] Jakocs, annorum circiter 26, jurata, examinata, fassa est: ut praeteritus quartus testis: Amely dél tájban öszve habarodott Szaszarinével, mindgyárt a csecsibe ereszkedett estve felé, mig a templomból kijöttek, három lyukkal fakadott ki, azután sok lyukakkal ki fokadott és hivatván a fatens egy néhány izben Szaszarinét, sok hivatalyára által ment, javallotta is keresetlen kapczát s csontot, melyet a fátens nem cselekedvén, maga Szaszariné keresett, mártott az jeges vízbe, takarta az sarátnokba s jó sütős melegen tötte az csecsire. Megh is tapogatta, azt mondván: – Én meg tapogatom a ti lelketekre, ha meg gyógyul, én dolgom, itt vagyok én, égessetek meg! Csakugyan is gyógyította meg.

Item Szaszariné képében minden éjjel eleiben jártanak s állott, az sok macskák penigh az asztalon visítottak, hogy csak nem az fognitus meg olvashatta volna! És a szolgálóját is költötte a fatens, melyre felelt: – Jaj, nem kelek, mert kegyelmedet az póczra vonták, az macska is sok vagy az házban! Melyre felelt ismét a fátens: – De bizony nem vontak, az ágyon vagyok, Szaszariné is itt áll előttem! Itt is a háznál mondotta neki Szaszariné: – Tudom, eleget fogsz elő hordani, azt is nem igazán fogtad reám.

20. Martinus Budai Nagybányensis, annorum circiter 30, juratus, examinatus, nihil fassus.

21. Ioannes Szabó Szepssy, alias Szürccsapó, Nagybányensis, annorum circiter 25, iuratus, examinatus: Hallotta a maga feleségétől a 11. testistől.

22. Sára Debreczeni, consors Ioannis Vargha Jakocs, Nagybányensis, annorum circiter 50, iurata, examinata, fassa est: Amidőn az menyem a 19. testis az kebelére roszszul volt, hijta ezen fátens háromszor is Szaszarinét, a ki felelt: – Nem megyek, nem vagyok én boszorkány! Egyik hajnalban által menvén penigh, kiment ezen fátensel keresetlen kapczát, czontot, tálat szedtek, azzal bé kötötte s azzal meg tapogatta s mondotta: – Ahon, ha én reám kiálltatták, ám gyógyuljon meg! Amint hogy meg is gyógyult. Azelőtt penigh olyan fájdalomban volt, ugyan ordított miatta.

23. Elisabetha Lakatos, consors Andreae Szeöch, Nagybányensis, annorum circiter 35, iurata, examinata: Hallotta egytől-mástól, hogy Szaszariné leánya, Rimaszombathiné

azon nyomoruságában reá kiáltott s gyanakodott. Mondották egy is, más is, talám a maga leányát is maga ölte meg.

24. testis Juditha Toot, relicta Stephani condam Enyedi, Nagybányensis, annorum circiter 38, jurata, examinata: Szaszarinétől hallotta, midőn leánya Rimaszombathiné síró lett, mondotta Szaszariné: – Hadd legyen, miért nem fogatta meg az én szómat, miért ment ahoz, a kit én nem szerettem! Én miattam szenvedtél amit szenvedtél! Ha az én szómat fogatta volna, nem járt volna úgy! Hadgyátok, a kurva maga kereste magának, a mit szenvedtél!

Die 19. Aprilis continuata.

25. testis Stephanus Kovács Hergess, iuratus plebeius, annorum circiter 60, sub iuramento quo in civitate tenetur, examinatus, fassus est: Hallotta az Szaszariné leányától, R[ima] Szombatinétől, kinek ezen fatens az férjének mondotta: – Bizony igen megh nyomorottatok, komám uram s komám asszony! Melyre felelt R[ima] Szombatiné: – Bizony mind anyám mia vagyunk mi így! Ismét a fatens mondotta: – De hogy cselekedné anya leányával? Kivel ismét mondott: – Bizony mondom, anyám dolga ez mind kettőnké!

26. testis, Stephanus Ács Nagybányensis, annorum circiter 50, juratus, examinatus, fassus est: Hallottam másoktól, Nagy Jánosné mondotta volna: – ha ötlet híjták volna bábanak az Lőrincz Deákné leányához, nem járt volna úgy!

27. testis Ioannes Biró, Nagybányensis, annorum circiter 52, iuratus, examinatus, fassus est: Hallotta Toot Judittól, a ki hallotta volna Szaszarinétől, mondotta: – Had, had, miért ment az leánya Szombathoz, nem járt volna így!

[...]⁴

30. Helena Nagy, Stephanus Ács consors, Nagybányensis, annorum circiter 40, iurata, examinata, fassa est: Hallotta bizonyosan, de nem tudgya Lőrincz Deáknétől vagy az veitől ut 26-tus.

31. testis Anna Csizmadia, Georgii Fejér Nagybányensis consors, annorum circiter 35, iurata, examinata ad primum nihil, ad secundum similiter nihil.

32. testis Anna Gyarmathi, consors Ioannis Biró Nagybányensis, annorum circiter 34, iurata, examinata, fassa est: Hallotta Leörincz Deáknétől ut 26. testis. Ismét Toot Judittól hallotta R[ima] Szombatiné felől.

33. testis Elisabetha Bebek, relicta Ioannis Kovács Nagybányensis, annorum circiter 35, iurata, examinata, fassa est: Hallotta az Szaszariné unokájától: – Job anyám vesztette meg az én édes apámat s anyámat s meg is fenyegette, hogy megh veri. Sőt, az gyermek azt mondotta, hogy az anyja halála óráján is az anyyára kiállott. A fatens gyermeke penigh igen betegh lévén, mondotta Szaszariné: – Mit kinozátok ezt a gyermeket, nem az a nyavalyája vagyon neki! Melyre kérlette az fatens: – Hát micsoda nyavalyája vagyon? Ha tudod, gyógyics megh, bizony megh fizetek! Ismét mondotta Szaszariné: – Én senkivel nem mocskolódom ajándékon, de bizony hijjába kinozátok, mert megh hal! Erre a szavaira gyanakodott hozzá a gyermeke iránt Szaszarinéhez, máskint egyéb ördögségét hozzá nem tud.

34. Michael Kállay, alias Szabó, Nagybányensis, annorum circiter 60, iuratus, examinatus, fassus est: Egykor az asszonyok az boltok között beszélvén s egymást kérdezők, az fátens mondotta: – Hogy ráza meg az ördög az ember fejét? Azon szavára fordult Szaszariné s meg rázta a fátens fejét, hogy egész nap szédelget a feje miatta. Ismét kérdették: – Hát hogy fogdossák meg, hogy meg kékül az újja helye? Az az meg mutatta Szaszariné a maga kezével: így, s így úgymond, kétszer nyomott egyik asszonyon.

35. Juditha Suki Nagybányensis, annorum circiter 18, iurata, examinata, fassa est: Amikor ezen fátens gyermekágyat fekütt, volt kétszer is Szaszariné. Az fátensstől kérdezte: – van e tejed? És hogy el ment az házoktól, azután csak hamar el apadott az teje. De ismét két hét múlva meg érkezvén Szaszariné, meg jött az teje. Azután ismét most Husvét harmad napján a fátensnél lévén, másnap az fátens csecse megdagadott, tegnap éczaka penigh el oszolván a dagadása, a teje is el apadott. Ismét mondotta Szaszariné: – Úgy kedveztek annak a nagy szajha tehénnek, de ha én rajtam állana, eddigh bizony ki vágtam volna az világból, mert azt is bánnya, hogy itt az kegyelmed házához járok! Ezen Szaszariné maga viseléséért gyanakodott hozzá a fátens.

36. fatens Anna Fejér, relicta Stephani condam Ladány, annorum circiter 62, iurata, examinata, fassa est: Hallotta Szaszarinéről még gyermek koromban, az szomszédban által hatták halni; ezt mondotta: – Otthon bizony ez az asszony, tudományos asszony! Akiért meg vert anyám s meg hatta, senkinek ne mongyam. Ismét, az öreg Mányinétől hallotta az fátens, hogy az Szaszariné leánya mindenkor reá kiáltott, hogy ő vesztette meg. Ismét Lengyel Mártonnétől hallotta, nem régen, csak ezen a tavaszon: – Igen rosszul vagyok édes komám asszony, hiszen Szaszariné képében reám jöttek s erősen meg nyomott! Kértem: – Ha Istened vagyon, ne öly meg már! Mondotta arra Szaszariné: – Ály közinkben! Hanem azután penigh velem fertelmeskedni akart! Ismét egyszer a fatens betegh lévén, az kötözői haza jötenek az szőlőből, kik között volt Szaszariné is s panaszolkodtanak és a szolgálóm is, hogy mindenik kötöző előtt béka volt. A szolgáló nem győzte ölni, annyi volt, de Szaszariné semmit sem szóllott reá.

37. testis Elisabetha Házi, consors Martini Olomuczi, Nagybányensis, annorum circiter 24, iurata, examinata, fassa est: Gyermek ágyában az fátenset három vagy négy éjjel keményen megnyomták, majd meg ölték, az Szaszariné képében, melyért gyankodott reá.

38. testis Michael Kocsis, annorum circiter 80, iuratus, examinatus, fassus a duobus deutrorum punctis nihil.

39. testis Catherina Csapó, consors Andreae Pap, annorum circiter 55, iurata, examinata, fassa est: Magától R[íma] Szombatinétől hallotta, halála órájáig modotta: – Anyámnak köszönhetem ezen nyavalyámat, mind magamét, mind uramét. Debreczeni Andrástól hallotta ut 26. testis.

40. testis Anna Boldizsár, consors Martini Buday, annorum circiter 32, iurata, examinata, fassa nihil.

41. testis Catherina Asztalnok, consors Ioannis Fazakas Erdőszádiensis, annorum circiter 52, iurata, examinata, fassa est: Amidőn már Szaszariné fogva volt és onnan ki szabadult, ment a fatenshez, s mondotta: – Úgy hallom fel akarod vállalni a bábaságot.

Úgy vállald fel, hogy bizony megh siratod bizony az órát te is. [– –]⁵ megh a kezed, de ha az Isten ebből ki szabadít, az kisebbik ujamnak jót tehetnek, is az nagybányai asszonyokról el nem tenné[?].

42. testis Andreas Szygyártó Nagybányensis, annorum circiter 37, iuratus, examinatus, fatestatus nihil.

43. Stephanus Szabó Tancsy, proloquator modernae civitatis, sub iuramento quo in civitate tenetur, examinatus, fassus est: Hallotta az maga feleségétől, hogy éczaka megh nyomták Szaszariné képében. Ismét észre vettem, sirva panaszkodott Szaszariné a fátens előtt: az napon, úgymond, R[ima] Szombathiné én rámkiált, hogy én vesztettem volna megh, kiért szidta, átkozta a maga leányát.

44. testis Elisabetha Csengeri, relicta Martini condam Lengyel, Nagybányensis, annorum circiter 52, iurata, examinata, fassa est: Tavaly télen beteg lévén, Szaszariné képében mentenek reá, s látta hogy az ágyra felmászott, mivel nem alutt, az lábát s szárát úgy megh nyomta, azt látta, öszve töri és ott erősen megh nyomta. Az fatens penigh mondta neki: – Ne bánts koma, megh ne öly, lám én soha bántásodra nem voltam, sőt, amivel tuttam, jóval voltam! Szaszariné megint mondotta: – Megh öllek kutya, meg kell halnod ha el nem jösz velünk s közinkbe nem állasz! Könyörögvén penig a fátens, utána eltávozott. Az előtt penig Király Jánosnénál hálván, alvásában ment reá Szaszariné és akkor keményen megh nyomta, sőt, fertelmeskedni is akart vele! Nagy szerszáma volt, mint az férfinak s még nagyobb és az térdivel akarta bedöfni, hogy nem engedett neki a fátens! Annyira el vesztegette penigh a fatenst, hogy ugyan kék volt a két vékonya, melyet látott Király Jánosné! Ágyó Mihálynál is hálván egykor ezen fátens, akkor is Szaszariné képében megh nyomták erőssen aluvásában.

45. testis Stephanus Kassay, Nagybányensis, annorum circiter 32, juratus, examinatus, fassus est: Egykor az erdőről haza jövéen dél tájban a fátens, Szaszariné csak hamar indult utána, egy fekete fazék lévén kezében. Káposzta levét kért, melyre a fátens azt felelé: – Bizony én nem adhatok! Azal mingyárt el ment nagy dörgéssel. Azután csakhamar az első, vagy mutató ujján nagy pattanás költ, mely miatt nem tudott mit tenni és mind az csontigh le rothadott. És ezen nagy erős gyanusága volt hozzája. Ismét Toot Jánosnétől hallotta, kinek Kovács Andrásné menyje besszélette, hogy ötöt Szaszariné képében megh-nyomták és mondotta: – Te kurva, holnap jöj, soót adok nyalnod! Mint-hogy reggel oda ment s a kemencze körül lévén, egy darab sóot rágta. S kérlette tölle: – Miért rágja olyan jó reggel? Felelt Szaszariné: – Minden reggel úgy kell tennem, mert az gyomrom is el égne egész nap, ha nem rágok.

46. testis Stephanus Albert, Nagybányensis, annorum circiter 30, iuratus, examinatus, fassus est: Midőn elsőben terhes volt a fatens felesége, egykor roszul kezdvén lenni, híjta Szaszarinét hozzá kenni. Megh betegedvén penigh, más bábát hívott. Találván penigh az piacon Szaszariné a fátenst, kérlette: – Megh betegedett é az feleséged s mie vagyon? A fatens mondott: – Amit Isten adott! Ismét Szaszariné mondotta: – Tudom, leányotok vagyon, de nem kell annak láda ruha! Az fátens penigh házához menvén, el szederjessed-ve láttya az gyermeket s harmad napra megh is holt.

Azután ismét találván Szaszarinét, az fátenszt kérte: – El temettétek a leánkát? Felele a fatens: – El, ilyen lelkű, talán boszorkány vagy, hogy olyan jól meg tudtad mondani! Azután az fátens feleségének az kebele tizenhat lyukkal fakadott ki. Gyanakodván penigh hozzája ment a fátens Szaszarinéhoz, s mondotta: – Ha megh ötted vagy mit csináltál haraghból a feleségemnek, meg gyógyics! Felelt Szaszariné: – Nem vagyok én boszorkány, nem tudok rá semmit! De ugyan negyed napra megh fordult, megh gyógyult gyógyítás nélkül. Harmadik gyermek ágy fektében is ki fokadozván az fátens feleségének az csecsi, teje is el vezett, úgy hogy az gyermek csak nem holt meg éhen. Disznó képében szopták volt meg éczaka. Találkozván a mézárszékben a fátenssel Szaszariné, mondott neki a fatens: – Erős gyanum vagyon hozzád Szaszariné, mert a feleségem teje el vezett, a gyermek majd megh hall éhel, az csecsi is el dagadozott, ki akar fokadni. Azért, ha te dolgoz, megh gyógyuljon! Szaszariné penigh ismét mondotta: – Én nem tudok semmit, ezt hallya kegyelmetek! Boszorkánnak mond, de el nem szenvedem, az bíróhoz hívom érette! Az fátens penigh az után csak hamar, circiter egy óra mulva házához menván, hát a feleségének a csecsibe annyi tej gyült, hogy tálat kellett alája tartani, úgy ment belőle a tej! Megh jött a teje, megh is gyógyult az csecsi gyógyítás után, de ugyan még most is nem jó, az egyik csecsének csak a bőre maradt.

47. testis relicta Georgii condam Bede, Helena Szeöch, annorum circiter 52, iurata, examinata, fassa est: Ad primum: Hallotta az Szaszariné leányától, R[ima] Szombathinétől: – Édes Ilona néném, minden gyanuságomok az édes anyámra vagyon! Ő vezett, ő ött megh bennünket mind az urammal együtt! Egy nehányszor hallotta tőle. És Szaszarinétől hallotta: szitta s átkozta az megh irt leányát, hogy a mia kell nekem vesznem!

48. tanú Elizabetha Gábor, consors Andreae Kovács Eér Semjéniensis, annorum circiter 55, iurata, examinata, fassa est: Szaszariné harmad télen ezelőtt hijta ezen fatenszt az Tisza mellé, az fiához. De mint hogy tél volt, nem ment a fátens és azon a télen minden éczaka, néhányszor kétszer, háromszor is megh nyomták, egyszer penigh hajnal előtt öt óra tájban fen lévén s fonván, az álom el nyomta s költvén az urát, maga is le fekütt és ugyanazon fekvésében Szaszariné erősen megh nyomta. És mondotta a fatens: – Eregy fanos eb, holnap jöjj, soót adok! Amint hogy reggel Szaszariné oda menván, az tüzhöz ült és a csupor kályhából egy darab soót ki vevén, úgy nyalta. S mondott a fátens: – Hiszen szeretek én is nyajni! S mondott Szaszariné: – Ördög is szereti el nyalni! Kapcsos Istvántól hallotta: – Bár ötet is meg eszünk! Item Váczi Istvántól hallotta: – Megh érdemelné Nagy Jánosné az tüzet, mert Isten ötet úgy segéllye, ő ötte megh az ő személyét!

49. testis Ioannes Szabó Kolosvári, iuratus plebeorum, eo quo in civitate fatens, juratus, fassus est: Az második feleséghe igen s nagy betegséghe esvén gyermek ágy fektől fogva mind halála órájáig panaszkodott Szaszarinéra, mivel egy rongyos mentéjét vitte volt a fátenshez és sokáig állván házánál. Mikor el vitte, mondotta: – Bizony uram, igen haragszik kegyelmedre Szaszariné! Engemet is megh pironगतott, amikor gyógyította. Ugyan Szaszariné mondotta: – Késő már gyógyítani, mert el hatalmasodott rajta a nyavalya!

III.

1700. április 24. és 26., május 14. és 18., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK
A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT
NAGY JÁNOSNÉ ÉS SZASZARINÉ ELLENI VIZSGÁLATA

AZ IRAT: B: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 32/1700. sz. 18–26. p.

Inquisitio pro parte Szaszariana medio prudentibus ac circumspectis dominis Petro Szabó Bányai et Stephano Toldi senatoribus et Stephano Hunyadi jurato notario ac generoso domino Joanne Sárpataky iudice primario specialibus exmissis in regiam ac liberam civitate Nagybanensis die 24 Aprilii anno 1700, juxta deutri puncta peracta:

De eo utrum

1. Tudgya é, látta é, hallotta é bizonyosan a tanú Nagy Jánosnének bűjölését-bájolását, varáslását s boszorkányságát vagy magától vagy mást valakit tanított volna reá?

2. Tudgya e etc. a tanú ez előtt is Erdélyből ez ilyen dolga végett jött vagy szökött el, nevezet szerint ablakon ereszkedett volna ki?

Fassiones

1. testis Georgius Szeöch Lanzi, Nagybanensis, annorum circiter 57, juratus, examinatus, fassus est: Hallotta magától Nagy Jánosnéétől, aki tanította az fatens leányát, mikor az hitről hazajön mátkájával, fogja megh az kemencze fogas[?] kályháját, de nem tudgya micsoda dologért. Nagy gyanúsága volt ezen fátensnek az leánya végett, hogy egykor mulatás közben megh szomorodván az menyecske, nem hogy nyavalya törte volna, de az véres tajtékot tartván, mindent aki az házban volt, tépte, szaggatta s el akart menni, hogy talán Nagy Jánosné csinált valamit neki. Mivel hogy azelőtt is migh jegyben voltak, Nagy Jánosné egykor az leányt megh ütven az keszkenővel. Az előtt, migh nem látta az legényt, szerette, ha látta penigh gyűlölte, utálta. Ismét az legényt arra tanította: első éczakán valamit el tehet az feleségén, csak el tegye, közösüljön vele, meg is verje, amint hogy hatszor azon éczaka volt közü velle. Azután a menyecske igen megh utálta, s azóta jó szerével nem volt hozzája, sőt azon éczaka is elmenve mellőle, hajánál fogva hurcolta. Ismét: el vesztén az fátens feleségének az teje, tanította Nagy Jánosné, hogy három pinczéből kérjenek bort igyék s igya megh, az teje megh jön, amint hogy megh cselekedvén, használt.

Ad secundum hallotta, amint reá emlékezik a fatens Técsinétől, hogy Erdélyben, amely faluban lakott, abból a faluból ablakon adogatván ki egyet s mást, el szökött, de az jobbágyság elől szökött. Maga Nagy Jánóné mondotta Técsinének.

2. testis Andreas Debreczeni, Nagybanensis, annorum circiter 40, juratus, examinatus, fassus est: Hallotta maga szájából Nagy Jánosnének, midőn kérte ezen fátent:

– Gyógyul é az feleséged? Felelt a fátens: – Nem gyógyul! Ismét mondotta Nagy Jánosné: – Jól vagyon, miért nem hijtatok engemet, akkor gyermek ágy fektére? Bizony Szaszariné ötte megh! Másodsor is találkozáván a fátensel, akkor is kérdé, hogy gyógyul é s többször is és mondotta: – Bizony Szaszariné ötte azt megh! Ha engemet hijtatok volna, nem járt volna úgy s megh is gyógyult volna. Már azelőtt Nagy Jánosné hívták volt, hogy leszakadott volt nálla a gyermek. Item hallotta Nagy Jánosnétől: – Mikor Nagy Mihálynét hijták bábának, nem hijtanak engemet, de migh él ez világon, eszébe tarcsa azt Vácziné! Ismét midőn az Toot Mihályné gyermeke kereszteléséből haza mentek, megh rekesztette az fátens feleségét, úgy firtatta s kért az hajából, mivel megh ígézte az Namény Istvánné gyermekét és hogy akkor nem adott, harmad napra le esett a lábáról az fátens felesége s azolta mind nyomorog. Most is kilencz lyuk vagyon a lábán, feketék, mint a tört máj. Most ugyan egy kevésse kezdett fejedre a lába, mivel Nagy Jánosné javallotta, hogy egy nagy tövisses kórót megh égetvén, az hamvából pár lugot csináljanak s azzal mosogassák az lábát.

3. testis Helena Aczél, relicta Andreae condam Kovács Bagaméri, Nagybányensis, annorum circiter [– – –]:⁶ Hallotta Vinczénétől, mióta megh eskütték őket Nagy Jánosnéra, azóta szászorta roszabbul vagyon az ura szeme.

4. testis consors Andreae Kapcsos, Anna Szepsi Nagybányensis, annorum circiter 23, iurata, examinata, fassa est: Ezen fatens gyermek ágyat ülven, Kapcsos Istvánnéval, egyszermind ezen fatensnek az csecsit megh fejte Nagy Jánosné a tenyerében s vitte az Kapcsos Istvánnéhoz és kente az csecsire, hogy teje legyen, de a fátens teje ugyan nem veszett el.

5. testis Elizabetha Fodor, consors Michaelis Takács, Nagybányensis annorum circiter 30, jurata, examinata, fassa est: Amidőn gyermek ágyat fekütt a fátens, az berenán járt által az utcára Nagy Jánosné, amelyért megh szállítván az fátens ura, azon éczaka kezdet fájni az oldala s kelebe, de ismét megh szidogatván az ura, el mult a fájdalma.

6. testis Juditha Toot, relicta Andreae quondam Teci, Nagybányensis, annorum circiter 32, jurata, examinata, fassa est: Ad primum nihil. Ad secundum: Hallotta Nagy Jánosnétől Erdélyből szökve jötenek el, mivel kertésznek akarták tenni vagy kocsisnak vagy jobbágnak az urát. Az ablakon éczaka hántak ki egyet s másokat, az udvarban laktanak s kő ház ablakán hántak ki. De cetero nihil.

7. testis Maria Farkas, consors Francisci Székely Nagybányensis, annorum circiter 30, jurata, examinata, fassa est: ad utraque puncta nihil, hoc tam addito: Mondotta Nagy Jánosné: – Ládd é, ha engemet hijtál volna, eddigh fel tötted volna magadat.

8. testis consors Ioannis Mészáros Némethi, Catharina Hatházi, Nagybányensis, jurata, examinata, fassa: Hallotta Lengyel Mártonnétől, hogy Szaszariné reá járt. Item Király Jánosnétől hallotta, Szaszariné mondotta volna: – Meg gyógyíthatnám ezt a Paczáknét, de az bányai embereknek a gyermekével sem tennék jól, ha hites ujjamal jól tehetnék is.

9. testis Joannes Asztalos Noe senior, juratus plebeus et iudex fori, juxta juramentum quo in civitate tenetur fassus ad primum: Hallotta néhai Kádár Györgytől, midőn a fátens nyomorék fiát gyógyította: Egykor reggel hozzája menvén mondá: – Hiszen csak megh

nem ölének az éjjel lelkem Noé uram az ilyen s ilyen boszorkányai, azért hogy ide az kegyelmed gyermekéhez járok s gyógyítom. Ugyan ő tölle hallotta hogy mikor az fatens házához ment volna, össze találkozáván az Kis Közön egymással Nagy Jánosnéval, s Szaszarinéval, mondotta a Kádas György: – No ilyen s ilyen leányi, többet reám ne járjatok, ne jöjjetek, mert így s így jártok!

10. testis Joannes Szabó Kolozsvári, sub eo quo in civitate tenetur juramento fassus est: Hallotta bizonyosan, hogy Nagy Jánosné Kolosvárról az boszorkányság miatt szökött ki.

11. testis consors Stephani Kapcsos, Juditha Szolga Nagybányensis, annorum circiter 26, jurata, examinata, fassa est: A fátens teje el veszett gyermekágy fektében a Nagy Jánosné keze alatt, mely miatt gyanakodott hozzá erősen. Item ut quartus testis. Hallotta másoktól, hogy az Ladányiné teje el vesztvén, már most elég teje vagyon és úgy mondgyák, hogy két asszonynak a tejét vitte oda. Ad secundum nihil. Item hallotta az férje édes anyjától, mondották, hogy Nagy Jánosné az maga férjének mondotta: – Hiválak, mennyünk el innét, meg mondám, hogy így járnak, de megh égetnek! A fátens keresztelő pénzben egy polturát adván Nagy Jánosnének. Mondotta: – Nem koldus vagyok én, csak egy polturát ad és másutt nekem 4 polturát adnak. De hadd legyen! Csak ugyan azon gyermek ágy fektében el is veszett a teje, azolta nem is volt. Akkor penigh ötöd napigh volt és azolta s gyermek ágy fekte idején ötöd napig szinte annyi teje volt, mint az előtt, azután elapadt.

12. Andreas Gyarmathi publicus, civitatis famulus, iuxta eam quae in civitate fermitatus[?] obligationem fatestatus: Ezelőtt három esztendővel terhesen lévén a fatens felesége, sokat járt utána és többire féltekben el hijták Nagy Jánosné babának. Ott lévén azért, ötöd napig eleén teje oly bőven volt a fátens feleségének, hogy ki kellett fejni, aminthogy minden nap kétszer s háromszor fejte maga a fátens ki az felesége csecseiből a tejet. Egykor penigh sietve hivatván a bíró uram a fatenst, éppen olyankor a midőn fejte a felesége csecsit. Mondotta Nagy Jánosné: – Csak mennyen el kegyelmed, ki fejem én. Oda engedvén azért maga a fátens, dél után egy óra tájban ment haza. Sirva, zokogva talállya a feleségét, ki is megh beszéllette: azolta hogy a bába megh fejte a csecsit, nincs teje. Az után az fátens szép szóval szólván Nagy Jánosnének, mondotta: – Mit csinált kegyelmed? Mielta megh fejte kegyelmed az feleségem csecsit, azolta nincs teje! Én gyanakszom kegyelmedre, hogy nincs teje! Melyre felelt Nagy Jánosné: – De semmi az, ne féllyen kegyelmed, mert néha elég tej vagyon az asszonynak, néha megh szakaszzkodik! Mint szinte az Toldi uram leányának olyan nagy csecsi, sok teje volt, Ladányinének penigh szegénynek nem volt, de már vagyon, hogy csak fél esztendeigh szoptatta a dajka, az után maga is elszoptathattya! Horodtam én együnnen is, másunna is, az Toldi uram leánya feje alól addig lopogattam kalácsot s egyéb ételt s oda vittem neki. Már teje vagyon, ennek is lészen! És mind biztatta, hogy leszen, de ugyan nem lött. Egykor azért a fátens be híván házához, mondotta neki: – No ilyen s ilyen lelkű! Csak biztattál, mégh sincs teje a feleségemnek, de majd mindgyárt meg kell halnod! Nagy Jánosné penigh reménkedvén kérte, hogy bizony olyan orvosságot ad, hogy megh jön. Hozott is a féle orvosságot, kit ételben, kit italban adván. Jött is valami kevés teje, de csak annyira volt, hogy legh fellyeb tizenkét hétig éri a gyermek

velle, azután péppel s egyéb étellel kell tartani, noha amikor megh szivattya az csecsit, szomjuságtól való valami kicsiny jött. De azolta második gyermeke lévén az fátens feleségének, elsőbben ötöd napig azon óráigh, midőn Nagy Jánosné megh fejte volt, szinte oly bőven elég teje volt, mint az előtt úgy hogy a fátens fejte, de azután csak el apadott azon órában, melyben megh fejte az felesége csecsit. Hallotta, nem tudja kitől, hogy Kolosvárról is boszorkányságh miatt szökött el, megh fogták volna.

13. testis Elizabetha Bükkössy, consors Francisci Bertha, satrapae civitatis, jurata, examinata, fassa est: Hallotta másoktól, mióta fogva volt, hogy Nagy Jánosné boszorkánynak mondották. De cetero nihil.

Die 26. Aprilis continuata per eosdem praedictorum et civilium.

14. testis Anna Borbély, consors Andreae Kapcsos Nagybányensis, annorum circiter 50, jurata, examinata, fassa est: Tudgya hogy Kapcsos Jánosnéra éczaka reá jártak nyomni, éczaka háromszor is megh nyomták és arra nézve panaszkodtak Nagy Jánosnénak és az erre tanította őket, hogy a seprűbe tegyék a kést s soót, fordítsák fel a tövivel, vessék a kemenczébe! Ismét Kapcsos András mondotta neki, hogy megh fejte Nagy Jánosné a csecsit is és a tejét vitte, Kapcsos Istvánné csecsire kente. Ismét hallotta egytől is, más-tól is, hogy Ladányinének a teje elveszvéen, tejet vitt neki Nagy Jánosné s azolta nagyon teje, úgy mongyák.

15. testis Juditha Lőrincz, consors Ioannis Szeoch Tootfalussy, Nagybányensis, annorum circiter 25, jurata, examinata, fassa, nihil dicit.

16. testis Juditha Lőrincz, consors Stephani Ladányi Nagybányensis, annorum circiter 24, jurata, examinata, fassa est: Hallotta az szolga feleségétől, gyanakszik reá, a tejét Nagy Jánosné vitte volna el. Ismét javallotta ezen fátensnek új búza jövését, tavaszal szedgye, s főzze megh, az lét igya megh. Hallotta ifjú Dobainétól, öszve veszvéen a két öreg asszony egymás szemire hánták: – Te egy gyermeket öltél megh, te penigh kettőt. Ismét tudgya, hogy az teje elveszvéen az fátensnek, egy kis kenyeret hozott, úgy tudgya a Toldi uram leányától s tötte a feje alá, de több teje nem jött volna azóta.

17. testis Juditha Miszti, consors Joannis Csiz[madia] Szatthmári, Nagybányensis, annorum circiter 23, jurata, examinata, nihil.

18. Stephanus Ladányi, Nagybányensis, annorum circiter 32, juratus, examinatus, fassus est: Hallotta, hogy a feleségének a teje elveszvéen, Nagy Jánosné tanította új búza jövését kellene megh főzni, tejben kenyér haj alatt. Talán meg jó. Ismét hallotta, amint jut eszébe, hogy Erdélyből is a miatt a boszorkányságh miatt szökött el.

19. testis consors Michaelis Lőrincz, annorum circiter 20, Sára Nagy, jurata, examinata, fassa est: Hallotta az nála lakó peretz sütő asszonytól, a ki is a kenyér székben halotta: Erdélyből is az ilyen dolga miatt szökött el. Hallotta gyermek ágy fektében Nagy Jánosnétól, hogy vitt volna kenyeret s hol mit az fátens feje alá tevén, mellyet akkor nem is tudott a fátens, s mondotta Nagy Jánosné: – Hoztam volt egy kis kenyeret Toldi uram leányától, hogy több tejed legyen, de én csak próbálok velle.

Die 14. Maii continuata.

20. testis Elisabethaa Kőműves, consors Michaelis Ágyó, annorum circiter 28, jurata, examinata, fassa est: Hallotta is város szolgájától, hogy a felesége tejét Nagy Jánosné szem látomást el vitte. Gyanakszik erősen fátens Nagy Jánosnéhoz, hogy az előtt kétszer hijta volt gyermek ágy fektére, azután penigh híván, vötte eszébe, hogy haragszik reá, azért gondollya, gyermek ágy fektében kétszer igen erősen megh nyomták Gyöngyösi Csizmadiáné képében. Ismét ugyan akkor reggel tusakodott. András legénye tölle hust vitt a székbe: egy nagy fekete tyukot látott az fátens kapuja alatt, mely egy pulykánál nagyobb volt, melyhez hozzá ütvé, el tünt előle. Akkor éczaka mikor feleségét megh nyomták.

21. testis Elisabethaa Czom, consors Stephani Dobay, annorum circiter 28, jurata, examinata, fassa est: hallotta az öreg Kapcsosnéától, hogy mind a három menyének az tejét Nagy Jánosné vitte volna el. Item Lőrincz Deáknétől hallotta, hogy Nagy Jánosné képében az leányára, Debreczeni Andrásnéra mentek éczaka.

22. testis Anna Kovács, consors Ioannis Váradi, annorum circiter 32, jurata, examinata, fassa est: Hallotta bizonyosan Nagy Jánosnétól, midőn Bodinét tortura alá vitték, azt mondotta Bodiné felől: Bodinének keresztül az nyelve alatt egy szőr vagyon; ha kivennék azt a nyelve alól, majd eleget mondana. Et coetero nihil.

Die 18. Maii pro parte Helenae Csiszár consortis Ioannis Nagy.

Helena Győri, consors Andreae Mező, annorum circiter 28, jurata, examinata, fassa est: Hallotta magától Rimaszombathinétól s másoktól is: – Addigh az én anyám, Szaszariné boszorkánnyá nem lehetett, mig engemet meg nem öle. Ismét gyanakszik Szaszarinéra, mivel hogy migh viselős volt a fátens, gyakran ment ehez a fatenshez, kínálta magát öregh asszonyoknak, de annak idejében othon nem lévén, mást kellett hivatni. Az gyermek azért szép testel, kézzel, lábbal születvén, egész három holnapigh mind olyan állapotban volt, azután penigh oda menvén Szaszariné, mondotta: – Nem hivatatok engemet eöregh asszonyt, de vegyétek hasznát! Azoltától fogva az gyermek el romlott, ereje nincsen és a teste minden felé csak úgy hajol, mint a szösz. Már másfél esztendővel lévén, mégh csak nem is ülhet. Item az előtt circiter 5 vagy 6 esztendővel ezen fátenssel lakván Szaszariné egy házban, egykor Ladányi Istvánnának ment málét szedni Borpatakba s ott is hált, a fátens pedig férjével, Szendrei Sámuellel. Estve kilenc óra tájban beszélgetvén együtt, mondotta Szendrey: ezt az eöregh aszont itt ne tarcsátok, mert én úgy hallottam, hogy ez nyilván való boszorkány. S Mező András és a fátens is mondták: – Én is hallottam, mert azt mondyák, a leányát megh vesztette. Másnap estve penigh haza menvén Szaszariné, valamit ezek magok között beszéllettenek, mind szemére vetette a fátensnek mit beszéllettek külön-külön ő felőle.

Hallotta a Suho György uram szolgájától ezen a tavaszon a ki így beszéllette: – Az Suhoné aszonyom kérésére Szaszariné fűveket hozván az Suho uram nyomorék gyermeke fűrösztésére, az fűvekhez hozzá nyult volna az szolgáló s mondotta Szaszariné: – Ne

báncs te azt, nem neked való, mert azok között olyan fű is vagyon, a mely megh szállal! Item Nagy Jánosné javallotta a fátens férjének: panaszoly Szaszarinéra s megh gyógyul az gyermeked!

Samuel Török serviens apud Samuelem Kovács, annorum circiter 16, juratus, examinatus, fassus est: Egykor megnyomták erőssen éczaka, megh mutathatta volna a kéket. Tudja hogy veres szoknyában voltak s zöld ruhába, de nem ismerte meg ki volt.

Testis Andreas Fazakas Torday, annorum circiter 20, juratus, examinatus, fassus est: A fátensnek az ángyát gyermek ágy fektében az gonoszok éczaka nyomták, vagy reá jártak nyomni, ezért az ángya, Kádár Mihályné az fátent küldötte Nagy Andrásnéhoz[!], tanítsa valami orvosságra eziránt. Nagy Jánosné azért azt mondotta ezen fátensnek, szerzenek egy új lakatot, s halgatván reá, mikor az gonoszok nyomják, akkor csapják vagy zárják be a lakatot. Egy hétig tartsák be zárva, egy hét mulva vigyék a templomba, nyisák megh és aki megh nyomta az asszonyt, mindjárt sak is amig el ganajozza magát.

IV.

1700. november 8. és 11., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK A BOSZORKÁNYSSÁGGAL VÁDOLT SZASZARINÉ ÉS NAGY JÁNOSNÉ ELLENI PÓTVIZSGÁLATA

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 32/1700. sz. 28–32. p.

Die 8. Novembris medio prudentium ac circumspectorum dominorum Petri Szabó Bányensis et Stephani Toldi senatoris, Stephani item Hunyadi jurati notarii continuat.

1. testis Benedictus Fazakas, Nagybányensis, annorum circiter 39, juratus, examinatus, fassus est: Hallotta másoktól, hogy a leányát, R[ima] Szombathinét Szaszari[!] vesztette megh. Nagy Jánosnétól hallotta, tanította fátent, mikor gyermek ágyat fektett: Ássa fel a küszöb allyát és tegyen sőt alája. Ismét hogy megh holt az kis gyemeke, mondotta a fátensnek hogy [vegyen] a sirjából egy kis földet s kösse az felesége nyakába. Ismét éczakára ki vont fegyvert tegyen az felesége feje alá, nappal el nem veheti onnan.

2. testis consors Mihaelis Sulyok Nagybányensis, Elisabetha R[ima] Szombathy, annorum circiter 30, jurata, examinata, fassa est: Az időtől fogva hogy Szász János egy, a Falábu Varga fiú gyermekét meg keresztelték, úgy vétkeztek a fátenssel, ma egy hete el mult hétfűn, a mint Toldi uram beszéllette. Ma egy hete penigh menvén Nagy Jánosné a Báti Péter házánál, a fátens a csatornánál és megh látván Nagy Jánosné, a fátens odament hozzája és a midőn panaszkodott néki és mondotta, hogy neki semmit sem véres soha, melyre így felelt Nagy Jánosné: miért nem hivatta a fátens magához, megh kente volna, mert hagymáz van rajta. Azután ismét volta képpen megh beszélvén nyavajáját és azolta már nem fertelmeskednek velle férfi képében, akkor penigh a beszéd közben Nagy

Jánosné kétszer pökött az földre. Valamint a fátens éczaka hogy megh nyomták, köpött, ezt mondván: – Pik, pik, funos kutyák, mint meggyötrétek! Akkor, vagy két étczaka hogy megh füstölte magát, nem nyomták, se nem gyötörték. Azelőtt penigh két pólya beli gyermeket vittek reá, s azzal szoptatták és hogy fel ébredt, mintha a szivét ki szaggatták volna s két csecsit is, úgy fájt. De azolta is rútul kinozzák, torkára ülnek, derekát elroncsolják, vizeltetnek véle, hogy ugyan verest kell vizelni, hol penigh bé tapasztyák a szemérem testét. Mellyért nagy erős gyanúsága vagyon reá, mind holtig, mivel az előtt semmi tagja nem fájt. Mondotta azt is Nagy Jánosné, mikor Fazakas Katát megh égették, hogy nem kellene sokáigh tartani, mert ló szőrrel kötik megh a nyelve tövit és ló tejet adnak innia és lud gégéjén fúnak a szájába s azért nem valhat. Isten úgy álgyon meg engemet!

3. testis Ioannes Házi senior, Nagybányensis, annorum circiter 70, juratus, examinatus, fassus est: Tudgya hogy a fiát fűrösztötte Szaszariné, a fürdő kádra vas nyársat tött. Tudja azt: unokájának egy hétig semmi gondgya nem volt születése után, de egy hét mulva Nagy Jánosné bába lévén, oda megyen tiszte szerint estve alkonyatkor és megh nézi a gyermeket, de nem oldgya fel, megh nem fereszti. Ezt mondván: nem oldom fel s nem feresztem megh, mert ebbe is bele áll a nyavalya, mint a Fazakas Benedek gyermekebe. El menvén penigh onnan Nagy Jánosné, egész éczaka csak sirt a gyermek, másnap penigh fel oldozván az gyermeket, mint egy 8 órakor, annyi férges voltanak a kisgyermeken, oly nagyok, mint egy orsó sark, mellyet le sepretenek rolla, még a szemérem testébül is, a kis válla erősen vonódott és minden teste azon éczaka ki rothadott, háta ki rothadott, hogy a rusnyaság a belire szolgált, megh kell halni. Melyért nagy gyanúság vagyon Nagy Jánosnéra. Kérte is Nagy Jánosné az cselédet, senkinek ne modgyák! Emellett mikor az világra szülte a maga gyermekét és megh fűrösztötte, abból a vízből egy pohárból megh akarta a beteggel itatni.

4. testis Joannes Házi junior Nagybányensis, annorum circiter 28, juratus, examinatus, fassus est: Tudom bizonyosan, hogy két esettel reggeli fűrösztését elmulasztván, szánt szándékkal az gyermeknek Nagy Jánosné, vagy két óra mulva a fátens testvérhúga fel vötte az gyermeket, s a sok nagy féreg a ruháru le perdült, sőt az al felében belé ragadt a sok számtalan féreg, mely ugyan el lepte s a vér is csepegett az testéből, hogy le separték az férget, még a szemérem testecskejéből is jött ki a féreg! El rothadott kezét, lábát öszve ronták, háta öszve pörkett, mely miatt olyan szorossan gyanakszik Nagy Jánosnéra, hogy ő miatta halt meg a gyermeke. Sőt annak előtte is nyomorúságban lévén, ezen fátens Nagy Jánosnéval gyógyíttatta magát, de hogy nem gyógyult, Tebesnével kezdette magát gyógyíttatni. És hogy könnyebben volt, ülvén a műhelyre, Nagy Jánosné bé tekintett az ablakon s mondotta: – Uram, hála Felségednek, hogy megh gyógyultál! Az után csak két óra mulva oly roszul kezdett lenni, hogy a műhelytől le kellett szállani, a házban fetrengett a nagy kinok miatt. De két rét görbedvén ment Nagy Jánosnéhoz s ott megh boszorkányozta, s mondotta: – Egy átallyában te reád vagyon nagy gyanum! Te öltél meg! Ha megh nem gyógyítasz, tűzet vettetek reád! Melyért rútul átkozta a fátens! S akkor kijüvén a házból füvet szaggatott Nagy Jánosné s mondotta: – Nesze, ezzel köztözd magadat! De ugyan csak nem gyógyult meg! Ismét Tebesnéhez kellett menni és ő

mondotta: – Nem kellett volna Nagy Jánosnéval szólni, mert rossz aszony az, még az ablakon sem kellett volna ki nézni!

5. testis consors Francisci Szabó Sz[ent] Mártoni, Anna Rettegi, annorum circiter 33, jurata, examinata, fassa est: Hallotta Pap Andrásnéól, aki R[ima] Szombatinétól hallotta, hogy ő rajta tanulta meg az annya. Szaszariné a boszorkányságot. Erős gyanúsága vagy a fátensnek Nagy Jánosnéra, hogy gyermekének az száját füléhez vonták, szemit be fogták és mikor fel nyilt is a szeme, csak vetődött össze. Javalván penigh hogy lakatot vessenek fel akkor midőn úgy gyötrődik a gyermek, melyet meg akarván cselekedni, a gyermek meg szállalt, hogy mihelt a lakathoz nyult a fátens, mindgyárt el mult rólla s az óta nem volt olyan nyavajája. Kivál képpen ezért gyanakszik hogy mindenkép vágyott oda a fátenshez fektére bábának menni és nem hivatta. Csak akkor is vette észébe haragját, a mikor keresztelön volt a fátens és gyermeket atták neki, elvötte tölle Nagy Jánosné s másnak attá.

6. testis Stephanus Házi Nagybányensis, annorum circiter 30, juramentali quo in civitate sub obligatione decurionatus[?] fassus est: Láta az sok férget az öcse, Házi János gyermeke körül.

7. testis Stephanus Diossy, juratus plebeius Nagybányensis, annorum circiter 36, sub eo quo in civitate est exmissus jure fassus: [– – –]⁷

8. testis Elisabetha Házi, consors Martini Szeöcz Olomucz, annorum circiter 26, jurata, examinata fassa est: Láta mikor Szaszariné a bátyát, Házi Jánost gyógyította, az széket felforgatta, nyársát bele sütögette az fürdőbe. Láta az sok számtalan férget az meg irt bátya gyermeke körül, mert maga vötte fel. Kezeji, lábaji felsugorodtanak, háta gerince a vállához volt fel vonva s ki lyukadott és a csont ki jött az lyukon. Mely nyomorúságban erősen gyanakodnak Nagy Jánosnéra, mert nem úgy cselekedett s bánt az ágyával mint ezen fátenssel s más keresztén asszonyokkal. Mindent visza cselekedett és egyszer is panaszkodott a fátensnek: borral nem kínálták, az gyermeknek penigh mikor született, semmi hijja, nyavajája nem volt. Mondotta azt is, hogy senkinek se mondgyák azokat az férgeket. És ugyan akkor ki sebesedett az teste a kis gyermeknek. Hivatván penigh a másik bábát, mondotta, hogy ő nem nyul hozzá, aki velle bánt, az gyógyíthatya meg.

9. testis Juditha Sárközi, consors Stephani Házi Nagybányensis, annorum circiter 25, jurata, examinata, fassa est: Gyermek ágy fektében Nagy Jánosné lévén mellette mint bába, egy éjjel meg nyomták a fátens s reggel meg mosogatván láta az kéket s kérddete: – Mi lelt téged fiam? Ezen fátens felelt: – Megh nyomtak az éjjel! Melyre felelt Nagy Jánosné: – Azt bizony Szaszariné cselekedte! Láta az sok férgeket mint egy orsó hegy, hogy ki ötte a sok féreg az farát s szemérem testét, mint egy krajcár. De coetero ut precedentes fassa.

Die 11. Novembris anno 1700. coram Stephanus Toldi senator
et Stephanus Hunyadi notarius.

Georgius Eötvös Bányay Nagybányensis, annorum circiter 27, juratus examinatus, fassus est: Az fátens felesége gyermek ágyat fekvén az német szállója kívül feküdt az udvaron. Étszaka kétszer meg nyittyák a kaput és a német másodsor hogy be tötte, reá mentek s

erőssen megh nyomták s roncsolták a németet az ágyba és azt mondotta: – Szép menyecske ment reá. Reggel penigh megh beszélvén, a fátensnek az pokrócot az német ágyán felhajtotta s talált egy újni tollat, mellyet ez kezébe vevén a fátens, azonnal oda megyen Nagy Jánosné ő neki is beszélvén, kérdezte a fátensstől: – Mitsoda toll ez? Melyre ismét mondotta Nagy Jánosné: – Vesd a tűzbe! Mikor oda vetette volna a fátens, akkor csak ki ment, Nagy Jánosné penigh csak szitta és kacagta.

Item az fátens felesége látta éczaka, hogy egy asszony be akar menni az ablakon, rendel járván, de hogy nagy szarva volt, nem mehetett bé. Mellyet is Nagy Jánosnének megh beszélvén, mondotta, hogy azért nem mehetett be, hogy az fátens lakik ebben a házban, azért nem jöhetett bé és arra tanította a fátens, mászor ha olyat lát, az lábra valóját a rudon vonnya s kösse megh s verje megh, az után megh láttya ki volt. Ismét hogy lakatot tárjon, vesse fel az ágyon fel. Ismét hogy az lepedőt hajtogassa öszve, verje megh jól s akár kalán, akár mi, avagy tál legyen, furja megh s kösse hárs kötéllel az asztal lábához. Ott fog lenni reggel az ki megh nyomta. Item pénzt kerestetett s itatott az urával, úgy hogy tétetett kár florénos 10.

2. testis Anna Eötvös Pap, consors precedentis, annorum circiter 25, jurata, examinata, fassa ut precedens testis.

V.

1700. november 11., Nagybánya

A NAGYBÁNYA VÁROS TÖRVÉNYSZÉKE ÁLTAL SZASZARINÉ ÉS NAGY JÁNOSNÉ ELLEN ELRENDELTE KÍNVALLATÁS FELJEGYZÉSEI

AZ IRAT: B: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 32/1700. sz. 27. p.

Fassio obstetricis consortis Joannis Nagy et Szaszarinae veneficii notam graviter suspectarum die 11. Novembris anno 1700. peracta.

Intra torturam Szaszarianae:

Hogy sóót vött az kezibe s rágta, azt mondgya, hogy Antal Mihályék hijatták, de othon nem találván, ment az koldus aszonyhoz és ott a sóót találván, nem a végre rágta, hogy boszorkány lött volna.

Intra torturam Nagy Jánossianae:

Hozott Toldi Ersoktól kalácsot Ladányinének, ismét Debreczeni Andrásnéól czérnát s fonalat a szolgál feleségének, hogy teje jöjjön, amint hogy jött is valami kevés.

VI.

1700. november 12., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROS TÖRVÉNYSZÉKÉNEK
 A BOSZORKÁNSÁGGAL VÁDOLT SZASZARINÉ ÉS NAGY JÁNOSNÉ
 ELLENI ÍTÉLETE

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. t. j. 6. sz. 410–411. p.

Die 12. Novembris [1700.] judiciariae amplissimi senatus conclusiones. [...]⁸

Szaszariné s Nagy Jánosné egymás ellen inquisitiót perágáltatván s megolvastatván kijött az inquisitióból az eő varáslások, bájolások, kiért mindkettőnek ilyen következő deliberatumok, sententiájok parancsoltatott:

Sententia obstetricum Szaszarianae et Nagy Jánosianae.

Meg világosíttatván és megh bizonyíttatván az ki szedett tanuk bizonyosságiból tinéktek Szaszariné és Nagy Jánosné az ti Isten ellen való cselekedetek, varáslások, sok ártatlan kisdeden, betegeken, más személyeken ördögi mesterséggel való ártalmas cselekedések, kártételek, mellyért méltán Isten s világ törvénye szerint meg érdemlenétek testetek tüzzel meg égettetnék, mint afféle varáslóknak s ördögössöknek. Mind az által a mellettek lévő becsületes instánsoknak érettetek való törekedéseket meg tekintvén, nem az szoros igasság szerint léssen büntetéstek, hanem annak mértéke az irgalmassággal meg enyhítettvén büntetéstek ilyen léssen:

Hogy az számotokra készítettett tűznek való kalyibához a Kákás Mezőre ki vitettvén, büntetésteknek helyét-módygát meg nézvén, eszetekre vévén, keményen meg pálcázattatok, az ennek az keresztyén helynek határától tellyességgel végképpen úgy elűzettek, hogy a városon kívül tizenkét mérföldnyire ne találtassatok, se hiretek ne hallassék, sem pedig ezen városban semmi nemű tekintetekre nézve, sem instantiákra, sem emberséges, tisztos emberek interpetiokra nézve bé nem jöhettek, bé nem bocsáttatok, sőt ha itt közel találtatok vagy hiretek hallatik, ezen tanúvallások s inquisitiók az deliberatummal együtt utánatok küldetvén, azonnal ezen deliberátum ereje szerint tüzzel megégettetek.⁹

1 Két tanú semmit sem tud.

2 Egy sor olvashatatlan, majd egy tanú semmit sem tud.

3 Két tanú semmit sem tud.

4 Két tanú semmit sem tud.

5 Egy sor elmosódott, olvashatatlan.

6 Nincs megjelölve.

7 A vallomás szövege teljesen hiányzik.

8 A témánkat nem érintő végzés közlését mellőzzük.

9 Nagy Jánosnéról a továbbiakban nem hallunk. Szaszariné azonban visszatért a városba, 1704-ben újból elfogták s a következő évben másokkal együtt ő is máglyahalállal végezte életét.

21.

1702. január 30., Nagybánya

A NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCS LÉNÁRDFALUBAN,
ALSÓ- ÉS FELSŐÚJFALUBAN VÉGZETT
BŰNVIZSGÁLATÁNAK KÉRDŐPONTJAI

AZ IRAT: A ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 7/1702. sz. 1–3. p.

Inquisitio generalis sive fide mediante facta exusitio[?] furum, latronum, meretricum, sagarum ac omnigenorum malefactorum in pagis Lénárdfalu, Alsó et Felső Újfalu subsiditis liberae ac regiaeque civitatis Nagy Bánya per prudentes ac circumspectis Samuellem Enyedi, Michaellem Képiro et Stephanum Toldi exmissos senatores sequenti serie instituta die 30. Januarii 1702.

Utrum de eo?

Tudod e, láttad e, hallottad e ki volna ebben a faluban valami vétkes személy, orv, lopó, gyilkos, tolvaj, or gazda, parázna, gyilkos, bűvös-bájós boszorkány, vagy akármilyen vétekben élő személy? Mit tucsz, mit láttál, mit hallottál benne? Item a városnak valami kárát vagy mezőn, vagy erdőn mit tudsz, mit láttál vagy hallottál?¹

¹ Lénárdfaluban 25, Alsóújfaluban 28, Felsőújfaluban 27 tanút hallgattak ki, de bűvölésről, boszorkányságról egyikük sem vall.

22.

1702. augusztus 10., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK FELOLDÓ HATÁROZATA
A MACSKAÖLÉSÉRT CÉHE ÁLTAL FELFÜGGESZTETT
GYÖNGYÖSSY VARGA JÁNOS ÜGYÉBEN

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. t. j. 7. sz. 107. p.

1702. aug[usztus] 10.

2. Gyöngyössy Varga János feleségének régi sinlődése miatt erősen gyanakodván, valamely macskák futkározván körülötte, egyikét meg ragadván, két lábát, tőfarkát elvágta, mely miatt az macska megdöglött s ezért a czéh feltiltotta mesterségétől. De mivel az meg irt mód szerint nem szánt szándékból, hanem gyanuságtól viseltetvén vágta el az lábait, azért az czéh tilalma alól fel szabadíttatik.

23.

1703. február 25., Nagybánya és Lénárdfalva

NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK
FELSŐFERNEZELYEN, ALSÓÚJFALUBAN ÉS LÉNÁRDFALUBAN
VÉGZETT VIZSGÁLATA

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 38/1703. sz. 16., 28. p.

Inquisitio Generalis in tribus civitatis possessionibus ex commissione incliti senatus regiae ac liberae civitatis Nagybányensis juxta medio prudentibus ac circumspectis Samuele Enyedi, Stephano Toldi senatoribus, Stephano item Hunyadi notario, Stephano pariter Jeremiás, Stephano item Lőrincz jurato plebeorum in die 25. Februarii anno 1703. peracta.

Utrum

1. Tudgya e, látta e, hallotta e bizonyosan a faluban volna e vagy lopó vagy orgazda, lator kurva, boszorkány vagy más féle gonosztevő?

2. Tolvajoknak le tött jószágát kinél tudnál vagy tolvajoknak, orgazdáknak?

[...]¹

Lénárdfalva

4. Nicolaus Pap.

Item Petrucz Mihálynéra mondták, hogy ő bűvös-bájos volna, de magát az falu törvénye előtt negyedmagával megmentette.

¹ Felsőfernezelyen 36, Alsóújfaluban 30, Lénárdfaluban pedig 32 tanút hallgattak ki. Boszorkánysággal csupán a lénárdfalusi Petrucz Mihálynét gyanúsították.

24.

A BOSZORKÁNYNAK NEVEZETT MAKRAI MÉSZÁROS ISTVÁNNÉ
BECSÜLETSÉRTÉSI PERE
SZÉKELY NAGY JÁNOSNÉ TORDAI JULISKA ELLEN

I.

[1703. április 21. után–június 27. előtt], Nagybánya

A BOSZORKÁNYNAK NEVEZETT FELPERES
MAKRAI MÉSZÁROS ISTVÁNNÉ KÓDORI ERZSÉBET VÁDIRATA
SZÉKELY NAGY JÁNOSNÉ ELLEN BECSÜLETSÉRTÉS MIATT

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 37/1703. sz. 13. p.

Felperes¹ Nemes Nagy Bánya várossában lakó Makrai Mészáros Istvánné, Kódori Ersébeth első feleleti alperes ezen nemes városnak lakosa Székely Nagy Jánosné, Tordai Juliska ellen.

Cum protestatione et juris conditione!

Nemes Biró Uram! Nemes Tanácsbeli Uraim! Ezúton kéretik a kegyelmetek törvényes széke eleibe szállítanom az domina incattat, hogy engem nemes bíró úr akarattából hivata 21. Aprilis presentis anni tekintete eleibe és ott erőssen vádola kezének nyavajájával és mikor gyanúra utamrul, értem keresésétül, már felrakodván, megtartóztata, fogtata, vasastata mingyárt az domina incatta, mindenütt, az gyanúval való szállást el hagyván, az városon szélllel, élő nyelvet, szájából ily kibocsátott szókkal mocskolt és becstelenített: – Makrai Mészáros Istvánné fogdosta meg kezemet és ujjaimat, az hol megfogdosta mind elszakadott és vizont Makrainé őtet vesztette meg, karomat az az boszorkány Makrainé!

Ki értvén ezért nemes uraim ez nem kicsiny moczkos és becstelenítő szavait, doceállya. Nem doceálhatván, ha én meg bizoníthatom szavait, azon convincaltatni, mint az féle személyek szoktak büntettetni, ha az nemes széknek is fog teczeni.

Cum refusione damnorum fatigiarum et expensarum adjudicaltatni kívánom!

II.

[1703. április 21. után–június 27. előtt], Nagybánya

A BOSZORKÁNYNAK NEVEZETT FELPERES
 MAKRAI MÉSZÁROS ISTVÁNNÉ KÓDORI ERZSÉBET FELELETE
 ALPERES SZÉKELY NAGY JÁNOSNÉ ELSŐ VÉDEKEZÉSÉRE

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 37/1703. sz., 14. p.

Felperes² Nemes Nagy Bánya városában lakó Makrai Mészáros Istvánné, Kódori Ersébet második feleleti alperes ezen városban lakozó Szekeres Székely Nagy Jánosné, Tordai Juliska ellen.

Cum protestatione et juris conditione!
 Nemzetes Biró Uram! Nemzetes Tanács beli Uraim!

Hogy az domina incatta becsületes biró uram előtt tött gyanús szavait, sok helyeken nyilván és világosan mondotta volna, tagadgya. De én, exmissione doceálni akarom ily nyilván és világos szavait: – Ezt az én kezemet Makrainé ötte és vesztette meg és az ő nyomorékja. Másott viszont ezt is mondotta: – Mosogattam és egy szálka szúrá meg ujjomat, attól duzzadt így el kezem. És hogy írja: 6. Martii gyógyító aszszonya midőn békötné, én mentem volna Borbély Istvánné aszszonyomhoz. Úgy vagyom hogy mentem, mint majd gyermekségemtül fogva egyben járó testvér atyámfiához. De nem az incattához! És semmit sem tudtam ott való létében is! Ha meg nem szállított volna maga s úgy ismertem meg az szomszéd asszonymnak lenni. És kezét mutogattya s látván igen dagadottnak lenni és úgy mondám: – Hiszem, pokol órák vadnak! Ebbül nem hozhattya ki, hogy én öttem és vesztettem meg, minthogy nem is tudtam ott lenni s nem is hozzája mentem, dolgom komám asszonymal végeztem s ott hadtam. És hogy 12. Martii írja hogy ment volna házához és én is odamentem volna. Igen is, mert édes gyermekével hivatott s mi végett, nem tudom. S hát azelőtt engem kárba kevert volt, kibem semmit sem tudtam és hallottam s elhülök bele, hogy rettenetesen követ s kéri kezemet hogy megbocsássak. Én mint hogy nem tudtam vétkemet, oda adám kezemet és hát erőssen szoríttya, de ha lehetett volna, mélyebben tötte volna. És ugyanakkor kérte hogy hozzak egy poltura sütni való peccenyét s azt vittem. És ugyan valami főt levecskét is kért hogy vinnék. Kire én mondek: – Én ritkán főzök s nem is jó benne minden. Én mindenkor, szegény fejem, jó szivvel voltam hozzá, meg sem mertem gondolni mi legyen. És ugyanakkor Borbély Istvánné asszon is ott lévén, így szólt: – Édes komám asszony, minden tépetnek való ruhámtul kifogytam, azért ha volna kegyelmednél, adnál valami rongyot! Én mingyárt fordítám ki ruhámat s adék bellőle, de nem az végre, hogy nehul jövendőljenek is. Ezt mondottam volna: – Evvel kösd s meggyógyul! Én hogy ugyan kezeit megfogdostam volna! Én bizony nem, s tagadom, sőt kezét sem fogtam külömben, hanem mikor megkövetett, mint oda fel.

Végezven penig mint az féle személy szokott büntettetni. Tövire ha szabad így szól-
lanom nem is [– – –]³ azért szavainak oly világosan mondani, doceálni akarom és ha
doceálhatom [– – –]⁴

III.

[1703. április 21. után–június 27. előtt], Nagybánya

ALPERES SZÉKELY NAGY JÁNOSNÉ TORDAI JULISKA
MÁSODIK VÉDEKEZÉSE⁵
FELPERES MAKRAI MÉSZÁROS ISTVÁNNÉ KÓDORI ERZSÉBET
VÁDJAI ELLEN

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 37/1703. sz. 12. p.

Alperes⁶ nemes Nagy Bánya várossában lakó Szekeres Székely Jánosné, Tordai Julis-
ka második replikája felperes ugyan ezen nemes városunk lakosa, Makrai Mészáros
Istvánné, Kódori Eörsébet actrix ellen.

Omnia cum protestatione et juris conditione sint dicenda!
Nemzetes Biró uram! Nemzetes Tanácsbeli Uraim!

Értem az domina actrix irásában letőtt, sok képpen magát mentegető szavait. Hogy
nem én hozzám jött, sőt nem is tudta hogy én ott legyek, a többi. Felelet: Ámbár akárki-
hez ment és jött, de mihelt éngem meg látott, mingyárt hozzám szólván, leült ágyam ele-
jében és fakada ki ily szókra, az mint első replicámban is meg irtam: – Jaj, ki pokol órák
vadnak! Ki volt ott, nem gondolod é valakire? Nem volt ott Tálás Mártonné vagy más?
Kikre én, úgy az mint kellett volna, nagy kinaim miatt nem felelhettem. Mondá azért
Borbély Istvánné: – Asszonyom, mondja meg kegyelmed, komám aszszony had tudgya
és őrizkedgyünk töllök! Felelé az actrix: – Megmondom másszor ez szavait, hogy bajá-
ból kibocsát! Fejét lefüggesztvén gondolkodék és hihetőbb, hogy megbánta szavait, ott-
hagyott, az mint maga is írja és elmene. Azért az szókat hol vötte, hol hallotta és tanul-
ta, stricte meg nem examináltatni kívánom. Si iuris aggya árát az actrix, mert az ki s mit
tud, lát, hallott, arról tehet: Válasz Decretum numero 8. pars 2. v. 27.

Minekután szavait meghallotta Tálás Mártonné, ment az actrixhez és kérlette: – Mi-
ért gyalázza ütet? El nem szenvedí! Kivel emberséges emberek előtt és által meg is szo-
kott békélleni. Gyanakodom, mellyet exmissió adásban comprobalni akarok. Nem én ve-
lem békélt hát, nem is kértem az actrix hát békességre, az mint írja, hanem maga békélt
mással, mégis én reám ad utat, melyért nemzetes biró uram előtt is fogtak talán forogni,
és így ha szabad szállani, vérrel veretne veretlent.

Secunda: Irja az domina actrix, hogy magam hívtam volna házamba. Én nem hívtam, mert nekem semmi szükségem eő kegyelmére nem volt! Miért jött, maga tudta és tudgya, bármikor oda jött az palacsintasütő vasért, akkor se jött volna, hanem Tálásné is odajövé, ott sokat panaszkodtak és ott is kérte békességre engem is, az actrix így szólván: – Gyógyuljak meg, soha se szemedre se vetem! Tudta hát, tudgya nyavajám hunnan, árát, kitől s miből! Pecsénye hozással is excipiál, mely így volt: Mikor odajöve hivatlan, kérdém az remeket az Szilágyiné fia hogy mikor vagyon meg? Az actrix mondá: – Nem lesz az olly jó, mint az ő kegyelmeké, az kit árulnak! És csak elmene és hozza egy poltura pecsenyét, melynek az árát mingyárt megattam. Főzeléket penig eő kegyelmétül soha nem kértem. Állít csak, dehonestál, mocskol mikor így ir: anvis in herba, mely utálatos kigyót teszen, vagy álnok ravaszt, melyet legelsőbbben is, si iuris, kívánok az nemes széken revideáljon megruminaljon és convincaltassék Decretum Tripartitum 2., versetum 7. Mert Isten képire teremtett vagyok, nem csúszó-mászó állat és senkinek semmi kárt nem töttem.

Az mit penig excipiálni az ruha adása felől, pro prioris fassió mellé teszi, hogy adott. Én soha nem kértem, sem kérettem volt, vagyon, nem szorultam az ő kegyelméjire, akár én adnék! Hanem a dolog így volt: Mikor fájdalmas kezemet megh fogta, ezeket monda: – Jaj, ki pokol órák vadnak! Nem volt ott valaki, nem gyanakszol Tálás Mártonnéra vagy másra! Kire mondék: – Nem, mert vagyon fél esztendeje, nem beszéltem vele is. Már pedig akkor kegyelmeden kívül nállam nem volt! És öve mellől ki veszen egy darab ruhát, ketté szakasztá s mondá: – Ezzel kösse kegyelmed komám aszony! Nem adván penig semmi materiát sem instrumentumot hozzá, hanem csak az száraz ruhát. Az mint nekem látott: mélyen és az melylyig (ha szabad így szólni et si iuris) talán conditió lehetett valami babonás, varázslás és szemfényvesztés. Hogy penig nyilvánvalót és világost fogtam és mondottam volna az domina actrixra, tagadom! Conditióval szoltam és szollok is, minthogy látván és hallván az dolgot, az maga szavai töttek gyanússá s így gyanakodtam is. Talán mások is hallották szájából hogy ruhát adott, meg nem csak eccer hanem kétszer, holott nekem is volt és még most is vagyon. Minthogy penig az ollyan mesterség titkos, ha csak egy vagy két tanú találta is, convincal Lib. Moses 5. cap. 18. ver. 10. et 11. Item Lib. Moses 3. Cap. 24. vers. 20. et 21. Hogy penig tanum elegek nem lennének, magam is hitemet letenni kész leszek az circumstantiák szerént.

Utoljára írja, hogy én deliberalok. Én nem, Isten őrizzen! Sőt ő kegyelme deliberal, mikor első propositiójában így ir, mint afféle személy, úgy büntettessem, tudni illik, mint boszorkány. Kívánom hogy reám rakja és megh bizonyítsa! Ha nem, az mint hogy soha nem is, az maga megirt s nekem kívánt poenan convincaltassák! Minden nyomorúságom, károm, szenvedésim és üdőtöltésemmel edgyütt.

Melyeket bizok az kegyelmetek istenes törvényire. Lászon megh az igazság!

IV.

1703. június 27., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROS TÖRVÉNYSZÉKE ENGEDÉLYEZI
MAKRAI MÉSZÁROS ISTVÁNNÉ KÓDORI ERZSÉBETNEK
SZÉKELY NAGY JÁNOSNÉ TORDAI JULISKA ELLENI VIZSGÁLATÁT

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. t. j. 7. sz. 136. p.

Die 27. Junii [1703.] in congregatione incliti senatus judicariae conclusiones.

2. Makrai Mészáros Istvánné, Kódori Ersébeth mint actor Székely Nagy Jánosné, Tordai Juliskát mint incattat, protestálván egymás ellen való actiójokat és replicajokat beatták, melyben az actrix vádollya az incattat azzal, hogy boszorkánynak mondotta, a kezét meg ötte s meg rontotta, melynek bizonyítására az actor exmittáltassék.

Utrum: Tudgya é s hallotta é bizonyosan a tanú, hogy Székely Nagy Jánosné boszorkánynak mondotta Makrainét, hogy a kezét megötte s megrontotta volna, más mocskos szókkal is illette é?

V.

1703. június 30., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROS TANÁCSÁNAK VIZSGÁLATA
SZÉKELY NAGY JÁNOSNÉ ELLEN,
AKI MAKRAINÉT BOSZORKÁNYNAK MONDTA

AZ IRAT: B: ROLMMI, Nagybánya, v. k. i. 37/1703. sz. 6–8. p.

Inquisitio pro parte et ad instantiam Elisabethae Kódori, Stephani Makrai consortis contra et adversus Julianam Tordai, consortem Joannis Székely Nagy medio prudentium ac circumsectorum Samuelis Enyedi senatoris et Stephani Hunyadi jurati notarii a generoso domino iudice primario Samuele Weisz in civitate Nagybánya die 30. Junii 1703. peracta iuxta de utro:

Utrum

Tudgya e, hallotta e bizonyosan a tanú, hogy Székely Nagy Jánosné boszorkánynak mondotta Makrainét és hogy ő ötte megh kezét, megrontotta s más mocskos szókkal illette é?

Fassiones

1. testis Michael Fazakas Bányai, annorum circiter 24, juratus, examinatus, fassus est: Hallotta Székely Jánosnétől, hogy Makrainé ruháival kínálta őtet, tőtte az kezét velle; ismét mondotta azt is Székelyné: Makrainé ötte meg az ő kezét.

2. Consors Stephani Pap Fazakas, alias Miszti, annorum circiter 28, iurata, examinata, nihil dicit.

3. Consors Andreae Mészáros, annorum circiter 27, jurata, examinata, fassa est: Hallotta magától Nagy Jánosnétől, hogy: Palacsintasütő vasat kért⁷ tőlem Makrainé. És azon éczaka hogy nem attam, megharapták, megöttek az ujjamat, de azolta rosszul vagyok. Ruhát is adott, hogy kössem vele, de azolta még rosszabbul vagyok és nekem minden gyanúságom csak Makrainéra vagyok. És hogy ezen fátens tiltotta Nagy Jánosnét, ne mondgyon olyan szókat, Nagy Jánosné felelte: – Másoknak is eleget mondtam én ezeket a piacon, ha olyan nem volna, reá keríteném.

4. Consors Francisci Burján, annorum circiter 26, jurata, examinata, fassa est: Hallotta Székely Jánosnétől: palacsintasütő vasat kért tőle Makrainé és hogy nem attam, azon éczakán mindjárt rosszul járt az kezem. Borbély Istvánnénál létében penig megtapogatta az ujjomat s mindgyárt meg száradott. Ismét ruhát adott Makrainé, békötötték és akkor megh könnyebedett a keze. Tálás Istvánnét küldötte Makrainé Nagy Jánosnéhoz és hogy meg nem akart békélni (úgy beszéllette Nagy Jánosné), azon estve megh harapták az kezét, megdagadott s elesett az másik keze is.

5. Consors Samuelis Szőke, annorum circiter 36, jurata, examinata, fassa est: hallotta ezeket a precedens fátensből.

6. Relicta Francisci Csizsár, annorum circiter 56, jurata, examinata, fassa est: Hallotta magától Nagy Jánosnétől hogy: – Nem attam Makrainének az palacsintasütő vasat, azon éczaka járt így az én kezem. Ő dolga, nem másé! És ruhát is adott, hogy békösse vele, azolta annál inkább rosszul vagyok. És hogy csütította az fatens, hallgasson! Nagy Jánosné felelt: – Bizony merem én azt mondani, csak ő ötte ezt meg, nem más, nints nekem senki se máson gyanúságom!

7. Consors Joannis Balog, annorum circiter 56, jurata, examinata, fatestata: Hallotta magától Nagy Jánosnétől, hogy Makrainé vesztette megh az ő kezét. Melyre mondta a fátens: – Hogy mondod, nagyon 40 esztendeje ismerem, semmit sem hallottam felőle. Ismét Nagy Jánosné mondotta: – Nekem sértetlen minden gyanúságom ő reá teszem, ha ő nem cselekette is, mással cseleketette.

8. Relicta Andreae condam Bongárdi, annorum circiter 48, jurata, examinata, fassa est: Hallottam másoktól, egytől-mástól. Palacsintasütő vasat kért Makrainé Székely Nagy Jánosnétől és hogy nem adott, azolta rosszul van az keze.

9. Consors Stephani Nagy Gergely, annorum circiter 32, jurata, examinata: Hallotta Nagy Jánosnétől: gyanakszik Makrainéra, hogy ő rontotta, vesztette meg az kezét, sőt hogy húst vitétt a székből Makrainéval, ezen fátens előtt elsőbben vetett az kutyáknak az húsból, ezt mondván: Nem eszem addig belőle, míg a kutyáknak nem adok belőle.

10. Joannes Surányi, annorum circiter 35, juratus, examinatus: Hallotta Nagy Jánosné-tul: miolta a palacsintasütő vasat kérte Makrainé, aznap szálka ment az ujjába és azolta erős gyanúval vagyon reá, hogy rosszul vagyon az kezem. Más nem volt nála. És hogy Borbély Istvánnénál betegen fekütt Nagy Jánosné, odament az Makrainé és sokáig ülven előtte, kérdezte: – Kire gyanakszol, ki volt nállad? Nagy Jánosné felelt: – Én nem gyanakszom senkire, nállam senki nem volt, csak kegyed! Melyre Makrainé mondotta: – Gyanakodhatol én reám is, másra is! Magától Nagy Jánostól is hallottam: – Erős gyanúm vagyon Makrainéra, ő rontotta meg a feleségem kezét.

11. Paulus Szeppi, antea in Erdély ad partes Marosvásárhelyiensis, nunc vero hic in civitate commorans, annorum circiter 43, juratus, examinatus, fassus est: Hallotta magától Nagy Jánosné-tól: – Én nem gyanakodom másra, csak Makrainéra, ő fogdosá meg az kezemet, ő ötte meg [– – –]⁸ a kezem, ő ötte meg az kezemet, ő dolga! Mikor pedig ezeket mondotta Nagy Jánosné, akkor még nem is ismertem Makrainét.

12. Catharina Biró, relicta Andreae condam Ladányi Újvárossiensis, annorum circiter 39, jurata, examinata, fassa est: Hallotta Nagy Jánosné-tól: gyanakszik Makrainéra. Fővenyt nyesvén szálka ment az ujjába. S az nap kért palacsintasütő tálat Makrainé Nagy Istvánnétől, amikor a szálka az ujjába menven, s azon következő éczakán.

13. Consors Thomae Budai, annorum circiter 45, jurata, examinata, fassa est: Hallottam az piacon Nagy Jánosné-tól, nyilván mondotta Makrainéra, hogy ő rontotta meg s ő vesz-tette meg az kezét. A Borbélyné ő tölle kért ruhát kötni, mert el rothadott volna a keze.

14. Consors Ioannis Szarvadi, annorum circiter 36, jurata, examinata, fassa nihil.

15. Relicta Andreae condam Aczél, jurata, examinata, fassa est: Mondotta Nagy Jánosné: – Azért cseleketta ezt rajtam Makrainé, hogy palacsintasütőt kért s nem attam; ismét Borbélynéval is az keszkenőjéből ruhát adott Makrainé, hogy a kezét békösse.

16. Consors Georgius Csontos, annorum circiter 58, jurata, examinata: hallotta Borbély Istvánnétől.

17. Consors Pauli Szepsi, annorum circiter 32, jurata, examinata, fassa est: Hallotta Nagy Jánosné-tól: minden lelke fájdalma nélkül Makrainéra gyanakodik, hogy ő ötte meg a kezét, nem más. Az Isten se testébe, se lelkébe ne áldgya!

18. Consors Joannes Surányi, annorum circiter 31, jurata, examinata: Nem mondotta nyilván Nagy Jánosné, hanem panaszkodott, hogy palacsintasütő vasat kérlette Makrainé, s az nap pedig szálka ment az ujjába, s rosszul lött a keze, s amiatt gyanakodott Makrainéra, és hogy szánakozott rajta, annál rosszabbul volt a keze.

[...] ⁹

22. Consors Michaelis Jeny, Nagybanysensis, annorum circiter 32, jurata, examinata, fassa est: Hallotta magától Nagy Jánosné-tól: azért gyanakodott Makrainéra, hogy amikor főve[nyt] nyesett s a padot mosta Nagy Jánosné, akkor Makrainé hozzá ment palacsintasütő vasat kérni. És ugyanakkor szálka ment az ujjába. Azon éczaka erősen eldagadott a keze, azután, valamikor Borbély Istvánnéhoz vagy magához ment Makrainé, mindakkor rosszabbul volt a keze s újjították az nyavalyát rajta. Ismét azért gyanakszik Makrainéra,

hogy akárhová mennyen ő, mindgyárt odamegyen Makrainé, talám ugyan nem tiszta vérezett. És azt is mondotta hogy csak Makrainé dolga az kezén levő nyavajája.

23. Relicta Danielis condam Szabó, annorum circiter 50, jurata, examinata, fatestata: Hallotta magától Nagy Jánosnétól, hogy egy asszony ment hozzá palacsintasütő vasat kérni, s akkor csakhamar rosszul járt a keze, esmét, hogy szálla ment az ujjába.

24. Relicta Stephani condam Dobszai, annorum circiter 54, jurata, examinata, nihil.

25. Consors Stephani Székely, annorum circiter 30, jurata, examinata, fassa: Hallotta magától Nagy Székely Jánosnétól, hogy egy palacsintasütő vasat kért Makrainé, hogy nem adott, mindgyárt azon éczaka megdagadott az keze, azért mondotta, hogy Makrainé dolga. Ismét valami rongyos ruhát adott Makrainé, hogy kösse bé véle. Azután jobban lött az keze, de ellenben megtapogatta és az egyik ujjá elmaradott. Nagy Jánosné azt mondotta, hogy minden bizonynal csak Makrainéra gyanakszik.

26. Consors Georgii Kerekes, annorum circiter 35, jurata, examinata fassa est: Tulajdon magától Nagy Jánosnétól hallotta, hogy a fátens házánál e szókat mondotta, midőn Tálás Mártonnénál kérette Makrainét: – Hová mene az boszorkány ilyen s ilyen leánya? Melyért feddette a fátens: – Miért beszél kegyelmed úgy más felől! Ismét felelt Nagy János: – Erős gyanúm vagyon reá! Az felesége is mondotta azután kívül az uczán: – Azért gyanakoszonk reá, hogy megtapogatta az ujjamat s mindgyárt megszederjesedett.

VI.

1703. július 4., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROS TÖRVÉNYSZÉKÉNEK MAKRAINÉ BOSZORKÁNYSÁGÁT BIZONYÍTANDÓ VIZSGÁLATI KÉRDÉSEI

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. t. j. 7. sz. 137. p.

Die 4. Julii 1703. judiciariae senatus conclusiones.

1. Makrainé inquisitiót peragálván Székely Nagy Jánosné ellen világosan kitetszik, hogy Makrainét boszorkánynak mondotta és hogy ő vesztette s rontotta meg, azzal mocsolta, azért Székely Nagy Jánosné ez utrum szerint exmittaltatik:

Utrum: Tudgya é, látta e, vagy hallotta é a tanú, hogy Makrainé boszorkány és hogy Makrainé rontotta, vesztette meg a kezét?

VII.

1703. július 9., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROS TANÁCSÁNAK
MAKRAI ISTVÁNNÉ KÓDORI ERZSÉBET ELLENI VIZSGÁLATA

AZ IRAT: B: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 37/1703. sz. 15–16. p.

Inquisitio pro parte et ad instantiam consortis Ioannis Székely alias Nagy tanquam incattam contra et adversus consortem Stephani Makray, Elisabetham Kódori per prudentes ac circumspectos dominum Stephanum Kőszegi senatorem, Stephanum similiter Hunyadi a generoso domino Samuele Weisz iudice primario exmissos juxta deutri infra-scripti puncta die 9. Julii anno 1703. peracta.

Utrum

Tudgya é vagy hallotta é bizonyosan a tanú, hogy Makrainé boszorkány és hogy Makrainé rontotta, vesztette meg az Székely Nagy Jánosné kezét?

Fassiones

1. Catharina Virág consors Michaelis Fazakas Szeöts, annorum circiter 22, jurata, examinata, fassa est: Hallotta Nagy Jánosnétól: – Gyanakszom Makrainéra, mert palacsintasütő vasat jött hozzám kérni. Aznap penig mosván, száalka ment az ujjomba és elmérgesedett a keze. Mellyel az Borbélynéhoz menvén, Makrainé is odament, megtapogatta a kezét. Mint egy tyukmony, olyan darab hús esett ki az kezem fejéből. Azt kérdezte Makrainé: – Kire gyanakszol, ki volt nállad? Melyre mondotta: – Nem volt nálam senki csak kegyelmed. Azután Tálás Mártonnéval meg akarván békélleni Makrainé, mint hogy meg is békéllettek, akkor rosszul volt a másik kezén, úgy hogy rángatóztak az inak benne, talán azért hogy én mondtam Tálás Mártonnénak hogy meg ne békéllyék.

2. Consors Samuelis Szőke, annorum circiter 40, jurata, examinata, fatestata: Nem tudgya, sem nem látta Makrainénak semmi boszorkányságát. Maga gyermekségétől fogva ismeri, sem hogy ő vesztette s rontotta volna meg a Székely Jánosné kezét, de amit az előbbi inquisitióban fateált, most is csak azt mondgya.

3. Relicta Sigismundi condam Kovács, annorum circiter 56, jurata, examinata, fassa: Hallotta másoktól akik Székely Nagy Jánosnétól hallották, hogy Makrainé rontotta volna meg az ő kezét.

4. Consors Stephani Farkas alias Pap, annorum circiter 32, jurata ut in prima inquisitione, examinata, fatestata: Hallotta Tálás Mártonnétól ki panaszkodván mondotta: – Én bizony sem egyikért, sem másikért nem esküszöm! Ismét Székely Jánosné mondotta, hogy Makrainé azt mondotta: – Nem gyanakszol e Tálás Mártonnéra? Melyért Makrainéhoz

menve mondotta: – Ezt én el nem szenvedem! Annak utána pedig meg akarván békélleni Makrainé, nem akart Tálás Mártonné. A csizmadia fia pedig azt mondotta: – No, nem békéllik meg kegyelmed Makrainével? De ha én elmegeyek innen hazul[!], meg békéllik kegyelmed! Melyre mondott[a] Tálás Mártonné: – Miér? Felelt a fiú: – Azért, hogy ha én itthon nem leszek, ne nyomja kegyelmedet Makrainé! Azután pedig egy vasárnap esett (úgy beszéllette s panasolta Tálás Mártonné) nem maradhattam, csak el ne kerülhessem, lenyomott a szóval s meg kellett vele békéllenem. Ismét hogy Nagy Jánosné beszéllette: – Nekem megfogdosta a kezemet, s ruhát adott, azért gyanakszom Makrainéra.

5. Relicta Stephani condam Borbély, citata, venit per procuratorem amota et ad ulteriorem sedriae determinationem relegata.

6. Joannes Székely Nagybányensis, annorum circiter 23, juratus, examinatus, fatestatus: Hallotta Nagy Jánostul: megöttek és ilyen s ilyen boszorkányai az feleségem kezét, csak meg kell őket égetni!

7. Stephanus Váradi, alias Mészáros Nagybányensis, juratus, examinatus fassus nihil item ut precedentis.

8. Stephanus Tálás Nagybányensis, annorum circiter 50, juratus, examinatus, fassus est: Hallotta Székely Nagy Jánostól: – Ihon az tüzes eb lelkűek, megvesztették az feleségem kezét! Egyiket meg gyógyította, a másikat elrontotta! Meg kellene őket égetni!

9. Relicta Stephani condam Szilágyi sive Váradi, annorum circiter 42, jurata, examinata, fassa: Hallotta Makrainétól, aki panasz képpen mondotta hogy Nagy János együtt és másutt is beszélte: én megtapogattam a Nagy Jánosné kezét, ruhát kértek tőlem s adni attam s azolta rám fogták, jobban vagyon (azt mondgyák) a keze és e miatt rám fogták a boszorkányságot.

10. Relicta Andreae condam Bergendi, juxta juramentum in prima inquisitione repositum examinata nihil ad ulteriorem respondere.

VIII.

1703. július 11., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROS TÖRVÉNYSZÉKÉNEK AZ ALPERES ELLENI TÉNYMEGÁLLAPÍTÓ HATÁROZATA

AZ IRAT: B: ROLMMI, Nagybánya v. t. j. 7. sz. 138. p.

Die 11. Julii [1703.] judiciariae incliti senatus conclusiones.

1. Makrai István felesége mint actor inquisitione comprobalta az Székely Jánosné diffamatióját, ellenben az incatta nem comprobalthatta az actor ellen a boszorkányságát, mellyel mocskolta. Igaz törvény szerint azért in emenda lingua convincaltatik.

IX.

[1703. július 11–13. között,] Nagybánya

NAGY JÁNOSNÉ KEGYELMI KÉRVÉNYE
ÉS NAGYBÁNYA TÖRVÉNYSZÉKÉNEK HATÁROZATA

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 37/1703. sz. 10–11. p.

Nemzetes¹⁰ Biró Uramhoz, Nemes Tanácsbeli Uraimékhoz nyujtandó alázatos instantiája az belől megh nevezett személynek.

Nemzetes Biró Uram! Nemes Tanácsbéli uraim!

Siralmas és könyvező orczával jelenem meg ez alázatos instantiám által mint incattat képviselő kegyes uraim kegyelmetek előtt! Nyilván vagyon nemzetes uraim kegyelme-
teknél az kegyelmetek istenes deliberatuma szerént való meggyőzöttem, melyért alá-
zatosan instálok kegyelmetek előtt, hogy nem az szoros igasságh szerént, hanem az irgal-
masság az igasságot felül mulya és az aminek ez szűk és nyomorult üdőben szerét
tehettem, vegye el. Megtekintvén kegyelmetek nemzetes uraim ez szűk és mostoha üdőt,
mind peng magamnak sok keserves kinaim, ez az mi nagyobb magamnak holtig való,
nyomorult és kinokhoz hasonló létemet. Mert soha azzal az kezemmel mint eddig életem
nem kereshetem, lévén nyomorodott az jobb kezem (hogyha pedigh az kegyelmetek iste-
nes deliberatuma abban az minek szerét tehetem, meg nem hagyhatná) mégis nagy alá-
zatossággal reménkedem kegyelmeteknek, hogy ne adattassam az fekete ember kezébe,
hanem kegyelmetek bölcsen feltalálván más uttyát condonálni megengedni méltóztassék.
Kegyelmetekhez kegyelmetek atyai hozzám megmutatandó gratiájáért és kegyelmes jó
akarattyáért Istenemet kegyelmetekér és szép cselekedetiért imádni soha meg nem szű-
nök, sőt egész világi életemben megh szolgálni el nem mulasztom.

Kegyelmetek jó válaszát váró s óhajtó szegény szegény szolgálója, Nagy Jánosné
Tordai Jutka.

Resolutió¹¹

Az sok becsületes instansok interventiójára mulctája ad fl. 40 relaxáltatik. Ha peng
ezt nem akarná le tenni, az pellengérbe fel hágván, hová a hóhér lajtorját támasztván, raj-
ta a convicta fel menvén, s kezébe kést vivén, üsse az pellengérbe és visszakiálcsa, ezt
mondván: nem jól és hamisan mondottam az én jó atyámfiának, amit mondottam.

Ex sedria judicialia senatus regiae ac liberae civitatis Nagybánya, 13. Julii 1703. Per
juratum notarium.

X.

1703. július 13., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROSI TÖRVÉNYSZÉKÉNEK
NAGY JÁNOSNÉ ELLENI ÍTÉLETE

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. t. j. 7. sz. 141. p.

1703. die 13. Julii conclusiones incliti senatus.

7. Székely Nagy Jánosné minapi törvényszéken in emenda lingua convincaltatván, post iteratus easque demissas medio honestorum virorum porrectas instans ad ultimam conviltiga[?] relaxáltatott ad florenos 40. Hogy ha penig ezt nem vállalná elsőben vétke ki kiáltatik, az után hóhér az pellengérré lajtorját támasztván, azon a convictának fel kell menni és kést felvivén az pellengérbe ütni és ezt mondani: nem jól és nem igazán mondtam amit mondtam ezen felebarátom Makrai Istvánné aszony ellen.

Nem akarván azért az büntetést subleválni, in paratim florenos 25 le tegyen, tizenöt forintoknak le tételéért penig két hétig való respiriumot kíván, jó kezesség alatt. Mely admittáltatván Makrainét in facie sedriae meg követni tartozik. Melynek harmad része illette volna az actort, mindazáltal respectálván mind az két félnek szegénysége, nevezett szerint az actornak sok törődése, kölcsége florenos 18 denarios 36 adatnak. Ez penig nem az usus, hanem az szükség szerint lött!

- 1 Címzés a külzeten.
- 2 Címzés a külzeten.
- 3 Három szó olvashatatlan.
- 4 Három sor olvashatatlan.
- 5 Az alperes első védekezése hiányzik.
- 6 Címzés a külzeten.
- 7 Áthúzva „Nagy Jánosnétól” és e fölé írva: „tőlem.”
- 8 Két szó olvashatatlan.
- 9 Három tanú semmit sem tud.
- 10 Címzés a külzeten.
- 11 A külzeten, más kéz írása.

25.

A NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSA ÁLTAL
SZŐCS JÁNOSNÉ, SZILÁGYI GYÖRGYNÉ,
KARÁCSONY GYÖRGY ÖZVEGYE, SZASZARINÉ, SZAKÁCSNÉ,
PAP ANDRÁSNÉ, SZOBOSZLAI KATONA JÁNOSNÉ,
SZAPPANOS MÁRTON ÉS MÁSOK ELLEN
A VÁROSBAN, DOBRAVICÁN, FELSŐTÓTFALUBAN
ÉS MÁS HELYSÉGEKBEN LEFOLYTATOTT
BOSZORKÁNYÜLDÖZÉSI PER IRATAI¹

I.

1704. szeptember 8., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK VIZSGÁLATA
A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT PAP ANDRÁSNÉ, SZAKÁCSNÉ,
BODOR ISTVÁNNÉ, SÁNDOR JÁNOSNÉ, BERTALANNÉ,
SZAPPANOS MÁRTON ÉS SZOBOSZLAI JÁNOSNÉ ELLEN

AZ IRAT: B: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 17/1704. sz. 1–3. p.

Inquisitio pro parte inclyti magistratus Nagy Bányaiensis contra et adversus infranominandas suspectas magicas personas coram circumspectis dominis Samuele Enyedi et Michaele Képiró senatoribus ad id specialiter emissis die 8. Septembris 1704. sequenti serie facta et instituta.

De eo utrum:

Tudod é, láttad é, hallottad é bizonyosan és kitül hogyha Pap Andrásné és Szakátsné, Bodor Istvánné, Sándor Jánosné,² Szappanos Márton, Nagy Györgyné, a barátok majorjában lakó Bertalanné, Szoboszlai Jánosné, vagy más akárki tselekedett e valami bűvös-bájós dolgot, emberek marhájába vagy magába, mint boszorkány, tett e kárt, embert valami tagjában veszett e meg és kit, mint és mikor, hol varáslotta, egyszóval mitsoda boszorkányságát tudod vagy hallottad vagy magától valamelyiktől mit láttál vagy hallottál?

1. testis Stephanus Oláh civis Nagy Bányensis, annorum circiter 60: Hallottam Czegléditől hogy egyszer a pokróczot meg verte és Pap Andrásné volt beteg bele. De cetero nihil.

[...]³

8. Dési Futak János civis, annorum 36, juratus, examinatus, fatestatus: Hallottam az Házi Janczi annyátul: mikor Bodornét béhozták és velle szembe juttatták Híd kapuba, hogy mondotta Bodornénak: – Tudod é hogy két kést szurtál a sajtár fenekére s úgy fejtéd

reá a tejet. Azt is mondottad, hogy te elég boszorkányokat tudnál mutatni ha keresnék, de senki nem keresi, azért most előtted van s mongyad! Arra felelé Bodorné: – Meg is mondom annak idejében annak akinek szükség, de te neked nem mondom, mert itt nincs semmi szavahihető ember!

Miszt Gergely is így vall.

[...]⁴

10. Öreg Jakots V. János civis, annorum 65, juratus, examinatus, fassus est: Hallottam Király Jánostól, hogy Bodornéra gyanakodott, mert egykor (így szólla) húst nem adván neki, megfenyegette s mingyárt megdagadt a lábom. De reliquo nihil.

11. Áts István civis Nagy Bányensis, annorum 60, juratus, examinatus, fatestatus: similiter primus hoc addito hogy másnap odamenvén Pap Andrásné, erőssen kezdett nyegni és a moslékos mellé feködvén, tört vért hányt belé s valamig dolgát nem végezte, addig onnan el nem mehetett, noha sokan hijták.

12. Szűts Tamásné, Vámfalusi Judit, annorum 60, jurata, examinata, fassa est: Hallottam Szoboszlainétul, hogy mondotta: – Úgy megverem vagy igézem a gyermeket, hogy még a szívét is által látom. Aliud nihil.

[...]⁵

28. Szebeni Takáts Mihály, juratus, examinatus, fatestatus: Láttam Szappanos Mártont művesség közben hogy [---]⁶ jádzott és úgy rángítva Varga Jánosnál tánczolt, egyszer sem esett el vele. Aliud nihil.

29. Pávai Márton juratus, examinatus, fatestatus: Három esztendeig szolgálván, semmit hozzá nem láttam egyéb jónál. De ceteris semet 28. testis.

30. Stephanus Tölczérés, annorum circiter 60, juratus, examinatus, fassus est: Hallottam Szappanosnétól egy törvényt ülvén a Nagy Jeremiásné fia dolgában hogy mondotta: lelketek megyen el! Azt tudgyák hogy jól laknak éjjel s reggel ha tekintik, üres a helyek! De cetero nihil.

31. Széki Gyögy vallja hogy Szappanos urat a fia ördögh attával, teremttével szítta, osztán az apja csak elment előtte.

13. testis confrontat cum Stephano Török, omnia ita recognoscit sicut alias de caetero de Martino Szappanos fatetur sicut 28. testis.

[---]

44. Mezei András Szaszariné⁷ ellen vallya, hogy még ben laktában efferalta magát feleségének bábának, de hogy Pap Andrásné hítták, azután is vagy 6 héttel odamenvén az épkezláb gyermeket felfedi, megpöki s így szólt: – Nyerjetez benne! Azolta a gyermek megnyomorodott s ma is az, olyan mint a kotsonya a 7 esztendő gyermek.

Item egykor Szendrei Sámuellel beszélgetvén felőle, másnap a feleségének mind szemére hánta amiket beszéllettünk felőle. Maga akkor Szaszariné Borpatakban hált, akkor nálla lakott Szaszariné. Ezt így látta s hallotta Tölgyi Gergelyné is Szaszarinérul.

45. Mezei Andrásné sicut maritus.

II.

1704. december 8–9., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK VIZSGÁLATA
A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT PAP ANDRÁSNÉ, SZAKÁCSNÉ,
BODOR ISTVÁNNÉ, SÁNDOR JÁNOSNÉ, BERTALANNÉ,
KATONA JÁNOSNÉ ALIAS SZOBOSZLAINÉ,
SZASZARINÉ ÉS SZEKERESINÉ ELLEN

AZ IRAT: B és A:⁸ ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 17/1704. sz. 4, 6, 12, 17–20, 28–31. p.

Inquisitio ex parte inclyti magistratus regiae ac liberae civitatis Nagybányensis contra et adversus personas infranominandas per prudentes ac circumspectos dominum Stephanum Burján Hadadi et Franciscum Kerekes senatores et Johannes Gálfi juratum plebeorum anno 1704. 8. Decembris peracta.

Utrum de eo:

Tudod é, láttad é, hallottad é bizonyosan és szavahihető emberektől, hogy ha Pap Andrásné, a Szakácsné, Bodor Istvánné, Sándor Jánosné, az barátok majorjában lakó Bertalanné, Katona Jánosné alias Szoboszlainé cselekedett é valami bűvös-bájos dolgot, embernek marhájában, mint boszorkány, tött e kárt, embert valamelyes tagjában vesztett e meg, varáslotta é, egy szóval micsoda boszorkányságát tudgya vagy látta vagy bizonyosan hallotta vagy magától valamelyiktől mit hallott vagy látott?

2. Kit tud jobb tanúnak lenni?

Fassiones

1. testis consors Georgii Suho junior, annorum circiter 19, jurata, examinata, fatestata: Tudom bizonyosan, hogy az nap mely esett az házamnál az hajjigálózás esett, Pap Andrásné mint egy tíz óraker az házamhoz jövén, bort hozattam néki s ivott, ugyanakkor lencsét kérvén tölem, minthogy feledikenyiségben esett, lencsét nékie nem adhattam. Akkor töllem üresen elment búczúzás nélkül. Azon nap estve bealkonyodáskor gyertyát gyújtván, látom hogy a gyertya körül két dongó repdes. Azonnal mondom fiú fülébe: – Talám boszorkány? Ezen mondásomra mingyárt következett az hajjigálózás és a gonosz cselekedet.

Item a Szerencsiné szolgálójától hallotta midőn pöri volt Szerencsinének, az Szakácsnének ígért egy malacgot s egy soot, aki kilenc halottnak a temetéséről s három hid alól hozatott földet és azt Szakácsnének kezébe vivén össze csinálta s törvényszék előtt volt nap este a Sárpataki uram⁹ garádicsán a szolgáló elhintette, hogy a törvény ne árcson meg Szerencsinének.

2. Elisabetha Lévai, consors Joannis Csiz[madia] Váradi ex homagiali elucidationis obligatione examinata, fatestata: hallotta sokaktul hogy Szakácsné gyanús személy volna, félnek tőle. Signanter Farkas Miklóstól hogy szitta Szakácsnét s mondván: – Megboszorkányoztam a Szakácsnét, ezt mondtam: – Boszorkány vagy, magam veszek egy szekér fát, megégettetlek! De nem kérdezett reá. De reliquo nihil.

3. Consors Michaelis Kozma Füsüs, Elisabetha Szabó Nagybányensis, annorum circiter 34, jurata, examinata, fassa est: Az Szakácsnél¹⁰ circiter 8 hétig betegen laktában látta azt hogy estve vacsora tájban az kakasok szólottanak. Az fogóval kivött az tűzből egy darab eleven szenet, s elhajította, mondott valamit, de mit nem tudja.

[...]¹¹

7. consors Joannis Szócs Kállai, Elizabetha Komlossi Nagybányensis, jurata, examinata. Nagy nyomorúságban s gyermekágy fektében lévén, Szaszariné izent az inasától, Baly Szócs Jánostól, hogy rosszul van é, az mellyben proponállya magát. In anno 1700. peragált fassiójára de reliquo nihil.

[...]¹²

9. testis Catharina Jászay, consors Samuelis Vásárhelyi Nagybányensis, annorum circiter 30, jurata, examinata: A fátens kisfia betegségben nagy dagadásban lévén, gyógyította Szakácsnéval,¹³ de nem használt. Egykor az quartélyos német éczaka 3 óra tájban hozottot férjével cziprust mellyel meg füstölték és a gyermek az előtt nem alutt, akkor penig hogy füstölték, mingyárt elaludt. És a Szakácsné igen jó reggel, elibb hogy nem ment annak előtte, eljött s mihelyt beérkezett, mingyárt azt kérdezte: – Mivel orvosoltátok az gyermeket? S feleltenek hogy fekete cziprussal. Melyre Szakácsné felelt: – Nem kell semmivel orvosolni, csak azzal amivel én, meg gyógyitom! Amint hogy circiter egy hétre meg is gyógyult.

Hallotta magától Szakácsnétól, ezt mondotta: Sárpataki bíróságában valami baja volt, s egy néhány halotról földet veszen fel, az bíró háza előtt meghinti vele, senki sem árt hat neki, ha azon általmegyen.

10. testis Georgius Fazakas Miszti Nagybányensis, annorum circiter 42, juratus, examinatus: Mostoha fia, Mihály megh fenyegetvén Szaszarinét.¹⁴ Megnyomorodott volt az ujjá, mint hogy két csontot ki is vettek az ujjából s amiatt gyanakodtak Szaszarinéra.

11. Relicta Georgii condam Jóó Nagybányensis, annorum circiter 60, jurata, examinata, fassa est: Tudom s láttam hogy a Szakácsné amikor az menyecske leánya, a Kerekesné megtébolyodott vala, adott a fátensnek egy kis tállat, egy kis vékony csontocskát, egy kis temjént s azt mondotta az Szakácsné: – Ezzel kell meg füstölni! Mellyel maga meg füstölte, de semmit sem használt.

12. Consors Georgii Csizmadia Kassay, Regina Knott, Nagybányensis, annorum circiter 46, jurata, examinata, nihil dixit.

13. Consors Michaelis Takács, Elisabetha Fodor, Nagybányensis, annorum circiter 34, jurata, examinata, fassa est: Hogy maga a fátens az orczájával nyavalyás volt, s méltelte a Szakácsné az orczáját és akkor elájulván kisgyermekével, a karját az kisgyermek fájjalta, de gondolván hogy az esés miatt rajta a fájdalom, vitte a borbélyhoz. A borbély

azt mondotta: nincsen semmi híja a csontyának, de ugyan nem szülvén a fájdalma, vittem Szakácsnéhoz és az megkenvén, békötötte szőrrel s hajszállal, mivel. Ismét ezután is hordozta hozzá, egykor pedig megrántotta a gyermek karját s azolta a karja elesett s elszáradott. Eleget gyógyítottatta másokkal is, de senki nem gyógyíthatta.

14. Consorts Georgii Szepssi, Juditha Talpas, Nagybányensis, annorum circiter 32, jurata, examinata: Gyermekegy fektében nem szinte jól bajolván vele Szaszariné,¹⁵ fizetett csak másfél forintot s megfenyegette Szaszariné, melyre protestált a fátens, de akkor nem lött semmi nyavalyája a fátensnek, hanem következendő nyáron kére két poltura ára kenyeret. Hogy nem adott, csakhamar a hideg ellelte egész karácsonyig. Annakutána pedig Boldisár Istvánné javallásából velle megbékélt, s megkenvén egyszer Szaszariné, meggyógyult.

Item hallotta Szaszarinétől, hogy átkozta Nánási uramat, ezt mondván: – Isten előtt sem ezen, sem a más világon ne legyen elfelejtve, hogy neki meg nem engedte az poenentia tartást, mert a bíró, tanács és város megengette volna ha Nánási¹⁶ uram megengette volna.

15. Relicta Georgii condam Szürcsapó Szepssi Nagybányensis, annorum circiter 43, examinata, dicit ut in fassione anni 1700.

Die 9. Decembris per dictos senatores continuata.

[...] ¹⁷

19. Stephanus Kádár Diossy, Nagybányensis, annorum circiter 45, juxta in obsequia civitatis dato dicit: Bodor Istvánnál hálván egy éczaka, hallotta töllök, hogy összeveszvéen egykor Sándor Jánosné¹⁸ Oláh Jancsinéval, egymást kurvázták, boszorkányozták, ezt mondván: – Én sem vagyok nagyobb kurva te nálladnál! A másik pedig így felelt: – Én sem vagyok nagyobb boszorkány te nálladnál! Mellyeket a fátens hallotta Bodor Istvántól és feleségétől.

20. Martinus Enyedi, Nagybányensis, annorum circiter 46, juratus, examinatus, dicit: Hallotta Czeglédi Istvántól, ezt mondotta: – Bolond voltam, hogy Pap Andrásné¹⁹ olyan könnyen hattam, mert én estve az mestergerenda alatt gyermekruhát sulyokkal megh vertem s hajnalban pedig Pap Andrásné odajött és a mestergerenda alatt csak ledült vagy lerogyott és azt mondotta: – Ha engemet az mentéddel be nem takarsz tizenkét óráig, meg kell halnom!

[...] ²⁰

31. Franciscus Szabó Nyireő Nagybányensis, annorum circiter 45: Hallotta Pap Eötvös Istvántól, hogy gyanakodtak gyermekek nyomorúságos betegsége s halála miatt Pap Andrásnéra.²¹ Hallottam Szakácsné²²től midőn Pap Andrásné s Szőcs Jánosné megfüröszttették s az gyermekek mondották: – Nem mentek le a vízben. Melyre mondotta Szakácsné: – Jaj, átkozottak, bizony nem egyebek boszorkányoknál! Nem marad meg, nem kerül el, hogy meg ne égessék! Én bizony a minémű nehéz ember vagyok, mingyárt belé halnék, ha belé vetnének! A fátens felesége is ezeket mondhattya.

32. Consorts Stephani Csetri Nagybányensis, annorum circiter 46, jurata, examinata, dicit: Hallotta Fodor Istvántól, hogy hazajött Németi uram fiától, mondotta Csetri Istvánnak nagy sóhajtással s szánakozással: – Jaj, mely rosszul van az Németi uram fia! Bizony meg érdemelne az Szakácsné,²³ hogy megégetnék!

Item gyanakodott Szaszarinéra az karján lött nyomorúságos seb miatt, mert megfenyegette volt. Ebben tud Fodor István jobban és Csetri István, Pap Eötvös István is.

33. Andreas Molnár Nagybányensis, annorum circiter 50, juratus, examinatus, dicit: Az utromban specificalt személyek felől semmit sem tud. Kalauz Fazakas Jánostól penig hallotta, hogy gyanakodtak gyermeke szájának félre való vonattása miatt öreg Székely Istvánnéra, ki is valamivel, fűvel békötötte s meggyógyult. Ismét Nagy Fazakas István is gyanakodott a szomszéd asszonyához. Item fátens felesége penig hallotta néhai Márki Jánosnétól: – Özvegységembe nem nyughatom, mert Szakácsné az uram képiben minden éczaka mellém jár hálni!

34. Joannes Szeöch Apodi Nagybányensis, annorum circiter 37, decurio, sub juramento quo in civitate tenetur, nihil dixit.

35. Consors predicti fatentis, annorum circiter 34, jurata, examinata, dicit: Hallotta sokaktól, hogy Szaszariné s Szakácsné gyanús személyek voltak. Hallotta Molnár Boldizsárnétól, ki az Szőke Csizmadia Istvánné lányától hallotta, és az Szekeressy Pap szolgálójától, hogy Szekeressiné²⁴ noha megholt, de minden éczaka hazájá s beszél velek. [...]²⁵

38. Relicta Pauli condam Ferencz, Nagybányensis, annorum circiter 60, jurata, examinata, dicit: Még az hostatban lakában, ifjú asszony korában hallotta, hogy Szaszariné tudományos asszony volt. Item az Pap Andrásné anyja is olyan tudományos személy lött volna.

39. Consors Stephani Török, Nagybányensis, Catharina Karikás, annorum 32, jurata, examinata, fatestata. Ez mostani Boldizsár Istvánné gyermekágy fektében ment a fatens hozzá, s ennek javallotta amaz, hogy Pap Andrásné²⁶ bábának [hivja], melyre ez fatens így felelt: – De csak Nagy Jánosnét, ha bé bocsátyák ecclesia követésre, hívom el! Másnap penig Pap Andrásné Boldisar Istvánnéhoz menvén, ezt mondgya az fatensnek a házból való kimenetele után: – Ez az asszony is igen várná ha fia lenne s az lássa mentés bábát, de egyik sem lészen az! Mellyet Boldisárné meg beszélvén, az fátensnek mondott: – Olyanok az öregasszonyok, kevés vagyon aki közülök valami kevés babonaságot nem tudna, vagy valami kevés gyilkosságban nem esnék! És ezeket csak estve, fűrésztés után, magokban beszéllették az két asszonyemberek. Éczaka penig mind a fátens, mind Boldizsár Istvánt, mind a feleségét, az kis teknő béli gyermeket hasára tevén, úgy megnyomták, fojtogatták s gyötörték, hogy csak szinte meg nem ölték! Boldizsár István is tolvajt kiáltott s kardot rántott. Reggel penig a fátens menvén Boldizsár István házához, panaszkottak egymásnak, miképpen nyomták meg őket. Azomban csak abban az órában érkezett Pap Andrásné is oda s halván a panaszkodásokat, mondotta: – Jól vagytok véle, olyan asszonyok vagytok ti! Ketten-hárman öszve ültök s azt beszélletek, hogy kevés öreg asszony vagyon hogy vagy kevés babonát nem tudna, vagy valami kevés gyilkosságban nem esnék! Ha keresztül tennétek az kezeteket, az hüvelyket a másik kezen lévő kis ujjához, úgy mondanátok a Miatyánkot, nem nyomnának meg! És csak csodálkoztanak rajta, hogy csak ketten lévén, mégis, az egymás között lött beszédeket meg mondotta s szemekre vetette nekik Pap Andrásné!

Ismét, hogy a fátens kebelével igen nagy kint látott, gyanakodott Pap Andrásnéra.

Item Bodornétől hallotta, ezt mondotta Sándor János felől: – Szent György napján Sándor János az sövény alatt járt, tyukmony volt az kezében. És hogy akkor ellett meg a tehene, talán azért veszett el az teje s haszna!

40. Consors Joannis Daniel, Elizabeth Csetri, Nagybányensis, annorum circiter 35, jurata, examinata: hallott egytől-mástól hogy tudományos vagy gyanús személy lött volna Szaszariné.

41. Andreas Debreczeni, Nagybányensis, annorum circiter 35, juratus et fatestatus, dicit quod est in anno 1700.

42. Consors proxime dicti fatentis, Sára Lőrincz, sub juramento quae in anno 1700. in causa Szaszarianae fuerit fassa, eadem repetitur.

43. Joannes Hazi junior, Nagybányensis, annorum circiter 34, juratus et fatestatus et repetit fassionem anni 1700. Item a sógora, Bányai György uram egykor a lakodalom hetiben ebéd tájban alkalmatlan szókat beszélvén, az atya megszidogatta és a legény megharagudván, a ládát megrugdosta. Két szép tál leesett, eltört. E miatt az fátens is megütötte hátra György mestert, mellyért megharagudott az György mester anyja, el is ment a háztól és azután csakhamar, azon a héten estve a menyecske ágyat vetvén, a fogason leborított szép tiszta s fejtől pohárt hajítottak a menyecske fejéhez. Melyre nézve keresni kezdik a pohárt és az asztal mellett az szegletben találták meg vizessen. Ezt mondván magok: – Ebből csak most ittak!

Item a házánál semmi macska nem maradhatott és az berekszászi asszony egy macskát hozott Tótfaluból. Mondotta ezen fátens: – Híjjába hozzátok az macskát ide, mert meg nem marad! Megölik, borsért járnak rajta az farán, az farkán és megismerszik! Melyre mondott[a] az asszony: – De megmarad! Azonban az vedernek az kötőjén háromszor által von-ta s azolta megmaradott s meghízott a macska. Egy sem volt olyan szép s kövér, mint ez.

Item: az úton keresztül valami forgács, ág, vagy gaz essik, neheztellé ha által hágta valamelyik! Inkább javallotta, hogy el kerüllye vagy kivették, amint hogy ha más által hágta is, maga kivette.²⁷

[---]

5. Consors Pauli Kovács, Nagybányensis, annorum circiter, 46, jurata, examinata, fassa est: Hallottam Szakácsnétől, nyakammal rosszul lévén, hivatván hozzám, hogy azt mondotta: – Olyanok az bányai asszonyok, hogy az bábájokat ottan-ottan változtatták, abba az jó holnapban vadttok! Miért hívtál? Ha mást nem hívtál volna, nem volnál rosszul a nyakaddal s semmi nyavajád nem volna!

11. Consors Johannis Németi, jurata, examinata, fatestata: Tudom nyilván az leányom házasságakor fele tyukmonyát ketté vágott Szakácsné és egy papirosból, nem tudom, mivel, meghintette s felét az fiammal megétette, felét ismét maga megette. Az fiam azt mondgya: – Melly rossz étel! Az Szakácsné arra azt mondgya: – Ne gondolly véllé, csak edd meg! Attul az üdőtől fogva vagyon rosszul az fiam és csak ő hozzá kívánczozott. Amikor elment, mindenkor ő hozta vissza. Az hová szélllyel hordottuk a varáslókhöz, a kikesi boszorkányok, azt mondották: – Meggyógyítanók, de az Szakácsné nem engedi!

12. Consors Samuelis Székely Szabó, annorum circiter 30, jurata, examinata, fassa est: Hallottam nyilván az Szakácsné szájából, hogy azt mondotta, hogy az ki törvénykezik, holt ember sirjáról vegyen földet fel és azt hincse oda az hol a tanács fel megyne, hadd tapodják fel s azt mondgya: úgy némullyanak meg a bírák, mint az holt emberi az honnét az földet felvette s úgy tehesenek törvényt reá, megszabadul. Azt is mondotta: mikor az fiát megszabadította, akkor az uraknak az ágyokba hányta és ételekbe béadta. Azt is hallottam nyilván tőlle, hogy akármiét vigyék el neki, megtudja kiviszi el s hová leszen. Ismét azt is hallottam hogy mondotta: – Aki vajat akar gyűjteni s csinálni, hús-hagyó kedden főzzön szalonnával káposztát s azzal kenye az tehén csecsit.

Fassio

Consors Johannis Gyulai Felsőbányai, annorum circiter 35, jurata, examinata, fate-stata: Láttam s tudom nyilván, egy alkalmatossággal, amikor már az hajjigálás békövetkezett, az szállására menvén Szakácsnének, az ablaknál, az asztal mellett ülén, néztem az setétben, az ablakban egy darab soót, kenyeret és holt szenet. Az sóban beléharapok s azt mondgya: – Miért haraptál belé, Nagy János orvossága volt az, nem jó lett volna belé harapnod! Köpd ki hamar s mosd meg a szádat! Azon szaván mingyárt kiköptem. Kérdém tőlle, hogy mire való az? Arra kezdé magyarázni, lerakván előttem az asztalra rendel a kenyeret, soót és az holt szenet és egy varrótűben egy szál czérnát von s azt az ujjára tekeri. Az varrótűben egy kis kenyeret szórván, azt mondgya (fellyül tartván az rendel elrakott kenyéren, sóon és holt szézen az czérnás tűben lévő kenyeret): – Ha ez az holt szénre mutat, Nagy János megholt, ha pedig a kenyérre, még él. Amint hogy mindgyárt ezen mestersége után azt mondotta, hogy még él, de az urak házak megett vagyon s azért nem jöhet haza. Azután ismét mint egy negyed nap mulva hozzá megyek, ugyan az ablakban látok egy kis veres büröcskét s azt mondom: – E bizony jó volna az én csizmám orrára foltnak! Akkor ezen szavaimra úgy felel: – Czérna vagy fonál teker-ni való bür! De azután egy kis bort iván, a bortól jó kedvet vesze s egészen megmondgya, hogy mi végre tarttya azt a kis veress büröcskét: – Az, úgymond, arra való hogy Tomán-ban vagyon egy oláh asszonyember, ebből csináltak egy pár bocskort és egy ujnyi kis gatyát. Az idejön, s annak adná. Az elviszi ezeket egy tó mellé s azt mondgya a tó szélin: – Gyere ki fölt tyúk, adok egy bocskort és egy gatyát! Mennyél ország szerzte, keresd fel Nagy Jánost! Valahol leszen s hozd haza! És hazajön két hétre valahol leszen! Ebben egyebet nem tartok olyan nehéznek, mint azt, hogy ha haza hozza, véle kell hálni azzal aki haza hozza! Erős a szerszáma s meg kénozza az asszonyembert!

2. Consors Stephani Ágyó Nagybányensis, annorum circiter 30, jurata, examinata, fastestata: Hallotta Pap Andrásnétól, mikor Magyarországon a gyanús személyeket elfogdosták, s mártogatták, hogy mondotta: – Úgy félek én!

III.

1704. december 8., Nagybánya²⁸

NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK VIZSGÁLATA
A BOSZORKÁNYSSÁGGAL VÁDOLT PAP ANDRÁSNÉ, SZAKÁCSNÉ,
BODOR ISTVÁNNÉ, SÁNDOR JÁNOSNÉ, BERTALANNÉ
ÉS KATONA JÁNOSNÉ ALIAS SZOBOSZLAINÉ ELLEN

AZ IRAT: B: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 17/1704. sz. 26–28, 33–38. p.

Inquisitio ex parte incltyi magistratus regiae ac liberae civitatis Nagy Bányensis contra et adversus personas infranominandas per prudentes ac circumspectos dominos Stephanum Toldi et Stephanum Kőszeghi senatores, utresque et juratum notarium Isacum Jászi die 8. Decembris 1704.

Utrum de eo

1. Tudod é, láttad é bizonyosan bizonyos és szavahihető embertől hogy ha Pap Andrásné, a Szakácsné, Bodor Istvánné, Sándor Jánosné, az barátok majorjában lakó Bertalanné, Katona Jánosné alias Szoboszlainé cselekedett é valami bűvös-bájós dolgot, embernek marhájában mint boszorkány tött é kárt, embert valamelly tagjában vesztett e meg, varáslott é, egyszeróval micsoda boszorkányságát tudgya vagy látta vagy bizonyosan hallotta vagy magától valamelyiktől mit hallott vagy látott?

2. Kit tud jobb tanúnak lenni?

Fassiones

1. Michael Kerekes, civis Nagybányensis, annorum circiter 60, juratus, examinatus, fassus est:²⁹ Tudom, egy alkalmatossággal betegségemben hogy reámolvastott s az nyavalyát erdőre, farkasra, medvére igazította s küldötte. Ezen babonását eszembe vevén megh mondottam nékie hogy engem többször ne gyógyítson.³⁰

2. Consors Georgii Suho junioris, civis Nagybányensis, annorum circiter 19, jurata, examinata, fassa est: Tudom, hogy az nap, mint egy tíz órakor, az házamhoz jöve Pap Andrásné.³¹ Egy ital bort hozattam neki s ivott. Lencsét kérvén töllem. Feledékenységben, nálam lévén, lencsét neki nem adhattam. Hanem az házamtól üressen elment s nem is bucsúzott. Aznap estvén gyertyát gyújtván, látom hogy két dongó az gyertya körül repdes. Azonal mondván: – Hű, talám boszorkány? S azonnal mindgyárt következett a gonosz cselekedet.

[...]³²

4. Consors Michaelis Kerekes, Nagybányensis, annorum circiter 50, jurata, examinata, fatestata: Tudom, egy alkalmatossággal két száram megdagadozván az orbánc miatt,

Szakácsné³³ odahivatván, hogy ha valamivel tudná az lábomat orvosolni. Azt mondgya, hogy az lábomat megvesztették, holt szén, pozdorja, és halcsont vagyon az száramban. Azt is mondotta, hogy meg tudná mondani hogy ki vesztett meg. De ezen beszédében hazudott, mert magam is meggyógyítottam. Ismét azt is mondotta, hogy Mosa László lábát nincsen az ki meggyógyicsa. Azt is hallottam egy alkalmatossággal, azt mondván nékie: – Miért az urad lábát hogy meg nem gyógyítod? Kire azt felelé: – Gyógyicsa az ördög, hiszen az ördögök kutya, forrása az eő szára, azt senki meg nem tudgya gyógyítani.³⁴

[...] ³⁵

8. Consors Michaelis Csiz[madia] Thot, Nagybányensis, annorum circiter 50, jurata, examinata, fassa est: Tudom hogy az kisebbik leányommal lévén, reggeli alkalmatossággal odajön³⁶ s kérdezi az leányomat, hogy mint vagyon, s magam úgy felelek, hogy rosszul vagyon, az éjszaka is reá jötenek, megnyomták. Azt felelé hogy reggel az feje alá kenyeret, sót, tömjént és fokhagymát [tegyek], gyűlöli azt az boszorkány [és nem jár reá].³⁷ Ugyanezen fatens így fateal:³⁸ hallottam, az vömnél lévén egy alkalmatossággal, hogy maga mondotta volna, hogy öröklen kurva volt ő.

9. Johannes Kolosvári, alias Szabó, juratus civis Nagybányensis, annorum circiter 48, juratus, examinatus, fatestatus: Tudom nyilván, egy alkalmatossággal az szegény megholt feleségem sütésben lévén foglalatos, egy kenyérral többet az kemenczébe be nem vethetett, mindgyárust egyszer olyanná lett egy szem pillantásban, mintha veres posztóval vonták volna be. Szakácsné a szomszédból által hivatván, megkenegette s abban az órában meg gyógyult. Magamat is eleget kent és olvasott reám.

10. Consors Georgii Kerekes, Nagybányensis, annorum circiter 48 jurata, examinata, fatestata: Hallottam³⁹ hogy együtt is, másutt is ónat öntött. És azt is láttam: kéz romlásra olvasott, de cetero nihil.

[...] ⁴⁰

13. Stephanus Kerekes alias Tordai, Nagybányensis, annorum circiter 39, juratus, examinatus, fassus est: Hallottam hogy az feleségem betegségében hozzám hivatam,⁴¹ hogy ha az feleségemmel valami jót tehetne, de azt felelte, hogy nem tudgya meggyógyítani. Azután egy alkalmatossággal az piac felé indulván, az piacon találkozáván öszve véle, azt mondgya, hogy ha pápistává léssen az fátens, ad olyan orvosságot, hogy megh gyógyul. De cetero nihil.

14. Relicta Stephani Kovács alias Virágháti, Nagybányensis, annorum circiter 50, jurata, examinata, fassa est: Láttam hogy az göröngyi békát megaszalta s megégette⁴² s kérdem tőlle hogy mire való léssen. Azt felelte hogy süly ellen csinállja, mert igen jó orvosság. Ollyankor penig afélét cselekedett, az ajtót bézárta. Ön öntését is hallottam. De cetero nihil.

15. Consors Michaelis Kovács Nagybányensis, annorum circiter 46, jurata, examinata, fatestata: Láttam, hogy háromszori gyermekágyamban is velem lévén,⁴³ az mikor az gyermeket az keresztelésre elvitték, az küszöb alá kenyeret, sót tett, féltvén, hogy az fátensnek tejét elviszik. Azt is láttam, hogy Szakácsné⁴⁴ az gyermeknek monyát egy néhányszor öntötte. De cetero nihil.

16. Michael Szőcs juratus cives Nagybányensis, annorum circiter 60, juratus, examinatus, fassus est: Hallottam egy alkalmatossággal, hogy Szakácsné⁴⁵ úgy jövendölé, hogy még három esztendeig nem léssen az gyümölcsfáknak termése. De cetero nihil.⁴⁶ [...]⁴⁷

19. Paulus Kovács Nagybányensis, annorum circiter 50, juratus, examinatus, fassus est: Tudom hogy Szakácsné⁴⁸ az egyik gyermeknek a monyát megöntötte. Hallottam Szakácsnétól egy alkalmatossággal, az feleségem beteges lévén, hozzám hivatam, amikor házamba béjött volna, kérdezzük, hogy mint vagyon? S úgy felel: – Mit mondhatok? Ihol az Pap Andrásné⁴⁹ az szemtelen kutya, meg akara szem látomást fojtani! Amint hogy az szárán magam is látám az kéket Szakácsnének az fogdosást.⁵⁰

[...]⁵¹

21. Consors Pauli Kovács Nagybányensis, annorum circiter 48, jurata, examinata, fassa est: Tudom nyilván, gyermekágyban lévén, egy alkalmatossággal Szaszariné⁵² személye szerint megnyomott s folytani akart és ollyanná lettem, hogy szinte nem ehettem, sem ihattam, sem pedig alhattam, az mely miatt az nyakam is megmerevedett.

Egy alkalmatossággal az utczákon járván Szakácsné,⁵³ béhíván az uram, kérdé az Szakácsné hogy mint vagyok? Én megmondám néki hogy Szaszarinével hogyan jártam. Szakácsné úgy felelt: – Magad ganéjával, fokhagymát, borsot, sót törj össze, azt ragazd az nyakadra, harmad napra meg gyógyulsz! Amint hogy meg is gyógyultam! Azt is mondotta, hogy olyanok az bányai aszszonyok, hogy az bábát ottan-ottan változtatták! Miért hívtál más bábát? Abba a jó napba vagytok, ha mást nem hívtál volna, semmi nyavalyád nem volna! Pap Andrásné⁵⁴ úgy fateál mint az ura ezen fatensnek.

[...]⁵⁵

24. Consors Stephani Vásárhelyi alias Csizmadia, Nagybányensis, annorum circiter 45, jurata, examinata, fassa est: Tudom hogy Szakácsné az nyakamra való sülyt gyógyította, de mint és mivel, nem tudom. De cetero nihil.

25. Consors Georgii Székely Nagybányensis, annorum circiter 48, jurata, examinata, fatestata: Hallottam magától Pap Andrásné⁵⁶ hogy javallotta az gyermekágyban fekvő aszszony embereknek, hogy a felyek alá tegyenek sulykot és nyársat, hogy a gonoszak hozzájuk ne menyenek. De cetero nihil.⁵⁷

[...]⁵⁸

27. Consors Andreae Cserei alias Faz[ekas], Nagybányensis, annorum circiter 25, jurata, examinata, fatestata: Láttam, hogy Szakácsné⁵⁹ az betegeknak az körmét nézte, de mi végre, nem tudom. De cetero nihil.

[...]⁶⁰

32. Consors Georgii Ötvös alias Lócze, Nagybányensis, annorum circiter 25, jurata, examinata, fatestata: Hallottam, hogy az nyárban az uramat gyógyította Szakácsné⁶¹ s azt mondotta, hogy az mikor az fürdőnek való füvet szette, következendő északa csak meg nem ölték az gonoszszak s annak utána nem is gyógyította az uramat, mert nem meri s nem is gyógyítja, mert megölik őtet. De cetero nihil. Mégis hallottam Pap Andrásné-

tól,⁶² hogy mondotta hogy az melly asszonyember az bábát változtattya, azelőtt való és véle bánó bábája gyötri s kinozza az olyan aszszonyt.⁶³

[...] ⁶⁴

36. Consors Michaelis Nagy Bányensis, annorum circiter 60, jurata, examinata, fatestata: Hallottam, hogy Ötvös Pap István mondotta, hogy az fia nyavajája iránt Pap Andrásnéra⁶⁵ gyanakszik. De cetero nihil.

[...] ⁶⁶

39. Johannes Szabó alias Dobi, Nagybányensis, annorum circiter 23, juratus, examinatus, fassus est: Hallottam Szabó Mártontól, Kalmár Péter vejitől, hogy Pap Andrásné⁶⁷ mondotta volna, hogy itt s itt jártak az ördögök, de hogy megnevezte volna hogy hol jártak, nem érhettem. De cetero nihil.⁶⁸

40. Consors Michaelis Szőcs alias Erdélyi, Nagybányensis, annorum circiter 53, jurata, examinata, fatestata: Tudom, egy alkalmasággal igen roszzsul lévén, Szakácsné⁶⁹ fokhagymával kente meg mindenütt az testemet s az kezembe, a két tenyerembe, fokhagymát szorítottatott s azt mondotta hogy megtekernek miattad az boszorkányok. De cetero nihil.

41. Relicta Michaelis Őri alias Szőcs, Nagybányensis, annorum circiter 60, jurata, examinata, fassa est: Tudom nyilván, egy alkalmatossággal, amikor az nyavalya reám következött, hogy Szakácsnéval⁷⁰ kötöttevén magamat, rosszabbul voltam és hogy hirtelen nékie meg nem fizethettem, megfenyegetett s azt mondotta, hogy meg nem bánod ha megfizecz! Az üdőtől fogva Isten nyomorékja vagyok. De cetero nihil.⁷¹

42. Relicta Stephani Fekete Balog, Kys Anna, Nagybányensis, annorum circiter 50, jurata, examinata, fatestata: Hallotta, hogy Szakácsné⁷² másokat tanított arra, hogy az favágóra az főmosó vizet ne öncse, sem penig az csöpögés alá ne huyozzon, mert az szép asszonyok bányák. Azt is hallottam másoktól, hogy arra tanította őket, hogy a temetőben mennyenek ki, s három megholt polgároknak az sírjáról hozzanak földet s az tanácsháznak küszöbje alá tegyék s ellene semmit sem mehetnek az törvényben. De cetero nihil.⁷³

[...] ⁷⁴

45. Stephanus Fodor Nagybányensis, annorum circiter 58, juratus, examinatus, fassus est: Hallottam Szakácsné⁷⁵ egy alkalmasággal fogságában hajnalkor hozzá béhivatván, hogy Némethi János uramnak töllem izente: – Bocsátsson el, az fiát meggyógyítom, mert tudom, hogy eö az én fogságomnak oka. Azt is izente töllem kapitány Pap Mihály uramnak, hogy az hajdukkal az szoknyáját, mentéjét adassa vissza s az pénzt is az ládájából. Öt máriás vagyon az ládájában, hadd élődgyék vele, mert éhel is meghal; ha szintén ötöt megölik is, nem lesznek azzal jobb emberek. De cetero nihil.⁷⁶

46. Johannes Modra, alias Lakatos, juratus civis Nagybányensis, annorum circiter 40, juratus, examinatus, fatestatur per omnis nihil.

47. Michael Gyöngyössy alias Timar, juratus civis Nagybányensis, annorum circiter 48, juratus, examinatus, fatestatur: Szakácsné⁷⁷ magammal, feleségemmel és leányommal bánván, hogy a szájával sugott-bugott, csuppogtatott az földre, majd minden harmadik szavában pökött. Láttam s hallottam. De cetero nihil, hoc addito: Hallottam hogy mondotta: Uram Jézus! Uram Jézus!

[...]⁷⁸

51. Consors Johannis Thot Nagybányensis, annorum circiter 40, jurata, examinata, fassa est: Semmit egyebet az jónál Szakácsnéról és Pap Andrásnéról nem tudok mondani. De cetero nihil.

[...]⁷⁹

56. Georgius Láncki Nagybányensis, annorum circiter 58, juratus, examinatus, fateatur: Tudom s láttam régen egy alkalmatossággal amidőn öreg Teleki Mihály uram Ungvár alá ment, hogy Szakácsné egy tótfalussi asszonyal egy gyermektől az csorgóra két üres fazekat küldöttek, s megparancsolták az gyermeknek, hogy mindenkor az egyik fazekat tele hozza vízzel, a másikat ismét üressen, amelyből ők Teleki Mihály úrnak szerencsáját vagy szerencsétlenség[ét] próbálták. Amint magok az én kérdőzésemre mondták: a teli fazék szerencsét, az üres pedig szerencsétlenséget jelentett. Amint hogy a mostani ügyét is az magyarnak az némettel megpróbálta, amint magától értettem bizonyossan. Nemzetünknek jól prognostical.

Azt is hallottam Katona Jánosnéól alias Szoboszlainétől⁸⁰ egy alkalmatossággal az feleségem a lábával rosszul lévén, azt mondtotta, hogy azért nem gyógyul hogy a szárában szőr vagyon vagy a sebben.

57. Relicta Georgii Balint Nagybányensis, annorum 28, jurata, examinata, fateata: Hallottam hogy Sárpatakiné asszonyomhoz járt Szakácsné⁸¹ hogy ott az gyermekeket orvosolta, magokat öntötte s reájok olvasott. Kanált, vakarót az kezébe vett olyankor. Hallottam az Sárpataki uram majornéjától, hogy az barátok majorjában lakó Bertalanné⁸² sült boszorkány. Azt is hogy az teheneket kurusolta: füvet s egyéb alkalmatosságot szedett, mellyet az teheneknek adott meg enni, hogy vajasabb tejet hozzanak az tehenek.

58. Consors Johannis Kupás Nagybányensis, annorum circiter 40, jurata, examinata, fassa est: Láttam egy alkalmatossággal, hogy Szakácsné hagymázban létemben az övemmet a könyökével háromszor megmérte s az fejem alá tette. Hallottam azt is Kulcsár Györgytől, hogy minden gyanúsága Pap Andrásnéra⁸³ vagyon, hogy az gyermekét ő vesztette volna meg, nem más. Magam is nagy gyanúságba estem egy alkalmatossággal hozzá. Velem lévén egy gyermekemmel, az padláson tartogattam valami orvosság ellen való füvet, mellyet is az emberek szoktanak javallani az boszorkányok ellen, hogy jó az háznál tartani, hogy az olyan házat nem szeretnek az szép asszonyok, hogy eő lopta volna el az ház héjjáról. De cetero nihil, hoc addito: Hallottam egy al[kal]matossággal Kerekes Ferencz uramnál lakott Ersébeth nevű asszonytól, hogy Pap Andrásné Kerekes Ferencz asszonyánál lévén, az gyermekének köldökéből elmezzett egy araszot. Ezt meglátván, Ersébeth asszony Pap Andrásné megszólította, hogy miért cselekedné azt, s azt felelte volna: – Kupás Jánosné kért, úgymond, reá hogy az gyermekét gyógyítanám meg vele. Kerekes Ferenczné asszonyom mint egy fél esztendővel megtudván ezen cselekedtet, Ersébeth asszont az gyermek köldökéért hozzám küldi s kéri tölem. Én ezen megszorodván, Pap Andrásné kezdém dorgálni, hogy miért mondtotta volna, hogy én kértem volna reá! Pap Andrásné nekem úgy felele: de, úgymond, Némethi Jánosné kért, hogy az gyermekének az golyváját gyógyítanám meg, annak vittem.⁸⁴

[...]⁸⁵

8. Caspar Szabó⁸⁶ Nagybányensis, annorum circiter 32, juratus, examinatus, fassus est: Tudom bizonyosan, hogy az első feleségem eöcsének az urát Alsó Miszt Tótfaluba kerülőnek tötték. Mint hites kerülő az kártétel felől az marhát béhajtotta, azonban a felesége lábát megvesztik, gyógyításért folyamodnak a szülei a Szakácsnéhoz. Béhozván a fatenst hozzá, aki mindgyárt meg mondotta: – Akinek a marháját az urad [béhajtotta], az vesztette meg. Melyben igazat mondott, mert az Tótfaluban megégetett Boldog Eczakáné[!] reá vallott arra az oláh aszonyra és azon éczaka elszökött s mai napig oda vagyon.

IV.

1704. december 9., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK VIZSGÁLATA
A BOSZORKÁNSÁGGAL VÁDOLT SZAKÁCSNÉ, PAP ANDRÁSNÉ,
BODOR ISTVÁNNÉ, SÁNDOR JÁNOSNÉ ÉS SZOBOSZLAINÉ ELLEN

AZ IRAT: B: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 17/1704. sz. 13–16. p.

Anno 1704. die 9. Decembris nemzetes biró uram és az becsületes nemes tanács akarattýából egy nihány gyanús szemilyekre, úgy mint 1. Szakácsné, 2. Pap Andrásné, 3. Bodor Istvánné, 4. Sándor Jánosné, 5. Szaboszlai nevű hajdúné az tanú mit látott, hallott babonaságot és ördögösséget s boszorkányságot?

1. fátens Relicta Stephani Papi fassa, examinata et hoc modo: Eötvös Pap Istvánnétül hallottam, hogy gyanakodott reá.⁸⁷ De cetero nihil.⁸⁸

[...]⁸⁹

3. Nyíró Kádár Istvánné asszony hűti után: Hallotta Szakácsné⁹⁰ hogy az ujját gyógyította: – Az éjjel csaknem megölnék miattad. Elvitted magadat, de azután is reám szorulsz! De cetero nihil.

4. Szikszai Györgyné asszony hiti után így valla: De cetero nihil. Király Jánosné⁹¹ tól hallottam, hogy Bodornéra⁹¹ gyanakszik, hogy az fátens lábát Bodorné vesztette meg.

[...]⁹²

6. Ágyó Istvánné, annorum circiter 30, hűti után így vall: Mikolainé asszonytól hallottam: Teleki Mihályné asszonyom maga házokhoz szálván, Pap Andrásné [mondotta]: – Kár hogy az asszonyoknak gyermeke nincsen, mert kötis rajta. Pap Andrásné maga az párnát alól felhasítá, sok csontokat vette ki belőle és ódozta.⁹³

[...]⁹⁴

8. Kiss Illyésné asszony hiti után így vall: Egy özvegy német asszony mondotta: – Hajdunétól hallotta hogy azt mondta hogy: – Az urának az inge ha itthon maratt volna, csinálna olyan orvosságot: ha illetben liszen, hazajü! Bertalan Hajduné item kérlette: – Az friss fában mire valók ezek a lyukak, talán gyermekek furdalták bele? Kérdem

tülle, hogy hogy furdallák oda? Mondá: – Az mig öszve nem leszen, nem liszen gyermeke, úgy furdallyák el!

[...]95

10. Gyulai Szabó István uram, juratus plebeius, [Nagybányensis, annorum circiter 45, fatestatus:]96 Hallotta Órás Istvánné asszonytól, hogy Czeglédi uram panaszkodott, hogy az keze az gyermekin volt éjjel, Pap Andrásné kipiben el akarták vinni, de felkölt. Az gyermek háló eszközit az földön keminyen meg veri. Egy kis veres posztókát [talál], akkor annál inkább veri az földön. Más nap Pap Andrásné97 oda az házhoz megyen és a földön csuszkál. És kinlódott, és mikor az szülő asszonyokhoz hijták volna, az lánya az földön tanálta és onnét hijták el.

11. Jakocs András uram, annorum circiter 55, hüti után: Hallotta Szakácsné, hogy az kezeire olvasott, hogy az inak helyire mennyenek.

12. Kalmár Péterné asszony hüti után nihil. Az urának mondotta: – Ne menny az portörőbe egyedül!

[...]98

16. Modrák Mártonné asszony hüti után: Hallotta Varga Pálné, hogy az szemit gyógyította. Megöntötte viaszba. – Meg vesztetik az szemed! Az Hajduné99 mondotta.

16.[!] Czeglédi István uram, circiter annorum 40. Hiti után így vall: Tudom s láttam nyilván, hogy Pap Andrásné100 az feleségemhez betegsigiben járt. Egy estve kisőn elment haraggal. Magam az én tehetségem szerint tisztességesen kiszíttetem, úgy miképpen hushagyó kedden. Az kisgyermeket mellém fektettem. Az lasnákkal be takarván. De az tűz égett. Magam is az gyermek mellé feküvén, az gyermekén által töttem az kezemet. És ébren lévén, megfogák az gonoszok az fejemet és hátra szegvén, az kezemet pedig mintha kígyóval tekertik volt által, oly hideg volt, úgy fogták meg. És az kis gyermeket az kezem alól el akarván venni. Teknőstől megfogom az kisgyermeket. Én is húztam, ők is húzták az gyermeket kezemből, úgy tusakodtam vélek. Istennek könyörögvin meg szabadulék tőlük. Mondom az feleségemnek is: – Miért nem könyörögsz? Elvitték az kisgyermeket! Gyertyát gyújtván mondá: – nem az mi gyermekünk, mert az ott fekszik! Mondá az feleségem: – nem vitték el, csak elszíjták az бүдös ebek az virit! És az tűzben akarván tenni az gyermeket, mivelhogy azt gondoltam, hogy nem az gyermekem. De az feleségem nem engedte, mivel az mi gyermekünk, de elszíjták az бүдös ebek.

Azután (salvo honore) az lábravalómat levettem, az mint azelőtt hallottam, az mestergerenda alatt megvervén az lasnákot, az ki az gyermekén volt. És egy kis veres posztót és szalmát találván benne, azt teszem: egy sulykon más sulyokkal úgy megverém, hogy víz jött ki alóla. Akkor mondok: Jüjj holnap, többet adok! Más napon virradólag 3 óra tájban jű, ki az ajtóra eleiben bottal menvén. Mondá Pap Andrásné: – Mán mint gonosztévő eleiben, úgy jűsz bottal! Felelek: – Mit akar kijed ilyen reggel? Lám azelőtt nem jött kijed ilyen idején, még éczaka vagyon! Arra felel: – Bocsáss bé csak! Mihelyen bėjű az házban, le akarván ülni az földre az mester gerenda alá (salvo honore) ez ing allyát fel fogván, mezitelen testivel le ült az holott az posztót megvertem. És az házban vigig csúszkálván mezitelen testivel elő s hátra, keresztül. Kire moslékost. És osztán az alutt

virt nagy darabonkint hánta az száján! Onnét el sem mehetett, hanem lefekütt az földre az mestergerenda alá, fűvel az ajtó felé. Az után mondá: – Jaj, ha itt könnyebsiget nem vehetek 12 órág, meg kell halmom! Elkirvin az mentémet, betakartam velle, ő reá veszi, az maga mentéit levetvin. Magam reggel az erdőre menvén, mondik: – Fekügyik az ágyba! De nem fekütt, hanem az erdőről megjövén, akkor is a földön találok, az gyermeket is meg nem fereszti! Akkor az maga leánya utána jű. Mondom neki: – Miért attál halat anyádnak enni az estve, mir arra vért? Felel az leánya – Még szemmel sem láttam halat, de tudgya ű kegyelme mitül csömörlött meg! Nagy kacagva. Az mfg 12 kettőt nem ütett, el szem mehetett addig.

Bertalan János¹⁰¹ bort kirvin tülle, hogy nem attanak, meg fenyegetett: – Ezt bizony meg bánod! De cetero nihil.¹⁰²

17. Fazakas Jánosné asszony, annorum circiter 50, hūti után így vall: Ketten el indultam Szakácsnéval;¹⁰³ így beszéle az Szakácsné: – Énnekem az uramnak első felesége numero 5 esztendeig igen szegény beteg volt. Jött énhozzám, Szakácsnéhoz, Thomanra. És én, Szakácsné, elvitetvén az beteg aszszont az határba, széket tevén az beteg eleibe. Azt is megterítettem, kenyeret, sőt títetvén reá. Mondok én, Szakácsné, az betegnek: – Ne fily, mert majd eleget látz, de neked nem ártanak, mert én nem messze leszek egy bokorban! Hallottam Szakácsnétil, hogy sok macska ment az betegre, akiben nagy veszekedist¹⁰⁴ és visítást töttek. Ezután megüzentik az uramnak hogy vitesse el, mert meghal.¹⁰⁵

18. Vasas Ferencné asszony hūti után így vall: Tudom és láttam nyilván, hogy az hajamat fűsültem. Ersike, Pap Andrásné¹⁰⁶ meg nyitá az ablakot és bepöke az házba.¹⁰⁷

19. testis Gömöri János uram hūti után így vall: Azelőtt való estve, mikor megfogattott Pap Andrásné,¹⁰⁸ mondom: – Megfogták Szaszarinét! Mondá Pap Andrásné: – Veszett volna el! Bár Bányát se látta volna! Azután marasztám ételhez. Mondá: – Nem ehetem, megcsömörlöttem! De mégis marada. – Olyan rosszszul vagyok, talán ez lesz utolsó vacsorám!

Hallottam magától Pap Andrásnétil, mikor az Suhó György házánál volt a hajigálás, azt mondotta: – Ha két János nevű ember menne ahoz a házhoz, az asztal mellé leülvén, az asztalra négy gyertyát tennének. Kezekben egy-egy kupa bor lévén, köszönnék egymásra a bort, így szólván: Isten éltsessen János! – Isten megáldjon János! – Félsz e te János? – Nem félek János! – Ígyunk hát János! Azonban csak innának [meg szünnék].¹⁰⁹
[...]¹¹⁰

21. testis Szószóló Szabó Sámuel úr, juratus plebeus [Nagybányensis, annorum circiter 40, fassus est]:¹¹¹ Hallottam magától Pap Andrásnétil,¹¹² kirt is reá, hogy bikiltessem öszve Szakácsnéval, mert ha vele meg nem bikillik, el kell miatta veszni, ha megfogták, amint hogy megbékéltette.

[...]¹¹³

23. testis Szalárdi Ferenc uram felesége, hūti után: Hallottam Szeréminé asszony szolgálójától. Mikor az aszszonya, Szerencsiné, fogva volt, az Szakácsné¹¹⁴ 9 halottnak az hasáru földet avagy füvet vitetett. Abbul tsinált az mit tsinált, hogy törvint ne tehesenek reá.¹¹⁵

24. testis Dési Szabó Mártonné asszonyom hüti után: Takács Mihálynétul hallotta, hogy az gyermekét Szakácsné vesztette meg.

[...] ¹¹⁶

26. Kalmár Péter uram, annorum circiter 50, hüti után így vall, hogy az felső napokban [mikor] azok a zörgisek voltak, az házamhoz járt [a leányom] betegsigiben Pap Andrásné.¹¹⁷ Beszilette a zörgiseket. Mondom én nékie: – Égessék meg őket irette! Melly beszidekért igen megharagutt reám, nem is ött, sem ivott haragjában.¹¹⁸

27. testis Szalárdi Ferenc uram, juratus plebeus: Hogy az idesanyám asszonyhoz nyavalyájában hogy járt az Szakácsné,¹¹⁹ monda az Szakácsné: – Édes asszonyom! A kegyelmed lábát úgy öttik meg, hogy azon nem jár[at].

[...] ¹²⁰

30. Király Jánosné asszony hüti után így vall: Hogy az uram lába megsebesült, Bodornéra¹²¹ gyanakodtunk.

31. testis Takács Mihály hüti után így vall: Pap Andrásné, hogy a feleségemhez járt, kicsin dolog mia meg haragudván, az kezemmel semmit nem foghattam közel 3 holnapig. Gyanakodtam Pap Andrásnéra. Melly mi[att] az urának megmondván: – Egy asszony járt az feleségemhez, gyanakodom arra, de ha meg nem gyógyul, rosszul jár irette! S azután harmad napra megh gyógyult az kezem!

32. Consors Francisci Kerekes, Nagybányensis, annorum circiter 28, jurata, examinata, fassa est: Tudom nyilván, hogy Pap Andrásné első gyermekemmel velem lévén (akkor ugyan én mingyárt eszembe nem vettem), sok üdő mulva egy Ersébeth nevű asszony ember, aki akkori nyavalyámban vélem volt, egy alkalmatossággal az szó és beszéd beli alkalmatosság magával hozván, az asszony embernek gyermeke nem létét, mondgya Ersébeth asszony, hogy Pap Andrásné az első gyermekemnek köldökéből elvitt. Akkor egy matolcsi bába asszony ember nálam lévén, tanállya mondani, hogy azt igen rosszul cselekedte, nem jó lett volna elvinni! Ezen tusakodván (magam mondottam é, vagy magától cselekedte Ersébeth asszony, nem tudhatom) elment Pap Andrásnéhoz s kérte tőle, hogy adgya vagy hozza vissza a gyermek köldökét, akit elvitt. Azután kevés üdő mulva Pap Andrásné maga hozzám jövé: – Ihol leányom, amit kértél, meghoztam! S ide adott egy veres selyem materiába valamit. Hoszszú selyem kötő volt reá kötve, de mi volt benne, nem tudom.¹²²

V.

1704. december 9., Felsőtótfalú

FELSŐTÓTFALU TANÁCSÁNAK SZILÁGYI GYÖRGYNÉ,
SZŐCS (SZÜCS) JÁNOSNÉ, OLÁH LUPUJNÉ ÉS OLÁH GRIGÁNÉ
ELLENI VIZSGÁLATA

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 17/1704. sz. 56–65. p.

Inquisitionis peractae fassiones

1. testis Stephanus Biró, annorum circiter 35, citatus, examinatus, fide mediante fatetur: Tudom azt hogy törvényben hozza bé a tanú az Szűcs Jánosnének ellen utrumhoz való dolgát, hogy mikor az ura verte, tehát akkor mondotta Szűcs Jánosné, hogy úgymond mikor az uram engem ver, nem engemet ver, hanem az Asztalos Márton macskáját veri.

[...]¹²³

4. testis Andreas Kóró, annorum circiter 70, citatus, examinatus et fide mediante fatetur: Ad secundum utrum tudom és láttam azt nyilván a szememmel, hogy¹²⁴ reggel marha ganéval be kenve volt az marhájának az szarva közi és az háta gericzi. Tudnillik az Olá Grigáné marháinak, de én magam nem láttam hogy bekente volna és az mikor kente és úgy bocsájtotta ki a mezőre.

[...]¹²⁵

8. testis Martinus Enyedi, annorum circiter 60, citatus, examinatus, fide mediante fatetur: Szűcs Jánosné dolga iránt tanquam ut primus testis in omnibus fatetur.

[...]¹²⁶

12. testis Consors Stephani Szász, fide mediante fatetur: Ad primum punctum hallottam Enyedi Jánosnéától, hogy gyanakodott az Szilágyinéra ilyen okon, hogy az gyermekét megvesztette volna. Ismét Olá Grigánéra volt ilyen okon való gyanúságom, mivel az elmúlt felső esztendőben Grigánének egy tehene megellett, én nekem meg tinós tehenem volt. Grigáné hozzám jött, káposzta levelet kért töllem és azon reggel soha az tehenem meg nem fejhettem, sem az borját alá nem eresztette és hogy itatásra is ki bocsátottam, nem az vízre ment az én tehenem, hanem a Grigáné kapujára ment s ott bőgött be az téhen az Grigáné kapuján.

13. testis Stephanus Szász, fide mediante fatetur: Tudom és hallottam Márton Kovácsnéától, hogy azt mondotta: – Hiszen azt mondgya az én gyermekem, hogy az Szilágyi asszony viteti őtet el és odahordozták széllyel sok üdőkig.

[...]¹²⁷

15. testis Stephanus Beregi, fide mediante fatetur: Tudom és hallottam Erdősi Jánosától és Farkas Páltól hogy beszéllették, hogy azt beszéllette nékiek az Márton Kovácsné fiacskája, hogy az Szilágyi asszony az Barta István háza tetejéről vitték el őtet s oda hordozták. Ismét hallottam Olandi Mártontól, hogy hozzám jöve s azt mongya, hogy meg-

verték Szűcs Jánosnét, de azt mongya Szűcs Jánosné, hogy had verje csak az ura, de csak éjjel veri, mert mikor ötet veri, akkor az Asztalos Márton macskáját veri.

16. testis consors Stephani Biró, fide mediante fatestaturo: Tudom és hallottam Asztalos Mártontól, hogy azt mondotta énnekem, hogy mikor Szűcs Jánosnét verték, az én macskám mindenkor beteg akkoron. Ismét hallottam az Márton Kovácsné kis fiacskájától, hogy azt mondotta énnekem, hogy az Szilágyi asszony vitte ötet el. Azt is mondotta az gyermek, hogy az Barta István háza volt az konyhájok.

17. testis consors Stephani Kovács, fide mediante fatetur: Tudom és hallottam Mezei Istvánnétől, hogy azt mondotta énnekem: – Hiszen azt mongya Szűcs Jánosné, hogy az lovát az káposztának megh ételéjért megh kötötte, azt mongya Szűcs Jánosné, hogy ha az lovát el nem eresztzi, de bizony hogy megh sirattya az gyermeke.

[...]128

20. testis Martinus Jakocs, fide mediante fatetur: Tudom és hallottam az Dénes Mihály szájából, hogy azt mondotta énnekem az Szilágyban való jártában egy ember, kérdezte tőlle, hogy egy Szilágyi István nevű ember feleségestül lakott az kegyelmetek falujában. S Dénes Mihály azt mondotta: – Ott lakik, úgymond. Arra azt mondotta az szilágyi ember, hogy hiszen annak a vénasszonynak készen volt az kalyiba, másnap megh égették volna hogyha el nem szöktek volna.

21. testis Johannes Kazai, fide mediante fatetur: Tudom és hallottam egy szilágyi embertől, hogy azt mondotta az Szilágyi asszony felől, hogyha az Szilágyból el nem szöktek volna, de bizony megégették volna! Ad quartum punctum Szűcs Jánosné iránt tanquam ut primus testis in omnibus fatetur. Ismét hallottam Láposi Jánostól, hogy azt mondotta, hogy látta volna étczakának idején az pallón egy sajtárral s még általjárt Olá Grigáné.

[...]129

23. testis Johannes Szűcs, fide mediante fatetur: Tudom és hallottam Bakos Jánostól, hogy azt mondotta Szilágyi Andrásnak, hogy a te anyád nyilvánvaló boszorkány! De cetero nihil.

[...]130

28. testis consors Johannis Balog, fide mediante fatetur: Tudom és hallottam az uramtul, hogy mondá az Szilágyi asszony iránt, hogy azt mondotta az földesura felőle hogy: – Ott lakik e az Szilágyi Istvánné, tudni illik Tótfaluban? Az melly szóra nézve mondotta az én uram, hogy ott lakik, úgymond, s arra azt mondotta az földesura, hogyha el nem szökött volna, az széllal fúvattam volna el az porát. De cetero nihil...

[...]131

36. testis Samuel Gyarmati, fide mediante fatetur: Tudom és hallottam az Márton Kovácsné fia szájából mondván, hogy azt mondotta: ötet ez Szilágyi asszony étczakának idején az kürtön vették ki és az fák tetejére vitték mindenütt és az vasbányában mentek és ott vendégesketek és az vasbányából kimenvén, az erdőn által és Fernezellyen Kis Várda felé és Kis Várdában az kúpadon öttek s ittak, vendégesketek és tánczoltak.

Ismét hallottam ugyanazon gyermek szájából, hogy azt mondotta: Az Szilágyi asszony az Beregi Márton macskáját az szekér színből vitte el s [---]132 arra ült s azon ment el Kis Várdába.

Ismét azt is hallottam az feljebb specificalt gyermek szájából, hogy mondotta, hogy mikor Kis Várdában mentenek, ott akkor az városbeliek között lakodalom volt az Ungvári János házánál és az ház előtt az lakodalmas nép az hó hátán táncoltak akkor.

[...] ¹³³

38. testis consors Georgii Fekete, fide mediante fatetur: Tudom és hallottam az magam házamnál Felsőbányán lakó Rettegi Mártontól, azt mondotta, úgymond, most Szűcs Jánosnál voltam s hát verekedtek s az verekedés közben azt hallottam Szűcs Jánosnétól, hogy hadd verje, de csak az Asztalos Márton fekete macskáját veri. De cetero nihil.

[...] ¹³⁴

42. testis Petrus Nagy, fide mediante fatetur: Tudom azt, hallottam egy szilágyi embernek az szájából, hogy azt mondotta az: – Ez Szilágyi asszonynak az boszorkányság miatt kellett innét elmenni, mert megégették volna.

[...] ¹³⁵

45. testis consors Stephani Enyedi, fide mediante fatetur: Tudom azt az Szilágyi asszony iránt mondani, hogy tejet kért volna töllem s nem adhattam nékie tejet. Az melyre nézve az tehén azután úgy meg erköcsösödött[!], hogy elején nem mehettem fejni. Azután harmad nap mulva odajő hozzám s panaszkodom nékie az tehén dolga iránt. Az melly panasz-tételemre azt mondgya az Szilágyi asszony, hogy mikor az tehén szarék és hugyozik, tarcsak egy fazekat alá és azt csapjam az tehénnek az szarva közzé. S megh undorodék, de azt én nem cselekedtem az mire ő engemet tanított. De én ugyancsak hogy azután hozzám jött, tejet adtam nékie.

Ismét hallottam Kovács Jánostól, hogy azt mondotta énnekem: – Hiszen, úgymond, Szűcs Jánosék verekednek feleségestül s ő csak nézte, de azt hallotta mikor Szűcs Jánosné (ezen szóval hogy: – Júj, segítség! Júj, segítség!). Az mely dologra azt mondta ¹³⁶ Kovács János, hogy hiszem kár, hogy ember nincs itt közel az ki ezt az megh mondott szavát Szűcs Jánosnének hallaná.

Ismét hallottam az Márton Kovácsné fijasckájától, hogy azt mondotta: az Szilágyi asszony vitte útet el. De cetero nihil.

[...] ¹³⁷

51. testis Johannes Jakolcs, fide mediante fatetur: Tudom és hallottam éczakának idején az mikor Szűcs Jánosné Nagy Bányára bevezették, akkor nagy sivalkodást és nyeritést hallottam, de én látva nem látam semmit.

[...] ¹³⁸

53. testis consors Johannis Szabó, fide mediante fatetur: Tudom és hallottam az szájából az Szilágyi asszonynak, nyilván hogy panaszkodott tulajdon ő maga, hogy megh akarták volna égetni az Szilágyban. De cetero nihil.

54. testis consors Johannis Recsei, fide mediante fatetur: Tudom és hallottam az magam gyermekétül, hogy azt mondotta énnekem, hogy azt mondotta az gyermekemnek az Márton Kovácsné fiasckája, hogy őtet az Szilágyi asszony az fúró lyukon kiveszi, az Szerémi kapun ki, az boldog asszony szilvafának az tetejébe viszi és ott az kocsiban ülteti. És onnét az kocsiba az Barta István házának az tetejére vitték és ott táncoltak. Ad secundum et tertium nihil.

55. testis Nagy Gergelyné, fide mediante fatetur: Tudom és hallottam¹³⁹ nyilván, hogy azt mondotta az Szilágyi asszony Enyedi Jánosné felől, hogy ötet Enyedi Jánosné lelki gyilkosának tartya, tudni illik az Szilágyi asszony mondotta, hogy azt fogta reá Enyedi Jánosné, hogy megh vesztettem volna én ötet.

56. testis Stephanus Mezei, fide mediante fatetur: Tudom és hallottam az Szilágyban, Ákoson Pap Simontól, hogy ha az az Szilágyi asszony el nem ment volna, lehet eddig az széllel fuvatták volna el az porát. Ad secundum et tertium nihil.

[...] ¹⁴⁰

61. testis consors Andreae Szikel, fide mediante fatetur: Tudom és láttam az magam házamnál Olá Lupujné^{tól} nyilván, hogy mikor az tehenét megh fejte, az sajtárban követ tött. De cetero nihil.

62. testis consors Andreae Zergő, fide mediante fatetur: Tudom azt mondani az Szilágyi asszony felől gyanú képpen, hogy hozzám jövén, tejet kére töllem, s nem adhattam, s azt mondotta hogy: – Nem acz tejet, de bizony megh bánod! Elég az, hogy az bornyumat megh nyergelték s egy hétre megh is holt.

Ismét hallottam Magyarországbann való utazásomban, hogy egy asszony ember hozzánk találkozáván s kérdé töllem, hogy ott lakik é az kegyelmetek falujában az az én tűz alá való ánygyóm, mert addig régen megh érdemlette volna az tüzet. De cetero nihil.

63. testis consors Johannes Récsesi, fide mediante fatetur: Tudom és láttam a szememmel nyilván, hogy Oláh Grigáné az tehennek az szarva közét bekente tehen ganéval és az maga kezét is tehen ganéval könyökig bekente s az nap úgy járt mind estég[!]. De cetero nihil.

[...] ¹⁴¹

66. Consors Petri Vas fide mediante fatetur: Tudom azt mondani, mivel Asztalos Mártonnál lévén az macska, az ablakon bé jövén. Azt mondgya Asztalos Mártonné, hogy ládd é Vas Péterné, valamikor Szűcs Jánosné^t megh verik, mindenkor így vagyon az macskának dolga, hogy csak eldül.

[...] ¹⁴²

72. testis consors Georgii Veres, fide mediante fatetur: Hallottam Asztalos Mártonné^{től} hogy beszéllette, hogy mikor Szűcs János feleségét veri, akkor az ő macskáját verik. Ad secundum et tertium nihil.

73. Andreas Rostás, fide mediante fatetur: Tudom és láttam Oláh Lupujné^{hoz} ennek előtte való felső esztendőben ilyen dolgot, hogy Pünkösöd napján éjjel előtt az maga tehenét úgy fejte, ugyan surrogot.

Ismét hallottam Asztalos Mártonné^{től}, hogy beszélte, hiszem, úgymond, most is addig verekedtek Szűcs Jánosék az feleségivel, hogy az macskámat most is úgy elverték, hogy csak él e is vagyon el. De cetero nihil.

74. testis Andreas Isak, fide mediante fatetur: Tudom és hallottam utazásomban az Szilágyi asszony felől egyczer Erdélyben, egyczer ismét Várad vidékén, hogy ha el nem ment volna az Szilágyi asszony, megh égették volna. De cetero nihil.

[...] ¹⁴³

80. testis Oláh Paskuly, fide mediante fatetur: Tudom és láttam az szememmel nyilván, hogy Oláh Lupujné, mikor együtt aludtam velek, hogy az melly fazékban az tejet tartotta, az tángyéra felül földestül pásított vágott fel s evvel fedte be az tejes fazekát. Ismét azt is tudom, hogy megh különböztünk egymástól, mingyárt három hét mulva az tehénnek az teje felesebb lött, az migh együtt laktunk, semmi felé az tejemnek nem volt.

[...]144

86. testis consors Martini Asztalos, fide mediante fatetur: Erős gyanúságom volt az iránt, hogy mikor Szűcs Jánosnét verték, akkor az én macskám csak elég volt, de én Szűcs Jánosnének az szájából nem hallotam. De cetero nihil.

[...]145

88. testis consors Martini Szűcs, fide mediante fatetur: Tudom és láttam azt nyilván, hogy Grigáné leánya az magam kertiben füvet szedett. Mivel akaratom ellen volt, hogy az kertemnek az fűvét szedegette, az fűvet az Grigáné leányától elvöttem és az házamba azt bevittem. Az mely dologra nézve azután Grigáné maga az házamhoz jött és ott veszedett velünk az fűért, az melly füvet ugyan csak elvitt Grigáné az háztól, de már az fűvel mit csinált, én azt nem tudom.

89. testis consors Stephani Mezei, fide mediante fatetur: Tudom azt mondani nyilván Szűcs Jánosné iránt, hogy tavaly ősszel az kertemben az Szűcs János lovát megkötöttem volt az kár titelére, melly dolog iránt Szűcs Jánosné reám jött és erőssen megh fenyegetett s azt mondotta, hogy elereszszem az lovát, mert ha el nem eresztem, bizony még az gyermekem is megh siratytya. Én osztán, mivel hogy fenyegetőzött, félttem tőle s az lovat odaadtam neki. De cetero nihil.

90. testis Franciscus Beregi, juratus, fide mediante fatetur: Tudom és láttam nyilván az szemmel, hogy Oláh Lupujné az tejesfazakat pásitos honttal fedte be s úgy tartotta az fazakban az tejet. De cetero nihil.

[...]146

92. testis Oláh Paszkujné, fide mediante fatetur: Tudom azt mondani Oláh Lupujné iránt, hogy mikor együtt laktam velek, az tehenemnek az teje megh veszett, hogy csak rossz volt, felé soha nem volt. De osztán hogy megh különböztünk, lakni más házához mentünk, mindgyárt jó lött az tehenemnek az teje. Ismét láttam azt szemmel nyilván, hogy Oláh Lupujné gyepes földet vágott fel és az tejes fazakat avval fedte be tángyérval együtt.

93. testis consors Samuelis Szabó, fide mediante fatetur: Tudom, hallottam az fiam szájából azt, hogy mikor az Szilágyi asszonynál lakván, inas esztendő tölött, hazajárt az házamhoz hálni. Egy alkalmatossággal azt mondgya az fiam, hogy az Szilágyi asszony éczaka személlye szerint reá ment és a szűrét elszorította, meg is fenyegette volt az előtt való nap. S azt mondotta az Szilágyi asszony az fiának hogy: – Meg ládd te Samu, mi lel téged az étczaka!

Ismét láttam az szemmel, hogy Bányára mentemben az hóstácban az Sárpataki uram marháját elhajtották s Oláh Lupujné is Bányára mentében az egyik tehénnek az tőgyihez háromszor az kosarával bélegyintett.

94. testis Johannes Enyedi, fide mediante fatetur: Az Szilágyi asszony iránt voltam ilyen dolgok iránt rá való erős gyanúságban, mivel az felső esztendőben az feleségem várandós volt és az Szilágyi asszony kínálta magát avval hogy az feleségemet keni, de az kicsinnyel nem bajol. S az feleségem azt mondotta, hogy kettőt nem tarthatunk, mert fogatunk mi már olyan asszony embert, az ki már mind az kiczinyel s mind pedig az naggyal bajol. Az Szilágyi asszszonynak házamnál el való léte után két hétre olly nyomoruságh esett egész testébe az gyermeknek, mint az veres himlő, melly nyavalya miatt három egész esztendeig kinlódott. Akkor osztán mint atya megh keseredvén, az Szilágyi asszont gyanúra ezen dolog eránt biró uramot ki követtem s hozzá mentem ilyen okon, hogy ha ő dolga volna az gyermek nyomoruságha, tehát gyógyítaná megh, de nem hogy megh gyógyította volna, hanem mégh inkább ez miatt az nyavallya miatt harmada penigh legh inkább gyötrettetett. Mely miatt nagyobb gyanúságot vött magára! Aziránt kértem, hogy gyógyicsa megh, mert ha ő dolga s megh nem gyógyítva, megh próbáttalak, de külömben el nem szenvedem. Az melyre nézve azt mondottam neki, hogy ha tiszta lész, leteszem az dijjodat, de ha tiszta nem lesz, az mint annak az törvény szerint járok el az dologban. Mely dolog iránt az naptól fogva az gyermekemnek két hétre, három esztendőttől való nagy kinnya, az gyermek[nek] azontul elmult s lábba állott az gyermek. Már nem tugya az mint az dolgok folytak, az gyanú rá mehetett.

95. testis Michael Lengyel, fide mediante fatetur: Tudom és hallottam utazásomban az Szilágyban egy legénytől, hogy azt mondotta az az Szilágyiné iránt, hogy az az Szilágyi Istvánné nyilván való boszorkány, mert ha el nem szökött volna, itt ötet bizony megh égették volna másnap.

96. testis Stephanus Kovács, fide mediante fatetur: Hallotta Márton Kovácsné fijas-kájától, hogy azt mondotta énnekem: ötet az Szilágyi asszony hordozta egy darabig.

97. testis András Mocsári, fide mediante fatetur: Tudom és láttam az szemmel nyilván, hogy Oláh Lupujné két tejes fazekán zöld pázsitos gyepet tartott. De cetero nihil.

98. testis Paulus Fazakas, fide mediante fassus est: Tudom és láttam, az kéménynél nyilván éczakánaak idején, hogy az Szűcs János udvarára két éjjel egymás után az lüderc leszállott.

Tar Istvánt¹⁴⁷ keletik fateáltatni.

Mi Girót Totfalu bir[ája] tanácsommal együtt letött hütünk s kötelessigünk szerint az tudgyuk Szilágyi asszony dolga iránt, hogy eleitől fogván való gyanús személly volt és láttuk az boszorkányságnak viselésiben, mivel próbálni is akartuk egynehányszor, de az Pater Minorita uraink rá nem bocsátottak.

Secundo az Szűcs Jánosné dolga iránt mi boszorkányság beli nyilvánvaló dolgát ki nem casumalhattunk[?] és eszünkbe nem vehettük, hanem csak az macska verése iránt az mint fassiók állíttyák, úgy mi is hallhattuk, inquiraltattunk is felőle az előtte is, de végére nem mehettünk mivel hogy titkos dolog.

Tertio az Késcsinálóné iránt mi töllünk nihil.

Quarto: Oláh Lupujné dolga iránt vallyuk azt hogy az nyári alkalmatossággal forgott előttünk ilyen dolgoka, hogy az tejét Oláh Lupujné pázsit hanttal fedte be s úgy tartotta

az fazakban a tejet. Az melyre nézve az Olá Lupuj lakója hozzánk jövése jelenték előttünk s hogy az ő teheninek az teje nem jó. Az mely dolognak nagyobb bizonyosságára nézve emberséges embereket bocsátottam Oláh Lupuj házához és mind az két olának az tejét el hozattam és megh láttam, de az Olá Paskuly teheninek az teje semmire nem volt jó, feletteke[!] oda volt de az Olá Lupuj teheninek az teje szép volt, feles volt.

Quinto: Az Olá Grigáné dolga iránt boszorkányságbeli dolga mi előttünk nem forgott, hanem most erre az fellebb specificalt fassiók az mellyet itéllye meg az kegyelmetek bölcs s istenes itiletek.

Melly dolog mi előttünk így menvén véghez, az fellyebb specificalt becsületes személyek hütök után tött fassiójokat mi recipiálván, az mellyet fide nostra mediante kegyelmeteknek megirtunk kezünk írásával és falunk pecsétivel roborálván.

Girót Tótfalu, die 9. Decembris anno 1704. manu propria.

Per notarium surogatum Stephanum Angyalosi Girót Totfalvensis.

[papírfelzetes pecsét]

VI.

1704. december 18., Nagybánya

A SZÖCS JÁNOSNÉ, SZILÁGYINÉ ÉS KARÁCSONY GYÖRGYNÉ ELLENI KÍNVALLATÁSOK JEGYZETE

AZ IRAT: A ÉS B: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 17/1704. sz. 21–22, 39–40. p.¹⁴⁸

Fassiones

Szeöcs Jánossianae et Szilagyianae ex Girót veneficarum in presentiam prudentium ac circumspectorum dominorum Stephani Kőszeghi, Joannis Némethi, Georgii Suho, senatorum et duorum proloquatorum Stephani item Monay juratus plebei die 18. Decembris anno 1704.

Minek előtte az megirt személyek megkínóztattak volna, elsőben csendes szókkal megexamináltattak és az után tüzes vassal és szurokkal égettettek meg, mind Karácsony Györgynével edgyütt, de semmit sem fateáltak. Az után mezítelen vetkeztetvén s megkérdettetvén, ez szerint fateáltak:

1. Girót Toótfalussy Szöcs Jánosné fassiója: Asztalos Mártonné nyilván való boszorkány. Őtet is Asztalosné tanította. Az jegy a feje lágján vagyon s az tudgya ki legfővebb nálla. Szappanos Márton és Szappanos Borka akik öszve hivogattyák őket. Az tenyere sárga az jegy iránt ki öregebb. Én nem tudom az kenőt mint csinállyák, mivel én most állottam közikbe. Szappanos Márton siposok volt, nyilván elhidyék. Közülök ki kutya, ki macska képiben megyen el, az teste ottmarad. Esztendeje miolta közöttük vagyok. Tizenkét óráig járnak, tiz órakor megindulnak.

Az mely oláhnékat torturára akarnak vinni, kiket elbocsátottak, bé kell hozatni és tortura előtt minden gunyájokat le kell rólok venni s úgy vall[anak]. Asztalosnét hozzák bé, mindeneiket meg tud mondani, mivel hívogató közöttök. Mitől nem megyen le az vízbe, őtet kell kinezni s mindeneiket meg vall. Nem mondották micsoda mesterséggel állattják maguk közibe, mivel én csak tanítványok voltam, hanem azután mondották volna meg és atták volna ki.

Az kik az kocsiban mentek: 1. Szakácsné, 2. Szappanos Márton. 3. Szilágyiné. 4. Pap Andrásné. 5. Katonáné.

Asztalos Mártonnét tartya gyermekségétől fogva kurva és boszorkány[nak], Kodráné urastul nyilván való boszorkány. Leánya Máramarosban lévén, az is az.

A bort az hordóból ki szíjják, belé okádnak és vízzel teli horgyák. Mikor őtet verték, Asztalos Mártonnét híjták segítségül. Azért verték az ő macskáját, mivel az ő tanítványa volt s ő mondatta véle. Szőcsné azután azt mondotta: – Félek hogy megkínoznak az éj-jel, azért jó meleg házba vigyenek.

Pap Andrásné hajtotta meg Gálfit, az másik szószöllót az Szakácsné. Az Suho úr házá-nál azért cselekedték az hajigálást hogy oláh asszonynak szűrt nem adott.

Tíz esztendeje is vagyon, miolta Szappanos Márton közöttök vagyon.

2. testis Szilágyi asszony: Hidegkuton lakó Demeterné f[első]bányai bába Ersók nevű [az kohón felül lakik], Szerceze Miklósné, Kodráné, Szerben Nyirő Gergely, Sipos [Szücsné]. Miolta az Szőcsné közöttök vagyon: nem régen. Ha háromszor megesketi egy őt pénzes garason, mondván: nincsen Isten, azzá kell tenni. Az Szilágyiban lakik Ilosván Fekete Márton feleségéstől. Ő volt az kapitány. Szaszariné, Pap Andrásné az dandár. Az Barta Péter házán Tótfaluban valának vendégségben. Az gyermeket az ucczáról vittem el.

Első az f[első]bányai bába. Második Szaszariné. Harmadik Kodráné, Demeterné, Pap Andrásné, Thotfalussy Kovács Andrásné. Megholt az kolosvári bába. Szaszariné magammal együtt ott voltak, kiket specificaltam. Sárpataki majorjában fejték az tejet.

Kikkel hajigáltak: Szekeressiné atyafia, Szakmáriné, ki az tárkont az Kőszegi uram hátához csapta.

Kurucz Jánosné és Kodra előljáró.

Mikor el mennek, fecske képében is elmennek. Az hová el mennek, sokáig nem járnak. Ha elmegyen penig, nem csak az lélek megyen, hanem testek is elmegyen. Az ágyba tönköt teszen. Mikor elmennek, estve egymást eljárják, öszvegyülnek. Azt mondgyák: Hopp hírével ott legyek az hol akarom! Brna brutti! Úgy mennek el.

Az kocsiban kik voltak feljebb meg vagyon írva. Az kocsis Beregszászban lakó Lukács János. Lám mondottam kik voltunk. Nem tudok, Gyarmati János felesége nincsen, az is boszorkány. Én csak gyülevész voltam, a többi féle.

Mikor elmennek, testek is, úgy lelkestől elmennek. Sákba párnát, ruhát raknak és azt viszik az ágyba. Szeretetibe nyomja meg csak egy is az embert. Mikor elmennek, kecske képében, magok felekezeti és egymást úgy nyergelik s úgy járnak. Szappanos Márton és Borka az előljáró. Mikor az f[első]bányai két asszont megégették, már akkor boszorkány

volt Szappanos Márton. A Szakácsné is olyan bűnös mint én. Voltak ők százan: f[első]-bányai János nevű oláh, Szakácsné, Szaszariné, Nagy Györgyné.

Piacz sorban mikor lövöldöztenek, akkor az mestergerendának az közében felültenek.

Mikor oly helyen járnak s az keresztyén ember azt mondgya: Szent kereszt, vesd el!, ők azt mondgyák: – Hiszen mink vagyunk azok! Mikor az gyermeket elviszik magok között együtt is, másutt is annyira feltartják, hogy eladó leány [súlyra nevelik] és helyében [öreg vagy] vén embert tesznek.

Az olyannak akárki macskáját megfogják és elmegyünk rajta. Mikor elmennek, visznek magokkal ételt. Mikor az Barta Péter házán vendégeskedtünk, az [girotótfalusi papnak] Tálai uramnak borát ittuk, mint egy négy vedret.

Az boszorkány azért megyen az templomba, hogy az keresztyén embert elalusza.

Mikor az vizen által mennek, közönséges akarattól szalma hajót csinálnak s azon kötöznek.

Az Nánássy uram veszedelme¹⁴⁹ az Papnétől volt. Hallottam s tudom, mikor az macska nyakát elvágták, dobaviczai asszonynak az lábán eredett a seb, de nem tudom kinek híjják, oláh asszony.

Nagy Györgyné ott volt az hajjgálásban. Vagyon mint egy három esztendeje miolta köztök vagyon.

Szappanos Márton sipos, dobos, előljáró leányostól.

Karácson Györgyné vallyá: Bodorné felől túl hallotta szájából, hogy az Páter Minorita majorjában boszo[rká]ny vagyon. Mert az Oroszné üres edinnel ment által előtte, azirt nem fejheti meg az tehenit. Ezt is Bodornitól hallotta, hogy az sajtárban két kést üssön fel, úgy meg fejheti. Űtet arra tanították. Minden újságra penig harmat[ot] itessen meg az tehenivel. Dobroviczán lakó Biró Istvánnétől szájából hallotta, hogy farkas inat vetett rea az ki az két kemence fáját ellopták. De egy oláhné javallotta, hogy sündiszó¹⁵⁰ kellene hozzája.

Hallotta Szűcs Jánosné az Szilágyi asszony felül, hogy Kodráné az pallón mezitelen csúszott át a seggin.

Szaszariné iránt hallotta, hogy földesura mondotta az eő szomszédgyában: az tűz alól szabadult, megigették volna.

Az Szakácsné eránt is hallotta hogy tudományos.

Az Kodráné urát, az Szakácsnét. Kodra sipos, Pap Andrásnét, Grigánét, Illyésné Tótfaluban jószág gyűjtő volt. Szappanos Márton iránt hallotta, hogy dobos volna. Szappanos Borka hokmány. Szappanoshoz hallotta: sipos volna. Luczainé Tótfaluban. Szuszogó János iránt hallotta, hogy gyanús személy. Csak igazat mondgya, lelkét el nem árulja. És Katonánét hallotta: zászlótartó volna.

Bizonyosan hogy siposok Szappanos Márton.

Az Szakácsné iránt hallotta: bizonyosan tudja Németi úr fiának vesztésit.

Vasmező uram fia iránt hallotta, hogy Szaszariné vesztette volna meg. Az Késcsináló iránt hallotta maga urátul, hogy az maga urának maga vesztette meg az lábát. Az Szakácsné szájából hallotta nyilván, hogy Vasmező fiát ő vesztette meg. Asztalos Pandátul hallotta, hogy az felső bányai határban volt gyülések.

VII.

[1704. december 19. előtt, Nagybánya]¹⁵¹A BOSZORKÁNSÁGGAL ÉS VARÁZSLÁSSAL VÁDOLT
SZŐCS JÁNOSNÉ, GRIGÁNÉ, SZILÁGYINÉ, KÉSCSINÁLÓNÉ
ÉS KODRÁNÉ ELLENI PÓTVIZSGÁLAT

AZ IRAT: B: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 17/1704. sz. 54–55. p.

[...]¹⁵²

2. testis Szilvási Mihály, annorum circiter 27, juratus et examinatus. Ad primum utrum nihil. Ad secundum: Mikor Szűcs Jánosnét most az hajdúk megfogták és behozták, míg az kapun voltak vele, hogy egy kisgyermek nagyon szivalkodott az utcán, háromszor kimentünk, szenkit sem találtunk. Hasonlóképpen lovak nyerítését ugyanott az uccán [hallottunk] ám semmit és senkit sem találtunk.

3. testis Láposi János circiter annorum 37, juratus, examinatus. Ad primum utrum nihil, ad secundum tudom és láttam az szememmel nyilván, hogy Grigáné Szentgyörgy napján reggel az teheninek az csecsit és háta gerincit végig kente és az karja kezit tehén ganéjal.

[...]¹⁵³

7. testis Kocsis Sigmond circiter annorum 60, juratus, examinatus ad primum utrum, ad secundum nihil. Ad tertium: Tudom és láttam nyilván az szemmel, hogy az Szilágyi asszonynak hoztak együnét, másunnét sok féle nyavajában való személyeket gyógyítani és gyógyította nem tudjuk haszonra vagy kárra.

8. testis Dombi Tamás circiter annorum 30, juratus et examinatus. Ad primum utrum, ad secundum nihil. Ad tertium: hallottam nyilván az szájából az Márton Kovács fiának, hogy az Szilágyinének nagy szakálla volt mikor hozzám jött és csak meg hoptyanta[!] magát, elmulék az szakálla.

9. testis Martinus Kovács circiter annorum 30, juratus et examinatus ad primum nihil. Ad secundum: tudom és hallottam Szűcs János szájából, hogy látta nyilván Kodrán nevű oláhot feleségestül az uccán keresztül meztelen seggen csúzva átalmént. Ad tertium utrum tudom azt hogy magam gyermekemet hétszer iczakának idején oda lött az gyermek, nem tudtuk hol járt. Annak utána kimonta maga: az Szilágyi asszony vitte volna el.

10. testis consors Martini Kovács, circiter annorum 30, jurata et examinata: Tudom és hallottam az szájából Késcsinálónének, nagy fenyegetődzéssel azt mondotta az fogságoknak napján reggel hogy: – Ha az én anyámat megfogják és vallani kell, az fia hazajüvén, most valakik az anyámra törnek, mind perben fogja.

11. testis consors Fazakas Pál, circiter annorum 40, jurata et examinata ad primum utrum nihil. Ad secundum utrum tudom nyilván bizonyosan az házamhoz jüvén az Szilágyi asszony az szememnek orvoslására, az melyért reá is volt gyanúm. Gyanakszom hogy megártásomra volt, mert az második házig alig ment, az fejemet az párnáról fölvették,

más helyben csapták. Másnap az leányomat odaküldtem. Kérdé: – Hogy vagyon anyád? – Bizony rosszul vagyon, mert mihelyt kend eljött, anyámnak az fejét az párnáruul másu-
vá csapták! Az Szilágyi asszony azt mondotta hogy: – Hej anya, anya, hej anya, anya!
Ad tertium nihil.

[...] ¹⁵⁴

20. testis Stephanus Isak, circiter annorum 30, juratus, examinatus: Tudom és láttam nyilván, hogy a tehenem az elmúlt esztendőben házam felé sem tartott, hanem egy né-
hányszor sebes nargalással az utcán mindenütt az Grigáné házához nagy bömböléssel, de
okát nem tudtam, mert én tülle az másik soron messze laktam. Ad tertium nihil.

[...] ¹⁵⁵

24. testis Mátyás Beregi, circiter annorum 30, juratus, examinatus. Ad primum utrum
nihil. Ad secundum: tudom és hallottam, hogy mondotta Kodráné az maga szájával ma-
gamnak, hogy ha igaz ember vagy, ma az oláhok Szent János napja vagyon. Menj ki,
nézd meg a napot, míg még fel nem jön, háromszor szemed láttára még táncol, de annak
utána mindenek elváltoznak előttem veresre. Magamat eszembe vevén, hogy ez nem tisz-
ta dolog volna, hanem valami varázslás! Futék az vizre és meg mosám, szemem világa
meg jött. S azt látván csak kacagta.

[...] ¹⁵⁶

27. testis consors Enyedi János, circiter annorum 33, jurata et examinata. Tudom hogy
az első személye, úgy mint Griga gyanúságban hozta magát mert valami kárának meg-
fizetésében, hogy mingyárt meg nem adhatta nékie, ugyan azt a tehenemet, mely az
kárt tőtte volt, megellett. Akkor mingyárt csakhamar annak az marhának még az bornyát
is pinzes tejel kellett tartanunk, mely miatt el kellett pusztítani az kezemtül miatta, mert
az fia fenyegetőzéssel, haraggal ment el az házamtul. Az is annak vesztésében reá gya-
nakszom.

Ugyanaz első utrumra az Szilágyi asszony hozzám jöven, az kertemet megjárván,
panaszolkodik: – Semmit nem kaphatnék? Mondok reá: – Nem adok, mert hármat meg-
próbáltam és nem szeretém amint szólnak. És osztán gyümölcsöt kére, aszt sem adhatánk,
mert nem volt. Elmenve házamtul, azért a jobb kézen való mutató ujjam peregni kezdett.
Úgyannyira elnyomorodám vele, hogy semmit nem dolgozhattam velle. Kötöttük, semmi
nem használt neki, hanem uram űkegyelme megijesztvén, úgy gyógyult meg.

Ugyanaz első utrum szerént, az mi esett köztünk: egy becsületes embernek egy tehe-
ne eladásában, mint hogy nekünk szükségünk volt reá, megvöttük. Azután tuttuk meg,
hogy Kodráné is kérték. Az tehénnek elveszése, betegsége úgy annyira lón, hogy csak
szinte meg nem holt. Azt orvosoltuk eggyel-mással. Az miatt is meg haraguttanak
Kodráék mind felesigestül. Az ura penig mégis csak járt hozzánk hol pénzért, hol
szénájért. Hogy nem adhattunk, haragja újjólag felgerjedett, mely haragjának felgerje-
dése közt oly nyavalyám esett az ágyékomban, hogy szintén úgy elszáratam az derekam-
tul fogva az felső részem, mint az tehén volt, az derekamtul fogva penig mind talpig el-
dagadoztam, úgy hogy az földön is alig jártam. Mely nyavajában, mind az egész három
esztendőtül fogva, mind eddig is kinlódtam, mely kínaimbul az nagybányai orvos asszonok

is meg nem gyógyíthatanak. Mely nyavaja miatt már annyira jutottam, hogy az csipőmtől fogva egész az talpamig, nem bírom lábomat és icaka nem alhatok. Mely miatt kellek csak kinlódnom éjjel-nappal az ágyban. Gyanúságom Kodránéra vagyon. Isten tudgya, nyilván nem mondom! Ad secundum et tertium nihil.

VIII.

[1704. december 19., Nagybánya]¹⁵⁷

A NAGYBÁNYAI BÜNTETŐSZÉK SZŐCS JÁNOSNÉ ÉS SZILÁGYINÉ ELLENI SOMMÁS ÍTÉLETE

AZ IRAT: B: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 17/1704. sz. 53. p.

Deliberatum adversus mulieres Johannissam Szőcs et Szilágyianam

Tetzet az nemes székek egyenlő képpen, mivel mind az Isten mind az nemes ország törvénye azt kívánja, hogy afféle bűvös-bájós varásló boszorkányok elsőbb torturára vonattasanak és annak utána tűzzel megégettesenek, azért ezen Szőcs Jánosné és Szilágyiné mindketten olyan boszorkányságba és varáslásba, mivel hogy compariáltattak, mind az magok nyelvek vallása is azt hozta be nem csak, hanem az fátensek fassiójok is bőven és elegendő képpen megvilágosítottak, tehát elsőben megkínóztassák, utána tűzzel megégetessék.

IX.

1704. december 19., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROS ÍTÉLŐSZÉKÉNEK FELSŐTÓTFALUSI SZŐCS JÁNOSNÉ ÉS SZILÁGYINÉ, VALAMINT KARÁCSONYI GYÖRGYNÉ ELLENI VÉGÍTÉLETE

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. t. j. 7. sz. 193. p.

Sententia mulierum consortium Johannis Szőcs et Szilagyiani Georgii, similiter Georgii Karácson veneficam die 19. Decembris [1704.]

Megvilágosodván és elegendő képpen is megbizonyosodván a ti bűvölészek, bájolásatok, ördögi mesterségtok, boszorkányságtok tinéktek Szőcz Jánosné, Szilágyiné Anna, úgy Karácsony Györgyné, mellyeket az hiteles tanúk hitek után megbizonyítanak és hogy az vízben is, mint olyan tisztátalan személyek, le nem mentek, sőt az magatok szavai

is világosan megmutogatták, méltán azért mind Isten s mind az Nemes Ország Törvénye szerént, mint olyan büvös-bájos személyek, boszorkányok, kivitetvén az Kákás Mezőre, az ti büntetéseknek helyére, testetek tűzzel megégettetik.¹⁵⁸

X.

[1704. december 19–1705. január 30. között,]¹⁵⁹ Dobravica

DOBRAVICA FALU HÜTŐSEINEK VIZSGÁLATA
A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT KATA ASSZONY ELLEN

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 17/1704. sz. 52. p.

Fassiones

[...] ¹⁶⁰

3. S[– – –],¹⁶¹ circiter 50, jurata, examinata, fatetur: Szidalmazta Nagy Bányán lakó Nánási uramat rútul. Azt az másik monta [– – –]¹⁶² az kit innét be vitték, mert haragutt reá.

4. Szigethi István, annorum circiter 40, juratus, examinatus, fassus est: hallottam, hogy mondotta az az asszony, hogy ha akarom olyan siró leszen az az gyermek, hogy sem éjjel, sem nappal nem alhatnak. Az uram azon is búsult, hogy vagyon Bányán hat cserepem, mellyben serje vagyon. Féltette ha el nem vesztették.

[...] ¹⁶³

8. Szilágyi István, annorum circiter 34, juratus, examinatus, fatetur: Hallottam¹⁶⁴ attul az aszszonytul az kit innét bevittek: – Csak félek Szaszarinétul hogy ő árta meg engemet. Azt is hallottam, hogy mondotta: – Csak az vízbe ne vetnének! Azt is mondotta, hogy ott felejtette az hét cserepit és hat féle ser van benne.

9. Balog Márton, annorum circiter 43, juratus examinatus, fatetur: Hallottam hogy szidta Szaszarinét, mivel házánál lakott vagy egy hétig, hogy nyilvánvaló boszorkány.

[...] ¹⁶⁵

Mivel közöttünk nem sok ideje hogy lakik, az mit tudtak az tanuk, hitek után meg vallván [– – –]¹⁶⁶ kapitány urnak békültük.

Dobroviczai hütös emberek.

XI.

[1704. december 19–1705. január 30. között, Nagybánya]¹⁶⁷

NAGYBÁNYA ÍTÉLŐSZÉKÉNEK A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT
DOBROVICAI KATA ELLENI ÍTÉLETE

AZ IRAT: B: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 17/1704. sz. 53. p.

Deliberatum in causa adversus mulierem Dobraviczienis.

Tekintetes és nemes széknek egyenlő képpen Isten és az nemes ország törvénye azt kívánván, hogy az féle bűvös-bájos boszorkányok torturára vonassanak és annak utána tűzzel megégettessék. Ezért ezen Dobroviczai asszony Kata nevű boszorkányságban találatván torturára vonattassék és annak utána megégettessék.

XII.

[1704. december 19–1705. január 30. között, Nagybánya]

NAGYBÁNYA VÁROS TANÁCSÁNAK
A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT SZAKÁCSNÉ,
PAP ANDRÁSNÉ ÉS SZASZARINÉ ELLENI
PÓTVIZSGÁLATA

AZ IRAT: B: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 17/1704. sz. 23–25. p.

1. Antal István uram hüti után vallya hogy az első feleségének atyafia, egy szatmári bábaasszony bajlott az feleségével. Azután kellett folyamodni Pap Andrásnéhoz. Beszidi között mondotta Pap Andrásné, hogy nem elég volt hogy ezelőtt én kotoráztam bele, abban vadtok az jó napban, hogy az bábát változtattátok. Azonban béköti Antal Istvánét. Az kötis után olyan lesz az ágyéka, úgy fel csattogott, mint egy-egy tányér. Azon beteg ágybul fel sem költ.¹⁶⁸

2. Kapuvári uram hüti után vallya, hogy elholt felesége szájából hallotta azt hogy: – De édes uram, az Pap Andrásné keze miatt kell nekem meghalnom!

3. Csiszár Jánosné asszonyom hüti után vallya, hogy az Fazakas Jánosné szájából hallotta, hogy az Szakácsné boszorkány, mirt az másik uram felesigét úgy gyógyította, hogy más határba vitték ki, azt mondotta néki: – Ne félj, meg ne ijedgy ha látsz valamit, miért majd elegen jönnek ide. Az több személyekről semmit sem tud.

[4.] Modra uram hüti után vallya: Kapuvári úrtul hallotta, hogy a felesége fekvén gyermekágyba, tehát a felesége sivalkodik, azt mondgya az urának: – Jaj uram! Pap Andrásné el akarja vinni az gyermeket, fél! Kapuvári ezt mondgya: – Semmit nem látok

feleségem! Azonban volt ott valami alma rakásban, lát azon egy kis viris posztót. Felveszi az Kapuvári, szinyezi[!] az furo lyukban. Pap Andrásné reggel oda menvén az menyetskéhez, kérdik: mint vagyon? Mondá Pap Andrásné: – Rosszul vagyok Kapuvári uram! Kapuvári uram meg mondotta, hogy jártunk az éjjel. S mondá Pap Andrásné: – Az én szoknyám féle az a veres posztó, vigyétek ki onnan, mert addig el nem mehetek.

Az Szaszariné felől hallottam, hogy Szombat utcában Munkácsi Istvännét szintén elcsábította volna, hogy közikben álljon.

[5.] Szőke Sámuel uram hüti után: Szakácsnél hallottam azt, hogy engem gyógyított, olvasott, de hogy mit, nem értettem.

Szőke Sámuelné Pap Andrásné iránt nihil. Szakácsné iránt vallja: hallotta hogy az urára olvasott, de jót nem mondott. Szappanos uram iránt nihil.

[6.] Osváthné asszony hüti után vallyá: Az kezem vesztise után, az mely oláh nállam tartott szállást, azon kiadtam és az leánykám esék nyomorúságban. Mikor Gyöngyösiné sok reminkedési után az gyógyításomhoz foga, azt mondá: – Tanuld meg azt, hogy az kinek egyszer szállást adsz, ne adj ki rajta! Akarod é hogy reá izenek? Azt mondom: – Lásza ki[gy]elmed, vaj ha az ruhájában kaphatnik, annak a porával hinteném, meggyógyulna! Hozott is port, véle hintette, sőt azt mondgya: – Köszönd az Istennek, hogy kezemben adtad, mert ezzel nem gyermekeztél volna!

Azt is hallottam Szakácsné szájából, hogy mikor az menyemmel perlettem, akkor 12 eskütt ember sírjárul vöttem fel földet és annak az porából az tanácsházban elhintetem, azt mondván: – Valamint azok az holt testek nem szólhatnak, úgy ne táthassa fel a száját az tanács!¹⁶⁹

Azt is hallottam tülle, hogy Lázár oláh ember most Magas falván olyan nagyobb tudományos, mint az felesége, az ember törpe ember.

[– – –]

2. testis Szabó Márton hüti után vallyá: hallottam az Szabó András uramtul, hogy az Pap Andrásné szájából hallotta, hogy: – Eleget ver engem az én uram, de mindenkor az szomszéd macskáját veri.¹⁷⁰

3. testis Fodor Jánosné asszony. Hüti után vallja: az felső esztendők Ákosi uram gyermeke keresztelise alkalmatosságával az nagyobbik fiamnak mondgya Pap Andrásné: – Miért nem házásíttya meg kegyelmetek az kegyelmed öccsit, Csizsár János? Felele az nagyobb fiam: – Hogy házásitanók, mikor olyan betegh, hogy az kezit is alig viheti az szájához! Felele Pap Andrásné: – Úgy kell, miért nem vötte el azt a leánt, az kit biztatott! (Értette az maga leányát).¹⁷¹

4. testis Némethi Jánosné asszony hüte után vallyá Pap Andrásné¹⁷² hallottam, tisztessigel említve, hogy golyva elvesztisére az előző gyermekágyas asszszonynak az mássában selymet¹⁷³ által venni. Az mint hogy Kerekes Ferencné asszszonyom betegsígiben hozott és volt is gyermeke nyakában harmad napig, de visszakeréte és vette harmad nap mulva Pap Andrásné azt az selymet.¹⁷⁴

Az Szakácsné¹⁷⁵ felől tudom nyilván hogy az fiam mikor elment, mindenkor az Szakácsné hozta vissza. Ismét az leányom házasságakor fele sült tyukmonyát az Szakácsné

ketté vágta, egy papirosbul nem tudom mivel hintette meg, felit az fiammal megitette, felét az Szakácsné ötte meg. Arra mondá az fiam: – Mely rossz (itel)! Felel az Szakácsné: – Ne gondoly vele, csak edd meg! Attul az ételtül fogva vagyon rosszszul az fiam. És hozzá, az Szakácsnéhoz kívánkozott mindgyárt, hogy soha az atya házánál nem es[z]jik. Megbizonyítom T[isztelt] Nánási urral, hogy papi tisztére kinszeríté, hogy bocsássuk el, mert küvel hajíttya meg az attyát, ha el nem bocsáttya. És hozzá is fogta a követ. Az ödötül fogva¹⁷⁶ halálra üldözött az fiam, de az Szakácsnénál csendesen volt, itelt, italt oda kellett hordanunk. Az hová széllel hordoztuk, az varáslókhöz, az kikesi boszorkányok azt mondották, hogy űk meg gyógyítanak, de az Szakácsné nem engedi, de meggyógyicsák.

5. testis Lakatos Istvánné aszszony, hűti után vallya. Hallotta Kulcsár Györgytül, hogy az felesigire betegsigiben Pap Andrásné járt ijjel reá nyomni.¹⁷⁷

[– – –]

1. Testis Czeglédi Istvánné, annorum circiter 30, jurata, examinata, fassa est: Én gyermekágyban fektemben egy reggel 3 óra tájban jövén hozánk Pap Andrásné. Nagyon beteg volt s mondotta: – Jaj, rosszul vagyok, igen megh csömöllöttem s leül Pap Andrásné (salvo honore) mezitelen seggel az földre. Ott csúskál az mezitelen testel az mester gerenda alatt, s kéri az uram mentéjét magára s az magáét az ágyra veti. Feles időt töltött az ház földén, hogy ott hevert, úgy annyira, hogy az uram reggel az erdőre ment, haza jött. Az maga lánya jött utána két izben, azt mondván: – Kejj fel onnét anya, mert az Aranyos Vargánéhoz kell menni, mulhatatlan az dolog. Az uram is haza irkezővén az erdőről, mégis ott hever az földön, s ezt mondgya az uram: – Kejj fel onnét az földről, jünnek-mennek az emberek, megh itélnek! Nagy nehezen felkél az földről, fekszik az kiságyban. De ennek előtte moslikost kirt az uramtul és okádott sokat az moslikba. Mit hánt, én nem tudom mint betegh, de az uram monta reggel, hogy mint az hót szén, olyan fekete volt az alutt vir. Ebben tölt egészen 12 óra, mikor a leánya kisiré, elment az házamtul.¹⁷⁸

2. testis Török István, annorum circiter numero 35, tiszta lelki ismerettel valya. Ez felyebb való esztendőben voltam nagy éjjeli rettegésben és nyavalyában, mert insta[!] szókon, az Pap Andrásné kipiben jártanak reám. Orvosoltam magamat az öreg S[z]akácsnéval, de semmit nem használt semmi orvosság, valamigh Pap Andrásnénak kedvét nem kerestem. Házam eleibe jött egy ojkor s leült ott és hoztam neki egy kalácsot az házbul s egy icze bort mellé. Felit megh ötte ott s felit elvitte magával. Azután használt hogy magamat orvosoltam.

[3.] Kultsar György uram hűti után vallya, hogy mikor az felesége gyermekágyban fekütt, Pap Andrásné kérte az ing allyát. Az felesége nem adta, mert nekiek kevés volt. Azon napon elment az felesige elmije. Innét kivitte az bátyta Katalin faluba. Oda Pap Andrásné reájárt minden étszaka, tovább fél esztendőnél, gyertyával. Elhozván a falubul, én Pap Andrásnéhoz elmentem, mondván: Gyógyics meg az feleségemet 15 nap alatt, mert ha nem, az Kákás Mezőn megigettetek. Hazamenvén tülle, elhülék bele, hogy az hátam megett megszólala ezt mondván: – Jövel be! Bemenvén megkené az feleségemet.¹⁷⁹

[4.] Kulcsár Györgyné hüte után vallyá, hogy az ing allyának oda nem adásáért, azon napon az ajtó sarkánál ment be reá, úgy gyötrötte. Sőt, mikor magáru elment fél esztendő után, az gyermekre ment, az[t] kinzotta, melyre az mai napig is bizonyíthat, mert az gyermek hét esztendő, de csak olyan mint két esztendő volna.¹⁸⁰

[5.] Szabó Sámuelné asszonyom hüti után vallyá: Hallottam az Szaszariné szájából, hogy azt mondotta: – Az ki törvénykezik, holt ember sirjáru vigyen földet fel és azt hincse oda az holott az tanács felmegyen, hadd tapossák fel, megszabadul! És azt mondotta, azt kell mondani: – Úgy némullyanak meg az birák, mint az holt ember az honan az földet felvötte és úgy tehessen törvényt reá. Aszt is mondotta, hogy mikor az fiát megszabadította, akkor az uraknak ágyokban hánta és iteleekben beadta.

XIII.

1705. január 19., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROS TANÁCSÁNAK
A BOSZORKÁNYSSÁGGAL VÁDOLT SZAPPANOS MÁRTON
ELLENI VIZSGÁLATA

AZ IRAT: B: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 17/1704. sz. 44–46. p.

Inquisitio contra Martinum Szappanos Nagybányensis medio prudentium ac circum-spectorum Stephani Debreczeni et Stephani Hunyadi senatorum juxta deutri puncta modo infranotato die 19. Januarii anno 1705. peracta.

Utrum de eo?

Tudod e, láttad e, hallottad e bizonyosan Szappanos Márton cselekedett é valamely bűvös-bájos mesterséget, boszorkányságot?

Fassiones

Joannes Asztalos Noe senior Nagybányensis, annorum circiter 56, juratus, examinatus, fassus est: Hallottam Szappanos Mártontól azt mondotta: lássa meg kegyelmetek micsoda mesterséget tud az én fiam: az kést majd lenyeli és az megholt fia a két tenyere közé fogván az kést, akarta lenyelni, de én fátens és a több ott lévő becsületes emberek nem engettük. Amellett láttam azt is hogy a megholt fiának az inge hasítékjában az új istrángot bevonta s reá hurkolván, az ajtót megnyitotta s kibocsátotta, ezt mondván: – Nézze kegyelmetek mit csinállok! Azonban az ajtót bétötte, az kötélnek a végét az házban belől tartván, az fia kívül az ajtón állván, addig rázta s igyengette, hogy egyszer meg koczogtatta az ajtót s Szappanos Márton megnyitván, az kötelet, mellyet az fia ingére fojtott s

végét az kezében tartotta, behúzta az ing az fia nyakába, éppen, szakadás nélkül maradt. Ismét hallottam, hogy egy tányéron is, asztalon is eljárnám a tánczot és hogy a karszéken járta a tánczot, szemmel láttam. Ismét magától hallottam Szappanos Mártontól, majd olyan vizet árasztanék, hogy az házban sem maradna meg kegyelmetek.

2. Stephanus Szigyártó Török Nagybányensis, juratus plebeius, annorum circiter 50, sub homagiali obligatione fatestatur: Láttam mikor az gyermekemet keresztelni akarták, Pap Andrásné¹⁸¹ egy tyukmonyát, mellyet a késivel ásott az ajtó küszöbe eleibe s kérdettem két izben: – Miért cselekszed azt annyok? Pap Andrásné felelt: – Azirt, hogy az felesged tejjt el ne vegyék! Annak utána penig kerestem a tyukmonyát, de nem találtam, mert míg a koma aszonyok a házban voltak, addig kivötte. És nem tötte más, mert nem is tutta senki hogy odaásta s csakhamar kerestem, penig az komák elmenetelek után csak magam voltam velle az pitvarban mikor elásta.¹⁸²

3. Joannes Király Nagybányensis, juratus plebeius, annorum circiter 40, obligatione dicit: Egykor az mézsárszékbem húst árultam s odajött Bodor Istvánné¹⁸³ húst venni, kérévén sütni való pecsenyét. De minthogy nem volt egyéb főznivalónál, egy néhány szavaira nem adhattam. Elmenvén penig előllem nagy dörgéssel s fenyegetéssel. Estve későn az házamban megnyilallik a jobb lábom s bokában és térdemben úgy megdagad, hogy a csizmát fel nem vo[n]hattam. Borbélyt hivatván, kente, de semmit sem segített, sőt a másik lábam is erőssel eldagad, úgy, hogy mind két lábam felsugorodott. Az Szakácsné¹⁸⁴ hivatva, ki meg is gyógyította s küldöttem is ki Bodornéhoz, hogy gyógyítsa meg, melyre Szekeresnének felelt Bodorné: – De semmi sem meg gyógyul!

4. Georgius Csizmadia Kassai, Nagybányensis, annorum circiter 48, juratus, examinatus, nihil dicit, hoc addito: Hallottam magától, Nagy Györgyné szitta az urát: – Ördög atta, ugorka orru fia, hajcsom el a tatár! Item a Vasmező mondotta nállam, hogy Nagy Györgyné vesztette meg a fiamat! Nem más, mert hatvan pénzt kért töllem s nem attam. Annak utána hivatván hozzám, nem jött, sőt Nagy Györgyné azt mondotta: – Jöjjön hozzád Vas Metző uram, mostan senki nincsen itthon.

5. Joannes Suba, Nagybányensis, annorum circiter 28, juratus, examinatus, fassus est: Hallottam egytől s mástól, hogy Szappanos Márton leánya tudna holmi mesterséget. Hallottam magától Nagy Györgynétől,¹⁸⁴ a pincében borozván azt mondotta: – Ha meglátom az ifjú legényt, nincs az az ifjú legény hogy ide nem jön! Aminthogy elégszer mentem a kocsmájára, akármely szegény bora volt, s ajándékon is adott bort nekünk társaimmal.

6. Consors Stephani Váczi, Nagybányensis, annorum circiter 30, jurata, examinata, fassa est: Hallottam Kovács Jánosné¹⁸⁵tól, hogy Bodorné bűvös-bájos volna. Tavaszal kihajtva az tehenét s az övét a földre tötte, s azon által mig által hajtotta a tehenét s vissza. Melyet látván Sándor Jánosné, meghajította s ezt mondotta: – Mit csinálsz! Ha megláttya valaki, mit mondanak? Boszorkányságot mond hozzád!

7. Michael Nagy de Szekeres, annorum circiter 42, juratus, examinatus, fassus est: Hallottam Cseterinétől: Az máramarossi oláhok jövéen az Sulyaknál[?] meg tartoztatván, akarattyok ellen tánczoltatták, a sipossok volt volna Szappanos Márton.¹⁸⁵

8. Consors precedentis testis, Catharina Halábori, annorum circiter 36, jurata, examinata, fassa est: Láttam Szappanos Márton¹⁸⁶ a karszéken egy tányéron táncolni és az istránggal mint az első fatens mondgya, cselekedni. Item a tengeri búza beli Musikáit is láttam, úgy a fiának a késsel való dolgát ut primus.

9. Caspar Szabó Nagybányensis, annorum circiter 32, juratus, examinatus, fassus est: – Ezelőtt circiter 3 vagy 4 esztendővel az feleségem gyermekágyat fekvivé, minthogy az első feleségetől gyermekágyban fektekor Pap Andrásné volt a bába, ezzel is akarta volna őtet. Híjták volna, de mást hívtánk és egy hétig járt reá Pap Andrásné. Amint a feleségem mondotta személye szerint, hogy nem tudták mit tenni, javallotta valaki, hogy az beteg feleségem szive iránt éczaka, amidőn reámegyem, vessenek fel egy lakatot és reggel oda megyem aki dolga. Amint hogy megcselekedvén, reggel Pap Andrásné az ablakra ment s kérlette: – Ersók fiam, bocsáss bé! Mint vagy? Meggyógyulsz! De bé nem bocsájtották. Ezt a feleségem jól tudgya!

Ismét az első feleségemmel ugyan Pap Andrásné bába lévén, igen rosszul bajolt az feleségemmel. Másod napra kötötte be s megnehezdvén, megholt éczaka circiter 11 óra tájban. Reggel penig Pap Andrásné odamenvén az kisgyermeket keresztül tötte az megholt annyán kétszer. Másnap az gyermek is megholt. Ezen rossz bábaságáért penig hogy meg nem fizettem, azt mondotta Pap Andrásné: – Jól töttem veled, mégis haragszol!

Hallottam Modra Jánostól: egykor az a felsőbányai kohban lévén Szappanos Márton,¹⁸⁷ lát egy nagy felleget s azonban házához megyem, hát a nagy fia egy könyvet olvas. Mellyet látván, öszve szidgya a fiát, a könyvet letéteti, s megyem a kamarába és egy negyed kását széjjel hinti s azt mondotta: – Ha dolgot nem adhatok vala, most nagy kár s veszedelem lött volna!

Tudom ismét bizonyosan, hogy az első feleségem öczének az urát Alsó Miszt Tótfaluban kerülőnek tötték. Mint hites kerülő az kártétel felől az marhát behajtotta. Azonban a felesége lábát megvesztik és gyógyításért folyamodnak a szülei Szakácsnéhoz. Behozván a pácienszt hozzá, aki mingyárt megmondotta: – Akinek a marháját behajtotta az urad, az vesztett meg! Melyben igazat is mondott, mert az Tótfaluban megégettetett Boldog Eczakáné reávallott arra az oláh aszonyra és azon éczaka elszőkött s mai napig oda vagyon.¹⁸⁸

N[ota] b[ene]: Tiszteletes Nánássy uram hallotta magától Szaszarinétól, midőn kérlette eő kegyelme: – Miért attad arra magadat? Melyre felelt Szaszariné: Soha sem nyughattam töllök, erővel elvettenek!

Item Lakatos Sámuel hallotta ugyan Szaszarinétól, hogy a fia lábát nem vesztették meg, azzal ne terhelye lelkét, mert játékban s ugrásban esett és valamely in megszakadott.

XIV.

1705. január 29., Nagybánya

A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT
 PAP ANDRÁSNÉ, SZAKÁCSNÉ ÉS SZASZARINÉ
 KÍNVALLATÁSÁNAK JEGYZETE

AZ IRAT: B: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 17/1704. sz. 34. p.

Examen sive fassiones Szaszarianaе, Szakácsianaе, Pap Andrásianaе veneficii crimine accusatarum coram prudentibus ac circumspеctis Stephano Hunyadi, Stephano item Köszeghi, Joanne Némethi, Stephano pariter Monay senatoribus, item Stephano Lőrincz, Michaelе Kádár sive juratis plebeorum et proloquorum die 29. Januarii anno 1705. peracta.

Szakacsiana ante torturam nihil dixit.

Pap Andrásné similiter nihil dixit.

Szaszariana amelyeket a kapitány házánál mondott, most is azokat recognoscallya s mondgya: Ha tiszta személyek löttek volna, nem cselekedtek volna s nem mutattak volna én reám. A Suhó házánál Pap Andrásné hajjgáltak. Item az Szappanos Márton leánya felől, Szappanos Márton felől nem mondott kapitány úr előtt semmit. Hallotta, nem tiszta személy volt.¹⁸⁹ Akiket Isten az én lelke adott, azokat kimondottam. Az Istennek lelke mondatta ki velem. Ötöd napig voltam el rejtőzve az strása házban. Az Isten, az ő Szent Lelke vezérelt, hogy azokat az személyeket kimondgyam. Megmondotta: Asztalos Mártonné, Nagy Gergelyné mellett lakik Girót Totfaluban [egy] oláh aszony, czemer-mány ember az ura, akik fogva voltak. A Piacz sorban Nagy Györgyné, igazán megmondottam akiket megneveztem, ezentul is akiket Isten az én lelke vagy eszemre ad, nem tagadom el. Akik¹⁹⁰ hol nem voltak, másutt is azok voltak.

Nagy Györgyné felől beszéllettünk Vas Mecző urral, s azon éczaka engemet megrontott.

A Lakatos Sámuel fiának a lába megficzamodott és ne terhelje a lelkét senki iránt, amint megmondottam.

A Szakácsné oldó-kötő volt.

Pap Andrásnének a szemébe mondotta: Meg bocsásson kegyelmed édes komám-asszony, kegyelmed volt aki a Kökényesdi házában mikor kérdették: ki vagy, azt mondottad: – Én vagyok Pap Andrásné! Hányan vattok? – Hatan vagyunk, engemet is, azt mondottad, én is ott voltam, de én bizony a drabant házánál voltam!

Nagy Györgyné egyedül gyötrött éczaka, hogy két hétig alig vehettem fel magamat. S azt mondotta Vasmező uram: – Akire gyanakszik kegyelmed, szabad vagy vélle, fogatassa meg kegyelmed. Vasmező uram elméne velem, utána pedig a drabant házában az ágy meggyulatt, az után nekem jött s az tűz mellől a földre csapott. Nagy Györgyné nagy álommal nyomott el. Amikor rám jött, nem aluttam, de úgy ereszkedék reám, mint egy nagy bial s elnyomott az álommal s úgy csapott az ágyfűhöz.

Pap Andrásné: Szaszarinét tudgya hogy ott volt. Szaszariné kért tőlem négy máriást és hogy nem adhattam, azért mivelte rajtam. Szatthmáriné Kolozsvárról az sententia alól szabadult még is békessége vagyon. Sárközújlaki aszony az a ki az ágy alól beszéllett, az Enyediné aszony veji mondotta, Dobai Josep vagy kinek hiják. Berkeszen Füzesiné miért nem hozták be? Olyan tisztátalan személy, boszorkányságba ott járt! Biza hol a többi? Suho uram gyermekét aki megötte, megholt, Szász Péterné volt! Akik olyanok, eltávoztak, de előkerülnek! Nem tudom a L[ápos]b[ányai] tagjaik neveket. Szatthmáriné, Fazakas Jánosné, ők is égettessenek meg, ha én megégettetem!

Szakácsné: nem mond.

XV.

1705. január 30., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROS TÖRVÉNYSZÉKÉNEK SZASZARINÉ, SZAKÁCSNÉ ÉS PAP ANDRÁSNÉ ELLENI HALÁLÓS ÍTÉLETE

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. t. j. 7. sz. 200–201. p.

Anno 1705. die 30. Januarii inclyti senatus judiciariae conclusiones

2. sz. Ti Szaszariné, Szakácsné, Pap Andrásné elegendő képpen megvilágosodván és megbizonyosodván a ti Isten ellen való gonosz cselekedetitek, varáslástok, bűvöléstek, bájolástok, ördögi mesterségtek, boszorkányságtok, melyet az hiteles tanuk mind magatok szája vallása után, s mind penig ördögi mesterségteknek gyakorlását sok izben látván, hitek után megh bizonyították és hogy az vízben is belé vettetvén, mint olyan személyek tisztátalanok lévén le nem mentetek, sőt az magatok szavai is világosan meg mutogattyák, azért mind Isten s mind az nemes ország törvénye szerént, mint olyan ördögi mesterséget követő boszorkányok, kivitetvén a Kákás Mezőre, a ti büntetésteknek helyére, tűzzel testetek megh égettetik.

XVI.

1705. február 6., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROS TÖRVÉNYSZÉKÉNEK
A ROSSZ MAGAVISELETTEL ÉS BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT
SZOBOSZLAI KATONA JÁNOSNÉ ELLENI ÍTÉLETE

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. t. j. 7. sz. 201. p.

Die 6. Februarii [1705.] inclyti senatus judicariae conclusiones.

Te Szoboszlai Katona Jánosné, sulyos és gyanús s részeges személy lévén, mind penig Isten ellen való káromkodásod világosságra jöven s kurvasággal és boszorkánysággal is nyilván vádoltatol, mellyért a szoros igazság szerént halált érdemlenél, mindazonáltal most az egyszer meg nem ölettetel, hanem a városból, az szolga által kikisértetvén, az város határáról tartozzál elmenni, úgy hogy harmad nap mulva, sem penig annakutána itt ne tanáltassál, mert ha itt tanáltatol, az hóhér által megh csapattatol!

XVII.

1705. március 9., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK
A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT
SZAPPANOS MÁRTON ÉS CSIZMADIA NAGY GYÖRGYNÉ ELLENI
PÓTVIZSGÁLATA

AZ IRAT: B: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 17/1704. sz. 49–51. p.

Inquisitio ex parte inclyti magistratus contra et adversus Martinum Szappanos et consortem Georgii Nagy Csizmadia Nagybányensis, medio prudentium ac circumspectorum Johannis Csizmadia Némethi senatoris et jurati notarii Isaci Jászi juxta utrum infrascripta die 9. Martii 1705.

Utrum de eo

Tudgya e, látta e vagy hallotta e az tanú bizonyosan, hogy ha Szappanos Márton és Csizmadia Nagy Györgyné cselekedett e valamely bűvös-bájos mesterséget vagy embert valamely tagjában vagy marhát vesztett e meg vagy egyéb boszorkányságot láttál é hozzá?

Fassiones

1. Johannes Ruzskai, civis Nagybányensis, annorum circiter 36, juratus, examinatus, fatestatur plane nihil nisi quae sub tortura dicta sunt.

2. Samuel Székely Szabó, juratus plebeus Nagybányensis, annorum circiter 40, sub homagiali obligatione fatestatur: Tudom nyilván, egy alkalmatossággal felmenvén az városházára szószólóságban, Szappanos Márton a lyukhoz hajtotta a fejét s úgy beszélt az Szűcsnével a lyukon bé s azt mondotta: – Ládd é asszony, sok hijjában való beszélés együtt is, másutt is magadat is elveszted s másokat is¹⁹¹ el vesztesz! Ott mingyárt meg szállítván Szappanos Mártont, azt mondom néki: – Szappanos uram, mit keres kegyelmed itt? Most is micsoda szóban forgó ember kegyelmed? Erre viszszafordul reám s az vállamat meg üti s azt mondgya: – Isten álgya meg kegyelmedet érette, hogy errül kegyelmed engem megint! Mint az terhesházba bėjövé, több beszéd közben azt mondotta, hogy az vízbe vetési az boszorkányoknak is nem igaz próba, mert úgy mond: – Ha engem belevetnének, én sem merülnék le!

3. Stephanus Vásárhelyi Szőcs, juratus plebeius Nagybányensis, annorum circiter 35, sub homagiali obligatione fatestatur nihil nisi. Hallottam Erdélyi Szőcs Mihály uramtul, hogy mondotta Szappanos Márton felől, hogy látta a málészemet hogy a fülén betette volna s az szájon vette ki. De cetero nihil.

[...]¹⁹²

9. Joannes Gálfi, juratus plebeus Nagybányensis, annorum 40, sub homagiali obligatione fatestatur: Mónay Fazakas¹⁹³ Mihálytól, nyilván hallotta, hogy Szappanos Márton beszélette volna akkor a kapuban, midőn a boszorkányokat feresztették, hogy nem igaz próba volna a vízben való vettetések a boszorkányoknak, mert ha őt is a vízben vetnék, ő sem menne le az vízben. Ismét idősbik Nőe Jánostól is ezelőtt egy néhány esztendővel hallottam, hogy Szappanos Márton mondotta volna, hogy az Borka leányával ketten a fogásra táncolnak, mellyet akkor mingyárt Deesy István uramnak, eő kegyelme substitutus bíró lévén, kötelességem szerint megmondottam. Mint hogy eő kegyelme is akkor azt mondotta, hogy hallotta volna valakitől. Ismét hallottam azt is Vásárhelyi Szőcs Istvántól, hogy mondotta, hogy Suhóné asszonyom látta volna hogy Szappanos Márton a széken tetején a kupa bort az fejére tévén az tánczot eljárta volna.

Nagy Györgyné¹⁹⁴ hajadon leánya, hogy az annyát a város házára elvitték, hozzám jövé, be azt mondgya: – Jaj, édes szomszéd uram! Azok a boszorkányok vallottak anyám aszszonyra! Erre én is azt mondám: – Úgy vagon, mert én is hallottam! S kérdi töllem az leány: – Vallyon valla é sokat?

Ismét azt is hallottam Szalárdi Szőcs Ferencnétől, hogy mondotta, hogy Nagy Györgyné egy estve, az mentéje az Szalárdi uramnál lévén bélelni, panaszkodott volna maga ártatlanságáról¹⁹⁵ s hogy azt mondotta volna, hogy az Nagy nénémet nem fogják.

10. Stephanus Egressy Szijártó, juratus plebeus, Nagybányensis, annorum circiter 35, sub homagiale obligatione fatestatur: nihil nisi: Szőcs Istvántól hallotta, hogy mondotta volna, hogy a néhány nap éczaka ő Szappanos Márton kertyében nagy sirást hallott volna.

[...]¹⁹⁶

12. Franciscus Szalárdi, juratus plebeus, annorum circiter 48, sub homagioli obligatione fatestatur: Hallottam Terebesi Czermernány Mihálytól, hogy egy oláhtól bizonyosan hallotta volna, hogy egy laczfalusi oláh F[első] Bányáról, éczaka menvén hazafelé, nagy hegedű zengést hallott egyszer. Az oláh a ko[hó]ban benéz s Szappanos Mártont látta hogy tánczolt, de reliquo nihil.

13. Consors Michaelis Nagy, Catharina Halábori, annorum circiter 48, jurata, examinata, fatestata: Hallottam nyilván Szappanos Márton meghalt fiától, hogy egy alkalmazottsággal Nagy Györgyné az maga pinczéjében bort árulva, vele borozgatás közben, többekkel együtt az asszonyal, látták volna, hogy Nagy Györgyné pinczéjéből, onnét hátul, egy bogá[n]cs kóro kifelé jött az pincze közepire. Az legényeket háromszor megkerülvén, a pinczéből kiment. F[első] Bányai Kádár István fia is ott azok között volt, akiket megkerült.

Ismét az uramtul érttettem, hogy Cseteri Fazakasné beszéllette volna, hogy egy oláh ember jött volna, s addig el nem bocsátották, míg meg nem tánczoltatták az olát s Szappanos Márton¹⁹⁷ lett volna az siposok. Ismét láttam Szappanos Mártonnak az ágyában egy lúd gégét. Ismét üdvözült néném aszszonytul hallottam egy alkalmazottsággal, háborúban lévén Szappanos Mártonnal, hogy mondotta volna Szappanos Mártonnak: – Megevétek a lábomat és két-három óra múlva ismét meggyógyult!

14. Johanes Dobi Szabó, Nagybányensis, annorum circiter 22, juratus, examinatus, fatestatur: – Tudom, egy alkalmazottsággal estve circiter 10 órakor Szappanos Márton fiával, Jánossal az udvarokon az szin alatt ülve, beszélgetvén holmi dolgokról, egyszerre hátba ütnek ugyan, még dobban. Nézünk szét, semmit sem látunk! Ismét magától Szappanos Mártontól hallottam (az előtte vagy az után hogy hátba ütöttek, nem tudhatom) hogy az felső házban imádkozván, tapasszal hajigálták. Be is hozott mutogatásnak okáért a tapaszból. De reliquo mind Szappanos Márton, mind Nagy Györgynérül uti statim praecedens. [...]¹⁹⁸

XVIII.

[1705. január 17. után], Felsőbánya

FELSŐBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK

A BOSZORKÁNYSSÁGGAL VÁDOLT SZAPPANOS MÁRTON ELLENI VIZSGÁLATA

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 17/1704. sz. 47–48. p.

Generosi Prudentes ac Circumspecti Domini! Domini Vicini Nobis Collendissimi!

Salutem optatam servitiorumque suorum paratissimam commendantes! Hogy Isten Kegyelmeteket az új esztendőnek minden részeiben lelki és testi kívánt jókkal megáldgya, tiszta szívvvel kívánnyuk!

Vevén kegyelmetek Szappanos Márton dolga aránt nekünk becsülettel irott levelét die 17. mensis presentis Januarii anno 1705., mellyben levőt kegyelmetek illendő kíván-

ságának akarván contentumot tenni, becsületes deputatus commembromunk, úgy mint becsületes Salánki János, Má dai Bá linth, Kerczeni János uraink és városunk mostani nótáriussa eő kegyelmek által citáltatván közelebb lakó szomszédit, házánál forgó jó-akaróit és szolgálóit s egyebeket is, valakiket itélhettünk azon materiában valamit tudni, látni vagy hallani, illyen specialis inquisitiót juxta deutrum:

Tudod é, látott é, hallott é az tanú Szappanos Mártonhoz vagy töle magától, vagy más-
tul boszorkányságot, ördögi varáslást vagy ahoz járulható valamely ördögi mesterséget?

Peragáltattunk ut videre est in infrascriptis:

Fassiones personarum subsequentium:

1. testis Joannes Remethei, annorum circiter 40, juratus et examinatus, fide mediante hoc solum fatetur: Tudgya, látta máléval való valamely játékát, de egyebet nem.

2. Martinus Sztenczel, annorum item circiter 40, citatus, juratus, examinatus, fatetur: Hallotta a felesége szájából, mikor égetéshez közelitene ideje, hogy eő tsak Szappanos Márton szája tötte boszorkány volna és hogy Szappanos Márthon érdemelné az büntetést, mellyet eő rajta végben visznek. Az Isten az ő lelkén vegyen számot!

3. Conjunx Joannis Gruzmán, Juditha Sztenczel, annorum circiter 24, jurata et examinata mediante fide idem fatetur.

[...]199

9. Relicta vidua Stephani Horváth, annorum 48, jurata et examinata, fatetur: Voltam sok idő kig szolgálója, de én soha hozzá egyebet a jónál nem láttam sem nem hallottam.

[...]200

13. Relicta vidua Joannis Szerémi, annorum item 50, jurata, examinata, fatetur: Hallottam Sztenczelné szájából, mikor égetni vitték, hogy mondotta: – Szappanos Márton tötte boszorkány vagyok én! Az Isten az ő kezéből kérje elő lelkemet! Mellyre kérdvén az ott álok, ha boszszúságból vagy haragból mondaná é azt? Felelte: hogy nem úgy.

14. Conjunx Georgii Brudi, Anna Thot annorum 50, jurata et examinata, fatetur: Vagyon 32 esztendeje, hogy házához járok, de hozzá semmi gonosz dolgot nem láttam.

15. Relicta vidua Stephani Furcha, Anna Forurti, ancilla ejusdem, annorum circiter 45, jurata et examinata, fatetur: Soha hozzája semmi roszzat nem látott. Hallottam Stenczelnétől, hogy eő tötte boszorkány volna.

[...]201

17. Thomas Csizmadia, annorum circiter 40, citatus, juratus et examinatus, fatetur: Eleget jártam házához, dolgoztam eő kegyelmével, de én hozzája soha semmit ollyat nem láttam, se nem hallottam. Hanem Sztenczelnétől, mikor megégették ezt: – Szappanos Márthon, a te lelked adgyon ezért számot!

Mellyet intacte, sine omni rasurae transmutatione kegyelmeteknek in paribus, sub authentico sigillo oppidi nostri recludalván, kíván kegyelmeteknek tovább való bölcs judiciumára, kegyelmetek kezihez transmittaltunk.

In oppido libero montano Felsőbánya.

Eorundem Praetulatorum dominorum vestrorum semper obligatissimi vicini benevoli Michael Fonyi judex substitutus et juratus senator oppidi F[első] B[ánya].

XIX.

[1705. január 17–1705. július 15. között], Felsőbánya

FELSŐBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK
A BOSZORKÁNYSSÁGGAL VÁDOLT SZAPPANOS MÁRTON
ÉRDEKÉBEN ÍROTT KEGYELMI KÉRVÉNYE

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 17/1704. sz. 55. p.

Nemes Nagybánya Városának Tekintetes Nemes Tanácsához mint Bizodalmas Szomszéd Uraihoz nemes Felső Bánya városa tanácsának Szappanos Márton, elébbi com-membroma atyafia mellett törekedő bizodalmason nyujtott instantiája.

Becsületes Nagy Jó Uraink!

Bölcs Salamon az embereknek ez világon való bizontalan változó állapottyokat úgy láttzik hogy világos adventommal a Példabeszédekben elégséges képpen terjeszti szemünk eleiben ezekben: Ne diczekedgyél a holnapi napról, mert nem tudod mit hoz te reád! Mely szerént senki közölönk a siron innét változhatatlanul boldognak lenni magát nem provebamalhattya, úgyhogy ámbátor találtat sok is olly, aki felfordult iffiu állapottyát, sőt életének legfrissebb részét is, mind az negyedig gradusig nagy tisztességben élte is meg, mindazonáltal ezekből magának továbbra való csalhatatlan állandóságot semmi képpen nem ígérhet.

Ekképpen világos példa előttünk mostani atyafiságos szánakozásra méltó, elébbi állapottyában közöttünk nagy illendő tisztességben tartatott jóakaró urunk és atyánkfia, aki városunkban életének elért tisztességessen, férfiui állapottyát pedig nemcsak, hanem városunk nagy hasznával, a közönséges ter[h]ek viselésében fedhetetlenül, mind az tiszta társaságoknak rút zavaráig úgy élte, hogy senki nem mondhatta egyébnak tiszta és jó lelkiismerésű embernél. Mellyről jó lelkiismeretű öregeink, akkori hív szolgatársai, velünk együtt tésznek megszóhatatlan tanúbizonyságot.

De ime életének majd többire utolsó grádussában mint járt, mit hozott reá a nap s az isteni fatum, ez világ előtt vagyon, mellyet életének elébbi szemlélői így halván, el nem hihetnenek rólla. Mindenek okáért előttünk viselvén, mi is szemünkkel contemplált tisztességes életét, közöttünk véghez vitt fáradságos szolgálattyát hozzánk, ez kétséges igyében való folyamodását, de leginkább a közönséges változó emberi sorsot, bizodalmasson találók meg Kegyelmetek Becsületes Személyét s igaz ítéletet mindeneknek szolgáltató nemes Székit, kérvén szívessen azon kegyelmetekhez, hogy ha a tisztaságot szerető szent Istennek dicsőségével s az Kegyelmetekre bizatott közigazságnak a productomok szerént való rendes kiszolgáltatásával nem ellenkezik, fordullyon Kegyelmetek illy becstelenségben keveredett öreg atyánkfiához irgalmas aviziával, annyira hogy ha ugyan terhes lenne is dolga, hadd mitigálódyék a Kegyelmetek kegyes, megesetteken

tiszta szívvel szánakozó könyörületessége által reméltelen mocsokkal elfolyó életének büntetése. Ha hol pedig nem, hadd álljon helyben a világ előtt régi jó híre, neve, azon kegyelmek Istenes patrociniuma által.

Melly együgyű instantiánk aránti effectuálandó Kegyelmetek atyafiságos reflexióját mi is minden szükséges dolgokban, Kegyelmetek requisitiójára igyekezzünk mindenkoron nagy becsülettel ornereálni.

Kivánván hogy Isten mindnyájan Kegyelmeteknek a maga dicsőségére, nemes városunk hasznos szolgálattárára sok ügyes-bajos dolgaiknak jó módgyával való előigazítására szerencsésen éltesse!

Kegyelmetektől, mint bizodalmas nagy jó urainktól az irgalmasságot váró személly aránt irgalmas választ vár ez fenn megirt Társaság!

XX.

[1705. július 15. előtt], Nagybánya

A BOSZORKÁNYSSÁGGAL VÁDOLT SZAPPANOS MÁRTONNAK NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁHOZ INTÉZETT KEGYELMI KÉRÉSE

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 17/1704. sz. 42–43. p.

Nemes Nagy Bánya várossának Fő Birájához, Nemes Tanácsbéli Uraimékhoz, kegyes Fautorimhoz alázatos instantiája az interspecificált személynek!²⁰²

Nemzetes Biró Uram! Nemes Tanácsbéli Uraim!

Mikoron ezen gyalázatos hírnévben méltatlanul kevertenek vala, akkoron majd halál-nál keservesebb gyalázatos és siralmas hoszszas rabságba tétettvén, mindazoltántulon fogva sok szép instantiámval kegyelmeket, kegyes atyáimat requiráltam. Most közelebb alázatossan instálok kegyelmeknek, hogy ha az én vétkeim azt hozták, hogy azok büntetlen ne maradnának elegendő képpen, hiszem Istenemet sok könyhullásim és fohász-kodásim után nekem meg bocsáttattnak. De ez mostani rajtam és reám fogott véteknemével soha lelkem ismereti nem vádol, mert soha bizony azon titkos mesterséghez nem tudtam s nem is tudok!

Minekokáért alázatosson instálok kegyelmeknek mostan is mint kegyes atyámnak, hogy vegye fel kegyelmek az igaz és tökkélletes szeretett és indicza fel az kegyelmek szívét, lelkét az egymáshoz való szeretetre és szánakozásra, mert nincs ott szívbéli szánakozás, valahol az engedelem nincsen! Mert Istenemet hívom segítségül, hogy ártatlan heverek ez gyalázatos hires név alatt. Szeresse hát Kegyelmetek is az szeretetnek és könyörületességnek irgalmasságával keresztény megelemedet atyafiát az Crisztusban és ne

siessenek oly szorosson hamis vádaknak büntetésével, de sőt inkább figyelmezzenek azokra az jótéteményekre, mellyikkel látogatta kegyelmeteket az az ki parancsollya, hogy ellenségünket is szeressük! Ebbéli szeretetnek kis szikrácskáját mutassa meg kegyelmetek atyai képpen hozzám és vénségemre, ki az én Istenemnek megirt búzája vagyok, valami oly nagy Nonputáramot rajtam esni ne kövessék. Hanem ha szintén valamivel vádoltatnám is, ily hoszszas, gyalázatos és gyakorta való rabságom legyen elégséges érdeme büntettetéseemnek, igérvén és kötelezvéen magamat keresztényi kegyes életre.

Mely Kegyelmetek szívét-lelkét indicza az könyörületességre és kegyes atyai jó válasszal bocsátassam el Kegyelmetek tekinteti elől!

Kegyelmetek meg élelmedet szolgálja, ki az Kegyelmetek jó válaszsát várja,
Szappanos Márton

XXI.

[1705. május 15. és 1705. július 15. között,]²⁰³ Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROS TÖRVÉNYSZÉKÉNEK
A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT SZAPPANOS MÁRTON
ELLENI ÍTÉLETE

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. t. j. 7. sz. 212–213. p.

5. sz. Minthogy Szappanos Márton városunkban való lakásától fogva s annak előtte is gyanús és sojos személy volt, ki is sokszori bor itala közben sok rendbeli rossz példaadásával s illetlen magaviselésével, mind magát gyanussá tőtte s mind másokat rosszra tanított s meg botránkoztatott, mind pedig rossz erkölcsű fiának attával-teremtettével maga ellen sokszori szidalmazásait, hűtös ember lévén, elszenvedte, de kiváltképpen azok a tisztátalan és érdem szerint megbüntetett boszorkány személyek, minden kényszerítés nélkül, szabad jó akarattok szerint vélek czimborált és együtt járt, boszorkánynak lenni szemtől-szembe mondották, mellyet noha a tűz alól, ha szintén az egyik vissza tagadott volna is, cselekedte, azért hogy ő nékie gratia nem adatott. Mindazonáltal az élő személyek fassiójok néminemű képpen láttatik világosítani és hogy azon tisztátalan boszorkány személyekkel így való beszélgetést erős hittel, in facie sedis judicariae megesküvén, eltagadta, mely dolog szavahihető élő bizonyságokkal meg bizonyított. Azért meg érdemelné, hogy az városról hóhér által késértetné ki, de mindazonáltal a Felső-Bányai nemes Tanácsnak és más ide való instansoknak is mellette való törekedések is considerálván, ennyiben dolga mitigaltatik, hogy nem a hóhér által, hanem az város szolgálja által, ez mai napon kísértetik ki, úgy hogy az város határában soha ne comperiáltassék.

- 1 A több mint fél évig tartó perfolyam összefüggő egészet alkot. Ebből a (hibás olvasat révén Szász né, helyesen) Szaszariné, Szakácsné és Pap Andrásné ellen 1705 januárjában hozott halálos ítélet Lajos Gy. regesztája alapján ismert a szakirodalomban. Lásd LAJOS, 1866. 448. p.; KOMÁROMY, 1910. 182., 205. p.; KLANICZAY–KRISTÓF–PÓCS, 1989. II. k. 668. p.
- 2 Bodor Istvánné és Sándor Jánosné neve alá van húzva és fölé utólag írták: Szappanos Márton és Nagy Györgyné.
- 3 Hat nagybányai tanú semmit sem tud.
- 4 Egy tanú semmit sem tud.
- 5 Tizenöt tanú semmit sem tud.
- 6 Egy szó olvashatatlan.
- 7 Az 1700-as nagy boszorkányper egyik főalakjáról van szó.
- 8 A vizsgálat szövege többnyire fogalmazványként maradt az utókorra. A tisztázatokra vagy másolatokra külön felhívjuk a figyelmet.
- 9 Az 1700-as évek elején a város bírója volt.
- 10 Ugyanazon kéz oldaljegyzete: „Szakácsné.”
- 11 Három tanú semmit sem tud.
- 12 Egy tanú semmit sem tud.
- 13 Ugyanazon kéz oldaljegyzete: „Szakácsné.”
- 14 Ugyanazon kéz oldaljegyzete: „Szaszariné.”
- 15 Ugyanazon kéz oldaljegyzete: „Szaszariné.”
- 16 Nánási István, a külföldi akadémiát is megjárt nagybányai lelkész leszármazottja. Nánási István első lelkész 1694–1712.
- 17 Három tanú semmit sem tud.
- 18 Egyazon kéz oldaljegyzete: „Sándor Jánosné.”
- 19 Ugyanazon kéz oldaljegyzete: „Pap Andrásné.”
- 20 Tíz tanú semmit sem tud.
- 21 Ugyanazon kéz oldaljegyzete: „Pap Andrásné.”
- 22 Ugyanazon kéz oldaljegyzete: „Szakácsné.”
- 23 Ugyanazon kéz oldaljegyzete: „Szakácsné.”
- 24 Ugyanazon kéz oldaljegyzete: „Szekeresné.”
- 25 Két tanú semmit sem tud.
- 26 Ugyanazon kéz oldaljegyzete: „Pap Andrásné.”
- 27 Az eredeti fogalmazvány ezzel lezárult. A következő, Szakácsnéra vonatkozó számozott vagy számozatlan tisztázatok a fenti vizsgálatok részeinek tűnnek, ezért közlésük itt indokolt.
- 28 A vizsgálatot más csoport vezeti. A kérdések ugyanazok, a vallomást tevők más személyek.
- 29 Ugyanazon kéz oldaljegyzete: „Szakácsné ellen.”
- 30 A szöveg pontos másolatban megvan a 28. lap első vallomásában.
- 31 Ugyanazon kéz oldaljegyzete: „Pap Andrásné ellen.”
- 32 Egy tanú semmit sem tud.
- 33 Ugyanezen kéz oldaljegyzete: „Szakácsné ellen.”
- 34 Egy mondat kivételével az egész vallomás megvan másolatban a 28. lapon.
- 35 Három tanú semmit sem tud.
- 36 Ugyanazon kéz oldaljegyzete: „Szakácsné ellen.”
- 37 A zárójelben lévő részek csupán a 28. lapon létező másolatban találhatók.
- 38 Ugyanazon kéz oldaljegyzete: „Katona Jánosné alias Szoboszlainé ellen.”
- 39 Ugyanazon kéz oldaljegyzete: „Szakácsné ellen.”
- 40 Két tanú semmit sem tud.
- 41 Ugyanazon kéz oldaljegyzete: „Szakácsné ellen.”
- 42 Egyazon kéz oldaljegyzete: „Szakácsné ellen.”

- 43 Egyazon kéz oldaljegyzete: „Pap Andrásné ellen.”
- 44 Egyazon kéz oldaljegyzete: „Szakácsné ellen.”
- 45 Egyazon kéz oldaljegyzete: „Szakácsné ellen.”
- 46 Az egész vallomás másolatban megvan a 28. lapon.
- 47 Két tanú semmit sem tud.
- 48 Egyazon kéz oldaljegyzete: „Szakácsné ellen.”
- 49 Egyazon kéz oldaljegyzete: „Pap Andrásné ellen.”
- 50 A vallomás másolata megvan az 5. lapon.
- 51 Egy tanú semmit sem tud.
- 52 Egyazon kéz oldaljegyzete: „Szaszariné ellen.”
- 53 Ugyanazon kéz oldaljegyzete: „Szakácsné ellen.”
- 54 Ugyanazon kéz oldaljegyzete: „Pap Andrásné ellen.”
- 55 Két tanú semmit sem tud.
- 56 Ugyanazon kéz oldaljegyzete: „Pap Andrásné ellen.”
- 57 A vallomás másolata megvan a 6. lapon.
- 58 Egy tanú semmit sem tud.
- 59 Ugyanazon kéz oldaljegyzete: „Szakácsné ellen.”
- 60 Négy tanú semmit sem tud.
- 61 Ugyanazon kéz oldaljegyzete: „Szakácsné ellen.”
- 62 Ugyanazon kéz oldaljegyzete: „Pap Andrásné ellen.”
- 63 A Pap Andrásnéra vonatkozó rész másolatban megvan 6. lapon.
- 64 Három tanú semmit sem tud.
- 65 Ugyanazon kéz oldaljegyzete: „Pap Andrásné ellen.”
- 66 Két tanú semmit sem tud.
- 67 Ugyanazon kéz oldaljegyzete: „Pap Andrásné ellen.”
- 68 Másolatban megvan a 6. lapon.
- 69 Ugyanazon kéz oldaljegyzete: „Szakácsné ellen.”
- 70 Ugyanazon kéz oldaljegyzete: „Szakácsné ellen.”
- 71 Másolatban megvan a 28. lapon.
- 72 Ugyanazon kéz oldaljegyzete: „Szakácsné ellen.”
- 73 Másolatban megvan a 28. lapon.
- 74 Két tanú semmit sem tud.
- 75 Ugyanazon kéz oldaljegyzete: „Szakácsné ellen.”
- 76 Másolatban megvan a 28. lapon.
- 77 Ugyanazon kéz oldaljegyzete: „Szakácsné ellen.”
- 78 Három tanú semmit sem tud.
- 79 Négy tanú semmit sem tud.
- 80 Ugyanazon kéz széljegyzete: „Szoboszlainé ellen alias Katona Jánosné ellen.”
- 81 Ugyanazon kéz széljegyzete: „Szakácsné ellen.”
- 82 Ugyanazon kéz széljegyzete: „Bertalanné ellen.”
- 83 Ugyanazon kéz széljegyzete: „Pap Andrásné ellen.”
- 84 A Pap Andrásnéra vonatkozó rész másolatban megvan a 6. lapon.
- 85 Egy tanú semmit sem tud.
- 86 A tanú ezt a vallomást 1705. január 19-én megismételte.
- 87 Ugyanazon kéz széljegyzete: „Pap Andrásné.”
- 88 Másolatban megvan a 6. lapon.
- 89 Egy tanú semmit sem tud.
- 90 Ugyanazon kéz széljegyzete: „Szakácsné.”
- 91 Ugyanazon kéz széljegyzete: „Bodorné.”

- 92 Egy tanú semmit sem tud.
- 93 A fenti szöveg a 6. lapon levő másolatban Szoboszlai János özvegyének vallomásaként szerepel.
- 94 Egy tanú semmit sem tud.
- 95 Egy tanú semmit sem tud.
- 96 A zárójelben lévő kiegészítést a 6. lapon található másolatból vettük át.
- 97 Ugyanazon kéz széljegyzete: „Pap Andrásné.”
- 98 Három tanú semmit sem tud.
- 99 Ugyanazon kéz oldaljegyzete: „Bertalan Hajdúné.”
- 100 Ugyanazon kéz széljegyzete: „Pap Andrásné.”
- 101 Ugyanazon kéz széljegyzete: „Bertalan János.”
- 102 A Bertalanra vonatkozó rész kivételével másolatban megvan a 7–8. lapon.
- 103 Ugyanazon kéz széljegyzete: „Szakácsné.”
- 104 A szövegben eredetileg „Feszekedés” alakban található.
- 105 Másolatban megvan a 29. lapon.
- 106 Ugyanazon kéz széljegyzete: „Pap Andrásné.”
- 107 Másolatban megvan a 8. lapon.
- 108 Ugyanazon kéz széljegyzete: „Pap Andrásné.”
- 109 A kiegészítés a 8. lapon található másolatból való.
- 110 Egy tanú semmit sem tud.
- 111 A kiegészítés a 8. lapon található másolatból való.
- 112 Ugyanazon kéz széljegyzete: „Pap Andrásné.”
- 113 Egy tanú semmit sem tud.
- 114 Ugyanazon kéz széljegyzete: „Szakácsné.”
- 115 A vallomás, a férj vallomásával összevonva, másolatban megvan a 29. lapon.
- 116 Egy tanú semmit sem tud.
- 117 Ugyanazon kéz széljegyzete: „Pap Andrásné.”
- 118 A pontosításokkal együtt megvan másolatban a 8. lapon.
- 119 Ugyanazon kéz széljegyzete: „Szakácsné.”
- 120 Két tanú semmit sem tud.
- 121 Ugyanazon kéz széljegyzete: „Bodorné.”
- 122 Apró árnyalatnyi fogalmazási különbséggel másolatban megvan a 8–9. lapon.
- 123 Két tanú semmit sem tud.
- 124 Lehúzza: „az mezőre.”
- 125 Három tanú semmit sem tud.
- 126 Három tanú semmit sem tud.
- 127 Egy tanú semmit sem tud.
- 128 Két tanú semmit sem tud.
- 129 Egy tanú semmit sem tud.
- 130 Négy tanú semmit sem tud.
- 131 Hét tanú semmit sem tud.
- 132 Az írás elpecsételődött, egy szó olvashatatlan.
- 133 Egy tanú semmit sem tud.
- 134 Három tanú semmit sem tud.
- 135 Két tanú semmit sem tud.
- 136 Eredetileg: „Szőlősi János magában, hogy hiszen kár hogy ember nincsen az ki ez mondott szavát halván.” Ezt utólag törölték.
- 137 Öt tanú semmit sem tud.
- 138 Egy tanú semmit sem tud.
- 139 Áthúzza: „Enyedi Istvántul.”

- 140 Négy tanú semmit sem tud.
 141 Két tanú semmit sem tud.
 142 Öt tanú semmit sem tud.
 143 Öt tanú semmit sem tud.
 144 Hat tanú semmit sem tud. Közben a tanúk számozásánál a 81-es szám kétszer szerepel.
 145 Két, semmit sem tudó tanú nevét áthúzták és a nevük elé került számokat is utóbb mások kapták.
 146 Egy tanú semmit sem tud.
 147 Ez a sor más kéz írása, majd ismét a megszokott írás következik.
 148 Szilágyiné vallomása mind fogalmazványban, mind az eredeti tisztázatban; Szöcs Jánosné vallomása csak tisztázatban; a Karácsonyinéről készült feljegyzések csak a fogalmazványban olvashatók. Szilágyiné szövegében a zárójelben lévő részek csak a fogalmazványban vannak meg.
 149 A fogalmazványban a „veszedelme” helyett „rettegésire” olvasható.
 150 A szövegben helytelenül „szül disznó” olvasható.
 151 A keltezést a gyanúsítottak és a vallomást tévők nevei, valamint a szövegben leírt személyek logikus összefüggése alapján állapítottuk meg.
 152 A vallomások előtt nincs bevezetés. Az első tanú semmit sem tud.
 153 Három tanú semmit sem tud.
 154 Nyolc tanú semmit sem tud.
 155 Három tanú semmit sem tud.
 156 Két tanú semmit sem tud.
 157 A sommás ítélet megfogalmazásának ideje nem történhetett később az ítélet részletes megszövegezésénél.
 158 A fenti szöveg fogalmazványa megtalálható a sommás ítélet hátlapján: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 17/1704. sz. 40. p.
 159 A vallomásokban az 1705. január 30-án elítélt Szaszarinét még mint élő személyt említik. A dobrovicai vallatás ezért ennél a napnál korábban történt.
 160 Két tanú semmit sem tud.
 161 A név olvashatatlan.
 162 Három szó olvashatatlanul elmosódott.
 163 Három tanú semmit sem tud.
 164 Lehúzva: „Szaszarinétul.”
 165 Négy tanú semmit sem tud.
 166 A név olvashatatlan.
 167 Az irat szövege a Szöcsné és Szilágyiné elleni sommás végzéssel egy lapon található. Lásd még a 159. jegyzetet.
 168 Másolatban megvan a 11. lapon.
 169 Osváthné vallomásának eddigi szövege másolatban megvan a 29–30. lapon.
 170 A vallomás megvan a 9. lapon.
 171 A szöveg másolata megvan a 9. lapon.
 172 Ugyanazon kéz széljegyzete: „Pap Andrásné.”
 173 Az eredetiben „el meczeni” következik. Ezt lehúzták és fölé írták: „szalmát.”
 174 Németiné vallomásának eddigi szövege megvan másolatban a 9. lapon.
 175 Ugyanazon kéz széljegyzete: „Szakácsné.” A vallomás szövege részben megvan a 185–186. lapon.
 176 Az eredetiben helytelenül „vogva” alakban látható.
 177 Más jegyző írása következik, aki a tanúk sorszámozását újra az egyessel kezdi, majd a számozástól el is tekint.
 178 Apró stiláris változtatásokkal megvan másolatban a 9. lapon.
 179 Apró változtatásokkal megvan másolatban a 10. lapon.
 180 Másolatban megvan a 10. lapon.

- 181 Ugyanazon kéz széljegyzete: „Pap Andrásné.”
 182 Árnyalatnyi fogalmazási különbségekkel másolatban megvan a 10. lapon.
 183 Ugyanazon kéz széljegyzete: „Bodorné.”
 184 Ugyanazon kéz széljegyzete: „N[agy] Györgyné.”
 185 Ugyanazon kéz széljegyzete: „Szappanos.”
 186 Ugyanazon kéz széljegyzete: „Szappanos.”
 187 Ugyanazon kéz széljegyzete: „Szappanos.”
 188 Eddig tart az eredeti szöveg. Ezt követően az íródéák csupán jegyzeteket, kivonatokat készített.
 189 Eredetileg „személyek voltak” alakban íródott, de utóbb a többes szám jelét törölték.
 190 Eredetileg „együtt” következett. Ezt utólag törölték és fölé írták: „hol nem.”
 191 Eredetileg: „kárba hajtasz.” Ezt lehúzták, és fölé írták: „el vészett.”
 192 Öt tanú semmit sem tud.
 193 Eredetileg „Mónay Fazakas Istvántul” volt. A keresztnévet utólag áthúzták és fölé írták: „Mihálytól.”
 194 Ugyanazon kéz széljegyzete: „Nagy Györgyné ellen.”
 195 Lehúzva: „Nagy Györgyné.”
 196 Egy tanú semmit sem tud.
 197 Ugyanazon kéz széljegyzete: „Szappanos Márton.”
 198 Két tanú semmit sem tud.
 199 Öt tanú (többnyire a vádlott közvetlen szomszédai) semmit sem tud.
 200 Három tanú (köztük két bába) semmit sem tud.
 201 Egy tanú semmit sem tud.
 202 Címzés a 2. lapon.
 203 A tanácsi jegyzőkönyvből néhány lap hiányzik, így az ítéletozatal pontos dátuma ismeretlen.

26.

1706. augusztus 16., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK
 A HÍD UTCAI KÜLVÁROSBAN VÉGZETT
 ÁLTALÁNOS BŰNVIZSGÁLATA
 (RÉSZLETEK)

AZ IRAT: B: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 16/1706. sz. 1–3. p.

Anno 1706. die 16. Augusti ex mandato amplissimi senatus liberae ac regiae civitatis Nagybányensis inquisitio in suburbio Platea Hid juxta utrum puncta.

Utrum super eo?

I. Tudod e, láttad e, hallottad e bizonyosan és nyilván tilalmas rétekre vagy szőlők alá titkon lovat, ökröt, vagy akármi marhát ki hajtott legeltetni s füvet vagy szénát kik hordottak?

2. Hát kertekből gyümölcsöt vagy akárminemű veteményt szőlők alól vagy szőlőkől is akárminemű gyümölcsöt ki hordott titkon, azon örökségnek, gazdájának hire s akarattya kívül?

3. Hát kerteket vagy akárminemű örökséget ki rontott, ki pusztított s akármivel nevezendő károkat másnak megbántódására ki tett?

4. Item káromkodót, kurvázkodót vagy akármi vétékbe élőt kit tucz vagy hallottál?

Fassiones

[...]¹

3. Joannes Dévay, juratus, examinatus, fatetur: [...]² Ad quartum: Azt is nyilván hallottam magától Váczinétul hogy az fiam a kutyáját meg lütte, azt mondotta: – Soha többet nem lú azzal a kezével mellyel meg lütte! Azon mindgyárt protestáltam, hogy nem tiszta személy.

[...]³

23. consors Michaelis Thimár fatetur: Ad quartum nyilván hallottam, hogy Vácziné szitkozódott az attával-teremtettével, tüzes menykővel üttette azoknak még az lelkek gyökerét is, akik holmit maga rossz viseléséért szóllották. Azt is nyilván láttam hogy az veres katonának, az ki miatt az ura, Váczi István meg verte, az párnát Gyöngyössi uram majorjába horta. Azt is hallottam az urától, hogy az felesége felől azt mondotta: – Szintén úgy meg érdemlené hogy megh vesztenék mint nyilván való boszorkányt, mert az gyermeket ő ötte meg s vesztette meg. Azt is nyilván láttam, hogy Rátz Istók felesége eöcsével az erdőre együtt jártak s az háznál hogy véle együtt egymás mellett ültenek, még ölelgették egymást. Azt is hallottam szájából, hogy azt mondotta, hogy aki kutyáját meg lütte, soha az kezével nem fog. Azt is nyilván hallottam magától Váczinétul, hogy mondotta, hogy azzal veres katonával el szökött volna, de az gyermekit szánta, azt is nem annyira, de az katonának (salvo honore) az monya nem állott fel, úgymond, mikor reám jött. Azt is nyilván hallottam Szász Mihálnétul, hogy Vácziné ötet arra kirte volna, mikor az Szaszariné fogva volt, hogy Enyedi István uram sirjáról vigyen Szaszarinének egy kis földet, de az Szászné nem állt reá, amaz pedig az fátienst kérte hogy senkinek ne mondaná!

24. testis Joannes Thimár fatetur: Ad quartum hallottam Diószegitül, aki a boszorkányokat Fernezelybe vitte, hogy néki Vácziné keszkenőt ígért akkor. Azt is az urától, Váczitul nyilván hallottam, hogy az szeme felől minden gyanusága ő reá vagon.

[...]⁴

31. Catharina Kata fatetur: Hallottam, hogy egy is, más is Váczinérul mondotta hogy boszorkány volna. De cetero nihil.

[...]⁵

35. consors Nicolai Darabont fatetur: per omnia nihil nisi: Engemet nyilván hallottam, hogy Vácziné szidott, ebattával, kutya attával. Azt is az urától nyilván hallottam az szeme iránt, hogy reá gyanakodott Váczinéra.

[...]⁶

- 1 Az első két tanú témánkat illetően semmit sem tud.
- 2 A témánkat nem érintő részek kimaradtak.
- 3 A harmadik tanú vallomásának a témánkat nem érintő része kimaradt. Hasonló megfontolásból a következő tanúvallomásokat is mellőztük.
- 4 Hat tanú témánkat illetően semmit sem tud.
- 5 Három tanú témánkat illetően semmit sem tud.
- 6 Négy tanú témánkat illetően semmit sem tud.

27.

AZ ERKÖLCSTELEN SÉGGEL ÉS BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT
NAGYBÁNYAI VÁCZI ISTVÁNNÉ PERIRATAI

I.

1706. szeptember 1., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK
AZ ERKÖLCSTELEN ÉLETTEL ÉS BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT
VÁCZINÉ ELLENI VIZSGÁLATA

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 20/1706. sz. 1–4. p.

*Inquisitio contra et adversus personam suspectam videlicet consortem Stephani Váczi.*¹

Inquisitio ex parte incliti magistratus Nagybányensis contra et adversus consortem Joannis[!] Váczi coram circumspecti domini Stephani Debreczeni praeconsulis, Stephani Monay senatore et juratum civitatis notarius die 1 Septembris 1706. Peracta.

Utrum super eo?

Tud e, látott e, hallott e nyilván Váczi² Istvánnénak gonosz és fajtalan életét, boszorkányságát vagy kurvaságát, tucz é vagy láttál é hozzá?

Testis cum suis attestationem.

[...]³

10. Stephanus Vásárhelyi decuror Nagybányensis, sub homagiali obligatione fatestatus: Nyilván hallottam az leányától⁴ Váczinak, hogy az apjától hallotta, hogy az eő szemét az anya vesztette volna meg. Azt is szám nélkül láttam, hogy Pap Mihály veres katonája éjjel-nappal oda járt Váczinéhez.

[...]⁵

14. Consors Nicolai Darabont, jurata, examinata, fatestata: Hallottam nyilván Váczi-tul, hogy a felsőbányai utczába járt egy alkalmatossággal s egy katona Lakatos Sámuel uram háza előtt azt mondgya: – Szegény Váczi, hol jár, sokszor meg töttem az feleségének! Egy alkalmatossággal ismét egy Miklós nevű felsőbányai katona komám oda jön az Hostadban szállásunkra s arra kér engem, hogy hol tudnék valami iffjú asszont neki valót. Én hogy neki az választ ki adtam, azt mondgya, hogy: – Szegény Vácziné, ha itthol volna, tudom hogy lefekünnének velem! Azt is hallottam Kállai Szabó Istvánnétól, hogy egy alkalmatossággal hust főzött az ura darabontságának s Vácziné oda ment hozzájuk valami dolga végett. S az nap az fazékban egy békát láttanak s az után a darabont az kenyérrre ki tulta, egészen az béka meg láczott s az vízbe hajtotta kenyereztől. Másnap Vácziné oda megyen hozzájuk s azt kérdi tölle hogy: – Nem valál é az estve rosszul? Mely miatt magát erős gyanúba ejtvén, az után az házból ki űzte.

[...]⁶

II.

[1706. szeptember 1. és 26. között], Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROS ÍTÉLŐSZÉKÉNEK
VÁCZI ISTVÁNNÉ ELLENI ÍTÉLETE

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. t. j. 7. sz. 244. p.

Te Váczi Istvánné, Székely Kata, mint hogy az Isten és az nemes haza törvényével semmit nem gondoltál, hanem az uradhoz való szoros kötelelsségedet is meg nem tartottad, hanem az tanúknak nyilván való tanúbizonyságokból paráznságod megvilágosított, melyért is méltó volnál az halálra. Mindazonáltal nyomorék árváid és az uradnak nyomorúsága méltó tekintetbe vétetödvén, életed meg marad. Az pallos a fejed felett megforgattatik, erőssen meg verettétel és az város határáról el űzetel. Ha penig ennek utána ezen gonoszságodat meg újjítod, csak egy tanú által is megbizonyosodván, fejed űttetik el.

1 Az irat korabeli megnevezése a 4. lap hátoldalán van.

2 Következik: „Jánosnének”; ezt áthúzták és fölé írták: „Istvánnének.”

3 Boszorkányságával kapcsolatban az első kilenc tanú semmit sem mondott.

4 Lehúzva: „fiátul” és fölé írva: „leányátul.”

5 Két tanú semmit sem tud, egy pedig csupán a katonákkal való kapcsolatáról vall.

6 Öt tanú semmit sem tud, négy pedig csupán Vácziné kicsapongásairól vall.

7 A jegyzökönyvből néhány lap hiányzik, s ezért az ítélethozatal pontos dátuma ismeretlen.

28.

1711. június 1., Felsőújfalu

NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK
FELSŐÚJFALUBAN VÉGZETT ÁLTALÁNOS BŰNVIZSGÁLATA
(RÉSZLETEK)

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 17/1711. sz. 1–3. p.

Inquisitio communis ratione quorumcumque excessuum et exorbitantiarum in possessione Felső Újfalu medio prudentium ac circumspectorum dominorum Stephani Toldi et Samuelis Bányai senatorum et Francisci Bonyhai jurati notarii regiae ac liberae civitatis Nagybánya die 1. Junii anno 1711. celebrata.

Utrum de eo:

Tudgya e nyilván és bizonyosan, látta é vagy hallotta e a tanú hogy akárki ebben a faluban az elmúlt circulustól fogván lopott, paráználkodott, gyilkolt, vérengzett, verekedett, káromkodott, tüzzel vagy öléssel fenyegetődzött, orgazdát vagy hatalmaskodott, vagy valakinek gyümölcsfáját, oltványát ki vágott vagy el lopott?

2. Boszorkánt aki vagy embert, vagy marhát rontott volna meg, apját vagy anyját nem becsüllött vagy megverött avagy az ártás kárával égetött, feleséget magának erőszakosan lopva hozatott?

3. Akármely bitang marhát hogy valaki felfogván tartott avagy ma is tartana cum omnibus circumstantiis?

[...]¹

11. testis providus Ladislaus Csela: Botis János felesége hamis hitben találatván, hamis hitért 7 florenos, lopásért 3 florenos büntetett, de a büntetést meg nem atta. Látam én magam Szent György napján, az midőn az mezőn Jeremiásné fűvet szedett és nem is az uton ment haza, hanem a kertek alatt és amint nállunk szokás, sem bírónak, sem papnak meg nem mutatta, sőt az leányát is az utcára küldvén, azzal is szedetett és midőn pirongatták volna, Jeremiásné azt felelte: – Ha megfordítom a ködmenemet, ki keresem az boszorkánt.

[...]²

30. testis Johannes Botis consors, annorum circiter 27, citata, jurata, examinata, fassa est: Látam midőn Jeremiásné Szent György napon az elő ruhájába fűvet vitt haza és a leánya is mentát szedett az utcán.

[...]³

1 Tíz tanú témánkat illetően semmit sem tud.

2 Tizennyolc tanú témánkat illetően semmit sem tud.

3 Egy tanú semmit sem tud.

29.

AZ ORGAZDASÁGGAL, PARÁZNASÁGGAL
ÉS BŰBÁJOSSÁGGAL VÁDOLT NAGYBÁNYAI VERES MÁRTONNÉ
ELÍTÉLÉSÉVEL KAPCSOLATOS IRATOK

I.

[1713. július 5. és 14. között]¹

TAR CZALI MÁRTON ELSŐ KEGYELMI KÉRVÉNYE

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 48/1713. sz. 17. p.

Tekintetes Nemes Tanács alázatosan jelentem Kegyelmeteknek!

Kegyelmetek között eddig nyomorgó boldogtalan ángyómnak, árva Veres Mártonnénak mostani egy s boldogtalan állapotja kegyelmetek előtt nyilván vagyon.

Mindenek előtt szegény idvezült bátyámtól való kötelességem szerint alázatosan esedezem Becsületes Uraim Kegyelmetek előtt, ha uram a kegyelmetek istenes delibérumával nem fog ellentkezni, tágítsa uram kegyelmetek fogságát és ha valamiben ollban ejtette is magát goromba társalkodásával a mely keményebb büntetést érdemelne, de ne mérje uram kegyelmetek a büntetést fellyebb mint elviselhetjük. Ő neki is meg térésének idejének talám nem mondatott végső sententzia; e szerént maga megtérésével mind kegyelmeteket, mind minket meg vigasztalhat.

Én is pedig kegyelmetek ebbéli grátiájáért ő velle együtt a Kegyelmetek életéért Istenemet imádni meg nem szünöm.

Kegyelmetektől uraim jó választ vár

Tarczali Márton

II.

[1713. július 14. előtt, Nagybánya]

TAR CZALI MÁRTON MÁSODIK KEGYELMI KÉRVÉNYE

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 48/1713. sz. 18. p.

Tekintetes Nemes Tanács alázatosan jelentem Kegyelmeteknek!

Mint hogy Kegyelmetek előtt nyilván vagyon mi nemű illetlen dologban elegyítette magát nyavalyás ángyóm, Veres Mártonné, utollyára mégis alázatosan reménkedem Kegyelmeteknek, ha mód vagyon benne és Kegyelmetek Istenes törvényével edgyező

deliberátumával nem ellenkezik, valami irtóztató halálnak nemével való meg ölettetés iránt kedvezzen uram Kegyelmetek és fő vételben való büntetésszel elégedgyék meg uram Kegyelmetek!

Istentől jutalmát veszi Kegyelmetek ebben a dologban lehető irgalmasságnak!
 Én is Kegyelmetek életiért Becsületes Uraim Istenemet imádni meg nem szünöm!
 Kegyelmes jó választ várván Kegyelmetektől

Tarczali Márton

III.

[1713. július 14. előtt, Nagybánya]

VERES MÁRTONNÉ KEGYELMI KÉRVÉNYE

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 48/1713. sz. 19. p.

Az szegény Veres² Mártonnének alázatos és könyörgő instantiája az Nemes Tanácshoz!

Becsületes Nemes Tanács! Hogy én ez mostani keserves instantiámmal mind az Kegyelmetek igaz törvényit s mind pedig Kegyelmeteket egyen-egyen meg ne bánksam, mégis installok alázatosan ezen az Nemes Tanácsnak, hogy ha az Nemes Tanács Szent Törvényeinek ellene nem lészen, ha lehet, tekéntsé meg az Nemes Tanács az nyomorult és szégyen gyámoltalan voltomat és az miben lehet, tekéntsén reám az Nemes Tanács s most az egyszer vegyen kegyelmes gratiájában ha lehet és az Nemes Tanács istenes törvényének ellene nem esik, az élő Istenért kérem az Nemes Tanácsot bár csak annyira való istenes gratiáját mutassa szegény öreg fejemmel, hogy ha már mind az istenes szent törvénye szerint szegény öreg fejemmel erre az gyászos halálra kellek menni, bár csak ha az Nemes Tanács meg nem bántódnék velle, had vegyék fejemet és porrá változandó bűnös testemet had temessék az földben, ne hadgyak gyermekemnek és atyámfiamnak holtig való gyalázatot.

Kérem az Nemes Tanácsot, ha lehet, atyai szemeit fordicza reám, mely istenes cselekedetiért az Jehova az Nemes Tanácson mind ezen az világon, mind pedig az jövődő életben megjutalmaztattya az Nemes Tanácsnak kegyelmes gratia, ha ennyire lehet én hozzám, hogy inkább fejemet vennék, ne száradnék ott meg az fán!

Tekincse meg az Nemes Tanács az én alázatos instantiámat, melyért az Isten örökké meg álgya az Nemes Tanácsot!

IV.

1713. július 14., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK
AZ ORGAZDASÁGGAL, PARÁZNASÁGGAL ÉS BŰBÁJOSSÁGGAL VÁDOLT
VERES MÁRTONNÉ ELLENI ÍTÉLETE

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. t. j. 7. sz. 414., 416. p.

Die 14. Julii [1713.] amplissimi senatus in nomine Sacro Sanctae Trinitatis factae
judiciariae determinationes et conclusiones et sententiae.

[...]³

Te Veress Mártonné, az te vénségedre, mint hogy életedet sok vétkeiddel meg fertőz-
tedted, Szalontai Nagy Mihállyal paráználkodtál, Isten és emberek törvénye ellen, az eczer
vett intés ellen és után bűvös-bájós voltál, varásoltattál, az Biber György fell verettetett és
el tolvajlott jókat, tudva rejtegetted mint orgazda aszszony, elsőben is el dugtad és kívül
való helyre, G[iród]Tóttfaluba vitted, méltán megérdemlenéd bokros botránkoztató élete-
dért, hogy tested az akasztó fánál tüzzel megégettesen, mind az által melletted lévő
törökődő instansoknak s instantiádra annyi tekintete vagyon, hogy olly halálad nemével
nem exequaltatol, hanem az akasztófához kísértetel és ott az hóhér által felakasztatol.

- 1 A bűntény felgöngyölítése Nagybányán 1713. július 5-én kezdődött. Veresné kihallgatásáról július 11-én készítették jegyzőkönyvet, de ebben csupán paráznaságáról és az eltolvajlott javak rejtegetéséről van szó. Ezért a vádlott sógorának kétrendbeli, valamint Veres Mártonné saját nevében benyújtott kegyelmi kérvénye a július 14-i ítélet meghozatala előtt keletkezhetett.
- 2 Az íródeák előbb „Ferencznének”-et írt, ezt később törölte és fölé írta: „Mártonnénak.”
- 3 Négy ítélet kimaradt. A megadott napon tolvajlásért, orgazdaságért és paráznaságért, Veres Mártonnéval együtt hat halálos ítéletet hoztak Nagybányán, Szalontai Nagy Mihályt pedig a hóhér megveri, majd a város területét el kell hagynia.

30.

1714. július 19., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK
A KÁLLAI JÁNOSNÉT KURVÁNAK ÉS BOSZORKÁNYNAK KIÁLTÓ
SÁRKÁNY JÁNOSNÉ ELLENI VIZSGÁLATA KÉRDŐPONTJAI

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. t. j. 7. sz. 448. p.

Die 19. Julii amplissimi senatus jud[icia]r[iae] determinationes.

[...]¹

75. Sárkány Jánosnét in jus attrahalván Kállai Jánosné, hogy Debrecenben és itt is kurvázta és boszorkánnak mondotta, mellyet Sárkány Jánosné tagadván, exmittaltatik Kállai Jánosné, hogy actióját doceállja.

Utrum super eo

Tudgya e, hallotta e nyilván és világosan az tanú, hogy Sárkány Jánosné Kállai Jánosnét Debreczen várossában és itt is kurvázta és boszorkánnak mondotta volna?²

1 Két, ide nem tartozó határozat kimaradt.

2 A további vizsgálatok csak a kurvaság vádjának tisztázására szorítkoznak: ROLMMI, Nagybánya v. t. j. 7. sz. 449–454. p.

31.

1715. március 15., Nagybánya–Felsőújfalu

A NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSA ÁLTAL
FELSŐÚJFALUBAN TARTOTT ÁLTALÁNOS BŰNVIZSGÁLAT
KÉRDŐPONTJAI

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 10/1715. sz. 1–3. p.

Inquisitio communis ratione omnium et singulorum male actorum et factorum dictorum ac cujuscunque demum speciei a die celebratam inquisitionem praeteritae penes exmissionem amplissimi senatus medio T. T. juxta utrum.

Utrum de eo?

1. Az 1714. esztendőben lött cirkálás után, vagy az előtt is akit törvényesen meg nem büntettek volna, tud é bizonyoson, látott é vagy hallott é bizonyoson valakit és kit az tanú

ebben a faluban nyilván való orgazdát, lopót, tolvajt, kurvát és parázna életű embert, aszszonyt vagy leányt?

2. Tud é vagy látott é bűvölő-bájoló, nyilván vagy titkon való boszorkánt, varáslót, nevezetesen a ki Szent György napján vagy akár mikor harmatot szedett volna, vagy valami ártalmas varásló füveket?

3. Amikor marhájokat ki bocsájtották, kicsoda koszorúzta marháit, jártatván és hajtván az nemes város határára vagy akárhová varáslás vagy bűvölésnek okából?

4. Kicsoda fogott fel bitang vagy el tévelyedett ökröt, lovat vagy akármely marhát, mellyet harmad napnál tovább tartván ispánjának és tisztinek kezébe nem adott és meg nem mondott?

5. Kit tud vagy hallott aki Isten ellen káromkodott volna, akárkit szidott volna, apját, anyját szidta, verte vagy fenyegette volna? Úgy hallotta é akárkit akit fenyegetett volna?

6. Kit tud aki a város határáról, rétről, szőlőből, kertből gyümölcsöt, szőlőt avagy oltványokat, szénát lopva hozott és lopott volna?

7. Kit tud aki városi embernek summása lévén kapáját, karózó, metző kését vagy akár micsoda eszközét urának bé nem adta, hanem eltartotta volna.

8. Kit tud aki a város tilalmas erdejét vagdalta volna, engedelem nélkül, aki bárány vagy sertés dézsmáját igazán ki nem adta volna vagy aki gyümölcs termő szelid fákat város határán vagy másutt vagdalta volna?

9. Kit tud aki más feleségéhez gonos végre járna és járt volna, házat vagy templomot titkon vagy erőszakosan meg lopott volna?

10. Kit tud aki bírójának helyes és illendő dolgokban szavát és parancsolatját nem fogadta volna, annál is inkább vele veszekedett volna?

11. Kit tud aki harapos és erdőt ártalmas helyeken holott kárt tett, gyujtott volna? Cum omnibus congruis et circumspcctis mit tud látott vagy hallott a tanú igaz hűti után valja megh.¹

1 1715. március 15-én három senator tartott vizsgálatot Felsőújfaluban. Harminc személyt hallgattak ki, de a tanúk témánkat illetően semmit sem vallottak.

32.

VÁSÁRHELYI PORTÖRŐ SÁMUEL
ÉS ERSZÉNYGYÁRTÓ PORTÖRŐ ANDRÁS NAGYBÁNYAI LAKOSOK
RONTÁSSAL ÉS BOSZORKÁNYSÁGGAL KAPCSOLATOS
KÖLCSÖNÖS VÁDALMAINAK PERIRATAI

I.

1718. február 23., Nagybánya

VÁSÁRHELYI PORTÖRŐ SÁMUEL VÁDIRATA

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 56/1718. sz. 14–15. p.

Actio! Samuelis Vásárhellyi veluti actor contra et adversus dominum Andream Erszé-
nygyártó Portörő veluti incattus. Acta anno 1718. die 23. Februarii.

Omnia cum protestatione et juris cautela sint dicenda!
Nemzetes Biró Uram és Tekentetes Nemes Tanács!

Mivégre kelletik Kegyelmetek eleiben czitáltatnom Erszénygyártó Portörő András uramat mint incatust, röviden akarom elő adni mit követett kegyelme el rajtam in anno 1717. die 25. Decembris, mikor jövék haza felé a veres-vizi portörőmből, érkeztem az incatus uram portörőihez. Hallom hogy forog a kerék. Arra felé menék, hogy meg néz-
zem, mivel a nyilak nem jártanak, gondolván azt, hogy talám valami gyermek bocsátott vizet reája. Hát maga incattus uram ő kegyelme ott vagyon. Köszönék szépen, mivel már a nap le ment volt, mondván: – Adgyon Isten jó estvét kegyelmednek! Mely köszönetem így fogadgya: – Miért jövék ide? Felelek én: – Azért, aszt gondoltam ne talám valami rossz ember bocsátott a kerekekre vizet! Incatus uram aszt feleli: – Aszt jól tötted, ha azért jöt-tél! Innen menny el, mert itt semmi dolgod nincsen, mert most is meg vesztetted ötven font poromat. De ha a kezembe adnának, salvo honore sic dictum, kutya teremtette! De Isten engem úgy segéllyen, hóhért nem kérek, hanem a testedet darabonként a fogamban a város piacznán, mint a tenerem, úgy szagatnám széllyel! Azelőtt is az ilyen miatt val-lottam két száz forint kárt! De hadd legyen, mert magam nem tudok semmit. Szegény legény vagyok, de ha hat forintot kaphatok, meg csináltatom a szemedet eb atta!

Még mikor ezeket véghez vitte rajtam, csak megh szégyenlem magamat, el jövék onnan, semmit nem szólván, hogy ilyen rútul tractál. Annak utána újabban meg hallám más becsületes emberektül, hogy incatus uram fenyegetődött volna ilyen szókkal: – Az a Vásárhelyi a puskaporomat meg vesztette, de meg eszem a szemit, salvo honore sic dic-tum, az eb attának, Isten engem úgy segéllyen! Mikor ezen causaért, czitáltattam volna nemzetes biró uram eleiben incatus uramat ő kegyelmét die 3. Februarii anno presenti,

meg halgatván propositiómat, minden ember meg becsüllés nélkül, nagy zélussal inctus uram ő kegyelme így kezde fenyegetőzni s átkozódni ilyen királyi városnak fő bírāja előtt és házában: – Várd meg, csak mind tudom miért cselekszed eszt! Szálljon le az egeknek Istene, verjen meg, büntessen meg!

Elsőben aszt akarom az incattust törvény eleiben adni, ha engemet fenyegethett é és átkozhatott é nemzetes biró uram előtt?

Azért ha úgy tetszik az istenes törvénynek, az aláb czitált articulus szerént Partis secundae Decretum Tripartitum 72. agraváltassék. Az után aszt kívánom hogy a melly varáslásnak nemit rám fogta, hogy ő kegyelmek incattus uramnak meg vesztettem a porát, rakja reám, mert én olyan személly nem vagyok, hogy efféléhez tudnék! Én pedig exmissiót kívánok a tekintetes nemes tanácstul. Melly szitkait és ellenem való fenyegetésit fogok doceálni! Doceálván azt kívánom, hogy az szitkozódásért Partitum secundae Decretum Tit. 72., a fenyegetésért pars tertia Decr. Tit. 23. agraváltassék. Mivel mind magamat vesztőnek mond s mind peniglen boszorkányságnak nemével fenyeget, hogy meg eszi a szememet.

In super eo protestálok, hogy ha valami rontsága vagy poromnak vagy magamnak vagy tselédemnek ez után leszen, restructis reservandis. Annak felette költségemet, fáradozásomat meg kívánom!

Licet et verbis loqui!

II.

1718. március 2., Nagybánya

ERSZÉNYGYÁRTÓ PORTÖRŐ ANDRÁS VÉD- ÉS VÁDIRATA

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 56/1718. sz. 17. p.

Alperes² nemes Nagy Bánya várossában lakó Erszinygyártó Portörő András első replikája fel peres ugyan ezen nemes városban lakó Portörő Vásárhelyi Sámuel uram propositiójára.

Nemzetes Biró Uram! Tekintetes Nemes Tanács!

Actiójában erigált vádgyát az dominus actornak értem, melyet is simpliciter tagadván, nem hogy ajakimra ő kegyelme ellen az mindeneket teremő Istennek káromlására, de még csak a pennájára is venni, mint Isten lelkétől tanítattatott ember irtózom! Nem is látam ő kegyelmét oly formán, az mint írja, portörőmnél, nem szidtam, fenyegettem, átkoztam, sem edgyütt sem másutt, annál inkább nemzetes biró uram előtt. Ennek előtte ellenem producalt accusatiójában is nem vádolt ilyen eget irtóztató, földet döglető szókkal és káromkodásokkal. Melyből ki tetszik minden ellenem való vádgyának igasságtalansága.

Kívánom is hogy ő kegyelme ellenem doceállya. Nem doceálván, nem az citált locusok szerint Partis 2. Tit. 72. et Part. 3. Titulo 23., melyek ő kegyelmét ebben nem segítik, hanem talion convincaltassék és agrevaltassék, quae talio est capitis per legi 1563. art. 42 et 1563. art. 42., pariter cum első verse 27. lapidatio.

Hogy pedig puskaporának, magának vagy cselédgyinek ennek utána érhető bosszuságában, protestációjában engemet boszorkánynak, ördögnek vagy ördöggel czimborálónak pronuciál, bizonyítsa reám! Rám nem bizonyítván itt is talion convincaltassék.

Helytelen vádgya miatt lött becstelenségem ára és minden fáradságom és kölcségem is adjudicaltassék!

Nagy Bánya, die 2. Martii 1718.

III.

1718. március 4., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROS TÖRVÉNYSZÉKÉNEK VIZSGÁLATI KÉRDŐPONTJAI

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 56/1718. sz. 19. p.

Inquisitio contra et adversus Andream Erszénygyártó prestata.³

Exmissio

Pars actor Samuel Por Törő Vásárhelyi ad actionem suam comprobendam juxta utrum.

Utrum super eo?

1. Tudgya e, látta e, hallotta e nyilván és bizonyosan a tanú quod in anno 1717. die 25. Decembris mense Portörő Vásárhelyi Sámuel Por Törő Erszény Gyártó András portörő malmában vagy nem?

2. Ha ment, mi végre ment és ott mit beszéllett, mint köszönt?

3. Mondotta e Por Törő Erszény Gyártó Vásárhelyi Sámuelnek: meg vesztetted ötven font poromat?

4. Szitta e Por Törő Erszény Gyártó Vásárhelyi Sámuel Istent káromló szókkal, nevezetesen kutya teremtettével vagy nem?

5. Fenyegette e Erszény Gyártó Por Törő András Vásárhelyi Portörő Sámuel ezen szókkal: meg baszom ezen szemedet eb atta ha hat forintokat kaphatok, mert magam nem tudok rólla semmit?

6. Becsületes bíró uram házában mondotta e Erszény Gyártó András Por Törő Vásárhelyi Sámuelnek: Szállyon le az egek Istene, verjen meg, büntessen meg!

Cum omnibus congruis circumstantiis mit tud, látott és hallott a tanú bona fide vallya meg.

Die 4. Martii 1718. Ex sede judicialia regiae et liberae civitatis Nagybányensis.⁴

Protestatio sollemniter Samuel Vásárhelyi Por Törő super dicti procuratoris Hajdu, hogy maga Vásárhelyi uram járta volna az embereket és tudakozta volna hogy mit tudnak ezen dologban.

IV.

1718. május 2., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK VÁSÁRHELYI PORTÖRŐ SÁMUEL KÉRÉSÉRE INDÍTOTT VIZSGÁLATA

AZ IRAT: B: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 56/1718. sz. 20–21. p.

Inquisitio pro parte Samuelis Portörő Vásárhelyi ad actionem suam comprobata die 2. mensis Maii anno 1718.

Series fassionum cum eorum fassionibus.

1. testis Georgius Szigeti, annorum circiter 45, juratus, examinatus, fassus est: Én Farkas János házában lévén ott ültem. Bé jöve Erszény Gyártó András, sűrög-forog az házban, ezt mondgya: – Meg vesztettek s megh itták az poromat és basom az anyokat! De ha még ahoz az némethez mehetnék az kitől tanultam az por törést, még tanulnék egy mesterséget, hogy meg enném az szemét! De senkit ki nem nevezett. Ugyan azon házban hallottam jól egyszer, hogy szitta kutya teremtetével, de kit, nem tudom.

[...] ⁵

3. testis Joannes Gerendi, annorum circiter 35, juratus, examinatus fatestatus: Hallottam magától Erszénygyártótól mondván, hogy kurusolták és megh vesztették az porát, de nem nevezett senkit.

4. testis Maria Komáromi, Andreae Karsay consoralis, annorum circiter 30, jurata, examinata, fatestata: Hallottam magától Erszény Gyártó Andrástól, hogy mondotta nekünk, hogy az porát megvesztették, valaki az portörő közül. Említém, hogy talán Szabó Márton komám, kire felelé hogy nem, hanem az piaczon lakik az. De cetero nihil.

5. testis Michael Proszner junior, bona fide Cristianna fatestatur: Hallottam becsületes bíró uram eő keyelme házában, hogy mondotta Erszény gyártó Portörő András: Szállyon le az Isten az égből s itillye meg, ne hadgya büntetlen!

6. testis Martinus Gyalai, iudex fori bona fide cristianna fatestatur: Hallottam becsületes bíró uram házában, hogy mondotta Erszény gyártó András Portörő Sámuelnek: – Szálljon le az egeknek Istene, itillye megh!

7. testis János Farkas, annorum circiter 40, juratus, examinatus, fatestatur: Mondotta ezt Erszény gyártó András az én házamban, hogy megh vesztették az porát, de nem nevezett ki senkit. Tudgya ugyan ki tselekette! Azt is mondotta, hogy eő gyanakszik, tudgya ki cselekette, de megh eszi az szemét!

[...]⁶

9. testis Franciscus Pajzos Fernezely civitatensis, annorum circiter 35, bona fide Cristiana fatestatur: Hallotta az becsületes bíró uram házában hogy mondotta Erszény gyártó András Vásárhelyi Sámuelnek: – Szállyon le az Isten az egeből, de nem monta hogy vagy verje vagy büntesse megh.

10. testis Samuel Borsaj, annorum circiter 30, juratus, examinatus, fatestatus: Hallottam azt hogy mondotta Erszény Gyártó hogy megh vesztették az porát és gyanakodott Vásárhelyire.

[...]⁷

1 Az irat megnevezése a hátlayan.

2 Címzés a hátlayan.

3 Az irat megnevezése a hátlayan.

4 Más kéz írása következik a hátlayan.

5 Egy tanú semmit sem tud.

6 Egy tanú semmit sem tud.

7 A városi tanács jegyzőkönyvei 1718-ból hiányoznak, az ítélet ismeretlen.

33.

NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK A VÁROSHOZ TARTOZÓ
JOBBÁGYFALVAKBAN VÉGZETT ÁLTALÁNOS BŰNVIZSGÁLATA

I.

1718. május 11., Nagybánya–Felsőújfalú

FELSŐÚJFALURA VONATKOZÓ VIZSGÁLATI KÉRDÉSEK
(RÉSZLET)

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 57/1718. sz. 5–6. p.

Inquisitio communis penes exmissionem amplissimi senatus ratione quorumcumque excessuum.

Utrum super eo?

[...]¹

5. Kit tud nyilvánvaló boszorkánt, varáslót, az ki Szent György napján harmatot szedett volna, kicsoda fenyegette meg?²

II.

1718. május 30., Nagybánya–Alsóújfalú

A NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK MEGBÍZOTTAI ÁLTAL
ALSÓÚJFALUBAN VÉGZETT ÁLTALÁNOS BŰNVIZSGÁLAT

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 57/1718. sz. 7–10. p.

Inquisitio Alsó Újfalvensis 1718³

Inquisitio communis pro parte regiae liberaeque civitatis Nagy Bánya in possessione ejusdem civitatis nominata Alsó Újfalú celebrata et peracta [per] circumspectos ac prudentes domini domines Stephanum Monaj et Stephanum Jeremias cum adjuncto vice notario Emerico Sárpataki die 30. mensis Maii 1718.

Utrum super eo?

1. Tudcz e, láttál e vagy hallottad e ezen faluban vagy az városban ebből [a] faluból tolvajt, lopót, kurvát, latrot, szitkozódót, vagy tolvajjal és lopóval czimborálót, barátkozót és varáslót vagy gyilkost?

2. Tudod e, láttad e, vagy hallottad e, hogy valaki az város erdelyét s annak fáját pusztítaná, hordaná vagy az ki a szőlőhegyen sajtot, karámot vert volna fel, kapát, mecző kést, kötöző kést vagy egyebet lopott volna szénát, méhet?

3. Tudod e, láttad e, hallottad e, hogy tavaly in anno 1717. tatár járása alkalmatossággal Botos Jánosnak fél szekerit vagy mint az hátulsó részét, két kerekével, derékaljával együtt el lopta volna?

Series testium.

[...]⁴

4. testis Joannes Bolte secundus, annorum circiter 40, bona fide fatestatur: Hallottam az csorda pásztortól, hogy mondotta, hogy látott egy-két asszonyt, hogy hajtotta az marhát. Az csorda előtt ki ment, szette az harmatot s füvet. Item hallottam az Czeh barompásztort hogy fenyegette az mostani birót, Új Lupuly is fenyegette Gábort.

[...]⁵

9. testis Kis János, annorum circiter 40, juratus, examinatus, fassus: Hallottam az csorda pásztortól, hogy kétczer látott már egy aszont hogy harmatot szedett az csorda előtt. De cetero nihil.

[...]⁶

15. Koncz Kozma, annorum circiter 40, juratus, examinatus, fassus: Hallottam az csordástul, hogy az csorda előtt egy aszony harmatot és füvet szedett. De cetero nihil.

[...]⁷

19. Anton Juon csordapásztor, annorum circiter 28, juratus, examinatus, fassus est: Láttam egy néhány nap jó reggel, mikor ki hajtottam, nem csak egyszer, többször is, hogy ott járt az csorda között Breban Flore felesége. De cetero nihil.

1 Az első négy kérdés közönséges bűnözésre vonatkozik, közlésétől ezért eltekintünk.

2 Az 1718. május 11-én, Felsőújfaluban lezajlott vizsgálat során 22 tanút hallgattak ki, akik témánkat illetően semmit sem vallottak.

3 Az irat megnevezése a hátlapon.

4 Három tanú témánkat illetően semmit sem vallott.

5 Négy tanú témánkat illetően semmit sem vallott.

6 Öt tanú témánkat illetően semmit sem vallott.

7 Három tanú témánkat illetően semmit sem vallott.

34.

1720. március 16., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROS TÖRVÉNYSZÉKÉNEK
 AZ EGYMÁST KÖLCSÖNÖSEN BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLÓ
 KÁLLAI SZŰCS JÁNOSNÉ ÉS SEPSI GYÖRGYNÉ
 ELLENI VIZSGÁLATA

AZ IRAT: B: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 24/1720. sz. 1–3. p.

Inquisitio

pro parte et ad instantiam relictæ viduæ Georgii Sepsi uti actor contra consortem Joannis Szűcs Kállai penes exmissionem sedriæ per nos infrascriptos juxta sequentes de eo utri punctorum die 16. Martii anni 1720. celebratam.

De eo utrum

Tudgya e, hallotta e a tanú, hogy Sepsi Györgynét azzal bestelenítette volna Kállai Szűcs Jánosné, hogy gyermekét s magát Sepsi Györgyné ötte volna meg és ha Sepsiné olyan személy nem volna, reá kereste volna eddig cum omnibus congruis et agravantibus circumstantiis mondgya meg a tanú.

Fassiones

1. Consors Michaelis Szigethi, Elisabetha Dévay, annorum circiter 30, jurata, examinata, fassa est: Hallottam magától Kállai Jánosnétul: az napokban a városházán az uram öszveszollakozván Sepsinével biró uram házánál, haza menvén az uram, az lábai azonnal kipattogoztak. Arra mondá hogy nyilván Sepsiné dolga. Azt is hallottam tőlle, hogy az maga lábát is az tehén rugta ugyan meg, de azért is gyanakszom, az cselekedte, az ki a többit. Mutatott is a város házán egy csomó holmit bolodságval, ezt mondván hogy ne törvénykezne, úgy mond, Sepsinével, mert csak reá gyanakszik!

[...]¹

3. Consors Stephani Mányai Kupás, Juditha Varga, annorum circiter 35, fide mediante fassa est: Miótától fogva az lábára meg nyomorodott Kállai Jánosné, hallottam magától, hogy mondá, hogy Sepsinére gyanakszik, mutatván holmi babonás csontot is, az mellyért, úgymond, kell néki szenvedni.

4. Consors Martini Tar, Elisabetha Sepsi, annorum circiter 26, fide mediante fatestata: Az ősszel mult esztendeje hogy hallotta Kállai Jánosnétul, hogy az lába iránt Sepsinére gyanakszik.

5. Consors Joan[nis] Fazek[as], Anna Nagy, annorum circiter 36, fide mediante fatetur: Hallottam Kállainétul, hogy az ura atyafiai vesztették meg és csak Sepsinére gyanakszik, hogy ő ötte volna meg mind magát s mind a gyermekét, mert Sepsiné szembe mondotta volna, hogy a kis ujján süti meg ha gyermeke lészen!

6. Consors Joannis Noe senioris, Catharina Pál, annorum 42, fide mediante fassa est: Hallottam Kállai Jánosnétul, hogy Sepsinére gyanakszik nyomorúsága iránt.

7. Consors Joannis David, Elisabetha Csetri, annorum circiter 40, fide mediante fassa est: Hallotta Kállainétul, hogy ott az utczában gyanakszik egy aszonyra, de nem nevezte meg.

8. Relicta Pauli Szakmári, Anna Mészáros, annorum circiter 69, bona fide fassa: Hallottam Kállainétul, hogy egyre is, másra is gyanakszik, de nem nevezett senkit, hanem mondá hogy Sepsiné mondotta volna, hogy az kis ujján süti meg a gyermekét ha lészen.

[...]²

11. Joannes Némethi Fazakas, annorum circiter 30, fide mediante fassus est: Tavalyi esztendőben hallottam Kállai Jánosné szájából hogy mondotta, hogy az maga ganéját tötte volt föl a füstre és ezért volna rosszul Sepsiné. Azt is mondván hogyha eő, tudni illik Sepsiné, nem tartotta volna, tehát nem volna most rosszul.

12. Sámuel Deák Szűcs, annorum circiter 36, fide mediante fassus est: Hallottam Kállainétul hogy nyavajája iránt gyanakszik Sepsinére, de nyilván nem mondotta.

13. testis Samuel Csizmadia Szabó, juratus civis, bona fide fassus est: Az midőn Ács János urtól atestatióval el jöttem volna, akkor Kállai uram késérvén, magához be híván egy ital borra, mondá és mutogatá az testének forradásait és seb helyeit, mondván: – Senkire nem gyanakszom, hanem Sepsinéra!

14. testis Anna László, relictá Joannis Dévai, jurata, examinata, fassa: Én hallottam Kállainénak szájából, hogy mondotta az városházán, hogy ne mondanám én, hogy eő nem előtt volna meg engem, mikor ezeket s ezeket tanáltam az párnájában, de van 18 esztendeje miolta megh előtt engem.

[...]³

16. testis consors Georgy Takács, jurata, examinata, fatestata: Hallottam régecskén Sepsiné iránt Kállainé asszonyomtól, hogy mondotta: – Nekem minden gyanúságom vagyon Sepsinére, mert se nem vizelhetem, se – salvo honore – nem ganéjhatom, hanem megh kenetvén magamat hushagyó kedden káposztában főt szallonnával, mindgyárt jobban lettem az után! Csak járt Sepsiné reám, hol maga, hol az leánya fogták a monyát!

[...]⁴

19. Stephanus Albert, annorum circiter 40, juratus, examinatus, fassus est: Hallottam, hogy disznóért ki mentem Kállaival és felségével hogy mondotta az szájával Buda Jankó, hogy mondotta Kállainé: – Vén ravasz, miért meg nem házasodott? Mondá Buda Jankó: – Nem lehet nekem megh házasodnom mig Kállainé él!

[...]⁵

24. Sára Némethi in capillis constituta, jurata, examinata, fatestata: Én szolgállója voltam Kállainénak, láttam hogy kenyeret piritott kását vont bele, egy lakatot vetett reá.

25. testis consors Joanes Jászberényi, annorum circiter 40, jurata, examinata, fassa est: Hallottam Kállainétól hogy: – Erős gyanúságom vagon Sepsinére. De cetero nihil.

26. testis Elizabetha Nagy Gergely, consors Joannis Apoldi, jurata, examinata, fassa est: Hallottam Kállainétól, hogy minden gyanúja Sepsinéra vagon. Secunda azt is hallottam Kállainétól, hogy mondotta volna Sepsinére: – Hogy ha gyermekem leszen, az kis úján süti meg. Azt hallottam, hogy az párnából kivette az csomót, még egyre úgy sirt mint az csirke! Azt is hallottam, hogy Kállainé maga tehenét Szent György éjszakáján be vitte, két gyermekkel őriztette! Tudom azt is, hogy az öcsétől kívánván az czéh az levelet, Kállainé nem atta, mondván: – Orvosságot csináltam, nem adhatom ki!

Anno 1720. die 16. Martii.

Fassiones a parte connotatae in negotio relictæ viduæ Georgii Sepsi ab una et consortis Joannis Kállai Szűcs partibus ab altera:

1. Consors Michaelis Szigethi, Elisabetha Devai, fide mediante fassa est: A napokban a városházán Kállai Jánosné nékem az sebes lábát mutatván, kérdem mire köti az hársval, foghagymával?⁶ Kire felelé: – Inkább nem árthatnak az boszorkányok!⁷ Azt is kérdém, amely csomót mutatott, mire való benne az foghagyma? Mondá: – Azért tartom benne, hogy el ne lophassák az boszorkányok és el ne szökjék töllem!

Hallottam Csontos Györgyné alparéthi utban ennek előtte két esztendővel, egy alkalmatossággal mondván, hogy ez a Kállainé téfelt vött egy asszonytul Debrecenben. Nem fizette meg illendő képpen az téfel árát, mellyért zugalódott az eladó személy. Mondgya Kállai a feleségének: fizess meg, úgy mond, mert bizony meg veszt! Arra felelé Kállainé: – Hamarab meg veszem én ötet ha akarom!⁸

1 Egy tanú semmit sem tud.

2 Két tanú semmit sem tud.

3 Egy tanú semmit sem tud.

4 Két tanú semmit sem vall.

5 Két tanú semmit sem tud.

6 Utólag törölve: „foghagymával.”

7 Utólag a „boszorkányok” szót törölték és fölé írták: „gonoszok.”

8 A per további fejleményei ismeretlenek.

35.

1721. szeptember 8., Nagybánya

ÖZVEGY SEPSI GYÖRGYNÉ
NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁHOZ INTÉZETT KÉRELMEBEN
RONTÁSSAL ÉS BOSZORKÁNYSÁGGAL TÖRTÉNT GYANÚSÍTÁSA MIATT
FAZEKAS PÁL ELLEN VIZSGÁLATOT ÉS ELÉGTÉTelt KÉR

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 42/1721. sz. 1. p.

Felperes¹ nemes Nagy Bánya várossában lakó néhai Sepsi Györgynének² első³ propositiója alperes ugyan ezen nemes városban lakó Fazekas Pál uram ellen.

Omnia cum protestatione sint dicenda!

Nemes Biró Uram! Nemes Tanács!

Kelletik az Kegyelmeteknek becsületes személye eleiben in jus attrahalnóm Fazekas Pál uramat, mivel az felsőbb holnapokban házamhoz jövéén ő kegyelme atyafiságos köszöntésnek színe alatt énnékem így szollott: – Az nagyobbik fiam roszul van. Ki azt mondgya hogy az köszvény huzta öszve, ki penig azt, hogy emberi tétemény vagyón rajta! Hanem gondolkodgyam kicsoda énnékem haragosom! Penig énnékem több kegyelmednél nincsen.

Melyet is nemes biró uram előtt is nem tagadott ő kegyelme, sőt kész lött volna rulla hüttel mondani, hogy rajtam kívül több haragossa nincsen. Az mint hogy háza népe is valamelyik talám fogta mondani hogy: – Meg gyógyul már az mi gyermekünk, mert reá mentek arra az aszszonyra az kire gyanakodtunk! Nem tudom hogy hogy botlott Sepsinéhez bé az uram! Volt ugyan oda is az gyanú, de jobban volt máshova, mellyek data exmissione talám verificaltatnak!

Verificaltatván és atestáltatván ártatlanságomnak fassiojának poenája az ő kegyelme fejire fordulhat. Ha penig ő kegyelme, hogy én ördöggel czimboráló bűvös-bávos ember, vesztő személy vagyok, gratiát fejemnek nem kérek, hanem fejemet, testemet, halálom törvén, kezében adom. De hogy engemet nagy ártatlanul (az kit az Isten és törvény is ártatlannak talált) ottan-ottan gyanújára vigyen, mocskoljon, lelkemet kesericse, támaszván az keresztény magistratusnak bölcs ítéletire, nem szenvedhetem.

Nagybánya, die 8. Septembris 1721.

Praesentata⁴ die 10. Septembris 1721.⁵

1 Az irat megnevezése a hátlayan.

2 Személyével az előző, 1720. március 16-i vizsgálat során találkoztunk.

3 A város jegyzőjének betoldása: „és utolsó.”

4 A város jegyzőjének írása a hátlayan.

5 A kérelem további sorsa ismeretlen.

36.

1722. szeptember 25., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK
A BOSZORKÁNYSSÁGGAL GYANÚSÍTOTT
GYARATÓ JUDIT ELLENI VIZSGÁLATA

AZ IRAT: B: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 44/1722. sz. 1–4. p.

Gyarató Judit ellen inquisitio die 25. Septembris 1722.¹

Utrum super eo?

1. Tudgya e, látta e a tanú hogy Gyarató Lakatos Judit valami ördögi mesterséget tudna: varáslást, bővölést, csinált volna valamit, mutogatott volna vagy fenyegetődött volna, valakit meg rontott volna, egy szóval valami boszorkányságnak nemit. Ha hallotta, kitül hallotta?

2. Ugyan amaz félrement szájú ködmönös koldus asszony ellen effélét valamit tud e, látott e, hallott e a tanú?

3. Hát máshoz valakihez tud e valami ördögi mesterséget lenni?

Fassiones

1. testis Andreas Bihari annorum circiter 60, civis, juratus, examinatus, fassus est: Látam és hallottam, hogy magában beszélt és hajongálódott, el-el hatta az rostálást, mintha emberrel beszélne, úgy beszél, fenyegetőzik Gyarató Judit. Secundo: Hallottam másoktól, hogy nem tiszta személy volna az koldus asszony.

2. testis Stephanus Nagy, annorum circiter 40, civis, juratus, examinatus, fateatur: Látam Juditnak beszédét, mutogatását, hajongálását, pökdözését. Ceterum nihil.

3. testis Stephanus Szőke, annorum circiter 28, civis, juratus, examinatus, fatetur: Hallottam s tudom is hogy midőn Isákné asszonyomnál lakott, hideg őszel az konyhában hált, hogy Isákné asszonyom bé nem bocsájtotta az házban. El ment az malomba, azután Isákné asszonyom éjel, ha az földhöz fordult, eleibe ült, ha kifordult, akkor eleiben ült. Az után hogy nem maradhatott, úgy hivatta be az malomból és az házban hálatta.

4. testis Georgius Pengő, cives, juratus, examinatus, fassus est: Egyebet nem tudok Judithoz hanem az tavasszal Nánásiné asszonyom ki hajítá. Akkor reménkedett hogy be fogadgya és jó remenség alatt be fogattam. Mostan hogy az aratásból haza jöttem, László Arató Jánosnét fogattam bé. Judit mondá: – Hiszen én is megh fizettem volna azt! Én mondám: – Nekem nem kell fizetésed, csak menny el! Másnap mondom Lászlónénak: – Itt van ő még Bányán! Azt megh halván igen megharaguvék! Mondá: – Vár még, hiszen nem volnék én még Bányán. Harmad napra kelvén, éjjel az feleségem ágyában

úgy öszve rontották Lászlónét, mintha külübe törték volna! Magunk is megh szántuk, osztán mikor nálam lakott is, az ágya az kemencze mellett, előtt lévén örökké. Csaknem oda veszett s oda suttogott, de én semmit sem láthattam kivel beszél.

5. testis Michael Gyöngyösi, juratus civis, bona fide fateatur: Hallottam másoktól az gyanut Judithoz. De cetero nihil.

6. testis Samuel Noe cives, juratus, examinatus, fateatur: Azt tudom, mikor együtt laktunk 2 esztendeig, hogy a szilfa mellett örökké oda beszélt, átkozódott, szitkozódott: gonosz lelkük, hamis lelkük, tűz alá valók, hogy jöttök, nem hagytok békét! Az kakas ülőben is örökké mutogatott, mondván: – Ahol vadnak az kakasülőben, ahol jönnek azon lud képében változtak is! Kérlett engem örökké, buzdított hogy hársból csináljak kantárat nekie! Mondom: – Nem csinálók bizony én! Bármit anya ha az fejembe vernek, engem nyargalnál meg! – Bizony, én ismerem azokat, fognád meg! Hiszen ha látnátok micsodás az szarvai, el irtóznátok bele, hogy az kapun is alig férnek be! Az templomban is nem nyughatom, fél ideig tovább nem maradhatok, ezek reám járnak!

Negyed ive hogy négy esztendeig fűrtem. Akkor Daboczra hogy kimentem, az kapun Judit ott ült az malom előtt. Monta: – Ho-hó Samú, csak hijában megy oda! Úgy is lött! Mert hogy haza jöttem, ismét kérdé: – No Sámuel mester, használt é? Mondám: Nem, bizony, talán még rosszabbul vagyok, mert erőm sincsen! Mondá: Bizony szánlak Sámuel mester, mert az erődön sőt vittek az Tiszára, az tengerre! A való, hogy Fejér Anók is megh mondta nékem, hogy el vitték az erőmet az boszorkányok! Judit mindazáltal csak biztatott: – De ne busuly Sámuel mester, mert meg gyógyulsz, de hamar nem! Úgy is lett, mert az után esztendő mulva kaptam lábra.

[...]²

6. testis András Portörő, cives, juratus, examinatus, fassus est: Juditra semmit sem tudok. Hanem értettem Erdélyi Sámuel uraméktul gyanúságokat az gyermek iránt az ködmönös asszonyra. De látva nem láttam.

7. Consors Mathiae Juhász, jurata, examinata, fassa est: Egykor Gyarató Judit nállunk vagy két napot rostált. Láttam hogy sokat fenyegetőzött. Beszélt magában. Sem nem láttam senkit, mondván: – Pihent kutyák, ne jöjjetek mostan, mennyetek, itt nem járhattok!

[...]³

9. Georgius Balog, cives, juratus, examinatus, fassus: Láttam, hogy hajigálózott patakba Büszék mellett: fával, kővel, pökdösött, szitkozódott! – Mennyetek el, ne jöjjetek most – mondván – hiszen az éjjel is meg nyomott Tőcséres uram!

10. Consors Georgius Pengő, jurata, examinata, fassa est: Egyebet nem tudok, hanem hogy az uram aratni volt. Még ideje sem volt az dinnyének. Reggel fel kelvén, járt J[utka] az kony[h]ámban. Sorra dinnyét, túrós bélest tanálok! Kérdem Judittól, hol járt ez? Eő csak meg nevette! Ismét egyszer baraczkot kért töllem. Hogy nem attam, reám jött estve személlye szerént! Miként le fekütem, még el sem szenderettem meg fogta lábomat, kezemet, az vályamat úgy öszve rontotta, hogy mint a fekete szén! Ítem hogy most hogy ki jött a templomból mondá: – Ó aszonyom! Az [– – –]⁴ Pál a templomban mindenütt előttem ült, nem hagyott communicálni, de én csak el menék! Ott is míg communicáltam, az predicalló szék mellett előttem ült!

Egykor, még tudom, hogy Isákné asszonyom készült az szüretre. Hogy Juditot el nem eresztette, úgy csapta a földhöz, hogy mingyárt ketté tört az oldala csontya! Csak ugyan még is el kellett vinni! Még maga mutogatta Judit Isaknénak, hogy ebben az nyomban lépjen! Én magam kenegettem az oldalát. Nekem úgy mondotta Isákné: – Látod, mind Jutka dolga ez, hogy nem akartam vinni vagy bocsátani az szüretre!

Egykor meg hozzá jó, még mikor Isáknénál lakott. Eczetet kére. Hogy bejő, mongya: – Jöjjön kegyelmed csak ide be! Sok veres nemes asszony vár ide ki! Én mondám: – Hol van, nem látok senkit! Mondá Jutka: – Te csak meny be, nem neked való nézni! Egykor meg Mártonné asszonyomat kérte hogy főzzön egy fazék ételt neki. Hogy nem főzhetett akkor éjjel öszve rontotta, úgy meg nyomta! A lakómat is vagy két izben. Az Boldy asszony fölől hallottam, hogy ő bánt volna György diák asszonyommal úgy!

[...] ⁵

13. consors Andreae Bihari, jurata, examinata, fassa est: Tudom, láttam az sok boldonságát az malomban. A minap üzent Botos Pálnénak Katalinfaluba, hogy a lábát gyógyítsa meg, ha meg ötte, mert bizon rosszul jár! A meg vissza üzent, hogy ő nem ötte meg, haragban sincsen velle.

14. Consors Stephani Szőke, jurata, examinata, fassa est: Egyebet nem tudok, hanem amikor anyám asszonyt az földhöz csapta, maga oda ki volt az malomban. Soha anyám asszony se egészséges, se beteges korában nem alhatott mig be nem bocsátotta az házba! Ejczaka anyám asszonyt meg nyomta mingyárt. Eő egész nap oda volt az szőlőben. Ha mi ketten valamit beszéltünk iránta, estve mingyárt pirongatott! Ha mig az szőlőbe mentünk, kivált mikor aszaltunk, oda háltunk, az ajtóra lakatot tettünk, ő mégis mindenkor be járkált az házba! Akár mikor oda ki jártunk, az ajtókat bé zártuk. Haza mentünk, őtet benn tanáltuk! Mi velünk 16 esztendeig lakott, de szegény anyám asszony nem is merte mondani neki, hogy mennyél el Judit, mingyárt meg nyomta!

[...] ⁶

16. consors Joannis Miszti Kupás, jurata, examinata, fassa: Emlékszem reá, mikor Noé Samu beteg volt, hogy Judit mondotta: hogy el vitték az erejét az Tiszán. Az koldus asszonyra is Városi István bátyáméknak nagy gyanújok volt az gyermekek iránt.

17. consors Samuelis Noé, jurata, examinata, fassa est uti Samuelis Noe, hoc addito: azután pedig Sütő Gyurkával chináltatott kantárat nádból, az rosta alatt tartotta.

[...] ⁷

1 Az irat megnevezése a 4. lap hátoldalán van.

2 Egy tanú semmit sem vall. Ezután a tanúk számozásánál visszatérnek a hatosra.

3 Egy tanú semmit sem vall.

4 A név olvashatatlan.

5 Két tanú semmit sem tud.

6 Egy tanú semmit sem vall.

7 Két tanú semmit sem tud. A vizsgálat későbbi fejleményei ismeretlenek.

37.

1722. november 15., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK
A BOSZORKÁNYSÁGGAL GYANÚSÍTOTT
TASNÁDI KIS ANNA ELLENI VIZSGÁLATA

AZ IRAT: B: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 45/1722. sz. 1–4. p.

A félszájú koldusasszony ellen Tasnádi Kis Anna inquisitió.¹
Anno 1722. die 15. Novembris.

Fassiones cum eisdem attestationibus.

[...]²

2. fatens Paulus Fazekas, juratus, examinatus, fatestatus: Mást nem tudok, hanem egykor az feleségemtől tejet kért. Hogy nem adhatott, mert másnak ígérte, akkor éjjel semmit sem aludt az kis gyermekem. Örökké csak tejet kért. Reggel miként meg fejte az tehenet az feleségem, azonnal önt neki tejet. Mikor hozzá jött, mingyárt el alutt az gyermek.

Egykor megint arra kért, vigyek neki egy szekér fát. Én mondtam: – Bizony Kis Anna asszony nem vihetek én, hanem mihelyt oda adom kölcsönbe szekereimet, vitessen kegyelmed! Akkor csak hallyuk csakhamar: meg nyomorította az gyermekemet. Lábat, torkát, nyakát, ki felől abban meg is hala! Én nekem bizony nagy gyanúm vagyon hozzá!

3. relicta Joannis Demeter, jurata, examinata, fassa est: Egyebet nem tudok, hanem hogy én Tordai Mártonnál lakom már 7 esztendeje. Egyszer járt oda. Monta Tordai uram: – Adgyatok neki, hadd menjen el, égessék meg! Eő kegyelme, el hiszem, többet tudna ha itthon volna.

4. Relicta Stephani Pap Eötves: Egyebet nem tudok, hanem egykor még az uram élt, kért eő kegyelmétől valami rosz borona fát. Eő kegyelme hogy nem adhatott, akkor a gyermekünk mindgyárt roszul lett. Én reá mentem, mondván: – Bizony roszul van az gyermekünk! Gyanakszunk kegyelmedre! Mondá: – Meg gyógyul ha kell neki! Megh is gyógyult.

[...]³

6. Consors Thomae Erdélyi, jurata, examinata, fassa: Mást nem tudok, hanem még apám élt, tudom járt hozzánk. Ha mingyárt nem adhattunk, akkor éjjel egész ház népét meg nyomták! Egykor megint oda jött, akkor hogy nem adhattak mingyárt, nagy haraggal ment el. Az inas az nyomában keresztül hágott hogy kiindult. Addig el sem mehetett onnét, míg az inas el nem vette a lábát. Még Varga Márton bátyám uram meg akarta löni!

[...]⁴

9. Relicta Andreae Nagy, jurata, examinata, fassa est: Magam nem láttam, hanem tavaly tavaszal a gyermekem nem adott málé pogácsát. Azután azt vérrel hánta ki. Két hónapig úgy lévén, utána a nyavalya meg is eölé.

[...]⁵

12. consors Stephani Ónodi, jurata, examinata, fassa est: Egyebet nem tudok, hanem egykor hozzánk jő, mondá: – Aszonyom, agyon már innom egy kis tejet! Mondám: – Bizony nem adhatok, mert fel főztem! Hanem egy kis szalonnát adok! El vette ugyan, de hogy ki lépett az ajtón, az lábomba mintha bele lőttek volna, nem léphettem egyet is! Mondám neki: – No, ezt most te cselekedted, mert hallottam, hogy gyanús személy vagy! Eő csak halgatott, majd egy óráig úgy volt. Mondá szegény Sárim: – Eb vagy, boszorkány, hiszen meg rontották aszonyom lábát. Akkor el mene tőlünk, az lábom is meg gyógyult.

13. Martinus Vári, juratus, examinatus, fassus est: Egyebet nem tudok, hanem hogy minket, az hugomat, mostoha anyámat, engemet tovább esztendőnél, minden éjjel kinezott az fél szájú asszony. Még mondani, nappal is ránk járt! Tudakozóttam, mi lehetne orvosága, de nem tudhattam eleget. Kentük magunkat foghagymával, egyel-mással, de nem használt! Hanem monták osztán, hogy bizony az ki benneteket kinezon, minden harmadik nap el jár oda! Úgy tuttuk meg, hogy az kuldus asszony, mert az járt úgy hozzánk. Én osztán meg haraguttam reá. Egykor hozzám jöve, csak magam voltam otthon szolgástól. Az szolgál, mert meg tanítottam volt, mondá hogy beköszön a koldus asszony: – No tüzes atta, miér kinzol minket annyi üdőtől fogva! Ma meg öllek, tüzes atta! Az egyet nem szólott, csak ki felé takarodék.⁶ Az harmadik lépésben hágott [– – –]⁷ az szolgál, el nem mehetett addig, mig ott tartotta a lábát. Akkor jobban meg haragudtam, csak meg akartam ölni! De osztán magamba szállék, úgy bocsátám el. Az olta semmi gondom nincsen Istennek hála!

14. Martinus Szatthmári, juratus, examinatus, fassus est: Azt hallottam mind Vámosi sógoréktól, mind Fazekas Páléktól, az gyermekek iránt nagy gyanújok vagyon!⁸

1 Az irat megnevezése a 4. lap hátoldalán látható. A vizsgálatra vonatkozó kérdést lásd az előző, 1722. szeptember 25-én keltezett okmány második kérdőpontjánál.

2 Egy tanú semmit sem vall.

3 Egy tanú semmit sem vall.

4 Két tanú semmit sem vall.

5 Két tanú semmit sem tud.

6 A szövegben: „tagarodék.”

7 Egy szó olvashatatlanul elmosódott.

8 A vizsgálat későbbi fejleményei ismeretlenek.

38.

A NAGYBÁNYÁN LAKÓ, BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT
ÓNADI SZABÓ ISTVÁNNÉT ÉRINTŐ
VIZSGÁLATOK ÉS BEADVÁNYOK

I.

1722. december 9., Nagybánya

ÓNADI SZABÓ ISTVÁNNAK
NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁHOZ INTÉZETT KERESETE
LADÁNYI ISTVÁN ELLEN,
AKI FELESÉGÉT BOSZORKÁNYNAK NEVEZTE,
VALAMINT A FELESÉGÉN EJTETT SÚLYOS TESTI SÉRELMEKÉRT

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 53/1722. sz. 1. p.

Felperes¹ Nagybánya városában lakó Ónadi Szabó Istvánnak első és utolsó propositiója al peres ugyanezen nemes városban lakó Ladányi István uram ellen.

Cum solemni et usitata juris causam omnimoda iuris facultate premissa reservando reservanda. Stephanus Ónadi Szabó uti actor contra et adversus dominum Ladányi Stephanum, velut incattus in facie sedriae huius regiae liberaeque civitatis Nagy Bánya!

Qualiter in hoc anno presenti 1722. mense Octobris de die protestandis említett incattus uram ő kegyelme igaz ok és józan ismeret ellen feleségemet boszorkánynak mondotta. De hogy az gyermekét ő kegyelmének az feleségem ölte meg azolta, úgy mond, miolta az szüreti alkalmatossággal az feleségemet meg taszigálta. Mely ellen is solemniter protestálok és kívánom, hogy ő kegyelme feleségemnek boszorkányságát doceállya. Nem doceálván solent poenam emendam juxta Pars. 2. Tit. 72. paragrapho secundo.

Az feleségem az szüreti alkalmatossággal ki indulván a Kollátos szőlőmnek megszedésére az Monai uram sajtójában. Az alkalmatosság úgy hozta, hogy indult fel az ő kegyelme és Zombori uram szőleje mesgyéin az gyermekeimnek praeceptorával, kiket is magam hívtam segíteni. S ott Ladányi uram eleiben menvén, feleségemet illetlen szókkal illette: – Czoki, czoki – úgy mond – rosz disznó – salvo honore – fertelmes aszszony! Az feleségem meg szégyelvén magát, mivel semmi kárt is nem tött, ment az Zombori uram szőleje közvé, hogy az útra ki mehessen. De ő kegyelme oda is hatalmasul utána ment, meg fogta, taszigálta, karjánál fogva az árkokon által rángatta, taszigálta és roncsolta annyira, hogy az hideg miatta és az nap eltelte és – salvo honore – az véri rendkívül meg indulván s folyván, 15 heti méhében lévő gyermekét nagy fájdalommal szüli. Mely premissákat is ha ő kegyelme tagadná, data exmissione advenálná educeálván, meg kívánom azt is, hogy ő kegyelme feleségem veráló támadásáért, hurcolásáért, mocskolásáért, ebből származott fájdalomáért, vére kifolyásáért és gyermekének időtlen szüléséért seorsim et

singillatim száz–száz forinton convincaltasék és agraváltassék, tanítván azt nem csak ez nemes országnak, hanem Mojsesnek is törvénye az 2-dik könyvnek 21. részének 22. versében. Az holott így szól „Ha valamely férfi terhes aszszonyi állapotot meg sért, úgy hogy idő nap előtt szülni kelljen, megbüntettessék, az mint az aszszonyinak ura akarja.”

Nagybánya, die 9. Decembris 1722.²

II.

1724. december 11., Nagybánya

AZ ÓNADI SZABÓ ISTVÁN FELESÉGÉT
BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLÓ PÁPAI SZABÓ JÁNOS ELLEN INDÍTOTT
BECSÜLETSÉRTÉSI VIZSGÁLAT KÉRDŐPONTJAI³

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 56/1725. sz. 3. p.

Utrum super eo?

1. Tudgya é, látta é, hallotta é a tanú, hogy Pápai Szabó János uram Ónadi Szabó István uram hitese felesége felől ezt mondotta volna, hogy tiszta szín ördögség, hogy az ő kegyelme feleségére reá ment? Mellyet látván és meg ismervén Pápai uram felesége azt mondotta volna: – Ne jöjj reám, mert ismerlek, eb szülötte ki légy! Ónadiné vagy te! De ugyan csak reá ment, atsarkodva és meg kinezta czombját, mellyét, annyira, hogy a gyermeket nem szoptathatta és hogy ezt is mondotta Pápai Szabó Jánosné: – Bánom hogy itthon nem voltam, mert meg fogtattam volna! Hallotta e a tanú?

2. Tudgya-é a tanú, hogy Pápai Szabó Jánosné ezt mondotta volna hogy az Ónadi uram felesége a Sáriné tanítványa és kezességén azért vötte ki Sárinét hogy reá ne vallyon! Ma is el mondom, ezután is azt mondom! A sógorának is elmondottam, mitsoda személy! De meg tanitom!

3. Tudja e az tanú, hogy Pápai Szabó János uram felesége a kis boltok között mutogatta volna testét, hogy miképpen fogdosták meg? És ha meg fogdosták, kitsoda fogdos-ta meg, mondotta é?

Anno 1724. die 11. Decembris peracta est medio Joannis Zabolai et Joannis Debreczeni.

III.

1724. december 11., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK
 AZ ÓNADI SZABÓ ISTVÁNNÉT BOSZORKÁNYSÁGAL VÁDOLÓ
 PÁPAI SZABÓ JÁNOSNÉ ELLENI VIZSGÁLATA

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 87/1725. sz. 1–4. p.

*Inquisitio pro parte et ad instantiam Stephani Onady documentis litteralibus.*⁴

Inquisitio pro parte et [ad] instantiam dominae Mariae Suho consortis domini Stephani Ónadi Szabo tanquam actor contra et adversus Joannem Pápai Szabó veluti incattus, hic Nagy Bánya residentes, medio exmissorum juratorum senatorum domini Joannis Zabolai et domini Joannis Debreczeni penes exmissionem generosi domini iudicis primarii Caspari Jungell die 11. Decembris et subsequentibus diebus juxta de eo utri puncta sequentia anno 1724. celebrata facta et instituta.

Utrum super eo?

Primo: Tudgya e, hallotta e a tanú, hogy Nagy Bányán lakózó Pápai Szabó János uram mondotta volna Onadi Szabó István uram felesége felől, hogy tiszta szín eördög és boszorkány?

Secundo: Tudgya e vagy hallotta e a tanú magától Pápai Szabó János uramtól hogy mondotta volna, hogy bányya hogy itthon nem volt akkor, midőn az eő kegyelme feleségét Onadi Istvánné aszszonyom (éjjel reá menvén, megh nyomta és melljét, czombját megkinozta, úgy hogy az gyermekét sem szoptatthatta meg) meg foghatta volna? Tudgya e vagy hallotta e az tanú, hogy Pápai Szabó János uram mondotta volna, hogy Sárinét csak azért vötte ki az urával az árestomból, mert az ő tanítványa és hogy reája ne vallhasson. Cum omnibus congruis circumstantiis mit tud, hallott, vagy látott az tanú, bona fide megh vallani tartozik.

Fassiones testium ac eorundem attestationibus:

[...] ⁵

Tertia fatens relicta quondam Michaelis Pengő, Elisabetha Arany, annorum circiter 60, citata, jurata, examinata, fassa: Hallottam Pápai Szabó János uramtól, hogy hüttel mondotta: – Megh kinozták az feleségemet, de ha itthon löttem volna, az tömlöczbe tétetem volna! De ki felől mondotta, nem érhettem, mert távol voltam.

4. fatens Elisabetha Székelyhidi, relicta Samuelis Császi, annorum circiter 50, citata, jurata, examinata, fassa: Ad primum hallottam hogy Ónadiné aszszonyom képében Pápainé asszonyomat meg kinozták, de kitől, nem tudom. Caetero nihil.

5. fatens Elisabetha Fűsy, consors Stephani Szatthmary, annorum circiter 30, citata, jurata, examinata, fassa: Hallottam Pápainé asszonytól magától mondván, hogy az éjszaka megh nyomták Onadiné képében. Ad secundum: Hallottam maga szájából Pápai uramnak: – Nem bánom, had eskettessen Onadi uram, mert én is eskettetek, mivel ő kegyelmét is annak mondották, mikor az boszorkányokat megh égeték. Ad tertium: Muto-gatta az Pápainé asszonyom a testit és láttam is hogy kék volt a czombja, sőt annyira megh ijetezett, hogy az gyermeket megh sem szoptathatta, miglen az házban gyertyát nem gyújtottak.

6. fatens Juditha Suho, consors Stephani Bagameri non admissa, relegata ad sedem judiciarium.

[...] ⁶

8. fatens Catharina Kerekes, relicta Stephani Török, annorum circiter 50, citata, jurata, examinata, fassa: Pál Kovácsné asszonyom házamnál lévén beteg mellett. Egy jó reggel be jöve Pápai Szabó János uram és mondá: Csak el merem mondani azt mit Onadinéra vallok. Igaz, kire felelek én! El nem merném mondani?

9. fatens Martinus Bödör, annorum circiter 40, citatus, juratus, examinatus, fassus ad primum: Hallottam magától Pápay uram szájából, mikor beszélette Bagaméri Szabó István uramnak, hogy: a feleségemre az Onadiné képében reámentek és az feleségem még az kezét ellenben tartotta, mondván: – Hiszen én ettől nem félek! Mégis a keze mellett reá ereszkedett, az czombját és mellyét annyira megh roncsolták, hogy még az fiának is csecset nem mert adni, úgy megh félemlert. Ad secundum: Ugyan magától hallotta Pápay uramtól mondván: – Talám Isten adja, az Sáriné tanítványa ki világosodik. Ad tertium nihil.

[...] ⁷

Quam quidem inquisitionis seriem modo promisso perceptum fide nostra mediante extradidimus. Nagy Bánya, anno, mense et die ut supra notata. Joannes Zabolai juratus senator m. p., Joannes Debreczeni juratus senator m. p.

Continuatio inquisitionis.

Samuel Vásárhelyi, annorum circiter 50, citatus, juratus, examinatus fassus: Ennek előtte két héttel circiter ki jövé az városházáról Pápai uram, hallottam magától: – Nem békéllem megh, mert én nem félek, mert én meg tudom tizennyolczad magammal bizonyítani. Tölcséres uram is ott volt, hogy az kalyiba előtt, az asszony, az mikor megh akarták égethni, azt vallotta, hogy vagyon esztendeje miolta Onadiné az boszorkányságot tanulja.

Az Bagaméri Szabó Mártonné atestatiója Papay uram el mondott szavai iránt a ben specificalt személyek előtt. ⁸

Atestatió. Én Bagaméri Szabó Mártonné az piacon létemben hallottam az Pápai Szabó János uram szájából, hogy azt mondotta volna, hogy Onadi Szabó Istvánné asszonyom maga személlye szerént reá ment volna az ő kigyelme felesigire és öszve tapodta, roncsolta volna iczaka. Meg azt mondotta volna az Pápai uram felesége hogy Onadi Szabó Istvánné asszonyomnak, hogy: – Ne jöj reám, eb szülötte! Mit filek én tölled, hiszen Onadiné vagy te! Pápai uram maga azt mondotta ugyan az piacon litiben Bagamiri Szabó

Mártonné asszonyomnak szemibe, hogy: – Isten engem úgy segilyen, Ónadi Szabó István-né asszonyom tiszta ördög. Sárinét is azirt vötte ki kezeségen az ura, hogy eő reá ne vallyon.

Ekképpen tött tanubizonytságot Bagamiri Szabó Mártonné asszonyom jó lelki ismerettel, hogy ha kívántatik, hittel is így vallyá.

Ezen attestatiót tötte Bagamiri Szabó Mártonné asszonyom ide alább coramizáló személylek előtt.

Coram nobis Nyirő Kádár István m. p.

Coram me Fazekas Miklós, Nagy Szabó István.

IV.

1725. február 28., Szinérváralja

SZÁSZ MÁRTONNAK AZ ÓNADINÉ KÉRÉSÉRE SZINÉRVÁRALJA FŐBÍRÁJA ELŐTT TETT VALLOMÁSA

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 87/1725. sz. 3. p.

Nemes szabad királyi Nagy Bánya várossának Érdemes Fő Birájának és Tanácsának irok!

Anno 1725. 28 Februarii. Mi nemes Szatmár vármegyében, Szinyér Várallyai birák adgyuk tudtára mindeneknek az kiknek illik ez levelünk rendiben, hogy jöve hozzánk nemes Nagy Bánya várossában lakozó Onadi Szabó István jóakaró urunk eő kegyelme ugyan nemes Nagy Bánya várossának nemzetes nótáriussa által kiadott utrumal, kény-szerítvén ő kegyelme bennünket közönségesen, hogy ezen utrom szerént mostan közöt-tünk lakozó Szász Mártont megesketnők, hogy ebben az materiában mit hallott és mit tud ugyan Nagy Bányán lakozó Pápai Szabó János jó akaró urunk eő szájából, fateálta e kép-pen fide mediante Szász Márton, annorum circiter 26, előttünk:

Primo: Hallottam az nagy-bányai piaczon Pápay Szabó János uram szájából, azt mondván, hogy Onadi Szabó Istvánné tiszta szín öördög és boszorkány, Isten engem úgy segílyen!

Secundo: Ugyan akkor hallottam Pápay Szabó János uram szájából azt mondván, hogy az feleségét Onadiné Istvánné asszonyom éjczaka reámenvén, czombján, mellyét megh kinozta.

Tertio: Ugyan akkor hallottam a Pápay Szabó János uram szájából, azt mondván, hogy Onadi István uram Sarinét azért vötte ki árestomból kezeségen, hogy reá ne vallyon az feleségére.

Az melytül is adgyuk városunknak szokott pecsétünkkel megh erősített levelünket.

Mostani főbiró Thot Mihály.

Signatum Nagy Bánya, 7. Julii 1725. Ex jussu dominorum principalium extradatum per me Emericum Sárpataky, juratum prefatae civitatis notarium et senatorem m. p.

V.

1725. július 19. Nagybánya

SZATMÁR VÁRMEGYE MEGBÍZOTTAINAK
A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT
ÓNADI SZABÓ ISTVÁNNÉ ELLENI VIZSGÁLATA

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 56/1725. sz. 1–6. p.

Mi alább meg irt, tekintetes nemes Szakmár vármegyének ordinarius szolgabírája és jurassora, nemes Nagy Bánya szabad királyi városának deputatus tagjaival együtt, nemzetes és vitézlő Szigethi Szabó János uram instantiájára lött, tekintetes vice ispán Bagossi László uram eő nagyságának commissiója mellett, az előnkbe adatott hec eo utrumok puncthumi szerént peragáltunk illyen collaterális inquisitiót az mint következik.

De eo utrum

Primo: Tudgya e, látta e és hallotta e a tanú bizonyosan Nagy Bányán lakozó Ónadi Szabó Istvánné aszszonyomat kicsoda tanítványának vallották lenni regius uraimék előtt a boszorkányságban?

Secundo: Ki nevezte és vallotta elsőben nevezett szerént Ónadiné aszszonyomat boszorkánynak?

Tertio: Agalt e az előtt valaki Ónadiné aszszonyom ellen avagy kereste azelőtt becsületit Ónadiné aszszonyom nemes tanács forumán az okon, hogy objuciáltatott volt volna valamely mestersiges tudománya Sárinétul amellyet tanult volna?

Quarto: Kik lehetnek jó tanúk a fenn meg irt kérdéseken a kik jelen voltak amidőn Ónadiné aszszonyomat boszorkánynak vallották és hogy Sariné tanítványa legyen?

Quinto: A fenn meg irt kérdéseken kívül ha mit tud, látott, hallott a tanú Ónadiné aszszonyom felől hogy kicsoda életű legyen, hűti szerint mongya meg?

Sexto: Micsoda infamiákkal illette és becstelenítette Ónadiné aszszonyom nemzetes Szigethi Szabó János uramat az alatt a mitül fogva tövény alatt vannak és kik előtt s miképpen?

Primus testis Joannes Zabolai primarius senator Nagybányaiensis, annorum circiter 47, juratus, examinatus, fassus: Ad omnia nihil, hanem az ami a contra inquisitióban való fatensektül hallotta, regius lévén azon inquisitióban.

Secundus Stephanus Jeremiás senator Nagy Bányensis, annorum circiter 64, juratus, examinatus, fatetur: Ad primum hallotta szájából a meg égettetett aszszonyoknak hogy mondotta a városházán az examenben, hogy Onadiné aszszonyom most tanullya a boszorkányságot. Ad secundum nihil. Ad tertium: ez féle állapotban semmit sem tud az fatens, hanem nyelveskedésért volt a tanács előtt dolga. De cetero nihil.

Tertius Samuel Sepsi, senator Nagy Bányensis, annorum circiter 50, juratus, examinatus, fatetur: Ad primum hallotta az fatens a megégetett aszszony szájából hogy mondotta Ónadiné asszonyomat Sariné tanítványának lenni a boszorkányságban. De cetero nihil.

Quartus Michael Pellei, senator Nagy Bányensis, annorum circiter 40, juratus, examinatus, fassus: ad primum hallotta Sepsi Sámuel uramtul az Sarinétul való most tanulását a boszorkányságban Ónadinének. Ad secundum nihil, ad tertium nihil, ad quartum: Tölcséres uram, Bányai Sámuel uram, notarius Sárpataki uraimék voltanak jelen a megégetetnek torturákban. Caetero nihil.

[...]⁹

Septimus Stephanus Szabó alias Füsi, juratus civis Nagybányensis annorum circiter 40, juratus, examinatus, fassus: Ad primum nihil. Ad secundum hallotta az fatens a megégetett aszszonytul, hogy fateálta a torturában az Ónadiné aszszonyom most tanulását a boszorkányságban. Ad tertium nihil, ad quartum: Limpert Gábor, András Deák, notarius Sárpataki Imre uraimék fateáltatták az már megégetett aszszont. Caetero nihil.

[...]¹⁰

Decima prima: Elisabetha Arany, relicta Georgii Pengő, annorum circiter 56, jurata, examinata, fatestata: ad primum hallotta másoktul az fátens, hogy Sáriné tanítványának kiáltotta a tűz alól is Ónadinét a megégetett asszony.

[...]¹¹

Decima quinta: consors Stephani Szakmári, annorum circiter 24, jurata, examinata, fassa: ad primum: Hallotta az előtt mint egy-két héttel az öreg Dévainétul Dési Istvánné aszszonyom, hogy mondotta volna néki: Meg fogják Sárinét, de ha meg fogják, az lesz rossz Ónadinének, az veszti el őtet, mert két esztendeje hogy tanítja a boszorkányságra.

Decima sexta consors Ladislai Borbély, annorum circiter 25, jurata, examinata, fassa: Ad primum: sokaktul, de legkivált képpen Mikes Kupás Itul hallotta az fatens, hogy Ónadinét Sáriné tanítványának kiáltotta volna a megégetett személy, mivel két esztendeje, hogy tanullya a boszorkányságot tőlle. Ad secundum, tertium, quartum, quintum nihil. Ad sextum: hallotta az Ónadiné aszszonyom szájából, az fátensnek házában mondván: – Szarom a szájába Pápainak, még pellengér elibe állítom, ott vonatom ki a nyelvit, ott kiáltatom vissza véle!

Decimus septimus: Joanes Rimaszombati, civis Nagy Bányensis, annorum circiter 30, juratus, examinatus, fassus: Ad primum hallotta az fátens a megégetett aszszonynak szájából a kalibánál, hogy Sáriné tanítványa volna Ónadiné a boszorkányságban. Cetero nihil.

[...]¹²

Melly inquisitio ez szerént menvén végbe előttünk juxta cautelam regni decreti usualis pecsétünkkel és subscriptionkal corroborálván futura pro cautela fide nostra mediante eő kegyelmének ki is attunk. Signatum Nagy Bánya, 19. Julii 1725.

Tekintetes nemes Szakmár vármegyének ordinarius szolgabirája m. p. Erős István és jurassora m. p. Zombori Ádám.¹³

Johannes Debreczeni Nagy Banyensis senator m. p.

Török Péter nemes város hütös polgára m. p.¹⁴

- 1 Címzés a hátoldalon.
- 2 A beadvány későbbi fejleményei ismeretlenek.
- 3 Első változat. Lehetséges, hogy később Szinérváralján ennek alapján történt Szász Márton kihallgatása.
- 4 Az irat megnevezése a 4. lap hátoldalán található.
- 5 Két tanú semmit sem vall.
- 6 Egy tanú semmit sem tud.
- 7 Egy tanú semmit sem tud.
- 8 A vallomás másolata is megvan az 56/1725. sz. 5. lapján.
- 9 Egy szenátor és egy esküdt polgár semmit sem tud.
- 10 Egy esküdt és két városi polgár semmit sem tud.
- 11 Három tanú semmit sem tud.
- 12 Egy tanú semmit sem tud.
- 13 Két gyűrűs pecsét nyoma látható.
- 14 Egy nagyobb pecsét nyoma látható. A vizsgálat későbbi sorsáról nincsenek adatok. A tanúvallomásokban említett Sariné/Sáriné, boszorkányság vádjával megégetett személy peréről sincs egyéb okmány.

39.

1726. július 8., [Nagybánya]

NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK
A GRÓF TELEKI JÁNOSNÉT BOSZORKÁNYNAK NEVEZŐ
MEZEI LÁSZLÓ ELLENI VIZSGÁLATA

AZ IRAT: B: ROLMMI, Nagybánya, v. k. i. 79/1726. sz. 1. p.

Anno 1726. die 8. Julii praemissis praemittendis.

1. fatens Cseh Sigmond, annorum circiter 35, citatus, juratus, examinatus, fassus est: Ad primum hallottam, hozzám jövéen Mezei László, kérdém tőle: – Hol vannak most az urad? Felelé: – El mentek az ördög atták-teremtették Szőlőrsre. Ad secundum hallottam tulajdon szájából azon alkalmatossággal Mezey Lászlótól az utrumban fel tött szókat, tudni illik, hogy boszorkányságot tanul. Ad tertium ugyan akkor mondotta Mezei László, hogy az Kótai porkolábnénak, Lakatosnénak adott volna az méltóságos asszony 7 vagy 8 máriást hogy el vessessék a magját és hogy ne legyen soha gyermeke az méltóságos asszonyanak.

2. fatens Sára Török, consors Michaelis Fogarassi, annorum circiter 29, citata, jurata examinata, fassa ad primum nihil, ad secundum: Hallottam azon Mezei Lászlótól, mondván, hogy a méltóságos asszony boszorkányságot tanul. Ad tertium ugyan akkor beszélt Mezei László, hogy az méltóságos asszony patyolatot adott az eöreg asszonyanak, hogy a magot el vessesse, hogy ne legyen soha gyermeke. Cetero nihil.

3. fatens Stephanus Rác, annorum circiter 45, citatus, juratus, examinatus, fassus ad primum nihil, ad secundum: hallottam maga szájából Mezei Lászlónak, hogy a méltó-

ságos aszszony boszorkányságot tanul. Ad tertium hallottam Mezei Lászlótól mondván: – Soha nem lesz a méltóságos aszszonynak gyermeke Teleki Jánostól, mert el csináltatta az ördög atta!

4. consors Stephani Racz, annorum circiter 38, citata, jurata, examinata, fassa: ad primum hallottam említett Mezei Lászlónak tulajdon szájából, hogy attázta-teremtéztette az méltóságos urat az méltóságos aszszonnyal együtt. Ad secundum hallottam szájából mondván: – Lakatos Pálné nagy boszorkány, az méltóságos aszszony kis boszorkány s taníványa! Ad tertium hallottam ugyan akkor Mezei Lászlótól mondván, hogy az méltóságos asszony egy falusi oláhnéval fűvet főzetett, de nem hallotta mi végre. Ezen kívül ugyan akkor hallottam mondván: – Illyen teremtette grófnéja, az boszorkányság mellett minden nap döngetik az hátadat!

5. consors Sigismundi Csehi, annorum circiter 26, citata, jurata, examinata, fassa: ad primum hallottam Mezei Lászlótól az pincze ajtó előtt mondván: – El mentek az menkő teremtett grófja valami után szolgájával együtt.¹ Ad secundum hozzáadván: mert az aszony boszorkányságot tanul. Ad tertium: hallottam ugyan tőlle, hogy Lakatos Istvánné-nak nagy ajándékot ígért, csak csinállya el, hogy ne legyen gyermeke a menkő teremtette grófnéjának! Ceterum nihil.²

1 Két szót: „szolgájával együtt” utólag töröltek.

2 A vizsgálat előzményei és következményei ismeretlenek.

40.

A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT FELSŐFERNEZELYI PAP ILLÉSNÉ VÁD- ÉS VÉDLEVELE

I.

[1726. november 22. előtt, Nagybánya]

NAGYBÁNYA VÁROS ÜGYÉSZÉNEK
PAP ILLÉSNÉ ELLENI VÁDLEVELE

AZ IRAT: B: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 92/1725. sz. 1. p.

Propositio fisci contra et adversus consortem Eliae Pap de Felső Fernezelyiensis.¹

Levatam causam in clutus magistratus uti actor contra et adversus consortem Eliae Pap detentione pretexta Felső Fernezelyiensis, veluti incatta, ratione item intuitu actus domesticici infra jures denotati actricis pro eodem inclito magistratu privilegiato procurator Andreas Hajdu praemissis praemittendis ac reservatis reservandis universis iuris facultentium magistratuaem contra eandem de tali modo:

[--]² actionem qualiter actionatus diabolica inducta studio. Ki ment az említett helységnek határán az víz mellé és ottan valamely mogyoró fának az gyökerét nyocz-kilencz helyen circiter meg furdalván fúruval. Azon fúró helyét fa szegekkel ismét be szegezte, az teit az tövire le vetvén és másoknak ártalmára, veszedelmére babonáskodott, úgy annyira, hogy ha hamar azon fát onnén el nem vitték volna, más keresztény személynek élete veszedelemben lőtt volna. Ezen kívül penig jó földes urának életét vadászta, más életet késztetett küldeni hogy avval meg ölye. Azontul valamely aszszony embert titkon tovább egy holnapnál az ház hiján lappangtatott, ott vile szötetett s az után, ugyan titkon, onnét el rejtette vagy hová tötte.

Az mely is ellene erős circumstantia hogy ördöggel czimborált, másoknak ördögi mesterséggel, tudással, babonásággal, nyavalyát, romlást szerezni igyekezett. Nemkülönbén említett férje is ezen gonosz dologban velle egyet értésben, az falusi bírának instált, hogy engednék megh feleségének, hogy csinálna ördögi gonosz átkosságot az ellen, az kire harragszik. Úgy azon aszszonynak is ház hiján léte hírével volt volna annak eltitkolója s ott tartója. Midőn az falusi bírának is kérdésekre megh nem mondotta, így felelvén: – Mi gondotok reá? Az melyet egyik sem tagadhat, mert az inquisitió ellenek behozták.

Minek okáért megh kívánja az törvény, hogy az említett varázsló aszszony erős kérdések által megh examináltassék ad mensem kitud circiter 6 et 8. Annak utána penig mint ördöggel czimboráló és jó földes urát etetéssel meg ölni igyekvő, megh haljon, feje vétesék és teste megh égettessék de jure Sancti Stephani libro 2. Capitulo 32. in appendice et Levitiorum Capitulus 20., versetum 27. Vladislai 1. articulus 82. Sancti Stephani libro secundo Capitulo 16., 1563. articulo 38. nulla suffragante gratia 1563. articulo 63.

II.

1726. november 26., [Nagybánya]

A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT PAP ILLÉSNÉ VÉDEKEZÉSE

AZ IRAT: B: ROLMMI, Nagybánya, v. k. i. 92/1725. sz. 3–4. p.

Replica consortis Eliae Pap ad propositionem incltyi fisci Nagybányensis.³

Nomine et in persona consortis Eliae Pap, veluti incatta legitimus procurator Stephanus Diószegi praehabitae hujus causae magistratualis accessoria et alia quaelibet subinde quoquo modo ingredientia, immo contra ea omnia reservatis omnibus juris beneficiis et facultatibus replicat taliter anno 1726. die 22. Novembris.

Tekintetes Nemes Törvényszék!

Eleitül fogva, amidőn ezen Felső Fernezei possessio el zálogosított, de ezen Pap Illyés atya cum suis eo két telekkel pro fundo meg hagyatott nemes város számára.

Egész falu többire irigykedett és fősvénykedett ezen ki hagyott Pap Illyés attyára és magára Pap Illyésre, amint hogy az atya akkoron personiat kezdvén a falu a németeknek el vádolván, harmad napig fogva tartván a német, vont rajta florenos 8, sőt újabban el rendelvén, hogy valamely személynek fattyú gyermeket csinált volna az atyja (mely nem igaz volna), Ajtai Mihály uram vonott rajta florenos 25 mint város jobbágyán.

Ezen Pap Illyésnek penig házábul kilopván Sánta János a sarlót, ment a málé közé és itt hegedüt, kardot csinálván málé kóróbul, maga Sánta János ezen maga munkáját vitte a bíróhoz és vádolta az Illyés feleségét, hogy mi némű ördögséget cselekedett. Melynek vigire menvén és Sánta János hamisságban találtatván, vettetett Sánta János eleibe pár forint büntetés és lingua, ha többször besteleníti az Illyés feleségét, melyet Sánta János meg nem állott hanem ottan-ottan vádolt és vádollya. Ez ugyan ezen Sánta János felesége elmenvén, azt mondotta, mind addig nem nyukszik meg, mig az Illyés feleségét öszve nem töri és kezére nem teheti, mint szokták tehetni a rendért igyekszik is rajta.

Mert ki menvén ezen actionalis mogyorófát meg lelte (mert talán az előtt is jól tudta) és bé mondotta, talám reá is vezette, mivel ketten mentenek ki azon fához és erős gyanúval is mondgya az incatta, hogy aki azt meg lelte, azon személy cselekedte azt a dolgot, mert az incatta absoluté tagadgya hogy ő cselekedte. Sőt egyébkor ő is járt ottan, hanem mikor szükség szerint vizre kellett menni és vizet vitt a házhoz, de mint hogy elejétől fogva reájok fenekedtenek és még ma is fenekednek, viz hordó útjában ezen incattanak, azért cselekedtetett azon dolog, hogy ha egyébbel nem, tehát azzal egészen elrontassák az incattat boszsúságból. Amint hogy a nemes tanács mikoron czirkálását parancsolt a faluban, tehát Perendán eljárván az egész falut, ezt csinálja mindenek, hogy Illyés feleségére mind azt mondják, amit mond, hogy tudni illik boszorkány és amivel vádoltatik, az a személy, a ki azokat cselekedte, et coeteres és tsak ezekből is világon kitezik, hogy bosszúságból vádoltatik az incatta.

Tovább beteges lévén az incatta apja, Orosz Damian javallotta, hogy tudni illik az ő felesége is betege lévén, hivatott 4 papokat és azoknak fizetett 7 forintot és jó vendégséget és ezek megh gyógyították az ő feleségét. Hivasson az incatta is 4 papot és fizessen meg nékiek, azok megh gyógyittyák. De ő ezt nem cselekedte, hanem csak a hire volt és ezzel a babonasággal vádoltatik, hogy instálta volna a bírákat, hogy engednék meg azt ő nékie. Ugyanis mitsoda oktalan babonás ember volna az aki instatiával kérné magának urát a babonállódásra! De soha nem erre, sem másra utrumot nem instált a bíráktul!

Hogy penigh antecessor földes urát meg akarta volna sérteni, nem constál, mert antecessor földes ura sem Ajtai uram, sem más nem vala hanem mindenkor nemes város számbába való jobbágy volt. A mint promittáltatott per hec, tsak abbul is világon ki jó, hogy hamisan vádoltatik.

Hogy penig szüttetett gyapját, materiát, igaz, de nem a ház hiján, hanem a maga házában, melyet az egész falu látott, nem is lappangtatta, mert az incatta aszony circiter 3 esztendeig beteg lévén, akkor mint közel lévő attya fiát, úgy hivatta s hijta oda azon gyapjú materia szövésére, mivel jól értett hozzá és még ma is él azon atyafia az incata

asszonyinak. Hogy pengig ebbül háborúság jöhetett ki, nem lehet semmi képpen, mert nem a ház héjján szöttetett, sem nem lappangtatta.

Azért az istenes törvényektől rabságából való szabadulást és törvény alóli absolválást kíván.⁴

1 Az irat megnevezése a lap hátoldalán van.

2 Egy szó elmosódott, olvashatatlan.

3 Az irat megnevezése a 4. lap hátoldalán.

4 A per további sorsa ismeretlen.

41.

NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK A KÜLVÁROSOKBAN VÉGZETT ÁLTALÁNOS BŰNVIZSGÁLATA

I.

1727. március 31., Nagybánya

A SZATMÁR UTCAI KÜLVÁROSBAN VÉGZETT VIZSGÁLAT

AZ IRAT: B: ROLMMI, Nagybánya, v. k. i. 29/1727. sz. 3–5. p.

Inquisitio

pro parte inclyti magistratus seu fisci liberae regiaeque civitatis Nagy Bányensis penes exmissionem ac determinationem magistratualem per nos infrascriptos ad id deputatos juratos senatores juxta de eo utri puncta sequentia in suburbio eiusdem praefatae civitatis Szattmár utcaza vocata die ultima mensis Martii anno 1727. peracta ac celebrata.

Utrum super eo

1. Kit tud, hallott az tanú ezen hostátban Isten ellen való káromkodót, nevezetesen lelkűvel, hunczfuttal, attával, teremttével hogy káromkodott volna?

2. Tud e, látott e vagy hallott e a tanú és nevezetesen kit és minemű személyt nappali vagy éczakai tolvajt, lopót, gyilkost, paráznát, kurvát, bűjös-bájos babonázót vagy boszorkányt?

3. Tud e, látott e vagy hallott e tanú ezen hostátban szénát lopót, avar gyujtót, égetőt, gyümölcs fákat hogy kivágott volna, vagy más ember szöllejéből ki ásta volna, magának

plántálta volna, vagy szőlő töveket, karót, karózó kést vagy kapákat az karámból el lopott volna. Úgy az marhás embereknek, kiknek tilalmasban jártanak és mostan is járnának marháit et cum omnibus congrui [...]?¹

4. Hát az itt való malmot ki verte fel és ki lopta el az búzát, málét belőle. Hát afféle kicsapott személyeket ki szokta bé fogadni házához táplálni és házánál lappangtatni és tartani?

Fassiones testium

[...] ²

2. Martinus Mócsay citatus, juratus, examinatus, fassus: Ad secundum: Láttam hússzor is Sikállói Demeterné hogy regelenként hajtotta az tehenet az csordába. Más ember marhájának a nyomából port vött, úgy hajította az maga tehene után. Ismét láttam sokszor, hogy mikor ki hajtotta az marháját, ha valaki eöres edényel ment eleibe, eö mindgyárt be futott s teli edényt vitt az marhája eleibe.

3. Stephanus Nyirő citatus, juratus, examinatus, fassus: Hallottam néha-néha Jakocs Pétertől eb attával szitkozódván. Ad secundum láttam tavaly az téglaszin körül hogy két aszon hánta az cigány kereket az csorda előtt és az után harmatot szedtek. De nem tudom kik voltak, mert mesze voltam tőlök.

4. Ladislaus Csabai citatus, juratus, examinatus, fassus: Tudom egykor hogy az Haranylakiné tehenének és borjának el vátkák az farkát. Tavaly Tivadarnéra volt a gyanú, magam is láttam ott járni Tivadarnét setétben reggel. De hogy eö vákta volna, nem láttam. Tudom, láttam az szememmel hogy Váradi csizmadia Sigmond öllel horta az más emberek szöllejéből a karót, sokszor Sepsi György is. Eczzer látta velemmel együtt Kis Mihály és rajta kapta, hogy a Majtényiné szöllejéből ásta az rumonya szőlő tövét.

[...] ³

7. Nicolaus Nemes citatus, juratus, examinatus, fassus est: ad primum nihil. Ad secundum hallotta hogy Sikállói Demeterné harmatot szedett volna az Zolnai uram majorjában lakó aszonytól [...] ⁴

9. Antonius David citatus, juratus, examinatus, fassus: ad secundum hallottam másoktól, hogy a két csorda pásztorok seprővel szedték az harmatot s úgy seprették a maguk teheneket.

[...] ⁵

21. Odotie citata, jurata, examinata, fassa: hallottam Zolnai uram majorjában lakó aszontól mondván hogy látta hogy Sikállóiné szette az csorda előtt az harmatot.

[...] ⁶

II.

1727. március 31., Nagybánya

A HÍD UTCAI KÜLVÁROSBAN VÉGZETT VIZSGÁLAT

AZ IRAT: B: ROLMMI, Nagybánya, v., k. i. 29/1727. sz. 6–7. p.

Inquisitio communis penes exmissionem perillustris judicis primarii Michaelis Kipkai medio exmissorum judiciariorum ad id deputatorum Joannis Zálóki et Petri Török facta et celebrata in suburbio Platae Hid anno Domini 1727. die ultima Martii.

De utrum super eo

1. Kit tud az tanú ebben a hostátban Isten ellen káromkodót, attával, teremttével, huncfuttal, lelkűvel?

2. Kit tud az tanú latrot, kurvát, gyilkost, paráznát, büjös-bájost, boszorkányt, varáslót, lopót, orgazdát, széna, alma, körtvély lopót vagy is kicsoda tudna olly embert, ki az szőlő hegyekről kapát, nagy vagy karózó kést vagy egyebet lopott volna, oltvánt hozott volna, harasztot gyujtott volna?

3. Mikor Pápai Jánost az városból ki haitották, ki tudgya ki adott neki szállást, ki házá-nál hált és vendégeskedett?

Fatens

[...]⁷

9. Tivadarné Bodra citata, jurata, examinata, annorum circiter 35: Egyebet nem tud, de az Magurán János feleségére boszorkányságára nagy gyanúja vagyon, mert egy tehenecskeje vagyon, de semmi hasznát nem veheti. Secundum: tudgya hogy az disznó pász-tor szénát lopott és az kaszással meg egyezett.

[...]⁸

1 Egy szó olvashatatlanul elmosódott.

2 Egy tanú semmit sem vall.

3 Két tanú semmit sem vall.

4 A továbbiakban a témánkhöz nem tartozó részek kimaradtak. Egy tanú semmit sem tud.

5 Tizenegy tanú semmit sem tud.

6 Négy tanú semmit sem tud.

7 Az első nyolc tanú közül négy semmit sem vall, másik négy a témánkat illetően semmit sem tud.

8 A következő kilenc tanú közül négy semmit sem tud, öt pedig a témánkat illetően semmit sem vall. Hasonló kérdésekkel a Felsőbánya utcai külvárosban is folytattak vizsgálatot, de témánkat érintő vallomást egy tanú sem tett.

42.

1727. [augusztus 31. előtt]–szeptember 22., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK
A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT ÖZVEGY TAKÁCSNÉ
ELLENI VIZSGÁLATA

AZ IRAT: B: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 79/1727. sz. 2–6. p.

Inquisitio contra Szilágyinam et Takácsinénam¹ anno 1727. die [...] ² mensis Augusti, inquisitio pro parte et ad instantiam Andreae Szilágyi contra et adversus consortem ejusdem Saram Böszörményi per nos inscriptos ad eandem specialiter exmissos peracta juxta sequentia de utri puncta.

Utrum super eo

[...] ³

4. Tudgya és hallotta e az tanú Takács Györgynének ördöggel való czimborálását, rablását, vesztését, babonaságát és hogy valakit fenyegette volna vagy tagjaiban megh rontott volna?

1. fatens consors Josephi Csiri, citata, jurata, examinata, fassa: Egyebet nem hallottam, sem nem tudok, hanem egykor az fia be ment hozzá az hátulsó házba, veszekettek. Szó közben mondotta a fia neki: – Anyám asszony! Tudja e kegyelmed, hogy ennek előtte is a tűz előtt ment volt el kegyelmed?

[...] ⁴

4. Michael Takács, citatus, juratus, examinatus, fassus: Hallottam harmadizen az fiától, mondván és panaszolván, hogy az anya megh ölte az feleségét. Én mondom: – Hogy ölte volna, én nem gondolnák olyat hozzája! A fia mondotta: – De bizon, nem kár lett volna eddig is megh perselni! Most vasárnap megint, miolta árestombban van, mondotta hogy: – Meg mondom anyámnak, hogy jól viselje magát, de ime, megh tanálta amit keresett!

[...] ⁵

6. Andreas Dacsai Faz[akas] citatus, juratus, examinatus, fassus: Hallottam az tavasszal az fiától mondván az anya felől, hogy nem mertek nekie véteni, mert mikor öszve veszték, másnap olyan az teste mintha öszve törték volna!

Continuatio inquisitionis die 22. Septembris 1727.

1. Joannes Szalontay citatus, juratus, examinatus, fassus: Mikor feleségem elsőben terhes volt akkor offeralta volt magát Takácsné, de én mást hivatam. Csakhamar az feleségem csecse megh dagadván, hét lyuk esett rajta. Én erőssen gyanakodván Takácsnéra, hivatam hozzám. Nagy nehezen el jött és megh tapogatta az mellyit, azt mondván:

– Lásd é, ha engemet hivattál volna, nem volna így! De ne fély, mert megh gyógyul! Én osztán kedveztem nekie, orvosolta, megh is gyógyította szépen.

2. consors Michaelis Takács, citata jurata, examinata, fassa: Hallottam az fia szájából: mikor elment volt Kolozsvárra, hogy az anya eötte megh az feleségét. Most penigh legközelebb hallottam ugyan az fiától mondván hogy: – Eleget intettem én anyámat, hogy ne varásoljon! Azt is mondá az fia nállunk, hogy ha csak egy iznyi húsa lesz is Annának, de eö bizony nem vál. Azt is hallottam az fiától panasolván, hogy az eöcse azt mondta volna az anyyára: – Hadd égessék az ebadtát ha anyám is, ha boszorkány!

Mikor megint én iffíú koromban nehezes voltam, egy felső-bányai bábát hivattam magam mellé, akit ugyan Felső Bányán meg égettek. Hogy Takácsné nem hivattam, mellem az egészen öszverontotta! Panasolván nékem és mutatván az testit, olyan volt mint a kék posztó!

3. consors Joannis Magyar, citata, jurata, examinata, fassa: Mikor Takácsné én meltem volt és kent volna, akkor mondotta a Takácsné Gyengéné felől: – Jól vagyon hogy úgy vagyon, mert egy lugos fazekat sem adott az szegénynek! In ceteris nihil.

Mikor magam terhes voltam, egy holnapig volt az ideje az szülésnek; egy kendővel által kötött és szorított és megh hatta, hogy ha nem tágul, ismét megh szorítzam. A miatt halva lött az gyermekem!

4. Michael Takács: Hallottam az fiátul a pincében mondván: – Eleget intettem az anyámat, hogy hadgyon békét az varáslásnak!

5. Nicolaus Fazekas, juratus civitatis, bonam conscientiam fassus: Hallottam az fiátul mondván, hogy intette az anyyát hogy hadgyon békét az varáslásnak!

6. Joannes Kerekes renegatus ad sedecim.

7. Petrus Porkoláb: Hallottam az fiától mondván, hogy hadgyon békét az varáslásnak!⁶

1 Az irat megnevezése a 2. lap hátoldalán.

2 A datálás napja nincs feltüntetve.

3 Az első három kérdés és az ezekre vonatkozó vallomások is csupán Szilágyi Andrásné erkölcstelen életére és szitkozódásaira vonatkoznak, s mint ilyenek kimaradtak.

4 Két tanú semmit sem vall.

5 Egy tanú semmit sem vall.

6 A vizsgálat előzményei és az ítélet is ismeretlenek.

43.

A VARÁZSLÁSSAL ÉS RONTÁSSAL GYANÚSÍTOTT
MOLNÁR GYÖRGYNÉ CSEPREGI BORBÁLA
BECSÜLETSÉRTÉSI PERÉNEK IRATAI

I.

1732. július 18., Nagybánya

NAGYBÁNYAI MOLNÁR GYÖRGYNEK
A FELESÉGÉT RONTÁSSAL GYANÚSÍTÓ BALÁS MÁRTON
ELLENI BEADVÁNYA

AZ IRAT: B: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 41/1732. sz. 1–2. p.

Felperes¹ Molnár György actiója alperes Balás Márton ellen. Omnia cum protestatione ac juris cautela remedioque dicenda!

Tekintetes Biró Uram és Tekintetes Nemes Tanács!

Mi okon és mi végre kelletik énnékem actornak a dominus incattust kegyelmetek szé-kire citálnom és beszóllíttatnom rövideden declarálván. Miképpen az el mult 1731. esztendőben hites társamat a dominus incattus imitt-amott gyalázta és becstelenítette és gyanúsággal vádolta. Jól tudhattya ő kegyelme ezeket jó emlékezetében ő kegyelme, tudni illik feleségemet, Csepregi Borbállát azzal becstelenítette és halálos mocsokkal mocskolta Mogyorosi Mihály uram házánál, hogy mennyen avagy jöjjön el hozzá, mert ő rontotta volna el a tehenét, ha elrontotta, meg is csinállya! Mert mig tehene nem volt, hozzá nem járt kérőért, de mihelyt tehenet vött Felső Tótfaluban, mingyárt jöve, hozzá járt sóért, tűzért. Minden gyanúja reá vagyon! Én pedig mind ez ideig tiszta személynek és kereszttyén személynek tartottam és mai napon is tartom. Nem boszorkánynak és varáslónak!

Meg kívánom annak okáért a dominus incattustól azt, hogy ezen becstelenítést reá meg bizonyicsa, reá rakja. Másként holt avagy eleven dijján senki Titulus 36. Pars 2. Opus Decretum Tripartiti, avagy in poenam dehonstationis ex articulo 57. anno 1723. kívánom convincaltatni és agraváltatni veluti et finali executione mediante. Holott se tüzet, se sót, semmi más egyebet házától a dominus incattusnak se hoztunk és nem hozattunk, hanem egy kis káposzta levét kértünk. Egyszer tűzért menvén a kis leánykánk, akkor sem adtak, jól-lehet máshová küldöttük volt, amint azt is doceallyuk, úgy szintén ezen gyalázat tételét is.

Reserválván a reservalandókat, kívánván exmissiót, tanúk vallasát is tisztelt biró uram és tizedes előtt is utrumot állítván.

Datum Nagy Bánya, die 18. Julii anno 1732.

Praesentata die 23. Julii [1]732.

II.

[1732. július 23. után, Nagybánya]

BALÁS MÁRTON VÉDIRATA

AZ IRAT: B: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 41/1732. sz. 3–4. p.

Alperes Balás Márton replicaja felperes Molnár György uram actiójára.

Praemissa Praemittendis!
Becsületes Nemes Tanács!

Igaz dolog volna hogy vöttem edj tehenet felelet alatt, melynek is semmi hibája és gáncossága nem volt. Hanem midőn actor uram felesége kezdett házamhoz holmiért küldöztetni, egyszer, szinte Nagypinteken hozzám jöven azon ember kitül a tehenet vöttem. Láttya, csudálkozik rajta mit követ a tehen: (salvo honore) hugyik, tapod, ganajlik és feleségem nem fejheti! Akkoron is edszer el jöven ő kegyelme leánya tűzért, mellyet feleségem észre vevén, nem engedett tüzet vinni. Ő kegyelme leánya el menvén. Az után ismét vissza jó és a magam gyermekemtül tüzet viszen ki ő kegyelme leányának, melyért, mint gyermeket, meg is veri az anya. Melly dologra nizve meg találtam indulni. Látván tehenemnek meg veszett, gyanús képpen szólottam a mit szólottam. De azt is a dominus actornak maga szavai után, mivel ő kegyelme maga feleségére nem tiszta személynek promitalta s hirdette! Mind alegállya is, hogy maga ő kegyelme szavai adtanak fundamentumot, midőn ő kegyelme felőlle ezt mondotta, hogy a süvegem megett az inquisitio, mihelyt haza jó, mingyárt exiqualtatya feleségét!

Én ezért ha gyanakodtam is, nem fundamentom nélkül gyanakodtam. Mert az igaz, hogy a tehenem két hétig circiter úgy volt, majd semmi hasznát sem vehettem! Mínek okáért, ha a dominus actornak a felesége felől való maga szavai és gyanúsága inquisitione mediante igaz lészen, hogy az én gyanúságom is ijen lehet. Azért nec non poena dehonestationis, mint allegatitak, convincaltatthatom, sőt elsőbben, amint hogy a dominus actor engemet ebben az esztendőben becsületes bíró uramhoz prima instantiára nem licitaltattott, meg kívánja itt az igasság, hogy a dominus actor el maradjon in florenos hungaricales 3 dominis judicibus cedentibus. Tovább penig, hogy ő kegyelme in debitione vexal, azért is ő kegyelme is poenam indubitatae vexae convincaltatik juxta tenorem tituli 72. Pars 2. Decretum Tripartitum. Emellett mind ez ideig, mind ennek utána esett és esendő kölcségemet hogy ő kegyelme refundállya, meg kívánom. Szabad legyen exmittaltanom is. Szabad legyen szóllanom is!⁴

1 Az irat megnevezése a 2. lap hátoldalán.

2 A hátlapon olvasható.

3 Az irat megnevezése a 4. lap hátoldalán.

4 A per további fejleményei ismeretlenek.

44.

A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT
NAGYBÁNYAI MÉSZÁROS ANDRÁSNÉNAK
AZ ÖZVEGY CSETERI ANDRÁSNÉ ELLENI
BECSÜLETSÉRTÉSI PERIRATAI

I.

1733. szeptember 10., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK
A BOSZORKÁNYSÁGGAL GYANÚSÍTOTT
MÉSZÁROS ANDRÁSNÉ ELLENI VIZSGÁLATA

AZ IRAT: B: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 37/1733. sz. 1–4. p.

Infrascripti vigore praesentium recognoscimus et omnibus expedit universis notum facimus quod hoc anno currenti menseque et die infranotatis penes legitimam perillustris domini iudicis primarii domini Michaelis Kypkai exmissionem, ad instantiam relictæ Andree condam Cseteri sequentem peragimus juxta adjecta hoc de eo utri puncta inquisitionem.

Utrum de eo!

Primo: Tudgya e, látta e, hallotta e a tanú, hogy nemes városunkban Vár utczában lakó becsületes Mészáros Szekeres András uramnak hütös társa cselekedett volna valami oly dolgot, melly boszorkányságot indigitálna az említett személyben?

Secundo: hol s mit látott vagy hallott a tanú?

Tertio: Ha látott, hallott vagy tapasztalt, mi képpen látta, hallotta vagy tapasztalta azt, cum omnibus congruis circumstantiis mondgya meg a tanú!

Sequuntur testium fassiones.

1. testis Michael Makray senior, civis Nagybányensis, annorum circiter 48, citatus, juratus, examinatus, fassus: Ad primum hallotta másoktól, hogy régtül fogva gyanakodtanak az utrumban említett Mészáros Andrásné ellen, hogy némelyeknek tehenének teje elfog[y]ott és maga is a fátens ezen okból gyanakodott reája. Saják Jánosnak penig a szájából hallotta, hogy másra nem gyanakodnék meg romlottsága iránt, hanem az említett aszonyra. És egy alkalmatossággal reggel tehen fejés után látta a fátens is, hogy az ajtó előtt keresztül állatván maga tehenét, Mészáros Andrásné a tejes sajtárból vizet öntött által a tehenen, úgy hogy éppen a szomszédgya házának oldalára ömlöt a viz. Azt pedig hallotta Kolosi István szájából is, hogy látta légyen olyan cselekedetit és tapasztalta

másokkal együtt száma nélkül, hogy reggelenként viradat előtt désával öntözte az kapu eleit, de mi végre, micsoda vízzel, nem tudja.

2. testis Stephanus Kolosvary Fazakas, civis Nagybányensis, annorum 38, citatus, juratus, examinatus, fassus: Ad primum hallotta, hogy ezen most folyó esztendőbeli Szent György napjának éjszakáján egy pendelyben járt az ablakom alatt és fűveket szedett az hol tehenek voltak az házaknál. A mi több, fateálja azt, hogy két esztendőnek előtte lévén a felesége a fátensnek három egész esztendeig beteg, betegségében mondotta a felesége a fátensnek, hogy a kezit kérik, hogy oda adgya! Melyre kérdezte a fátens: – Ki kéri? Felelé a felesége – Mészáros Andrásné! És hozzá atta: – Nem hallja kegyelmetek, hogy a pad véginél áll másod magával és más hét vén aszony oda ki fát vág és velem kazalba akarják rakatni! És három esztendő alatt minden három holnapban gyötrötték, úgy hogy mindenkor azon gyötrés után s[uis] v[erbis] olyan darab vérek mentek el tölle néhány-szor, mint egy juh szive, némelykor mint egy csuka. Azután Daboczra menvén a fátensnek felesége Fejér Annokhoz, mondotta Fejér Annok, hogy aki hozzájok jár gyakran a kútra vizért, aki szépen beszél – édes fiam, édes leányom – az cselekedte veled ezen dolgot. A kutra pedig Mészáros Andrásné szokott járni.

3. testis Stephanus Makray, civis Nagy Bányensis, annorum circiter 22, citatus, juratus, examinatus, fassus est: Ad primum hallotta Király Istvánnétul, hogy gyanakodott légyen Mészáros Andrásnéra, hogy tehenének tejét ő ette légyen meg és néhai Csatári Andrástul is tizedes lévén, tavaly hallotta, hogy panaszkodván, gyanúja volt Mészáros Andrásnéra. Caeterum nihil.

4. testis Michael Kapcsos, civis Nagybányensis, annorum circiter 36. citatus, juratus, examinatus, fatetur: Ad primum: látta közel laktában Mészáros Andrásához, hogy Mészáros Andrásné füstülte a marháját az maga udvarán, akkor tudni illik, midőn a marhák döglöttek. Caeterum nihil.

5. testis Joannes Balyi Szőcs, civis Nagy Bányensis, annorum circiter 45, citatus, examinatus, juratus, fassus est: Ad primum Mészáros Andrásnak szomszédságában lakván hét esztendőig, a fátens látta, hogy az melly szakadozott gazokat Mészáros András a szekérről elhánt, soha meg nem égették, hanem vagy egyik, vagy másik szomszédba hajtotta a felesége. Záptojásokat is hántak által, mivégre, nem tudja. Azomban ennek előtte is esztendőkkel, midőn a fátens Bányára vissza jött lévén, a többi között egy jó fejtes tehene azon esztendőben a fátens absentiajában, signater Áldozó Csütörtökön reggel semmi tejet nem adott. Templom alatt Mészáros Andrásné által ment csirkét keresni a fátens szállására, holott azon helyre, az hol a tehenet fejték – suis verbis – hugyozván, azon naptól fogva soha tejet a tehen nem adott, jól lehet az előtt igen jó tejes tehen lött léssen. Hallotta Nyerges Sámuelnétől, hogy midőn Király István tehene látta Mészáros Andrásnét, futott tölle – suis verbis – sarván, hugyozván a tehen. Caeterum nihil.

6. testis Sámuel Bölkényi, civis Nagybányensis, annorum circiter 46, citatus, juratus, examinatus, fassus: ad primam hallotta Kolosi Kupás Istvánnétől, hogy Szent György éjszakáján Mészáros Andrásnét látta a Király István akkori szállása előtt, hogy egy pendelyben fűvet szaggatott és vissza ment onnan maga szállására. Hallotta Saják János

szájából is, hogy mondotta, hogy Mészáros Andrásné nyomorúja légyen. Szomszédja lévén Mészáros Andrásnak, sokszor tapasztalta, hogy az ócska gazokat által hányták udvarára a fátensnek. S egyszer kérdi a fátens Mészáros Andrásné, miért hánytá által, jobb volna meg égetni? Kire felele Mészáros Andrásné: – Hallottam, hogy a marhás háznál nem jó el égetni, mert görnyedez tülle a marha! Caeterum nihil.

7. testis Martinus Nagy, Nagybányensis, annorum circiter 33, citatus, juratus, examinatus, fassus: Ad primum Király Istvántúl hallotta hogy panaszkodott, hogy Mészáros Andrásné vitte volna el tejét tehenének. Caeterum nihil.

8. testis Michael Ákosi, civis Nagybányensis, annorum circiter 36, citatus, juratus, examinatus, fassus: Ad primum tapasztalta, hogy midőn Mészáros Andrásnének valamit adott a fátens felesége akár pénzen, akár ajándékon, a tehenének mindenkor baja volt, úgy hogy ha reggel valami kevés tejet fejt, estve semmit nem. Hallotta másoktól hogy panaszokottanak Mészáros Andrásné ellen, hogy tehenének tejét el vette volna. Hallotta azt is, de kitől nem tudja, hogy harmatot is szedett másnak telekén és Makray Mihályné-
nak hon nem létében, ugyan Makray Mihálynál tehenet fejjén, a pendejébe fejte és hazamenvén a válúba meg mosta pendejét, arról itatta maga tehenit.

9. fatens relicta Joannis condam Király, Nagybányensis, annorum circiter 50, citata, jurata, examinata, fassa: Ad primum: ezen fatensnek vagyon nagy gyanúja az utrumban említett Mészáros Andrásné ellen, mert ezen fátens házához tukot keresni, de mit csinált, mit nem az udvarán, nem tudja, hanem azon estve midőn a csorda haza jött volna, Mészáros Andrásné az ajtóban, vagyis az ajtó előtt állván látta, a tehen vissza tért futva, úgy hogy semmi képpen a fátens vissza nem téríthette, hanem valami oláhok állították meg a kapuban, hogy ki nem szaladott. Az után a kőfal mellé szaladván, az Hajdú Kádár György szállására hajtotta be és ottan a pajtában nagy nehezen foghatta meg Hajdú Györgyvel és kötéllel vezette haza. De azután a tehent fejjén egy kevés ideig a teje el apadott s akkor is midőn fejte a tehenet a fátens, olyan volt a teje mintha minden féle fűveket ösze főztenek volna és annak a levét elegítették volna a tej közé! És az után is valamikor Mészáros Andrásné látta az ajtóban vagy ablakon álván ki nézni, soha az utcában be sem jött, hanem Magyar utczán le menvén, úgy került másfelől haza. Látta azt is, hogy mindenkor vagy ajtón, vagy ablakon szokott Mészáros Andrásné állani, mikor a csorda ki vagy bé hajtatik a városban. Hallotta a szomszédsgoktól, hogy panaszokottanak, hogy tejes marhát nem tarthatnak Mészáros Andrásné miatt.

Hanc inquisitionem hoc modo per nos peractam et sine mutatione, diminutioneque connectatam et praelibatae instanti exhibitam esse fide mediante attestamus. Nagy Bányae die 10. mensis Septembris anno 1733.

Joannes Zabolai juratus senator praefatae civitatis Nagy Bányensis.

Connectata per eandem manum Stephani Dioszeghi manu propria, senator civitatis praefatae.

Benedictus Balásy, eiusdem civitatis juratus notarius manu propria.

Stephanus Monay juratus senator.

Continuatio huius inquisitionis die 17. Septembris anni praenotati.

[...]¹

II.

[1733. szeptember 17–22. között, Nagybánya]

ÖZVEGY CSETERI ANDRÁSNÉ FENNTARTJA
MÉSZÁROS ANDRÁSNÉ ELLENI VÁDJAIT

AZ IRAT: B: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 37/1733. sz. 5–6. p.

Anni currentis 1733. 3. Septembris, nemes városunkban Vár utczában Mészáros Andrásné asszonynak ugyan nemes városunkban említett utczában n[emes] Cseteri András relictája, Bongárdi Judith ellen erigalt actiójára való replica.

1. testis. Ezen fátensnek, sokakkal együtt, régtől fogva erős gyanúja volt és ma is vagyon Mészáros Andrásné ellen nemkülömben az maga, mint sokak tehenének tejek el fogyásáért. Ezen rontás szemmel látott okát is adgya a fátens midőn így fateállott: szemével látta reggeli tehen fejés után, hogy Mészáros Andrásné a maga ajtója előtt keresztül álatta tehenét és úgy öntötte által az tejes sajtából vízzel, hogy éppen a szomszéd házának oldalára ömlött által a víz. Ubi n[ota] b[ene]: az előtte keresztül állított és mellette lévő tehenét nem önthette meg, hanem az által ellenben meszsze lévő szomszédjának házát által a tehenén öntötte meg. Mivel azért² ezek nem jó principiumok, nem jó végett mutató dolgok, mert ez babonaságot és mesterséget, de titkos varáslást indigitál abban a ki illyet cselekszik. Tehát mégis fennmarad és erősödik az incattának gyanúja az actrix ellen.

2. Testis fateál hogy t[udni] i[llik] ezen fátensnek tulajdon felesége is valóban nyomorékja volt Mészáros Andrásnak 3 esztendő elfojása alatt, midőn minden harmadik holnapban úgy el gyötötte Mészáros Andrásné una cum suis hogy mindenkor a gyötérés mia – s[uis] v[erbis] – hogy mindenkor a gyötérés után olyan darab vérek mentek el tölle nihánykor mint egy juh szive, némellykor mint egy csuka. Ezen dolognak pedig illy világos voltát a fátens felesége innen tudja, mert midőn fájdalmas gyötrettetéseket szenvedett, akkor mindenkor szemivel látta Mészáros Andrásné.

Tudja még másodsor ama híres és efféle állapotokat s személyeket minden bizonynal megmondani szokott Fejér Annoknak relatiójából, aki is csaknem ujjal mutatta ki azt t[udni] i[llik] Mészáros Andrásné az és nem más, aki ezen fátens feleségét így gyötötte.

Továbbá azt is fateállya ezen fátens, hogy t[udni] i[llik] bizonyosan hallotta, hogy Mészáros Andrásné az elmúlt esztendőben Szent György étszakáján egy pendellyben járt keresztül-kasul az utczákon, edgyik ablak alól az másik elé, edgyik ház elől (az hol t[udni] i[llik] tehenek voltanak) a másik elibe, úgy szedve-tépvé és szagatva a fűvet. Unde concludit: aki embereket gyötör és kinez; secundo: aki étszakákon, midőn más keresztény emberek nyugosznak, mégpedig olyan nevezetes nap, mint Szent György napja étszakáján, nevezetes öltözetben, úgy mint pendellyben széllyel jár fűveket szedni s azt, mint Mészáros Andrásné aszszonyom is, az nem tiszta személy! Az incatta azért az actrix elleni gyanúját így comprobálván, továbbra is az actrix ellen opinióját fenn tartya.

5. testis fatetur quodquidem bona fide Deo debita babonás és varásló mestersége által Mészáros Andrásné aszszonyomnak úgy el vészett a fátens jó tejes tehenének teje, hogy mind az mai napig is a fátens teheniből egy punctomnyi, annyi tejet nem fejhetnek. Mitsoda babonás varásló mesterséget tett légyen pedig Mészáros Andrásné aszszonyom a fátens tehene iránt, loquitur ex relatione fatentis ut videre est! Ergo ezzel is bizonyosodik az incattanak gyanúja az actrix, úgy mint Mészáros Andrásné aszszonyom ellen.

6. fatens, ut quintus quoque fatetur: volt ebben: mind a két szomszédgya pirongetták Mészáros Andrásné aszszonyomat, miért hogy nem szenvedheti maga szek[er]éről leszórt gazokat a maga udvarán. Mészáros Andrásné aszszonyom, hogy csak által hányya a szomszédba! Mivel tehát a gazoknak szomszédba való által hányások a szomszédoknak sokszori detentiójokra is meg nem szünt, kellett ebben valami mesterségnek lenni! Azért itt is erősödik az incatta gyanúja!

8. testis: ezen fatens a tulajdon maga tehenének tejit sokszori elapadásával nyilván és tagadhatatlanul Mészáros Andrásné aszszonyomat okozza! Melynek bizonyos és világos jelét okozó gyanujoknak im ezt adgya a fátens: házátul akár pinzen, akár ingyen valamit el vitt, notabiliter az nap a tehén semmi tejet nem adott! Mindezek is tehát Mészáros Andrásné aszszonyomat valójában gyanússá teszik és az incattanak gyanúját az actrix ellen igaznak lenni ösztönzik.

Továbbá valaki a más tehenét az maga pendejibe feji és tejes pendejét házához menvén, válujába meg mossa és arról tehenét itattya, az a személy lehetetlen hogy boszorkányságtúl üres légyen! Már pedig Mészáros Andrásné aszszonyom az a ki ezeket tselekedte! Azért méltó hogy az incatta továbbra is az actrix, úgy mint Mészáros Andrásné aszszonyom ellen gyanúját erősítvén, fenn tartsa!

9. testis. Itt fekszik a nehéz dolog! Hogy azért a fátensnek fassiója Mészáros Andrásné aszszonyom ellen verita, emlékezzünk az 5. fátens dominus szavaira, az holott a vagyon t[udni] i[llick] hogy Szent György étszakáján Mészáros Andrásné aszszonyom egy pendelyben a Király István szállása előtt füvet szedett.

Ezen 9-dik fátens pedig az, kinek háza előtt szedte Mészáros Andrásné aszszonyom Szent György étszakáján, egy pendelyben a füvet! A ki is azt fateállya, hogy ennek fejében úgy meg kurusoltatott ugyan Szent György nap után hamar Mészáros Andrásnéól. Midőn egy tyukja keresésére hogy már által ment volna Mészáros Andrásné a fátens házához. T[udni] i[llick] a fátens teheninek teje olyan tsudálatos volt mintha minden féle egybe főt füveknek leve lett a tehénnek teje. Videlicet, a mely füveket szedett Mészáros Andrásné Szent György étszakáján egy pendelyben ezen fátensnek szállása előtt, azon füveknek levét fejette Mészáros Andrásné a fátenssel a maga tehenéből, azon füvek által babonásított meg a tehén!

Az honnét hová lehet igazabb dolog amely boszorkányságot mutasson, mint ez is! A többivel együtt igaznak lenni kiáltya még az incattanak gyanúját is az actor ellen.

Azért juxta Tripartitum pars 2. tit. 32. az actrixnak impetitiójátul az incatta nem csak absolváltatik, hanem actoratus is ad ulteriorem processum praetendaltatik Tripartitum pars. 2. Tit. 36 dici potest!

Porro mivel az inquisitionalis circumstantiák igen aggravánsok, el annyira, hogy az actrix nem hogy absolvaltatik az incatta gyanúja alól, de sőt inkább intricallya abban criminaliter. In causis vero criminalibus quivis a quovis detineri propter quo respectus Mészáros Andrásné aszszonyom, hogy mox et defacto incaptiváltassék az ország törvénye szerint szükséges Vladislai 1. articulus 9, Tripartitum pars 1, titulo 9, item pars 2. titulo 68.

III.

1733. szeptember 22., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK MÉSZÁROS ANDRÁSNÉ ÁLTAL KEZDEMÉNYEZETT VIZSGÁLATA

AZ IRAT: B: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 37/1733. sz. 7., 8. és 13. p.

Infrascripti vigore presentium significantes quibus expedit universis et singulis notum facimus quod hoc anno presenti mense et die infranotatis, penes legitimam perillustris domini judicis primarii, domini Michaelis Kipkay exmissionem ad instantiam Andreae Szekeres Mészáros et consortis ejusdem, juxta adnexa de eo utri puncta, sequentem peragimus inquisitionem.

Utrum³

1. Tudgya é, látta e, hallotta e a tanú hogy néhai Cseteri András uram életiben, úgy felesége, Bongardi Judit, micsoda nyavalyákba volt és vagyon ma is?

2. Tudgya é, látta é, hallotta é a tanú, hogy Cseteri Andrásné vagy egyet, vagy más pinzel vagy egyéb ajándikkal kínált volna, avagy szóval kirte volna, hogy esküdjöik Mészáros Andrásnéra? Ha kérte, nevezetesen kit kirt reája másokkal is valakivel, vagy eggyel vagy mással, ha nem kirette s kiket?

3. Tudgya e, látta é, hallotta e a tanú, hogy valaki az fátensek közül ment volna magának házához és kérte volna arra; ha meg esketnek te is azt mond az mit én mondtam. Ezen fátensnek pedig teheninek teje az kuruslás mia apatt e el, vagy az tehén jó kövér bornyának alóla való eladása miatt, nevezetesen az Király Jánosné teheninek teje? Kinek atta az bornyát?

4. Tudgya e, látta e a tanú, hogy Vár utczában valamely ember felesége nem Mészáros Andrásné mia nyomorodott el, hanem az maga férjének gyakori kinzása mia ment el sok vére, mely veris, kinzás mia idéetlen gyermeke is szült? Ki ligyen, mondgya ki a tanú!

5. Tudgya e, hallotta e a tanú, hogy Mészáros Andrásné ifjúságától fogva nyilvános boszorkányi életét élt volna, vádoltatott e valaha azzal vagy csaló most? Cum omnibus congruis circumstantiis mongy[a] meg a tanú!

Sequuntur fassiones

[...]⁴

4. testis Stephanus Szikszai junior, Nagybányensis, annorum circiter 25, citatus, juratus, examinatus, fassus: Ad 1., 2., 3., 4., 5. nihil. Hanem ezen fatens azt valya, hogy eő vágván meg a Király Jánosné tehenét, tapasztalta, hogy a teje ordinario modo apadott el, mert csak savó volt a tőgyiben. És tapasztalta azt is, hogy igen vad és szilaj marha volt, el annyira, hogy a Szilágyból hajtván ide, a vízben esett volt és a füle is elszakadott.

[...]⁵

6. testis Joannis Kis Csizmadia, Nagy Bányensis, annorum circiter 50, citatus, juratus, examinatus, fassus: ad 1., 2., 3. nihil. Ad 4.: tudgya a fátens hogy Kolosvári Fazekas István sokszor rongálta a feleségét. Ad 5. nihil.

[...]⁶

8. testis Joannes Kővári, civis Nagy Bányensis, annorum circiter 48, citatus, juratus, examinatus, fassus: ad 1., 2., 3. nihil. Ad 4. hallota ezen fátens Kolosvári Fazakas Istvánnénak szájából, hogy az ura verése miatt ment el tülle idétlenül a gyermek. Ad 5. Már 2 esztendőig szomszédgya lévén, leg kisebbet sem tapasztalta Mészáros Andrásné ellen.

9. testis Martinus Szász, civis Nagy Bányensis, annorum circiter 25, citatus, juratus, examinatus, fassus. Ad 1., 2. nihil. Ad 3. hallotta a maga sellérétől, Hajdú Kádár Györgytől, hogy mondotta hogy Király Jánosné tanította miképpen fateáljon. Ad 4. et 5. nihil.

10. testis Georgius Hajdú, civis Nagybányensis, annorum ciciter 25, citatus, juratus, examinatus, fassus: ad 1. et 2. nihil. Ad 3. Ezen fátens szállásán nem létében Király Jánosné ment hozzája és feleségét a fátensnek tanította, hogy mondgya meg az urának miképpen fateályon, hogy tudniillik erővel hajtották volna bé a tehenet. Maga egyedül Királyné vezette haza, mert a fatens ki sem ment a telekről. Ad 4. et 5. nihil.

11. testis Stephanus Szilágyi Mészáros, civis Nagy Bányensis, annorum circiter 56, citatus, juratus, examinatus, fassus. Ad 1., 2., 3., 4., nihil. Ad 5. gyermekségétől fogvást szomszédgya lévén Mészáros Andrásnének, a fátens jónál egyebet nem tapasztalt, nem látott ellenük.

12. testis consors Martini Flak, Nagy Bányensis, annorum circiter 30, citata, jurata, examinata, fassa ad omnia nihil. Hanem ad 5. valya hogy a jónál egyebet Mészáros Andrásnéhoz nem tud, nem látott.

[...]⁷

14. testis consors Georgii Hajdú, Nagy Bányensis, annorum circiter 29, citata, jurata, examinata, fassa: ad 1., 2. nihil. Ad 3.: ezen fátensnek mondotta Király Jánosné, hogy fateálya azt hogy eő urastól segéjtett bé hajtani az udvarra a Királyné tehenét, de ők nem segéjtették, mert magába ment be csak az udvarra és maga Királyné vezette onnan haza. Senki eő közülük nem segéjtén onnan haza, sem a fátens tudni illik, sem a férje. Ad 5. Jónál egyebet nem tapasztalt semmit Mészáros Andrásnéhoz.

15. testis consors Stephani Onadi, Nagy Bányensis, annorum circiter 40, citata, jurata, examinata, fassa: ad 1., 2., 3. nihil. Ad 4: hallotta a szájából Kolosvári Istvánnénak, hogy panaszkodott, hogy sokszor úgy el veré az ura és rongálja, hogyha mások ki nem

vennék kezéből, éppen meg ölné. És az baromi verés mián holnapokig is néha akkor fekütt. Ad 5. Jónál egyebet nem tud, nem hallott, nem látott.

16. testis relicta Matthiae Jászberényi, annorum circiter 56, citata, jurata, examinata, fassa: ad primum: Cseterinet ezen fátens betegesen tapasztalta, hogy köszvényben silylödött. Ad 2., 3., 4. nihil. Ad 5. gyermekségétől fogvást ismervén Mészáros Andrásné, nem tud jónál egyebet felőle.

17. testis consors Georgii Mészáros, annorum circiter 48, citata, jurata, examinata, fassa: ad 1., 2., 3. nihil. Ad 4.: hallotta Kolosvári Fazakas Istvánétul hogy panaszkodott, hogy veri, rongálja az ura. Ad 5.: soha semmit nem tapasztalt ellene, jól lehet egy kora óta ideű[!] legyen.

18. testis consors Joannis Fodor Csiszár, Nagybányensis, annorum circiter 48, citata, jurata, examinata, fassa: ad 1., 2., 3. nihil. Ad 4. veluti 15. fatens. Ad 5.: együtt lévén leány Mészáros Andrásnéval, sem akkor, sem az után soha semmi rosztat nem hallott iránta.

19. testis consors Joannis Magyarai Nagybányensis, annorum circiter 58, citata, jurata, examinata, fassa: ad 1. hallotta hogy köszvényes lött volna Cseteri András. Ad 2., 3., 4., 5. nihil.

20. testis consors Stephani Szilágyi Mészáros, annorum circiter 40, citata, jurata, examinata, fassa: Ad 1., 2., 3. [nihil]. Ad 4. Tudom hogy Kolosvári Fazakas István folyton verte, rongálta feleségét úgy hogy ha mások ki nem vették volna-néhánszor kezéből, nem tudgya hogy járt volna. Ad 5. semmit nem tud rossztat ellene.

Signatum Nagybánya, die 22. Septembris anno 1733.

Johannes Debreczeni juratus senator manu propria.

Stephanus Enyedi civitatis saepefati juratus senator manu propria.

Joannes Zabolai juratus senator prefati civitatis Nagy Bánya.

Benedictus Balásy prefati civitatis juratus notarius.

IV.

[1733. szeptember 22–25. között, Nagybánya]

MÉSZÁROS ANDRÁSNÉ VÉDEKEZÉSE

AZ IRAT: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 37/1733. sz. 9–11. p.

Nemes Nagy Bánya várossában lakó Mészáros Andrásné asszonyom replicaja ugyan ezen nemes városban lakó néhai Cseteri András uram felesége, Bongárdi Judit asszony által a tekintetes nemes tanács eleibe beadott replicaja ellen.

Replica

Primo: Irja a domina incatta, hogy riszirül való első fátensnek régtül fogva erős gyanúja volt, ma is vagon Mészáros Andrásnéra az maga tehenének teje el apadása miatt ez

okáért, mit hogy szemével látta az actor, hogy keresztül állván az ajtóba az actrixnek tehene, úgy fejte légyen meg. Mikor fejisit el hagyta, akkor egy sajtár vizet által öntött az maga tehene hátán úgy, hogy az vizet a szomszid háza oldala tartotta ligyen meg. Ezeket az incatta mongya nem jó principiumnak, hanem nevezi varásló mesterségnek. De itt az incatta ki nem sokat árta, mert akárki tudgya, hogy az mely tehenet malátára szoktatnak, szabad lévén az, mindgyárt az ajtót megörzi. Ilyen pedig az incatta tehene. Hogy [...]⁸ az sajtárban tiszta vízzel nem egyéb babonás mesterségnél, az téhen az ajtóban állván keresztül, által öntve hirtelen az téhen hátán tejes sajtárat megöblítvén, mint csinos gazda aszony vízzel, mint az incatta maga valya. Innét nem comprobálhattya az incatta az actrixnek boszorkányságát, mint aláb az incatta attul üresnek nem mondgya. Azirt itt az incattanak erő, de méltatlan gyanúja corruál azon fatensével együtt.

Secundum: írja domina incatta ezen második fatens tulajdon felesige is valóban nyomorékja Mészáros Andrásnének. Annak 3 esztendő el fojása alatt, midőn minden harmadik holnapban gyötri mindenkor. Látván akkor Mészáros Andrásné, tudgya másodsor, hogy amaz afféle állapotokban híres, Nagy Annok is mint így újjal mutatta ligyen ki az actrixet. De itt is kivilágosodik az incattanak méltatlan gyanúja az actrixnak inquisitiót peragáló 6., 8., 15., 17. és 20. fassiójában, az holott így fateálnak, hogy tulajdon az maga férje ura szertelen való sok kinzása miatt nyomorodott el a fatens felesége, mert a nagy kinok mia sok vére fojván, idétlen gyermeke is született. [— —]⁹ bizonyít az incatta Nagy Annokkal is, hogy mint az újjal mutatott légyen az actrixra. Holott circiter vagyon nyolc egész esztendeje, hogy Bányán Kapuvári uramnál volt szálláson. Máskint olyan személynek mint ő, nem hogy újjal mutatása, de még fassiója is a törvénybe bé nem vitetődik! Azir itt is corruál az incattanak az actrix ellen való méltatlan gyanúja!

Quinto: írja a domina incatta, hogy 5-ik fatens az actrixra gyanakszik, hogy varásló mestersége által is elcsinálta teheninek tejit, hogy punctomnyi tejet sem fejhet teheneiből. Itt az incatta nagy nyilván fateálnak az actrixtul peragáltatott inquisitiójának első, második, harmadik ötödik, hetedik és a több fassiói ellen. Az holott nyilván fateálnak az actrixnak igassága mellett, melyre nizve corruálni kell az actrix ellen való méltatlan gyanúnak!

Sexto: írja az incatta, hogy az hatodik fatens fateálta, hogy az actrix miirt nem szenvedheti meg az szekeriről le hánt gusokat az udvarára, ezirt pirongatta légyen az actrixot. Ezen gusnak által való hányása semmit nem niz az actrixra, az Mészáros Andrásné feleségére. Ebben semmit is nem tud, hanem niz tulajdon magára Mészáros Andrásra. Nem is tagadgya hogy ne hányta ligyen azon gusokat által. Mire nizve, amint hogy maga is kíván relatiót tenni azon gusoknak által hányásáru a tekintetes nemes tanácsi szék előtt. Azért itt is a többivel együtt az incattanak méltatlan gyanúja elromolt!

Octavo. írja az incatta, hogy ezen nyolcadik fatens is, tulajdon az maga tehene eczerimászori el apadása eránt és tagadhatatlanul az acrixre gyanakszik, melynek világos jelét így akarja comprobálni, hogy valamikor, vagy eczer, vagy mászor, valami kirő kért az actrix hozzája ment, notabiliter az nap tehenibül nem sokat fejt, melyet az incatta mond, és nem valóságos gyanúnak! Továbbá hozzá adván eszt is az incatta: valaki az más, de kicsoda teheninek tejit pendeljiben feji, az maga házához vivin, válujában ásztattya, arrul tehenit itattya, ez nem üres boszorkányságtul!

De az incatta [---]¹⁰ fatensel való első gyanúja éppen [---]¹¹ az 5-dik fatens gyanújával, melyből kitetszik, hogy egyenlő conflurusok volt az alább meg irt kilencedik fatensel, az mely fátens az actrixtul, Mezei Andrásnétul czitáltatott fátenseket eljáván, azokat informálta, úgy ezeket is, melyek miatt az incatta riszirül voltak, informálhatta, mint hogy ugyan ilyenén dolgokrul fateált maga is.

Ami nizi azon fátensel együtt az incattanak beszidinek második ágát, ebben az incatta semmi valóságot nem ir, a mint hogy ezen beszidinek urát nem adgya. Nem is adhattya ki engedelmibül, s ki teheneibül felyt ligen a maga pendelyiben az actrix ekippen az tejet. Azirt ez aránt való gyanúja is az incattanak corruál!

Nono. Ezen kilencedik fátensel együtt emlikezik az hatodik fatens beszidire az incatta, holott semmi emlikezet nincsen ott arrul, az mit ezen hatodik fatens mond, midőn így szól, hogy Szent György étszakáján az Király István szállása előtt fűveket szedett az actrix és akkor csak hamar azon fátens teheneinek teje olyanná lött s el veszett mint sok féle fűvekből ki facsart lé lett volna. Kire nizve itt is világosan kiteczik az, mit fejebb ir az actrix, mint hogy ezen dolog is maga fejitül sült ki, úgy a többit is informálhatta! Noha az actrix riszirül való negyedik fatens világosan és nyilvánosan fateál ekippen, hogy midőn az kilencedik fatens tehene alól jó kövér bornyát el adta volna, ordinario modo apadott el a tehene teje. Ha mit fejtek is belőle, csak olyan volt, mint savó! Tehát nem olyan volt a mint fatealya az incatta, mint sok féle fűnek a leve!

Hogy pedig Szent György étszakáján az actrix fűvet szedett volna, negatur! De még házában sem mehetett ki, oly sinlődisbe volt és mind fiával együtt. Másint, ha ki arra üdöre reá emlékezik, még az fű termő mezőn sem volt fű, nem hogy az ablakok alatt lött volna! Azirt a többivel együtt ezen gyanúja is az incattanak, ezen fátensel együtt, corruál!

Utoljára, hogy el ne hallgassa az actrix, az incattanak, néhai Cseteri András uram feleségének, Bongárdi Judit asszonynak erős gyanúját, mind meg holt urának, s mind magának az incattanak nyavajájok eránt, melyért gyanakodtak Mészáros Andrásnéra. Micsoda nyavajájok lött légyen, nyilvánosan kiteczik az actrix részéről inquiráltatott 16. fatensnek fassiójában és a több tesztisek bizonyosságiból. Melyre nizve az incattanak magának is erős gyanúja ezek és több bizonyosságok által egészen corruál!

Meg nem gondolván azirt az in causam attracta domina incatta, hogy mind maga, mind pedig megholt ura, Isten bölcs iteletiből régtül fogván a köszvinyben nyomorgottak s nyomorog ma is, az mint eszt az ura szintén csak halála előtt is becsületes embereknek meg vallotta. Mindazáltal talám többet hitt némely hizelkedő fatensnek hazug informatiójoknak, az kik fogták, hogy secundalyak bizonyágtitelekkel. Engemet így méltatlanul nem csak gyanúval, hanem világosan, szemtelenül, embereket vesztő és más becsületes embereknek teheneik tejét elvevő varásló¹² boszorkánynak merészelt kiáltani, ezt mondván, hogy satis superque edoceálván, az mint talám az is ki fog jönni, hogy vacilláltak a tanúk közül némelyeket.

Én pedig magam magamra eskettetvin feles becsületes személlyeket, attól is ártatlanok fogok itiltetni. Sőt, ha még ez is eligsigesnek nem itiltetik az nemes tanácsí széktül, én kész leszek még száz személlyeket is magam ellen eskedettni. De ha eligsigesnek itili

lenni az nemes tanács, már feltivin, hogy én ellenem eligsiges kippen nem bizonyított, nem bizonyíthat a domina incatta, kivánom is szintén, hogy mint engemet elevenen megölő és nevemet felejthetetlenül földbe temető nyelves asszony, Cseteri Andrásné, született Bongárdi Judit száz–száz magyar forintokon, ország törvénye szerint, el maradjon! Mivel ides, jó hirnevű uramat, Mészáros András uramat, ottan mocskolta és temette el, az hol engemet is, az mint az ország törvényei sok helyeken tanítyák és bizonyíttyák, primo: Partis secundae, Tituli 72. operis Tripartiti, quaestionis 22, cap. 9. Kitonich, ita Vladislai primo, articulo 67. convincetur. Insuper protestatur de omnibus expensis, vero fatigiis a principio causae factis fiendis. Liceat vive verbis loqui, si necessum fuerit, appellatione uti.

Ezen causa¹³ finaliter determináltatott, melynek deliberatuma sub dato diei 25. Septembris anni 1733. nemes város protocollumába inseraltatott.

1 Négy tanú semmit sem vall.

2 Ugyanazon kéz jegyzete: „ilyen dolog.”

3 A kérdőpontok külön lapon találhatóak.

4 Három tanú a feltett kérdésekre semmit sem vall.

5 Egy tanú semmit sem vall.

6 Egy tanú semmit sem vall.

7 Egy tanú semmit sem vall.

8 A papírból hiányzik egy darab, egy szó olvashatatlan.

9 Két szó teljesen elmosódott, olvashatatlan.

10 Egy szó olvashatatlanságig elmosódott.

11 Egy-két szó olvashatatlan.

12 A szövegben hibásan: „valásló.”

13 A város jegyzőjének írása a felperes fejtegetéseinek hátoldalán. A városi tanács jegyzőkönyve 1733-ból is hiányzik, ezért az ügyben hozott ítélet ismeretlen.

45.

A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT,
KORÁBBAN NAGYBÁNYAI TÁNCZOS ISTVÁNNÉ TÓTFALUSI ANNA,
UTÓBB SZATMÁRNÉMETI LÉVAI SZABÓ GYÖRGYNÉ
ÉS ANYJA, ÖZVEGY SZÜCS JÁNOSNÉ PAJZOS ÉVA PERIRATAI

I.

1736. április 25., Szatmár[németi]

SZATMÁR VÁROSI TANÁCSA
TÁNCZOS ISTVÁNNÉ KORÁBBI NAGYBÁNYAI BOSZORKÁNYPERÉRŐL
KÉR TUDÓSÍTÁST

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 28/1736. sz. 1–2. p.

Perillustribus¹ ac Generosis Prudentibus item ac Circumspectis Dominis n. n. Judici Primario, coeterisque Senatoribus toti demumque Communitatis Liberae et Regiae Civitatis Nagybányensis, distinctibus amicitur vicinis nobis et collendissimis observandissimis Nagy Bánya.²

Perillustris Generosi Prudentes ac Circumspecti Domini Fratres Amici et Vicini nobis collendissimi observando!

Paratissimorum nostrorum vicinorum et peramicam commendationem!

Ezelőtt szabad királyi várossában lakott Tánczosné Tótfalusi Anna, most pedig Lévainé nevű asszony boszorkányságáért városunkban magistratualis detentióban s prosecutió alatt lévén, minthogy bizonyos ellene való testiseknek authentica fassiójából constal az hogy kegyelmetek várossában lakta idejében is hasonló cselekedetiért megfogattatván, száz forintoknak fizetésével váltotta meg akkori férje, néhai Tánczos István.

Arra való nézve szomszédos bizodalommal requirállyuk s kérjük in presentibus kegyelmeteket pro zelo et favore promovendi administrationis communis justitia, hogy ha formális processus institualtva az fenn megirt személy ellen, asztat cum tota serie casu, quo pedigen csak inquisitio volt peragáltva ellene, azt is, testiseket authenticalván, sub authentica hozzánk transmittalni és azonkívül in geminales circumstantialiter azon fentebb megirt dologban, hova hamarébb lehet, bennünket informálni ne terheltekké kegyelmetek.

Hasonlókban igyekeztvén kegyelmetek atestatióját megszolgálunk. In reliquo praetitulatas dominationes vestras ad vota propria salvas et incolarum superiore cupientes manemus.

Szatthmár, die 25ta Aprilis 1736.

Eisdem praetitulatis dominationibus vestris fratres, amici et vicini ad serviendum paratissimi iudex, consul et senatores liberae ac regiae civitatis Szatthmariensis.

Praesentatus die 30. Aprilis anno 1736. liberae civitatis Szatthmariensis.³

II.

1736. július 16., Szatmár[németi]

SZATMÁR VÁROSI TANÁCSA
MEGISMÉTLI KORÁBBI KÉRÉSÉT⁴

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 28/1736. sz. 3–4. p.

Perillustribus⁵ ac Generosis, Prudentibus item ac Circumspectis Dominis n. n. Judici Primario, caeterisque Senatoribus Liberae ac Regiae Civitatis Nagy Bányensis, Fratribus amicis et vicinis nobis collendissimi observando Nagy Bánya!

Perillustris ac Generosi Prudentes item ac Circumspecti Domini Fratres Amici et Vicini nobis collendissimi observando!

Serviciorum vicinae et peramicae commendatione promissa!

Ezelőtt Tánczos Istvánné, most Lévay Szabó Györgyné sub magistratuáli prosecutione lévén boszorkányságerért és azzal is vádoltatván többek között, hogy Nagy Bányán laktában is boszorkánynak tartatott. Jóllehet az iránt elegendő tanúk fateáltak, hogy tudgyák, hogy volt inquisitio peragaltatva ellene, sőt az mostoha fia, Tánczos István is halála órájáig aszt mondotta, hogy őtet a mostoha annya ötte meg s azért kell neki meghalni. Még Nagy Bányán megégették volna, de az édesapja száz forintokat fizetett érette, s úgy váltotta meg. Lévainé pedig mindazokat tagadgya.

Kire való nézve iterato is kívántuk kegyelmeteket hac presentibus requirálnunk, hogy az preattingált inquisitiót ne terheltessék kegyelmetek sub authentico hozzánk transmitálni és az iránt is recognitiót adni, ha volt é ottan fogva boszorkányságerért és miképpen lött elbocsáttatása. Itten ugyan világos tanúk hárman is juramentumokkal ad caput letöték, de fenn megírt vakmerő tagadását is kívánnók reverbálni a proattingált instrumentumokkal. Kit midőn pro favore communis justitiae et aequitatis tovább is szomszédóság bizodalommal kegyelmeteknek recommendálván qui modo kegyelmetektől el is váránk.

In reliquo praetitulatae dominationis ad vota propria salvas superiore cupientes manemus. Szattmar, die 16. Julii 1736.

Eisdem praetitulatis dominationibus vestris ad serviendum paratissimi fratres, amici et vicini judex consul et senatores liberae regiae civitatis Szatthmárnémetiensis.

Presentatus die 17 Julii anno 1736 civitatis Szatthmariensis.⁶

III.

1737. január 28., Bécs

A MAGYAR KIRÁLYI HELYTARTÓTANÁCS
LÉVAINÉ ÜGYÉBEN SZATMÁRON ÉS NAGYBÁNYÁN
PÓTLÓLAGOS VIZSGÁLATOKAT KÉR

AZ IRAT: C: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 4/1737. sz. 1–6. p.

Prudentibus ac Circumspectis n. n. Iudicii caeterisque Juratis Civibus ac Senatoribus liberae regiaeque civitatis nostrae Szattmar Némethiensis fidelibus nobis dilectis. Zattmarini ex officio.

Carolus VI. Dei gratiae electus Romanorum imperator augustus ac Germaniae, Hispaniarum, Hungariae, Bohemiaeque rex.

Prudentes ac Circumspecti Fidelis Nobis dilecti! Processus ille qui ex officio magistratuali in facto magiae contra Annam Totfalusi, antea Stephani Tanczos, nunc vero Georgii Lévai relictam viduam coram vobis promotus et vestri benigni mandati nostri ad humillimas preces dictae Annae Totfalusi vobis dati huc deductus est. Si quidem inter alia eo potissimum defectu laborare compertus sit, quod ipsam praetensam ream fuisse judicialiter constitutam seu examinatum ex serie eiusdem non appareat, quod utique de bono processuum criminalium ordine fieri et fassio ipsius praetensae reae cum articulis interrogatoriis processui inseri atque ad eo ad actionem magistratualet et ea capita, quae in productis inquisitionibus dictam pretensam ream gravabant, ipsa personaliter constituta, non autem per procuratorem respondere immo re et circumstantiis ita exigentibus cum ipsis quoque testibus confrontari, sed et in corpus delicti juxta singulos gravantes actus in testium fassionibus expressos (cum primis tales in quibus sententia fundanda erat) accuratius inquiri seu non ipsa tantum testium edicta de illato sibi hoc vel illo maleficio attendi, verum an maleficiorum effectus extrinsecus aut saltem signa iudiciaque realia visa observataque in vim corporis delicti ab aliis idoneis testibus cognosci debuisset. Ac hac ubi testes in gravioribus materiis ac proximis delicti circumstantiis, ad alios de scientia visu aut immediato a praetensa rea auditu se provocant, a talibus quoque in quantum haberi poterant rei veritatem indagari ac cognosci oportuisset. Non secus postquam ipsam praetensa rea comprehensa fuit, domus eiusdem ac vel maxime armarium, ubi unguente aliaque artis illius diabolicae (cuius rea agitur) instrumenta asservari per testes innubantur debita cum praecautioe fidedigne excuti reperta in faciem reae praetensae deduci ab ea recognosci et de iisdem (desumptis ex materia, forma, fineque ac adjunctis circumstantiis questionibus) ipsam praetensam ream examinari hanc quae rem totam cum specificatione suspectorum eius modi instrumentorum in acta processualia referri, immo ita gravatae praetensae reae juxta praxis criminalis articulum 60. corpus perlustrari et an non in corpore notas occultas assignaque diabolica habeat inspicere et investigari demumque ad ulteriora ac quae sententiam quoque admissis praetensae reae

necessariae defensionis mediis procedi convenisset. Quae cum observata non comperiuntur rerum potius modum causis civilibus quadantenus proprium adhibitum fuisse appareat.

Pro eo in tam momentosa vitae humanae et gravissimi ignis supplicii, per vos praetensae reae dietati causa (quod et in aliis criminalibus processibus servari volumus) cum omni praecautione diligentiaque et accuratione ad omnimodam criminis coquitionem procedi, servandaque de bono ordine ac praxi servatu digna et in judiciis mediis ordinatis recepta per vos quoque servari benigne districtimque volentes submissum nobis processum remittimus ac simul de quibus in constitutione ipsa praetensa rea examinanda, in quibusque etiam confrontanda sit pro directione vestris articulos instituendi examinis sub A adjicimus in corpore delicti iuxta casum maleficiorum per testes denotatorum accuratius inquiri testes, ad quos in materiis gravioribus aut proximis maleficiorum circumstantiis in fassionibus examinatorum jam testium provocatio sit in quantum haberi possunt, jurato audiri, si quae res magicae insuper adducto praxis criminalis articulo 60. paragrapho secundo uberius memoratae, sive in domo habitationeque eiusdem repertae fuissent, sive penes eandem in vestibis reperiri forte possent, ea omnia accurate indagari et connotari atque quoad signa stigmataque suspecta ipsius praetensae reae corpus, in conformitate citati articuli visitari de iis omnibus eandem circumstantialiter constitui et examinari cum libera regiae civitate nostra Nagy Banyensi (ubi antea degebat captamque ex ratione ipsius criminis magiae ibidem fuisse, fassionibus testium indigeatur) debitam magistratualem cointelligentiam servari ac nihilominus, si quoad noviter inducendos testes aut instrumenta exceptiones aut quaecunque depulsiva media semet habere speraret ipsi praetensae reae, etiam per procuratorem legitimum defensionem admitti denique iis omnibus suo modo actis, quae nam circa noviter inducenda et in medium prodituta, habita etiam ad probas hactenus in processu remisso deductas reflexione sententia vestra sit? Eandem in suam formam redigi, non tamen pronuciari, verum cum omnibus actis majestati nostrae fideliter submitti, atque praesentibus acceptis, de bonis facultatibusque reae praevia debita conscriptione et inventatione circa administrationem eorundem atque ipsius praetensae reae necessitatum promissionem debitas convenientesque dispositiones, si hactenus factae non fuissent, absque mora fieri dum benigne firmiterque simul praecipimus et mandamus.

Gratiam in reliquo nostram Caesareo-Regiae vobis clementer propensi manemus. Datum in civitate nostra Vienna Austriae die vigesima octava mensis Januarii anno domini millesimo septingentesimo trigesimo septimo.

Carolus m. p. Comes Ludovicus de Battyán m. p. Petrus Végh m. p.

A.

Constitutionis coram facie juris et examinis instituendi in facto magiae

Puncta generalia

videlicet quo modo vocetur, ubi et quibus parentibus prognata, cuius religionis, aetatis, conditionisque sit?

Particularia

1mo An noverit quandam foeminam Szinyér Várallya vel in vicinia habitantem Fejér Annok vocatam et a quo tempore?

2do An non eandem in statu ad huc capillari seu puellari accesserit, quoties et qua de causa?

3^{tio} An non petierit per ipsam Fejér Annok a spiritu familiari vulgo Ledern dicto liberari et quid respondit Fejér Annok?

N[ota] B[ene]: si negabit, confrontanda cum teste 26. sub H.

4to Dum in civitate Nagy Banya habitavit sublimine domus suae an et quare asserverit os humanum ubi illud accepit ex quali homine vel infante id fuerit?

Si negabit confrontanda cum fatente 4. Samuele Nowe, 8. Elisabetha, consorte Joannis Méhes, 9. consorte Samuelis Nowe in inquisitione per civitatem Nagybányensem submissa, et cum consorte Petri Szabó, Nagy Bányensem de qua sub B. fatens 8va ad 2^{dum}.

5to Quale illud lignum fuerit, quod penes ejusmodi os humanum asservavit et quare fuerit in fine perforatum?

Si negabit, confrontanda cum teste 9na in eadem inquisitione.

6to An non noscat vel noverit Nagy Banyae Johannem Méhes et consortem ejusdem, nomine Elisabetha?

7mo An non dictam Elisabetham quodam vice nocturno tempore in somno constitutam cum sociis aggressa sit, per eosdemque socios vel socias eandem invadi, de lecto deutrali et ossa etiam comminui iusserit, qualesque fuerint illi vel illae sociae?

Si negabit, cum eadem Mehessina et marito ejusdem testibus, videlicet 7., 8. et 12. in dicta inquisitione confrontanda.

8vo An non minata sit Samuelis Nánássy consorti, quibus verbis et quare?

9no An non consors Samuelis Nánássy tempore eius modi minarum sana fuerit et quanto tempore post minas in morbum inciderit?

Si neget vel si formiter fatetur, cum Nánásio, videlicet sub B. teste 2. et consorte ejusdem confrontanda.

10mo An non dixerit et coram quo quod et habitando Nagy Bányae et Szathmarini cousque alii nundinas non habuerint, quousque ipsa res suas non divendit?

11mo An non dixerit et coram quo quod et si ob quamcunque causam per contubernium seu ceham puniri deberet, dum modo in domo, in qua cehalis consensus habetur possit se semel invertare, non metuat ut puniatur?

Si negabit, confrontandam cum fatente 6ta sub B. Catharina Dormany.

12mo An inhibuerit domum suam scorpa dum ad nundinas parabat idquo cur fecerit?

Si negabit, confrontandam cum dicta Catharina Dormany et Sára Nyako antea, sua fatente 21. sub B., item teste 22. ibidem, Clara Misztii.

13^{tio} An non Sárom Bartha de nocte infestaverit et cum quibus sociis?

14to An non eandem ex cruciaverit ex lecto ad terram detraxero et detrahi fecerit?

15to An non eidem Cibinu notumque de nocte anulerit et comendare coegerit?

16to An non ipse aliquando ad domum Michaelis Máthé et consortis eiusdem, dictae Sára Bartha advocata fuerit, per quem et an non eidem exprobatu fuerint cruciatus et alia supra deducta quaecum Sára Bartha egit?

Si negabit, confrontanda cum Sára Bartha qua fatente 7ma sub B. et marito eiusdem.

17mo An non recordetur quod dicta Sára Bartha in gravissimis doloribus quadam vive fuerit et in quasi morbo, qui demum advocata ipsa Leviana mitigati sunt?

18vo An non ipsos dolores praecedente die Sára Bartha ad horreum digrediente, ipsa Lévaiana ad domum Sára Bartha venerit, quid ibidem fecerit et cur Sárom Bartha non expectaverit?

Si negabit vel si formiter facebitur, confrontanda cum eadem Sára Bartha.

19no An non ipsa Lévaiana Elisabethae Csáky, consorti Joannem Czegényi minata sit his vel paribus verbi: No várj, ne búsulý, no várj, ne búsulý!

20mo An sciat Elisabetham Csáky tempore eiusmodi comminationis sanam fuisse, et posteam bianni tempore in graves dolores incidiasse?

21mo An non potaverit nocturno tempore citum potumque Elisabethae Csáky et eandem edere bibere adegerit et qualis cibus potusque ille fuerit?

Confrontanda cum Elisabetha Csáky fatens 8. sub B.

22do An non defunctus reae maritus Georgius Lévai moriturus ad oculos ipsi reae dixerit haec et similia: Sátán tagja vagy, ördöghöz ragaszkodtál! Adgyon számot a lelked Isten előtt azért nekem meg kell halnom!

23^{io} An recordetur quod dictus maritus suus moris in articulo deprecationem reae non admitterit, inclamando: Menny el előlem Sátány!

Si negabit, confrontandum respectu utriusque cum dicta Elisabetha Csáky et testo 11. ibidem Michaellem Szabo et 19. ibidem Sigismundi Deák.

24to An non aliqui in oculis reae dixerint quod sit saga: cumque alii audientes incitassent ut eos jure requireret responderit? Rea formalibus: az ördög győz reá keresni, quare nec in id responderit?

Si negabit, confrontandum cum Catharina Csutor, fatens 9. sub B.

25to An habuerit tenueritque rea aliquam orphanam, quo modo vocabatur, ubi nime est?

Si negabit, confrontandum cum fatente 20ma sub B., Catharina Oláh et perquiratur Orphana.

26to An non rea Catharina Oláh objecerit complura quae de magia reae audivit a memorata orphana, et qualia illa fuerint et an non rea responderit, quod nihil curet eius modi sermones?

Confrontandam cum eadem Catharina Oláh et si reperietur, cum ipsa orphana etiam.

27mo An noscat Sáram Miszty an non de nocte jam cubantem compresserit, supra eandem sederit et eandem ad comedendum et bibendum urserit formalibus: egyél, igyál kutya, mert meg kell lenni!

Si negabit, confrontandam cum Clara Miszty, fatens 22. sub B.

28vo An non perforaverit penes pinsendos dum jam fornaci erant impositi idque quali instrumento et quare?

Si negaverit, confrontandum cum eadem Clara Miszty.

29no An non penes ejus modi pinsendos ad cellarium tam hyeme, quam et aestate curaverit deportari et inde reportatos fornaci imponi curgo id fecerit?

Si neget, confrontandum cum fatente 21ma, Sára Nyakó in authenticatione id adjecit.

30mo Quare diebus lunae nihil pro pecunia emere, nihil vendere voluerit?

Si neget, confrontandam cum testibus 6., 21. et 22. sub B in authenticatione.

31° An verum sit quod diebus veneris etiam longe a domo absens sciverit quid domi familia ejus fecerit, vel locuta fuerit et ubi a quo huiusmodi scientiam acquisiverit?

Si neget, confrontandum cum testibus 6., 22. sub B in authenticatione.

32do An non Catharinae Makai, consorti Michaelis Rettegi nominata et his vel similibus verbis: No meg bestelenítette Retteginé, de vajon meg? Soha még él el nem felejtí! quodque ea de inde in gravem morbum inciderit ut visum etiam ad tempus asiserit?

Si neget, confrontandam cum Elisabetha Szilágyi, relicta Michaelis Kassai sub C. fatens 28. et ipsa Rettegiana, fatens 27. ibidem.

33. An non audiverit, quod Rettegiana compassi sint aliqui dicentes: a szegény Retteginé is elég szép egészséges vala és mint jára! et quis vel quae illa fuerint? Et an non responderit fatens: – Jól van, ekkor s akkor meg motskolá?

Si neget, confrontandum cum dicta Rettegiana et ad quam se provocans, Martini Szabo consorte.

34° An non dixerit relictæ Kassaianae haec vel similis: adok bizony én aszonyomnak olyan füvet igenis, hogy kél valaki kalácsa vagy nem kél, de kegyelmedé elkél! Item: És én hogy élnék, ha azt nem tselekedném; Item: hogy azt a fűvet tsak tenné az áruló székre mindenkor nála legyen, kivált mikor vásárra megyen!

Si neget, confrontandam cum fata Kassaiana.

35. An et quam causam relictam Kassaianam de nocte invaserit et compresserit ac per ranas infestavi fecerit?

Si neget, confrontandam cum eadem Kassaiana et ipsi qui vicus in corpore eiusdem sequenti mane viderunt.

36. An non dixerit rea ad Rettegianam his vel similibus: No reám esküttették Kassainét, úgy esküdgyék, hogy jól légyen, én jót akartam néki! et an non sciat, brevi posteam Kassaianam in infirmitatem incidisse.

Confrontanda cum Rettegiana et Kassaiana.

37mo An nosciat Andream Sánta Szabó? an non eidem potum aliquem dederit? post quem ille statim male valere cepit, ut per continuos 6 dies nec comedere, nec dormire, nec iacere potuerit, sed hinc inde vollutari debuerit?

38vo An non contubernium seu ceha sartorum reae denuntiaverit ut ita recogitet quod si dietum Andream Sánta Szabó mori contigerit, res ea reae pestime cedet, quidque cum denuum post eius modi denuntiationem statim malum remiserit.

Confrontanda cum dicto Sánta Szabó sub D. teste 26 et eo vel iis, per quos denuntiatione facta fuit.

Et hanc formam cum teste primo sub E item teste 2., 8., 16. sub F.

His accedere possunt, quae plura sive ex jam peractis inquisitionibus, sive in conformitate benigni rescripti Regii ad huc peragendis occurrerent.

Non secus reflexio facienda acclusa articulos interrogatorios in praxi criminali articulo 60. paragrapho 4. denotatos. Et quo pro renata accuratae constitutionis et examinis confrontationumque circumstantiae secum ferrent grave in omni foro prudenti iudicium arbitrio solent comitti.

IV.

1737. május 29., Szatmárnémeti

SZATMÁRNÉMETI VÁROSI TANÁCSA
HATÁRnapot KÉR LÉVAINÉNAK
A NAGYBÁNYAI TANÚKKAL TÖRTÉNŐ SZEMBESÍTÉSÉRE

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 4/1737. sz. 7. p.

Perillustres et Generosi Prudentes item ac Circumspecti Domini Vicini Amici Fratres et Benevoli nobis collendissimi observandissimi!

Salutes et omnigenae prosperitatis voto ut et obligatis serviciorum nostrorum officiosissima paratitudine promissis!

A felséges Magyar Cancelláriátul Lévai Györgyné Tótfalusi Anna bajának módgya s tovább való folytatása végett minemű parancsolatot vettünk légyen, megírt parancsolatnak valóságos massából cum annexis punctis interrogatoriis, mellyeket is kegyelmeteknek accludálván praesentibus elküldöttünk, megérteni kegyelmetek nem terhelhetik.

Mínthogy pediglen azon felséges cancellária parancsolattyának kegyes tenorából az is kitettzik, hogy kegyelmetekkel megírt Lévainé dolgában cointelligenter lennének lévén ottan Nagy Bánya várossában is olyattán tanúk, kiknek fassiójokat Lévainével confrontrálni kellek. Erre való nézve kegyelmeteket szomszédságos bizodalommal kérjük hogy valamely rövid időn való terminust Lévainé dolga investigatiója végett mostan ez beállandó Sz[ent] Innepek után, amikorra kegyelmeteknek is érkezhetnék praefigálni és ha

újabb tanúk találtathatnának az confrontálandókkal edgyütt ad terminum prefixum hogy certíficáltassanak, olly rendeléseket tenni kegyelmetek ne terheltessék, hogy mi is akkorra betsületes expressusunkat cum plenaria informatione Lévainé dolgában Lévainéval edgyütt expediálhassuk.

Ezekeül való genuina informatióját kegyelmeteknek közelebb való postán miként bizodalmason várjuk, úgy kegyelmetektől adandó alkalmatosságokkal requisitusok lévén, hasonló vagy más színű dolgokban kötelelesen és hírel szolgálni el nem mulattyuk.

De reliquo easdem praetitulatas dominationes vestras salvas et incolumes ad vota cupita superesse quam diutissime desiderantes nosque solitis favoribus commendantes perseveramus.

Praetitulatarum Dominationum vestrarum.

Szatthmar Nemethini 29na Maii 1737.

Servi vicini amici fratres et benevoli n. n. iudex primarius, consules et senatus regiae ac liberae civitatis Szatthmar Némethini.

V.

1739. augusztus 10., Szatmár[németi]

LÉVAI SZABÓ GYÖRGY ÖZVEGYÉNEK KÉRÉSE NAGYBÁNYÁN BOSZORKÁNYSÁG GYANÚJÁVAL VIZSGÁLT ÉDESANYJA, PAJZOS ÉVA VÉDELMEBEN

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 33/1739. sz. 1–2. p.

Nemes⁷ szabad és királyi Nagybánya várossának Fő birájához, Tekintetes Nemes Tanácsához nyújtandó alázatos memoriálissa az infrascriptának.

Tekéntetes Nemes Tanács! Hogy Isten Ő Szent Felsége Kegyelmetek maga Anyaszentegyházának építésére, ellenben pedig az ördög országának és annak tagjainak rontására és Felséges Urunknak az szolgálattára szerencsésen éltesse szívesen kívánom!

Semmi kétsége nincsen benne, hogy méltatlan megfogattatásomban és keserves rab-ságomban negyedfél esztendőül fogva híre nem volna kegyelmeteknek. Egyszersmind mint tudós és bölcs emberek kegyelmetek experiálhatta, mi módon már a gyarlóság alá vetteknek bűnös emberi nemzettség többnyire ha valamelyik nyavalyában és nyomorúságba esik, azonnal nem a bűnt büntető mindeneknek bírójától, az Úr Istentől jötteknek értik a nyomorúságokat és nyavalyájokat holott az Isten senkinek méltatlan nem büntet, hanem az sátántól és annak tagjaitól származtatnak mondgyák lenni. Ki miatt sokak, kivált a szegény aszszonyi nemből valók nyomorgattatnak és sokszor végső veszedelemre is adattatnak.

Kéntenítettem ezt magam nyomorúságán experiálni, midőn csak álmodozásokból és betegesek feles phantaszájából származott opiniók miatt kellett eddig szenvednem.

Támasztott azomban az Úr Isten mellém, látván ügyefogyott állapotomat, belső rendből Pater superior Boros uramat és a tekintetes nemes vármegyéből úri betsületes embereket, kik többnyire hírem nélkül is Felséges Urunknál parancsolatot exoperáltak a Szatthmári Nemes Tanácsra, Ő Felsége kegyelmességéből még életem fenn vagyok, biztattatom sok úri rendektől, hogy rövid időn szabadulásom léssen. Méltóságos generális úr ő exelentiája is, mint ezen a mi földünkön Felséges Urunknak szeme fénye, vigyázzán minden féle dolgainknak acceleratiója végett, magát interponálni a felsőbb instantiákon méltóztatott.

Én is, jól lehet fogságban tétetett személy vagyok, tudván mindazonáltal szegény anyám aszszonyának, Pajzos Évának, mind öregségéhez képest megfogyatkozott elméjét, erőtlenységét és felette nagy gyámoltalanságát és hogy atyafiai is ott nintsenek, gyermeke is nincs több nálamnál, mint Teremtő Istenemhez való kötelességem, mind szülő édesanyámhoz való hűségem azt hozza magával – kinek méhében fogantattam, tőlle születtem és általa fel is neveltetem, hogy mind alkalmatossan, mind alkalmatlanul szolgáljak ha szolgálhatok ezen rabságomban is mellette, kérem is ezen fogságomban, bágyadt térdeimnek meghajtásával, mind Tekéntetes Biró uramat, mind a Tekintetes Nemes Tanácsot, mint Istentől tanított férfiakat Kegyelmeteket, ne nézze az ő ügyetlenségét olyan nagy gyámoltalanságában és gyalázattyában, kinek már maga mentségére is alig vagyok nyelve és értelmi is, az aszszonyi nemnek gyenge természetéhez képest volnának sok motivumim Kegyelmetekhez, de mind azokat elhiszem, mint tudós bölcs emberek Kegyelmetek mind általérti. Egyedül most is csak azon kérem Kegyelmeteket, maga nagyobb szekuritásának okáért, Kegyelmetek méltóztassék superisium forumon azon processust felküldeni. Szegény anyám aszszonyomnak dolga s állapotja valamire fog itiltetni, meg kell osztán nyugodnunk benne!

Aki a szegény és ügyefogyottnak gyámoltalan mellett felkél, jutalmát veszi Istentől! Melly Istennek irgalmasságát és áldását kívánom én is kegyelmeitekre minnyájára! Maradok ezen rabságomban.

Tekintetes Biró Urnak és a Tekintetes Nemes Tanácsnak,

P[ost] S[criptum]: Hallom, hogy a vizen is már meg próbáltatott, melly próbát az imperialisták nem hadgyák helyben, miként a Praxis Criminalis is dictállyá. Az én causamban Ő Felsége is azt a próbát jóvá nem hagyta.

Alázatos rab szolgálója, néhai Lévai Szabó György uram árva özvegye, Tótfalusi Anna.

Szatthmár, die 10. Augusti 1739.

VI.

1739. augusztus 17., Kassa

A SZEPESI KAMARA NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁTÓL
A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT
ÖZVEGY SZŰCS JÁNOSNÉ PAJZOS ÉVA
PERIRATAINAK FELKÜLDÉSÉT KÉRI

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 35/1739. sz. 1–2. p.

Generosis⁸ Prudentibus ac Circumspectis Dominis n. n. Judici Primario, Consuli et Senatoribus Liberae Regiaeque Civitatis Nagy Bányensis, nobis observandis honorandis Nagy Bánya. Ex officio.

Generosi Prudentes ac Circumspecti Domini Nobis Observandi honorandi!

Salutem et Officiorum nostrorum promptitudinem innotuit! Regiae huic Camerali Administrationi Evam Pajzos, Joannis condam Szűcs relictam viduam ob suspicionem veneficiorum ex ordinatione praefatarum Dominationum Vestrarum non modo comprahensem et ad vincula impositam esse, verum etiam causam illius revisam quoque haberi. Cum autem ubi de ad imendam vitam agitur, omni circumspectione negotium dijudicari disentique debeat, ne sangvis, ne fors innocens effundatur!

Hinc suprafatae Dominationes Vestrae in quantum aggravatoriam sententiam contra praementionatam Evam Pajzos tulissent eam ante pronunciationem, cum tota processus seriae nobis pro uberiori discussione submittere, ea interea ab executione abstinere velint.

Quas in reliquo ad vota propria die feliciter valere cupimus.

Cassoviae, 17. Augusti 1739.

Eisdem Dominationibus Vestris

Ad officia parati

Sanctissimae Caesariae Regiaeque Maiestatis Regiae Cameralis Administrationis Scaepusiensis Administrator ac inclyti Regiae Camerae Hungariae praefatarumque Administrationis Consilium.

Praesentata⁹ die 25 Septembris anno 1739. humillime publicatam ratione arestationis relictae Joannis condam Szűcs.¹⁰

VII.

1741. március 23., Bécs

A MAGYAR KIRÁLYI HELYTARTÓTANÁCS
TUDATJA SZATMÁRNÉMETI VÁROSI TANÁCSÁVAL,
HOGY LÉVAINÉ KEGYELMET KAPOTT

AZ IRAT: C: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 15/1741. sz. 1. p.

Prudentibus ac circumspcctis n. n. Judicibus, coeterisque Juratis Civibus et Senatoribus Liberae Regiaeque Civitatis nostrae Szatthmarnémeti videlicet fidelibus nobis dilectis. Szatthmarini ex officio.

Maria Theresia Dei gratia regina Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae ac Sclavoniae, archidux Austriae, etc. Nupta Dux Lotharingiae ac Barri etc.

Prudentes ac Circumspecti Fideles nobis dilecti!

Postquam Anna Totfalusy primum quidem Stephani Tanczos, dein Georgii Levay relicta vidua, ob certum praetensum magiae crimen per vos capitaliter convicta et viva ad rogam condemnata fuisset, ad Maiestatem nostram supplex recurrit et pro vitae suae gratia humillime institit, cuius demissa instantia et in ea contentis rationibus et motivis benigne permotum vel ex eo etiam, quod in submisso per vos nobisque demisse relato processu, considerationis quaequam occurrissent, praelibatae supplicanti petitam vitae gratiam, cum conditionibus hisce ut illa, tam ex civitate Nagy Banyensi, ubi cum priore marito suo habitasset, quam ex vestra in qua acta degeret, ne pro scandale reliquorum homagiatorum civium foret in perpetuum, absque tamen infamia et bonorum suorum mobilium et immobilium jactura relegetur ac praeterea sotitas de se reversales litteras, quod imposterum pacatam vitam ducere neminique nocere et perpessam diuturnioram suam captivitatum nullatenus in aliquo vindicare velit, magistratim vestro dare teneatur clementer concessimus.

Hinc vobis harum serie firmiter praecipientes benigne comittimus et mandamus, quatenus hanc benignam resolutionem nostram antelatae supplicanti intimare ac pro levandis litteris gratialibus eandem ad Cancellariam nostram Regiam Hungaricam Alicam remittere, bonaque sua mobilia et immobilia, tempore captivitatis suae eidem reddi et restitui facere. Vel vero si bona tali modi distrahere vellet id etiam admittere noveritis imo debeatis et teneamini.

Quibus in reliquo gratia nostra regia benigna propensa manemus.

Datum in arhiducali civitate nostra Vienna Austriae die vigesima tertia mensis Martii anno Domini millesimo septingentesimo quadragesimo primo, nostrae reginae Franciscus m. p., comes Ludovicus de Battyán m. p.

Petrus Véggh m. p. L. S.¹¹

- 1 Címzés a külzeten.
- 2 Pecséthely.
- 3 Más kéz írása a 2. lap hátoldalán.
- 4 A vádlott korábbi nagybányai perének újabb részleteire történik utalás. A levél közlését ez indokolja.
- 5 Címzés a külzeten.
- 6 Más kéz írása a 4. lap hátoldalán.
- 7 A címzés a 2. lap hátoldalán.
- 8 A címzés a 2. lap hátoldalán.
- 9 Más kéz írása a 2. lap hátoldalán.
- 10 A Pajzos Évára vonatkozó vizsgálat szövegének másolatát a kamarával szinte egy időben Szatmárnémeti városi tanácsa is kérte. Ez utóbbi 1740-ben Lévainé perével kapcsolatban három alkalommal is további felvilágosítást kért Nagybányáról: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 36/1739. sz. 1–2. és 18/1740. sz. 1–8. p. Ezek a levelek azonban a két vádlottra vonatkozó adatokat nem tartalmazzák, ezért közlésüktől eltekintünk.
- 11 A leirat másolatát Szatmárnémeti városi tanácsa 1741. április 15-i levelében közli a nagybányai tanáccsal. A levélben témánkat illetően nincsenek adatok, ezért közlésétől eltekintünk.

46.

1737. január 17., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK
A RONTÁSSAL ÉS BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT
JAKOTS PÉTERNÉ KÉRÉSÉRE TÖRTÉNT VIZSGÁLATA

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 8/1737. sz. 1–3. és 9. p.

Inquisitio

pro parte actricis ut pote consortis Petri Jakots, contra et adversus egregiam domini Sigismundi Szöllősy conthoralem penes legitimam prudentis ac generosi domini liberae regiaeque civitatis montanae Nagybánya iudicis primarii domini, quippe Gabriellis Lippert exmissionem juxta de utri puncta nobis exhibita, facta et peracta modo sequenti uti sequitur.

Utrum de et super eo¹

Primo: tudgya e, látta e, hallotta e a tanú, hogy midőn Jakocs Péterné az templombul jött volna, Szőlősi Sigmondné utána jövén, rút, illetlen szókkal ragályozta, facsikosnak s fertelmesnek mondotta lenni? Igaz hüti szerint mondgya bé a tanú!

Secundo: tudgya e, hallotta e a tanú, hogy midőn Jakocs Péterné és Szőlősi Sigmondné ugyanezen nap, az innep harmadik napján az nemes város piacán arra kimentenek

volna, Szöllősi Sigmondné Jakocs Péternét nyilvánvaló kurvának kiáltotta volna: – Te Jakocsné, az öcsémet boszorkánysággal csináltad magadhoz! Ha ki ezeket hallotta, igaz hűti szerint mondgya be!

Tercio: Tudgya e, hallotta e a tanú, hogy Szöllősi Sigmondné ugyanaznap Jakocsné házára ment volna és Jakocs Péternét disznó szülötte boszorkány, hunczfut kurvájának mondotta lenni? Mondgya be a tanú!

Ezen kívül ha mit látott, hallott a tanú, hogy Jakocs Péternét Szöllősi Sigmondné rágalmazta volna, cum omnibus congruis et circumstanciis, igaz hiti szerint tartozik a tanú bemondani.

Primus fatens consors Michaelis Tálos, annorum circiter 40, ad primum nihil. Ad secundum qua citata, jurata, examinata, fassa est: hallotta nyilván a kenyérszékben midőn Szöllősi Sigmondné nékie panaszkodott volna, hogy Szöllősi Sigmondné Jakocs Péternét kurvának mondotta, és hogy az öcsét eő csinálta volna el, mivel jámbor legény volna. Ad tertium nihil.

Secundus fatens consors Francisci Gabodi, annorum circiter 50, citata, jurata, examinata, fassa est: ad primum nihil, ad secundum hallotta Szöllősiné szájából, mellette ülvén a kenyér székben: – Ez a kurva oda csinálta az öcsémet, mert az öcsém aszt mondotta, hogy a mennykő eőtet üsse meg, ha eőtet valaki attúl a háztúl el távoztathattya. Ad tertium nihil.

Tertius fatens consors Stephani Miszti, annorum circiter 33, citata, jurata, examinata, fassa est: ad primum nihil, ad secundum uti secundus fatens.

Quartus fatens consors Joannis Kobo, annorum circiter 25, citata, jurata, examinata, fatestata: ad primum nihil, ad secundum hallotta, hogy Szöllősiné mondotta a kenyérszékben: – Talám valami boszorkánysággal csináltad oda az öcsémet, mert eleget reménykettem már néki, hogy ne járna oda, de azt mondgya, hogy lehetetlen volna nékie azt a házat el kerülni.

Quintus fatens relicta vidua Danielis Proczner, annorum circiter 35, citata, jurata, examinata, fassa est: ad primum nihil, ad secundum: midőn a leány hírt adott volna, eő kegyelmének éccaka nyolc óra tájban, akkor Szöllősyné Jakocsnéra menvén, hallotta, hogy kurvának és boszorkánynak mondotta lenni. Melyre felelt Procznerné aszonyom: Édes aszonyom, az én házamnál ne kurvázzon és ne boszorkányozzon kend senkit, mert nem szoktam illyen féle embereket házamnál tartani! Ad tertium nihil.

Sextus fatens: consors Samuelis Pávay, annorum circiter 45, citata, jurata, examinata, fassa est: ad primum nihil, ad secundum: hallotta Haranglábinétúl és Óvári Mihálynétúl sicut precedens testis. Ad tertium nihil.

Septimus fatens consors Stephani Tott, annorum circiter 32, citata, jurata, examinata, fassa est: ad primum nihil, ad secundum: hallotta Szöllősyné szájából, hogy fertelmes kurvának szitta volna Jakocsnét, mondván: – Keresse reám, ha nem állhatja el, hogy boszorkánysággal csinálta volna az öcsét magához.

Octavus fatens filia Davidi Kis, in capillis, annorum circiter 18, citata, jurata, examinata, fatestata: ad primum nihil, ad secundum nihil, ad tertium tudgya nyilván hogy Szöllősyné az Jakocsné házára ment el és hallotta, hogy miként az házba lépett volna,

azonnal disznó szülötte kurvának mondotta és boszorkánynak (mely minden szavában ott volt) mert ha ez nem volnál, nem járna ide az én eötsém!

Quam quidem inquisitionis seriem per nos legitime exmissos et subscriptos taliter ut praemissum est peractam et fidem, cui interest extradamus, duximus signatus Nagybánya, die 17. Januarii 1737.

Samuelem Hajdu praefectae civitatis senator, manu propria.²

Stephanus Antonius Lendvay, manu propria.

Joannem Tonhaizer praecitatae civitatis juratus vicenotarius, manu propria.³

Praesens processus judicialiter die 8. mensis Februarii 1737. determinatus est, cuius iudiciale deliberatum sub praedicto dato in prothocolo civitatis videre est.

1 A kérdések külön lapon találhatók.

2 Mindhárom név aláírása mellett egy-egy gyűrűs pecsét nyoma látható.

3 A következőkben az alperes Szöllösyné is vizsgáltat. Őt kérdése közül a harmadikban arra is kérdeztek, hogy Jakocsné egy alkalommal őt is „vén boszorkánynak” nevezte volna. A megkérdezettek közül ezt a vádat egyik tanú sem erősítette meg, mindannyian csupán Jakocsné erkölcstelen életéről vallottak. Ezen vizsgálat 9. lapján található a per lezárására utaló bejegyzés is, a tanácsi jegyzőkönyv azonban 1737-ből hiányzik.

47.

A NAGYBÁNYA KÜLVÁROSÁBAN LAKÓ, BOSZORKÁNYSÁGGAL GYANÚSÍTOTT OROSZ ANDRÁSNÉ JOSIP ILONA PERIRATAI

I.

1742. február 13., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK A BOSZORKÁNYSÁGGAL GYANÚSÍTOTT OROSZ ANDRÁSNÉ ELLENI VIZSGÁLATA

AZ IRAT: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 43/1742. sz. 2–3. p.

Inquisitio magistratualis fiscalis.

Ex determinatione magistratuali contra et adversum Helenam Josip consortem Andreae Orosz de magia suspectam per nos infrascriptos in suburbio platea S. Martini alias Szathmár liberae regiaeque ac montanis civitatis Nagy Bányensis die 13. februarii anno 1742. juxta adjecta hoc puncta deutralia peracta ut pote.

Utrum de et super eo

1. Tudgya e, látta e, hallotta e a fatens, hogy ezen nemes Nagy Bánya várossa alsó Hostátyában lakó Josip Ilona, Orosz András felesége boszorkány volna és társalkodott volna boszorkánysággal gyanús személyekkel és ahoz közelítő eszközökkel élt volna?

2. Tudgya e, látta e, hallotta e, hogy ezen deutralis személy valakit, valamikor ez vagy amaz meg nyomorító veszedelemmel fenyegette volna?

3. Azon fenyegetés után történt e az meg fenyegetett személyen valami ollyas notabilis szerencsétlenség, úgy mint testének fekélyei, sebei vagy egyéb testében való fél-szegség?

4. A meg fenyegetett személy háza körül járt é és ha járt, micsoda időben: éczaka vagy estve vagy nappal és ottan mit cselekedett, vitt e valami boszorkánysághoz közelítő dolgot véghez, cum circumstantiis congruis?

5. Minemű boszorkánysághoz közelítő eszközöket látott és vett észre a deutralis személlynél?

6. Kit tud a tanú ezen dologban magánál jobb tanút?

Fatentes

[...]¹

3. Munkácsi István, annorum 34, legitimus citatus, juratus, examinatus. Ad sextum hallottam, Csabai Lászlónétól, hogy a deutralis személy annya is boszorkány volt.

[...]²

5. Csabai László, annorum circiter 40, citatus, juratus, examinatus: ad primum fatestat: Hallottam hogy az deutralis személy gyanús személy volt és az mely öntést az Bacsuj ajtóján tött, láttam szememmel, de mikor és ki cselekedte, nem tudom. Ad secundum: Hallottam a tekenő csinálónétól, hogy Josip Ilona Tekenő Csináló Miklóson rendkívül való szerszámot indított. Ad tertium nihil. Ad quartum hallottam bizonyosan, hogy mikor a deutralis személyt az öntés iránt fedette volna a feleségem másokkal együtt, így felelt az feleségem szavára: – Sem az hostáncz, sem az tanács sületlen, fövetlen, sózatlan meg nem esznek! Ad quintum az deutraló személy az mely öntést tött, azt szememmel láttam és állott vízből, tört és czikkelyes foghagymából, de mikor, ki tötte, nem láttam. Sextum: hallottam, az tekenő csináló nőt, hogy az mikor másod ízben is öntött az ház ajtójánál, rá ment és fedette, miért cselekedte? Azt felelte a deutralis személy: – Nem én öntöttem, hanem Hendre Jánosné.³

[...]⁴

5. Franc Filep, annorum circiter 30. citatus, juratus, examinatus. Ad quartum: Láttam az Bacsujné ajtaján öntést, melly is bűdös volt, de ki öntötte, nem tudni. Item láttam az Orosz Lőrincz utca ajtójánál egykor valami csomós ruhát, mellyben is holt szén és két tálocska volt. Ad coeterum nihil.⁵

9. Franc Philepné, annorum 40, citata, examinata, fatestata ut maritus eius.

10. Csabai Lászlóné, Nagy Mária, annorum circiter 40, citata, jurata, examinata, fate-stata: ad primum Gyanus személynek hallottam Bondultul és Orosz Lőrinctől. Hendre Jánosnéval társalkodott igen. Ad quartum: Hallottam az tekenő csinálónétól, hogy a tekenő csinálót meg rontotta úgy, hogy 14 hétig kellett hó számot szenvedni. Tudom azt is hogy mikor Orosz Lőrincné az maga gyermeke temetéséről vissza jöve, így szólván Orosz Lőrincné a deutralis személynek: – El telhetz már gyermekemtől, magamtól, mert oda van gyermekem! Melyre azt felelte a deutralis személy: – Magadnak köszönd! És mikor viszont fedette a deutralis személy száájából kérdezte, így felelt: – Sem a tanács, sem az hostántz sületlen, fövetlen meg nem esznek! Sextum: az Orosz Lőrincz szolgálja ezen dolog felől tudhat.

[...]⁶

16. Maxim János annorum circiter 30, citatus, juratus, examinatus: ad secundum: Tudom nyilván, hogy midőn Flóráné engemet a deutralis személyhez küldött illy szóval, hogy ötet ne szidgya, ne fenyegetse! De a deutralis személy nem hogy meg sünt volna, hanem inkább így szollott: – Engemet senki nem eszen meg sületlen! Ad quartum Hallottam az Flóra száájából, hogy fekélyes lévén, meg mosta és meg gyógyult.

[...]⁷

24. Tekenő Vájó Miklós felesége, Juasz Todosie[!], annorum 3[?], citata, jurata, examinata: Gyanakodtam és gyanakodom a deutralis személyre hogy az uramat meg vesztette. Ad coetera nihil.

25. Molnár Gergely⁸ annorum 40, citatus, examinatus, juratus in genere: Hogy boszorkány volna, nyilván nem tudom, mindazonáltal tavally esztendőben hozzám jövé, az malomban kért töllem egy rücsővel kerék hánt vízből avagy abban az vízből, melly az kerekekről lefolyly. Ad cetera nihil.

[...]⁹

31. Illyés Geraszim, annorum 22. legatus citatus, juratus, examinatus in genere fate-status: Varban, fekélyben lévén, velle meg mosattam magamat, meg is gyógyultam, de hogy ő adta volna az nyavalyát reám, nem tudom.

[...]¹⁰

33. Farkas János, annorum circiter 40, citatus, juratus, examinatus in complexu fate-status: Tudom hogy Bucsul ajtójánál tavally és az idén kétszer szenes vizet öntöttek.

[...]¹¹

Merjes Mihály felesége, Mária, annorum 30, citata, jurata, examinata in genere fate-stata: Tudom nyilván, hogy az deutralis személy szidta és fenyegette Floranét és ezen Floráné háza ajtajánál láttam az öntést de ki öntötte, nem láttam.

[...]¹²

II.

[1742. február 13. után, Nagybánya]

AZ OROSZ ANDRÁS NÉ
 JOSIP ILONA ÁLTAL KÉRELMEZETT VIZSGÁLAT
 KÉRDŐPONTJAI

AZ IRAT: B: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 43/1742. sz. 5. p.

Utrum de et super eo

1. Tudja e a tanú nyilván és bizonyosan, látta é vagy hallotta e, hogy mostan nemes királyi városban fogságban lévő Josip Ilona, Orosz András felesége a mi oltától fogva az említett nemes városnak hostattjában lakik, az előtt is jó hírű-nevű asszony lett volna, boszorkányi mesterségben s boszorkányokkal való társalkodásban magát se egyszer, se másszor nem elegyítette volna, affélét iránta nem is tapasztalt a tanú semmi jelekbül is.

2. Ezen Josip Ilona azon mesterséggel annál is inkább senkit meg nem vesztett és nyomorított volna, nevezetesen néhai Tekenőcsináló Miklóst, ennek az asszonyi rend szerént hősám szerént való vér folyást nem szerzett neki?

3. Ezen Tekenő Csináló Miklós micsoda nyavalyában fekütt és halt meg, micsoda okait tapasztalta s tudgya a tanú a halálának mig élt is az említett Tekenő Csináló azon asszonyra nem szollott és nem volt gyanúja nyavajája iránt?

4. Fenyegettet e meg valakit Josip Ilona és az után kit, micsoda nyavaja követett?

5. Boszorkányba temporalt öntéseket cselekedett e valakinél ajtajában? Azt látta e a tanú, nevezetesen Batsul ajtaján és az Orosz Lőrincz utcza ajtaján?

6. Orosz Lőrinczné gyermeke meg halván, mondotta volna említett Lőrincznének: Magadnak köszönd gyermeked halálát?

7. Molnár Gergelynéül kért e tavaly esztendőben kerék hánt vizben? Azt ha kért, miért, miczoda okokra?

8. Az melly öszve csinált csomós, bögös ruha találatott Josip Ilonánál és egyéb is házában, azzal kinek ártott? Nem de nem más öreg asszony csinálta néki azért, hogy urával nagyobb csendességben éllyen a mint hogy más csinálta volna nékie? Ki csinálta? Azután csendességben élt e férjével?

9. Kinek haragosi Josip Ilonának s miért? Nevezetesen haragosa e ezek úgy mint Csabai László és ennek felesége, Nagy Mária és miért? Úgy Maxim János és Merjés Mihály s mások is ha haragossi, miért és mely időtül fogva?

10. Josip Ilona nem mondotta ezeket: a hostáncz, sem a tanács sületlen fövetlen, sózatlan meg nem esznek? Vagy pedig mondotta, ha mondotta: ki, micsoda mérges, vagdaló szavaira mondotta?¹³

- 1 Két tanú semmit sem vall.
- 2 Egy tanú semmit sem vall.
- 3 Széljegyzet: „autenticatum.”
- 4 Két tanú semmit sem vall.
- 5 Széljegyzet: „autenticatum.”
- 6 Négy tanú semmit sem vall.
- 7 Hét tanú semmit sem vall.
- 8 Széljegyzet: „autenticatum.”
- 9 Öt tanú semmit sem vall.
- 10 Egy tanú semmit sem vall.
- 11 Egy tanú semmit sem vall.
- 12 Egy tanú semmit sem vall.
- 13 Nincs nyoma annak, hogy ezt a vizsgálatot lefolytatták volna, mint ahogy a törvényszék ítélete sem ismeretes.

48.

1745. február 10., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROS TÖRVÉNYSZÉKÉNEK
A FORRAI PÁLNÉT BOSZORKÁNYNAK MONDOTT
TOÓT JAKABNÉ KOSÁRKÖTŐ ERSÉBET ELLENI HATÁROZATA

AZ IRAT: B: ROLMMI, Nagybánya v. t. j. 9. sz. 68. p.

Die 10^a mensis Februarii [1745.] habita incltyi magistratus sede judiciaria sub praesidio perillustris domini judicis primarii domini Samuelis Tarpay praesentibus domini domini senatoribus Benedicto Balási, Andrea Finta, Joanne Debreczeni, Joanne Kolosvári, Samuele Hajdú, Georgio Torjai, Martino Tövisi, Stephano Hatvani et Ladislao Babits sunt conclusa.

5. Forrai Pálné deposito onere protestál, hogy Toót Jakabné, Kosárkötő Ersébeth által tött dehonestatióját, mellyel boszorkánnak mondotta, törvényesen fogja prosequálni.

Említett Toót Jakabné, Kosárkötő Ersébeth böstelen szavai és motskos magaviseléséért megbüntettetett törvény szerint florenos rhenensis 6.

49.

1752. május 6., Nagybánya

SZABÁLYRENDELET
A NAGYBÁNYAI VÁROSGAZDA HATÁSKÖRÉRŐL
(RÉSZLETEK)

AZ IRAT: B: ROLMMI, Nagybánya v. t. j. 9. sz. 265, 271. p.

Die 6ta Maii [1752.] occasione deputationis ex ordine senatorum dominis Samuele Tarpay, Benedicto Balásy, Georgio Torjai, Adamo Zombori ex juratis civitatis dominis Martino Flak, Josepho Majténi, Michaele Szakmári, Samuele Matolcsi et Michaele Makrai sequentia sunt projectata:

Instructionis puncta domino oeconomio:

[...] ¹

15. A nemes város faluiba a jobbágyok között támadó s támadható viszálykodásokat s aprób akar mely exorbitálásokat hogy gazda uram maga is suo autoritate el igazíthassa, sőt a szó fogadatlanokat, ha úgy kívántatik, veréssel is büntethesse, activáltatik, a vérengzőkön, lopókon, paráznákon, gyilkosokon, boszorkányságon kívül, mellyek iránt való büntetést a nemes magistratusnak resolval. Ezeket is pedig, ha a falusi birák silentumra vennék is, presentalván gazda uram a nemes magistratusnak bejelenteni obligaltatik!

[...] ²

1 Az első tizennégy pont kimaradt.

2 További nyolc pont kimaradt.

50.

1753. február 19.–március 8., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK
A VÁROSBAN VÉGZETT ÁLTALÁNOS BŰNVIZSGÁLATA

AZ IRAT: B: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 54/1753. sz. 1–48. p.

A.

Inquisitio

communis ex amplissimo liberae, regiae ac montanae civitatis huius Nagybányensis magistratu unanimo consensu iacta determinatione, per nos infrascriptos ad illum in annotatis ejusdem civitatis plateis die 19. Februarii [1]753. incoacta juxta adnexa

De eo utri puncta

Primo. Le tött hite után vallya meg a tanú kit tud, látott avagy hallott és nevezetesen kítől, olyan férfi vagy aszszony, nő avagy nőtlen személyt, aki Isten törvénye ellen gyanús, feslett, buja társalkodásban, egyszer vagy mászszor valakivel elegyítette volna magát itthon vagy uton s abban leledzene?

Secundo. Kik lehetnek itten ebben a városban vagy legközelebb ebben az utzában is kik a meg irt dologban gyanusok lennének, s kikkel?

Tertio. Kiket tapasztalt a városban vagy ebben az utzában, kik gyakrabban éjjeli dor-bézolásokat, roszt végre gyakorolni szokott tánczokat s afféle ki kötő helyeket tartának titkon vagy nyilván s mi nemű személyek szokták az olyanokat gyakorolni?

Quarto. Isten ellen való káromkodásokat kiktől s hányszor, mineműeket hallott, kiket tapasztalt inkább akik gyakorolnak?

Quinto. Tolvajokat, orgazdákat, hegyifa és gyümölcs lopókat, kóborlókat, bolt, karám, aszaló felverőket, egyszóval afféle kárt tevőket kiket tapasztalt a tanú?

Sexto. Varáslókat, boszorkányokat, bűbajosokat, akik itt a városban pénzért avagy egyéb adományért mesterkednek, szolgálattyaikat ígérnek vagy hogy végre is vitték?

Septimo. Nem külömben afféle más helységeken lakó tudákos aszszonyokat, hogy ide a városba avégre járnának, tapasztalt e a tanú s kiket, miképpen társalkodnak nevezetesebben?

Octavo. Vött e észre a tanú hogy az olyanoknak mesterségek megtanulásában, kövétésében, kik igyekeznének avagy tanácsokkal élnének?

Nonno. Kiket tapasztalt, hogy a tilalom után gabona pájinkát főzött volna vagy most főzne itt a városban vagy az hostátban?

Decimo. Hát olyat tapasztalt e, aki vagy gabonából vagy szilvából főzött pálinkát itzénként vagy poltránként, titkon avagy nyilván a városon kívül árult volna?

Undecimo. Mindezekre kit tud magánál jobb tanút?

Platea Váár

sequuntur fassiones testium

[...]¹

5^{tus} testis Andrea Kamocsai, civis ejusdem civitatis, annorum 35, citatus, juratus, examinatus ad 1. nihil, ad 2. sicut primus, ad 3., 4., 5. nihil. Ad 6um tudgya a fátens (mert maga sérelmével tapasztalta) hogy Kécszináló Gáspárné nagyobbik leánykáját a Fernezelyi hidgyán meg fenyegetvén, modotta: – Nem hívátok komába, de meg bányátok! A mint hogy az után tsakhamar, az akkor született kisedet a nyavalya kezdvén rontani, mind addig, miglen meg nem holt, rontotta. Gyanúja is vagyon reája! Caeterum nihil.

6^{tus} Zachariás Nimet, annorum 27, citatus, juratus, examinatus. Ad 1um hallotta, hogy a Hid utzai Hostatban Tekenő Vájó Vaszi felesége, úgy Remetei Györgyné is kurvák volnának. Ad 2^{dum} tudgya, hogy Miszti Kupás Mihálynéhoz járnának most is iffiú legények, nevezetesen legközelebb el mult szombaton a bányászok ittanak s veszekedtenek is vala. Ad 3. hallotta a fátens, hogy nem régiben északának idején, a Vallendorfer Ignác haza felében lakó embernél maga a férfi otthon nem létiben Hedviga másokkal lévén, ajtó be zárva. Az Hedviga ura oda ment, de be nem bocsátották, azért lárma is volt az utzában, miglen asztán haza hajtotta. Ad 4. Sokszor hallotta, száma nélkül, Lági Josefet ördeg attával, teremtettével káromkodni. Ad 5., 6. nihil. Ad 7. Hallotta másoktól, hogy Horszáné tudákos asszony volna. Ad 8va hallota eszt is hogy Petrásné asszonyomhoz is járt, de mivégre, asztat nem tudgya. Ad 9., 10. nihil. Ad 11. Straubinger Tamásné többet tudhat Horszáné felől, mert ő társalkodik vele.

7^{mus} Stephanus Tordai civis, annorum circiter 50, citatus, juratus, examinatus ad 1., 2. nihil. Ad 3. hallota s tudgya a fatens hogy Miszti Kupásnéról, mint fogadóba, úgy dorbé-zolnának, legközelebb a bányászokkal dorbé-zolni és pajkoskodni tudgya ottan. Ad 4., 5., 6. nihil. Ad 7. hallotta hogy Horszáné nagy tudományos asszony és hires legyen. Caeterum nihil.

8^{vus} Andreas Fodor civis ac iuratus civitatis, annorum 34, citatus, juratus, examinatus ad 1. hallotta hogy Csizmadia István mester az iskolába Munkácsinéhez járna. Ad secundum hallotta rá aszt is magától Pataki Sámuelnéől, hogy miolta az ura olyan rossz erkölcsű s mindenkor reggel oda szalad pálinkára, az után oda haza sem enni, sem innija nem kell. Ad 3., 4., 5. nihil. Ad 6um hallotta Laknertől, a kerekestől beszélteni, hogy egy alkalmatossággal a vendég fogadóban mulatozván, a holott is Horszáné jelen volt, hogy a csizmadia legény akárhon legyen, az ásó és kapa választya el egymástól, mert én (Horszáné modotta) meg csináltam őket. Caetero nihil.

[...]²

22. testis Márตินus Szász, annorum circiter 49, citatus, juratus, examinatus. Ad 6. tudgya, hogy Katalin Falusi Pálné őnot öntött a fátens gyermekének s két májrjást fizetett érrette. Caeterum nihil.

[...]³

30. testis consors Georgii Szentes, annorum 50, citata, jurata, examinata, ad 6. Még az ura város szolgája lévén, a kezét megvesztették volt a fátensnek. Egy alkalmatossággal megyen a piacon, holott is Flak Kádár Györgyné asszonyom akkor a borban árulván, mondotta: – Szegény Szentesné! Mir hamar meg ronták? Azonban oda érkezik Kécszináló Gáspárné is, mondván a fátensnek hogy: – Kend Szentesiné asszonyom reám gyanakodik, mintha én vesztettem volna meg kezét! Melyre mondotta Gáspárné: – Hiszen aszt mondgya Szatthmári Istvánné, hogy reám gyanakszik kend! Azonban reméletlenül oda érkezik Szatthmáriné is s kérdi a fátens: – Hát Szatthmáriné asszonyom, én mondtam a kegyelmednek hogy gyanakszom Gáspárnéra? Felelvén Szatthmáriné: – Én bizony komám asszony nem mondtam! Melyre is csak hallgatott Gáspárné. Ad 7. hallotta fátens, hogy Horsáné járna be és látta is az iskolában Munkácsinéhoz menni.⁴

[...]⁵

39. testis consors Michaelis Pap fazekas, Elisabetha Albert, annorum 43, citata, jurata, examinata ad 8. tudgya a fátens, hogy Korcsolyás Mihályné hétfőn, szeredán nem ad tüzet ki a házából, ha kér is valaki.

40. testis relicta Michaelis Till, Maria Kádár, annorum 65, citata, jurata, examinata ad 7. hallotta a fátens, hogy Horsáné ennek előtte s most is járna Petrásnéhoz.

[...]⁶

44. testis consors Martini Szász, Anna Szász, annorum 48, citata, jurata, examinata ad 7. tudgya a fátens hogy Katalinfalusi Pálné, nyavalya törvén a fátens gyermekét másfél esztendeig, őnot öntött, de nem mondotta ki rontotta meg a gyermeket s fáradságáért adott két májrjásokat s a gyermek az olta jobban vagyon.

[...]⁷

48. testis consors Francisci Soltis, Catharinam Bernardin, annorum 15[!] citata, jurata, examinata, ad 7. tudgya hogy Horsáné Staubingernéhez jár.

[...]⁸

Sequitur platea Új

[...]⁹

58. testis Stephanus Osváth, annorum 43, citatus, juratus, examinatus ad 7. Látta a fátens, hogy Horsáné kiáltozott be az ablakon, de néha be is ment Straubinger Tamásnéhoz, nem különben hogy Lőrintz Kovátsnéhoz is, edszer már régen. Ad reliqua nihil.

[...]¹⁰

64. testis Michael Nagy Székely, annorum 50, citatus, juratus, examinatus ad 7. Látta a fátens, hogy mikor Horsáné be jön a városba, soha edszer sem megyen ki, hogy be ne

menne Straubinger Tamásnéhoz. Emellett valami László nevű kocsis is Rusznák Julinál tartván szállást. Mikoron nem szolgál, sütést is ottan süttett kenyeret. Látta fa vágni is István nevű legént is Rusznák Julinál járni, de mi végre, ők tudgyák. Caetero nihil.

65. testis Michael Sz[ent] Királyi, annorum 37, citatus, juratus, examinatus: ad 7. hallya a fatens és látya, hogy Horsáné jár, leg főképpen egyszer sem mulattya el, hogy Straubingernéhez be nem menne. Ad 8., 9. nihil. Ad 10. tudgya, hogy Horsáné gabona pálinkát szokott be hordani és maga is vött ugyan maga számára tölle, de tudgya azt is, hogy Rusznák Julinál is hordott s mások is vittenek.

[...] ¹¹

67. testis Laurentius Kovács, annorum 40, citatus, examinatus ad 1., 2., 3., 4., 5., 6. nihil. Ad 7. hallotta hogy Horsáné boszorkány volna és látta is hogy gyakrabban Straubinger Tamáshoz bemenni. De reliquo nihil.

[...] ¹²

73. testis consors Francisci Link, Maria Magdalena, annorum 23, citata, jurata, examinata ad 1., 2., 3., 4., 5., 6. nihil. Ad 7. Látta a fátens hogy Horsáné Straubinger Tamásnéhoz és Rusznák Julihoz jár, de mi végre, nem tudgya. Azt is hallotta, hogy el szokván Fridliék szolgája, Horsáné babonázta vissza Erdőszádáról. Ad reliqua nihil.

[...] ¹³

82. testis relicta Julianna Rusznák, annorum 40. citata, jurata, examinata ad 1., 2., 3. nihil. Ad 4. hallotta a darabontot s darabontnét káromkodni. Ad 5., 6. nihil. Ad 7. Látta a fátens, hogy Horsáné mind Babitsnéhoz, mind Straubingernéhez járni, de nevezetesen mostanában is hogy Várallyára Babitsnéhoz járna, tudgya. Reliqua nihil.

[...] ¹⁴

B.

Quamquidem inquisitionis seriem per ut nobis relatam est juxta nobis exhibita pro id de eo utri puncta, sine additione vel diminutione, aliquali presentibus nostris subscriptionibus fide nostra mediante descriptam esse testamur. Nagybánya, die 19. Februarii [1]753.

Benedictus Balási, eiusdem civitatis juratus senator, manu propria.

Andreas Istvánffi, juratus civis Nagybányensis,¹⁵ manu propria.

Inquisitio fiscalis incolarum platea Magyar:¹⁶

4] ^{mus} Michael Lakner, annorum circiter 51, examinatus, fatetur. Mondja a fátens, hogy kovács Uraviczinétől hallotta mondani, hogy pipázó Korcsolyás Mihályné az maga kertyében natraguját ültetett volna. Első hogy háza meg ne égjen. Másodsor hogy fia, Farkas a Karlíné cselédgyek akar mint káromkodjék is, a nemes tanács meg ne büntettesse, harmadszor ezen okból, hogy tisztelt Piarista atyaságok sütője, Munkácsiné azt

mondotta volna, hogy három máriásirt meg csinálom aztat, hogy Pater Superior reám meg nem haragszik. Ugyanez Munkácsiné fia beszédéből az említett natragujának ültetése az kertben abból lőtt volna. Ad reliquo nihil.

C.

Inquisitio generalis anno 1753. die 19. Februarii in libera, regia ac montana civitate Nagybányensis per nos infrascriptos peracta.

Fassiones inhabitatorum platea Nagy et Kis Pénzverő ac Zsellér.¹⁷

[...] ¹⁸

3^{tus} Joannes Munkácsi, annorum 27, ad 6^{tum}. Haza szaladván a fejős tehene sokszor a tsordából, ennek okát kívánván a fatens tudni, ki menvén a tsordában feleségestől, látott három–három izben is 2 oláh aszszonyt fazékkal a tsordában kalandozni, a kiket nem ismer a fátens, de azokra nagyon gyanúsága.

[...] ¹⁹

5^{tus} Gasparus Kécszinálló, annorum 75, ad 6^{tum} hallotta hogy egy Latzfalusi oláh aszszonyt aki Szilágyi Jósefnét gyógyította, igen tudákos s varásló volna. Úgy Horsáné is.

[...] ²⁰

7^{mus} Michael Tancsi, annorum 50, ad 6^{tum} Kécszinálló Gáspárnéhoz igen járatosnak tudja lenni Horsánét.

[...] ²¹

13^{tus} Franciscus Liszkai, annorum 33, ad 6um Horsánét hallotta a német Szabónénál társalkodni, Horsánét is ő nálla szállást tartani. Látta hogy együtt ittak a vendégfogadóban egyszer.

[...] ²²

36ta Stephani Csengeri relictá, Elisabetha Óvári, annorum circiter 36, ad 6. Fonokát tudja, hogy gyümölcsöket hordana a más szöllejéből. Horsánét látta Visgáló Katával egyszer másszor beszélgetni.

[...] ²³

54. Stephani Kalauz conthoralis, Maria Lakatos, annorum circiter 52, ad omnia nihil. Hallotta hogy Horsáné nem igen jó féle aszszony.

[...] ²⁴

Super cuius inquisitionis serie praesentes subscriptionibus, sigillorumque nostrorum appressione roboratas extradeditimus testimoniales litteras. Nagybánya, die et anno ut supra.

Stephanus Hatvani, praefatae civitatis juratus senator, manu propria.

Martinus Naisel juratus vice notarius, manu propria.

D.

De eo utrum

[...]²⁵

Szathmár és Lakatos utza deputati Georgius Torjai et Michael Szattmári.

Nomina fatentium

[...]²⁶

3^{tius} fatens Joannes Balla Füsüs, annorum circiter 48, citatus juratus, examinatus. Ad 6^{tum} Füsüs Josef uram szavai után referallya a tanú, hogy Babos Farkas uram fia kurálásáért adott volna Horsánénak 11 idest tizenegy forintokat. S ugyan azon relatióból hallotta azt is a tanú, hogy Babos uram azt mondotta volna Horsánénak, hogy ha Husvétra meg nem gyógyul az ő kegyelme fia, másképpen bánik véle. Ad caeterum nihil.

[...]²⁷

15^{tus} fatens Samuel Ladányi, annorum 38, legitime citatus, juratus, examinatus. Ad 6^{tum} Csordás Szikszai Jankótól hallotta a nyárba a tanú, hogy edgy előhasú tehenének az előtt nem lévén tejének fele, csordás társa nénye keze kelvén, annyira meg tsinálta maga mestersége szerint, hogy bővös felével az után kivöltöködött[!], melyből minden nap bálmost is készítettek. Azt is mondotta ugyanakkor Szikszai Jankó, hogy ha ötet hitre kényyszerítenék, afféle iránt tudna mondani. Ad reliqua nihil.

[...]²⁸

22. fatens Dániel Dési Szigyártó, annorum circiter 53, citatus, juratus, examinatus. Ad 7^{mus}: a fátens a közelebb elmúlt napokban Fejérszegen lévén, hallotta Fejérszéki Péter nevű oláh embertől, hogy Kiriáki Sándorné és Tarczali Borbély Mihályné, bizonyos summa pénzt, minekutána ez előtt talám esztendővel tölle ki tsaltak volna. Azon pénznek tölle való kiprestáltalását[?] Horsánénak tulajdonította, ezt mondván: – Talán Horsánét magok mellé tötték a pénznek kitsalása alkalmatosságával Királi Sándorné és Borbély Mihályné. Ad reliqua nihil.

[...]²⁹

24. testis Sára Harkányi, consors Francisci Burján, annorum circiter 28, citata, jurata, examinata. Ad 6^{tum}: Károlylyi Györgynétől hallotta a tanú, hogy Pávai Sámuelné maga háza ablakáról kiáltotta volna Sánta Mihálynénak, hogy ha meg ötte s meg nyomorította ötet, tehát meg is gyógyítsa. Egyéb aránt ha meg nem gyógyítja, rosszul leszen dolga, mert más kizre fogná adni. Azt is Karácsonyi Györgynétől hallotta a tanú, hogy Király Sándornéhoz gyakran jár Horsáné.

Platea Kőrös

[...]³⁰

26. fatens Joannes Fülesy, annorum circiter 46, citatus, juratus, examinatus ad 6^{tum}: felső-bányai Bányász Tót Istvánnétől hallotta a fátens, hogy Horszáné néki kötelezte volna magát, hogy táboron lévő fiát, ha akarná, haza hozná. De mint hogy Horszáné prae-vie való szavai ezek voltak, hogy haza hozását a legénynek romlása nélkül véghez nem vihetné, Tót Istvánné is supersidrálni[?] attól meg tartóztatta magát. Ki is az említett legénynek semmi mérettségit nem tudta, miért is rajta valót jegyet Tót Istvánnénak megmondotta.

[...]³¹

E.

Inquisitio civico-fiscalis [...]³²

Platea Rák

1^{mus} testis Georgius Kolosvári, annorum circiter 26, citatus, juratus, examinatus fatestatur: Ad 5um Vihon Jánosnétul hallotta, hogy Tarpai Hentes János nagy hegyi moly volna s tapasztalta is a fátens, hogy sok gyümölcsöt hordott tele kosarakkal, de honnat, nem tudgya. Ad reliqua nihil. Ad 7. Hallotta a fátens Kőrösi Ferencz feleségének szájából, hogy Kőrösi Tamásnét boszorkányozva s kurvázta, de mi okon cselekedte, nem tudgya.

F.

[Circulus Fori – Piac-tér]³³[...]³⁴

2^{dus} fatens Joannes Burián, annorum circiter 54, juratus, examinatus fatestatus ad primum, secundum, tertium, quartum, quintum, sextum nihil. Ad septimum hallotta a fátens Horszánét, a tőkési oláhnét hogy tudna a félle mesterséget. Egyebet felőle nem tud. Reliquo nihil.

[...]³⁵

8. Lőrincz Kata, relicta Joannis Gálfi, annorum circiter 45, citata, jurata, examinata, fatestata: ad primum hallotta Szent Jóbiné aszszonytul, hogy Szilágyi Josefné Szakmárt holmi legényel táncolt volna. Ad 2., 3., 4., 5. nihil. Ad sextum hallotta, hogy valami aszszony ide járt volna akit nézőnek neveztek volna, de a fatens nem ismeri. 7. et cetero nihil.

[...]³⁶

11mo consors Pauli Forrai, Elisabetha, annorum 46, fatestata ad primum tudgya hogy Sándorné Borbély Mihálynéval itzaka tizenkét órakor kóboroltak volna és Kőrösi ablakára mentek, dörgetvén, de bé nem bocsátatván onnan el mentek. Ad secundum et ceterum nihil. Ad 5um hallotta, hogy a Varga fiára gyanúsága lött volna, hogy szőlőkben karámokat fel vert volna. Ad 6. látta, hogy Kolozsiné aszszony szenes vizet bizonyos solemnitásokkal szokott csinálni, úgy mint kés hegyét, nárs hegyét és seprőnek hegyét másfélékkal együtt bémártván. Item hallotta, hogy Horsáné Sándornéhoz, Borbély Mihálynéhoz, Straubingernéhez [jár]. Toth Jakabnének el veszet egy sákja pénzével. Hozzá folyamodott. Meg mondotta nékie ki lopta el sákját pénzestől, azt hozzá tévén, hogy kapczának egy darabot elvágta volna az említett sákból. Ad cetera nihil.

12. Salárdi István³⁷ annorum 45. Látta, hogy jó reggel, mint egy négy óra előtt, Kapta Grosz kiment a Szilágyiné házából. Azt is látta, hogy az ajtó előtt le vonta csizmáját, hogy a pitvarban ne kopoghatna s úgy ment bé. Ad 2., 3., 4., 5., 6. [nihil], ad 7. halotta, hogy Horsáné tud az olyan mesterséghez, mert Antal uram az eő diákságával élt, midőn pénze elveszett. 8., 9. et cetero nihil.

[...]³⁸

24. D. Martinus Kovács, annorum 43, fatestatus ad 1., 2., 3., 4., 5., 6., nihil. Ad 7. halotta hogy Horsáné felől lött volna suspició. Ad reliqua nihil.

25. Josephus Balk annorum 40. Hid utczai hostanczban lévén kerte a fátensnek, más szomszéd kertben által tekintvén, látta a fátens, hogy Lőrincz Kovácsné Kalauz fia, mászszor is még iffú Sziksza, ölelgették, csókolgatták két rendben. Egyéb rosszat nem látta. Ad 2., 3., 4. nihil. Ad 5um Rák utczában lakó Török István fiastól gyümölcs lopásban igen gyanús, mivel hogy Szakmári István feleségétől in flagrante cseresznye lopásban találták őket. Ad 6um nihil. Ad 7um hallotta Babos uramtól, hogy valaki tizenegy forintért Horsáné által el rontatta Babos uram fiát. Ad ceterum nihil.³⁹

26. Michael Sinka, annorum 43. Hallotta a Szatmári Mihályné aszszony a nagyobbik Liszkaival az úton jádszodosztak volna, de caetera anélkül is suspectanak hallotta lenni. Item az őszszel esztendeje elment zsbói vásárkor egy felső-bányai Késcsináló örög Foglár János nevű emberrel lévén egy társaságban, egész utomban Zsibóig és vissza. Jelentette nekem ezeket titkon, hogy ide való Munkácsi Gombkötő, ottan Felsőbányán lakadalma alkalmatossággal, praetextust formálván, hogy foga fáj, ez Szakmári Mihályné kiment és a fa alá fekütt és az ide való nagybányai ifiú legény, Szigyártó Pap István utána ki menvén, dolgát véle közlötte. Észre vévén ezt azon solemnitásbeli személyek (mint az örög Foglár János nekem mondotta) csak azért is ki mentenek, de rólla még is fel nem költ, meddig dolgát nem végezte. Item hallotta, hogy Borbély Mihályné és Sándorné, mihelyt ki mennek a városból, mindgyárt az rosز erkölcsokra fordulnak. És többi kereskedésben forgó aszszonyok is, kik felettébb abban forgolódnak. Ad 3., 4., 5., 6. nihil. Tekenő Vájó Vaszinét hallotta, hogy notáriusné aszszonyom dolgában bibájoskodott fizetésért. De cetero nihil.⁴⁰

[...]⁴¹

34. Lágyné, annorum circiter 40. Horosáni[!] Sándornéhez, Borbély Mihálynéhez hogy gyakran jára, tapasztalta a fatens. Látta hogy Sándorné egy marék babot az asztalra vetette, két felé fujta, avval próbálván hogy ha eljő é a személy, kit ő vára. Item a fátens próbállata mesterségét Sándornéval, hogy mutatna meg neki, ha el veszi e a fátens-t a Bálint. Akkor is babot vetvén felelte, hogy Bálint ugyan szeretné a fátens-t, de két ember áll ellene. Ad cetera nihil.⁴²

G.

Platea Hid

[...]⁴³

18. Consors domini Babos, annorum 30. Hallott a szomszédoktól Kaptá Grosz felől. Hallotta azt is Szent Jóbinétul, hogy Szilágyiné Szakmárt egész éjszaka deákokkal tánczolt. Ad 6. gyanúja vagyon Horosanira[!] mert egykor házánál lévén Horosani, oda jövé nótárius uram, meg pirongatta. Azután elmenvén Horosani többször a házánál nem látta-tott és a gyermeke rövid idő mulva nehéz betegségben esett.

[...]⁴⁴

H.

Suburbium Platea Hid

[...]⁴⁵

3. Simon Kővári, annorum circiter 36. Hallotta midőn Pap György mondotta terem-tézést. Ezen fátensnek a ház szegeletére valami hurkát akasztottak, melyben emberszőr, disznószőr és egyéb ocsmányság volt. Gyanakodik azért ördengés mesterségről a város malom gazdájára. Cetero nihil.

[...]⁴⁶

16. Kovács Márton, annorum 70, ad tertium látta, hogy járnak minden féle csemegék Bud György házához, ott isznak, tánczolnak, mit tselekszenek, nem tudja. Ad 6um hallya, hogy a város malmában lévő malom gazdájának a felesége tudna az olyan tudományok-hoz. Sánta aszszony. Caetero nihil.

[...]⁴⁷

I.

Platea Felső Bánya

[...]⁴⁸

8. Stephanus Benkő, annorum 42. Hallotta hogy valami háborúság lött volna Sándorné és ura között valami Orosz Deák miatt. De az után hallotta szájából midőn beszél Sándorné, hogy maga az ura meg szánta, általlátván, hogy ártatlanul meg verte. Ad 5um Csatornás Istók egy néhány esztendő előtt el lopta hajtó veszőket, mely dolgáról még eddig nem complanálta fátensel dolgát. 6um Horsánét láttya idejárni, de kivel társalkodik, kivel nem, nem tudja. Caeterum nihil.

[...]⁴⁹

11. Stephanus Antal, annorum 40. Hallotta, hogy Horsáni Várinéhez járt. Caeterum nihil.

[...]⁵⁰

15. Andreas Liszkai, annorum circiter 26. Ad 4um hallotta csudálkozással, hogy a comításban bíró úr kocsisa, Makove, nagy káromkodó. Kiáltott attackkal, teremtettekkel. Ad 6um látta Horsánét sok izben Kis Szabónéval avagy Fa vágónéval társalkodott, a korcsmákra járt. Azon képpen Babicsné aszszonnal is. De caetero nihil.

[...]⁵¹

17. Joannes Vallendorfer, annorum 27. Hallotta Sándornét hogy itthon a Lipcseivel társalkodott s ura mellette találván, agyon lövéssel fenyegette. Sándorné pedig reménkedvén az urának, hogy soha többször azt nem cselekszik. Azt is látta, hogy bizonyos Sánta czigányné sokszor járt hozzá s gyanakodik a fátens, amint előttünk is félve beszélt, hogy ne talán meg gutottolnának[?], ezen kívül Horsáné is. Caeterum nihil.

[...]⁵²

25. Relicta Francisci Kémendi, annorum 55. Látta hogy Szilágyiné Lásbas házához járt, egyszer pedig a czimadia legényt is ott látta velle [a] kertben sétálgatni. Lipcsei felől való beszédet hallotta akkori való Sándor szolgájától, Judkától azon képpen mint fellyebb való fátens sub numero 22 Platea Felső Bánya fateállá. Ad 5um hallotta Páter Jesuiták malmában lévő iffiabbik talligástól, hogy ugyan azon malombéli gazda, attyával-teremtettével káromkodott. Taligások pedig kérvén őtet, hogy ne káromkodna, fejszével fenyegette őket. Ad 6um másoktól hallotta Horsánét, hogy Antal István uram fiát gyógyítván, megfűszertette s meg gyógyította azt, de a fátens ajtaja eleibe öntvén a főredőt, betegséget a fátens fiára által tötte, úgy annyira, hogy semmi képpen meg nem gyógyíthatta, hanem gyanakodván Horsáné mesterségéről, azt nagy kérelemmel maga házához hódította a fátens s így meg gyógyította gyermekét.

[...]⁵³

27. consors Petri Lukács, Boros Susánna, annorum 40. Ezen fátens hallotta bizonyos Győri nevű diáktól, hogy Lipcsei Szent Háromságra meg esküvén mondotta Győrinek, hogy jöjj akkor s akkor, rajtakapsz Sándornéről beszélvén. Egyebet hallotta akkori való

szolgálójától, Judkától ad fassionem testis sub no. 22 Platea Felsőbánya, cum addito, hogy délig ötök s ittak ketten Sándornéval, azután eleséget vivén az urának Sándorné, együtt el indultak. Ad 4um káromkodását is Sándornénak hallotta midőn az urát attával, ördög teremttével szidott. Ad 6um látta sokszor Horszánét Sándornéhoz jární s véle társalkodni. E fátensnek mondotta Csizmadia István, hogy Horszáné egyszer Haller házában magához jött és azt mondá, hogy ha Horszánénak István egy pár csizmát ad, tehát el csinállya ötet a Munkácsinétől, avval fenyegetvén a legént, hogy ha meg nem adgya, tehát még harmadszor is meg fogják ötet, mégis csak el kell venni Munkácsinét. E fátens házánál lévén István, sokszor éjszaka felkelvén, fel kiáltott: – Édes István, Munkácsiné bár csak most itt volna! Mégis csak nincs a világon jobb a Munkácsinénál!

[...]54

43. Consorts Martini Szakmári, Palkó Ersébeth. Annorum 40. Hallotta Szabó Deáktól, Lipcsei társától, midőn a fátens intette volna őket, hogy Sándornéval ne társalkodnának! Felelé Szabó, hogy eő szegény legény lévén, azután jár, ahol jól lakhatik! De azutána a fátens tovább kérvén ötet, legalább szüzességeket meg tartásák! Azt mondotta Szabó Deák: – De bizony régen oda van már Lipcsei szüzessége, mert az mondotta Lipcsei, hogy egykor valamit ettek Horszánéval, az oltától fogva nem nyughatom Sándorné szeretete mia! Majd meg hasad a szívem miatta! Továbbá a fátens⁵⁵ maga nem mehetvén, Sándornét meg intette, hogy ez olyan heába valóságnak békét hadna! Azt üzente Sándorné; hogy meg tanítya Horszáné által, hogy meg emlegeti a magyarok Istenét! Ad 6um e fatenshez jövéen Horszáné, ezeket szólotta: – Édes leányom! Azt halottam, hogy az uraddal roszzul élsz. Én sok jót tettem idevaló aszszonyokkal, meg segételek ha akarod, hogy oda teheted az uradot, ahová akarsz! Még a Lőrincz Kovácsnétől is hallotta, hogy nékie is adott valamit egy zacskóban, de hogy véle nem élt. Munkácsiné házában lakó aszszony is tudna az olyan mesterséghez, mivel hogy nagy controversiában lött volna Ikafalvival, kinek halálát is beszédbe forgó örög aszszony mesterségének tulajdonították. Hallotta Sepsi Jánosné aszszonyomtól, hogy Gáspárné is olyan mesterségekkel élni, mivel maga urának nyomorúságát is ő néki tulajdonítya. A fátens libáját keresvén Sándornénál, Sándorné lánczos menykő teremttével káromkodott.

[...]56

48. Relicta Martini Mészáros, Mária Nagy György, annorum 50. Hallotta Békéssinétől, hogy nincs a városon nagyobb kurva ifiú Koboznénál. Hallotta Munkácsiné házában lévő örög aszszonyt Horszánét boszorkánynak.

[...]57

Suburbium Felső Nagybánya

[...]58

3. Georgius Molnár, annorum 60, ad 6um Kovács Jánosnének leányát, mostani tizedes feleségét látta egykor fére dolgára menvén, hogy hátulsó részén farka volna, hogy újságon nagy, hód fogytán bemegyén.⁵⁹

[...]⁶⁰

6. Stephanus Dali, annorum 30. Csontosnétől hallotta Kovács Jánosné felől, hogy azon Csontosné szemével látta volna az midőn Kovácsné a kést a saráncba ütette és tejet fej belőle.

[...]⁶¹

9. Georgius Monár, annorum 26. Látta hogy Fazakas János sem vasárnapot, sem köznapot nem nézvén, magának semmi jószága nem lévén, háti kosarokkal gyümölcsöket hordta. Item Bab Urszulytól látta, hogy egy felsőbányai embernek egy szép nyeret, minden szerszámostul, pisztolytokostól el adta. E fátens látván ez szerszámot, mondotta Urszulynak: – Be jó hasznod vagyon! Felele Urszuly: – De bizony van nékem, úgy mond, külön kantárom is vagyon. Ad 6um Kovács Jánosné igen nagy gyanúságban vagyon a boszorkányság iránt. Ad ceterum nihil.

[...]⁶²

13. Alexander Tomsa, annorum 36. Ad 10. Sánta Vaszalie adott a fátensnek két poltura pálinkát, melyet maga pénzével vett. Ad 6um Béres György feleségéről aszt vallyá ezen fátens, hogy az kérdésben forgó asszony fiátul [hallotta] hogy egykor nappal az ördög eljött volna az ki is jajgatott volna, melyre az Béres Györgyné egy kis szilkécskével az istállóban ételt vitt, azután többet nem sirt az ördög. Akkoron tisztelt Páter Minoriták majorjában béreskedett az ura.⁶³

[...]⁶⁴

24. Oláh Márton Jutka, consors Martini Bányi, annorum 20. Ad tertium látta, hogy Sándor Mari egynehányszor egy gombkötő legényt bé bocsájtott, de nevezetesen egykor éczaka 11 óraker, az mely gombkötő legény most Gombkötő Lány Jánosnál munkában vagyon. Ad 5um hallotta Rácz Istvántul ezen fátens, hogy egy Bab Ursz felsőbányi valami embernek egy csigás nyeret adott volna el és éczakának idején valami marha bőrkötet zörgölődöt, nagy világ lévén az kamorában. Ad 6um Kovács Jánosné tanította Dali Istvánnét, hogy három vágású orját főzze meg három szál petrezselemel, azzal kenye meg tehenit és úgy haicsa el az csordára, mert elig teje léssen. Mely mestersége szerint maga Kovács Jánosné az maga tehenében hasznot ismert lenni, mivel napjában négyszer is meg szokta fejni. És az maga haja fonadékában 4 csomó is vagyon ruhában kötve. Azt is beszéli ez fátens, hogy Szentgyörgyné, mostani vásárbiróné, reá ment Kovácsnéra és meg intette, hogy ne járjon Szentgyörgyné éczakánkint, mivel reá szokott ötet nyomorítani járnai. Azt is fateálya az fátens, hogy még gyermek korában hallotta, hogy kirdisben forgó Kovács Györgyné az kert támaszban kést ütött volna és tejet fejt volna belőle, melyről Balás Ferencné többet tudna mondani.

[...]⁶⁵

27. Szakál Miklós, annorum 40. Látta hogy Sándor Marihoz legények járnak. Hallotta hogy Bab Ursz egy nyeret szerszámostól el ada. Hallotta Kovács Jánosné felől, hogy gyanakodnak boszorkányos mesterségéről.

28. Rácz István, annorum 60. Balogh Mojzes és Flak Demeter kisdéd fiai ördög teremtetével káromkodnak. Látta hogy estve Bab Urszhoz két lovas ember valami marha

bőröket hoztak, oda levetvén nagy zörgéssel, virradatig el is mentek. Hallotta hogy Kovács Jánosné felől nagy gyanúság volna boszorkányos mesterségről.

[...]⁶⁶

Infrascripti presentium per vigorem significamus et quibus expedit universis notum facimus, quod penes legitimam perillustris ac generosi domini Antonii Urbanitzky, liberae, regiae montanaeque civitatis Nagybányensis judicis primarii exmissionem, juxta exhibita nobis deutri puncta sequentem suo modo et ordine magistratualem peregrinamus inquisitionem in libera, regia, montanaque civitate Nagybánya, die 26. mensis Februarii 1753.

1^{mus} testis Erdélyi János, annorum circiter 45, citatus, juratus, examinatus una cum subsequentibus testibus in Suburbii Inferiori huius civitatis existentibus, fatetur: ad 1., 2., 3. nihil. Ad 6^{tum} tudom, mert hallottam fülemmel az egész nyáron, nem egyszer-kétszer, hanem szám nélkül sokszor azt, hogy Kupsa Nikulaj feleségével, Sindrestean Stephan nénye, özvegy aszszony Verva, kinek házatól egy tinó adatott volt Isten nevében, t[udni] i[lilik] Kupsáké is megborjuzván, több, sirosabb teje volt, hogyses Verva tehenének. Ez okon vissza is akarta venni s meg is akarta öletni, hogy veszekettek egymással. Ad septimum Tőkési Horsáné Új utczai Kis Szabónéhoz tudja a fátens, hogy oda jár, vele felet-több társalkodván. Úgy nem különben az ősszel én két lóval Fejérszegre vittem Horsánét Kis Szabónéval együtt, de olly nehezen vihettem el, hogy tsak alig birták a lovaim. És szemiben mondotta Horsánénak: – Bizony, mondám, a kosarodban van az ördög, azért nem birják a lovaim a szekeret! Azt is hallottam a Kis Szabónénak szájából, hogy ő nem fél, akármi rosz tehene légyen, mert leszsz annak elég siros és elég teje. Ad 10. Tudom nyilván és bizonyosan Felső Hostanczi Téglás Kis Fodor és Fentősi Szamuel, mind ketten az elmúlt ősszel főzték a pálinkát szilvából és mind iccénként, mind poltránként is egyaránt pénzen atták. A pálinka aránt Erdélyi Makovét és Simiont tudgya a fátens jó tanuknak lenni. Caeterum nihil.

[...]⁶⁷

10. Consors Johannis Bacsuly, Todoszia, annorum 60, citata, jurata, examinata, fassa: ad 6^{tum} hallotta Kupsa Nikulaj feleségét veszekedni tej felett és annak sirja felett Sindrestán Stefan nényével, Varvával. Ad reliqua nihil.

[...]⁶⁸

44. Joannis László, annorum circiter 36. Ad sextum solum fateat. Ezen fátens felesége sokszor panaszkodott sirva azért, hogy ötet gyanú képpen Sindrestán Stefan nénye és Szaszarán Lupuj felesége búsította, illetlen szókkal illette, mintha ő emésztette volna meg tehenek tejét, kiket meg szidott a fátens, hogy ha olyan az ő felesége, bizonyítsák meg, különben tekintetes bíró uramhoz megyen. Úgy szüntek meg.

[...]⁶⁹

53. Consors Johannis Erdélyi, Száva, annorum 40. Ad 6^{tum} Hallottam Kupsa Nikulaj feleségét veszekedni, a tehenek hasznát hogy el vesztették volna egymásnak, Sindrestan Stephan nényével, Varvával. Egyik a másikra boszorkányságot mondván. Caetero nihil.⁷⁰

[...]⁷¹

60. Relicta Nicolai Csontos, annorum 65. fatestata: Én tőszomszédgya lévén Kovács Jánosnének, de én egyebet nem tudok semmit, hanem a maga háza ereszében az én tyukjaimnak fészket csinált és oda tojatta.

[...]⁷²

63. Consors Georgii Molnár, annorum 35 fatetur: Ad primum hallottam ennek előtte mint egy három esztendeje magától Mora Istvántól, hogy kérte az uram fia feleségétől, Gyurinéétől: – No, mikor lehet már közöm veled? Kire mindigárt felelt a menyetske: – Szeredán az uram a szőlőben megyen s akkor meg lehet, de bajos, mert ez, t[udni] i[llik] a fátens erősen cirkálódik utána, penig én nem cirkálódtam. Ad 4um azt is hallottam ugyan ezen menyecske szájából, annyi káromkodást, hogy nem férne egy sákban, nevezetesen teremtettét, attát. Ad 5um hallottam, de kitől nem tudom, hogy a Fet Simon házában lakó embernek el lopta volna Mocsirán Györgyi a tinóját és a maga leányának Busákra iktatta volna. Melly dolgot ugyanazon leánya kiáltotta volna ki, megharagudván az apjára, Györgyire, ezt mondván: – Tu si a tse vake kare aj dat mie, ni ke laj furat.⁷³ Azt is tudom nyilván és bizonyosan szememmel láttam, hogy Bányai Márton feleségétől és feleségének annya, szüntelen hordatták az el mult nyáron a gyümölcsöt, egy nap háromszor is el menvén. Ezt mások is a szomszédságok látták, úgy hogy földben veremmel volt az egész télen gyümölcsök. Ad 6um tudom azt is hogy amiolta ez a magistratuális inquisitio vagyon, azolta Mocsirán Györgyi egy holnapig tartott egy boszorkányos tudákos aszszonyt a házánál arra a végre, hogy baja ne legyen. Ezt Tomsa Sándornétől hallottam, nekem mondotta ő. Azt is hallottam Oláh Márton Jutkától, Bányai Mártonnétól, panasolta nekem, hogy nemhiába nincs teje a mi tehenünknek, mert Szent György napján Kovács Jánosné a szemivel látta, hogy az ágasba ütötte a kést s jött a tej belőle. Item a nyárban együtt feredvén a menyecske, Molnár Gyuri felesége, Kovács Jánosné menyetske leányával, ifjú Topocsinel, hátul a (s[uis] v[erbis]) a segge választékjában nagy farkát látta szemével, de ezt mások is látták, úgy mint az én uram, Szekeres Szilágyi a lovas. Item azt is tudom mondani: a nyárban a tizedesné, Balás Mihályné aszszonyom mondotta nekem, hogy Mocsirán Györgyiné jó reggeleken nem tsak egyszer, hanem sokszor, egy tekenőben sok boszorkányságokat (a mely olyan volt mint ha tejben, sóban gyúrt valami csudás materia), mellyet szemléltünk sokan ottan a csorda hajtás előtt, az hol a teheneknek el kellett menni. És amikor a tehén ottan által ment, olyant bődült, mint a medve. Mely dolgot sokszor követvén Mocsiráné, az urát reá is küldötte a tizedest, hogy azt ne tselekedné, de tsak kevés ideig nem volt, de ismét mind úgy volt. A nyáron ezt is hallottam Tomsánétól, hogy azt mondotta neki a fia, Mocsiránénak: – Ládd e Tomsáné, azért vagyunk mi gazdagok, mert anyám ördögöt tart, a cserépben enni hord neki s mindenkör egy-egy krajczárt is ad az ördögnek, az mikor enni nem adhat neki.⁷⁴

[...]⁷⁵

65. Consors Michaelis Erdélyi, annorum 36. Ad 5um tudom azt, hogy tekintetes Tarpai Sámuel uram biróságában, amely bitang két esztendő s ünő tinó ott a Felső Hostanczban egész hideg őszig commorált és rész szerént megírt tekintetes Tarpai Sámuel

intimitációjából a kotsissa, Vaszi viselt gondot reája, hogy amikor a Péter Minoriták Motsirán Györgyit minden marhájával a majorjokból kihajtván, azon ünő tinót a maga marháival el hajtotta. Ad 6um tudom azt is, hogy egy Laczfalusi Nikorásza bűbajos boszorkányos aszszont tudva titkon a maga házánál tartotta Motsirán Györgyi. És amikor mások kérdették, hogy mitsoda aszszony az, azt felelte: de valami kolduló szegény aszszony. Azt is fateálya a fatens, amit ezelőtt való harmadik fateál, úgy Molnár Györgyné, hogy Motsiráné a szemétre, vagyis az uczára minden megtsinált boszorkányozott materiát ki hány, hogy rajta a tehenek járjanak. Tudgya ezt is, hogy minden tolvajoknak, minthogy fel is akasztottak közülök, Mocsirán Györgyinél talált helyt, s azon tolvajra, kit Erdődön fel akasztottak, aki a Sinka uram házából a szolgálójának 16 forintos mentéjét el veszett, a Györgyi fiával és a Nagy Györgyivel együtt iván akkor, a Sinka uram házánál vásári alkalmatossággal, azt így hallottam közönségesen.⁷⁶

[...]77

69. consors Alexandri Tomsa, annorum circiter 20, fatestata. Ad 6um tudom azt nyilván és bizonyoson, hogy Mocsiráné az uczára ki öntött csinált tojás hajtat, hagymát meg csinálván, gyúrva egyéb mixturát is láttam én is, mások is és az egész marhás emberek mind haraguttak, hogy miért önti oda azt az otsmánságokat, amellyektől a tehenek szöktek. Azt is tudom, hogy a Laczfalusi boszorkányos aszszonyt, mikor Györgyi itt fogva volt, mind itt tartottak, titkon még a tömlöczhez is elment Györgyihez. A Tisztelt Minoriták majorjában lakó sellér aszszonyok tudgyák, hogy micsoda emberek szállottak meg a napokban is a Bik alá valók. Azt is tudom, mert a fia Demetertül jött én hozzám egy alkalmatossággal most két esztendeje s azt mondja hogy: – Ládd e, azért vagyunk mi gazdagok, mert az ördög sirva az istállóba el jön hozzánk. Anyám egy csuporba enni viszen s úgy ment el az ördög, amikor pedig enni nem adhat, egy pénzt vagy krajcárt ad néki. Az fiú mint egy 12-13 esztendőös lehet.⁷⁸

J.

Die 8. Martii [1]753. circa inquisitione domini Martini Tövisi

[...]79

7^m testis Michael Lakner, annorum 36, citatus, juratus, examinatus circa inquisitione domini Balasi ad fassionem Andreae Fodor fatetur: Hallottam Máriczi János Kovátsnétól mondani, hogy azt mondotta Munkácsiné: meg csináltattya Horszánéval, hogy az csizmadia legény akárhová légyen s akárhová mennyen, hogy ásó s kapa választya el tőlle. Praeterea most Hushagyó Kedden a fátens szembe találkozáván Munkácsinéval, mondta hogy: – No, meg házasodott István, egy nagy fekete leányt vött el és hogy vasba is volna és meg szabadítottam volna, csak irván, hogy nekem jegyesem! Azt is mondotta Munkácsiné, hogy ide fog jönni lakni István mester, de nem lesz jó életek, mert a lelki-re felültetem a feleségit és vonszolni fogják egymást, mert ő meg nem állya, hogy én hozzám ne gyöjjön, a felesége pedig azért fog haraganni[!] és én le mocskolom őtet.⁸⁰

8. testis consors Joannis Sepsi, annorum 30, citata, examinata, circa fassionem domini Tövissi ad fassionem testis 43ⁱⁱⁱ fatetur: tudgya hogy pestisben való esztendőben, midőn a pestisből Sepsi János uram, a fátens férje, fel költ volna, majd pinczéjében borait meg töltvén, hordatta a bort Miszti Kupás János pinczéjéből, Kécszináló Gáspárné csaplárosné keze alól. Minthogy pedig most említett Gáspárné adott volt 8 polturával a Sepsi uramnak, midőn a bor árát meg küldötte volna, ki fogta a 8 polturát. Melyen megharagudván Gáspárné, mondotta a fátens akkori szolgálójának: – Ki fogja az urad a 8 polturát, de a mig a világon él, megemeleti még [a] dolgot! Midőn meg jelentette a szolgáló Sepsi uramnak, ottan lévén jelen Szatthmári Istvánné és mondotta: – Ugyan uram, hivasza által kegyelmed, mert meg fenyegette kegyelmedet! A mint hogy mindgyárust által hivatván, de azonban Szatthmáriné elment, meg nem várván Gáspárnét. Eljövén pedig Gáspárné, Sepsi uram mondotta neki: – Úgy gondolkodgyék kend, hogy magam vagy gyermekemnek bajom ne légyen, mert kenden fogok kereskedni, hogy olyan nagyon meg fenyegetett kend. Az után történt ugyan a nyavalyálya. Vallya azt is a fátens, hogy Gáspárné egy néhányszor menvén Sepsi uram házához, mondotta Sepsinének: – Talám ha Sepsi uram reám gyanakodik? Caetero nihil.

[...] ⁸¹

13. testis relicta Jacobi Toth, annorum 56, citata, jurata, examinata circa inquisitionem domini Tövissi, ad fassionem testis 11^{mi} vallya a fátens, hogy kérdezte ugyan Horsánétól, hogy ki lopta volna el három márvását és a zákját, melyre mondotta Horsáné, hogy meg nézi, de azonban Bus Györgyné, aki mind a pénzt, mind a zsákot ellopta volt, a fátensnek meg fordította volt. Caetero nihil.

14. testis Joannis Oraviczi consors, annorum 30, citata, jurata, examinata circa inquisitionem ejusdem ad fassionem testis 41. vallya a fátens, hogy most elmúlt Karácsony északáján, midőn az isteni szolgálatnak és lövöldözésnek vége lett volna, a Munkácsiné fia ment a fátens szállására, mivel az ura volt pattanyus és midőn (bort adván nekik a Páter Residentiájából) ital közben hozódott elő a natragulyának dolga. Mondotta a fátens: – Micsoda ember az ki a maga fundussán tartya azon füvet? Melyre felelt a Munkácsiné fia: – Tudok én itten három szálat egy háznál! Kérdette a fátens: – Kinél? Feleli amaz, hogy Korcsolyás Mihálnál. Tovább kérdezte: – De mire nézve tartya ottan? Felelte az említett Munkácsiné fia: – Elsőbbben azért, hogy az háza meg ne égjen, másodsor hogy a fiának baja ne legyen. Hallotta a fátens a Munkácsiné elment szolgálójától, hogy midőn esztendeje ki tölt volna, panaszkodott a szolgáló, hogy Munkácsiné [...] ⁸² márvását s egy elő ruháját s egy keszkenőit elvonván, kérte az említett szolgáló, hogy adgya meg és ne vonnya el, de Munkácsiné nem atta. Melyen meg indulván a szolgáló mondotta: – Meg nem adgya kend, meg bányá! De ugyan tsak nem atta, sőt azt mondotta: – Neki ne beszélyen, mert kalitzka[ba] téteti. Hanem mondotta ugyanazon alkalmatossággal azon szolgáló, hogy azt mondotta Munkácsiné, hogy 3 márvással megeczinálttatta, hogy a papok ne[m] haragusznak reája, sőt, aki őt vádollya, annak leszen pirongatása. Fátens lehet ebben a dologban az iskolában lakó Pinczés szakácsné. E mellett ad revocationem fassionis Michaelis Lakner vallja, hogy mikor István mester el ment Erdélybe, éjjel-nappal

siratta Munkácsiné, s midőn a fátens másokkal edgyütt vigasztalta volna, hogy ne sirna, mert úgy is nem hozzá való István mester, felelt Munkácsiné: – De vissza kell neki jönni! Vallya azt is, hogy midőn egyszer a legény megharagudott, ittas is lévén, kiáltotta: – Illyen atta kurvája, meg csinált! És midőn a fátens mondotta: – Kend csak készül, mégsem mehet sehová, mert azt mondotta István mester: – Meg csinált az gagyám[!] madzagjával Munkácsiné! Caetero nihil.

15. testis consors Francisci Balás, annorum 50, citata, jurata, examinata circa inquisitionem ejusdem ad fassionem testis 24^u referta: puero suo 9 annorum audita, hogy Kovács Jánosné az ágasban ütvén, azt fejte volna és hogy azon gyermek hitta is az annyát, hogy menne, nézné, de fátens nem [ment]. E mellett hallotta Bányai Mártonnétól, hogy négy göbit tartana a hajában Kovács Jánosné. Látta pedig ezen fátens, hogy midőn elsőbben a hostátból származtak volna, a Képiró uram majorjában lévén szállások kenyeret sütvén Kovács Jánosnénál a fátens, midőn a tésztát a kemencéhez hordotta volna, ki hallott göbdösést[!] és látta hogy Kovács Jánosné tésztát gyúrván bele göbdös és ugyanazon tésztát a fátens kenyere után a kemenczébe be is rakta és szép pogácsa, mint a rósa lőtt belőle! Mint-ha fele vaj lőtt volna, de nem látta a fátens hogy vajat tött volna beléje. Caeterum nihil.

[...] ⁸³

18. testis consors Stephani Dali, annorum 22. jurata, examinata, circa inquisitionem eiusdem ad fassionem testis 24. vallya a fátens, hogy Kovács Jánosné tanította, hogy főzön meg három vágású orját, három szál petreselyemmel és fő fokhagymával és tegye a füstre, kösse fel és tartván három napig, az után kennye meg a tehenit vele, azt mondván, mivel annyi a boszorkány, hogy el vehesse a tejét a tehenének, de a fátens nem cselekedte. Caeterum nihil.

19. testis consors Georgii Molnár junior, annorum 20, citata, jurata, examinata ad inquisitionem domini Finta ad fassionem testis 63 ad punctum 6. vallya a fátens, hogy egy alkalmatossággal som szedni menvén, midőn visszajöttek volna a Kovács Jánosné menyecske leányával, Totfalusi Istvánnéval, a Szaszaron fel fogózva jövéen által a vizen, hátra tekintett, mivel elől jött a fátens, látta utána jövé most említett menyecskének, hogy a szemérem testén olyan farka volt, mint a pujka orrán levő csüggő hús! Akarta is kérdeni tőlle, hogy micsoda lenne, de szagollotta s el hatta. Látta a fátens, hogy Kovács Jánosné két felől, a haja fonadékján, ruhába kötve, két csomó haját hordoz. S kérdezte is a fátens, hogy miért hordoz? Azt felelte, hogy a konytya le ne essék, azért hordozza! Vajja azt is a fátens, hogy Csuho Mihályné is tudákos asszony volna és hogy egy alkalmatossággal a Balás Mihály hátulsó ajtaja előtt fűvet szedett Szent György nap előtt való estvén Anutza nevű vén oláhnéval. Eszt látván Balás Mihályné megmondotta az urának s az ura mondotta: – Miért nem mondtad nekem akkor, mert akkor tudtam volna, egy bottal levertem volna! Azután reájament Balás Mihályné, mondván: – Vigyáz, hogy a tehenemnek valami baja ne legyen, mert bizony beadlak! Azután Csuhóné harmad magával Balás Mihályhoz ment kérvén, hogy ne haragudgyék, mert semmi baja nem leszen.

20. testis Joannes Munkácsi junior, annorum 15, citatus, juratus, examinatus ad fassionem consortis Oraviczy, vallya a fátens, hogy Korcsolyás Mihálynének a szájából

hallotta volna, midőn kérdezte volna, hogy miért ültette azt a nagy fűvet a kertébe? – Azért, felelte (két hejjen lévén ültetve a nagy fű) – hogy egyiket Farkas fiam szerencséjére, a másikat a ház szerencséjére, hogy valami ne történék a ház körül. Hallotta káromkodását is midőn mondotta: – Baszom az anyád, eb atta-Korcsolyás Mihálynénak.

[...] ⁸⁴

25. testis Julianna Rusznák, fatetur hogy szintén tudja, midőn a pinczébe kijött volna Straubinger Tamásné, templomba menvén, kérdezte a fátens, hogy nem kérdezte kendőtől valaki Horsánét? Mire felelt a fátens, hogy kérdezték bizony én töllem. Arra mondotta Straubingerné: – Úgy bizony, engemet is kérdeztek, de a felől Sándorné egy zöld dolmányos deákkal az elmúlt héten is Horsánéhoz járt ki.

- 1 Témánkat illetően négy tanú semmit sem vall.
- 2 Témánkat illetően tizenhárom tanú semmit sem vall.
- 3 Témánkat illetően hét tanú semmit sem vall.
- 4 Széljegyzet: „authenticata, confirmata.”
- 5 Témánkat illetően nyolc tanú semmit sem vall.
- 6 Témánkat illetően három tanú semmit sem vall.
- 7 Témánkat illetően három tanú semmit sem vall.
- 8 Témánkat illetően négy tanú semmit sem vall.
- 9 Témánkat illetően hat tanú semmit sem vall.
- 10 Témánkat illetően öt tanú semmit sem vall.
- 11 Témánkat illetően egy tanú semmit sem vall.
- 12 Témánkat illetően három tanú semmit sem vall, ketten pedig csupán Horsánénak Straubingernéhezjárását erősítik meg.
- 13 A következő nyolc tanú közül kettő semmit sem vall, hatan pedig témánkat illetően csupán Horsánénak Straubingernével történő gyakori találkozásáról vallanak.
- 14 Témánkat illetően két tanú csupán Horsánénak Straubingernéhez történő járásáról tud. Itt jegyzendő meg, hogy az Új utca a városfalakon belül az Erdélyi Kapuhoz vezetett. A Horsáné illetőségéül megjelölt Tőkés falu felől az út itt vezetett a belvárosba. Ez némileg azt is magyarázza, hogy az Új utca lakói közül mily sokan tudnak Horsáné gyakori ki- és bejárásáról.
- 15 Mindkét aláírás után egy-egy gyűrűs pecsét látható.
- 16 Az előbbi két utca közvetlen közelében fekszik a volt Magyar utca. A többi utcától eltérően itt egy hétpontos kérdéskörre kellett válaszolni. Ezen kérdések közül témakörünket egy sem érinti, közlésüktől ezért eltekintünk. A Magyar utcában összesen 43 személyt kérdeztek ki, akik közül témánkat érintően csupán a 41. tanú felelete érdemel figyelmet.
- 17 A megkérdezetteknek a már ismertett tiz kérdésre kellett felelniük.
- 18 Témánkat illetően az első két tanú semmit sem vall.
- 19 Egy tanú semmit sem vall.
- 20 Egy tanú semmit sem vall.
- 21 Öt tanú semmit sem vall.
- 22 Huszonegy tanú semmit sem vall, egy pedig csupán a témánkhoz nem tartozó kérdésekre felel.
- 23 Tizennyolc tanú semmit sem vall.
- 24 A következő 21 tanú közül tizenkilenc semmit sem vall, kettő pedig csupán a témánkat nem érintő kérdésekre felel.
- 25 A vizsgálat elején már közölt 11 kérdőpont felsorolása következik.
- 26 Témánkat illetően két tanú semmit sem vall.

- 27 Témánkat illetően tizenegy tanú semmit sem vall.
- 28 Témánkat illetően hat tanú semmit sem vall.
- 29 Egy tanú semmit sem vall.
- 30 Egy tanú semmit sem vall.
- 31 Témánkat illetően huszonnyolc tanú semmit sem vall.
- 32 A következő vizsgálatot a Szombat és a Rák utcákban végezték 1753. február 20-án. Az eddig ismert tizenegy kérdőpontot egy újabbal bővítették, amelyben az ünnepnapokra elrendelt kötelező munkaszünet ellen vétőket tudakolják. A Szombat utcában 13 tanú közül témánkat illetően senki sem vall. A Rák utcában 19 személyt hallgattak meg, de témánkat illetően csupán az első tanú vallomása érdemleges.
- 33 Az eredetiben a tér megnevezése hiányzik, de az adóketési jegyzékkel történt összevetést követően megállapításunkhoz semmi kétség nem fér.
- 34 Témánkat illetően egy tanú semmit sem vall.
- 35 Témánkat illetően öt tanú semmit sem vall.
- 36 Témánkat illetően két tanú semmit sem vall.
- 37 Oldaljegyzet: „authenticata, confirmata.”
- 38 Témánkat illetően tizenegy tanú semmit sem vall.
- 39 Széljegyzet: „Authenticata, confirmata, hoc addito, hogy Török még ott s akkor a nótárius úr szájából hallotta, hogy Szalárdi kupás az ő szilvájára ment volna. Azt is tapasztalta, hogy fiatal tölgy fákat hordozza, azt pedig vagy jókor reggel, vagy sötét este.”
- 40 Széljegyzet: „Confirmat fassionem suam in authenticatione hoc addito, hogy mostani szathmári vásárkor látta Szilágyi Josephnét a piaczon egy legénnyel sutogni és hallotta, hogy valami házba berekeszkedvén, ottan egyetlen dolgot cselekedtek. Item a Korocz leánya mondotta a Szathmári feleségéről, hogy azon legény mondotta neki, hogy Szilágyinének dufla pinája vagyon, nem olyan mint más aszszonyoknak.”
- 41 Témánkat illetően nyolc tanú semmit sem vall.
- 42 A Piac tér utolsó két megkérdezettje témánkat illetően semmit sem vall.
- 43 Témánkat illetően tizenhét tanú semmit sem vall.
- 44 A Híd utcából témánkat illetően hat tanú semmit sem vall.
- 45 Két tanú semmit sem vall.
- 46 Témánkat illetően tizenkét tanú semmit sem vall.
- 47 Témánkat illetően tizennégy tanú semmit sem vall.
- 48 Hét tanú semmit sem vall.
- 49 Témánkat illetően két tanú semmit sem vall.
- 50 Témánkat illetően három tanú semmit sem vall.
- 51 Témánkat illetően egy tanú semmit sem vall.
- 52 Témánkat illetően hét tanú semmit sem vall.
- 53 Témánkat illetően egy tanú semmit sem vall.
- 54 Tizenöt tanú semmit sem vall.
- 55 Következik: „maga leánykája által.” E három szót utólag törölték és a széljegyzetben olvasható: „authenticata, modificat, hogy nem leánykája, hanem a Sándor házában lakó Klára nevű aszszonytól izent Sándorné.”
- 56 Témánkat illetően négy tanú semmit sem vall.
- 57 Témánkat illetően egy tanú semmit sem vall.
- 58 Témánkat illetően két tanú semmit sem vall.
- 59 Széljegyzet: „authenticata, confirmata, hoc addito: Kovács Jánosnét az boszorkányság felől tud Molnár Györgyné, Bányai Mártonné.”
- 60 Két tanú semmit sem vall.
- 61 Két tanú semmit sem vall.

- 62 Három tanú semmit sem vall.
 63 Az itt említett Béres Györgyné más vallomásokban Mocsirán Györgyné néven szerepel.
 64 Nyolc tanú semmit sem vall, kettő pedig a témánkat illetően nem tud semmit.
 65 Témánkat illetően két tanú semmit sem vall.
 66 Egy tanú semmit sem vall.
 67 Hét tanú semmit sem vall, egy pedig csupán témánkat illetően nem tud semmit.
 68 Huszonkilenc tanú semmit sem vall, ketten pedig témánkat illetően nem tudnak semmit.
 69 Hat tanú semmit sem vall, ketten pedig témánkat illetően semmit sem tudnak.
 70 Széljegyzet: „autenticata, confirmata.”
 71 Hat tanú semmit sem vall.
 72 Témánkat illetően két tanú semmit sem vall.
 73 A román nyelvű szöveg alá van húzva. Magyarul: azt a tehenet is, amelyet nekem adtál, te loptad.
 74 Széljegyzet: „autenticata, confirmata hoc addito, hogy a fátens el adván Óvárinak egy tehenet, harmad napon minden hir nélkül, Óvári a fátensnek két tehene előtt lévő szénát el vévén (mellyet Móra István látta) az olta a fátens semmi hasznát teheninek nem veheti, mert olyan a teje mint a víz. Már annak három esztendeje.”
 75 Egy tanú semmit sem vall.
 76 Széljegyzet: „autenticata, confirmata hoc addito, hogy Mocsiráné az utczára hagymát, sót, tört tojást hánt akkor ki.”
 77 Témánkat illetően három tanú semmit sem vall.
 78 Oldaljegyzet: „autenticata, confirmata uti correctam est.”
 79 Témánkat illetően hat tanú semmit sem vall.
 80 Széljegyzet: „autenticata, confirmata.”
 81 Témánkat illetően négy tanú semmit sem vall.
 82 A szám helyén egy nagy tintafolt látható.
 83 Témánkat illetően két tanú semmit sem vall.
 84 Témánkat illetően két tanú semmit sem vall.

51.

NAGYBÁNYA VÁROS TÖRVÉNYSZÉKÉNEK
 A BOSZORKÁNYSÁGGAL GYANÚSÍTOTT
 TŐKÉSI HORSÁNÉ ÜGYÉBEN HOZOTT HATÁROZATAI

I.

1753. március 16., Nagybánya

TŐKÉSI HORSÁNÉT A VÁROS HATÁRÁBÓL KITILTJÁK

AZ IRAT: B: ROLMMI, Nagybánya v., t. j. 13. sz. 7–9. p.

Die 16ta Martii [1753.] sub presidio prudentibus domini judicis Antonii Urbaniczki, presentibus dominis Samuele Tarpai, Benedicto Balási, Andrea Finta, Georgio Torjai, Martino Tövissi, Stepheno Hatvani, Adamo Zombori, Michaele Gellér senatoribus.

29. Tökésen lakó Horszáné rég üdőtől fogva közönségesen tudákos s bü-bájos személynek tartatván, de nevezetesen az közelebb peragált communis inquisitióból is maga szájja vallása által terheltevé boszorkányos tudományának gyakorlása iránt, több ne talám törtenhető vétkes mesterségeknek s azokból származni szokott rosz eseteknek eltávoztatására a nemes város határáról proscribáltatik s véle való társalkodásoktól a civisek is el tiltatnak.¹

II.

1757. december 2., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK HATÁROZATA
HORSÁNÉ VISSZAFOGADÁSÁRÓL

AZ IRAT: B: ROLMMI, Nagybánya v. t. j. 13. sz. 267–268. p.

Die 2da Decembris [1757.] occasione consensus amplissimi magistratus sub praesidio prudentis ac generosi domini Samuelis Tarpai, judicis primarii, presentibus dominis dominis Benedicto Balási, Andrea Finta, Stephano Hatvani, Michaele Gellér, Antonio Lippits, Francisco Bartos, Georgio Kádár et Josepho Palkovics senatoribus.

146. Horszáné instantiájára² resolutio:

Az instans hogy ezen nemes várostól el tiltatott, elegendő okokat önön maga adott, hogy midőn sok betsületes személyeket tudakosságával hitegetett, czégéres vétekben esett személyek ki nyilatkozásának módjait maga alattomban való járásai által, mint egy közül magát közben vetvén, palástolta s több egyéb gyanús társaságával más jámborokat botránkoztatott el annyira, hogy már magát közönséges nyelvekre deákság nélkül való tudakosságáról botsátotta s így igen gyanussá magát tötte.

Melly mia soha ezen nemes városba bé sem botsáttatott volna, hogy ha egy felől mellette mintegy kezesekké (hogy tudni illik soha senkinek nem árt, meg nem ront, gyanússá magát nem teszi, annyival inkább boszszút nem áll senkin) törekedő érdemes személyeknek más felől pedig erőss fogadása által el tökéltt maga meg jobbításának reménye alatt az nemes törvényszék nem assidáltatnék.

Melyhez képesten ezen indorsatiónak ereje által bé botsáttatik ugyan az instans el tiltott bėjárásnak fel szabadításával, de szoros reversális alatt el annyira, hogy a megbotránkoztatott törvényszéket meg követvén, soha semmi némű, még tsak jele is valamely ártalmas tudakosságnak, gyanús társaságának, vagy tudatlan iffiú házas személyeknek mesterséges próbálásokra czélzó kisztetésének ne tapasztaltassék, annyival is inkább boszszú állásra való törekvése vagy fenyegetése, vagy megnyomorításra való igyekezete, sőt inkább ellenben, ha valakit titkon vagy alattomban meg-nyomorított volna is, azokat előbbeni állapottyokra hozza, mert külömben, amint fellyebb is iratott, maga is magát kötelezi, ha tsak leg-kisebbikben is tapasztalni fog, Isten Eő Szent Felségétől az gonosz tevők ellen adatott boszszú álló ítéletét az nemes törvényszéknek el nem kerüli!

- 1 Az ítélet az előbbi, 1753. február 19. és március 8. között lefolytatott általános vizsgálat szövegére utal.
2 Horsáné későbbi kérelmének nincs nyoma az iratok között.

52.

1753. május 24., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK
A MAGÁT „AZ ÖRDÖGNEK ELADÓ” NÉZŐ,
BALÁS ISTÓK ÜGYÉBEN HOZOTT HATÁROZATA

AZ IRAT: B: ROLMMI, Nagybánya v. t. j. 13. sz. 39–40. p.

Die 24ta Maii [1753.] sub praesidio prudentis domini iudicis Antonii Urbanitzki praesentibus dominis dominis Samuele Tarpai, Andrea Finta, Georgio Torjai, Martino Tövissi, Adamo Zombori, Michaele Gellér et Antonius Lipics senatoribus.

41. Istentelen s maga szája vallása által is meg vallott ördög szövetsége által gyakorlott varáslásáért vagyis tilalmas nézéséért ez ideig fogságban tartatott Néző Balás Istók, nem tekintvén azt, hogy testében külömben is nyomorék lévén, Isten fogságában maga szája vallása által is, minek utánna examináltatott volna, még kicsin korában, elsőbben Nagy Váradon lelkit is, melyel Istennek tartozott volna, ördög rabsága alá kötelezte volna csupán csak azért, hogy a titkos történeteknek jövendölését s ki nyilatkoztatását, ördögnek sugárlása által gyakorolhatná s e képpen több Isten féltő keresztényeket is hitegetvén, az idegen Istenhez való folyamodásra okot adott s vétekre is hozott.

Melyhez képest, hogy ha természet szerint való együgyűsége tekintetbe nem vétetődne, halál szenvedésére méltó volna, de ez nem respectáltatván, mind pedig hosszas rabsága s poenitentia tartása és szövetségéről vött le mondása, hogy magának érdemére, másoknak pedig rettentésére az deresbe, két pénteken 12 ütéseknek csapása után, éltének jobbítása felől adandó reversalisa által el bocsátassék.¹

1 Az ügygel kapcsolatos vizsgálódási iratok hiányoznak.

53.

A NAGYBÁNYA KÜLVÁROSÁBAN LAKÓ,
BOSZORKÁNYSÁGGAL GYANÚSÍTOTT MOCSIRÁN GYÖRGYNÉ
ÉS ERDÉLYI JÁNOSNÉ PERIRATAI

I.

1754. augusztus 12–13., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK VIZSGÁLATA

AZ IRAT: B: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 51/1754. sz. 11–17. p.

Inquisitio fiscalis liberae, regiae montanaeque civitatis Nagy Bányensis penes exmissionem perillustris ac generosi domini Antonii Urbaniczki iudicis primarii per nos infrascriptos anno dieque infranotatis peracta.

De eo utrum

Primo: Tudgya e, látta e, hallotta e a tanú a Felső Hostátban Mocsirán György felesége felől oly cselekedeteket, mellyek bű-bájos boszorkányságot hozhatnának magokkal? Úgy nem külömben Alsó Hostátban lakó Erdélyi János Száva nevű felesége felől?

Secundo: Ha tud, látott, hallott a tanú mi neműek azok s hányszor látta?

Tertio: Fenyegetések ezen személlyeknek látta é, hallotta é a tanú? Ha igen

Quarto: Kiket fenyegettek, mitsoda szókkal s hányszor?

Quinto: Hát az ő fenyegetésekét követte é valami gonosz nyavaja, a meg fenyegetteteken? Cum circumstantiis congruis habeatus.

Sequentes fassiones testium:

1^{mus} Stephanus Szilágyi senior, annorum circiter 56, cum reliquis subsequentibus testibus citatus, juratus, examinatus: Hallotta másoktól azelőtt bizonyos idővel, hogy a deutralis Mocsorán[!] Györgyné a sikátorban sőt hintett volna az ottan alá s fel járó marháknak, mellyek ottan meg állapodván, nyalogatták.

2^{dus} Stephanus Rác, annorum circiter 57, vallya in genere: hallotta már meg holt öreg Moyses Isvántól (szomszédgya lévén nékie Mocsiráné) hogy éltében gyakorta panaszkodott e képpen: – Nem tudom mi oka lehet, miolta ez a szomszédom ide származott, azolta lehetetlen marhát tartanom.

3^{tus} Stephanus Dali, annorum circiter 35: Hallotta a fátens, de nem tudgya kitől, hogy amelly vén aszszonyt Tótfaluban meg lőttek, az lett volna egyszer a Mocsiránénál szálva.

4us Michael Hobodi,¹ annorum circiter 46, hallotta a fátens magától Balog Moysesné-től hogy ezeket mondotta: hogy midőn ő haragba lett volna Mocsiránnéval, nagyon meg dagadott egyik karja. Ő kezdte gyanakodni reá és két izben küldött után, hogy jöjjön hozzá és nézze meg baját. Nagy nehezen el ment, meg nézte s mondotta: – Kösd bé bodza fa gombával, talán meg gyógyul! Úgy is cselekedett és egy óra alatt ki fokadott a daganatya Balog Moysesnének. Azt is hallomásból mondgya a fátens, hogy Erdélyi Mihállal is haragban lévén Mocsiráné[!] azt mondotta: – Olyat vetek a kutatokba, hogy meg kell halnotok miatta! Ezt pedig Erdélyi Mihálytól hallotta. Vallya azt is, hogy Fioka János is haragban volt a deutrális személlyel. Tapasztalta, hogy a maga tehene semmi képpen meg nem maradna az udvaron, hanem bőgve méne a Mocsiráné kapujához s oda támasztván fejét, nagyobbban folytatná bőgését. Melyről Fioka Jánosné meg is intette Mocsiránét s nem is ment többször oda a tehene, hanem otthon megmaradott. Maga a fátens is egybe esvén az marha ki hajtás felett Mocsiránéval, vallya, hogy másod vagy harmad nap egészséges felesége tetőtől fogva talpig úgy dagadozott, hogy közelebb volt az halálhoz mint élethez. Amidőn is által ment a fátens a deutrális Mocsiránéhoz, két izben is kérvén azon ötet, hogy az Istenért is tenne jól kinlódó feleségével, mivel másokra nézve nagy gyanúja nagyon hozzája. De nem menván, azt felelte, hogy ura otthon nincsen, hanem ha haza jó, meg kérdi tőle ha által mehet e vagy nem? De ugyan csak nem ment. Ez pedig most circiter három hét előtt esett, hogy maga gyanúját Mocsiránének szemébe mondá a fátens.

5us Michael Erdélyi, annorum circiter 38. Ezen fátens hallotta mostan Felső Bányán lakó Czimmerman Simonnetől mondani: – Mihály, isztok é a ti kutatokból? Melyre felelt a fátens: – Igen is! Nem csak mi élünk abból, hanem mások is! Erre kérte a fátens Simonnet: – Miért kérded? Felelt Simonné: Én azért kérdem, mert én nékem azt mondta Mocsiráné, hogy olyat vét a kutatokba, melytől egymástól néktek el kell menni és külön-külön meg is fuladni! Retíralta egyszer is jó szándékból a fátensnek ezt Simonné, mint hogy elsőbben csak tréfának vélte a fátens. Ez beszéde pedig Simonnének Rokricza Grigorinak, ki hasonló képpen Felső Bányán lakik, jelenlétében esett. Ennek okát, azt mondgya a fátens, hogy maga Mocsiráné meg fenyegette volt a fátensről, hogy miért adta be ötet az elmúlt communis inquisitio alkalmatosságával. Nem különben azt is vallya a fátens, hogy magának a fátensnek többekkel együtt lévén mondotta Mocsiráné: – Az a Tomsa Alexáné kel-fekszik ugyan, de csak el kell néki veszni. Azután pedig Erdélyi Mihálynak feleségétől kell el veszni még nagyobbban, de még nem jött el az órája! Ezen kívül observalta a fátens egykor éczakának idején mintegy harmad idén, egy csomó egybegyürt temetőből való földdel (melyet annak lenni a fátens ex circumstantiis ismerte) az ablakát meg hajtani, mely hajtás után a fátens felesége mindgyárást sulyos és hat hétig tartott betegségbe esett. Úgy nem különben akkor tájban találta a fátens Fioka Dejugálné[!] maga kapuján belől egy csomó, de széjjel fejtett nagy czikkelyű veres foghagymát, olyakat pedig, mellyeknek mását nem hallotta a fátens. Vallja a fátens azt is, hogy Bab Urszulyné látta volna tudományos Popa Nyikorászát Mocsiránéhoz járnai, úgy pedig, hogy midőn valakit olyas embert oda menni sajdétott volna Mocsiráné, akkor az ház hijjára bujtatta Popa Nyikorászát.

6ta Maria Fazakas,² conthoralis Moysis Balog, annorum circiter 36 vallya a fatens hogy ennek előtte circiter két esztendővel, meg intvén a fátens Mocsiránét, hogy bé mondaná, hogy ő Áldozó Csütörtökön malét süttött, meg fenyegette Mocsiráné a fátent s ezen fenyegetés után circiter egy héttel, északának idején viszketegséggel kezdődvén, úgy el dagadott a fatens karja, hogy annak utána csak el kell vala szakadni. Ekkor a fátens leánya Mocsiránéhoz mene s kéré őtet (mivel gyanúja volt hogy ő cselekedte) hogy gyógyítaná meg. Melyre is felelé Mocsiráné nehezen: – Igen is, kendért meg cselekszem, de nem ő tette. Oda is mene a fatenshez, két-három izben is promittált hivatalok után, s csak azt mondá, hogy bodza fa gombával kötnék bé és meg gyógyul! Mellyet is meg cselekedvén, csakhamar meg fakadt a daganat és meg gyógyula a fátens. Tudgya a fátens azt is, mert szemével látta, hogy Mocsiráné Popa Nyikorászát hét számra tartotta az maga házánál. Nemkülönbén hallott panaszt is másoktól a tehenek tejének el apadása iránt ellene.

7^{mus} Joannes Molnár, annorum circiter 28, csak azt hallotta, hogy eggyel-mással veszekedett Mocsiráné.

8us Joannes Fioka³ annorum ciciter 39. Az maga tehenének állapotjától úgy fateal pontban mint negyedik fátens bé mondotta.

[...] ⁴

15. Catharina Varó[!], conthoralis Pauli Szilágyi, annorum circiter 37. A Fioka János tehene állapotját a szemével látta a fátens. Ezt is vallya a fatens, hogy második esztendőben öszsze szollalkozván a fátens leánya Mocsiránéval, hogy a lánya bátyyával Mocsiráné az maga ganáját étette, meg fenyegette Mocsiráné a leányt, mondván: – Meg ládd, mi lel harmad vagy negyed napra! Ugyan azon időben meg is dagada a leánynak a lába. Meg is izente Vaszielnétől Mocsiránénak, hogy a leánynak valami baja fog következni, a leányok be fogja mondani. Popa Nyikorászát is sok izben látta [a] fátens Mocsiránénál. Ezt is vallya, hogy mondotta Mocsiráné, hogy ő két pénteken, két szerdán böjttől. Szertidárt⁵ is végeztet a pappal, hogy ebben a hostántzban négy házból pusztuljanak ki, signanter Tomsa Alexáné, hogy ő reája esküttek. Azt is vallya a fátens, hogy azelőtt circiter négy-öt hetekkel, menvén Erdélyi Mihályné Alsó Hostátban lakó Erdélyi János feleségéhez, Szávához, kérte Száva: – Az az Szilágyi Pál fia mit tsinál? Melyre felelt Erdélyi Mihályné: – Csak kinlódik nyavalyás! Erre megint mondotta Száva: – Én nállam volt Mocsiráné is, meg mondotta nékie, hogy a Pálné fia iránt bé hivatta volt. Melyre felelt Mocsiráné: – Ne félj semmit, mert nem bánnya Szilágyi Pál ha mind felesége és fia el vesznek is!

N[ota] B[ene]: Szembe hivattatván fen irt Erdélyi Mihályné, hite le tétele után, Száva iránt azokat vallya, úgy az ura fassióját is confirmálya.

Ezen Szilágyi Pálné fatens annyival is inkább gyanúja erősítették fia veszedelmében Száva ellen, hogy tudni illik, tavaly nyárba ménes pásztor társa lévén a Száva urának, Erdélyi Jánosnak. Egy alkalmatossággal aprított kenyeret, forralt tejet vitt ki az maga fia a mezőre, melynek meg étele után úgy el részegedett, hogy a lóra sem ülhetett fel. Erőltetvén nagyon a hányás is. Azután harmad vagy negyed napra, mint egy-egy himlő ki serkedezvén teste. Abból egész testét a sebek el lepték, melyben ma is haláloson kinlódik. Ezek orvoslása iránt

szorgalmatoskodván, a fátens oly tanítást veszen némely aszszonytól, hogy az házat nap felkelte előtt seperné ki és annak személyét tenné a fátensnek ingibe és vinné ki, öntené valamely keringő vizben, belé mártván az inget is. Azután azon vizes inget terítené a ház ajtajára és meg látná, hogy ha ember téteménye volna a fián, ottan meg jelenne a vesztő. Ezt követően meg cselekedvén, a siralmas fátens kitekinte házától, látta ottan állani a kertnél deutrális Szávát, kit az előtt azon utcában járnai se ő, se más nem igen tapasztalt. Kinek ott lételin el bámulván a fátens nem szólhatott Szávának, Száva is a fátensnek.

16. Anna Vass,⁶ conthoralis Joannis Fazakas, annorum circiter 65, examinata, fatestata ut fatens 6ta excepto ea: nem látta (mivel kevés gondgya volt arra) hogy Pap Nyikoraszsa Mocsiránéhoz járt.

17. Anna Moyses, relicta Nicollai Szakáll, annorum circiter 34. Nyilván látta a fátens, hogy a deutralis személy oly helyre öntötte a szemetet, melly helyen csordába járó marhájok jött-ment, eleget zugolódtak is amiatt, hogy miért nem önti más helyre, hanem oda, mellyre is felelt Mocsiráné: – Azért öntöm ide, hogy mivel sár van itten, hát tellyék, avagy keményegyék is a sár.

[...]⁷

19. Alexius Tomsa, annorum circiter 46, hallotta a fátens a szomszédgyitól a 15. fátensről referált, maga felesége ellen való fenyegetését Mocsiránénak, a mint is a mai napon is tapasztallya a fátens felesége azon fenyegetésének beteltyesedését. Vallya azt is, hogy egész gyanúsága mindeneknek volt, vagyon is Mocsiráné ellen, annyival is inkább, hogy Popa Nyikorászával egy hétig is el lakott, tartván őtet a maga házánál, mellyet maga szemével látott.

[...]⁸

25. Juditha Oláh, conthoralis Martini Bányai, annorum circiter 32. A Fioka János tehene felől úgy fateal, amint önön maga Fioka. Hallotta azt is a fátens füleivel mondani Mocsiránétól Abádinak egymás közt való altercatiójok alkalmatosságával ez előtt circiter két-három héttel: – Adgya Isten, hogy a kutya hajcsa ki a te marhádat, az enyém is, a másét is! Nem bánom, ha egy nap tiz-húsz is megdöglik is! Melly miatt meg is fedette a fátens őtet.

26. Joannes Gáspár, annorum circiter 28. Az Abbádi marhája iránt fateatus sicut immediate precedens.

27. Helena Madarász, conthoralis Theodori Duna, annorum circiter 29. Hallotta a fátens maga füleivel Mocsiránétól, sok izben s külön-külön helyeken ezeket a szókat: – Jóllehet ugyan mostan Tomsa Alexáné kel-fekszik, de csak ugyan el kell neki veszni. Az után pedig Erdélyi Mihálynak is feleségestül, miért esküdtek az én fejemre, amikért is én két pénteket és szeredát tartottam és a papoknak fizettem, hogy szeredározzanak azoknak el vesztésekért. Popa Nyikorászát maga is látta a fátens Mocsiránéhoz járnai.

[...]⁹

29. Anna Trif¹⁰ annorum circiter 45, conthoralis Stephani Rác: hallotta a fátens a megholt Moyses Istvántól, mint szomszédgyától Mocsiránénak, sok időtől fogva nem vehette hasznát Mocsiráné miatt. Caeterum audita refert.

30. Elisabetha Jónás¹¹ Georgii Molnár junior conthoralis, annorum circiter 29: azt tudgya a fátens inter reliqua, hogy a szemetet Mocsiránné az utzára hajtotta, holott által menván a tehének sirtak, rittak.

31. Helena Rác, consors Michaelis Gáspár, annorum circiter 26. Monár Jánosnétől hallotta mondani ezen szókat, hogy Szilágyi Pálné fia őtet el küldötte Mocsiránnéhoz, azért hogy mennyen hozzája, vigyen valami füstölni való rongyot, kit nem talált otthon, hanem egy darab kapczát onnan el hozván, azzal füstölte magát a beteg.

32. Rebeka Belényesi, Stephani Dali conthoralis, annorum circiter 28, communiter relata refert.

33. Consors Kerekes, Maris Szabó, annorum circiter 39, ad omnia nihil, mivel nincs esztendeje hogy ebben az hostantzban lakik.

[...] ¹²

35. Ladislaus Csorba, annorum circiter 53. Hallotta sokaktól Erdélyi János ellen való gyanúságokat némellyeknek, kik azt mondták, hogy nem kár volna akasztó fát az háza eleibe csináltatni. Caeterum nihil.

36. Georgius Banda, annorum circiter 48. Vallya hogy mint tizedes eleget járt Erdélyi János házához északának idején, de soha otthon nem találta, nem is látta őtet soha dolgozni, mégis volt mivel élnie.

[...] ¹³

44. Catherina Kocsis, Joannis consors, annorum circiter 32. Hallotta Molnár Klárától, Kocsis József feleségétől, hogy Száva Szilágyi Pálné által próbált mestersége után, ottan a kapuja előtt Szilágyi Pálnének állítása a tej iránt is csak hallott, de nem tud.

[...] ¹⁴

64. Georgius Posztian, annorum circiter 43, tudgya hogy sokszor szállának lovas vendégek Erdélyi János házához. Kérdezvén egy alkalmatossággal Erdélyit a fátens, hogy honnan jönnek oly sok idegenyek a házához? Azt felelé hogy iminnét, amonnét. Caeterum nihil.

[...] ¹⁵

65. Simon Dsurdsán, annorum circiter 45. Ennek előtte circiter 5 esztendővel valami lopott méhek hogy találtattak a Száva kertében a szalma közt, tudgya a fátens, melly miatt el is szökött volt Szava, azok a méhek pedig Nové Mártoné és Szabó Mihályé voltak.

[...] ¹⁶

74. Elisabetha Török Ersók, consors Pauli Forrai, annorum circiter 49. Ezen fatens magán történt dolgát historice így beszéli deutralis Mocsiránné iránt: Lévéen ezen fátensnek ugyan Mocsiránné szomszédságában egy gyermek szülő asszony betege, Aradiné, circiter öt heti beteg. Ki is rendkívül való fájdalmit érezvén, hivatva a fátens magát a végre, hogy segítene a miben lehetne. A többi közt menne által Mocsiránnéhoz és kérné azon, hogy tenné le ellene minden haragját és enyhitené s tágítaná fájdalmit, mivel reája volna minden gyanúja. Melyre felelte a deutralis személy: – Nem megyek biz én, nem gyógyítom biz én, mert én boszorkány nem vagyok! Ezek után egy néhány napokkal, találkozván a fátens itten a piaczon a kereszt táján a deutralis személlyel, kérte a fátens: – Hát jobban van é a kegyelmed szomszéd betege? Melyre felelte: – Ördög¹⁷

tudgya, én nem tudom, ne szólj hozzám, menj dolgozdra! Ha csak úgy járnál mint ő, jó volna! De meg csinálom én neked, meg siratsz te engem! Azután megint elébb haladván a deutralis személy, csak dűnnyögött magában. Melyet nem értvén, a fátens kérdezi ottan uttyában a deutralis személynek állott ifiú Csetérinét: – Ugyan mit beszél ez az aszszony, mivel én nem értettem? Melyre felelt Cseteriné: – Amint hallottam, azt mondgya: nem ismeri kegyed még őtet (már a fátens), de meg ismerni fogja!

Száváról megint a fátens ezeket beszélli, hogy ezelőtt circiter esztendővel, gyermek fogni menvén Bencsiknéhez, ottan találta Szávát, ki is a gyermeknek léte után annak mássát nem engedvén másnak el venni, maga vette el, kapczába takarván tette a beteg ágyában ötöd napi ott való tartásra. Már ezt magyarázza aki tud hozzá!

75. Josephus Kerekes¹⁸ hajdones civitatis, annorum circiter 26. Ezen fátens maga szemeivel látott dolgot így declarál. Lévén a közelebb mult Nagy Böjtön a külső vendégfogadóban, látta szemeivel a vendégfogadóssal együtt, mint egy estve 9 óra tájban a Lapos erdő felől az arban, nem igen meszsziire a földtől, mint egy sűrű gyertya világ szikrázásal, aztat utána követő sas formájú repüléssel, nagyságra mintegy tövis korona kép volna fejében, közelgetni. Azonban le is szállani a deutralis Erdélyi Jánosné, úgymint Száva házához. Melly speculatio után azonnal küldött a vendégfogadás egy Illyés nevű kocsist lámpással, explorationis causa azon házhoz. Ki is oda érkezésével találta deutralis Szávát fekünni és nyegni, az urát is fekünni. Hozzá adgya a fátens azt is, hogy egytől-mástól is hallotta tudákosnak lenni Szávát. Az ura felől is hogy nem igen jó hirt hallatnék.

76. Sára Kiss, consors Samuelis Cseteri, annorum circiter 22, verba formalia refert fatentis 74. in his terminis: Azt mondgya Mocsiránné nem ismeri kend még őtet, tudni illik Forrai Pálné, de meg fogja ismerni. Caeterum nihil.

Quamquidem inquisitionem haud aliter quam ex re fatentium exceptam, ac modo proprio descriptam, subscriptionibus sigillorum nostrorum usualium apressione extradandam esse duximus Nagybányae, die 12. et 13. Augusti 1754.

Samuel Tarpay senator, manu propria.

Andreas Finta, manu propria, senator.

Stephanus Hatvani senator, manu propria.¹⁹

II.

1754. augusztus 26., Nagybánya

A MOCSIRÁN GYÖRGYNÉ KÉRÉSÉRE INDÍTOTT VIZSGÁLAT

AZ IRAT: B: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 51/1754. sz. 9–10. p.

Infrascripti presentium per vigorem recognoscimus, quod nos penes exmissionem perillustis ac generosi domini Antonii Urbanyiczki liberae, regiae montanaeque civitatis hujus Nagy Banyensis judicis primarii ad instantiam Georgii Mocsirán factam secundam de eo utri puncta nobis exhibita peregrimus inquisitionem uti.

De eo utrum

1mo Tudgya e, látta e, hallotta e a tanú nyilván, hogy fenn említett nemes város Felső Bánya felé folyó hostáncában lakó Mocsirán György, mostan árestombban lévő felesége valóságos boszorkány legyen?

2do Tudgya e bizonyosan hogy valamely személyeknek ennek fenyegetésétül, haragjától meg betegedett volna és mineműek károkat tött a barmokban?

3^{tio} Látta e a tanú nálla ördögi babonáságra célzó eszközöket, ha látott, mi neműek voltak azok?

4to Egy szóval mit tud nyilván, mit látott szemeivel vagy mit hallott magátul a deutralis személytül a dolog felől, vallyá meg igazán a tanú?

5. Kit tud a tanú ezen materiában magánál jobb tanúnak lenni?

Sequuntur fassiones

[...]²⁰

5^{tus} Michael Abádi suburbanus, annorum circiter 37, citatus, juratus, examinatus, fatestatus ad primum nihil. Ad secundum: E fátens ház fedni menván egy alkalmatossággal Balog Mósesnek s azon alkalmatossággal beszélette Balog Mósesné e fátensnek, hogy ő haragban lévén a deutralis Mocseránnéval, egyszer hát úgy meg dagadott az eő karja, hogy majd el pusztult volna onnén. Hanem az annyát hozzá küldvén, kérte hogy mennyen oda és nézze meg a karját. De akkor nem ment. Másodszor is oda menván hijta s elment ugyanakkor és megnézte, azt mondván: kösse be bodza fa gombával s talán meg gyógyul. És amint bé kötötték volna azzal, talám edgy óra sem tölt belé, ki fokadott a dagadása és meg is gyógyult osztán. Item az fátens öszve szollalkozván Mocserán György-nével, mikor már a felesége öt hetes gyermek ágyas volt és fen járt, templomba menni is készült, edgy alkalmatossággal a lába fejrül kezdődvén a dagadás, felment egészen az ábrázattyára is, úgy hogy inkább halálát leste. Eszébe jutván a fátensnek a Mosesné beszéde, nagyon gyanúságban esett hogy Mocseránné cselekette volna azt az eő feleségével. És hozzá menván kérte igen szépen hogy menne hozzá és nézné meg azt a nyomorult feleségét, mert reá volna gyanúja. Kétszer is hijta a fátens maga, de még sem ment oda, ha csak magát átkozta, hogy eő nem cselekette. Azután a fátens folyamodván Bányai Mártonnéhoz, ki is osztán látván, fűves feredőkben feresztvén, gongyát viselte és már Isten után lábra is állott. Kinek fizetett edgy esztendős üsző tinót. Ad ceterum audita refert, hogy Hóka János mondotta volna, hogy az ő aklábul ki futván a tehene, a Mocseránné kapujára tötte fejét s úgy böggött bé az udvarára. Ad 5^{tum} nihil.

6ta consors Georgii Molnár senioris, Barbara Ágyó annorum circiter 30, citata, jurata, examinata, fatestata: ad 1um et 2um nihil. Ad 3^{tium} látta a fátens hogy Mocseránné az oláhok temető helylén sőt hintett, mikor még a barátok majornéja volt. S a marhák mind odajártak bögni. A fátens ezt mondván Mocseránnénak, azt mondotta reá, hogy olyat ne beszélly, mert minden jószágodat utána fizeted. Caeterum nihil. Ad quintum: Tomcsáné lehet.

[...]21

13ta relicta Nicolai Szakáll, Anna Móses, annorum circiter 37, citata, jurata, examinata, ad omnia: Láta a fátens hogy a deutralis Mocseránné a szemetet az utba vetette, ahol a marhák el jártanak. És mondván a fátens néki, miért cselekszi? Azt mondotta: azért, hogy ott sár [van] és hadd tellyék fellyeb a föld. Caeterum nihil.

[...]22

Quam quidem collateralem inquisitionem tali modo, sine ulla variatione peractam, subscriptionibus sigillisque nostris usualis munitam futura pro cautela fide nostra mediante extradandam esse duximus.

Datum Nagy Bányensis, 26. mense Augusto [1]754.

Praefatae civitatis juratis senatoribus Benedictus Balásy manu propria, Adamus Zombory, manu propria.²³

N[ota] B[ene]: Jam dum haec omnia collateraliter fuissent, consors Georgii Molnár senioris, Barbara Ágyó, ad somnum meam in faciem venisset, dixit qua in loco examinationis oblivioni meo fuerant traditae, hunc tali modo referi et addo:

Molnár Jánosnénál menvén edgy alkalmatossággal a fátens hallotta beszélgetéseket. Hát Molnár Jánosné a Rác Ilona fejében nézvén, azt beszélte Ilonának, hogy ötet arra kérte Szilágyi Pálné, hogy lopjon egy kis kapczát Mocsiránnétul, had füstöllye meg a fíját vélle. S ő lopott is. Akkor éjjel a nyaka kitekeredvén, reggel odament Mocseránnéhoz Jánosné, ezt mondván, hogy néki nem léssen semmi baja, jól tötte hogy oda ment.²⁴

Presentibus recognoscalom, hogy az külső vendégfogadós, Vas György én nekem magyar[ul] beszéllette másnap reggel, hogy minemű sas forma az Lapos erdő felől len repülő és az Száva udvarába le szálló tüzes állatot vagy is lüderczet láttak ők, tudni illik az fogadós, Kerekes József és akkori ménes pásztor, Illyés.

N[agy] Bánya, die secundo Septembris 1754.

Antal István juratus plebeius.

III.

1754. szeptember 20., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK MOCSIRÁN GYÖRGYNÉ ÜGYÉBEN HOZOTT VÉGZÉSE

AZ IRAT: B: ROLMMI, Nagybánya v. k. j. 13. sz. 56–57. p.

Die 20. Septembris [1754.] presentibus dominis dominis Samuele Tarpai, Benedicto Balási, Andrea Finta, Georgio Torjai, Martino Tövissi, Stephani Hatvani, Adamo Zombori, Michaele Gellér, Antonio Lipics senatoribus.

89. Mocsirán Györgyné ellen peragált fiscalis inquisitio igaz dolog ugyan, hogy némi nemű képpen terheli boszorkányságáról, de nem lévén elégségesek ad condemnationem,

mindazon circumstantiák occuláltatván is egyszersmind az említett személy, mint hogy semmi némű jelenségei az ördöggel való közösködésének nem találtatván.

Ez okon hoszszas rabságát méltó tekintetbe vévén, most egyszer egyéb büntetéstől mentnek declaráltatik ugyan, úgy mindazáltal, hogy maga felől reversalist adván, hogy ha ennek utána csak legkisebb gyanúra is okot ad, legottan recrudescálván előbbeni tettei, minden okvetetlen hóhér kezében adattatik.²⁵

1 Széljegyzet: „N[ota] B[ene] authenticata.”

2 Széljegyzet: „authenticata, confirmata.”

3 Széljegyzet: „authenticata, confirmata.”

4 Hat tanú semmit sem vall.

5 Feltehetően az az ortodox egyházi szertartás, amelynek keretében átkot mondanak egy, a szertartást megrendelő és fizető személy által megjelölt, megrontandó másik személyre. A romániai kalugerek által napjainkban is végzett árokrituálé gyakorlatáról lásd Pócs Éva: Boszorkányság vallás és mágia határán, in Uő: *Magyar néphit Közép- és Kelet-Európa határán (Válogatott tanulmányok I)*, Budapest, L'Harmattan, 2002, 239–264; a rábőjtölés korabeli gyakorlatáról tudósít a Koldus alias Kúdos Aniska ellen az aranyosszéki Székelykocsárdon és Alsószentmihályfalván 1792-ben folytatott büntetőeljárás: vö. KISS-PÁL-ANTAL, 2002. 445–458.

6 Széljegyzet: „authenticata, confirmata.”

7 Egy tanú semmit sem vall.

8 Öt tanú semmit sem vall.

9 Egy tanú semmit sem vall.

10 Széljegyzet: „authenticata, confirmata.”

11 Széljegyzet: „authenticata, confirmata.”

12 Egy tanú semmit sem vall.

13 Hét tanú semmit sem vall.

14 Tizenkilenc tanú semmit sem vall.

15 Egy tanú semmit sem vall.

16 Hét tanú semmit sem vall.

17 Széljegyzet: „authenticata, confirmata.”

18 Széljegyzet: „authenticata, confirmata.”

19 Az irat záró részében említett pecsét hiányzik.

20 Négy tanú semmit sem vall.

21 Hat tanú semmit sem vall.

22 Két tanú semmit sem vall.

23 Mindkét aláírás mellett egy-egy gyűrűs pecsét látható.

24 Az előző, 1753-as általános vizsgálat anyagából Tomsa Sándor, Molnár Györgyné, Tomsa Sándorné és Erdélyi Mihályné vallomásaiból (lásd a 13. tanút a Felsőbányai utcai külvárosból, illetve a 63., 65. és 69. számú tanúkat a Szatmár utcai külvárosból) a Mocsiránnéra vonatkozó részeket átmásolták és hitelesítették, ezek újraközlésétől azonban eltekintünk. Közzöljük viszont Antal István esküdt polgárnak a 19. lapon olvasható, Erdélyi Jánosnéra vonatkozó eredeti nyilatkozatát.

25 Az első vizsgálatban Mocsiránnéval együtt szereplő Erdélyi Jánosné későbbi sorsára vonatkozóan nincsenek ismereteink.

54.

1760. július 14., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROSI TANÁCSÁNAK
A BABONÁSKODÁSSAL ÉS PÁLINKAFŐZÉssel GYANÚSÍTOTT
KOLOSVÁRI MIHÁLY ÉS FELESÉGE ELLENI VIZSGÁLATA

AZ IRAT: A: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 61/1760. sz. 1–3. p.

Inquisitio fiscalis penes legitimam exmissionem iudicis primarii liberae ac regiae montanaeque civitatis Nagy Bányensis per illustrissimum praesidis domini Samuelis Tarpay in negotio ab infra iuxta deutri puncta nobis exhibita per nos infrascriptos modo sequenti die 14. Julii anno 1760. facta.

De et super eo utrum

Primo: Tudgya e, látta e a tanú Szombath utczai Kolosvári Totth kinek udvaráról hordatott három–három apró forgácsocskákat, egy ujnyiakat babonaságból, hogy azzal tehenét füstölve mások tehenének hasznát elvegye és maga tehene hasznát bővitcse?

Secundo: Ha hordatott, micsoda babonaságot vitt azon forgácsokkal véghez és pokróczon is miként jártatta által tehenét az említett fatens fateálja!

Tertio: Nem de nem azok az emberek, kiknek udvaráról a forgácsot vitetett babonaságból érzették s tapasztalták mindgyárt tehenek hasznának csökkenését, notabile érzették?

Quarto: Hát a pálinkát nem de nem főzni szüntelen, még ünnep napokon is és korcsmárolly szüntelen nemes város tilalma ellen, az nemes város nagy kárával?

Quinto: Nem de nem sokszor mondotta ezen deutrált Kolosvári: nekie sem biró, sem tanács nem parancsol semmit is?

Sexto: Nem de nem a csorda rekesztéskor is bennhadta tehenit?

Septimo: Miért vitetett a Czigány patakról vizet, holott a marhák által járnak?

Sequentes fassiones testium:

1. fatens Margarita Schulczin, consors Joannis Leucsauer, annorum circiter 30. legitime citata praegnans ad felicis partus examinatum examinata fatetus ad primo vallya a fátens, hogy Kolosvári Mihály és felesége parancsolta a szolgálójának, hogy a hutmany udvaráról vigyen három forgácsot, mert ha nem, az ő fejét égetik meg. De másképpen, mivel a hutman né otthon volt, nem vihetett, hanem a fiátul kért és úgy vitte el a háztul egy kis tüzzel. És ezen dolgot azután a Kolosvári szolgálója beszéllette a fátens szolgálójának s Bucsi Mihálynénak is. Ad secundum: az istálló küszöbén a forgácsot meggyujtotta s a füstön a tehenet háromszor által meg által hajtotta, a pokróczot a tehenre reá terétette, az után le vevén, az istálló küszöbire tette, a tehenet háromszor által meg által hajtotatta, az után a pokróczot derekassan megvervén, felvötték, megrázták. Ad tertium nihil. Ad quartum hallotta Bucsi Mihálynétul, hogy in anno 1760. Gyertya Szentelő Boldog Aszszony napján lött

volna a deutralt háznál s találta, hogy főzött, meg is dorgálta érette, azután meg beszélette a fátensnek is s maga is oda menvén, már a sisak le volt véve, a tűz ki is vonva az üst alól mint egy tíz óra tájban reggel. Egyébkor is főzi szüntelen, fogy az ital a házábul, az idogálás gyakori az háznál. Maga is kérte a fátens, de nem adott, hanem más által vétetett tőle egy meszelyt, amely tiszta rozs pálinka volt. Ad quintum nihil aliud, hanem tudgya hogy gonosz szájú emberek mindennel veszekednek, annyokat horgya öszve a fátensnek is és öszve cigányozta. Ad sextum nihil. Ad septum Csucsi Mihálynétul hallotta a deutralis dolgot.

2. fatens Catharina Jekell, ancilla Joannis Leucsauer, citata, jurata, examinata, fate-stata ad primum et ad secundum uti et precedens. Ad tertium nihil. Ad quartum tudgya, hogy főz, de nem tudgya mit. Ivókat is lát gyakran hogy mennek s isznak. Ad quintum sicut precedens. Hallotta hogy öszveczigányozta aszszonyát. Ad sextum nihil. Ad septum hallotta Csucsi Mihálynétul és a szolgálójátul, hogy a deutralt vízbül vitetett és tehenét meg mosta vélle.

3. testis Sára Bányai, antehac ancilla Michaelis Kolosvári, citata, jurata, examinata, fate-stata: Ad primum: e fátens ennek előtte szolgálója lévén a deutralt Kolosvárinak s kimenvén hozzája a stomphoz, kérdette tőle Kolosvári, ha meg áll é a tehen mikor fejik, ad e tejet? Felelte a fátens: – Nem áll meg, tejet sem ad! Arra mondá a gazdája: – Menny haza és vigy 9 háztul három–három forgácsot aki a cserépbe belé fér! S haza jöven aszszonyának meg mondotta s úgy küldötte el az aszszonya s vitt is, úgy mint Csikor Gergelytül, Csucsne, Leucsauerné, Szombathiéktul, Király Szekerestül pedig kétszer parancsolta hogy vigyen s azt mondta hogy használ. Löstökököt is vitt Csikos Gergelytül. Ad secundum: a cserépbe a fátenssel tüzet tétetett s maga a forgácsot s nem tudgya mit egyebeket, a tüzre tötte s azzal két estve füstölte meg tehenét, az istálló küszöbén kívül tevén a füstölő cserépet. A fátens kívül állván, aszszonya pedig belől az istállóba. Három izben a tehenet által s meg által hajtogatták a füstölő cserépen. Annak utánna mint egy harmadik estve a pokrócot éppen az istálló küszöbire terítvék, hasonló képpen háromszor által meg által hajtogatták a tehenet a pokróczon. Fogván azután a pokróczot, a földön öszve hajtogatta, csavarta az aszszonya s be vitte a házba s mondotta a fátensnek: – Végy egy botot a kezébe! Maga pedig, már annak előtte a végre a hegyen keresett gyümölcs hajgáló fát a kezébe vévén, parancsolta a fátensnek, hogy ő is verje a pokróczot s meg is verték két felől, mint a kovács a vasat, keményen. S fel vevén az aszszonya a pokróczot, meg rázta s az ágyra terítette. A löstököt pediglen kenyérrel, kaporral, lepcsényel elegy adták a tehenének reggelenként. Ad tertium hallotta Csucsi Mihálynétul, Szombathiéktul, hogy vetették aszszonyának szemjre, hogy tehenek haszna meg csökkent s még ott létiben tapasztalta a fátens, hogy a kuruslás után mind-mind bővebb s felesebb tejet fejtek a tehenektül. Ad 4um: pálinkát gyakran főzt rozsbul, zabbul, rostaalyából mikor vehet. Ünnepen a fátens idejében nem főzött. A pálinkát mindeneknek, akiknek tettczik, adgya. Horgyák ittzenként, meszelyként, poltránként. Mint szabad korcsonán hordgyák, iszzák, ha pedig észre veszen olyas embert, aki oda megyen inni, hogy be mondaná, el tagadgya a pálinkát s égett bort ad az olyanoknak. Ad 5um uti quaribus, hoc additio, hogy e fátens is ördögadtázta, az aszszony pedig mindenekkel szokott veszekedni. Ad 6um: a csorda

rekesztéskor mind a két tehenét otthon hatta. Ad 7mo: Két helyről, notabiliter vitetett a fátenssel vizet a Czigány patak és a Szaszarrul, mindenütt a szekér út ahol által jár a vizen, megmondván, hogy kerget formára a csuporral meregesse a vizet, maga pedig az aszszony a felső-bányai kis ajtónál való patakbul vitt vizet ugyanakkor s füvet tévén az üstben, azon három féle vizet ráöntvén, régi, el kopott seprüket s viz hozta ágokat, fácskákot öszvekevervén, szedegetvén, hozatván a fátenssel, azonnal forralta s főzte meg a fűveket és annak utána azon főt vízzel forrázta meg azon edényeket, amellyekben szokta a pálinkának való gabonát be éleszteni s forrázni.

4. fatens Michael Boldisár, civis, annorum circiter 40, citatus, juratus, examinatus, fatestatus ad prima: E fátensnek maga mondotta Kolosvári bányász, hogy hordatott őt helyről. Ad secundum: az okon, hogy a tehene vért hugyott, s azzal füstölte, mivel azt javasolták neki. Ad tertium nihil. Ad quartum uti querit. Ünneppon való főzésen kívül a fátens is elégszer ivott pinzen gabona pálinkát. Ad 5., 6., 7. nihil.

5. fatens Emericus Boldisar, filius precedentis testis, annorum circiter 21, citatus, juratus, examinatus, fassus. Ad primum audita insert. Ad secundum nihil. Ad tertium Szombathi János és Csucsai Mihályné panaszkodtak, hogy meg csökkent tehének haszna. Ad quartum: ezen fátens házakhoz is elégszer vittek gabonapálinkát. Ad quintum igen is hallotta magát Kolosvári Mihálytul, hogy mondotta, hogy nem parancsol neki sem bíró, sem tanács, hanem tekintetes inspector uram. Ad sextum et septimum nihil.

[...]¹

7. fatens consors Michaelis Csucsai, Margareta Kurucz, annorum circiter 40, citata, jurata, examinata, fatestata. Ad primum: a szolgálója maga mondotta, hogy a fatenstől is vitt volna. Ad secundum similiter ezen két kérdésben lévő dolgot a szolgálótul hallotta. Ad tertium semmit sem fej azolta tehenétül, sem teje, sem fele korán sincs felénni is mint annak előtte. Másoktul is hallya, hogy panaszkodtak, hogy meg csökkent tehének haszna. Ad quartum: főzi, tudgya a pálinkát szabadossan s ünneppon is találta hogy főzött, Gyertya Szentelő napján, mint hogy meg is dorgálta érette a fátens. Ad quintum nihil. Ad sextum Kolosvári Fazokas Istvántul hallotta a deutrális dolgot. Ad septem similiter az viz hordást is hallotta.

N[ota] B[ene]: ad primum azt is hallotta tőszomszédgyátul, hogy a fejés után Kolosvári Mihályné a sajtárt meg mossa s a vizet az árnyékszékre tölti. Kérdezte tőlle, miért cselekszi, azt felelte, hogy a vaja meg nem pondrosodik.

8. testis Joannes Szombathi, civis annorum circiter 45, citatus, juratus, examinatus, fatestatus ad primum et secundum audita refert. Ad tertium maga is tapasztalta nevezetes kárát a tehene hasznának, mint hat héttül fogva, sőt, amit fejtek volna is egyszer-másszor, mán semmirevaló, de már most egy holnaptul fogva semmit sem fejhetnek. Egyéb arántinós tehén. Ad quartum a pálinkát főzi, elegen is isznak ottan, de miből főzi, nem tudgya, maga is vitetett tőlle. Ad quintum sokszor mondotta másoknak, maga is hallotta a maga szájából a deutrális szokat Kolosvári Mihálynak: – Tekintetes inspector uron kívül, de nem egyes szomszédokkal tudgya. Ad sextum az bizonyos, hogy a csorda rekesztéskor a deutrális háznak a marhája otthon maradt. Ad septimum nihil.

9. testis consors Stephani Király, annorum circiter 50, citata, jurata, examinata, fatestata: ad primum hallotta a szolgálójától, hogy kétszer vitt az udvarról: egyszer az ajtón, mászor a kapú alatt bujván bé. Ad secundum nihil. Ad tertium tapasztallya a fatens valóba a fogyatkozását tehene hasznának (mint egy 7 vagy 6 hetes fejős lévén a tehene), egyib aránt a borjutúl a tejet egyátallyába el nem fejte, de mégis tapasztallya fogyatkozását. Ad quartum emlékezik, hogy kétszer vagy háromszor vittek reggeli italt a deutralis háztul, amelyben bizonyosan tudgya, hogy egyszer tiszta gabona pálinka volt. Ad hoc punctum caeterum nihil. Ad quintum nihil, ad sextum audita refert, ad septimum nihil.

10. testis consors Gregorii Mák, Hedviga Balog, annorum circiter 30, citata, jurata, examinata, fatestata: Ad primum audita refert, ad secundum nihil praeter hoc hogy a szolgálóját a fátenshez küldötték, löstököt kéretett. Kérdezte tőlle a fátens hogy mi végre. Ad tertium felelte a szolgáló, hogy meg egye a tehén. Ad quartum: főz eleget s ritka, hogy nem volna pálinkája s isznak elegen nálla. Ünnepen hogy főzné, azt nem tudgya. A fátens nyavalyás lévén az el mult esztendőben, vitetett tőlle szilva pálinkát. Ad quintum nihil. Ad sextum igen is tudgya a deutralis dolgot. Ad septum nihil.

11. testis consors Michaelis Gorka, inhabitatoris in hac civitate, Catharina Vaczmannzki, annorum circiter 26, citata, examinata per interpraetem fateto ad primum et secundum audita refert a vicinis. Ex utaserialiter tamen refert, hogy magát is a fatens tanította, hogy mikor meg feji a tehenét, a fejés után meg öblítvén s meg mosván a sajtárt, azon öblítés vizet öncse nem másuvá hanem (s[uis] v[erbis]) az árnyékszére, okát adván, hogy nem terem pondró a vajában. Ad tertium nihil. Ad quartum tudgya, hogy főz pálinkát, sokan isznak, horgyák tőlle, magához is vittek tőlle pálinkát nem egyszer. Ad quintum nihil aliud, hanem hogy a deutralis aszszony a szomszédokkal gyakran veszekedik, tapasztalta. Ad sextum et septimum nihil.

12. fatens Andreas Szilágyi civis, annorum circiter 40, citatus, juratus, examinatus, fatestatus: Ad primum audita refert. Ad secundum et tertium nihil. Ad quartum tudgya azt bizonyossan a fátens, hogy a deutralis háznál pálinkát árulnak, de főzi é vagy sem, nem tudgya, mivel távul lakik tőlle. Ad quintum, sextum et septimum nihil.

13. testis consors Stephani Kolosvári Fazakas, Elisabeth Dani, annorum circiter 30, citata, jurata, examinata, fatestata: Ad primum et secundum audita refert. Ad tertium a fatens nem tudgya hogy mi időben vétetett a forgács, de tudgya azt bizonyossan, hogy mint egy két hétül fogva mind a teje megcsökkent, holott annak előtte a két tehéntül 4–4 polturára tejet kifejt, s mind a fele semmire való, de mibül esett, nem tudgya. Ad quarta, quinta, sexta et septima nihil.

14. testis Gregorius Mák decurio, annorum circiter 31, citatus, iuratus, examinatus, ad primum audita refert. Ad secundum et tertium nihil. Ad quartum pálinkát főz é vagy sem, nem tudgya. Tizedes lévén tapasztalta nálla sok ivókat. Ad quintum: e fátens tizedes lévén, gyakran a parancsolat szerént a deutralis személyhez is el ment s azt felelte s[uis] v[erbis]: – Szarom a parancsolatodba, szart parancsol nekem a bányai bíró, amint hogy a fátens bíró uramhoz ment, meg is parancsolta. Ad sextum uti quaerit. Ad septimum nihil.

Cuius inquisitionis seriem praevio modo et ordinenti ab ore testium per vivo vocis oraculo platam excepimus absque omni verborum variatione praesentibus nostris subscriptionibus fide nostra mediante. Nagy Bánya, die, mense et anno quae supra notato.

Liberae, regiae montanaeque civitatis N[agy] Bányensis jurati senatores.

Georgius Torjai, manu propria.

Georgius Kádár manu propria.²

1 Egy tanú semmit sem vall.

2 Mindkét név után egy-egy gyűrűs pecsét látható. A vizsgálat további sorsáról nincsenek adataink.

55.

NAGYBÁNYA VÁROS TÖRVÉNYSZÉKÉNEK PERE
A GYÚJTOGATÁSSAL VÁDOLT ALBERT ERZSÓK ÉS VARRÓ MARI,
VALAMINT A GYÚJTOGATÁSSAL, BOSZORKÁNYSSÁGGAL
ÉS ÖRDÖGI CSELEKEDETEK VÉGREHAJTÁSÁVAL VÁDOLT
ÖZVEGY DEÁK MIHÁLYNÉ BERKESZI SÁRA ELLEN

I.

1761. július 29., Nagybánya

A MÁGIÁVAL VÁDOLT ÖZVEGY DEÁK MIHÁLYNÉ ELLENI PER
FELTERJESZTÉSE A HELYTARTÓTANÁCSHOZ

AZ IRAT: A: OL Helytartótanácsi L. Acta captivorum et malefactorum C. 28. Lad. A. fasc. 1.

Nr. 3. Ligatura 7.

NYOMT. KIADÁSA: SCHRAM, 1970. 345, 429. p.

Excelsum Regnum Locumtenentiale Consilium,

Domini Domini Colendissimi!

Posteaquam per successivas investigationes evenisset; quod puella quaedam, tredecim circiter annorum, nomine Maria Varro hujas[?] carceribusque magistratualibus inclusa, ob denegatam sibi a Georgio Ivacsó, cive hujate[?] elemosynam, cointelligenter cum Elisabetha Albert, Josephi Deák pariter incolae consorte, certum quodpiam instrumentum, caudicem nempe aridum solsequi flos contuso pulvere pyrico, adnexoque et in quoddam linteamen involuto succenso fomite repletum, parieti domus eum in finem supposuisset, quo igne, vehementia spirantium attum ventorum suscitato incendium excitaretur, hacque de causa ambabus in vinculis in figuram Iudicii accersitis, benigneque nonminus inter-

rogatis, ac virgarum ictibus imbecillitati sexus commensuratis, territis, venit relictam Michaelis Deák dudum defuncto, vetulam circiter octuagenariam per preafates incendarias non tam complicem, quam principalem malitiosi hujusce facti authorem, et praedecarati instrumenti fabricatricem declaratam esse. Quare vi muneris nostri magistratualis, hac etiam delinquente carceribus magistratualibus reclusa, increbruit rursus rumor eandem crimini simul magiae implicitam esse. Cujus intuitu in conformitate benignissimae ordinationis regiae actione criminali suspensa, peractam eatenus inquisitionem in advoluto dum humillime submitterimus gratiosam pro nostri directione demisse praestolaturi resolutionem perenni cum subjectionis devotione perseverabimus. In libera regia montana civitate Nagy Banyensi die 29. Julii 1761.

Excelsi Regii Consilii Locumtenentialis.

Servi humillimi et Infimi judex et senatus ibidem.

[Processus contra Michaelis Deák relictam magiae accusatam.]¹

II.

1762. február 22., Nagybánya

NAGYBÁNYA VÁROS TÖRVÉNYSZÉKÉNEK
A GYÚJTOGATÁSSAL VÁDOLT ALBERT ERZSÓK ÉS VARRÓ MARI,
VALAMINT A GYÚJTOGATÁSSAL, BOSZORKÁNYSÁGGAL
ÉS ÖRDÖGI CSELEKEDETEK VÉGREHAJTÁSÁVAL VÁDOLT
ÖZVEGY DEÁK MIHÁLYNÉ BERKESZI SÁRA ELLENI ÍTÉLETE

AZ IRAT: B: ROLMMI, Nagybánya v. k. i. 52/1761. sz.19–20. p.

Pronunciata sententia die 22 Februarii 1762.²

Jól lehet Varró Mari Albert Ersóknak és ő viszontag Varró Marinak az egy néhány utomban magistratuális Benignum examenbe és confrontációba önön magok magokról való el hártásra, meg könnyebbítésre tulajdon gonosz cselekedetek széptették és egymásnak tulajdonították és okozgatták. Mindazonáltal meg vizsgáltatván és meg fontoltatván egymás között lévő szemrehányások és beszédek világosson magok se tagadhatták, sőt, amint sub numero primo, secundo, tertio és quarto kiteczik, meg vallották, hogy az elmúlt esztendőbeli Böjtelő holnapnak első napja tájékán, félre tévén az isteni és világi meg büntető és bosszút álló kemény törvények félelmét, az Deák József házában öszve kötött szövetségből, ajtó bezárás alatt, a kemencze mellett előre meg aszalt három szál napraforgó aszú kórókat első nap csak szalmával, de más nap azt helyben nem hagyván, puskaporral is és taplóval megdugdosták és azután, magok szája vallása szerint, Varró Mária és Berkeszi Sára, az öreg Deák Mihályné, az Albert Ersók kis leánykájával együtt késő estve alattomban, az Ivacsco udvarára be vivén, a Purchard Ferencz német szabó

házának falából való fundamentuma és talpa alá, még olly ki vállogatott gonosz instructióval, hogy ahol a leg veszszősebb a helyly és az ottan lévő rakás trágya mellé, hogy ha fellobban is, ne láczatthassék mindgyárt, bé dugták, szalmát, gazt hártván a tűz és tapló felibe, amint a törvény színe eleibe hozottt és önön magoktól meg esmért üszögös kórók és a kapcza, kivél be volt mesterségesen tekergettve, már félig el égve, nagy istentelen cselekedeteket bizonyítottá.

Mely irtóztató cselekedetektől csak azért is iszonyodhattak volna, hogy ők házanként kolduló személyek lévén, azon ház gazdájának, sőt az egész városnak minden napi alamisnálkodása mián, a természet törvénye ösztönébül is hála adással tartoztanak vala. Annak okáért illy irtóztató gonosz akarattól az egész városnak utolsó veszélyt hozható el követett nagy criminalis cselekedete mia, annyival inkább, hogy mind a ketten ép és egészséges em[b]erek lévén, mégis henyélésre, koldulásra és minden gonoszságra vetemettenek láczatnak, főképpen Albert Ersók, a ki Varró Márit is ezen nagy gonoszságra vezérlette és a maga kis ártatlan leánykáját is abbéli cselekedetivel a roszra oktatta és minden más gonoszságra is hajlandó személy.

Hasonló képpen Varró Mári is, aki már egy néhányszor magistrualiter meg büntettett és mégis csak nagyobb-nagyobb kívánt eredezni és az olta is hogy raboskodik, amint sub numero quinto, a porkolábné fassiója és confrontációja jedzi, nem iszonyodott az egész várost tűzzel fenyegetni és egy átyalyában mind ketten magok életek megjobbításáról a magistrátus színet kétségben hozván, meg érdemlették volna elevenen meg égetéseket.

Mindazon által Varró Márinak gyermeki idejét és hogy hamarább ki vallotta vétékét is, az eddig való raboskodásra nézve elsőben a feje vétetik, azután a teste az akasztófa alatt meg égettetik. Albert Ersóknak pedig, a Deák József feleségének, mivel vénebb, okosabb volt, mégis istentelenebb, gonoszabb és mint ollyan, aki az egész város veszedelmét szomjuhozta, az ő meg átkodott gonoszságáért, míg Varró Márinak feje vétetik, nézni fogja és azután néki is feje vétetvén, hasonló képpen a teste ottan elégettetik és így mind az ketten másoknak, az illyetin nagy gonosz cselekedetektől rettentő és meg iszonyadó példájára, az élők seregeiből pallos által gyalázatosan ki gyomláltattnak. Nemkülömben Berkeszi Sára, Deák Mihálynak özvegye, hatvan esztendőket felül haladó vén aszszony, azon fen nevezett meg sententiáztatott és gyújtogatóknak mindenekben egyenlő társa és complexe, mindazoknak állandó fassiójokból és lelkek egy üdvessége alatt meg állapodott vádgyokból, de főképpen ez mai napon, elsőben tortura alatt, másodsor pedig benigne, az törvény színe előtt tett maga confessiójából és tulajdon maga szája vallásából világosságra jövé, sub numero sexto, vélek egyelőképpen elkövetett nagy gonoszsága, mellyet csak nem egész esztendejig tartó rabsága alatt mindeddig vakmerőképpen tagadott, de ugyancsak boszorkánysággal és ördögi cselekedetekkel eddig is másoknak értő gyanúsággal tellyes lévén a magistratus előtt gonosz élete. Azért hasonló képpen mind az már kettőnek, feje vétetik és a teste meg égettetik.

1 Az irat külzetén.

2 Utólagos beírás: „et 26 executioni data.”

FÜGGELÉK

SZEMÉLYNÉVMUTATÓ

Kötetünk személynévmutatója két részre tagolódik. Az első részbe a perekben előforduló boszorkány, rontó vagy mágikus praxist űző személyek nevei kerültek időrendben.

A második részben a peres eljárásokat lebonyolító intézmény hivatalnoki névsora található.

I. *Boszorkányok, rontók, mágikus személyek:*

I/a. *Boszorkányságért perbe fogott személy.*

Mindazok, akik ellen a boszorkányság vádja peres eljárás keretében felmerült, és az erről szóló iratanyag egészében, vagy töredékesen fennmaradt.

I/b. *Boszorkányságért perbe fogott személyekre történő hivatkozások.*

Azokra a személyekre vonatkoznak, akik ellen a boszorkányság vádja peres eljárás keretében felmerült, ám az erről szóló iratanyag nem maradt fenn.

I/c. *Tortúrán bevádolt más személy.*

Mindazok, akiket a kínvallatásnak alávetett vádlottak boszorkánynak neveztek.

I/d. *Bevádolt más személy rontásváddal.*

Mindazok, akiket a kihallgatott tanúk rontással vádoltak, de mégsem indult ellenük eljárás boszorkányság vádjával.

I/e. *Boszorkánysággal megrágalmazott személy.*

Azok a személyek, akiket rágalmazás vádjával indított per során boszorkánynak neveztek.

I/f. *Egyéb mágikus személy rontásvád nélkül.*

Minden olyan mágikus specialista (gyógyító, bába, öntő, szenesvízkészítő, pénznéző, jós, néző, varázsló, boszorkányazonosító), aki a perek iratanyagában szerepel, de nem emeltek ellene vádat boszorkányság miatt. (Ugyanis számos, boszorkánysággal vádolt személy egyben mágikus praxissal is rendelkezett, amire a megfelelő helyen utalunk.)

I/g. *Felsőbányán perbe fogott személyek névsora.*

A Lugossy József által 1850-ben lejegyzett és Abafi Lajos által 1888-ban publikált perek jegyzéke.

I/h. *Boszorkányok, rontók, mágikus személyek összesített névsora.*

II. *Bírák, szenátorok, tisztviselők:*

II/a. *Nagybánya szabad királyi város tisztviselői és polgárai.*

Minden olyan városi tisztségviselő (bíró, jegyző, városi tanácsos, a külső tanács tagja, tizedes, hajdú, városi törvényszolga), aki az eljárások során bármilyen szerepet játszott, illetve minden polgárjoggal rendelkező személy (*civis*), aki a perek irataiban szerepel (tisztségek szerinti bontásban és kronológiai sorrendben).

II/b. *Szatmár vármegye testülete.*

Kizárólag a perek iratanyagában előforduló tisztségviselők listája.

II/c. *Tisztviselők és civisek névsora (1636–1762) betűrendben.*

Minden olyan városi tisztségviselő (bíró, jegyző, városi tanácsos, a külső tanács tagja, tizedes, hajdú, városi törvényszolga, jobbágyfalu bírója), aki az eljárások során bármilyen szerepet játszott, illetve minden polgárjoggal rendelkező személy (*civis*), aki a perek irataiban tanúként szerepel.

A mutatóban alkalmazott rövidítések a következők:

- ev – egyéb vád
- f – foglalkozás
- í – ítélet
- l – lakhelye, előző lakhelye (ha van)
- mf – mágikus foglalkozás
- n – nemzetiség
- pt – per típusa
- s – perbeli státus
- t – titulus
- ts – társadalmi státus

Az irat kelte (évszám) után az irat számát tüntetjük fel.

Kis-Halas Judit–Tóth G. Péter

I. Boszorkányok, rontók, mágikus személyek

I/a. Boszorkányságért perbe fogott személy

- 1637 / 2
Végh Bálintné / n: magyar / lh: Nagybánya / pt: büntetőper
- 1650 / 4
Veresmartiné / lh: Nagybánya / pt: büntetőper / í: felmentés
- 1650 / 5
Dorkó / lh: Nagybánya / pt: büntetőper / í: halál – máglya
- 1661 / 6
Sike Mihályné / ts: jobbágy / n: magyar / lh: Giródtótfalu / pt: büntetőper
- 1662–1665 / 7
Nagy Siket Miklósné / n: magyar / mf: gyógyító / lh: Nagybánya / pt: büntetőper
- 1664 / 8
László cigány / ts: koldus / n: cigány / mf: pénznéző / lh: Nagybánya / ev: család / pt: büntetőper / í: halál – pallos
- 1668 / 11
Zilahi Istvánné Forintverő Ilona / n: magyar / f: kézműves – forintverő / lh: Nagybánya, Zilah / ev: férjgyilkosság kísérlete mágikus specialista igénybevitelével / pt: büntetőper / í: testfenyítés – eperjesi kövel a nyakában körüljárja a piacot a hóhér kíséretében, örökös száműzetés
- 1670 / 12
Nagy Gergelyné Anna, özvegy / n: magyar / mf: bába; gyógyító / lh: Nagybánya, Kolozsvár / pt: büntetőper / í: halál – máglya
Nagy Istvánné / n: magyar / mf: gyógyító / lh: Nagybánya / pt: büntetőper / í: testfenyítés – pálcázás, száműzetés
- 1684 / 15
Csótiné / ts: jobbágy / mf: néző; gyógyító / lh: Szaszar, Misztótfalu / pt: büntetőper / í: halál – máglya
- 1693 / 16
Demjén (Csordás) Istvánné / ts: jobbágy / f: csordásné / lh: Misztótfalu / pt: büntetőper
- 1697 / 17
Milkó Marci, macskák királya / n: román / mf: néző; boszorkányazonosító / lh: Nagybánya / pt: büntetőper [Vö. még felsőbányai büntetőperekben történt említéseit: (1715) KOMÁROMY, 1910. 227. sz. 261; KLANICZAY–KRISTÓF–PÓCS, 1989. 2. k. 674–676; IPOLYI, 1854. 416, 428–429, 441; VILLÁNYI, 1869. 188–189; ABAFI, 1888. 1. k. 306–308.]
- 1698 / 18
Oláh Margit / ts: zsellér / n: román / lh: Nagybánya / pt: büntetőper
- 1698 / 19
Mészáros Boldizsár Istvánné Bereghi Judit („Bódiné”) / n: magyar / lh: Nagybánya, Giródtótfalu / ev: orgazdaság / pt: büntetőper / í: halál – pallos (máglyáról enyhítve)

1700 / 20

Nagy Jánosné Csiszár Ilona / n: magyar / mf: bába / lh: Nagybánya, Kolozsvár
/ pt: büntetőper / í: testfenyítés – pálcázás, száműzetés

Szaszariné, özvegy / n: magyar / mf: bába; gyógyító / lh: Nagybánya / pt: büntetőper
/ í: testfenyítés – pálcázás, száműzetés

1703 / 23

Petrucz Mihályné / ts: jobbágy / lh: Lénárdfalva / pt: általános bűnvizsgálat / í: tisztító eskü

1704–1705 / 25

Bertalan Jánosné / ts: hajdúné / n: magyar / f: sütő / lh: Giródtótfalu, Nagybánya,
minoriták majorja / pt: büntetőper

Bodor Istvánné / n: magyar / lh: Nagybánya / pt: büntetőper

Dobroviczai Kata asszony / ts: jobbágy / mf: gyógyító / lh: Dobrovica / pt: büntetőper
/ í: halál – máglya

Karácsony Györgyné / lh: Giródtótfalu / pt: büntetőper

Késcsináló Gáspárné / f: kézműves – késcsinálóné / lh: Nagybánya / pt: büntetőper

Nagy Györgyné / n: magyar / lh: Giródtótfalu / pt: büntetőper

Oláh Grigáné / ts: jobbágy / n: román / lh: Giródtótfalu / pt: büntetőper

Oláh Lupujné / ts: jobbágy / n: román / lh: Giródtótfalu / pt: büntetőper

Pap Andrásné / n: magyar / mf: bába / lh: Nagybánya / pt: büntetőper

Sándor Jánosné / n: magyar / lh: Nagybánya / pt: büntetőper

Szakácsné / n: magyar / mf: bába; gyógyító / lh: Nagybánya, Tomán / pt: büntetőper

Szappanos Márton / ts: bíró vagy tanácsstag / n: magyar / lh: Nagybánya, Felsőbánya
/ pt: büntetőper [Vö. Felsőbánya város pere Matzi Erzsébet, Fazekas Katalin és
Stenczel Mártonné ellen (1696). ABAFI, 1888. 2. k. 367–372; KLANICZAY–KRISTÓF–PÓCS,
1989. 2. k. 703–708; IPOLYI, 1854. 416; VILLÁNYI, 1869. 188–189.]

Szaszariné, özvegy / n: magyar / mf: bába; gyógyító / lh: Giródtótfalu, Nagybánya
/ pt: büntetőper

Szilágyi Györgyné Anna / n: magyar / mf: bába; gyógyító / lh: Giródtótfalu / pt: büntetőper

Szoboszlai Katona Jánosné / ts: hajdúné / n: magyar / f: hajdúné / lh: Giródtótfalu
/ pt: büntetőper

Szőcs Jánosné / ts: jobbágy / n: magyar / lh: Giródtótfalu / pt: büntetőper

1706 / 26

Vácsi Istvánné Székely Kata / n: magyar / lh: Nagybánya, Híd utcai külváros
/ ev: paráznság / pt: általános bűnvizsgálat

1706 / 27

Vácsi Istvánné Székely Kata / n: magyar / lh: Nagybánya, Híd utcai külváros
/ ev: paráznság / pt: büntetőper / í: testfenyítés – feje fölött megforgatják
a pallost, száműzetés

1711 / 28

Jeremiásné / ts: jobbágy / lh: Felsőújfalva / pt: általános bűnvizsgálat

1713 / 29

Veres Mártonné / n: magyar / lh: Nagybánya / ev: orgazdaság, paráznság
/ pt: büntetőper / í: halál – akasztás

1718 / 32

anonim nők / ts: jobbágy / lh: Nagybánya / pt: általános bűnvizsgálat

1722 / 36

Lakatos alias Gyarató Szabó Judit / ts: koldus / n: magyar / lh: Nagybánya / pt: büntetőper

1722 / 37

Tasnádi Kis Anna / ts: koldus / n: magyar / lh: Nagybánya / pt: büntetőper

1726 / 40

Pap Illésné / ts: jobbágy / n: magyar / lh: Felsőfernezely / ev: mérgezési kísérlet
/ pt: büntetőper

1727 / 41

Tivadarné / lh: Nagybánya, Szatmár utcai külváros / pt: általános bűnvizsgálat

1727 / 42

Takács Györgyné Böszörményi Sára, özvegy / n: magyar / lh: Nagybánya / pt: büntetőper

1736–1741 / 45

Szöcs Jánosné Pajzos Éva / n: magyar / lh: Szatmárnémeti, Nagybánya / pt: büntetőper

Tánczos Istvánné Tótfalusi Anna, most Lévainé / n: magyar / lh: Szatmárnémeti,
Nagybánya / pt: büntetőper

1742 / 47

Orosz Andrásné Josip Ilona / n: román / lh: Nagybánya, Szatmár utcai külváros
/ pt: büntetőper

1753 / 50

Erdélyi Jánosné, Száva / n: román / lh: Nagybánya / pt: általános bűnvizsgálat

Horsáné / n: román / mf: tudós, tudományos / lh: Tőkésbánya / pt: általános bűnvizsgálat

Késcsináló Gáspárné / f: kézműves – késcsinálóné / lh: Nagybánya / pt: általános
bűnvizsgálat

Korcsolyás Mihályné, pipázó / n: magyar / lh: Nagybánya / pt: általános bűnvizsgálat

Kovács Jánosné / lh: Nagybánya / pt: általános bűnvizsgálat

Kőrösi Tamásné / lh: Nagybánya, Rák utca / pt: általános bűnvizsgálat

Kupsa Mikulájné / n: román / lh: Nagybánya / pt: általános bűnvizsgálat

László Jánosné / lh: Nagybánya / pt: általános bűnvizsgálat

Mocsirán Györgyné [Béres Györgyné] „ördögöt tart” / ts: majorosné / n: román

/ f: béresasszony / lh: Nagybánya, minoriták majorja, Felsőhóstát / pt: általános
bűnvizsgálatMolnárné / mf: tudós, tudományos / lh: Nagybánya, Híd utcai külváros / pt: általános
bűnvizsgálat

Munkácsiné / mf: mágiát űző / lh: Nagybánya, Magyar utca / pt: általános bűnvizsgálat

Sánta Mihályné / n: magyar / lh: Nagybánya, Szatmár és Lakatos utca / pt: általános
bűnvizsgálat

Sindretean Stephan nénye, özvegy asszony Verva / n: román / lh: Nagybánya

/ pt: általános bűnvizsgálat

Tótfalusi Istvánné, Kovács / lh: Nagybánya / pt: általános bűnvizsgálat

1753 / 51

Horsáné / n: román / mf: tudós, tudományos / lh: Tőkésbánya / pt: büntetőper

/ í: száműzetés

1753 / 52

Balás Istók / n: magyar / mf: néző / lh: Nagybánya / pt: büntetőper

/ í: testfenyítés – botütés deresen, reverzális

1754 / 53

Erdélyi Jánosné Száva / n: román / lh: Nagybánya, Szatmár utcai külváros / pt: büntetőper
 Mocsirán Györgyné / ts: majorosné / n: román / f: béresasszony / lh: Nagybánya,
 minoriták majorja, Felsőhóstát / pt: büntetőper

1760 / 54

Kolozsvári Mihály / n: magyar / lh: Nagybánya / ev: tiltott pálinkafőzés / pt: büntetőper
 Kolozsvári Mihályné / n: magyar / lh: Nagybánya / ev: tiltott pálinkafőzés / pt: büntetőper

1762 / 55

Deák Mihályné Berkesz Sára / n: magyar / lh: Nagybánya / ev: gyújtogatás / pt: büntetőper
 / f: halál – pallos (máglyán elégetésről enyhítve)

l/b. Boszorkánysáért perbe fogott személyekre való hivatkozás

1636 / I/III; 1637 / 2

Kővágóné, Kővágó János anyja / n: magyar / f: kézműves – kővágóné / lh: Nagybánya
 / pt: büntetőper / f: halál – máglya

[1685. november 23., Szatmár]

Perényi Istvánné Lengyel Margit nevű dajka / n: magyar / lh: Szatmárnémeti, Nagybánya
 / pt: büntetőper [Kiss András gyűjtése. AZ IRAT: A: KmOL Szatmár vm. lt. – 1685. évi
 iratok, 1123. Dob.] KISS-PÁL-ANTAL, 2002. 4. „2dus testis Nagy Mátyás nobilis persona,
 annorum circiter 38, juratus examinatus fatetur. Tudgya s látta ez fatens, hogy egykor
 őnacságoknál lakó az kérdésben forgó dajka, az kit mostan nemes Nagy Banya városában
 megfogtanak, látta ez fatens, hogy az kertben az asztag árnyékában az kérdésben forgó
 dajka fényes nappal, az mely gyermekeket tartotta őnacságoknak, oldalt fekütt az földön
 és az gyermek is mellette, az dajka felvonta az szoknyája hasétékjához az pendelyét,
 kétfelé vonván az szoknyáját, az lábát is kétfelé vetvén, megfogta az gyermeknek az
 láboteskáját, úgy verte az szemérem testében. Ez fátens rajtakapván mondotta neki:
 Mit csinálsz te dajka? Arra mondotta az dajka: Hallgass lelkem Mátyás uram, attól
 való ez, hogy az gyermeknek az lába nem jó, ezzel megépül, azminthogy másnap
 semmi gongya nem is volt az gyermek lábának. Azelőtt olyan volt penig
 mint az gúzs, a lábát az földre sem tehetta az gyermek.”

1704–1705 / 25/III, XIII

Boldog Eczakáné / n: román / lh: Misztótfalu / pt: büntetőper / f: halál – máglya

1704–1705 / 25/XIV

„oláh asszony” / ts: zsellér / n: román / f: bányász – „czemermányné” / lh: Giródtótfalu
 / pt: büntetőper / f: fogva tartás, tortúra elől megszökik

Szathmáriné / n: magyar / mf: bába / lh: Kolozsvár / pt: büntetőper / f: kezességen kiváltják

1704–1705 / 25/XVIII

Stenczel Mártonné / mf: bába // lh: Felsőbánya / pt: felsőbányai büntetőper / f: halál – máglya
 (1696) [Vö. Felsőbánya város pere Matzi Erzsébet, Fazekas Katalin és Stenczel Mártonné
 ellen (1696). ABAFI, 1888. 2. k. 367–372; KLANICZAY–KRISTÓF–PÓCS, 1989. 2. k. 703–708;
 IPOLYI, 1854. 416; VILLÁNYI, 1869. 188–189; továbbá Felsőbánya város pere Désiné ellen
 (1715). KOMÁROMY, 1910. 229. sz. 262; IPOLYI, 1854. 416; VILLÁNYI, 1869. 188–189;
 ABAFI, 1888. 1. k. 310–313; KLANICZAY–KRISTÓF–PÓCS, 1989. 2. k. 678–680.]

1724 / 38/II, III, IV

Sáriné / n: magyar / mf: boszorkánymester / lh: Nagybánya, Szinérváralja / pt: büntetőper
/ í: kezességen kiváltják, később halál – máglya

1727 / 42

[Hegedűs Mártonné] „egy felső-bányai bábát hívtam magam mellé, akit ugyan Felső Bányán megégettek” / n: magyar / mf: bába / lh: Felsőbánya / pt: felsőbányai büntetőper
/ í: halál – máglya [Vö. Felsőbánya város pere Szász Gergelyné, Medgyesi Kis Anna és Hegedűs Mártonné ellen (1715). KOMÁROMY, 1910. sz. 261;
KLANICZAY–KRISTÓF–PÓCS, 1989. 2. k. 670–674; ABAFI, 1888. 1. k. 302–306;
IPOLYI, 1854. 416; VILLÁNYI, 1869. 188–189.]

I/c. Tortúrán bevádolt más személy

1697 / 17/II

Bátiné, öreg [Báti Péterné] / lh: Nagybánya
Brenczáné, Németi Mészáros Istvánné summása / ts: zsellér / mf: gyógyító / lh: Hidegkút
Jancsi Györgyné / mf: gyógyító / lh: Kovácskapálnok
Kerekes Györgyné Sere Kata / lh: Nagybánya
Kovács Istvánné / n: magyar / lh: Nagybánya
Lakatos Miklós / n: magyar / lh: Nagybánya
Praste Simonné / n: román / lh: Lénárdfalva

1704–1705 / 25/II

„oláh asszony” / ts: jobbágy / n: román / lh: Misztótfalu

1704–1705 / 25/VI

Demeterné / lh: Hidegkút
Kodrán „előljáró”, „sipos” / ts: előljáró / n: román / lh: Giródtótfalu
Kurucz Jánosné „előljáró” / ts: előljáró / n: magyar / lh: Giródtótfalu
Lukács János, boszorkányok kocsisa / n: magyar / lh: Beregszász

1704–1705 / 25/VI, XIV

Asztalos Mártonné Panda / n: magyar / lh: Giródtótfalu

1704–1705 / 25/XII

Munkácsi Istvánné / lh: Nagybánya, Szombat utca

I/d. Bevádolt más személy rontásváddal

1636 / 1/III

Sánta Mihályné, Kugler Péterné / n: magyar / lh: Nagybánya

1670 / 12/IV, VI

Láposiné / mf: gyógyító / lh: Nagybánya, Hagymáslápos

1684 / 15/I

György mester anyja / lh: Nagybánya

1697 / 17/II

„felsőbányai boszorkányok” [Vö. Felsőbánya város pere Matzi Erzsébet, Fazekas Katalin és Stenczel Mártonné ellen (1696). ABAFI, 1888. 2. k. 367–372; KLANICZAY–KRISTÓF–PÓCS, 1989. 2. k. 703–708; IPOLYI, 1854. 416; VILLÁNYI, 1869. 188–189.]

1698 / 19/I

Mészáros Boldizsár Istvánné fia / n: magyar / lh: Dész

1704–1705 / 25/II

Bányai György mester anyja / f: bányászné / lh: Nagybánya

öreg Székely Istvánné / n: magyar / lh: Nagybánya

1704–1705 / 25/VI

„Ersók” / mf: bába / lh: Felsőbánya, kohón felül

„János nevű oláh” / ts: jobbágy / n: román / lh: Felsőbánya

„kolosvári bába” / mf: bába / lh: Kolozsvár

Fekete Márton / n: magyar / lh: Ilosva

Fekete Mártonné / n: magyar / lh: Ilosva

Gyarmati Jánosné / n: magyar / lh: Giródtótfalu

Illyésné „jóság gyűjtő” / mf: jósággyűjtő / lh: Giródtótfalu

Kodrán lánya / n: román / lh: Máramaros

Kodránné / n: román / lh: Giródtótfalu

Kovács Andrásné / n: magyar / lh: Giródtótfalu

Luczainé / lh: Giródtótfalu

Oroszné / n: román / lh: Nagybánya, Szatmár utcai külváros

Szakmáriné „Szekeressiné atyafia” / n: magyar / lh: Szatmárnémeti

Szappanos Borka, Szappanos Márton lánya / n: magyar / lh: Nagybánya, Felsőbánya

Szerce Miklósné / n: magyar / lh: Giródtótfalu

Szuszogó János / lh: Giródtótfalu

1704–1705 / 25/XIV

Fazakas Jánosné Asztalnok Katalin / n: magyar / mf: bába / lh: Nagybánya, Erdőszáda,

Láposbánya

Füzesiné / lh: Berkesz

sárközújlaki asszony / lh: Sárközújlak

Szász Péterné / lh: Giródtótfalu

1711 / 28

Jeremiásné lánya / ts: jobbágy / mf: mágiát űző / lh: Felsőújfalu

1720 / 34

Sepsiné lánya / ts: polgár / n: magyar / lh: Nagybánya

1722 / 38

Boldy asszony / lh: Nagybánya

Botos Pálné / n: magyar / lh: Katalinfalva

1726 / 39

Lakatos Pálné alias Kótai porkolábné / n: magyar / lh: Nagybánya

1727 / 41/I

„két aszon” / lh: Nagybánya, külvárosok

„két csorda pásztorok” / n: román / f: csordás / lh: Nagybánya, külvárosok

Sikálló Demeterné / n: magyar / lh: Nagybánya, külvárosok, Sikálló

1742 / 47

Hendre Jánosné / n: magyar / lh: Nagybánya, Szatmár utcai külváros

1753 / 50

„Anutza nevű” román asszony / n: román / lh: Nagybánya, Felsőbányai utcai külváros

„csordás társa nénye” / n: román / f: csordás / lh: Nagybánya, Szatmár és Lakatos utca

„Munkácsiné házában lakó öreg asszony” / ts: zsellér / lh: Nagybánya, Felsőbányai utca

„oláh asszony” / ts: zsellér / n: román / lh: Nagybánya, Kispénzverő v. Zsellér utca

„tudákos asszony” / mf: tudós, tudományos / lh: Nagybánya, Felsőbányai utcai külváros

Kőrösi Tamásné / lh: Nagybánya, Rák utca / pt: általános bűnvizsgálat

molnár / mf: tudós, tudományos / lh: Nagybánya, Híd utcai külváros

molnárné / mf: tudós, tudományos / lh: Nagybánya, Híd utcai külváros

/ pt: általános bűnvizsgálat

Munkácsiné / mf: mágiát űző / lh: Nagybánya, Magyar utca / pt: általános bűnvizsgálat

Sánta Mihályné / n: magyar / lh: Nagybánya, Szatmár és Lakatos utca

/ pt: általános bűnvizsgálat

I/e. Boszorkánysággal megrágalmazott személy

1636 / 1

Tőkési Gergelyné / n: magyar / lh: Nagybánya / pt: becsületsértési per

1640 / 3

Salagár Istvánné Erzsébet / n: magyar / lh: Nagybánya / pt: becsületsértési per

/ í: kölcsönös bocsánatkérés

1666 / 9

Bocskai Szabó Jánosné Szűts Kata / n: magyar / lh: Nagybánya / pt: becsületsértési per

/ í: pénz – alperes nyelvváltása

1666 / 10

Nyirő Bálintné / n: magyar / lh: Nagybánya / pt: becsületsértési per

/ í: pénz – alperes nyelvváltása

1674 / 13

Üveges Istvánné Kappáncsi Anna, özvegy / n: magyar / lh: Szatmár / pt: becsületsértési per

/ í: pénz – alperes nyelvváltása

1676 / 14

Török Mihályné Erdős Kata / n: magyar / lh: Nagybánya / pt: becsületsértési per

/ í: kölcsönös bocsánatkérés

1703 / 24

Makray Mészáros Istvánné Kódori Erzsébet / n: magyar / lh: Nagybánya

/ pt: becsületsértési per / í: pénzbírság – alperes bírságot fizet, amennyiben nem fizet, pellengérbe kést kell szúrnia, és nyilvánosan bocsánatot kérnie

1714 / 30

Kállai Szűcs Jánosné / ts: polgár / n: magyar / f: kézműves – szűcsmesterné

/ lh: Nagybánya / pt: becsületsértési per

1718 / 31

Portörő Sámuel / ts: polgár / n: magyar / f: kézműves – puskaporórló / lh: Nagybánya
/ pt: becsületsértési per

1720 / 34

Kállai Szűcs Jánosné / ts: polgár / n: magyar / f: kézműves – szűcsmesterné
/ lh: Nagybánya / pt: becsületsértési per

Szepsi Györgyné / ts: polgár / n: magyar / lh: Nagybánya / pt: becsületsértési per

1721 / 35

Szepsi Györgyné, özvegy / ts: polgár / n: magyar / lh: Nagybánya / pt: becsületsértési per

1724 / 38

Onadi Szabó Istvánné / ts: polgár / n: magyar / f: kézműves – szabómesterné
/ lh: Nagybánya / pt: becsületsértési per

1726 / 39

Teleki Jánosné, gróf / ts: nemes (grófné) / n: magyar / lh: Nagybánya
/ pt: becsületsértési per

1732 / 43

Molnár Györgyné Csepregi Borbála / lh: Nagybánya / pt: becsületsértési per

1733 / 44

Mészáros Szekeres Andrásné / n: magyar / lh: Nagybánya / pt: becsületsértési per

1737 / 46

Jakots Péterné / lh: Nagybánya / pt: becsületsértési per

1745 / 48

Forrai Pálné Török Ersók / n: magyar / mf: bába / lh: Nagybánya, Szatmár utcai külváros
/ pt: becsületsértési per / f: pénz – alperes bírságot fizet

If. Egyéb mágikus személy rontásvád nélkül

If/I. Bába

1700 / 20/II

Fazakas Jánosné Asztalnok Katalin / n: magyar / lh: Nagybánya, Erdőszáda, Láposbánya
Nagy Mihályné / n: magyar / lh: Nagybánya

1704–1705 / 25/IV

„matolcsi bába aszony ember” / lh: Matolcs

1704–1705 / 25/XII

„szatmári bába aszony” / lh: Szatmárnémeti

1706 / 26

Szaszariné, özvegy / n: magyar / mf: bába; gyógyító / lh: Giródtótfalu, Nagybánya
[1705. január 30-án megégetik, de ebben a perben nem boszorkányság vádjá miatt szerepel,
hanem egy mágikus eljárás említésekor hivatkoznak rá.]

1745 / 48/II

Bányai Mártonné / n: magyar / mf: bába / lh: Nagybánya

1754 / 53/II

Bányai Mártonné / n: magyar / mf: bába / lh: Nagybánya

Forrai Pálné Török Ersók / n: magyar / mf: bába / lh: Nagybánya, Szatmár utcai külváros

I/ff/2. Gyógyító

1636 / 1/IV

öregember, Czemermani Bálint lakója / ts: zsellér / lh: Felsőbánya

1670 / 12/IV

Balás Deák Ferenc / n: magyar / lh: Nagybánya

„ispotálybeli öreg asszony” / lh: Nagybánya

zilahi orvos / lh: Zilah

1670 / 12/IV, VI

„borbély” / lh: Nagybánya

Láposiné / lh: Nagybánya, Hagymászlápos

1670 / 12/XI

„emberséges asszony” / lh: Nagybánya

1697 / 17

„oláh asszony” / ts: jobbágy / n: román / lh: Kovácskapálnok

1697 / 17/II

Brenczáné, Németi Mészáros Istvánné summása / ts: zsellér / lh: Hidegkút

1700 / 20/III

Kádár György, néhai / n: magyar / lh: Nagybánya

1700 / 20/IV

Tebesné / lh: Nagybánya

1704–1705 / 25/II

„quartélyos német” / ts: katona / n: német / f: katona / lh: Nagybánya

1704–1705 / 25/II, XII

„kikesi boszorkányok” / n: román / lh: Oláh- v. Magyarkékes

1704–1705 / 25/VII

„nagybányai orvos aszonok” / lh: Nagybánya

1704–1705 / 25/XII

„Gyöngyössiné” / lh: Nagybánya

1726 / 40/II

négy ortodox pap, fizetségért imádsággal gyógyítanak / ts: pópa / n: román

1753 / 50

„latzfalusi oláh asszony” / ts: jobbágy / n: román / lh: Lacfalu

1754 / 53/II

Molnár Jánosné / n: román / lh: Nagybánya, Felsőhostát

I/ff/3/a. Boszorkányazonosító

1722 / 36; 1733 / 44/I, II

Fejér Anók / lh: Dabolc [Vö. Felsőbánya város pere Bagaméri Istvénné Pongrácz Judit és Antal Kiss Anna ellen (1731). IPOLYI, 1854. 416; VILLÁNYI, 1869. 188–189; ABAFI, 1888. 2. k. 367–372; KLANICZAY–KRISTÓF–PÓCS, 1989. 2. k. 703–708. További említések: Beregszász, Borsova, Bereg vm; Hegyközpályi, Bihar vm; Debrecen, Hajdú vm; Tiszaújlak, Tiszaújhely, Feketeardó, Nagyszőlős, Fancsika, Ugocsa vm; Nagykálló, Kisvárda, Jákó, Apagy, Szabolcs vm. helyekről:]

1716. Debrecen város: KOMÁROMY, 1910. 247. sz. 272–273; HAÁSZ, 1929;

HANNY–KEVEHÁZI–KULCSÁR, 1960. 98–107; KRISTÓF, 1998. 1. sz. függelék, 69.

1724. Bereg megye: LEHOCZKY, 1887. 299–300; KOMÁROMY, 1910. 329. sz. 346–354;
 KLANICZAY–KRISTÓF–PÓCS, 1989. 1. k. 56–57.
 1724. Ugocsa megye: KOMÁROMY, 1910. 338. sz. 375–386; ZUBÁNICS, 1996. 183.
 1728. Bereg megye: KOMÁROMY, 1910. 346. sz. 420–421.
 1730. Szabolcs megye: SCHRAM, 1970. 2. 315. sz. 335–341.
 1731. Szabolcs megye: SCHRAM, 1970. 2. 314. sz. 333–335.
 1731. Bihar megye: KOMÁROMY, 1910. 366. sz. 439–447; KRISTÓF, 1998. 2. sz. függelék,
 144–149.
 1732. Ugocsa megye: KOMÁROMY, 1910. 370. sz. 455–460, 461–463.
 1737. Szabolcs megye: SCHRAM, 1970. 2. 320. sz. 355–358; BESSENYEI, 2000. 2. 176. sz.

I/f/3/b. Gyógyító; boszorkányazonosító

1670 / 12/IV

Dobroviczai Kata asszony / ts: jobbágy / lh: Dobrovica

I/f/4. Tudós, tudományos

1704–1705 / 25/XII

„Lázár oláh ember” / ts: jobbágy / n: román / lh: Magasfalu

„Lázár oláh ember felesége” / ts: jobbágy / n: román / lh: Magasfalu

1753 / 50/I

„sánta cigányné” / ts: koldus / n: cigány / lh: Nagybánya

1754 / 53/I

Popa Nyikorásza / ts: pópa / n: román / lh: Nagybánya, Szatmár utcai külváros

I/f/5. Pénznéző

1684 / 15/I

beregszászi öreg ember / lh: Beregszász

felsőbányai ember / lh: Felsőbánya

I/f/6. Néző

1753 / 50

„aszszony, [...] a kit nézőnek neveztek volna” / lh: Nagybánya

Visgáló Kata / lh: Nagybánya, Nagy és Kis Pénzverő, v. Zsellér utca

I/f/7/a. Babvetéssel jósló

1753 / 50

Sándorné / n: magyar / lh: Nagybánya

I/f/7/b. Jósló

1704–1705 / 25/III

„tótfalussy asszony” / lh: Tótfalu

I/f/7/c. Ónöntő

1753 / 50

Pálné / lh: Katalinfalva

I/f/7/d. Szenesvízkészítő

1753 / 50

Kolozsiné asszony / lh: Nagybánya

I/f/8. Borbély

1700 / 20/II

Borbély Kristóf / n: magyar / f: borbély / lh: Nagybánya

német borbély / n: német / f: borbély / lh: Nagybánya

1703 / 24

Borbély István / n: magyar / lh: Nagybánya

1704–1705 / 25/II, XII

„borbély” / lh: Nagybánya

I/f/9. Mágikus személy konkrét tevékenység megnevezése nélkül

1704–1705 / 25/II

„oláh asszony” / ts: jobbágy / n: román / lh: Tomán

1753 / 50

Munkácsiné / lh: Nagybánya, Magyar utca / pt: általános bűnvizsgálat

Bab Urszuly / n: román / f: pásztor[?] / lh: Felsőbánya / pt: általános bűnvizsgálat

Babitsné / n: román / lh: Szinéváralja / pt: általános bűnvizsgálat

Straubinger Tamásné / lh: Nagybánya, Új utca / pt: általános bűnvizsgálat

I/f/10. Varázsló

1698 / 19/I

„Kölczén [...] egy varasló oláh asszony” / n: román / lh: Kölcse

1704–1705 / 25/II

„varáslók” / n: román / lh: Oláh- v. Magyarkékes

1753 / 50

Tekenő Vájó Vasziné „bibájos” / n: cigány / lh: Nagybánya

I/g. Felsőbányán perbe fogott személyek névsora

1696. június

Felsőbánya város pere Matzi Erzsébet, Fazekas Katalin és Stenczel Mártonné ellen.

ROLMMI, Felsőbánya v. L. Tanácsi jkv. Felsőbánya jkv. (1696) [másolta

Lugossy József, 1850] KLANICZAY–KRISTÓF–PÓCS, 1989. 2. k. 703–708;

ABAFI, 1888. 2. k. 367–372; IPOLYI, 1854. 416; VILLÁNYI, 1869. 188–189.

1715. május

Felsőbánya város pere Pap Istvánné, Dóka Istvánné, Pap Mihályné és Kegyes Istvánné ellen. ROLMMI, Felsőbánya v. L. Tanácsi jkv. Felsőbánya jkv. (1715) [másolta Lugossy József, 1850] KOMÁROMY, 1910. 224/225. sz. 261; KLANICZAY–KRISTÓF–PÓCS, 1989. 2. k. 669–670; ABAFI, 1888. 1. k. 301–302; IPOLYI, 1854. 416; VILLÁNYI, 1869. 188–189.

1715. május

Felsőbánya város pere Szász Gergelyné, Medgyesi Kis Anna és Hegedűs Mártonné ellen. ROLMMI, Felsőbánya v. L. Tanácsi jkv. Felsőbánya jkv. (1715) [másolta Lugossy József, 1850] KOMÁROMY, 1910. 226. sz. 261; KLANICZAY–KRISTÓF–PÓCS, 1989. 2. k. 670–674; ABAFI, 1888. 1. k. 302–306; IPOLYI, 1854. 416; VILLÁNYI, 1869. 188–189.

1715. május

Felsőbánya város pere Sós Pálné ellen. ROLMMI, Felsőbánya v. L. Tanácsi jkv. Felsőbánya jkv. (1715) [másolta Lugossy József, 1850] KOMÁROMY, 1910. 227. sz. 261; KLANICZAY–KRISTÓF–PÓCS, 1989. 2. k. 674–676; ABAFI, 1888. 1. k. 306–308; IPOLYI, 1854. 416, 428–429, 441; VILLÁNYI, 1869. 188–189.

1715. május

Felsőbánya város pere Hegedűs Márton ellen. ROLMMI, Felsőbánya v. L. Tanácsi jkv. Felsőbánya jkv. (1715) [másolta Lugossy József, 1850] KOMÁROMY, 1910. 228. sz. 261; KLANICZAY–KRISTÓF–PÓCS, 1989. 2. k. 676–678; ABAFI, 1888. 1. k. 308–310; IPOLYI, 1854. 416; VILLÁNYI, 1869. 188–189.

1715. május

Felsőbánya város pere Désiné és Stenczel Mártonné ellen. ROLMMI, Felsőbánya v. L. Tanácsi jkv. Felsőbánya jkv. (1715) [másolta Lugossy József, 1850] KOMÁROMY, 1910. 229. sz. 262; KLANICZAY–KRISTÓF–PÓCS, 1989. 2. k. 678–680; ABAFI, 1888. 1. k. 310–313; IPOLYI, 1854. 416; VILLÁNYI, 1869. 188–189.

1728. július

Felsőbánya város pere Németh Jánosné, korábban özvegy Szabó Mártonné Jókus Erzsébet ellen (1728/1729). ROLMMI, Felsőbánya v. L. Tanácsi jkv. Felsőbánya jkv. (1728) [másolta Lugossy József, 1850] KOMÁROMY, 1910. 343. sz. 403; KLANICZAY–KRISTÓF–PÓCS, 1989. 2. k. 681–687; ABAFI, 1888. 1. k. 313–319; IPOLYI, 1854. 416; VILLÁNYI, 1869. 188–189.

1731. május

Felsőbánya város pere Bagamériné és Antal Kiss Anna ellen (1731/1733). ROLMMI, Felsőbánya v. L. Tanácsi jkv. Felsőbánya jkv. (1731–1733) [másolta Lugossy József, 1850] KLANICZAY–KRISTÓF–PÓCS, 1989. 2. k. 687–702; ABAFI, 1888. 2. k. 319–366; IPOLYI, 1854. 416, 573; VILLÁNYI, 1869. 188–189.

1738. január

Felsőbánya város pere Németh Jánosné, korábban özvegy Szabó Mártonné Jókus Erzsébet ellen. ROLMMI, Felsőbánya v. L. Tanácsi jkv. Felsőbánya jkv. (1738) [másolta Lugossy József, 1850] KLANICZAY–KRISTÓF–PÓCS, 1989. 2. k. 702–703; ABAFI, 1888. 2. k. 366–367; IPOLYI, 1854. 416; VILLÁNYI, 1869. 188–189.

I/h. Boszorkányok, rontók, mágikus személyek összesített névsora

- anonim nők / ts: jobbágy / lh: Nagybánya / pt: általános bűnvizsgálat; s: I/a. 1718 / 32
 „Anutza nevű” román asszony / n: román / lh: Nagybánya, Felsőbányai utcai külváros;
 s: I/d. 1753 / 50
 „aszszony, [...] a kit nézőnek neveztek volna” / lh: Nagybánya; s: I/f/6. 1753 / 50
 Asztalos Mártonné Panda / n: magyar / lh: Giródtótfalu; s: I/c. 1704–1705 / 25/VI, XIV
 Bab Urszuly / n: román / f: pásztor[?]/ lh: Felsőbánya / pt: általános bűnvizsgálat;
 s: I/f/9. 1753 / 50
 Babitsné / n: román / lh: Szinérváralja / pt: általános bűnvizsgálat; s: I/f/9. 1753 / 50
 Balás Deák Ferenc / n: magyar / lh: Nagybánya; s: I/f/2. 1670 / 12/IV
 Balás Istók / n: magyar / mf: néző / lh: Nagybánya / pt: büntetőper / f: testfenyítés
 – botütés deresen, reverzális; s: I/a. 1753 / 52
 Bányai György mester anyja / f: bányásznő / lh: Nagybánya; s: I/d. 1704–1705 / 25/II
 Bányai Mártonné / n: magyar / mf: bába / lh: Nagybánya; s: I/f/1. 1745 / 48/II; 1754 / 53/II
 Batiné [Báti Péterné], öreg / lh: Nagybánya; s: I/c. 1697 / 17/II
 beregszászi öreg ember / lh: Beregszász; s: I/f/5. 1684 / 15/I
 Bertalan Jánosné / ts: hajdúné / n: magyar / f: sütőnő / lh: Giródtótfalu, Nagybánya,
 minoriták majorja / pt: büntetőper; s: I/a. 1704–1705 / 25
 Bocskai Szabó Jánosné, Szűts Kata / n: magyar / lh: Nagybánya / pt: becsületsértési per
 / f: pénz – alperes nyelvváltása; s: I/e. 1666 / 9
 Bodor Istvánné / n: magyar / lh: Nagybánya / pt: büntetőper; s: I/a. 1704–1705 / 25
 Boldog Eczakáné / n: román / lh: Misztótfalu / pt: büntetőper / f: halál – máglya; s: I/b.
 1704–1705 / 25/III, XIII
 Boldy asszony / lh: Nagybánya; s: I/d. 1722 / 38
 „borbély” / lh: Nagybánya; s: I/f/2. 1670 / 12/IV, VI
 „borbély” / lh: Nagybánya; s: I/f/8. 1704–1705 / 25/II, XII
 Borbély István / n: magyar / lh: Nagybánya; s: I/f/8. 1703 / 24
 Borbély Kristóf / n: magyar / f: borbély / lh: Nagybánya; s: I/f/8. 1700 / 20/II
 Botos Pálné / n: magyar / lh: Katalinfalva; s: I/d. 1722 / 38
 Brenczáné, Németi Mészáros Istvánné summása / ts: zsellér / mf: gyógyító / lh: Hidegkút;
 s: I/c. 1697 / 17/II; s: I/f/2. 1697 / 17/II
 „csordás társa nénye” / n: román / f: csordás / lh: Nagybánya, Szatmár és Lakatos utca;
 s: I/d. 1753 / 50
 Csótiné / ts: jobbágy / mf: néző; gyógyító / lh: Szaszar, Misztótfalu / pt: büntetőper
 / f: halál – máglya; s: I/a. 1684 / 15
 Deák Mihályné Berkesz Sára / n: magyar / lh: Nagybánya / ev: gyújtogatás / pt: büntetőper
 / f: halál – pallos (máglyán elégetés); s: I/a. 1762 / 55
 Demeterné / lh: Hidegkút; s: I/c. 1704–1705 / 25/VI
 Demjén (Csordás) Istvánné / ts: jobbágy / f: csordásné / lh: Misztótfalu / pt: büntetőper;
 s: I/a. 1693 / 16
 Dobroviczai Kata asszony / ts: jobbágy / mf: gyógyító / lh: Dobrovica / pt: büntetőper
 / f: halál – máglya; s: I/f/3/b. 1670 / 12/IV; s: I/a. 1704–1705 / 25
 Dorkó / lh: Nagybánya / pt: büntetőper / f: halál – máglya; s: I/a. 1650 / 5

- „emberséges asszony” / lh: Nagybánya; s: I/f/2. 1670 / 12/XI
 Erdélyi Jánosné Száva / n: román / lh: Nagybánya / pt: általános bűnvizsgálat;
 s: I/a. 1753 / 50
 Erdélyi Jánosné Száva / n: román / lh: Nagybánya, Szatmár utcai külváros / pt: büntetőper;
 s: I/a. 1754 / 53
 „Ersők” / mf: bába / lh: Felsőbánya, kohón felül; s: I/d. 1704–1705 / 25/VI
 Fazakas Jánosné Asztalnok Katalin / n: magyar / mf: bába / lh: Nagybánya, Erdőszáda,
 Láposbánya; s: I/f/1. 1700 / 20/II; s: I/d. 1704–1705 / 25/XIV
 Fejér Anók / lh: Dabolc [Vö. még Felsőbánya város pere Bagaméri Istvénné Pongrácz Judit
 és Antal Kiss Anna ellen (1731). IPOLYI, 1854. 416; VILLÁNYI, 1869. 188–189; ABAFI, 1888.
 2. k. 367–372; KLANICZAY–KRISTÓF–PÓCS, 1989. 2. k. 703–708. További említések:
 Beregszász, Borsova, Bereg vm; Hegyközpályi, Bihar vm; Debrecen, Hajdú vm;
 Tiszaújlak, Tiszaújhely, Feketeardó, Nagyszőlős, Fancsika, Ugocsa vm; Nagykálló,
 Kisvárda, Jákó, Apagy, Szabolcs vm. helyekről]; s: I/f/3/a. 1722 / 36; 1733 / 44/I, II;
 s: I/f/3/a. 1716. Debrecen város: KOMÁROMY, 1910. 247. sz. 272–273; HAÁSZ, 1929;
 HANNY–KEVEHÁZI–KULCSÁR, 1960. 98–107; KRISTÓF, 1998. 1. sz. függelék, 69; s: I/f/3/a.
 1724. Bereg megye: LEHOCZKY, 1887. 299–300; KOMÁROMY, 1910. 329. sz. 346–354;
 KLANICZAY–KRISTÓF–PÓCS, 1989. 1. k. 56–57; s: I/f/3/a. 1724. Ugocsa megye: KOMÁROMY,
 1910. 338. sz. 375–386; ZUBÁNIC, 1996. 183; s: I/f/3/a. 1728. Bereg megye: KOMÁROMY,
 1910. 346. sz. 420–421; s: I/f/3/a. 1730. Szabolcs megye: SCHRAM, 1970. 2. 315. sz.
 335–341; s: I/f/3/a. 1731. Szabolcs megye: SCHRAM, 1970. 2. 314. sz. 333–335;
 s: I/f/3/a. 1731. Bihar megye: KOMÁROMY, 1910. 366. sz. 439–447; KRISTÓF, 1998.
 2. sz. függelék, 144–149; s: I/f/3/a. 1732. Ugocsa megye: KOMÁROMY, 1910. 370. sz.
 455–460, 461–463; s: I/f/3/a. 1737. Szabolcs megye: SCHRAM, 1970. 2. 320. sz. 355–358;
 BESSENYEI, 2000. 176. sz.
 Fekete Márton / n: magyar / lh: Ilosva; s: I/d. 1704–1705 / 25/VI
 Fekete Mártonné / n: magyar / lh: Ilosva; s: I/d. 1704–1705 / 25/VI
 „felsőbányai boszorkányok” [Vö. Felsőbánya város pere Matzi Erzsébet, Fazekas Katalin
 és Stenczel Mártonné ellen (1696). ABAFI, 1888. 2. k. 367–372; KLANICZAY–KRISTÓF–PÓCS,
 1989. 2. k. 703–708; IPOLYI, 1854. 416; VILLÁNYI, 1869. 188–189.]; s: I/d. 1697 / 17/II
 felsőbányai ember / lh: Felsőbánya; s: I/f/5. 1684 / 15/I
 Forrai Pálné Török Ersők / n: magyar / mf: bába / lh: Nagybánya, Szatmár utcai külváros
 / pt: becsületsértési per / í: pénz – alperes bírságot fizet; s: I/e. 1745 / 48; s: I/f/1.
 1754 / 53/II
 Füzesiné / lh: Berkesz; s: I/d. 1704–1705 / 25/XIV
 Gyarmati Jánosné / n: magyar / lh: Giródtótfalu; s: I/d. 1704–1705 / 25/VI
 „Gyöngyössiné” / lh: Nagybánya; s: I/f/2. 1704–1705 / 25/XII
 György mester anyja / lh: Nagybánya; s: I/d. 1684 / 15/I
 Hegedűs Mártonné „egy felső-bányai bábát hívtam magam mellé, akit ugyan Felső Bányán
 megégettek” / n: magyar / mf: bába / lh: Felsőbánya / pt: felsőbányai büntetőper
 / í: halál – máglya [Vö. Felsőbánya város pere Szász Gergelyné, Medgyesi Kis Anna
 és Hegedűs Mártonné ellen (1715). KOMÁROMY, 1910. 226. sz. 261;
 KLANICZAY–KRISTÓF–PÓCS, 1989. 2. k. 670–674; ABAFI, 1888. 1. k. 302–306;
 IPOLYI, 1854. 416; VILLÁNYI, 1869. 188–189]; s: I/b. 1727 / 42
 Hendre Jánosné / n: magyar / lh: Nagybánya, Szatmár utcai külváros; s: I/d. 1742 / 47

- Horsáné / n: román / mf: tudós, tudományos / lh: Tőkésbánya / pt: általános bűnvizsgálat
/ pt: büntetőper / f: száműzetés; s: I/a. 1753 / 50; s: I/a. 1753 / 51
- Ilyésné „jóság gyűjtő” / mf: jósággyűjtő / lh: Giródtótfalu; s: I/d. 1704–1705 / 25/VI
„ispotálybeli öreg asszony” / lh: Nagybánya; s: I/f/2. 1670 / 12/IV
- Jakots Péterné / lh: Nagybánya / pt: becsületsértési per; s: I/e. 1737 / 46
„János nevű oláh” / ts: jobbágy / n: román / lh: Felsőbánya; s: I/d. 1704–1705 / 25/VI
- Jancsi Györgyné / mf: gyógyító / lh: Kovácskapálnok; s: I/c. 1697 / 17/II
- Jeremiásné / ts: jobbágy / lh: Felsőújfaló / pt: általános bűnvizsgálat; s: I/a. 1711 / 28
- Jeremiásné lánya / ts: jobbágy / mf: mágiát űző / lh: Felsőújfaló; s: I/d. 1711 / 28
- Kádár György, néhai / n: magyar / lh: Nagybánya; s: I/f/2. 1700 / 20/III
- Kállai Szűcs Jánosné / ts: polgár / n: magyar / f: kézműves – szűcsmesterné / lh: Nagybánya
/ pt: becsületsértési per; s: I/e. 1714 / 30; s: I/e. 1720 / 34
- Karácsony Györgyné / lh: Giródtótfalu / pt: büntetőper; s: I/a. 1704–1705 / 25
- Kerekes Györgyné Sére Kata / lh: Nagybánya; s: I/c. 1697 / 17/II
- Késcsináló Gáspárné / f: kézműves – késcsinálóné / lh: Nagybánya / pt: általános bűnvizsgálat;
s: I/a. 1753. / 50.
- Késcsináló Gáspárné / f: kézműves – késcsinálóné / lh: Nagybánya / pt: büntetőper; s: I/a.
1704–1705. / 25.
- „két aszon” / lh: Nagybánya, külvárosok; s: I/d. 1727 / 41/I
- „két csorda pásztorok” / n: román / f: csordás / lh: Nagybánya, külvárosok; s: I/d. 1727 / 41/I
- „kikesi boszorkányok” / n: román / lh: Oláh- v. Magyarkékes; s: I/f/2. 1704–1705 / 25/II, XII
- Kodrán „előljáró”, „sipos” / ts: előljáró / n: román / lh: Giródtótfalu; s: I/c. 1704–1705 / 25/VI
- Kodrán lánya / n: román / lh: Máramaros; s: I/d. 1704–1705 / 25/VI
- Kodránné / n: román / lh: Giródtótfalu; s: I/d. 1704–1705 / 25/VI
- „kolosvári bába” / mf: bába / lh: Kolozsvár; s: I/d. 1704–1705 / 25/VI
- Kolozsiné aszszony / lh: Nagybánya; s: I/f/7/d. 1753 / 50
- Kolozsvári Mihály / n: magyar / lh: Nagybánya / ev: tiltott pálinkafőzés / pt: büntetőper;
s: I/a. 1760 / 54
- Kolozsvári Mihályné / n: magyar / lh: Nagybánya / ev: tiltott pálinkafőzés / pt: büntetőper;
s: I/a. 1760 / 54
- Korcsolyás Mihályné, pipázó / n: magyar / lh: Nagybánya / pt: általános bűnvizsgálat;
s: I/a. 1753 / 50
- Kovács Andrásné / n: magyar / lh: Giródtótfalu; s: I/d. 1704–1705 / 25/VI
- Kovács Istvánné / n: magyar / lh: Nagybánya; s: I/c. 1697 / 17/II
- Kovács Jánosné / lh: Nagybánya / pt: általános bűnvizsgálat; s: I/a. 1753 / 50
- „Kölczén [...] egy varasló oláh asszony” / n: román / lh: Kölcse; s: I/f/10. 1698 / 19/I
- Kőrösi Tamásné / lh: Nagybánya, Rák utca / pt: általános bűnvizsgálat; s: I/a. 1753 / 50;
s: I/d. 1753 / 50
- Kővágóné, Kővágó János anyja / n: magyar / f: kézműves – kővágóné / lh: Nagybánya
/ pt: büntetőper / f: halál – máglya; s: I/b. 1636 / 1/III; 1637 / 2
- Kupsa Míkulájné / n: román / lh: Nagybánya / pt: általános bűnvizsgálat; s: I/a. 1753 / 50
- Kurucz Jánosné „előljáró” / ts: előljáró / n: magyar / lh: Giródtótfalu; s: I/c. 1704–1705 / 25/VI
- Lakatos alias Gyarató Szabó Judit / ts: koldus / n: magyar / lh: Nagybánya / pt: büntetőper;
s: I/a. 1722 / 36
- Lakatos Miklós / n: magyar / lh: Nagybánya; s: I/c. 1697 / 17/II

- Lakatos Pálné alias Kótai porkolábné / n: magyar / lh: Nagybánya; s: I/d. 1726 / 39
- Láposiné / mf: gyógyító / lh: Nagybánya, Hagymáslápos; s: I/d. 1670 / 12/IV, VI; s: I/f/2. 1670 / 12/IV, VI
- László cigány / ts: koldus / n: cigány / mf: pénznéző / lh: Nagybánya / ev: család / pt: büntetőper / í: halál – pallos; s: I/a. 1664 / 8
- László Jánosné / lh: Nagybánya / pt: általános bűnvizsgálat; s: I/a. 1753 / 50
- „latzfalusi oláh aszszony” / ts: jobbágy / n: román / lh: Lacfalu; s: I/f/2. 1753 / 50
- „Lázár oláh ember felesége” / ts: jobbágy / n: román / lh: Magasfalu; s: I/f/4. 1704–1705 / 25/XII
- „Lázár oláh ember” / ts: jobbágy / n: román / lh: Magasfalu; s: I/f/4. 1704–1705 / 25/XII
- Luczainé / lh: Giródtótfalu; s: I/d. 1704–1705 / 25/VI
- Lukács János, boszorkányok kocsisa / n: magyar / lh: Beregszász; s: I/c. 1704–1705 / 25/VI
- Makray Mészáros Istvánné Kódori Erzsébet / n: magyar / lh: Nagybánya / pt: becsületsértési per / í: pénzbírság – alperes bírságot fizet, amennyiben nem fizet, pellengérbe kést kell szűrnia, és nyilvánosan bocsánatot kérnie; s: I/e. 1703 / 24
- „matolcsi bába aszszony ember” / lh: Matolcs; s: I/f/1. 1704–1705 / 25/IV
- Mészáros Boldizsár Istvánné Bereghi Judit („Bódiné”) / n: magyar / lh: Nagybánya, Giródtótfalu / ev: orgazdaság / pt: büntetőper / í: halál – pallos (máglyáról enyhítve); s: I/a. 1698 / 19
- Mészáros Boldizsár Istvánné fia / n: magyar / lh: Dés; s: I/d. 1698 / 19/I
- Mészáros Szekeres Andrásné / n: magyar / lh: Nagybánya / pt: becsületsértési per; s: I/e. 1733 / 44
- Milkó Marci, macskák királya / n: román / mf: néző, boszorkányazonosító / lh: Nagybánya / pt: büntetőper [Vö. még felsőbányai büntetőperekben történt említéseit: (1715) KOMÁROMY, 1910. 227. sz. 261; KLANICZAY–KRISTÓF–PÓCS, 1989. 2. k. 674–676; IPOLYI, 1854. 416, 428–429, 441; VILLÁNYI, 1869. 188–189; ABAFI, 1888. 1. k. 306–308.]; s: I/a. 1697 / 17
- Mocsirán Györgyné [Béres Györgyné], „ördögöt tart” / ts: majorosné / n: román / f: béresaszszony / lh: Nagybánya, minoriták majorja, Felsőhóstát / pt: általános bűnvizsgálat / pt: büntetőper; s: I/a. 1753 / 50; s: I/a. 1754 / 53
- molnár / mf: tudós, tudományos / lh: Nagybánya, Híd utcai külváros; s: I/d. 1753 / 50
- Molnár Györgyné Csepregi Borbála / lh: Nagybánya / pt: becsületsértési per; s: I/e. 1732 / 43
- Molnár Jánosné / n: román / lh: Nagybánya, Felsőhóstát; s: I/f/2. 1754 / 53/II
- molnárné / mf: tudós, tudományos / lh: Nagybánya, Híd utcai külváros / pt: általános bűnvizsgálat; s: I/d. 1753 / 50
- Molnárné / mf: tudós, tudományos / lh: Nagybánya, Híd utcai külváros / pt: általános bűnvizsgálat; s: I/a. 1753 / 50
- Munkácsi Istvánné / lh: Nagybánya, Szombat utca; s: I/c. 1704–1705 / 25/XII
- Munkácsiné / mf: mágiát űző / lh: Nagybánya, Magyar utca / pt: általános bűnvizsgálat; s: I/a. 1753 / 50; s: I/d. 1753 / 50; s: I/f/9. 1753 / 50
- „Munkácsiné házában lakó öreg asszony” / ts: zsellér / lh: Nagybánya, Felsőbányai utca; s: I/d. 1753 / 50
- Nagy Gergelyné Anna, özvegy / n: magyar / mf: bába; gyógyító / lh: Nagybánya, Kolozsvár / pt: büntetőper / í: halál – máglya; s: I/a. 1670 / 12
- Nagy Györgyné / n: magyar / lh: Giródtótfalu / pt: büntetőper; s: I/a. 1704–1705 / 25

- Nagy Istvánné / n: magyar / mf: gyógyító / lh: Nagybánya / pt: büntetőper
/ f: testfenyítés – pálcázás, száműzetés; s: I/a. 1670 / 12
- Nagy Jánosné Csiszár Ilona / n: magyar / mf: bába / lh: Nagybánya, Kolozsvár
/ pt: büntetőper / f: testfenyítés – pálcázás, száműzetés; s: I/a. 1700 / 20
- Nagy Mihályné / n: magyar / lh: Nagybánya; s: I/f/1. 1700 / 20/II
- Nagy Siket Miklósné / n: magyar / mf: gyógyító / lh: Nagybánya / pt: büntetőper;
s: I/a. 1662–1665 / 7
- „nagybányai orvos aszonok” / lh: Nagybánya; s: I/f/2. 1704–1705 / 25/VII
- négy ortodox pap, fizetségért imádsággal gyógyítanak / ts: pópa / n: román; s: I/f/2. 1726 / 40/II
- német borbély / n: német / f: borbély / lh: Nagybánya; s: I/f/8. 1700 / 20/II
- Nyirő Bálintné / n: magyar / lh: Nagybánya / pt: becsületsértési per / f: pénz
– alperes nyelvváltsága; s: I/e. 1666 / 10
- „oláh asszony” / ts: jobbágy / n: román / lh: Kovácskapálnok; s: I/f/2. 1697 / 17
- „oláh asszony” / ts: jobbágy / n: román / lh: Misztótfalu; s: I/c. 1704–1705 / 25/II
- „oláh asszony” / ts: jobbágy / n: román / lh: Tomán; s: I/f/9. 1704–1705 / 25/II
- „oláh asszony” / ts: zsellér / n: román / f: bányász „czemermányné” / lh: Giródtótfalu
/ pt: büntetőper / f: fogva tartás, tortúra elől megszökik; s: I/b. 1704–1705 / 25/XIV
- „oláh asszony” / ts: zsellér / n: román / lh: Nagybánya, Kispénzverő v. Zsellér utca;
s: I/d. 1753 / 50
- Oláh Grigáné / ts: jobbágy / n: román / lh: Giródtótfalu / pt: büntetőper; s: I/a. 1704–1705 / 25
- Oláh Lupujné / ts: jobbágy / n: román / lh: Giródtótfalu / pt: büntetőper; s: I/a. 1704–1705 / 25
- Oláh Margit / ts: zsellér / n: román / lh: Nagybánya / pt: büntetőper; s: I/a. 1698 / 18
- Onádi Szabó Istvánné / ts: polgár / n: magyar / f: kézműves – szabómesterné
/ lh: Nagybánya / pt: becsületsértési per; s: I/e. 1724 / 38
- Orosz Andrásné Josip Ilona / n: román / lh: Nagybánya, Szatmár utcai külváros
/ pt: büntetőper; s: I/a. 1742 / 47
- Oroszné / n: román / lh: Nagybánya, Szatmár utcai külváros; s: I/d. 1704–1705 / 25/VI
- öregember, Czemermani Bálint lakója / ts: zsellér / lh: Felsőbánya; s: I/f/2. 1636 / 1/IV
- Pálné / lh: Katalinfalva; s: I/f/7/c. 1753 / 50
- Pap Andrásné / n: magyar / mf: bába / lh: Nagybánya / pt: büntetőper;
s: I/a. 1704–1705 / 25
- Pap Illésné / ts: jobbágy / n: magyar / lh: Felsőfernezely / ev: mérgezési kísérlet
/ pt: büntetőper; s: I/a. 1726 / 40
- Perényi Istvánné Lengyel Margit / n: magyar / f: dajka / lh: Szatmárnémeti, Nagybánya
/ pt: büntetőper [Kiss András gyűjtése. AZ IRAT: A: KmOL Szatmár vm. lt. – 1685. évi
iratok, 1123. Dob.] KISS-PÁL-ANTAL, 2002. 4. „2dus testis Nagy Mátyás nobilis persona,
annorum circiter 38, juratus examinatus fatetur. Tudgya s látta ez fatens, hogy egykor
őnacságoknál lakó az kérdésben forgó dajka, az kit mostan nemes Nagy Banya városában
megfoganak, látta ez fatens, hogy az kertben az asztag árnyékában az kérdésben forgó dajka
fényes nappal, az mely gyermekeket tartotta őnacságoknak, oldalt fekütt az földön és
az gyermek is mellette, az dajka felvonta az szoknyája hasétékjához az pendelyét, kétfelé
vonván az szoknyáját, az lábát is kétfelé vetvén, megfogta az gyermeknek az lábotcskáját,
úgy verte az szemérem testében. Ez fátens rajtakapván mondotta neki: Mit csinálsz te dajka?
Arra mondotta az dajka: Hallgass lelkem Mátyás uram, attól való ez, hogy az gyermeknek
az lába nem jó, ezzel megépiül, azminthogy másnap”; s: I/b. 1685. november 23., Szatmár

- Petrucz Mihályné / ts: jobbagy / lh: Lénárdfalva / pt: általános bűnvizsgálat / í: tisztító eskü;
s: I/a. 1703 / 23
- Popa Nyikorásza / ts: pópa / n: román / lh: Nagybánya, Szatmár utcai külváros; s: I/f/4.
1754 / 53/I
- Portörő Sámuel / ts: polgár / n: magyar / f: kézműves – puskaporórlő / lh: Nagybánya
/ pt: becsületsértési per; s: I/e. 1718 / 31
- Praste Simonné / n: román / lh: Lénárdfalva; s: I/c. 1697 / 17/II
„quartélyos német” / ts: katona / n: német / f: katona / lh: Nagybánya;
s: I/f/2. 1704–1705 / 25/II
- Salagár Istvänné Erzsébet / n: magyar / lh: Nagybánya / pt: becsületsértési per
/ í: kölcsönös bocsánatkérés; s: I/e. 1640 / 3
- Sándor Jánosné / n: magyar / lh: Nagybánya / pt: büntetőper; s: I/a. 1704–1705 / 25
- Sándorné / n: magyar / lh: Nagybánya; s: I/f/7/a. 1753 / 50
- „sánta cigányné” / ts: koldus / n: cigány / lh: Nagybánya; s: I/f/4. 1753 / 50/I
- Sánta Mihályné / n: magyar / lh: Nagybánya, Szatmár és Lakatos utca
/ pt: általános bűnvizsgálat; s: I/a. 1753 / 50; s: I/d. 1753 / 50
- Sánta Mihályné, Kugler Péterné / n: magyar / lh: Nagybánya; s: I/d. 1636 / 1/III
- Sáriné / n: magyar / mf: boszorkánymester / lh: Nagybánya, Szinérváralja / pt: büntetőper
/ í: kezeségen kiváltják, később halál – máglya; s: I/b. 1724 / 38/II, III, IV
- sárközújlaki asszony / lh: Sárközújlak; s: I/d. 1704–1705 / 25/XIV
- Sepsiné lánya / ts: polgár / n: magyar / lh: Nagybánya; s: I/d. 1720 / 34
- Sikállói Demeterné / n: magyar / lh: Nagybánya, külvárosok, Sikálló; s: I/d. 1727 / 41/I
- Sike Mihályné / ts: jobbagy / n: magyar / lh: Giródtótfalu / pt: büntetőper; s: I/a. 1661 / 6
- Sindrestein Stephan nénye, özvegy aszszony Verva / n: román / lh: Nagybánya
/ pt: általános bűnvizsgálat; s: I/a. 1753 / 50
- Stenczel Mártonné / mf: bába / lh: Felsőbánya / pt: felsőbányai büntetőper / í: halál – máglya
[Vö. Felsőbánya város pere Matzi Erzsébet, Fazekas Katalin és Stenczel Mártonné ellen
(1696). ABAFI, 1888. 2. k. 367–372; KLANICZAY–KRISTÓF–PÓCS, 1989. 2. k. 703–708;
IPOLYI, 1854. 416; VILLÁNYI, 1869. 188–189; továbbá Felsőbánya város pere Désiné ellen
(1715). KOMÁROMY, 1910. 229. sz. 262; IPOLYI, 1854. 416; VILLÁNYI, 1869. 188–189;
ABAFI, 1888. 1. k. 310–313; KLANICZAY–KRISTÓF–PÓCS, 1989. 2. k. 678–680.];
s: I/b. 1704–1705 / 25/XVIII
- Straubinger Tamásné / lh: Nagybánya, Új utca / pt: általános bűnvizsgálat;
s: I/f/9. 1753 / 50
- Szakácsné / n: magyar / mf: bába; gyógyító / lh: Nagybánya, Tomán / pt: büntetőper;
s: I/a. 1704–1705 / 25
- Szackmáriné, „Szekeressiné atyafia” / n: magyar / lh: Szatmárnémeti;
s: I/d. 1704–1705 / 25/VI
- Szappanos Borka, Szappanos Márton lánya / n: magyar / lh: Nagybánya, Felsőbánya;
s: I/d. 1704–1705 / 25/VI
- Szappanos Márton / ts: bíró vagy tanácsstag / n: magyar / lh: Nagybánya, Felsőbánya
/ pt: büntetőper [Vö. Felsőbánya város pere Matzi Erzsébet, Fazekas Katalin és
Stenczel Mártonné ellen (1696). ABAFI, 1888. 2. k. 367–372; KLANICZAY–KRISTÓF–PÓCS,
1989. 2. k. 703–708; IPOLYI, 1854. 416; VILLÁNYI, 1869. 188–189.]; s: I/a. 1704–1705 / 25

- Szász Péterné / lh: Giródtótfalu; s: I/d. 1704–1705 / 25/XIV
- Szaszariné, özvegy / n: magyar / mf: bába; gyógyító / lh: Giródtótfalu, Nagybánya
[1705. január 30-án megégetik, de ebben a perben nem boszorkányság vádja
miatt szerepel, hanem egy mágikus eljárás említésekor hivatkoznak rá.] / pt: büntetőper
/ í: testfenyítés – pálcázás, száműzetés; s: I/a. 1700 / 20; s: I/a. 1704–1705 / 25;
s: I/f/1. 1706 / 26
- Szathmáriné / n: magyar / mf: bába / lh: Kolozsvár / pt: büntetőper / í: kezességén kiváltják;
s: I/b. 1704–1705 / 25/XIV
- „szatmári bába aszony” / lh: Szatmárnémeti; s: I/f/1. 1704–1705 / 25/XII
- Székely Istvánné, öreg / n: magyar / lh: Nagybánya; s: I/d. 1704–1705 / 25/II
- Szepsi Györgyné [özvegy, 1721] / ts: polgár / n: magyar / lh: Nagybánya
/ pt: becsületsértési per; s: I/e. 1720 / 34; s: I/e. 1721 / 35
- Szerce Miklósné / n: magyar / lh: Giródtótfalu; s: I/d. 1704–1705 / 25/VI
- Szilágyi Györgyné Anna / n: magyar / mf: bába; gyógyító / lh: Giródtótfalu / pt: büntetőper;
s: I/a. 1704–1705 / 25
- Szoboszlai Katona Jánosné / ts: hajdúné / n: magyar / f: hajdúné / lh: Giródtótfalu
/ pt: büntetőper; s: I/a. 1704–1705 / 25
- Szőcs Jánosné / ts: jobbágy / n: magyar / lh: Giródtótfalu / pt: büntetőper;
s: I/a. 1704–1705 / 25
- Szőcs Jánosné Pajzos Éva / n: magyar / lh: Szatmárnémeti, Nagybánya / pt: büntetőper;
s: I/a. 1736–1741 / 45
- Szuszogó János / lh: Giródtótfalu; s: I/d. 1704–1705 / 25/VI
- Takács Györgyné Böszörményi Sára, özvegy / n: magyar / lh: Nagybánya / pt: büntetőper;
s: I/a. 1727 / 42
- Tánczos Istvánné Tótfalusi Anna, most Lévainé / n: magyar / lh: Szatmárnémeti,
Nagybánya / pt: büntetőper; s: I/a. 1736–1741 / 45
- Tasnádi Kis Anna / ts: koldus / n: magyar / lh: Nagybánya / pt: büntetőper; s: I/a. 1722 / 37
- Tebesné / lh: Nagybánya; s: I/f/2. 1700 / 20/IV
- Tekenő Vájó Vasziné, „bibájos” / n: cigány / lh: Nagybánya; s: I/f/10. 1753 / 50
- Teleki Jánosné, gróf / ts: nemes (grófné) / n: magyar / lh: Nagybánya / pt: becsületsértési per;
s: I/e. 1726 / 39
- Tivadarné / lh: Nagybánya, Szatmár utcai külváros / pt: általános bűnvizsgálat;
s: I/a. 1727 / 41
- Tótfalusi Istvánné, Kovács / lh: Nagybánya / pt: általános bűnvizsgálat; s: I/a. 1753 / 50
- „tótfalussy aszszony” / lh: Tótfalu; s: I/f/7/b. 1704–1705 / 25/III
- Tőkési Gergelyné / n: magyar / lh: Nagybánya / pt: becsületsértési per; s: I/e. 1636 / 1
- Török Mihályné Erdős Kata / n: magyar / lh: Nagybánya / pt: becsületsértési per
/ í: kölcsönös bocsánatkérés; s: I/e. 1676 / 14
- „tudákos aszony” / mf: tudós, tudományos / lh: Nagybánya, Felsőbányai utcai külváros;
s: I/d. 1753 / 50
- Üveges Istvánné Kappándi Anna, özvegy / n: magyar / lh: Szatmár / pt: becsületsértési per
/ í: pénz – alperes nyelvváltsága; s: I/e. 1674 / 13
- Váczi Istvánné Székely Kata / n: magyar / lh: Nagybánya, Híd utcai külváros
/ ev: paráznság / pt: általános bűnvizsgálat / pt: büntetőper / í: testfenyítés
– feje fölött a pallost megforgatják, száműzetés; s: I/a. 1706 / 26; s: I/a. 1706 / 27

- „varáslók” / n: román / lh: Oláh- v. Magyarkékes; s: I/f/10. 1704–1705 / 25/II
 Végh Bálintné / n: magyar / lh: Nagybánya / pt: büntetőper; s: I/a. 1637 / 2
 Veres Mártonné / n: magyar / lh: Nagybánya / ev: orgazdaság, paráznság / pt: büntetőper
 / f: halál – akasztás; s: I/a. 1713 / 29
 Veresmartiné / lh: Nagybánya / pt: büntetőper / f: felmentés; s: I/a. 1650 / 4
 Visgáló Kata / lh: Nagybánya, Nagy és Kis Pénzverő, v. Zsellér utca; s: I/f/6. 1753 / 50
 zilahi orvos / lh: Zilah; s: I/f/2. 1670 / 12/IV
 Zilahi Istvánné Forintverő Ilona / n: magyar / f: kézműves – forintverő / lh: Nagybánya,
 Zilah / ev: férjgyilkosság kísérlete mágikus specialista igénybevételével / pt: büntetőper
 / f: testfenyítés – eperjesi kővel nyakában körüljárja a piacot a hóhér kíséretében,
 örökös száműzetés; s: I/a. 1668 / 11

II. Bírák, szenátorok, tisztviselők

II/a. Nagybánya szabad királyi város tisztviselői és polgárai

Judex Primarius / Főbíró

- 1661 / 6 Gepelyes István
 1670 / 12/IX Bíró Gergely
 1684 / 15/III, IV Gyulai Tamás
 1693 / 16 Gyulai Tamás
 1700 / 20/III Sárpataky János
 1703 / 24/V, VII Weisz Sámuel
 1704–1705 / 25/II Sárpataky János
 1718 / 32/I, II, III, IV Sárpataky János
 1720 / 34 Sárpataky János
 1724 / 38/III Jungell Gáspár
 1724 / 38/V Lippert Gábor
 1727 / 41 Kipkay Mihály
 1733 / 44/III Kipkay Mihály
 1737 / 46 Lippert Gábor
 1745 / 48 Tarpay Sámuel
 1753 / 50/I Tarpay Sámuel
 1753 / 51/I, 52 Urbaniczki Antal
 1760 / 54 Kolosvári János

Judex substitutus / Bíró

- 1670 / 12/VI, X Diószeghi István
 1700 / 20/I Dési István
 1704–1705 / 25/XVII Dési István

Senator / Tanácsos úr

- 1662–1665 / 7 Diószeghi Sámuel
 1662–1665 / 7 Némethi Eötvös Pál
 1670 / 12/VI Hajdu András
 1670 / 12/VI Hejczei János
 1670 / 12/VI Villás János
 1676 / 14/V Hatházi Ötvös György
 1697 / 17/I Bányai Szabó Péter
 1697 / 17/I Kőszeghi István
 1698 / 19/I Bányai Szabó Péter
 1698 / 18/II Dési István
 1698 / 19/I Toldi István
 1700 / 20/I, II, III, IV Bányai Szabó
 Péter
 1700 / 20/II, III, IV Hunyadi István
 1700 / 20/I, II, III, IV Toldi István
 1702 / 21 Enyedi Sámuel
 1702 / 21 Képiró Mihály
 1702 / 21 Toldi István
 1703 / 23, 24/V Enyedi Sámuel
 1703 / 24/VII Kőszeghi István
 1703 / 23 Toldi István
 1704–1705 / 25/I Enyedi Sámuel
 1704–1705 / 25/I Képiró Mihály
 1704–1705 / 25/II Hadadi Burján István

- 1704–1705 / 25/II Kerekes Ferenc
 1704–1705 / 25/III Toldi István
 1704–1705 / 25/III, IV, XIV Kőszeghi István
 1704–1705 / 25/IV Némethi Mészáros János
 1704–1705 / 25/IV Suho György
 1704–1705 / 25/XIII Debreczeni István
 1704–1705 / 25/XIII, XIV Hunyadi István
 1704–1705 / 25/XIV, XVII Némethi Csizmadia János
 1704–1705 / 25/XVIII Kerczeni János
 1704–1705 / 25/XVIII Máдай Bálint
 1704–1705 / 25/XVIII Salánki János
 1706 / 27/I Monay István
 1711 / 28 Bányai Sámuel
 1711 / 28 Toldi István
 1718 / 33/II Jeremiás István
 1718 / 33/II Monay István
 1724 / 38/III, V Debreczeni János
 1724 / 38/III, V Zabolai János
 1724 / 38/IV Sárpataky Imre
 1724 / 38/V Jeremiás István
 1724 / 38/V Pellei János
 1724 / 38/V Sepsi Sámuel
 1733 / 44/I Diószeghi István
 1733 / 44/I Monay István
 1733 / 44/I, III Zabolai János
 1733 / 44/III Debreczeni János
 1733 / 44/III Enyedi István
 1737 / 46 Hajdu Sámuel
 1737 / 46 Lendvay Antal István
 1745 / 48 Babits László
 1745 / 48 Balásy Benedek
 1745 / 48 Debreczeni János
 1745 / 48 Finta András
 1745 / 48 Hajdu Sámuel
 1745 / 48 Hatvani István
 1745 / 48 Kolosvári János
 1745 / 48 Torjai György
 1745 / 48 Tövissi Márton
 1752 / 49 Balásy Benedek
 1752 / 49 Tarpay Sámuel
 1752 / 49 Torjai György
 1752 / 49 Zombori Ádám
 1753 / 50/B, J, 51/I Balásy Benedek
 1753 / 50/E, 51/I Hatvani István
 1753 / 51/I Bartos Ferenc
 1753 / 51/I Kádár György
 1753 / 51/I Palkovics József
 1753 / 51/I, 52 Finta András
 1753 / 51/I, 52 Gellér Mihály
 1753 / 51/I, 52 Lipics Antal
 1753 / 51/I, 52 Tarpay Sámuel
 1753 / 51/I, 52 Torjai György
 1753 / 51/I, 52 Tövissi Márton
 1753 / 51/I, 52 Zombori Ádám
 1754 / 53/I, III Finta András
 1754 / 53/I, III Hatvani István
 1754 / 53/I, III Tarpay Sámuel
 1754 / 53/II, III Balásy Benedek
 1754 / 53/II, III Zombori Ádám
 1754 / 53/III Gellér Mihály
 1754 / 53/III Lipics Antal
 1754 / 53/III Torjai György
 1754 / 53/III Tövissi Márton
 1757 / 51/II Balásy Benedek
 1760 / 54 Kádár György
 1760 / 54 Tarpay Sámuel
 1760 / 54 Torjai György
- Praeconsul*
 1706 / 27/I Debreczeni István
- Procurator / Ügyvéd*
 1670 / 12/I, III Szentgyörgyi István
 1718 / 33/III Hajdu András
 1726–1727 / 40/I Hajdu András
 1726–1727 / 40/II Diószeghi István
- Notarius / Jegyző*
 1636 / 1/I, II Enyedi Márton
 1637 / 2 Enyedi Márton
 1640 / 3/I, II, III Petri István
 1670 / 12/VI, VIII, XI Diószeghi György
 1674 / 13/IV Diószeghi György
 1698 / 18/II Debreczeni István
 1698 / 19/I Bányai Szabó Péter
 1700 / 20/II, III, IV Hunyadi István

1703 / 23 Hunyadi István
 1703 / 24/V, VII, IX Hunyadi István
 1704–1705 / 25/II, III, XVII, XVIII
 Jászi Izsák
 1704–1705 / 25/III Angyalosi István
 1706 / 27/I Monay István
 1711 / 28 Bonyhai Ferenc
 1724 / 38/IV Sárpataky Imre
 1733 / 44/I Balásy Benedek

Substitutus notarius / Aljegyző

1662–1665 / 7 Hejcei János
 1676 / 14/I, II, III, IV, V Hejcei János
 1718 / 33/II Sárpataky Imre
 1737 / 46 Tonhaizer János
 1753 / 50/B Naisel Márton

Első lelkész

1704–1705 / 25/II, VI, X, XII, XIII
 Nánási István 1694–1712

Misztótfalusi lelkész

1684 / 15/IV János pap, a felsőmiszti
 predikátor

Juratus civis / Belső tanácsi esküdt

1704 / 25/III Gyöngyössy alias Timar
 Mihály civis
 1704 / 25/III Kolosvári alias Szabó
 János civis
 1704 / 25/III Modra, alias Lakatos
 János civis
 1704 / 25/III Szőcs Mihály
 1720 / 34 Csizmadia Szabó Sámuel civis
 1724 / 38/V Füsü Szabó István
 1753 / 50/B Istvánffy András

Juratus plebejus / Külső tanácsi esküdt

1637 / 2 Slihér György
 1637 / 2 Szigethi Eötvös Miklós
 1700 / 20/III Noe Asztalos János
 1703 / 23 Jeremiás István
 1703 / 23 Lőrincz István
 1704–1705 / 25/II Gálfi János
 1704–1705 / 25/IV, XIV Monay István

1704–1705 / 25/XIV Kádár Mihály
 1704–1705 / 25/XIV Lőrincz István
 1724 / 38/V Török Péter
 1727 / 41 Török Péter
 1727 / 41 Záloky János
 1753 / 50/F Antal István
 1754 / 53/III Antal István
 1705 / 25/XVII Székely Szabó Sámuel

Juratus / Esküdt

1650 / 4 Várad Mihály
 1661 / 6 Gersenyi Ádám
 1661 / 6 Kalmányi István
 1670 / 12/IX György János
 1670 / 12/IX László Mihály
 1670 / 12/IX Varga György
 1724 / 38/III Fazekas Miklós
 1724 / 38/III Nagy Szabó István
 1724 / 38/III Nyíró Kádár István
 1724 / 38/V Deák András
 1724 / 38/V Füsü Szabó István
 1752 / 49 Flak Márton
 1752 / 49 Majtényi József
 1752 / 49 Makray Mihály
 1752 / 49 Matolcsi Sámuel
 1752 / 49 Szakmári Mihály
 1753 / 50/B Istvánffy András

Civis tanúk

1704 / 25/I Áts István civis
 1704 / 25/I Dési Futak János civis
 1704 / 25/I Oláh István civis
 1704 / 25/I Öreg Jakots V. János civis
 1704 / 25/III Gyöngyössy alias Timar
 Mihály civis
 1704 / 25/III Kerekes Mihály civis
 1704 / 25/III Kolosvári alias Szabó
 János civis
 1704 / 25/III Modra, alias Lakatos
 János civis
 1704 / 25/III Suho György junior, civis
 1705 / 25/XVII Ruszkai János civis
 1718 / 32/IV Pajzos Ferenczely Ferenc
 civis
 1720 / 34 Csizmadia Szabó Sámuel civis

1722 / 36 Balog György civis
 1722 / 36 Bihari András civis
 1722 / 36 Gyöngyösi Mihály civis
 1722 / 36 Nagy István civis
 1722 / 36 Noe Sámuel civis
 1722 / 36 Pengő György civis
 1722 / 36 Portörő András civis
 1722 / 36 Szőke István civis
 1725 / 38/V Rimaszombati János civis
 1725 / 38/V Szabó alias Füsi István civis
 1727 / 42 Fazekas Miklós civis
 1733 / 44/I Ákosi Mihály civis
 1733 / 44/I Balyi Szócs János civis
 1733 / 44/I Bölkényi Sámuel civis
 1733 / 44/I Kapcsos Mihály civis
 1733 / 44/I Kolosvary Fazakas István
 civis
 1733 / 44/I Makray István civis
 1733 / 44/I Makray Mihály senior, civis
 1733 / 44/III Hajdú György civis
 1733 / 44/III Kővári János civis
 1733 / 44/III Szász Márton civis
 1733 / 44/III Szilágyi Mészáros István
 civis
 1753 / 50/A Fodor András civis
 1753 / 50/A Kamocsai András civis
 1753 / 50/A Tordai István civis
 1760 / 54 Boldisár Mihály civis
 1760 / 54 Gorka Mihály inhabitator
 in hac civitate
 1760 / 54 Szilágyi András civis
 1760 / 54 Szombathi János civis

Decurio / Tizedes

1636 / 1/III Kovács Miklós
 1704–1705 / 25/II Apodi Szócs János
 1706 / 27/I Vásárhelyi István
 1733 / 44/I, II Csatári András
 1753 / 50/I Balázs Mihály
 1754 / 53/I Banda György
 1760 / 54 Mák György

Hajdú

1754 / 53/I Kerekes József

Judex fori / Vásárbíró

1700 / 20/III Noe Asztalos János
 1753 / 50 Szentgyörgyi

Publicus, civitatis famulus / Törvényszolga

1700 / 20/III Gyarmathi András
 1753 / 50 Szentes György

Satrapa civitatis

1700 / 20/III Bertha Ferencné Bükkössy
 Erzsébet

Jobbágyfalvak bírái

1684 / 15/III Szabó János,
 misztótfalusi bíró
 1684 / 15/IV „Láposi bíró”,
 hagymásláposi bíró
 1698 / 19/II / Beregi Márton,
 giródtótfalusi főbíró
 1704–1705 / 25/V Beregi Márton,
 giródtótfalusi főbíró
 1724 / 38/IV Tóth Mihály, színérváraljai
 főbíró

*II/b. Szatmár vármegye testülete**Főispán (Szatmár megye)*

1736–1742 / 45/III, V Batthyány Lajos

Alispán

1724 / 38/V Bagossi László
 1724 / 38/V Erős István

Esküdt

1724 / 38/V Szigethi Szabó János
 1724 / 38/V Zombori Ádám
 1736–1742 / 45/III, V Végh Péter

II/c. Tisztviselők és civisek névsora (1636–1762)

- Ákosi Mihály / t: civis / 1733 / 44/I
 Angyalosi István / t: notarius / 1704–1705 / 25/III
 Antal István / t: juratus plebejus / 1753 / 50/F; 1754 / 53/III
 Apodi Szőcs János / t: decurio / 1704–1705 / 25/II
 Áts István / t: civis / 1704 / 25/I
 Babits László / t: senator / 1745 / 48
 Bagossi László / t: viceispán / 1724 / 38/V
 Balásy Benedek / t: notarius / 1733 / 44/I / senator / 1745 / 48; 1752 / 49; 1753 / 50/B, J, 51/I; 1754 / 53/II, III; 1757 / 51/II
 Balázs Mihály / t: decurio, Felsőbányai külváros / 1753 / 50/I
 Balog György / t: civis / 1722 / 36
 Balyi Szőcs János / t: civis / 1733 / 44/I
 Banda György / t: decurio / 1754 / 53/I
 Bányai Sámuel / t: senator / 1711 / 28
 Bányai Szabó Péter / t: senator / notarius / 1697 / 17/I; 1698 / 19/I; 1700 / 20/I, II, III, IV
 Bartos Ferenc / t: senator / 1753 / 51/I
 Batthyány Lajos / t: főispán / 1736–1742 / 45/III, V
 Beregi Márton / t: giródtótfalusi főbíró / 1698 / 19/II; 1704–1705 / 25/V
 Bertha Ferencné Bükkössy Erzsébet / t: satrapae civitatis / 1700 / 20/III
 Bihari András / t: civis / 1722 / 36
 Bíró Gergely / t: judex primarius / 1670 / 12/IX
 Biró János / t: egykori bíró / 1670 / 12/VI
 Boldisár Mihály / t: civis / 1760 / 54
 Bonyhai Ferenc / t: notarius / 1711 / 28
 Bölkényi Sámuel / t: civis / 1733 / 44/I
 Csatári András / t: decurio / 1733 / 44/I, II
 Csizmadia Szabó Sámuel / t: civis / 1720 / 34
 Deák András / t: juratus / 1724 / 38/V
 Debreczeni István / t: notarius / 1698 / 18/II / senator / 1704–1705 / 25/XIII / praeconsul / 1706 / 27/I
 Debreczeni János / t: senator / 1724 / 38/III, V; 1733 / 44/III; 1745 / 48
 Dési Futak János / t: civis / 1704 / 25/I
 Dési István / t: senator / 1698 / 18/II / judex substitutus / 1700 / 20/I; 1704–1705 / 25/XVII
 Diószeghi György / t: notarius / 1670 / 12/VI, VIII, XI; 1674 / 13/IV
 Diószeghi István / t: judex substitutus / 1670 / 12/VI, X / procurator / 1726–1727 / 40/II / senator / 1733 / 44/I
 Diószeghi Sámuel / t: senator / 1662–1665 / 7
 Enyedi István / t: senator / 1733 / 44/III
 Enyedi Márton / t: notarius / 1636 / 1/I, II; 1637 / 2
 Enyedi Sámuel / t: senator / 1702 / 21; 1703 / 23, 24/V; 1704–1705 / 25/I
 Erős István / t: viceispán / 1724 / 38/V
 Fazekas Miklós / t: juratus / 1724 / 38/III / civis / 1727 / 42
 Finta András / t: senator / 1745 / 48; 1753 / 51/I, 52; 1754 / 53/I, III
 Flak Márton / t: juratus / 1752 / 49
 Fodor András / t: civis / 1753 / 50/A
 Fonyi Mihály / t: judex substitutus et juratus senator oppidi Felsőbánya / senator / 1704–1705 / 25/XVIII
 Füsü Szabó István / t: juratus / 1724 / 38/V
 Gálfi János / t: juratus plebejus / 1704–1705 / 25/II
 Geller Mihály / t: senator / 1753 / 51/I, 52; 1754 / 53/III
 Gepelyes István / t: judex primarius / 1661 / 6
 Gersenyi Ádám / t: juratus / 1661 / 6
 Gorka Mihály / inhabitator in hac civitate / 1760 / 54

- Gyarmathi András / publicus civitatis famulus / 1700 / 20/III
- Gyöngyösi Mihály / t: civis / 1722 / 36
- Gyöngyössi alias Timar Mihály / t: civis / 1704 / 25/III
- György János / t: juratus / 1670 / 12/IX
- Gyulai Tamás / t: judex primarius / 1684 / 15/III, IV; 1693 / 16
- Hadadi Burján István / t: senator / 1704–1705 / 25/II
- Hajdu András / t: senator / 1670 / 12/VI / procurator / 1718 / 33/III; 1726–1727 / 40/I
- Hajdú György / t: civis / 1733 / 44/III
- Hajdu Sámuel / t: senator / 1737 / 46; 1745 / 48
- Hatházi Ötvös György / t: senator / 1676 / 14/V
- Hatvani István / t: senator / 1745 / 48; 1753 / 50/E, 51/I; 1754 / 53/I, III
- Hejzei János / t: substitutus notarius / 1662–1665 / 7 / senator / 1670 / 12/VI / substitutus notarius / 1676 / 14/I, II, III, IV, V
- Hunyadi István / t: senator / notarius / 1700 / 20/II, III, IV; 1703 / 23, 24/V, VII, IX; 1704–1705 / 25/XIII, XIV
- Istvánffy András / t: juratus / 1753 / 50/B
- János pap / felsőmiszti predikátor / 1684 / 15/IV
- Jászi Izsák / t: notarius / 1704–1705 / 25/II, III, XVII, XVIII
- Jeremiás István / t: juratus plebejus / 1703 / 23 / senator / 1724 / 38/V; 1718 / 33/II
- Jungell Gáspár / t: judex primarius / 1724 / 38/III
- Kádár Gyögy / t: senator / 1753 / 51/I; 1760 / 54
- Kádár Mihály / t: juratus plebejus / 1704–1705 / 25/XIV
- Kalmányi István / t: juratus / 1661 / 6
- Kamocsai András / t: civis / 1753 / 50/A
- Kapcsos Mihály / t: civis / 1733 / 44/I
- Károly, IV. / uralkodó / 1736–1742 / 45/III
- Képfő Mihály / t: senator / 1702 / 21; 1704–1705 / 25/I
- Kerczeni János / t: senator / 1704–1705 / 25/XVIII
- Kerekes Ferenc / t: senator / 1704–1705 / 25/II
- Kerekes József / t: hajdo civitatis / 1754 / 53/I
- Kerekes Mihály / t: civis / 1704 / 25/III
- Kipkay Mihály / t: judex primarius / 1727 / 41; 1733 / 44/III
- Kolosvári alias Szabó János / t: civis / 1704 / 25/III
- Kolosvári János / t: senator / 1745 / 48 / judex primarius / 1760 / 54
- Kolosvary Fazakas István / t: civis / 1733 / 44/I
- Kovács Miklós / t: decurio / 1636 / 1/III
- Kőszeghi István / t: senator / 1697 / 17/I; 1703 / 24/VII; 1704–1705 / 25/III, IV, XIV
- Kővári János / t: civis / 1733 / 44/III
- Láposi bíró / t: hagymásláposi bíró / 1684 / 15/IV
- László Mihály / t: juratus / 1670 / 12/IX
- Lendvay Antal István / t: senator / 1737 / 46
- Lipics Antal / t: senator / 1753 / 51/I, 52; 1754 / 53/III
- Lippert Gábor / t: judex primarius / 1724 / 38/V; 1737 / 46
- Lőrincz István / t: juratus plebejus / 1703 / 23; 1704–1705 / 25/XIV
- Mádai Bálint / t: senator / 1704–1705 / 25/XVIII
- Majtényi József / t: juratus / 1752 / 49
- Mák György / t: decurio / 1760 / 54
- Makray István civis / 1733 / 44/I
- Makray Mihály / t: senior, civis / 1733 / 44/I / juratus / 1752 / 49
- Matolcsi Sámuel / t: juratus / 1752 / 49
- Modra, alias Lakatos János / t: civis / 1704 / 25/III

- Monay István / t: juratus plebejus
/ 1704–1705 / 25/IV, XIV
/ senator / notarius / 1706 / 27/I
/ senator / 1718 / 33/II / 1733 / 44/I
- Nagy Szabó István / t: civis / 1722 / 36
/ juratus / 1724 / 38/III
- Náissel Márton / t: substitutus notarius
/ 1753 / 50/B
- Nánási István / első lelkész 1694–1712
/ 1704–1705 / 25/II, VI, X, XII, XIII
- Némethi Csizmadia János / t: senator
/ 1704–1705 / 25/XIV, XVII
- Némethi Eötvös Pál / t: senator
/ 1662–1665 / 7
- Némethi Mészáros János / t: senator
/ 1704–1705 / 25/IV
- Noe Sámuel / t: civis / 1722 / 36
- Noe Asztalos János / t: juratus plebejus,
judex fori / 1700 / 20/III;
1704–1705 / 25/XIII
- Nyíró Kádár István / t: juratus
/ 1724 / 38/III
- Oláh István / t: civis / 1704 / 25/I
- Öreg Jakots v. János / t: civis
/ 1704 / 25/I
- Pajzos Ferezy Ferenc / t: civis
/ 1718 / 32/IV
- Palkovics József / t: senator
/ 1753 / 51/I
- Pellei János / t: senator / 1724 / 38/V
- Pengő György / t: civis / 1722 / 36
- Petri István / t: notarius
/ 1640 / 3/I, II, III
- Portörő András / t: civis / 1722 / 36
- Rimaszombati János / t: civis
/ 1725 / 38/V
- Ruszkai János / t: civis / 1705 / 25/XVII
- Salánki János / t: senator / 1704–1705
/ 25/XVIII
- Sárpataky Imre / t: substitutus notarius
/ 1718 / 33/II / senator / notarius
/ 1724 / 38/IV
- Sárpataky János / t: judex primarius
/ 1700 / 20/III; 1704–1705 / 25/II;
1718 / 32/I, II, III, IV; 1720 / 34
- Sepsi Sámuel / t: senator / 1724 / 38/V
- Slihér György / t: senior civis juratus
/ 1637 / 2
- Suho György / t: senator
/ 1704–1705 / 25/IV
- Suho György, junior / t: civis
/ 1704 / 25/III
- Szabó alias Füsi István / t: civis
/ 1725 / 38/V
- Szabó János / t: misztótfalusi bíró
/ 1684 / 15/III
- Szakmári Mihály / t: juratus / 1752 / 49
- Szász Márton / t: civis / 1733 / 44/III
- Székely Szabó Sámuel / t: juratus plebeus
/ 1705 / 25/XVII
- Szentes György / t: civitatis famulus
/ 1753 / 50
- Szentgyörgyi / t: vásárbíró / 1753 / 50
- Szentgyörgyi István / t: procurator
/ 1670 / 12/I, III
- Szigethi Eötvös Miklós / t: senior civis
juratus / 1637 / 2
- Szigethi Szabó János / t: megyei esküdt
/ 1724 / 38/V
- Szilágyi András / t: civis / 1760 / 54
- Szilágyi Mészáros István / t: civis
/ 1733 / 44/III
- Szombathi János / t: civis / 1760 / 54
- Szőcs Mihály / t: civis, juratus civis
/ 1704 / 25/III
- Szöke István / t: civis / 1722 / 36
- Tarpay Sámuel / t: judex primarius
/ senator / 1745 / 48; 1752 / 49;
1753 / 50/I, 51/I, 52; 1754 / 53/I, III;
1760 / 54
- Toldi István / t: senator / 1698 / 19/I;
1700 / 20/I, II, III, IV; 1702 / 21;
1703 / 23; 1704–1705 / 25/III;
1711 / 28
- Tonhaizer János / t: substitutus notarius
/ 1737 / 46
- Tordai István / t: civis / 1753 / 50/A
- Torjai György / t: senator / 1745 / 48;
1752 / 49; 1753 / 51/I, 52;
1754 / 53/III; 1760 / 54

- Tóth Mihály / t: szinerváraljai főbíró
/ 1724 / 38/IV
- Török Péter / t: juratus plebejus
/ 1724 / 38/V; 1727 / 41
- Tövissi Márton / t: senator [rokona
a második lelkész Tövissi Mártonnak
(1730), aki később katolizált]
/ 1745 / 48; 1753 / 51/I, 52;
1754 / 53/III
- Urbaniczki Antal / t: judex primarius
/ 1753 / 51/I, 52
- Várad Mihály / t: juratus / 1650 / 4
- Varga György / t: juratus / 1670 / 12/IX
- Vásárhelyi István / t: decurio / 1706 / 27/I
- Végh Péter / t: megyei esküdt
/ 1736–1742 / 45/III, V
- Villás János / t: senator / 1670 / 12/VI
- Weisz Sámuel / t: judex primarius
/ 1703 / 24/V, VII
- Zabolai János / t: senator /
1724 / 38/III, V; 1733 / 44/I, III
- Záloky János / t: juratus plebejus
/ 1727 / 41
- Zombori Ádám / t: megyei esküdt
/ 1724 / 38/V / senator / 1752 / 49
/ 1753 / 51/I, 52; 1754 / 53/II, III

HELYNÉVMUTATÓ

Az egyes bejegyzések felépítése a következő: 1913-as helynévalak (idegen nyelvi névalak, országkód, 1913-as megye) dátum / perszám/iratszám. Az országkódok: Au – Ausztria, M – Magyarország, R – Románia, SI – Szlovákia, U – Ukrajna. Ha a perszám előtt * áll, akkor a név csak a per címében vagy az irat kiállítója által megadott datálásban fordul elő. Minden perbeli névalakról és az idegen nyelvi alakokról mutató készült.

Tóth G. Péter

I. Nagybányán túli település- és helynevek

A

akasztófa *l.* még Erdőd
Alsó Miszt Tótfalu *l.* Misztótfalu
Alsó Újfalu *l.* Alsóújfalu
Alsó Újfalu, pagis *l.* Alsóújfalu
Alsó Újfalva *l.* Alsóújfalu
Alsófernezely (Fernezely) Ferneziu [R]
Szatmár vm. 1706 / 26; 1718 / 32/IV
– folyók, hidak; Fernezelyi hidgyán
1753 / 50/A
– utcák; Fernezellyen Kis Várda felé [...] az kúpadon 1704 / 25/V
Alsóújfalu (Alsó Újfalu, Alsó Újfalu, pagis, Alsó Újfalva) Satu Nou de Jos [R]
Szatmár vm. 1702 / 21; 1703 / 23;
1718 / 33/II
Ardud [R] *l.* Erdőd
Ardusat [R] *l.* Erdőszáda

B

Bagamér [M] Bihar vm. 1700 / 20/III;
1724 / 38/III
Baia Mare [R] *l.* Nagybánya
Baia Sprie *l.* Felsőbánya
Băița [R] *l.* Láposbánya
Bánya *l.* Nagybánya
bányák *l.* még Felsőbánya
Bécs (Vienna) Wien [Au] 1737 / 45/III;
1741 / 45/VII
Berchez [R] *l.* Magyarberkesz
Berchezoaia [R] *l.* Berkeszpataka
Bereghalmos (Halom) Skuratyivci [U]
Bereg vm. 1684 / 15/IV
Beregszász Berehovo [U] Bereg vm.
1684 / 15/I
Berehovo [U] *l.* Beregszász
Berend Berindan [R] Szatmár vm. 1697 / 17/I
Berindan [R] *l.* Berend
Berkesz *l.* Magyarberkesz
Berkeszpataka (Borpaták) Berchezoaia [R]
Szatmár vm. 1700 / 20/III; 1704 / 25/I
Borpaták *l.* Berkeszpataka

C

Cassa *l.* Kassa
 Cătălina [R] *l.* Koltó
 Căvnic [R] *l.* Kapnikbánya
 Chechiș [R] *l.* Oláhkékes
 Cicărlău [R] *l.* Nagysikárló
 Cluj [R] *l.* Kolozsvár
 Cojocna [R] *l.* Kolozs
 Colos *l.* Kolozs
 Colosvar *l.* Kolozsvár
 Colosvár *l.* Kolozsvár
 comitatus Szatmár *l.* Szatmár vármegye

CS

Csenger (Tsenger) [M] Szatmár vm.
 1662–1665 / 7; 1674 / 13/III, IV, V;
 1700 / 20/II; 1753 / 50/C

D

Dabocz *l.* Dabolc
 Dabolc (Dabocz) Dobolț [R] Ugocsa vm.
 1722 / 36; 1733 / 44/I
 – malom; Dabocz [...] malom előtt
 1722 / 36
 – utcák; Dabocz [...] kút 1733 / 44/I
 Debrecen [M] Hajdú vm. 1714 / 30
 Dej [R] *l.* Dés
 Dés Dej [R] Szolnok-Doboka vm.
 1698 / 19/II
 Dobolț [R] *l.* Dabolc
 Dobravica *l.* Szakállasdombó
 Dobravicza *l.* Szakállasdombó
 Dumbrăvița *l.* Szakállasdombó

E

Eperjes Prešov [SI] Sáros vm. 1668 / 11
 Erdély 1636 / 1/IV; 1700 / 20/III;
 1704 / 25/III, V; 1705 / 25/XVII;
 1753 / 50/I, J
 Erdőd Arud [R] Szatmár vm. 1753
 / 50/I
 – akasztófa; tolvaj, kit Erdődön
 felakasztottak 1753 / 50/I
 erdők *l.* Rákosterebes
 Erdőszáda Arduat [R] Szatmár vm.
 1700 / 20/II; 1753 / 50/A

F

F[első]Bánya, oppidum *l.* Felsőbánya
 F[első]bánya *l.* Felsőbánya
 Făurești [R] *l.* Kováskápolnok
 Fehérszék (Fejérszeg, Fejérszék)
 Fesig [R] 1753 / 50/I
 Fejérszeg *l.* Fehérszék
 Fejérszék *l.* Fehérszék
 Fekete Bánya *l.* Kapnikbánya
 Felseő Bánija *l.* Felsőbánya
 Felső bánya *l.* Felsőbánya
 Felső Fernezei, possessio *l.* Felsőfernezely
 Felső Fernezely *l.* Felsőfernezely
 Felső Tótfalu *l.* Giródtótfalu
 Felső Újfalu, pagis *l.* Felsőújfalu
 Felső Újfalu, possessio *l.* Felsőújfalu
 Felsőbánya (F[első]Bánya, oppidum;
 F[első]bánya; F[első]Bánya; Felseő
 Bánija; Felső bánya; Felső Bánya;
 Felső-Bánya; Felső-bánya; Felsőbánya,
 oppidum) Baia Sprie Szatmár vm.
 1636 / 1/IV; 1704 / 25/II, V, VI;
 1705 / 25/XIII, XIV, XVII, XVIII, XXI;
 1706 / 27/I; 1727 / 41/II, 42;
 1753 / 50/D, F, I; 1754 / 53/I; 1760 / 54
 – bányák; felsőbányai kohban 1705
 / 25/XIII
 – bányák; kohón felül 1704 / 25/VI
 – bányák; vasbánya 1704 / 25/V

- határ; felső bányai határban 1704 / 25/VI
 – házak; Modra János háza 1705 /25/XIII
 – tanácsháza; Felső Bánya városa tanácsa 1705 / 25/XIX
 – tanácsháza; Felső-Bányai nemes Tanács 1705 / 25/XXI
 – utcák; Felső Bányán lakó Czimmerman Simonné [...] kút 1754 / 53/I
 Felső-Bánya *l.* Felsőbánya
 Felsőbánya, oppidum *l.* Felsőbánya
 Felsőfernezely (Felső Fernezei, possessio; Felső Fernezely) Firiza [R] Szatmár vm. 1703 / 23; 1726 / *40, 40/I, II
 – házak; Pap Illyés háza 1726 / 40/II
 Felsőtótfalú *l.* Giródtótfalú
 Felsőújfalú (Felső Újfalú, pagis; Felső Újfalú, possessio) Satu Nou de Sus [R] Szatmár vm. 1702 / 21; 1711 / 28; 1715 / 31; 1718 / *33/I, II
 Fernezely *l.* Alsófernezely
 Ferneziu [R] *l.* Alsófernezely
 Fesig [R] *l.* Fehérszék
 Firiza [R] *l.* Felsőfernezely
 folyók, hidak *l.* Alsófernezely
- G
- G[iród]Tótfaluba *l.* Giródtótfalú
 Ghirot Thotfalú *l.* Giródtótfalú
 Giródtótfalú (Felső Tótfalú; Felsőtótfalú;
 G[iród]Tótfaluba; Ghirot Thotfalú;
 Girót Toótfalú; Girót Totfalú;
 Girot Totfalva; Giroth Thottfalú,
 oppidum; Girótotfalú; Giróttótfalú;
 Tejfelestótfalú; Thotfalú; Thotfalus;
 Tót Falú; Totfalú; Tótfalú; Tothfalú;
 Toutfalú) Tăuții de Sus [R] Szatmár vm.
 1661 / 6; 1662–1665 / 7; 1684 / 15/I, III,
 IV; 1693 / 16; 1697 / 17/I; 1698 / 19/I,
 *II; 1704 / 25/II, III, V, VI; 1705
 / 25/XIII, XIV; 1713 / 29/III; 1732
 / 43/I; 1736 / 45/I; 1737 / 45/III, IV;
 1739 / 45/V; 1741 / 45/VII; 1753
 / 50/J; 1754 / 53/I
- házak; Barta Péter házán 1704 / 25/VI
 – házak; pap háza 1704 / 25/VI
 – házak; Tótfaluban István deák háza 1684 / 15/I
 – kertek; Jeremiásné fűvet szedett és nem is az uton ment haza, hanem a kertek alatt 1711 / 28
 – rétek; mező 1711 / 28
 – szőlőhegy; Tótfalusi szőlő 1693 / 16
 – tanácsháza; Ghirot Thotfalusi becsületes fő bíró Bereghi Márton becsületes tanácsával 1698 / 19/II
 – tanácsháza; Girót Totfalú bírósága 1704 / 25/IV
 – tanácsháza; Toutfalusi bíró Szabó János tanácsa 1684 / 15/III
 – utcák; láttam midőn Jeremiásné Szent György napon az elő ruhájába fűvet vitt haza és a leánya is mentát szedett az utcán 1711 / 28
 Girót Toótfalú *l.* Giródtótfalú
 Girót Totfalú *l.* Giródtótfalú
 Girot Totfalva *l.* Giródtótfalú
 Giroth Thottfalú, oppidum *l.* Giródtótfalú
 Girótotfalú *l.* Giródtótfalú
 Giróttótfalú *l.* Giródtótfalú
 Gombás Hribivci [U] Bereg vm. 1684 / 15/IV
 Groșii Țibleșului [R] *l.* Tőkés
- H
- H[agymás] Lápos *l.* Hagymáslápos
 Hagymás Lápos *l.* Hagymáslápos
 Hagymáslápos (H[agymás] Lápos;
 Hagymás Lápos; Lápos) Lăpușel [R]
 Szatmár vm. 1670 / 12/VI; 1684 / 15/IV;
 1693 / 16; 1704 / 25/V, VII
 – tanácsháza; láposi tanács 1684 / 15/IV
 Halom *l.* Bereghalmos
 határ *l.* Felsőbánya
 házak *l.* Felsőbánya, Felsőfernezely,
 Giródtótfalú, Kisvárdá
 Hidegkut *l.* Láposhidegkút
 Hribivci [U] *l.* Gombás

- I
- Ilişau [R] *l.* Selymesilosva
Ilosva *l.* Selymesilosva
- K
- Kapálnok *l.* Kováskápolnok
Kapnikbánya (Fekete Bánya) Cavníc [R]
Szatmár vm. 1684 / 15/II
Kassa (Cassa) Košice [Sl] Abauj-Torna vm.
1684 / 15/II; 1693 / 16; 1697 / 17/I; 1698
/ 19/I; 1700 / 20/II; 1704 / 25/II; 1705
/ 25/XIII; 1737 / 45/III; 1739 / *45/VI
Katalin falu *l.* Koltó
Katalinfalu *l.* Koltó
kertek *l.* Giródtótfalu, Misztótfalu
Kikes *l.* Oláhkékes
Kis Várda *l.* Kisvárda
Kisvárda (Kis Várda) [M] Szabolcs vm.
1704 / 25/V
– házak; Kis Várdában [...] Ungvári János
házánál és az ház előtt 1704 / 25/V
– utcák; Kis Várdában az kúpadon
1704 / 25/V
Kolozsvár *l.* Kolozsvár
Kolozs (Colos) Cojocna [R] Kolozs vm.
1664 / 8; 1753 / 50/F
Kolozsvár (Colosvar; Colosvár; Kolosvár)
Cluj [R] Kolozs vm. 1670 / 12/VI, VIII;
1700 / 20/III; 1705 / 25/XIV; 1727 / 42;
1733 / 44/III; 1753 / 50/E; 1760 / 54
Koltó (Katalin falu; Katalin Falu;
Katalinfalu) Cătălina [R] Szatmár vm.
1704 / 25/XII; 1722 / 36; 1753 / 50/A
Košice [Sl] *l.* Kassa
Kováskápolnok (Kapálnok) Făureşti [R]
Szolnok-Doboka vm. 1697 / 17/I, II
Kölcze *l.* Kölcse
Kölcse (Kölcze) [M] Szatmár vm.
1698 / 19/I
Kővár *l.* Kőváralja
Kőváralja (Kővár) Vărai [R] Szatmár vm.
1733 / 44/III
- L
- L[ápos]bánya *l.* Láposbánya
Lacfalú (Laczfalu; Latzfalu) Şişeşti [R]
Szatmár vm. 1705 / 25/XVII; 1753
/ 50/C, I
Laczfalu *l.* Lacfalú
lakosság *l.* Szaszar
Lápos *l.* Hagymáslápos
Láposbánya (L[ápos]bánya) Băiţa [R]
Szatmár vm. 1705 / 25/XIV
Láposhidegkút (Hidegkut) Mocira [R]
Szatmár vm. 1697 / 17/I, II; 1704 / 25/VI
Lăpuşel [R] *l.* Hagymáslápos
Latzfalú *l.* Lacfalú
Lénárdfalú (Lénárdfalú, pagus;
Lénárdfalva) Recea [R] Szatmár vm.
1697 / 17/II; 1702 / 21; 1703 / 23
Lénárdfalú, pagus *l.* Lénárdfalú
Lénárdfalva *l.* Lénárdfalú
Livada Mică [R] *l.* Sárközújlak
- M
- Magas falva *l.* Magosfalú
Magosfalú (Magas falva) Mogoşeşti [R]
Szatmár vm. 1704 / 25/XII
Magyarberkesz (Berkesz) Berchez [R]
Szatmár vm. 1666 / 9; 1705 / 25/XIV;
1762 / 55/II
malom *l.* Dabolc
Máramarossziget (Szigeth, oppidum)
Sighetu Marmăţiei [R] Máramaros vm.
1700 / 20/I
Marosvásárhely (Vásárhely) Târgu Mureş
[R] Maros-Torda vm. 1703 / 24/V;
1718 / 32/III
Misz Tót Falu *l.* Misztótfalu
Miszt Tótfalus *l.* Misztótfalu
Misztótfalu (Alsó Miszt Tótfalu;
Misz Tót Falu; Miszt Tótfalus)
Tăuţii de Jos [R] Szatmár vm.
1684 / 15/III; 1693 / 16;
1704 / 25/III; 1705 / 25/XIII

– kertek; Misz Tót Faluban egy embernek az kertében 1693 / 16

– tanácsváza; Miszt Tótfalusi tanács 1684 / 15/III

Mocira [R] *l.* Láposhidegkút

Mogoșești [R] *l.* Magosfalu

N

Nagy Bánya *l.* Nagybánya

Nagy Várad *l.* Nagyvárad

Nagy-bánya *l.* Nagybánya

Nagysikárló (Sikálló) Cicârlău [R]

Szatmár vm. 1727 / 41/I

Nagyvárad (Nagy Várad; Várad;

Várad vidéke) Oradea [R] Bihar vm.

1697 / 17/I; 1700 / 20/I, III; 1703

/ 24/VII; 1704 / 25/II, V; 1753 / 52

Némethi *l.* Szatmárnémeti

Németi *l.* Szatmárnémeti

O

Oláhkékes (Kikes) Chechiș [R]

Szatmár vm. 1704 / 25/II, XII

Oradea [R] *l.* Nagyvárad

P

piac *l.* Szatmárnémeti

Prešov [SI] *l.* Eperjes

R

R[ima] Szombathy *l.* Rimaszombat

R[ima]Szombati *l.* Rimaszombat

R[ima]Szombaty *l.* Rimaszombat

Racova [R] *l.* Rákosterebes

Rákosterebes (Terebes) Racova [R]

Szatmár vm. 1684 / 15/IV

– erdők; halmi s terebesi erdő 1684 / 15/IV

Recea [R] *l.* Lénárdfalv

rétek *l.* Giródtótfalu

Rimaszombat (R[ima]Szombathy;

R[ima]Szombati; R[ima]Szombaty;

Rimaszombathi; Rimaszombati)

Romavska Sobota [SI] Gömör és

Kishont vm. 1700 20/II, IV

Rimaszombathi *l.* Rimaszombat

Rimaszombati *l.* Rimaszombat

Romavska Sobota [SI] *l.* Rimaszombat

Roșioi [R] *l.* Szamosveresmart

S

Săcueni [R] *l.* Székelyhíd

Sárközújlak Livada Mică [R] Szatmár vm.

1705 / 25/XIV

Săsar [R] *l.* Zazár

Satu Mare [R] *l.* Szatmárnémeti

Satu Nou de Jos [R] *l.* Alsóújfalv

Satu Nou de Sus [R] *l.* Felsőújfalv

Seini [R] *l.* Szinérváralja

Selymesilosva (Ilosva) Ilișau [R] Szilágy vm.

1704 / 25/VI

Sighetu Marmăției [R] *l.* Máramarossziget

Sikálló *l.* Nagysikárló

Șișești [R] *l.* Lacfalv

Skuratyivci [U] *l.* Bereghalmos

SZ

Szakállasdombó (Dobravica; Dobravicza)

Dumbrăvița Szatmár vm. 1662–1665 / 7;

1670 / 12/VI; 1693 / 16; 1704 / 25/VI,

*X, XI; 1705 / 25/XXI

Szadmár *l.* Szatmárnémeti

Szadmár vármegye *l.* Szatmár vármegye

Szamos Ujlak *l.* Szamosújlak

Szamos Újlak *l.* Szamosújlak

Szamosújlak (Szamos Ujlak; Szamos Újlak)

[M] Szatmár vm. 1670 / 12/IX

Szamosveresmart (Veresmart) Roșioi [R]

Szatmár vm. 1650 / 4/I

Szaszar *l.* Zazár

- lakosság; Szaszarnak fele magyar, fele oláh, kik között minden harmadfél esztendőben czirkálás vagon 1684 / 15/V

Szathmar *l.* Szatmárnémeti

Szathmár *l.* Szatmárnémeti

Szathmar Némethi *l.* Szatmárnémeti

Szatmár *l.* Szatmárnémeti

Szatmár vára *l.* Szatmárnémeti

Szatmár vármegye (comitatus Szatmár; Szakmár vármegye) 1693 / 16; 1725 / 38/IV, V

Szatmárnémeti (Némethi; Németi; Szakmár;

Szathmar; Szathmár; Szathmar Némethi;

Szatmár; Szatmár vára; Szatthmar;

Szatthmár; Szatthmar Nemethi;

Szatthmarnémeti; Szatthmárnémeti;

Szattmar; Szattmár; Szattmar Némethi;

Zattmar) Satu Mare [R] Szatmár vm.

1662–1665 / 7; 1670 / 12/VI, XI;

1674 / *13, 13/I, II, III, IV, V, VI, VII;

1684 / 15/IV; 1693 / *16; 1697 / 17/I;

1698 / 19/I; 1700 / 20/II, III;

1704 / 25/VI, XII; 1705 / 25/XIV, XVII;

1720 / 34; 1725 / 38/V; 1736 / 45/I, II;

1737 / 45/III, IV; 1739 / 45/V;

1741 / 45/VII; 1753 / 50/F, G, J

– piac; piacon 1753 / 50/J

– tanácsháza; szakmári tanács 1674 / 13/III

– tanácsháza; Szatmár városi tanács

1674 / 3/VII

– tanácsháza; Szatmárnémeti városi tanácsa

1741 / 45/VII

– tanácsháza; Szatthmári Nemes Tanácsra

1739 / 45/V

– templom; Anyaszentegyház 1739 / 45/V

– vár; Szatmár vára 1674 / 13/VII

Szatthmar *l.* Szatmárnémeti

Szatthmár *l.* Szatmárnémeti

Szatthmar Nemethi *l.* Szatmárnémeti

Szatthmarnémeti *l.* Szatmárnémeti

Szatthmárnémeti *l.* Szatmárnémeti

Szattmar *l.* Szatmárnémeti

Szattmár *l.* Szatmárnémeti

Szattmar Némethi *l.* Szatmárnémeti

Székelyhíd (Székelyhid) Säcueni [R] Bihar vm. 1724 / 38/III

Székelyhid *l.* Székelyhíd

Szigeth, oppidum *l.* Máramarossziget

Szilágy Szilágy vm. 1703 / 24/VII;

1704 / 25/V, VI

Szinérváralja (Szinyer Várallya; Váralja;

Váralya; Várallya; Várollya) Seini [R]

Szatmár vm. 1670 / 12/IX; 1684 / 15/IV;

1697 / 17/I, II; 1725 / 38/IV, V;

1737 / 45/III; 1753 / 50/A

– tanácsháza; Szinyer Várallyai bírák

1725 / 38/IV

Szinyer Várallya *l.* Szinérváralja

szőlőhegy *l.* Giródtótfalu

T

Tămaia [R] *l.* Tomány

tanácsháza *l.* Felsőbánya, Giródtótfalu,

Hagymásláros, Misztótfalu,

Szatmárnémeti, Szinérváralja

Târgu Mureş [R] *l.* Marosvásárhely

Tăşnad [R] *l.* Tasnád

Tasnád Tăşnad [R] Szilágy vm. 1722 / 37

Tăuţii de Jos [R] *l.* Misztótfalu

Tăuţii de Sus [R] *l.* Giródtótfalu

Tejfelestótfalu *l.* Giródtótfalu

templom *l.* Szatmárnémeti

Terebes *l.* Rákosterebes

Thotfalu *l.* Giródtótfalu

Thotfalus *l.* Giródtótfalu

Tomán *l.* Tomány

Tomány (Tomán) Tămaia [R] Szatmár vm.

1704 / 25/II

Tót Falu *l.* Giródtótfalu

Totfalu *l.* Giródtótfalu

Tótfalu *l.* Giródtótfalu

Tothfalu *l.* Giródtótfalu

Toutfalu *l.* Giródtótfalu

Tőkés Groşii Țibleşului [R]

Szolnok-Doboka vm. 1636 / *1, *1/I, II,

III, IV; 1753 / 50/F, I, J, 51/I

Tsenger *l.* Csenger

U

Ungvár Uzshorod [U] Ung vm. 1704 / 25/III
 utcák *l.* Alsófernezely, Dabolc, Felsőbánya,
 Giródtótfalu, Kisvárda
 Uzshorod [U] *l.* Ungvár

V

Vama [R] *l.* Vámfalu
 Vámfalu Vama [R] Szatmár vm. 1704 / 25/I
 vár *l.* Szatmárnémeti
 Várad *l.* Nagyvárad
 Várad vidéke *l.* Nagyvárad
 Vărai [R] *l.* Kőváralja
 Váralja *l.* Szinérváralja
 Váralya *l.* Szinérváralja
 Várallya *l.* Szinérváralja

Várolyya *l.* Szinérváralja
 Vásárhely *l.* Marosvásárhely
 Veresmart *l.* Szamosveresmart
 Vienna *l.* Bécs

W

Wien [Au] *l.* Bécs

Z

Zattmar *l.* Szatmárnémeti
 Zazár (Szaszar) Sásar [R] Szatmár vm.
 1684 / 15/IV, V, VI; 1697 / 17/I, II;
 1700 / 20/I, III, IV, VI; 1704 / 25/I, II,
 III, IV, VI, X, XII; 1705 / 25/XIII, XIV,
 XV, XXI; 1706 / 26; 1753 / 50/I

II. Nagybánya és vidéke helynevei

Nagybánya / Bánya; Nagy Bánya / Baia Mare [R] Szatmár vm.

1636 / *1/I, *II, *III, *IV; 1637 / *2;
 1640 / *3, *I, *II, *III; 1650 / *4, *4/I, II,
 *III, *IV; 1650 / *5; 1661 / *6;
 1662–1665 / *7; 1664 / *8; 1666 / *9;
 1666 / *10; 1668 / *11; 1670 / *12,
 *12/I, *II, *III, *IV, *V, *VI, *VII,
 *VIII, *X, *XI, *XII, *XIII, *XIV, *XV;
 1674 / *13/I, *II, *III, IV, V, *VI, *VII;
 1676 / *14/I, *II, *III, *IV, *V, *VI;
 1684 / *15, 15/I, *II, *V, *VI;
 1693 / *16; 1697 / *17, *17/I, *II;
 1698 / *18/I, *II, *III, *19, *19/I, *III;
 1700 / *20/I, *II, III, *IV, *V, *VI;
 1702 / *21, *22; 1703 / *23, *24/I, *II,
 *III, *IV, *V, *VI, *VII, *VIII, *IX, *X;
 1704 / *25, *25/I, II, *III, *IV, *VI, *VII,

*VIII, *IX, *XI, *XII; 1705 / *25/XIII,
 *XIV, *XV, *XVI, *XVII, *XX, *XXI;
 1706 / *26, *27, *27/I, *II; 1713 / *29,
 *29/II, *III; 1714 / *30; 1715 / *31;
 1718 / *32, *32/I, *II, *III, *IV, *33/I,
 *II; 1720 / *34; 1721 / 35; 1722 / *36,
 *37, *38, *38/I; 1724 / *38/II, *III;
 1725 / 38/IV, *V; 1726 / *39, *40/I, *II;
 1727 / *41, *41/I, *II, *42; 1732 / *43/I,
 *II; 1733 / *44, *44/I, *II, *III, *IV;
 1736 / *45; 1737 / 45/III, *IV, *46/I;
 1739 / *45/V; 1742 / *47, *47/I, *II;
 1745 / *48; 1752 / *49; 1753 / *50,
 *51, *51/I; 1753 / *52; 1754 / *53/I,
 *II, *III; 1757 / *51/II; 1760 / *54;
 1761 / 55/I; 1762 / *55/II

Belterület

céhek

- céhek 1636 / 1/III

ispotály

- ispotály 1670 / 12/VI

kapuk

- Mely olyan időben haszontalan való futkározásával, karicsálásával, bizony dologh, ottan vigyázó s forgolódo férfiakknak sem kevés bosszúságot és akadályokat szerzett. Nem tartván attól is semmit, hogy olyan filelmink idején az asszony népek kapukrúl, kis ajtókrúl, bástyárol, kerftisrúl a parancsolat szerint ben ülljenek és vigyázzanak. 1676 / 14/II

kapuk, Erdélyi kapu

- kapuban a kőfal mellett 1733 / 44/I
- Erdélyi Kapu 1753 / 50/J

kapuk, Felsőbányai kis kapu

- kis kapuban 1698 / 19/I
- felső-bányai kis ajtónál való patak 1760 / 54

kapuk, Híd kapu

- kerítés megett az Hid Kapunál 1684 / 15/I
- Híd kapu 1704 / 25/I
- Mikor Szűcs Jánosnét most az hajdúk megfolták és behozták, míg az kapun voltak vele, hogy egy kisgyermek nagyon szivalkodott az utcán. 1704 / 25/VI
- drabant háza 1705 / 25/XIV
- strása ház 1705 / 25/XIV

kapuk, Szerémi kapu

- Szerémi kapu 1704 / 25/V

piactér

- porondra 1662–1665 / 7
- piac, eperjesi nehéz kő a hóhér által a nyakába vettetik, azzal a piacot, hóhér késérvén, háromszor megh kell kerülni (mert az efféle személyeknek való, kik férjeket becstelenítik), az után a városból in perpetuum exiliumba üzettedik 1668 / 11
- piac 1670 / 12/VI; 1698 / 19/I; 1700 / 20/II
- piacz 1670 / 12/XI; 1684 / 15/I; 1700 / 20/II; 1703 / 24/V; 1704 / 25/III; 1718 / 32/I; 1724 / 38/III; 1725 / 38/IV; 1737 / 46/I; 1753 / 50/A
- Konczni Pálné kufáraszony [boltja] 1674 / 13/I
- bolthoz az piaczra 1684 / 15/I
- piaczon létekbén az égett boros előtt 1700 / 20/I
- piaczon az Szabó Gáspár boltja 1700 / 20/II
- boltok között 1700 / 20/II; 1700 / 20/II
- Peretz sütő asszony a kenyérszékben 1700 / 20/III
- piacz sor 1704 / 25/VI; 1705 / 25/XIV
- Szabó Márton [...] az piaczon lakik 1718 / 32/IV
- kis boltok között 1724 / 38/II
- pellengér elibe 1725 / 38/V
- Circulus Fori 1753 / 50/F
- Piactér 1753 / 50/J
- piaczon a kereszt táján 1754 / 53/I

tanács háza

- város háza 1650 / 4/I; 1650 / 4/II; 1705 / 25/XVII; 1720 / 34
- bányai tanács ház 1650 / 4/II
- Város ház 1670 / 12/III
- tanács háza 1670 / 12/XI
- törvényszék előtt 1704 / 25/II
- tanácsháznak küszöbje 1704 / 25/III
- tanácsház 1704 / 25/XII

- városháza 1724 / 38/III; 1725 / 38/V
- tanács 1742 / 47/I
- nemes királyi városban fogságban
1742 / 47/II

templom

- Isten háza 1636 / 1/I, II, III
- Istennek ecclesiája 1664 / 8
- bányai templom 1670 / 12/VI
- templom 1700 / 20/II, III; 1704 / 25/VI;
1715 / 31; 1722 / 36; 1733 / 44/I;
1737 / 46/I; 1753 / 50/J; 1754 / 53/II
- templom [...] az prediccáló szék mellett
1722 / 36

utcák

- Szene Jánosné, Ilona asszony háza
1636 / 1/III
- utcánkban 1636 / 1/III
- György kovács háza 1636 / 1/IV
- Tőkésiné háza 1636 / 1/IV
- Hajdú Pál özvegye, Fehér Anna háza
1662–1665 / 7
- kút gárdájára 1662–1665 / 7
- Gyöngyösi K. Mihályné háza
1670 / 12/VI
- Pap Szőcs István háza 1670 / 12/VI
- ispotálybeli [...] utcán 1670 / 12/VI
- kút 1670 / 12/VI
- Varga Gáspár háza 1670 / 12/VI
- Rác Mihály uram háza 1670 / 12/XI
- utcán 1670 / 12/XI

utcák, Felsőbányai utca

- Bányai György mester háza 1704 / 25/II
- Boldizsár István háza 1704 / 25/II
- Sárpataky János főbíró háza 1704 / 25/II;
1718 / 32/I, II, III; 1720 / 34
- Sárpataky János uram garádicsán
1704 / 25/II
- Ferencz Pál özvegye háza 1704 / 25/II
- urak házak megett 1704 / 25/II
- Kovács Pál háza 1704 / 25/III
- Kupás Jánosné háza 1704 / 25/III

- utczákon járván Szakácsné 1704 / 25/III
- Lakatos Sámuel uram háza 1706 / 27/I
- felsőbányai utczába 1706 / 27/I
- Farkas János háza 1718 / 32/IV
- Kállainétül, hogy ott az utczában 1720 /
34
- Haller-ház 1753 / 50/I
- Platea Felső Bánya 1753 / 50/I

utcák, Híd utca

- Enyedi Márton háza 1636 / 1/I.
- Bányász Jakab háza 1684 / 15/I
- Csetri Istvánné háza 1684 / 15/I
- Nagy Ötves Istvánné háza 1684 / 15/I
- Polgár Ferencz háza 1684 / 15/I
- Birta Suska háza 1684 / 15/II
- Suho György civis háza 1704 / 25/II, III,
IV, VI; 1705 / 25/XIV
- Czeglédi István uram háza 1704 / 25/IV
- Gyulai Szabó István juratus plebeius
háza 1704 / 25/IV
- Kalmár Péter uram háza 1704 / 25/IV
- Pap Andrásné háza 1704 / 25/IV
- Teleki Mihályné, gróf háza 1704 / 25/IV
- Vasas Ferencné háza 1704 / 25/IV
- Enyedi János háza 1704 / 25/V
- Enyedi János háza, kertje 1704 / 25/VII
- Izsák István háza 1704 / 25/VII
- uctán keresztül 1704 / 25/VII
- Czeglédi István uram háza 1704 / 25/XII.
- kapitány háza 1705 / 25/XIV
- Kökényesdi háza 1705 / 25/XIV
- Dobi Szabó János udvara 1705 / 25/XVII
- terhesház 1705 / 25/XVII
- Szappanos Márton háza 1705 / 25/XVIII
- utzában 1753 / 50/A
- Platea Híd 1753 / 50/G
- Híd utca 1753 / 50/J

utcák, Kis Pénzverő vagy Zsellér utca

- platea Nagy et Kis Pénzverő ac Zsellér
1753 / 50/C

utcák, Kőrös utca

- Platea Kőrös 1753 / 50/D

utcák, Lakatos utca

- Szathmár és Lakatos utza 1753 / 50/D

utcák, Magyar utca

- Magyar utcán lemenvén, úgy került másfelől háza 1733 / 44/I
- platea Magyar 1753 / 50/B
- Magyar utca 1753 / 50/J

utcák, Nagy Pénzverő utca

- platea Nagy et Kis Pénzverő ac Zsellér 1753 / 50/C
- Purchard Ferencz német szabó háza 1753 / 50/C; 1762 / 55/II
- Deák József háza 1762 / 55/II

utcák, Rák utca

- Török Mihálynak és feleségének, Erdős Katha aszszonynak háza 1676 / 14/III, VI
- Kerekes Györgyné háza 1703 / 24/V
- kívül az uczán 1703 / 24/V
- Török Istvánné Karikás Katalin háza 1704 / 25/II; 1724 / 38/III
- Szigyártó Török István háza 1704 / 25/XII; 1705 / 25/XIII
- Szathmary Istvánné Füsy Erzsébet háza 1724 / 38/III
- Platea Rák 1753 / 50/E
- Török István háza 1753 / 50/F
- Szombat és Rák utcák 1753 / 50/J

utcák, Szathmár és Lakatos utca

- Pávai Sámuelné háza 1753 / 50/D

utcák, Szatmár utca

- Magyariné háza 1698 / 18/II
- Gyarmathi András publicus, civitatis famulus háza 1698 / 19/I
- Albert István háza 1700 / 20/II
- Házi János junior civis háza 1700 / 20/II
- Judit Suki háza 1700 / 20/II
- Olomuczi Mártonné Házi Erzsébet háza 1700 / 20/II
- Vásárhelyi Sámuelné Jászay Katalin háza 1700 / 20/II

- Asztalos Noe János senior háza 1700 / 20/III
- Gyarmathi András publicus, civitatis famulus háza 1700 / 20/III
- Szőcs György háza 1700 / 20/III
- Takács Mihályé Fodor Erzsébet háza 1700 / 20/III
- Técsi András özvegye Tóth Judit kő háza 1700 / 20/III
- Báti Péter háza 1700 / 20/IV
- Eötvös György háza 1700 / 20/IV
- Szathmár és Lakatos utza 1753 / 50/D

utcák, Szombat utca

- Szombat és Rák utcák 1753 / 50/J
- Kolosvári Toth [...] udvara 1760 / 54
- Szombath utca 1760 / 54

utcák, Új utca

- Sepsi Györgyné háza 1721 / 35
- platea Új 1753 / 50/A
- Új utcái Kis Szabónéhoz 1753 / 50/I
- Sepsi uram háza 1753 / 50/J
- Új utca a városfalakon belül 1753 / 50/J

utcák, Vár utca

- Asztalos Noe János senior háza 1705 / 25/XIII
- Király János juratus plebeius háza 1705 / 25/XIII; 1733 / 44/I
- Vár utcában lakó becsületes Mészáros Szekeres András 1733 / 44/I
- Kolosvary Fazakas István civis háza 1733 / 44/I
- kutra pedig Mészáros Andrásné szokott jární 1733 / 44/I
- Mészáros Andrásné háza 1733 / 44/I, II, III
- Korcsolyás Mihályné háza 1753 / 50/A
- pipázó Korcsolyás Mihályné az maga kertjében 1753 / 50/B
- legközelebb ebben az utcában 1753 / 50/A
- Platea Vár 1753 / 50/A

Külterület

erdők

- erdő 1700 / 20/II; 1704 / 25/III, IV, V, XII; 1706 / 26
- mezőn, erdőn 1702 / 21
- erdő ártalmas hely 1715 / 31
- Lapos erdő felől 1754 / 53/I, II

folyók, hidak

- mikor legnagyobb lesz a Szaszar, akkor vesse bele, hadd vigye el a víz 1698 / 19/I
- hid alól hozatott földet 1704 / 25/II
- Szappanos Márton beszélte volna akkor a kapuban, midőn a boszorkányokat feresztették, hogy nem igaz próba volna a vízben való vettetések a boszorkányoknak, mert ha őt is a vízben vetnék, ő sem menne le az vízben 1705 / 25/XVII
- patakba Büszék mellett 1722 / 36
- Szaszarán 1753 / 50/I
- Szaszaron felfogózva jövőn által a vizen 1753 / 50/J
- Czigány patakról vizet 1760 / 54
- Szaszar [patak] 1760 / 54
- felső-bányai kis ajtónál való patak 1760 / 54

határ

- város határ 1715 / 31
- szekér út 1760 / 54

hóstát, Felsőbányai külváros

- Mészárosok háza 1693 / 16
- miszárosok marhájokhoz 1693 / 16
- Felsőbánya utcai külváros 1727 / 41/II
- Csiri József háza 1727 / 42
- Mogyorosi Mihály uram háza 1732 / 43/I
- Balás Márton háza 1732 / 43/II

- vendégfogadó 1753 / 50/C
- Szilágyiné háza 1753 / 50/F
- Fet Simon házában 1753 / 50/I
- Kováts Jánosné háza 1753 / 50/I
- Lukács Péterné Boros Susánna háza 1753 / 50/I
- Mocsirán Györgyné háza 1753 / 50/I, J; 1754 / 53/I
- Munkácsiné háza 1753 / 50/I
- Sindrestean Stephan nénye, özvegy aszszony Verva háza 1753 / 50/I
- Sinka uram háza 1753 / 50/I
- Szilágyiné lábasháza 1753 / 50/I
- malombéli gazda 1753 / 50/I
- Suburbium Felső Nagybánya 1753 / 50/I
- in Suburbii Inferiori huius civitatis existentibus 1753 / 50/I
- Felső Hostanczi Téglás Kis Fodor és Fentősi Szamuel 1753 / 50/I
- Felső Hostanczban 1753 / 50/I
- Mocsiráné a szemétre, vagyis az uczára 1753 / 50/I
- hostát 1753 / 50/J
- Kereszné, Maris Szabó [...] nincs esztendeje hogy ebben az hostantzban lakik 1754 / 53/I
- külső vendégfogadóban 1754 / 53/I
- külső vendégfogadós, Vas György 1754 / 53/II
- Felső Bánya felé folyó hostancában lakó Mocsirán György, mostan árestomban lévő felesége 1754 / 53/II
- Michael Abádi suburbanus háza 1754 / 53/II
- Felsőbányai utcai külváros 1754 / 53/III

hóstát, Híd utcai hóstát

- Híd utcza hostacz 1650 / 4/II
- Reczei Totth Istvánné, Anna anyja háza 1650 / 4/III
- in suburbio Platea Híd 1706 / 26
- malom 1722 / 36

- Erdélyi Tamásné háza 1722 / 37
- in suburbio Platea Híd 1727 / 41/II
- Hostátban 1727 / 41/II
- Hid utzai Hostatban Tekenő Vájó Vaszi felesége, úgy Remetei Györgyné 1753 / 50/A
- vendégfogadó 1753 / 50/A
- Vallendorfer Ignác háza 1753 / 50/A
- Hid utzai hostanczban lévén kerte a fátensnek, más szomszéd kertben 1753 / 50/F
- Bud György háza 1753 / 50/H
- Kővári Simon háza 1753 / 50/H
- Suburbium Platea Híd 1753 / 50/H
- város malom 1753 / 50/H
- város malmában lévő malom gazdájának a felesége tudna az ollyan tudományokhoz 1753 / 50/H
- Erdélyi János ellen [...] azt mondták, nem kár volna akasztó fát az háza eleibe 1754 / 53/I
- Erdélyi Jánosné Száva háza 1754 / 53/I
- hostántzban négy ház 1754 / 53/I
- Alsó Hostát 1754 / 53/I
- Erdélyi Mihály kútja 1754 / 53/I
- Erdélyi Mihályné Alsó Hostátban lakó Erdélyi János feleségéhez 1754 / 53/I

hóstát, Szatmár utcai hóstát

- Csiszár Jakocs János háza 1700 /20/II; 1737 / 46/I
- Sz[ent] Mártoni [hostat] 1700 / 20/IV
- in suburbio eiusdem praefatae civitatis Szattmár utca vocata 1727 / 41/I
- Hostátban 1727 / 41/I
- Szöllősiné mondotta a kenyérszék 1737 / 46/I
- Bacsujné ajtaján 1742 / 47/I
- Floráné háza ajtaja 1742 / 47/I
- Franc Filep háza 1742 / 47/I
- Orosz Lőrincz háza 1742 / 47/I
- hostáncz; hostántz 1742 / 47/I
- in suburbio platea S. Martini alias Szathmár 1742 / 47/I

- Josip Ilona, Orosz Andrásné háza 1742 / 47/I, II
- malom 1742 / 47/I
- Bacsujné ajtaján 1742 / 47/II
- Szatmár utcai külváros 1754 / 53/III

hóstát, utcák

- Caspar János, korábban Kőmives György háza 1637 / 2
- Szirmai Péter háza 1640 / 3/I
- Mészáros István háza 1662–1665 / 7
- Thotfalusi Mihály Kovácsné Méregh Anna háza 1662–1665 / 7
- Pap Mihályné házában 1697 / 17/I
- Barta István háza 1704 / 25/V
- Oláh Lupuj házához 1704 / 25/V
- Szabó Sámuel háza 1704 / 25/V
- Székely Andrásné háza 1704 / 25/V
- Szűcs Mártonné háza 1704 / 25/V
- Nyirő Gergely háza 1704 / 25/VI
- Fazakas Pál háza 1704 / 25/VII
- Grigáné háza 1704 / 25/VII
- Balog Márton háza 1704 / 25/X

kertek

- kertembe kellett marhácskámát tartani 1676 / 14/III
- Tot Falusi Páll uram tengeri búzájában és az én kertemnek fűvében marháját szoktatván 1676 / 14/III
- városnak [...] kertei 1676 / 14/V
- Tótfalusi Pál kertyebe 1676 / 14/V
- Csótiné nem mert elől járnai, hanem az kertekről 1684 / 15/I
- kert 1704 / 25/V, VII; 1715 / 31; 1754 / 53/I
- Szappanos Márton kertyeben 1705 / 25/XVII
- kertek 1706 / 26
- Szilágyiné kertje 1753 / 50/I
- Kovács Györgyné az kert támaszban kést ütött volna 1753 / 50/I
- Száva kertében a szalma közt 1754 / 53/I
- Szilágyiné kertje 1754 / 53/I

kivégzőhely

- Kákás Mezőre ki viszik, fel akasztatik
1664 / 8
- Kákás mezőre ki vitetik és tűzzel
égettetik meg 1670 / 12/XIII
- Kákás-mezőre kivittetik és mint
olyan személy, tűzzel megégettetik
1670 / 12/XV
- Kákás Mezőre kivittétel és tűzel
égettetel meg 1684 / 15/VI
- számotokra készítettett tűznek
való kalyibához a Kákás Mezőre
kivittetvén, büntetésteknek
helyét-módyát megnézővén,
eszetekre vévén, keményen
megpálcáztattok, az ennek az
keresztyén helynek határától
tellyességgel végképpen úgy
elűzetettek, hogy a városon kívül
tizenkét mérföldnyire ne találtassatok
1700 / 20/VI
- Kákás Mezőre, az ti büntetésteknek
helyére, testetek tűzzel megégettetik
1704 / 25/IX
- Kákás Mezőn megégettetlek
1704 / 25/XII
- Kákás Mezőre, a ti büntetésteknek
helyére, tűzzel testetek megh égettetik
1705 / 25/XV
- megégettetett aszszony [...] a kalibánál
1725 / 38/V

majorok

- barátok majorjában lakó Bertalanné
1704 / 25/I, II, III
- Péter Minorita majorja 1704 / 25/VI
- Sárpataky János majorja 1704 / 25/III,
V, VI
- Gyöngyössi uram majorja 1706 / 26
- Zolnai uram majorja 1727 / 41/I
- Péter Minoriták majorja 1753 / 50/I

- Minoriták majorja 1753 / 50/I
- Képiró uram majorja 1753 / 50/J
- barátok majorja 1754 / 53/II

rétek

- mező 1704 / 25/V; 1705 / 25/XXI;
1754 / 53/I
- rét 1715 / 31
- fű termő mező 1733 / 44/IV

szőlőhegy

- szőlő hegy 1636 / 1/III
- szőlő 1650 / 4/I
- Balogh Péter pinczéje 1662–1665 / 7
- Foghagymási szőleje 1674 / 13/VII
- szőlő hegyen 1684 / 15/I
- szőlő 1684 / 15/I
- Szőlős 1684 / 15/IV
- szőlő 1697 / 17/I; 1698 / 18/II;
1700 / 20/II; 1715 / 31; 1722 / 36;
1753 / 50/I
- Zomboriné pinczében 1698 / 19/I
- szőlők alá 1706 / 26
- szőlőhegy 1718 / 33/II; 1727 / 41/II
- Kollátos szőlő 1722 / 38/I
- Zombori uram szőleje mesgyéin
1722 / 38/I
- Szőlős 1726 / 39
- szőlő 1727 / 41/I; 1753 / 50/C
- Majtényiné szőleje 1727 / 41/I
- szőlőkben karámok 1753 / 50/F

temetőkert

- temető kert [...] idétlen gyermek sirja
1650 / 4/II
- temető 1670 / 12/XI, XV; 1698 / 19/I;
1704 / 25/III; 1754 / 53/I
- temetőkert szegeleti 1684 / 15/I
- Enyedi István uram sirjáról 1706 / 26
- oláhok temető helyén 1754 / 53/II

BIBLIOGRÁFIA

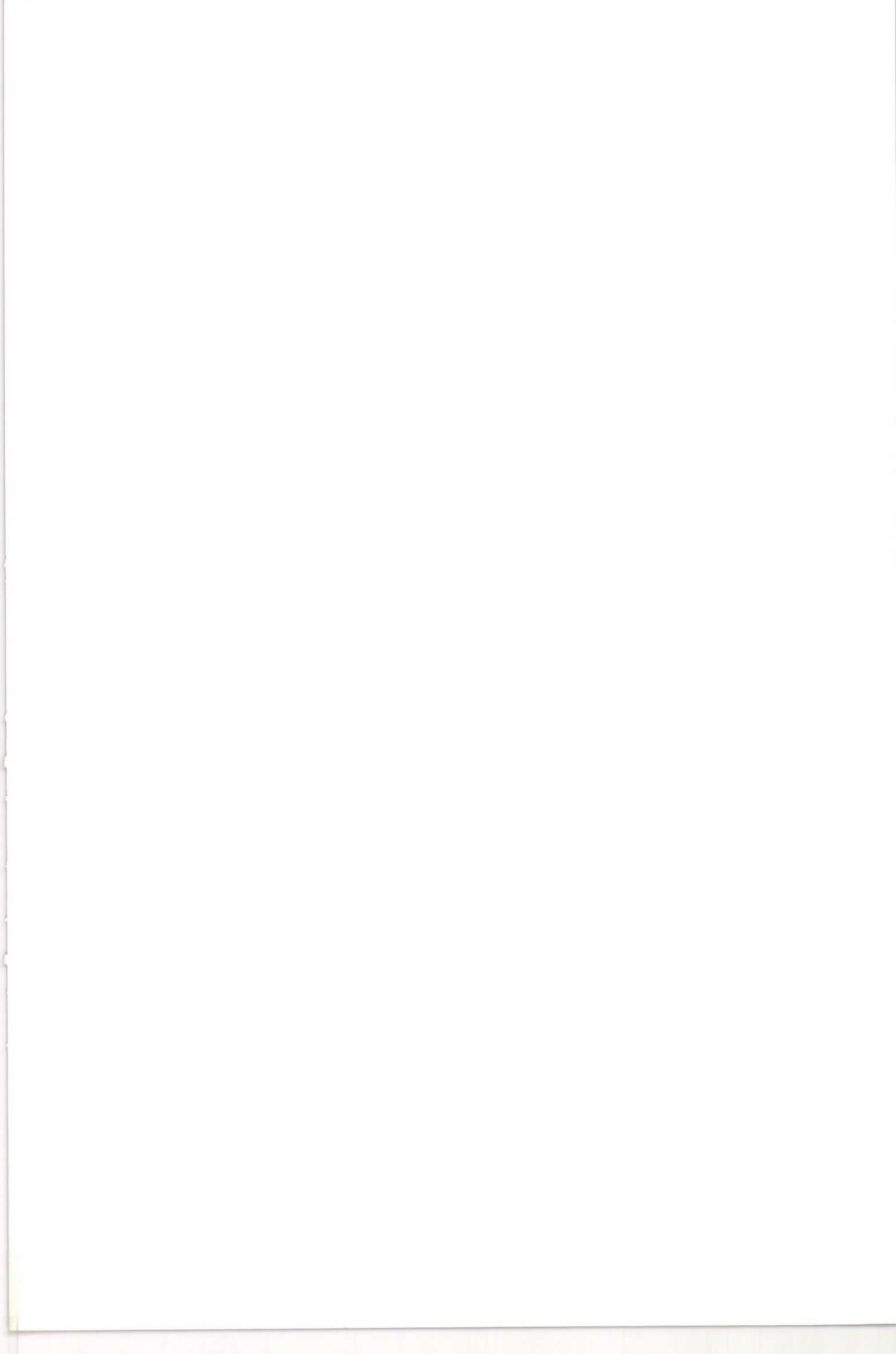
- ÁGOSTON István: *A magyarországi puritanizmus gyökerei*, Budapest, Kálvin, 1997.
- BALOGH Béla–OSZÓCZKI Kálmán: A nagybányai ötvöscéh a XV–XVII. században, in CSETRI Elek–JAKÓ Zsigmond–TONK Sándor (szerk.): *Művelődéstörténeti tanulmányok*, Bukarest, Kriterion, 1979, 121–137, 230–232.
- BÓNIS György–DEGRÉ Alajos–VARGA Endre: *A magyar bírósági szervezet és perjog története*, Zalaegerszeg, A Zala Megyei Bíróság és a Magyar Jogász Egylet Zala Megyei Szervezete, 1996.
- CSIZMADIA Andor: *A magyar közigazgatás fejlődése a XVIII. századtól a tanácsrendszer létrejöttéig*, Budapest, Akadémiai, 1976.
- ERDÉSZ Sándor: A magyar Faust-mondák, *Ethnographia*, 104(1993), 79–100.
- FEKETE Lajos: Gyógytan a régi magyaroknál, *Századok*, 1974, 477–491.
- KÁLLAY István: *Városi bírászkodás Magyarországon 1686–1848*, Budapest, Osiris, 1996.
- KLANICZAY Gábor: Boszorkányhit, boszorkányvád, boszorkányüldözés a XVI–XVIII. században, *Ethnographia*, 97(1986), 275–295.
- KÖPECZI Béla–R. VÁRKONYI Ágnes (szerk.): „Rákóczi tükkör”, Budapest, Szépirodalmi, 1973.
- KÖRNER Tamás: Boszorkány szervezetek Magyarországon, *Ethnographia*, 80(1969), 196–211.
- KRISTÓF Ildikó: Boszorkányok, 'Orvos asszonyok' és 'Parázna személyek' a 16–18. századi Debrecenben, *Ethnographia*, 101(1990)/3–4, 438–466.
- : Közösségi konfliktusok és boszorkányvád a 17–18. századi Debrecenben, in Á. VARGA László (szerk.): *Rendi társadalom – polgári társadalom*, 3: *Társadalmi konfliktusok*, Salgótarján, 1991, 59–68.
- : „Istenes könyvek-ördögös könyvek.” Az olvasási kultúra nyomai kora újkori falvainkban és mezővárosainkban a boszorkányperek alapján, *Népi Kultúra – Népi Társadalom*, XVIII, Budapest, Akadémiai, 1995, 67–104.
- LAJOS Gy.: Boszorkányper másfél század előtt, *Hazánk s a Külföld*, Pest, 1866, 448.
- MAGYARY-KOSSA Gyula: *Magyar orvosi emlékek. Értekezések a magyar orvostörténet köréből*, 1–4. k. Budapest, 1929–1940.
- MAJLÁTH Béla: A felső vármegyei rendek kassai gyűlésének actái 1683-ból, *Történelmi Tár*, 1883, 358–374.
- MAKKAI László: *Szolnok-Doboka megye magyarságának pusztulása a XVIII. század végén*, Kolozsvar, 1942.
- MITROFAN, Boca (szerk.): *Monografia municipului Baia Mare*, Baia Mare, 1972.
- MORVAY Gyula (szerk.): *Schönherr Gyula dr. emlékezete*, Budapest, Lampel Károly, 1906.
- R. VÁRKONYI Ágnes: Közgyógyítás és boszorkányhit. Mária Terézia boszorkánypereket beszüntető törvényének újragondolásához, *Ethnographia*, 101(1990), 387–437.
- RÁ CZ M.: A flamand-szász bevándorlás történetéhez, *Történelmi Tár*, 1898, 373–376.

- RÉTHLY Antal: *Időjárásai események és elemi csapások Magyarországon 1700-ig*, Budapest, Akadémiai, 1962.
- : *Időjárásai események és elemi csapások Magyarországon 1701–1800-ig*, Budapest, Akadémiai, 1972.
- RICHTER M. István: A mesteravatás és mesterasztal a céhvilágban, *Ethnographia*, 49(1938), 66–89.
- SCHÖNHERR Gyula: Kisebbségi történeti és alkalmi cikkek, in *Schönherr Gyula dr. emlékezete*, a „Schönherr Gyula dr. emléktábla” leleplezése alkalmából kiadja özv. Schönherr Antalné, Budapest, Franklin Társulat, 1910.
- : Múzeumegyesülete, id. kiad.
- : Nagybánya bányaváros monografiája, id. kiad.
- : Nagybánya sz. kir. bányaváros pecsétjei és címere, id. kiad.
- : Nagybánya sz. kir. bányaváros története általában, id. kiad.
- : Szt.-István-templom tornya és műemlékei, könyvtárai, id. kiad.
- SOLTÉSZ János: *A nagybányai reformált egyházmegye története*, Nagybánya, Molnár Mihály Könyvnyomdája, 1902.
- STOLL Béla–VARGA Imre (szerk.): *Régi magyar költők tára. Az 1660-as évek költészete*, Budapest, Akadémiai, 1981.
- SZÁDECZKY Lajos: Nagybánya régi iparáról és céheiről, *Századok*, 1889, 673–700.
- SZÉKELY Árpád: *A nagybányai róm. kath. községi ev. ref. és ág. h. ev. elemi iskolák története*, Nagybánya, Nánásy István Könyvnyomdája, 1907.
- : *A nagybányai községi iparos tanonciskola története*, Nagybánya, Nánásy István Könyvnyomdája, 1913.
- SZENTGYÖRGYI Mária: *Kővár vidékének társadalma*, Budapest, Akadémiai, 1972.
- SZMIK Andor: *Adalékok Felsőbánya szabad királyi bányaváros monografiájához*, Budapest, Kellner Antal nyomdája, 1906.
- TAGÁNYI Károly–RÉTHY László: *Szolnok-Doboka vármegye monographiája*, I–VII. k. Dész, 1901.
- TAMÁS Lajos: Az erdélyi oláhság, in *A történeti Erdély*, Budapest, 1936, 417–475.
- THALY Kálmán: Jólátok és babonás hiedelmek a Rákóczi-korban, *Századok*, 1881, 40–60, 115–132.
- THURZÓ Ferenc: *A nagybányai ev. ref. főiskola (Schola Rivulina) története. 1547–1755* (Függelék: Matrix Illustris Scholae Rivulinae), Nagybánya, Kovács Gyula kiadása, 1905.
- TÓTH G. Péter: *A magyarországi boszorkányság forrásainak katasztere (1408–1848)*, Budapest–Veszprém, MTA Néprajzi Kutatóintézete–Laczkó Dezső Múzeum, 2000.
- TÖRÖK Imre: Jelentés a nagyenyedi collegium és kolozsvári egyház javainak megvizsgálásáról 1697-ben, *Történelmi Tár*, 1899, 137–151.
- TRÓCSÁNYI Zoltán: „Régi világ, fura világ”, Budapest, Bibliotheca, 1958.
- VARGA Imre: Magyar nyelvű iskolai előadások a XVII. század második feléből, Budapest, Akadémiai, 1967.
- ZOVÁNYI Jenő: *Magyarországi protestáns egyháztörténeti lexikon*, Budapest, Magyarországi Református Egyház Zsinati Irodájának Sajtóosztálya, 1977 (3., javított és bővített kiadás).

Balassi Kiadó
Felelős kiadó Kőszeghy Péter igazgató
Felelős szerkesztő Schmal Alexandra
Műszaki szerkesztő Harcsár Magda
A borítót tervezte Szák András
Tördelte Ridegné Gelencsér Katalin
A nyomdai munkálatok
az ETO-Print Nyomdaipari Kft.-ben készültek
Felelős vezető Balogh Mihály

1997-ben indult a magyarországi boszorkányság forrásait bemutató kiadványsorozat, amelynek eddig megjelent három kötete főként a vármegyei bíróságokhoz kötött pereket tartalmazza. Új kötetünk egy kizárólag városi pereket közlő sorozat első darabja. Ez alkalommal Nagybánya szabad királyi város 17–18. századi boszorkánypereinek iratait teszi közzé Balogh Béla nagybányai történész-levéltáros. A tervezett további kötetek Segesvár és Sopron német nyelvű, majd Kassa, valamint Győr magyar és német nyelvű, 16–18. századi perirataiból nyújtanak válogatást. A tanúvallomások számtalan érdekes várostörténeti adattal szolgálnak, és bepillantást engednek a kora újkori közösségek mindennapjaiba, konfliktusaiba.

BALASSI KIADÓ

2200 Ft

9 789635 065127